

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DET
NORDSLESVIGSKE
SPØRGSMÅAL

1864-1879

AKTSTYKKER OG BREVE TIL BELYSNING AF
DEN DANSKE REGERINGS POLITIK

PAA UDENRIGSMINISTERIETS FORANSTALTNING

UDGIVET AF

AAGE FRIIS

III. BIND

FRA 1. JANUAR 1871 TIL 31. DECEMBER 1877

KØBENHAVN
HENRIK KOPPELS FORLAG

1932

FORORD

DETTE tredje Bind »Aktstykker og Breve til Belysning af den danske Regerings Politik i det nordslesvigske Spørgsmaal 1864—79« indeholder danske Akter for Aarene 1871 til 1877 og er udgivet efter samme Principper som de første to Bind.

Det fremdragne Materiale saavel fra danske som fra udenlandske Arkiver har ved vidtgaaende Undersøgelser og Imødekommenhed hos Statsmyndigheder og Private faaet saa stort Omfang, at mine Publikationer vil blive meget væsentlig større end fra først af forudsat. En samlet Oversigt over det danske og udenlandske Kildestof og dets Herkomst vil sammen med Registre og andre tekniske Hjælpemidler blive givet ved Værkets Afslutning.

Nærværende Samling Aktstykker og Breve fra danske Arkiver vil blive afsluttet med et fjerde og femte Bind, der foreligger i Korrektur. Det indeholder Resten af Materialet for de i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie særlig betydningsfulde Aar 1878 og 1879 samt et Efterslæt af Akter fra den foregaaende Periode, der er fremdraget efter Trykningen af de første tre Bind. Blandt Materialet vil være alt, hvad der i Kong Christian IX's Arkiv i det danske Rigsarkiv findes af Betydning for Danmarks politiske Forhold til Tyskland. Gennem Udenrigsministeriet er denne Del af Kongehusets Arkiv blevet tilgængelig for mig ved Tilladelse af Hans Majestæt Kong Christian X. Hermed vil *alle danske Samlinger*, der kan tænkes at indeholde Kilder af Betydning, være lagt til Grund for min Publikation, intet er tilbageholdt.

I et særskilt Bind vil blive udgivet, hvad det danske Statsraads Protokoller indeholder om det nordslesvigske Spørgsmaal, samt om Danmarks Udenrigspolitik fra den 30. Marts 1863, da Hall forelagde Statsraadet »Kundgørelse angaaende Hertugdømmet Holstens Forfatningsforhold«, indtil Udgangen af 1879.

Yderligere vil som en Publikation for sig i flere Bind blive offentliggjort det væsentligste af, hvad der i udenlandske Arkiver

— udenfor Tyskland — har kunnet fremdrages af Akter til Belysning af de fremmede Magters Stilling til det nordslesvigske Spørgsmaal, Danmarks Neutralitet og politiske Stilling i det hele, fra 1865 til 1879. Det er i Særdeleshed Akter fra Statsarkiverne i Stockholm, Moskwa, Wien, Paris og London, det engelske Kongehus' Arkiv i Windsor samt enkelte Supplementer andetsteds fra.

Dette Materiales Fremskaffelse, Trykning og Udgivelse har foraarsaget meget stor Anvendelse af Arbejde og megen Bekostning, og hele Arbejdet er kun blevet muligt ved, at Carlsbergfondet har givet Tilsagn om Understøttelse til Supplering af Statsbevillingen. Da en stor Del af Stoffet først har kunnet tilvejebringes, efter at den væsentligste Del af det danske Aktmateriale allerede var trykt, har jeg anset det for rigtigt i Noterne til *de danske Akter* i Hovedsagen ikke at give Henvisninger til dette Materiale, medens der ved Udgaven af de fremmede Akter vil ske en systematisk Henvisning til de danske Akter og Breve.

Det samlede danske og udenlandske Aktmateriale ligger til Grund for Fortsættelsen af min Fremstilling i »Den danske Regering og Nordslesvigs Genforening med Danmark«, hvis andet Bind foreligger i Manuskript, og som med tredje afsluttende Bind vil blive ført op til Udgangen af Aaret 1879.

København, 25. Januar 1932.

AAGE FRIIS.

INDHOLD:
AKTER OG BREVE FRA DANSKE
ARKIVER

12. JANUAR 1871 — 15. DECEMBER 1877

962. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Kjære Kammerherre. *Kjøbenhavn, 12. Januar 1871.*

For nogle Dage¹⁾ siden kom Heydebrand og sagde at han havde faaet en noget delicat Ordre fra Berlin, men før han udførte den hos Ministeren vilde han meddele mig den for at jeg kunde forberede Baron Rosenørn derpaa. Han skulde spørge her om

den danske Regering vilde finde det berettiget, at den preussiske Regering i Betragtning af at den franske Blokade af de tydske Havne ikke havde været effectiv, erklærede sig for løst ligeoverfor Frankrig under nærværende Krig for de øvrige Forpligtelser efter Declarationen af 16. April 1856.²⁾

[Efter Vedels Ønske drøftede han og Heydebrand Sagen »aldeles académiquement« og kom til det Resultat, »at det nærmest maatte være Caperbreve som man vilde udstæde«. Det var Regeringens Hensigt at trække det ud med at svare herpaa, men hvis man fra tysk Side trængte paa for at faa et Svar, var et saadant foreløbigt opstillet. Om dette og om Sagen i det hele bad Vedel om Quaades Mening.]

Quaades Papirer. U. A.

P. Vedel.

---

¹⁾ Iflg. Kriegers Dagbøger V, S. 111 f. var det 4. Januar.

²⁾ Den saakaldte Pariser-Sørets-Deklaration, vedtaget paa Pariserkongressen 1856 af de 5 Stormagter, Tyrkiet og Sardinien, giver Regler vedrørende Søretten i Krigstid; bl. a. erklærer den Kaperi for afskaffet og fastsætter, at kun effektiv Blokade har Gyldighed. Deklarationens Tekst er optaget i den ministerielle Note af 25. Juni 1856, ved hvilken Danmark tiltraadte Deklarationen, trykt Danske Tractater efter 1800 I, Politiske Tractater I, S. 295.

963. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 12. Januar 1871.

. . . Jeg har . . . sat Thile i Kundskab om Sagen [*o: Gedalias Virksomhed for at skaffe Understøttelse til de franske Fanger*], og han har ikke alene ikke havt det Mindste at sige derpaa, men endog ved denne Leilighed udtrykkelig sagt mig, at man her overhovedet ikke havde Grund til Andet end til i enhver Henseende at anerkjende den Maade hvorpaa den danske Regjering havde overholdt Neutraliteten. Der havde vel engang været Lidt at sige med Hensyn til Forsyning med Kul;¹⁾ men ligesom dette var en Ubetydelighed man ikke vilde hænge sig ved, saaledes indsaae man ogsaa, at da der var en Forskjel mellem Lodser og bekjendte Mænd, kunde det ikke lægges den danske Regjering til Last, om en eller anden *bekjendt Mand* engang havde lodset franske Krigsskibe udenfor dansk Lodsfarvand. . . .

[*Om Udvisninger af Børn og unge Mennesker fra Slesvig.*] Ceterum censeo, at, saaledes som De ogsaa siger, det er bedst, at alle udvandrede Slesvigere holde sig borte fra Slesvig, saalænge Krigen varer.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

964. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 15. Januar 1871.

. . . [*Protokollen af 1856, hvori et Punkt om Kapere*]. Forresten vil De maaskee erindre at Grev Bernstorff i 1864 paa Londoner Conferencen ogsaa truede med at Preussen vilde søge sig løst fra Protoc. af 56 paa Grund af vor Blocade. . . .²⁾

¹⁾ Sml. II, S. 737.

²⁾ Sml. Nr. 962.

[*Gedalia vil træde i direkte Forbindelse med de herværende franske Delegerede til Krigsfangernes Understøttelse, hvad Quaade er vel tilfreds med*].

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

965. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Tirsdag 7. Februar 1871.

Kjære Kammerherre,

. . . Forleden kom et Medlem af Folketinget, Termansen, herop og sagde at han og hans Venner vilde see sig nødte til at gjøre Noget for at bevise Nordslesvigerne at man ikke havde glempt dem. Han vilde derfor vide om der var noget tilhinder for at han interPELLEREDe URM. i Rigsdagen og spurgte om han var opmærksom paa hvad der skeete i Slesvig i Modstrid med Wienerfreden idet danske Undersaatter nægtedes Ophold der osv. osv. Han vilde lade sig nøie med en alm. Erklæring af Baron Rosenørn om at han var opmærksom paa at der fulgtes Grundsætninger som heller ikke han kunde finde stemmende med Wienerfreden, men at han haabede at det skulde lykkes hans fortsatte Bestræbelser og efterhaanden som fredelige Forhold indtraadte i Preussen, at fjerne de Vanskeligheder der nu stillede sig iveien for Sagens bedre Ordning. Han vilde i det Hele m. H. t. Ordene føie sig efter vore Ønsker. Jeg svarede at 1) var det en mislig Sag med en saadan InterPELLation, da man aldrig kunde vide hvad der kunde falde andre Medlemmer ind at yttre under en saadan InterPELLation og man kunde jo ikke stole paa Alles Takt i samme Omfang som paa Hovedmandens. Dernæst vidste jeg ikke om ikke en saadan InterPELLation kunde indvirke forstyrrende paa de mundtlige og fortrolige Forhandlinger som De netop for Tiden drev om disse Slesvigeres Stilling og jeg maatte derfor forbeholde mig derom at sætte mig i Forbindelse med Dem. Vær derfor saa god ved Lejlig-

hed at yttre Dem derom. Termansen sagde at det havde jo ingen Hast, han meente kun at han maatte gjøre Noget før Rigsdagen gik hjem — og dermed har det, Gud bedre det!, lange Udsigter.¹⁾

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

966. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 28. Februar 1871.

... Forresten er jeg meget mismodig over de slesvigske Sager. Nordslesvigs Tilbagegivelse under en eller anden Form ventes nu af Mange kun ikke af mig. Men derimod havde jeg rigtignok ventet at det personlige Spørgsmaal om Art. 19²⁾ ikke vilde støde paa uovervindelige Vanskeligheder og hvis

¹⁾ Sml. Nr. 981.

²⁾ Art. 19 i Freden i Wien 30. Oktbr. 1864 lyder:

»Les sujets domiciliés sur les territoires cédés par le présent traité jouiront pendant l'espace de six ans, à partir du jour de l'échange des ratifications, et moyennant une déclaration préalable à l'autorité compétente, de la faculté pleine et entière d'exporter leurs biens-meubles en franchise de droits, et de se retirer avec leurs familles dans les états de Sa Majesté Danoise, auquel cas la qualité de sujets danois leur sera maintenue. Ils seront libres de conserver leurs immeubles situés sur les territoires cédés.

La même faculté est accordée réciproquement aux sujets danois et aux individus originaires des territoires cédés et établis dans les états de Sa Majesté le Roi de Danemark.

Les sujets qui profiteront des présentes dispositions ne pourront être, du fait de leur option, inquiétés de part ni d'autre dans leurs personnes ou dans leurs propriétés situées dans les états respectifs.

Le délai susdit de six ans s'applique aussi aux sujets originaires soit du Royaume de Danemark, soit des territoires cédés qui, à l'époque de l'échange des ratifications du présent traité, se trouveront hors du territoire du Royaume de Danemark ou des Duchés. Leur déclaration pourra être reçue par la mission danoise la plus voisine, ou par l'au-

Bismarcks Hjemkomst ikke giver Sagen en gunstigere Vending end hidtil veed jeg virkelig ikke hvad vi skulde gjøre thi lade det gaae som hidtil er umuligt og at faae en 2—3 enkelte Tilfælde afgjorte naar de øvrige hundreder blive liggende er kun en uforsvarlig Begunstigelse af et Par Slesvigere, som dog ikke have større Adkomst end alle de andre. Nu rykker ogsaa Tidspunktet nærmere for Termansens antydede Interpellation og hvad skal vi gjøre for at hindre den, eller svare derpaa hvis vi ikke kunne eller ville hindre den?

Naturligvis have vi paa Forespørgsel erklæret os villige til at erkjende den nye franske Regering, saasnart den officielt notificeres os. Heydebrand har ikke endnu faaet nye Creditiver,¹⁾ saasnart det skeer, maa De jo ogsaa have Deres, vil De skrive mig til hvad De finder Anledning til at bemærke i den Anledning. Nu er da endelig Freden sluttet og jeg længes efter hvorledes de politiske Forhold i Europa derefter ville gestalte sig. Hvad veed De om Keiseren af Tydskslands Sundhedstilstand, om Kronprindsens politiske Sympathier, om Forholdet til Rusland og Østerrig? Hvorledes ville Sagerne nu stille sig i Sorte Havs-Conferencen,²⁾ naar den paany optages? Ja De veed nok, at een Taabe kan spørge [om] Mere end 10 Vise kunne svare paa!

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

---

torité supérieure d'une province quelconque du Royaume ou des Duchés.

Le droit d'indigénat, tant dans le Royaume de Danemark que dans les Duchés, est conservé à tous les individus qui le possèdent à l'époque de l'échange des ratifications du présent traité.«

1) I Anledning af det tyske Riges Oprettelse.

2) Rusland havde 31. Oktober 1870 sagt sig løs fra Bestemmelsen i Traktaten af 30. Marts 1856 om Flaaden i Sortehavet. Paa Pontuskonferencen 22. Januar—13. Marts 1871 i London fik det Tilladelse til at holde et ubegrænset Antal Skibe i Sortehavet.

967. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Wien, 8. Marts 1871.

Forsøg til Tripelalliance skal være gjort af Bismark, antaget af Rusland og ifærd med at antages her paa Basis af Fredens Opretholdelse. Skal jeg gjøre Forsøg paa Artikel Fems Udførelse hos Beust? Svar haster. *Falbe.*

Chiffertelegram, indleveret i Wien 8. Marts 1871 Kl. 6 Efterm.

---

968. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 9 mars 1871.

Falbe mande par voie télégraphique que la triple alliance est au point de se former entre la Prusse, la Russie et l'Autriche, et demande s'il doit faire des démarches auprès de Beust pour l'exécution de l'article V. Je ne suis pas disposé à employer l'Autriche, mais peut-être plutôt la Russie. Quelle est votre opinion? Répondez-moi par le télégraphe.

R. L.

Koncept til Chiffertelegram, indleveret i København 9. Marts 1871.

---

969. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør P. Vedel.

Berlin, 9. Marts 1871.

Kjære Vedel,

Idet jeg takker Dem for Deres Brev af 28. Febr.¹⁾, skal jeg først besvare de i Slutningen deraf fremsatte Spørgsmaal. Disse ere saa fyldige og der kan siges Saameget derom, at jeg kan fatte mig kort.

Den tyske Kaiser har i nogle Dage liidt af et Hexenschuss; men er nu som sædvanligt.

---

¹⁾ Trykt som Nr. 966.

Kronprindsen har altid været anset for liberal eller constitutionelt sindet. Men han er jo Thronfølger, og Thronfølgere ere jo, eller siges jo ikke altid at være enige med Magthaverne. Imidlertid er han gift med en parlamentarisk Prindsesse,¹⁾ der har betydelig Indflydelse paa ham og ansees for at være ham overlegen. Soldaternaturen er heller ikke saa stram hos ham som hos alle andre Hohenzollere. Med Hensyn til os troer jeg han er bedre end Faderen; men det er et Spørgsmaal om han kunde gjøre hvad denne kan.

Hvad Forholdet mellem Rusland og Preussen angaaer, vid. Telegrammerne.²⁾ Dog troer man ikke nu, at der bestaaer nogen skreven Alliance mellem dem. Preussens Forhold til Østerrig synes og siges nu at være godt. Østerrig kan ikke leve, medmindre det tyske Element beholder Overvægten. Der maa mellem de mangfoldige Racer være een som hersker. Men ingen af de ikke-tyske Racer er istand hertil, medens den tyske Race har det Fortrin, at de andre ere vante til at lyde den. Men for nu at kunne herske behøve de tyske Østerrigere Tydsklands Hjælp; og denne Hjælp troer jeg, at Tydskland vil give, tilsyneladende uden Egennytte eller Bagtanke, i den Erkjendelse, at Uorden i Østerrig for Tiden hverken er nyttig eller nødvendig, og i det vistnok vel begrundede Haab, at de tyske Østerrigere dog senere, naar Pæren bliver moden, ikke løbe bort, og at saa Kalven kan komme hjem som Ko.

Alt dette beroer jo imidlertid paa Europa, nemlig paa om vi skulle have Universalmonarchiet eller ikke. . . .

Jeg kommer nu til vore egne Sager.

Jeg har i lang Tid Intet hørt som kunde begrunde et Haab om en god Ordning af det nordslesvigske Spørgsmaal. Henimod Slutningen af Nov. f. A. sagde Baron Werther³⁾ mig, at

¹⁾ Victoria af England.

²⁾ Antagelig Avistelegrammerne.

³⁾ Baron Karl v. Werther, 1869—70 nordtysk Ambassadør i Paris. Sml. Nr. 984.

han meget ønskede Ordningen af dette Spørgsmaal; men medens han var imod alle Slags Garantier, troede han ikke at man kunde give os Als og Sundevad. Senere er Wrangel¹⁾ den eneste der har talt til mig om Sagen; men jeg tvivler paa at han betyder Noget, og jeg veed ikke, om han taler til Andre som til mig. Jeg maa tilstaae, jeg har selv meget ondt ved at danne mig en Mening om hvad jeg skal troe; men vist er det, at jeg ikke indseer, hvorledes *Mange* hos os kunne vente Nordslesvigs Tilbagegivelse under nogensomhelst Form. Vor Presse, og den er jo dog i vore egne Øine, eller ialfald i de Manges Øine, selve Danmark, har for sit Vedkommende idetmindste, gjort Alt for at tilintetgjøre enhver Tilbøielighed som ellers maatte findes hos Tydskland til at komme os imøde.

Jeg skal her anføre et Fingerpeg som jeg har fra Due, den svensk-norske Gesandt, og som er ligesaa paalideligt som betydningsfuldt. Efter hvad Due meddeler mig, har Beck-Frijs indberettet, at Heydebrand i en Samtale med ham havde fremhævet, at den franske Memoire om den franske Flaades Operationer i Østersøen havde afgivet et Argument mod at give Danmark Als tilbage.²⁾ Denne Memoire³⁾ havde netop fortrinsviis betegnet Als som et Punkt der maatte være Gjenstand for Operationerne, og saaledes saae man altsaa, hvor vigtig Besiddelsen af denne Ø var for Tydskland. Iøvrigt havde Heydebrand tilføiet, at det var en bekjendt Sag, at den danske Regjering, ved Krigens Udbrud, overveiende

---

1) Generalfeltmarskal Grev Fr. v. Wrangel.

2) Depeche Nr. 12 fra Beck-Frijs til Wachtmeister 7. Febr. 1871. (U. Dept. Stockholm.)

3) Der hentydes maaske til Artikler i »Moniteur universel de Tours« for 27. og 28. November 1870, hvori Als omtales som eventuel Landgangsplads for franske Tropper. De paagældende Artikler er optrykt i »La campagne de la Mer du Nord et de la Baltique«. Bremen 1871, S. 20 ff. — Det franske Udenrigsministeriums Arkiv har foreløbig, trods venlig Bestræbelse, ikke kunnet oplyse, til hvilken »Memoire« der sigtes.

havde været for at slutte sig til Frankrig, og vare ikke Efterretningerne om de tyske Seire komne til Kbhvn., forinden Forhandlingerne med Cadore endnu vare komne til Afslutning, vilde disse Forhandlinger ogsaa ganske sikkert have endt med at Danmark havde taget Parti mod Preussen.¹⁾

De maa jo vide om Rusland har gjort eller kan eller vil gjøre Noget. Ellers beroer Alt paa Bismarck. Men det kan jo være, at han vil holde sine Løfter; og der er intet Spørgsmaal om at han nu har Magt dertil; thi hans Popularitet overalt kan ikke blive større; og jeg er overbevist om, at den almindelige Mening i Tydskland nu langt mindre end tidligere er imod, ja maaskee endog overveiende er stemt for en Udsoning med Danmark. Det er hos Slesvigholsterne [man] vil have den største Modstand at frygte; men de have ikke forstaaet at indynde sig videre hos deres nye Landsmænd.

Endelig kommer jeg til den fortrædelige Art. XIX.²⁾

Mit første Indtryk da jeg læste hvad De skriver herom, var at det egentlig vilde være det Bedste, ialfald det ønskeligste og meest fyldestgjørende for mig, om en af de Herrer Ploug, Bille eller Termansen, eller en Anden, som disse Herrer fandt skikket dertil, sendtes herover for at ordne Sagen. Det er jo muligt at man vilde opnaae et godt Resultat paa denne Maade, og ialfald vilde det ikke være til Skade, om hine Herrer engang selv kom i Ilden.

Imidlertid var dette kun mit første Indtryk; og hvad iøvrigt Sagen selv angaaer, saa troer jeg at kunne sige, at De har seet den noget for sort. Min sidste almindelige Beretning derom, som jeg har indsendt efter Deres eget Raad, siger dog ikke Meer end hvad De selv tidligere har ventet, nemlig at der Intet var at gjøre, *saalænge Krigen ikke var endt*. Men samtidig med at jeg indsendte Beretningen skrev jeg til

¹⁾ Sml. Nr. 979 og Hähnsen II, Nr. 853.

²⁾ Sml. Note til Nr. 966.

Baron Rosenørn, at det herværende Udenrigsdepartement havde skrevet meget alvorligt om Sagen til det pr. Indenrigsministerium, og heraf maatte fremgaae, idetmindste var det min Mening, at der var Udsigt til at Sagen i en nær Fremtid, d. v. s. en nær Fremtid i preussisk Forstand, vilde tage en bedre Vending. Denne Udsigt er endnu tilstede, og jeg kan tilføie at baade Thile og Philipsborn og König¹⁾ med hvem jeg stadig taler om Sagen, umiskjendelig alle ere stemte for af yderste Evne at imødekomme vore Ønsker. Men ved Siden heraf troer jeg at vi, naar vi ville være billige, maae erkjende, at Sagen selv for den pr. Regjering ikke er fri for Vanskeligheder. De udvandrede Slesvigere gaae ud fra, at Art. XIX ikke har havt noget andet Formaal end at sætte dem istand til at leve i Slesvig under deres gamle Forhold uden Forpligtelser, navnlig med fuld Frihed for Militairtjeneste. Dette er jo i og for sig ikke saa unaturligt; men Følgen er at deres Fordringer ofte blive aldeles urimelige, og undertiden troe de ogsaa, at det er ligegyldigt hvorledes de iagttage de foreskrevne Former, stolende paa at det saa maa være den danske Regjerings Sag at hjælpe dem, og at, hvis den ikke gjør det, saa skulle nok Bladene sørge derfor. Naar det saa er lykkedes dem at opnaae hvad de ønske, og de altsaa komme tilbage til Slesvig og gaae uhindrede omkring der, saa gjøre de Nar og pege Fingre ad deres Kammerater, som ikke have benyttet Art. XIX, og dette — det har König sagt mig — kan ganske naturligt ikke blive uden Indflydelse paa de slesvigske Local-Embedsmænd. Forresten troer jeg at have ført det til, at man i Udenrigsdepartementet ikke vil lægge synderlig Vægt paa hvad der kommer fra disse Embedsmænd, men disses Meninger ere dog naturligviis, og navnlig ifølge den preussiske traditionelle Forretningsorden, ikke uden Indflydelse paa de dem foresatte Autoriteter.

---

¹⁾ Gehejmelegationsraad Philipsborn var Direktør i det preussiske Indenrigsministerium, König Embedsmand sammesteds.

Resultatet af alt Forestaaende er, at jeg paa ingen Maade har opgivet Haabet om at Sagen om Art. XIX endnu vil kunne ordnes paa en taalelig Maade, og at det derfor vilde være ønskeligt, om en Interpellation kunde undgaaes; thi jeg er ikke sikker paa, om den ikke her vilde skade meer end gavne.

Jeg maa endnu sluttelig bemærke, at König af og til kaster mig Sagen om Archiverne i Næsen, tilføiende at den pr. Regering selv langtfra vil træde os nær, men at den selv generes og plages af sine Archivarier.¹⁾

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

970. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Copenhagen, 10 mars 1871.

Ne faites aucun démarche pour le moment auprès de Beust mais rapportez moi soigneusement tout ce que vous apprendrez sur la marche des négociations sur la triple-alliance.

Rosenørn-Lehn.

Koncept til Chifferdepeche med P. Vedels Haand.

---

971. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 10 mars 1871.

Selon mes informations l'alliance en question est très-loin d'être probable, mais pour toute démarche à faire actuelle-

---

¹⁾ Dette drejer sig om den i Wienerfredens Art. XX fastsatte Udløvelse af Arkivalier vedrørende de af Danmark afstaaede Hertugdømmer, hvorom der i en Aarrække førtes meget besværlige Forhandlinger mellem den danske og preussiske Regering. Sagen omtales idelig i den officielle og private diplomatiske Korrespondance, men de paa-gældende Udtalelser er næsten alle udeladt her.

ment à propos de l'article cinq, la Russie me semble préférable.

Quaade.

Chiffertelegram, indleveret i Berlin 10. Marts 1871 Kl. 3 Efterm.

972. Christian IX til Maria Feodorowna.

Min egen elskede Minny. *Kjøbenhavn, 10. Marts 1871.*

. . . Omsider er Krigen nu heldigviis dog endt, men hvilken sørgelig Fred for det ulykkelige Frankrig der foruden betydelige territoriale Afstaaelser ogsaa maae betale disse næsten uhorste Summer; imidlertid maae man lade Preusserne og Tydskerne at de have gennemført Krigen glorieux uagtet den strenge Vinter og de besværlige Forhold, hvorimod Franskændenes sammenløbne, uøvede og i alle Henseender slet forsynede Tropper bidroge til at forværre Landets fortvivlede Stilling. Gid i det Mindste at denne saa sørgelige Krig for Fremtiden maae være dem en god Lære til at blive fornuftige og dygtige, saa vil de nok om en 20 Aar atter kunne tale et vægtigt Ord med i Europas Politik. — Det er en sand Guds Lykke at vi her have kunnet blive udenfor som jeg tildeels har at takke Kaiser Alexander for som virkede saa ivrigt for at alle udenfor værende Stater forblev Neutrale, hvilket lettede mine Bestræbelser betydeligt. Naar han blot nu vilde være lige saa ivrig til at søge at indvirke paa sin Onkel til omsider at give os det Danske Slesvig tilbage, helst med Flensborg; hvis det ikke kan lade sig gjøre, da maae vi dog have Nord-Slesvig med Øen Als og Sundevitt som er fuldstændig Dansk. Jeg vil ikke gjerne besvære Kaiseren med at skrive ham desangaaende, men beder min søde Minny om med sit varme Danske Hjerte at tale med ham om denne Sag for at han opfordrer Onklen til denne Afstaaelse hvortil nu Øieblikket synes mig aller gunstigst. En saadan Afstaaelse vilde desuden være en ringe Løn fordi vi nu holdt os strengt neutrale, og vilde bidrage til at der kom et godt

Forhold mellem Danmark og Tydskland. Bitte tal snarest og ret indtrængende med ham derom og underret mig da endelig om hvad hans Mening er og om han troer at han kan og vil udrette noget for os? Jeg maae desværre allerede slutte. Idet jeg omfavner min engle Minny og Baby forbliver jeg med uforanderlig Kjerlighed

Din troeste

Papa.

Russiske Statsarkiver, Moskva. — Brevet, af hvilket kun uvæsentligt er udeladt, gør Indtryk af at have været mange Gange læst og sammenfoldet. Maria Feodorownas Svar har ikke været tilgængeligt. — Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, S. 369 f., Hähnsen II, 345 og Krieger V, 171.

973. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Lørdag 11. Marts 1871.

Kjære Kammerherre,

Jeg faaer kun Tid til at skrive et Par Ord med Krarup og maa derfor fatte mig i største Korthed.

Falbes Depeche som De forleden modtog herfra i Telegram¹⁾ kom idetmindste mig temmelig uventet thi hvorvel en Tripelalliance nok kunde ligge i Luften og jeg nok forstaaer at Bismarck kan ønske at stadfæste Brusseler-Freden²⁾ ved et europæisk Forbund, saa seer jeg dog ikke at Rusl. og Øst. have nogen sær Interesse af at stille sig som Caution uden at faae Noget for det og det er mig uklart hvad det skulde være uden det orient. Spørgsmaal men 1° kunne begge disse 2 mødes i en fælles Interesse og 2° kan Bismarck ville gjøre sig England til Fjende?

Det forundrede mig derfor ikke at De svarede at det endnu havde langt frem med denne Tripelalliance og ligesaa lidet at

¹⁾ Nr. 967—68.

²⁾ Der maa menes de Forhandlinger, som ifølge Fredspræliminærens Art. VII af 26. Februar 1871 skulde føres og uden Resultat blev ført i Bruxelles om den endelige Fred.

De ligesom vi meente at vi ikke bør opfordre Beust til ved denne Leilighed at trænge paa Art. V.s Opfyldelse. Vore Grunde ere 1) Beust har ingen Grund til at interessere sig særlig for denne Sag og vil neppe heller gjøre det. Art. IV er gaaet uden videre,¹⁾ for ham er Art. V endnu mindre. 2) Han kan ikke gjøre og vi kunne ikke henvende os til ham uden ved at fremhæve Retten og Forpligtelsen efter en Fredstraktat og Øieblikket er neppe gunstigt for at pukke paa Ret. 3) Hvad vi skulle kunne faae, kan kun naaes ved Preussens egen gode Villie, og den vil neppe fremmes ved Beusts Forestillinger. Skal Noget kunne gøres i den Henseende var det fra Rusland.

Men det næste Spørgsmaal er saa, om selv Rusland kan og vil Noget. Af Gortchakow venter jeg ikke synderligt og er bestyrket endeel deri ved M's²⁾ Yttringer og Keiserens venkabelige Interesser har jo saa ofte men altid forgiæves været anvendt! Men fremfor Alt risikere vi ikke at vi derved ledes ind i Dilemma'er af meget farlig Natur? Her gaaer allerede i 14 Dage almindelig Rygtet om at der snart vil komme Forslag fra Preussen og den meest udbredte Version lyder paa Indtrædelse i Toldforbundet (det tilføies endog: for Halvøen alene!) mod at faae hele Slesvig eller Flensborg Linien. Undertiden varieres det derhen at det er et offensivt-defensivt Forbund der skal foreslaaes, osv. Heydebrand selv gjør undertiden Indtrykket som om han frygtede snart at blive Overbringer af Noget, men han har vel Intet bestemt at gaae efter. — Risikere vi nu ikke at fremskynde deslige Forslag hvis vi bad Rusland om at bringe Sagen frem?

---

¹⁾ Ved Pragfredens Artikel IV anerkendte Østrig 1866 Opløsning af det tyske og Dannelsen af det nordtyske Forbund og gav sit Samtykke til en Union mellem de tyske Stater syd for Main-Linien, der atter skulde kunne indgaa en Forbindelse med det nordtyske Forbund. Vedels Mening maa være, at Østrigs Ret er krænket ved, at den tyske Enhed ikke er kommet i Stand paa den Maade, som forudsættes i Pragfredens Art. IV. Sml. Nr. 1058.

²⁾ M's 3: Mohrenheims.

Jeg fortæller Dem ikke Carl d. 15des forfærdelige Uheld med Brevet til den franske Officer, og Dues Ubehændighed ved den Leilighed fordi jeg antager at De kjender det Hele.¹⁾ I modsat Fald skal jeg ved Leilighed kunne meddele Dem den interessanteste Passus i Brevet, der af Bismarck er i Afskrift sendt Richthofen²⁾ til Efterretning.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

974. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 14. Marts 1871.

Jeg sender Dem idag to Avisartikler³⁾. . . . Jeg har ingen Anledning funden til at foretage Videre med Hensyn til Artiklen fra Nordslesvig, da jeg ikke vilde faae andet Svar end at Avisen /: Nord. Allgem. Zeit. :/ ikke er officiel, hvilket jeg maatte vide i Forveien, og altsaa kunde faae Skin af at have interPELLeret i denne Sag alene i den Hensigt at sondere med Hensyn til Art. V. Men dette mener jeg ikke vi skulle gjøre. Ville vi foretage Noget med Hensyn til Art. V og finde vi at Tiden er kommen dertil, saa maae vi efter min Mening ikke længer sondere, men vi maae ligefrem spørge hvad man har isinde. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

¹⁾ Carl XV havde gennem den svensk-norske Gesandt i Berlin F. G. K. Due ved Aarsskiftet 1870—71 sendt et Brev til en fangen fransk Officer, Verrier; Brevet blev læst af den preussiske Regering og sendt tilbage til Due. Iflg. Depeche Nr. 20 af 1. Marts 1871 fra W. Scheel Plessen til Rosenørn-Lehn lød den omtalte Passus: »Je regrette de devoir assister à ce combat les bras croisés, moi et les Suédois qu'on appelle les Français du Nord, nous espérons que le jour de la vengeance viendra. Nous nous armerons lentement, mais avec vigueur.« Ordlyden var dog ikke nøjagtig denne. Sml. Hallendorff, Från Karl XV.s Dagar, S. 181 f. — Jvf. Kriegers Dagbøger V, 135.

²⁾ Emil Karl Heinrich von Richthofen (1810—95), det nordtyske Forbunds og senere det tyske Kejserriges Gesandt i Stockholm 1868—74.

³⁾ Findes ikke vedlagt. Sml. Hähnsen II, Nr. 856.

975. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Fortrolig.

Wien, 14. Marts 1871.

Herr Baron,

Jeg havde den Ære at tilmelde Deres Excellence den 8de sidstl. den vigtige Efterretning om Sandsynligheden af Dan- nelsen af en Trippelalliance mellem de tre østlige Stormag- ter. Denne Efterretning var netop bleven mig meddeelt som positiv og som en dyb Hemmelighed, med Forsikring om, at Østerrigs Antagelse af det fra Grev Bismarck udgaaede For- slag var umiddelbart forestaaende. Jeg udbad mig derfor De- res Excellences Bemyndigelse, til at sondere Grev Beust, om hvorvidt han, under Forudsætning af, at ovennævnte For- handlinger virkelig finde Sted, vilde være villig til, at bringe det nordslesvigske Spørgsmaal i Erindring, da det var sand- synligt, at Grev Beust, samtidigt med at han gik ind paa Grev Bismarcks Forslag, ogsaa vilde kunne opnaae ved denne, som den mest passende, Leilighed Ordningen af den slesvigske Sag som en Indrømmelse i Fredens Interesse.

Samtidigt med Deres Excellences Svartelegram, der paa- bød mig for Øieblikket ikke at gjøre noget Skridt hos Grev Beust i den antydede Retning, meldte et Telegram fra Peters- borg, at den nordslesvigske Sag var bleven bragt paa Bane af det russiske Cabinet, og en Demarche her vilde i saa Fald vistnok være mindre paastrængende. Lord Bloomfield og flere andre Diplomater have sagt mig, at de i Anledning af dette Petersborger Telegram havde interPELLERET Grev Beust, men at denne havde benægtet at vide noget om Sagen. Jeg har derfor indskrænket mig til at udspørge Herr Novikow,¹⁾ der imidlertid ogsaa var uvidende om at hans Regjering skulde have foretaget et saadant Skridt. Senere er jeg kommen un- der Veir med, at Efterretningen ikke stammer fra Peters- borg, men er bleven »Presse« meddeelt her, og det vistnok

¹⁾ Russisk Ambassadør i Wien.

gjennem dets Forbindelser med det keiserlig tyske Gesandtskab.

Jeg vil ikke undlade at tilføie her, at jeg fandt Hr. Novikow under Indtrykket af, at Østrig ved Depechen af 26. December f. A.¹⁾ havde givet Afkald paa enhver ved Prager Freden hjemlet Ret og altsaa ogsaa med Hensyn til Opfyldelsen af dens 5te Artikel. Jeg erklærede mig bestemt imod denne Fortolkning, deels da denne Artikels Indhold ligger udenfor det tyske Spørgsmaal, der var Gjenstanden for Depechen af 26. December, deels da tilmed Grev Beust i samme afviser om end paa en indirekte Maade Grev Bismarcks Forsøg paa, at erklære Prager Freden for tilsidesat. . . .

Depeche Nr. 12.

C. Falbe.

976. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 17. Marts 1871.

De vil maaskee selv allerede have fundet den Artikel i Nord. Allg. Zeit. som følger i hoslagte Coupon²⁾. Jeg har

¹⁾ Fra Beust til den østrig-ungarske Ambassadør i Berlin i Anledning af Tysklands forfatningsmæssige Nyordning. Ambassadøren skal meddele den preussiske Statssekretær, at den østrig-ungarske Regering ikke ønsker Pragerfreden diskuteret i denne Forbindelse, at den med Glæde ser Dannelsen af det tyske Rige og haaber paa et venskabeligt Forhold mellem dette og Østrig-Ungarn. — Trykt i Das Staatsarchiv XX, S. 106.

²⁾ Findes ikke vedlagt. — Følgende Notits i »Dagbladet« 20. Marts 1871 omhandler maaske den paagældende Artikel:

»Nordd. Allg. Zeit.« maa være meget forlegen med at finde et Paa-skud til at kaste sig over de Danske; thi det tager stærkt paa Vei over, at der i Kjøbenhavn udkommer en Oversættelse af det franske Skrift om de tyske Hæres Udpresninger, Røverier og Grusomheder i Frankrig. [ø: De tyske Armeers Udpresninger, Røverier og Grusomheder i Frankrig. Oversat af R. Watt. Kjøbenhavn (Wätzolds Forlag) 1871.] »At et saadant Brandskrift offentliggjøres i Danmarks Hovedstad,« skriver det officieuse Blad, »kan efter Alt, hvad der iøvrigt er blevet præsteret af en stor Del af den herværende Presse, ikke vække Forundring.

ganske vist engang i Tiden udtalt, at hvis man her *vilde* ordne den bevidste Sag, lod man sig næppe afholde derfra ved vore Blade, men jeg frygter dog for, at hvis man skulde *balancere* i den omhandlede Henseende, saa vil den Tone og Retning, som endeel af vort Publicum, ved at læse vore Blade m. v., opmuntrer endeel af vor Presse til at skrive i, kunne udøve en meget stor Indflydelse til vor Skade; ikke at tale om at, hvis man *ikke vil* ordne Sagen, saa vil man i vor Presse finde et Forsvar for sin Fremgangsmaade, der vil være saameget brugeligere, som i Udlandet Alle, til hvilken Nationalitet de end høre, dømme Stemningen i Danmark efter den danske Presse.¹⁾ . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

977. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Monsieur le Baron,

St. Pétersbourg, 19/7 mars 1871.

. . . Plusieurs journaux étrangers ayant répété ces derniers jours un bruit d'après lequel le cabinet de Berlin aurait proposé au gouvernement du Roi d'entrer dans l'union douanière allemande contre la restitution du Nord-Slesvig, le prince Gortchakow m'a demandé si cela nous conviendrait en ajoutant cependant qu'il n'avait aucune donnée sur la réalité d'une telle intention du gouv't. prussien. J'ai répondu au prince Gortchakow que j'en ignorais également l'existence, mais que je croyais qu'elle serait fort peu populaire

---

Men at dette Makværk, hvoraf nu to Hefter ligge for os, allerede er blevet trykt i det tredie Tusinde Exemplarer, giver Stof til Betragtninger, naar man betænker, for hvilket forholdsviis ringe Publikum Bøger i det danske Sprog skrives, og er meget lidet skikket til at forøge vore Sympathier for disse Naboer og vor Tillid til deres Dom over os og til deres eventuelle Holdning under kommende Forviklinger.«

¹⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 850.

chez nous comme tout qui pourrait menacer l'indépendance du pays. J'ai attiré l'attention du prince Gortchakow — et ceci était le principal but de ma visite — sur le résultat qu'avaient eu les dernières élections pour la diète allemande dans le Slesvig, où le candidat danois avait obtenu une écrasante majorité contre le candidat allemand le général Manteuffel, preuve éclatante de la ténacité des populations danoises du duché.¹⁾ J'ai également fait remarquer au prince Gortchakow que depuis quelque temps la presse allemande officieuse commençait à s'occuper de la question du Nord-Slesvig d'une manière peu rassurante pour nous. Le prince Gortchakow m'a dit que tant que la paix entre la France et l'Allemagne se négociait encore, il serait oiseux de toucher à cette question. J'ai prié le chancelier de ne pas oublier cette affaire si importante pour nous, quand il croirait arrivé le moment opportun de s'en occuper. Le prince m'a répété qu'il n'aimait pas à faire inutilement des démarches. . . .

Depeche Nr. 7.

E. Vind.

978. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 20. Marts 1871.

Kjære Kammerherre,

Deres sidste to Breve har været ganske særdeles velkomne forsaavidt de synes at love os lidt Luft i det nordslesvigske Værnepligtsspørgsmaal. Jeg haaber det skal lykkes at hindre en Interpellation, og Folkethingspræsidenten²⁾ har lovet at gjøre hvad han formaaer derfor.

F[albe] fortsætter sine Meddelelser og paastaaer bestemt at Treklangen er ifærd med at danne sig. Vi fastholde vor

¹⁾ Ved Valget til den ny tyske Rigsdag 3. Marts 1871 fik i 1. slesvigske Valgdistrikt H. A. Krüger 12592 Stemmer, medens Manteuffel fik 1677.

²⁾ Christopher Krabbe.

Utilbøielighed til at henvende os til den Musikant, som F. kjender. Derimod har vor Nabo paa den anden Side Kolonnaden skrevet til sin Datter.¹⁾

De har ganske Ret i at beklage Dem over vore Aviser, men Regeringen er jo destoværre aldeles ude af Stand til at gjøre Noget derved. Selv Hall er ganske vis[t] ikke mægtig nok til at lægge Baand paa Bille. Hvad veed De om Molzens nuværende Opholdssted og Bedrifter?

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

---

979. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Neapel, 22. Marts 1871.

Kjære Vedell! Det var mig en stor Glæde at modtage forleden Deres venlige Linier, hvorefter jeg havde længtes meget.²⁾ . . . Under disse yndige og tillige imponerende Omgivelser fremtræder den hele menneskelige Virksomhed for mig i sin sande myreagtige Skikkelse, og det er dog sikkert at mange af de Sorger, hvorunder man lider ere en Følge af vor indbildte Forfængelighed, at vort Værk eller vor Gjerning skulde frembringe et givet Resultat, — et saadant ligger sjelden i vor Magt at frembringe og selv om et saadant forønsket maatte naaes er det ingenlunde givet at være tilveiebragt ved vor Virksomhed; naar jeg her betragter det Store og Mægtige der er tilveiebragt saavel i Skjønhed som i Ødelæggelse, tager jeg med Taknemmelighed imod vor myreagtige ringe Virksomhed erkjendende at Hovedsagen er Arbeide og dette med Alvor og Ærlighed, overladende Udbyttet eller Udfaldet trøstigt til vor Herres Omsorg. Det er en sand Forfriskelse at komme herved i den yndige Natur og det friske livsnydende Folk efter at have passeret igjennem det

---

¹⁾ Se Nr. 972. — Kongens Palæ og Udenrigsministeriet laa paa hver sin Side af Kolonnaden paa Amalienborg.

²⁾ Brevet er ikke bevaret.

triste Tydskland og det sørgmodige Frankrige og dog er det sidste Land vistnok endnu ikke kommet til Culminationen af sin Ulykke. De veed at jeg aldrig har troet paa Thiers Cuurmethoder, thi for at kunne kurere, maatte han først og fremmest erkjende, at han er en af de Væsentligste der har bragt det franske Folk til sin Selvforgudelse som dog er Hovedgrunden til dets dybe Fald, thi det har gjort det blind for Virkeligheden, og Øinene ere endnu ikke aabnede trods den haarde Modgang. Hvad der nu foregaaer i Paris og hvad der yderligere forestaaer vil kun tjene Reactionen og jeg detesterer denne fuldt saa meget som den røde Republik, — det er sørgeligt at Alternativet er enten absolut Monarchi — som desværre er hyklerisk fordi den *gamle Tro* paa Salvelse og Kaldelse af Guds Naade virkelig mangler saavel hos Dannede som hos den store Masse —, og hvilken derfor kun kan støttes ved et militairt Herredømme, eller en rød socialistisk Republik, som vil leve paa Bekostning af Fortidens Arbeide; forhaabentlig maa der dog tilsidst komme noget Godt ud af denne Kamp om man end for Øieblikket ikke er istand til at ane hvori dette Gode skulde bestaae; dog er Eet vist, at slige Uroens og Ufredens Tider bevirke, at Mennesket ikke i den Grad fæster sig ved det jordiske Liv.

Paa min Reise har det forundret mig at see og høre Deres Erfaringer om det franske Folks Bedømmelse af Andre og Neutrale stadfæstede, men jeg er overbeviist om at de Samme, der nu istemme de høieste Jubelsange for Preussen, vilde være de Første til at synge Nidviser, naar disse engang skulde friste Modgang. Det har moret mig meget at erfare Heydebrands Kundskab om at jeg skulde have aftalt det Fornødne med Cadore, Noget hvortil jeg selvfølgelig ikke havde nogen Myndighed; men at Landet var blevet frelst ved Begivenheden ved Wörth;¹⁾ denne Bemærkning udbredt i et lettroende Publikum er en ganske naturlig Hævn, fordi jeg skrev

---

¹⁾ Sml. Nr. 969, S. 8—9.

til Blixen at Fru H[eydebrand] havde fortalt og bildt ham Noget paa Ærmet hvorom hun Intet vidste — hvilken Beretning naturligviis ikke i nogen moderat Form er bragt Vedkommende for Øren — Manden har troet at kunne hævne sig ved at ville være malicious mod mig, og dette skal være ham velundt, thi han gaaer egentlig kun derved mit Ærinde, ved at faae Folk til at troe at jeg er mere fransksindet end jeg nogensinde har været, thi vel har jeg Sympathi for Folket, men jeg har aldrig haft nogen Tro for dets opoffrende Politik, navnlig ikke for at det kunde bringe os nogen virkelig Hjælp i Længden. Det glædede mig meget at erfare af Deres Brev at der ikke var Nogetsomhelst i de Rygter, der stode i de italienske Aviser, om Bismarckske Tilbud, thi saaledes som disse fremstilles her var der al skjellig Grund til at sige timeo Danaos dona ferentes; De kjender min Tro i saa Henseende, jeg har ikke haft nogen Grund hidindtil til at forandre denne Tro, men jeg vilde ønske at jeg maatte kunne forandre min Mening. . . . [*Om Personer i Udenrigsministeriet.*]

Hvem skal blive Birchs¹⁾ Efterfølger? en saadan er ikke let at finde, i nogle Henseender kunde Raasløff være Manden men han har saa forekommer det mig gjort sig selv umulig baade ved sin Sommergjerning²⁾ og ved hvad han [har] foretaget sig i Rigsdagen med Hensyn til de vestindiske Øer.³⁾ Hvad jeg af Alt det under denne Rigsdag passerede meest beklager er hvorledes Regjeringen har stillet sig til Commissionens Nedsættelse⁴⁾ ikke engang saa meget for den

1) Vilhelm Ludvig Birch, Guvernør i Dansk Vestindien, var død 26. Februar 1871.

2) Som uautoriseret Forhandler i Paris. Sml. Friis, Danmark ved Krigsudbrudet, S. 72 f.

3) Sml. Det danske Folks Historie VII, S. 210.

4) Der er formodentlig her Tale om den den 9. Marts 1871 af Folkeetinget valgte Undersøgelseskommission vedrørende Vallø og Vemmetofte, ved hvilken Justitsminister Krieger af forfatningsmæssige Grunde var ret betænkelig. Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 124 ff.

Sags Skyld der skal undersøges men fordi der nu er givet et Præcedents saa det vil blive meget vanskeligt at afvise kommende Galskaber; Sagen dreves ikke frem med saadan Kraft fra Venstres Side at den jo kunde have været afviist naar Justitsminister[en] var optraadt med den Fasthed som han saa tidt har givet sig Udseende af at besidde og som han har bebreidet Andre at mangle. — . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

---

980. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel.

Berlin, 23. Marts 1871.

. . . Jeg glemte at bemærke, med Hensyn til vore Blade, navnlig Bogen af K. Vissing,¹⁾ at jeg ikke er saa ganske fri for en Mistanke om at der finder lidt Seelenverkoperie Sted hos os ved franske Bestræbelser. Jeg sigter ikke til Kjøb for Penge, skjønt det jo gerne kan være at hiin Bog er oversat og udbredt for franske Penge. Men jeg sigter til franske Høfligheder, Opmærksomheder og Condescendentser — Noget hvormed man hos os kan opnaa særdeles Meget, og som jeg heller ikke paa nogen Maade vilde fortænke en Franskmand i at udøve. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

981. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

25. Marts 1871.

Der er intet væsentligt passeret i Deres Fraværelse. Af mindre Ting skal jeg foreløbig kun nævne følgende:

---

¹⁾ Der sigtes vistnok til Robert Watt: Pariserfotografier, som udkom 1871 i 2. Udg. paa K. Vissings Forlag. Sml. Nr. 976 og 983.

1. Termansen har været hos mig og Resultatet af vor Samtale var at han frafaldt sin Interpellation.¹⁾
2. Der har været en Anmodning fra Krüger om at tilstaae en 100 Rbd. eller 200 til en Secretær for ham under hans Ophold i Berlin. Derom forbeholder jeg mig at tale nærmere med Dem.²⁾ . . .

P. Vedel.

Oreby.

982. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Confidentiel.

Kjøbenhavn, 28. Marts 1871.

Deres Høivelbaarenheds Meddelelser om en nærforetaaende Tripel-Alliance mellem de 3 Keisere have været af saameget større Interesse for mig, som den kongelige Gesandt i St. Petersborg ikke synes at kjende Noget til en saadan politisk Combination, og Kammerherre Quaade ikke alene selv ikke troer derpaa, men ogsaa bemærker, at hans Colleger i Berlin nære samme Overbevisning og i Overensstemmelse dermed have udtalt sig til deres Hoffer.³⁾

[*Vurdering af de Fordele og de Vanskeligheder, der ved Alliancen vil opstaa for de tre Kejserdømmer.*]

Hvorledes end dette Spørgsmaal vil udvikle sig, har Deres Høivelbaarenhed imidlertid med Rette henledet min Opmærksomhed paa, om den kongelige Regjering ikke kunde benytte disse Forhandlinger til Fordeel for det nordslesvigske Spørgsmaal. Som De allerede ved mit telegrafiske Svar⁴⁾ har erfaret, troer jeg dog ikke at burde anmode Grev Beust om at tage Initiativet i denne Sag i Berlin. Deels ven-

¹⁾ Sml. Nr. 965.

²⁾ Sml. Nr. 983.

³⁾ Sml. Nr. 967, 971, 975.

⁴⁾ Nr. 970.

ter jeg ikke at finde nogen særdeles Interesse hos Greven for Opfyldelsen af Art. V i Pragerfreden, og jeg indseer, at han har ganske andre vigtige Hensyn at tage ved Afgjørelsen af Alliancespørgsmaalet, deels frygter jeg ogsaa for, at Udsigten til at en saadan Insinuation blev vel optaget af Grev Bismarck, ikke vilde vinde derved, at den kom fra Grev Beust. Overhovedet er det min Anskuelse, at hvis nogen fremmed Indflydelse skal kunne fremme en for os gunstig Afgjørelse af det nordslesvigske Spørgsmaal, er det alene Rusland, som maaskee har Evne og Villie dertil. De fornødne Skridt for at vinde Ruslands Bistand ere herfra ad privat Vei indledede¹⁾ men det er endnu ikke klart, hvor stort Haab vi kunne knytte dertil. Fra Preussens Side er aldeles Intet foregaaet, som antyder, at man i Berlin for Tiden beskjæftiger sig med Sagen, og navnlig ere de forskjellige Rygter, som ere fremkomne i Aviserne om Tilbud om Nordslesvigs Tilbagegivelse, imod at Danmark indtraadte i det tyske Toldforbund, fuldstændigt ubegrundede.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Depeche Nr. 3. — U. A. Ges.ark. Østrig I—II. Pol. Sager 1871—80.

983. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Tirsdag 28. Marts 1871.

Kjære Kammerherre,

. . . Deres Formodning om St. Ferriol og hans Forhold til Bogen hos Vissing²⁾ og Avisudtalelserne er bestemt ubegrundet. Han er meget langt fra at drive den Slags Intriguer, han er saa nedbøiet at han undgaaer Berøring med Alle og han har en naturlig Degout for Aviskunster. Løsningen af Hemmeligheden ligger meget nærmere og De kan finde den i

¹⁾ Sml. Nr. 978, 972.

²⁾ Sml. Nr. 980.

Aften i Monrads Artikel i Berl. Tid.¹⁾ De maae ikke tage Feil af Stemningen hos os, den er virkelig meget stærk antitydsk, naar jeg undtager i de høieste Kredse. Der er mange ellers forstandige Folk som i deres Hjerter bebreide Regeringen at den ikke gik med Frankrig i Juli og saa blinde ere de at de troe at Pr.s Overmagt mod Frankrig da vilde have været ude af Stand til at seire. — Der var forresten nogle Udtryk i Deres Brev som bragte mig til at troe at De maaske vilde advare mig mod at have formeget at gjøre med St. Ferriol. Senere har jeg forstaaet Ordene anderledes men har De hørt Noget i den ovennævnte Retning saa gjør mig den Tjeneste at sige mig det. Jeg seer nemlig hyppigt St. F. som jeg har stor personlig Sympathi for, da han tager sin Ulykke saa alvorligt og inderligt og som jeg saameget hellere viser større Hensynsfuldhed end jeg ellers vilde det, som jeg under Cadores Nærværelse her kom til at staae i hans Øine som meget antifransk, da jeg i en længere Samtale med C. i St. F.s Nærværelse saae mig nødt til at sige den Første og den fr. Regering adskillige haarde Sandheder.²⁾

Krüger har bedt om at Schleisner maatte faae lidt Understøttelse til at reise til Berlin for at holde vor gamle Bams med Selskab under Parlamentssessionen. Ministeren vil tilstaae denne Begiæring og da jeg veed at De ikke har noget imod Schl. har jeg ikke søgt at hindre dette.

Rygterne om preussiske Forslag have som De vil see af Aviserne her forskrækket Folk meget. Handelsstanden erklærer at en Tiltrædelse til det tyske Toldforbund vilde ødelægge hele vor Handel og Politikerne ansee en saadan Tiltrædelse omtrent som en politisk Incorporation. Vi undgaae den paatænkte Interpellation af Termansen³⁾ om Nord-

¹⁾ »Berlingske Tidende« 29. Marts 1871 indeholder en Artikel »Kri-gen III. Dens Slutning.« af D—d, hvori omtales et Skrift udkommet i København oversat fra Fransk: Om de tyske Armeers Udpresninger. Sml. Nr. 976.

²⁾ Sml. Friis: Danmark ved Krigsudbrudet, S. 128 f.

³⁾ Sml. Nr. 981.

slesvigerne (idetmindste har han lovet mig det), takket være Deres bedre Efterretninger om Sagens Stilling, men maaskee faae vi en anden om det politiske Spørgsmaal. Det vil vise sig idag.¹⁾ Forresten vil De af Depechen til Dem og den til Falbe see hvorledes vi overhovedet staae og hvad vi dømme om Forholdene.²⁾

Krigsministeren vil sende nogle Officerer ud paa deres egen Haand for at lære hvad de kan. Da han overlader dem selv at vælge hvor de finde bedst Leilighed til at lære, begiærer han ingen Tilladelse for dem i Berlin, men de ville paa det Sted hvor de ønske at see Noget, henvende sig til den Øverstcommanderende og spørge ham om de som danske Officerer kunne vente Adgang dertil. Saasnt de reise herfra, skulle deres Navne blive Dem officielt meddeelte. Jeg har sagt Kongen at jeg frygtede for at de Commanderende ikke kunde give dem slig Adgang, naar Tilladelse ikke var givet i Berlin, men det sagde han at han vilde risikere. Haffner fortalte mig forresten at da vi begiærede Tilladelse for Fog og Güldenchrone³⁾ skulde man i Versailles have sagt: »endlich«! — altsaa man havde længe ventet paa at vi indfandt os. Mon?

A propos den upaalidelige Person som Fædrelandet igaar Aftes omtaler m. H. t. de ovenberørte Rygter er Molzen der rumler paany, men jeg troer at jeg har sikkert Baron Rosenørn mod alle Misforstaaelser m. H. t. ham.⁴⁾

Quaades Papirer. U. A.

P. Vedel.

¹⁾ Se Kriegers Dagbøger V, S. 146 og 149.

²⁾ Se Note til Nr. 984.

³⁾ Oberst Ludolf E. Fog (1825—97) og Premierløjtnant Baron Chr. Güldenchrone (1837—1902) var i 1871 paa Studierejser i Frankrig.

⁴⁾ »Fædrelandet« 1871 Nr. 73 27. Marts: Der har i de sidste Dage været talt en Del om, at Regeringen skulde have faaet Meddelelser angaaende Nordslesvig — det være nu Forslag, Tilbud eller Antydninger til saadanne — fra Preussen. Efter hvad vi erfare, savner denne Tale ethvert faktisk Grundlag, og har formentlig ingen anden Oprindelse end et Brev, der skal være indløbet fra en bekjendt, eller rettere sagt berygtet, politisk Eventyrer. — Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 143.

984. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Fortrolig.

Deres Excellence,

Berlin, 1. April 1871.

Jeg har havt den Ære at modtage Deres Excellences meget ærede Depesche af 28nde f. M. Nr. 3 tilligemed sammes Bilag.¹⁾

Den for den kongelige Gesandt i Vien bestemte Instruction vil jeg sandsynligviis ikke see mig istand til at befordre til dens Bestemmelse før henimod Slutningen af næste Uge, da hverken den engelske eller den østerrigske Coureer afgaaer tidligere herfra. Jeg har imidlertid ved en Leilighed, som jeg ikke er sikker paa vil kunne benyttes længer end til Prag, tilskrevet Kammerherre Falbe, at jeg er i Besiddelse af en Instruction for ham, som »gaaer ud paa, at der intet Positivt ønskes foretaget fortiden«.

Siden jeg ifjor i det første Tidsrum efter Begyndelsen af Krigen mellem Tydskland og Frankrig tillod mig ad privat Vei at sætte Deres Excellence i Kundskab om forskellige Antydninger angaaende det nordslesvigske Spørgsmaal, som jeg havde fundet værdige til Omtale, uden dog, navnlig paa hiin Tid, at kunne tillægge dem tilstrækkelig Betydning til at gjøre dem til Gjenstand for officiel Indberetning,²⁾ har jeg intet Yderligere og af større Betydning kunnet erfare med Hensyn til de Tanker, den preussiske Regjering nærer hvad hiint Spørgsmaal angaaer. De omtalte Antydninger bestode dels i Artikler i herværende Blade, navnlig en Artikel af Professor v. Holzendorff i Bladet »Die Post«, samt i en Afhandling i »Grenzboten«, og dels i Yttringer af Personer, der staae de preussiske Regjeringkredse nær; men skjøndt disse Antydninger stillede en Ordning i Udsigt, gik de dog, med Hensyn til Ordningens Beskaffenhed, ikke videre end

¹⁾ Denne Depeche er i det væsentlige af samme Indhold som den som Nr. 982 trykte til Falbe.

²⁾ Sml. II, S. 513 f., 517 f., 654, 716, 724.

til at betegne den kongelige Regjerings Neutralitet under ovennævnte Krig som en Politik, der vilde bære god Frugt for de danske Interesser. Det Samme gjælder i alt Væsentligt om de yderligere Erfaringer jeg har gjort i den omhandlede Henseende.

Jeg havde vel for nogen Tid siden en Samtale om det slesvigske Spørgsmaal med den forhenværende nordtydske Ambassadeur i Paris, Baron Werther, som sagde mig, at han for sit Vedkommende meget ønskede, at bemeldte Spørgsmaal maatte blive ordnet paa en for Danmark tilfredsstillende Maade, og at han ansaae dette for i høi Grad stemmende med Preussens egne Interesser; men at medens han bestandigt havde fundet det ligesaa unødvendigt som overhovedet uhensigtsmæssigt og skadeligt, at bebyrde den eventuelt danske Deel af Slesvig med Garantier, troede han dog ikke, at det vilde være muligt at opnaae Aftrædelsen af Als og Sundevad. Dette er den eneste med Hensyn til Omfang og Betingelser for en Afgjørelse bestemte Yttring, der i lang Tid er kommen mig for Øre, men dens Betydning afhænger ikke alene af, om en saaledes begrændset Afgjørelse vilde være tjenlig, men ogsaa af, hvilken Vægt der kan tillægges Baron Werthers Ord og personlige Ønsker. Jeg troer at kunne sige, at han staaer i stor Yndest hos den tydske Kaiser, men jeg maa ansee det for tvivlsomt, om Fyrst Bismarck atter vil benytte hans Tjenester som Diplomat,¹⁾ og jeg kan ikke antage, at han, dersom Forbundskantsleren overhovedet betroer sine inderste Tanker om det nordslesvigske Spørgsmaal til Nogen, faaer Deel i denne Fortrolighed.

Omtrent samtidigt hermed har, saaledes som jeg har havt den Ære i sin Tid at meddele Deres Excellence privat,²⁾ en af mine herværende Colleger sagt mig, at han havde hørt, at

---

¹⁾ K. Werther, der var faldet i Unaade paa Grund af sin Holdning som nordtysk Ambassadør i Paris ved Krigsudbrudet 1870, blev dog senere ansat i det tyske Diplomati.

²⁾ I et utrykt Brev 11. Januar 1871. Oreby. — Sml. Nr. 986.

den preussiske Regjering efter Freden med Frankrig vilde ordne det slesvigske Spørgsmaal, og for kort siden har en anden af mine Colleger søgt særlig Leilighed til at meddele mig, at en Person, som han var overbevist om maatte ifølge sin Stilling være vel underrettet, havde forsikkert ham det Samme. Men her mangler ogsaa en klar Forestilling om Omfanget og Betingelserne for Afgjørelsen. — Efter at have erholdt ovenstaaende Meddelelse har jeg, idet jeg ifølge min Hjemmelsmands Ønske fortiede hans Navn, søgt om muligt hos min russiske Collega at erfare, om der laae Noget til Grund for Meddelelsen. Men ved dennes Ytringer har jeg ikke kunnet komme til nogensomhelst Slutning enten i den ene eller i den anden Retning; af Herr Oubrils Udtalelser er det mig kun klart, at han, ligesom, ifølge Deres Excellences Meddelelse i Depeschen Nr. 3,¹⁾ Fyrst Gortchacow, mener, at, saalænge Freden ikke endeligen er afsluttet med Frankrig, vil Preussen neppe beskæftige sig med det slesvigske Spørgsmaal; og dette er ogsaa mit Indtryk, saavel umiddelbart som ifølge den fuldstændige Taushed, som fra det herværende Udenrigsdepartements Side iagttages ligeoverfor mig i den omhandlede Henseende.

Jeg har herved tilladt mig i Korthed at meddele Deres Excellence Alt, hvad der i længere Tid er kommet mig for Øre om det slesvigske Spørgsmaal. Rygtet om Tilbud, der skulde gjøres mod en heel eller deelvis Tilslutning af Danmark til den tyske Toldforening anseer jeg for aldeles grundløst.

Jeg har seet Fyrst Bismarck nogle Gange siden hans Hjemkomst til Berlin, men han har ikke talt om Forretninger, hvortil der iøvrigt hellerikke var særlig Anledning eller fandtes Leilighed.

H. M. den tyske Kaiser synes noget ældet efter den lange Fraværelse, men har dog bevaret et fuldkomment sundt Udseende. . . .

Quaade.

Depeche Nr. 9.

---

¹⁾ Den i Begyndelsen af nærværende Aktstykke omtalte Depeche.

985. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 1. April 1871.

. . . Forresten veed jeg, at St. Ferriol er dygtig, og jeg troer ogsaa vi kunne ansee ham for fuldkommen paalidelig og paa en fornuftig Maade velsindet mod os, saa at jeg kun kan sympathisere med Dem, naar De viser ham al den Deeltagelse som enhver brav Franskmand under nærværende Forhold har Krav paa at finde især i et Land som bedre end noget andet veed hvad det er at lide Ondt. Men glem blot ikke Heydebrand. Jeg veed, at Fru Heydebrand for nogen Tid siden hertil har klaget over, at det kjøbenhavnske »Selskab« ved alle Leiligheder forsømte hende og hendes Mand; og jeg husker godt fra 1865, hvorledes man i flere Cirkler viiste sig spids mod Herr og Fru H. . . .

Da jeg sidst skrev havde jeg endnu ikke kunnet erfare noget om Molzen. Hvad jeg senere har erfaret er forsaavidt hellerikke meget, som jeg selvfølgelig ikke fuldt kan indestaa for min Kilde. Men hvis det jeg har erfaret, forholder sig rigtigt, og jeg seer egentlig ingen Grund til at troe det modsatte, saa have vi vistnok al Opfordring, jeg vil ikke sige til at vente virkelig Fare fra Personens Side, men dog til at modtage alt hvad der kommer fra ham med den største Mistro. Omtrent ved Nytaarstider omtalte Bauer, som var her paa Besøg, at han havde mødt Molzen, som havde seet meget godt ud i Klæder, og at denne havde sagt ham, at han gjorde Forretninger her som Kjøbmand, og at det gik ham meget godt. Men efterat jeg havde modtaget Deres Brev, har jeg erkyn- diget mig om Personen hos Kafka, som De vil kjende fra nogle tidligere Meddelelser, og denne har sagt mig, at Molzen var bleven brugt under Krigen og endnu brugtes ved Politiet af den bekjendte Stieber,¹⁾ ligesom han ogsaa endnu bestandig

¹⁾ Wilhelm Stieber (1818—82), Grundlægger og Leder af det preussiske Efterretningsvæsen, Direktør for Berlins Politi, 1866 og 1870—71 Chef for Feltpolitiet.

stod, om ikke i directe, saa i indirecte Forbindelse med Keudell. . . .

At Stemningen hos os er anti-tydsk har jeg intet at sige imod. Hos mig selv er Stemningen virkelig ikke tydsk, om jeg end kunde ønske at meget hos os var ligesaa godt indrettet som her. Men det nytter ikke, og kan kun skade, at vise denne Stemning, og for mig er det virkelig klart, at vi hellerikke skylde Frankrig synderligt. Ingen skal faae mig fra, at dersom Nap. III havde handlet anderledes i vor Sag, saa vilde alt være gaaet anderledes for os, og maaskee ogsaa for ham, ligesom efter al Rimelighed det samme havde været Tilfældet dersom Fransk mændene ingen Revolution havde gjort i 1848. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

985 a. Direktør P. Vedel til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

[Kjøbenhavn,] 12. April 1871.

Gode Kammerherre.

Hvor ubehageligt det end ellers kan være at skulle give Oplysninger af den Beskaffenhed, som De i Deres Brev til mig¹⁾ har angivet, saa er det mig dog denne Gang en Fornøielse at meddele dem, fordi jeg ser, at man i Wien befinder sig i en betydelig Vildfarelse med Hensyn til Baron Eders Stilling her. Det er nemlig saavel Regeringens — og dermed mener jeg ikke blot Udenrigsministeriets men ogsaa de andre Ministres — som Baron Eders Collegers Mening om ham, at han er en usædvanlig forstandig og kundskabsrig Mand og særdeles behagelig og vindende i sit Væsen. Han læser Dansk og følger meget godt med alt hvad der foregaar baade her og i Verden, og jeg kan med Sandhed sige, at jeg

¹⁾ Er ikke fundet.

for min Part altid sætter særdeles Priis paa en Samtale med ham, fordi jeg altid er vis paa at faae et virkeligt Udbytte deraf. Dertil er han rolig og sindig, moderat og sikker, saa at han i det Hele kan siges at representere paa en særdeles værdig Maade sin Regering.

Hans private Forhold er maaske mindre tilfredsstillende.

. . .

Jeg kan ikke andet end til Slutning at udtale at det vilde gjøre mig ondt, om Baron Eder skulde forlade os, og jeg vilde anse det for et virkeligt Tab for det østerrigske Diplomati, om han udtraadte af dets Tjeneste.¹⁾ . . .

P. V.

P. Vedels Privatpapirer. — Udfærdiget, men vistnok ikke afsendt Brev blandt Falbes Breve til P. Vedel.

---

986. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 16. April 1871.

Kjære Vedel, . . . Jeg antager, at den megen Tale om Tripelalliancen nu er forstummet, saa at det jeg siger herom egentlig er overflødigt, og den Ypsilantiske Udtalelse om Nordslesvig betyder, saaledes som jeg har antydnet.²⁾ heller ikke stort. . . .

Jeg har nylig seet Kafka. Om Nordslesvig kunde han Intet sige mig. Han havde spurgt Wagener, sagde han, men denne havde Intet vidst. Men hvad Molzen angik, sagde han mig, at han endnu var i Frankrig i sin Politivirksomhed. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

---

¹⁾ Baron Eder rappelleredes fra København 18. Januar—30. Marts 1872.

²⁾ I fortrolig Depeche Nr. 11 af 16. April 1871 havde Kammerherre Quaade meddelt, at den i Berlin accrediterede græske Gesandt, Fyrst Ypsilanti, som ellers havde fast Ophold i Wien, havde tilbragt nogle Uger i Berlin for ifølge sin Regerings Befaling personligt at kunne

987. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 22. April 1871.

Kjære Vedel, . . . Jeg har, imellem os sagt, ikke saa let ved at skrive til ham [5: *Rosenørn-Lehn*] som til Frijs; thi denne skrev selv en eller to Gange om Ugen og jeg havde kjendt ham siden vi begge vare unge Mennesker; men Baron Rosenørn har jeg kun kjendt meget lidet, og selv skriver han kun sjeldent, hvad der jo forresten er naturligt nok, da han kjen-der mig ligesaa lidt som jeg ham, og der jo desuden heller ikke kan være synderligt at skrive om hertil fra Kbhvn. . . .

Jeg vedlægger en Coupon af Kreuzzeitung for igaar om det nordslesvigske Spørgsmaal.¹⁾

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

988. Udenrigsministerens Udtalelser i Ministerraadet

1. Maj 1871

i Anledning af Krigsministerens Forslag om, at der straks skulde gøres diplomatiske Skridt i Berlin om en Opfyldelse af Pragerfredens Art. V.²⁾

Intet tyder hen paa at den preussiske Regering skulde være tilbøielig til for Tiden at beskjæftige sig med det sles-

---

overrække den tyske Kejser sin Suveræns Svar paa Notifikationen om Kejserrigets Genoprettelse og Antagelsen af Kejsertitlen. Fyrst Ypsilanti havde før sin Tilbagerejse til Wien sagt til Kammerherre Quaade, »at han forlod Berlin med det temmelig sikke Indtryk, at den preussiske Regering agtede efter Afslutningen af den endelige Fred med Frankrig at ordne det nordslesvigske Anliggende«. Quaade havde, siden han sidst [formodentlig i Depeche Nr. 9 af 1. April, her trykt som Nr. 984] indberettede herom, »intet erfaret, som kunde enten bestyrke eller afkræfte denne den græske Gesandts Formodning«.

1) Findes ikke vedlagt; men der sigtes sandsynligvis til en Artikel, der er refereret i »Fædrelandet« for 22. April 1871 saaledes: Berlin. »Kreuzzeitung« betegner Diskussionen i herværende og fremmede Blade om det nordslesvigske Spørgsmaal som fuldkommen ørkesløs, da det ikke paany er sat i Bevægelse.

2) P. Vedels Overskrift. Iflg. Kriegers Dagbøger V, S. 164, fremkom Rosenørn-Lehn først 2. Maj med denne Udtalelse i Ministerraadet.

vigske Spørgsmaal. Naar denne Sag derfor nu skulde fremmes, maatte det være imod Preussens Ønske og kan altsaa ikke tænkes uden ved Hjælp af et stærkt ydre Tryk paa den preussiske Regering.

Selvfølgelig vil en Opfordring af os til nu endelig at udføre Pragerfreden ikke udøve en saadan Virkning i Berlin, saa meget mindre som vi neppe kunde vente at et saadant Skridt af os vilde blive understøttet af nogen anden Magt i Europa. Af alle Magter er der aabenbart kun een der indenfor visse temmelig snevre Grændser kunde have Evne og Villie til at antage sig vor Sag, nemlig Rusland, men det er bekjendt at Fyrst Gortchakow nylig bestemt har udtalt til den kgl. Gesandt,¹⁾ at saalænge Freden mellem Frankrig og Tydskland ikke endnu er sluttet maa under alle Omstændigheder den slesvigske Sag hvile. Ere disse to Forudsætninger rigtige, at Preussen for Tiden ikke ønsker Sagens Gjenoptagelse og at ingen Magt finder Øieblikket gunstigt dertil, vilde en Opfordring fra os i Berlin, langtfra at gavne Sagen, tvertimod virke til Skade. Fyrst Bismarck vilde enten kunne afvise os med den Erklæring at Preussen ikke fandt Momentet beleiligt til at tage denne Sag under Behandling eller simpelthen henvise os til sine tidligere Tilbud med Garantier, Pengebyrder o. s. v., medmindre han muligvis nu maatte finde Anledning til at skærpe disse Betingelser yderligere. I begge Tilfælde vare vi bragte til Taushed og Alle vilde være enige i at bebreide den danske Regering dens Utaalmodighed.

Hvor pinlig og i mange Henseender hemmende for Udviklingen den nuværende Uvishedstilstand end er, skjønner jeg dog altsaa ikke at den kgl. Regering for Øieblikket kan gjøre noget Officielt for at fremme en Afgiørelse af det slesvigske Spørgsmaal. Noget Andet er om Regeringen ikke heller kan foretage Noget for underhaanden at forskaffe sig nogen Oplysning om Preussens fremtidige Hensigter med

¹⁾ Nr. 977.

Hensyn til Pragerfredens Art. V og for allerede nu at forberede Skridt, som skulle gøres naar det gunstige Øieblik dertil maatte være kommet. Det Første kunde ganske vist skee, hvis det var muligt at opnaae en udførlig fortrolig Tanke-Udveksling med Fyrst Bismarck, hvortil denne efter sin Natur maaskee ikke vilde vise sig utilbøielig. Men det gielder da om at finde en til en saadan Samtale egnet Personlighed, idet det neppe vilde kunne ventes at Rigskantsleren vilde udtale sig uforbeholdent til vor officielle og stadige Repræsentant i Berlin. Det Sidste vilde formeentligen bedst eller rettere sagt alene kunne skee ved Hjælp af Kongehusets personlige Forbindelser navnlig i Petersborg og det kan neppe betvivles at den russiske Keisers Interesse for Sagen allerede paa passende Maade er vakt ad denne Vei.¹⁾

Hvad der ligger for, er alene Spørgsmaalet om der med Nytte *for Tiden* kan gøres Noget herfra. Jeg skal altsaa opsætte at undersøge, hvorvidt det vil være i vor Interesse at tage Initiativet, saasnart Freden er sluttet, indtil dette Tidspunkt indtræder. Foreløbigt vil jeg kun bemærke, at paa den ene Side maa det vistnok af Alle erkjendes *naturligt* at den danske Regering *da* ikke længere opsætter at træde frem med sin Fordring, men paa den anden Side bliver det dog altid nødvendigt at undersøge, om det ikke vil være *nyttigere* at lade Preussen tage Initiativet. Det er nemlig min Overbevisning, at Fyrst Bismarck da vil finde det nødvendigt selv at bringe Sagen frem *dels* fordi en ordentlig Regering ikke uden Videre vil lade et traktatmæssigt Løfte henstaae uden Afgjørelse i den ene eller den anden Retning, *dels* ogsaa fordi han ikke kan fordølge sig at den europæiske Opinion trænger til at see Tydskland vise nogen Agtelse for Andres Ret. Men jeg antager rigtigt nok tillige at Preussens eventuelle Tilbud ville være clausulerede og betingede paa en Maade som vi ikke kunne gaae ind paa, og det turde være muligt at

¹⁾ Sml. Nr. 972 og 989 a, samt »Bismarck und die nordschleswigsche Frage« Nr. 277.

vi under en vanskelig Forhandling derom vilde være bedre tjente med at have afventet de preussiske Forslag hellere end selv at have taget Initiativet. — Det er ikke min Hensigt at antyde at disse Betragtninger bør være de afgjørende ved Spørgsmaalets Afgiørelse, men kun at gjøre giældende, at vi ikke allerede nu ville udtale Noget om hvad der bør gøres, naar Freden engang foreligger.

Koncept med P. Vedels Haand.

---

989. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.
Fortrolig.

Herr Baron,

Wien, 7. Mai 1871.

Da jeg for nogle Dage siden havde en Samtale med Rigs-kantsleren, spurgte han mig atter, uden nogen Foranledning fra min Side, hvorledes det stod til med den nordslesvigske Sag, og om den russiske Regjering havde gjort nogen Demarche i Berlin i Faveur af samme. Jeg svarede, at min Regjering intet havde meddelt mig herom, og at Herr Novikow, da jeg sidst havde talt med ham, heller ikke havde havt noget at meddele mig i saa Henseende. . . .

Depeche Nr. 19.

C. Falbe.

---

989 a. Christian IX til Maria Feodorowna.

Min egen elskede Minny!

Kjøbenhavn, 16. Maj 1871.

. . . Til Kaiseren har jeg ogsaa skrevet¹⁾ og benyttet denne Leilighed for at opfordre ham til at bidrage Sit til at den Slesvigske Sag nu dog omsider maatte afgjøres med Tydskland og os med nogenlunde Billighed??

Din troeste

Russiske Statsarkiver, Moskva.

Papa.

---

¹⁾ Dette Brev er foreløbig ikke fundet.

990. A. E. M. Schleisner til Direktør P. Vedel.

Høivelbaarne Hr. Etatsraad!

Berlin, 27. Mai 1871.

Igaar tillod jeg mig at sende Dem et Brev,¹⁾ som maaskee blev mindre vel affattet end det burde have været, men Kmhr. Q[uaade] mente det var rigtigst at jeg skrev strax, og jeg maatte ile med at skrive for at faa Brevet tidsnok afsted, og blev desforuden stadig afbrudt af K[rüger], naar jeg enten maatte give ham Medicin, eller naar han ønskede at tale med mig.

Da han opfordrede mig til at tage hertil med ham, sagde jeg Ja af forskjellige Grunde; De var saa god at virkeliggjøre, at jeg kunde opholde mig her, og jeg kan ikke være andet end glad over at jeg har været hos ham, omendskjøndt den Tilværelse jeg fører her er alt andet end glædelig.

Jeg er glad over at jeg er hos ham her, fordi jeg næppe indseer hvorledes han som Fremmed skulde være kommet ud af det, naar han ikke havde havt Nogen om sig under hans nuværende Tilstand. . . .

Jeg har altid været af den Mening, fra det Første jeg lærte ham og hans Forhold at kjende, at hans Stilling var den, her at fremtræde som en levende Protest, der alene ved sin Tilstedeværelse gav sin Meningsyttring tilkjende, han er et saa talende et saa levende Bevis, at der ikke behøves mere end hans Personlighed. Jeg troer derfor, uden at træde Beskedenheden for nær, ogsaa at kunne være glad over at jeg her har havt Leilighed til at gjøre ham *fortrolig* med (*overbevise* tør jeg ikke sige), at han ikke gavner Sagen ved at ville behandle en Regjering, og mindst den herværende, paa samme Maade, som han i sin Tid behandlede sine ham ubehagelige Gjæster, da han var Krovært. Jeg er glad over at han har indseet, at han kun kan skade Sagen ved her paa Talerstolen oplæsende at producere Taler, om hvilke han selv siger, at de kun ere til for at kaste v. B. Sten i

¹⁾ Om H. A. Krüger, der under Schleisners Pleje laa syg i Berlin.

Veien, medens jeg nærmest vilde betegne dem som Knappe-naalsstik, og om hvilke dog enhver her troer, at de hidrøre fra den danske Regjering. Idag fik han Besøg af Kmhr. Q., han veed naturligvis ikke, at det er sket paa mit Initiativ, men jeg er overmaade glad over dette Besøg, fordi det har beroliget hans Sind i høi Grad. Herregud, Forfængelighed have alle meer eller mindre, og jeg maa tilstaa, at Virkningen her har overtruffet min Forventning; med lidt Imødekommen vil man med Lethed mildne hans af Naturen saa godmodige Sind, og bringe den Bitterhed til at forsvinde, som han desværre har næret og nærer mod Forskjellige, som ville det Bedste for den Sag, som han er det levende Udtryk for, men om hvilke han troer, at de af rent personlige Grunde ikke ville yde ham den Understøttelse, han mener at være berettiget til at fordre.

Til mig ytrer han sig aabent og frit, fordi han har fuldkommen Tillid til mig, og det kan han ogsaa have, fordi han veed, at jeg aldrig vilde handle mod hans eller den Sags Interesse han arbejder for, og det er netop i denne Sags Interesse, at jeg har holdt det for min Pligt, ligeoverfor Deres Høivelb. og Kmhr. Q., da De paa Deres Standpunkt ere hævede over enhver Smaalighed, at omtale de Følelser og Anskuelser han nærer overfor den danske Regjering og dens Repræsentanter. Det har gjort mig ondt, denne Gang at see den Voldsomhed hvormed han fremsætter disse Anskuelser, som han ledsager af Fortællinger, om hvilke man ikke veed hvad man skal tro; men ved at samtale med Kmhr. Q. i den senere Tid, har jeg erfaret, at han for en stor Del phantaserer sig dem til. Han er ligesom et stort Barn i den Henseende, og aner naturligvis ikke den Skade han kan gjøre ved at udbrede sine falske Forestillinger og Opfattelser til Andre.

Pintsesøndag.

[Om Krügers Sygdom.] Idet jeg slutter dette Brev, som er skrevet under idelige Afbrydelser, beder jeg Deres Høi-

velb. undskyldte den maaskee noget ligefremme og umiddelbare Maade hvorpaa jeg har skrevet, idet jeg haaber at den gode Hensigt ikke mis[for]staaes. *A. E. M. Schleisner.*

Oreby.

---

991. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 14 juin 1871.

D'après lettre parvenue à la Reine le duc de Mecklenbourg¹⁾ à St. Pétersbourg a dit que le moment actuel serait peut-être propice pour faire des démarches à Berlin relatives à l'article V. En savez-vous quelque chose? Y-a-t-il lieu de croire que le duc s'est prononcé ainsi d'après inspiration du cabinet prussien ou par suite de la présence de l'Empereur russe à Berlin? Une mesure de cette nature vous paraît-elle opportune?

Koncept til Chiffertelegram; paa en anden Koncept staar: Efter UMinisterens Ordre afsendt pr. Post istedetfor pr. Telegraph.

---

991 a. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør P. Vedel.

Kjære Directeur!

Kjøbenhavn, 19. Juni 1871.

Uagtet jeg vel veed at Ro og Fred er en af Hovedbetingelserne for at man skal kunne nyde godt af en Badekuur, og det er langt fra at jeg vil forstyrre denne for Dem, kan jeg dog ikke lade være at sende Dem et Par Ord idag, og tager dette saameget mindre i Betænkning, som den Efterretning, jeg har at bringe, dog hører til de bedre. Jeg havde nemlig igaar et Brev fra Kammerherre Quaade,²⁾ hvori han melder »at Udvandringssagen nu staaer en heel Deel bedre«, idet

¹⁾ Hertug Georg af Mecklenburg-Strelitz, der var en Broder til Frederik VII's 2. Hustru, var gift med Storfyrstinde Catharine af Rusland. Jvf. Kriegers Dagbøger V, S. 171 under 4. Juni 1871 og Nr. 991 a.

²⁾ Koncept, dateret 16. Juni, findes blandt Quaades Papirer i U. A.

nemlig Hr. v. Balan havde sagt ham, at ikke alene Udenrigsdepartementet, men ogsaa Krigsministeriet og Baron Carl Plessen nu vare paa vor Side, og at det altsaa for Tiden hovedsagelig kommer an paa at vinde Localautoriteterne eller bringe dem til Taushed. Dette kan nu vistnok have sine Vanskeligheder, da de overalt i Pr. ere i Besiddelse af stor Competence, men paa den anden Side skulle de i vore Skrivelser førte Beviser for de af dem begaaede Overgreb have gjort god Virkning i Berlin. Det er jo altsammen godt og glædeligt, men hvad ville de gjøre for at bøde paa de begaaede Overgreb?

Jeg maa dernæst fortælle Dem, at Heydebrandt forleden Dag — udenfor den alm. Conferencetid og uden anden særlig Anledning end at fortælle mig at — jeg troer det var — Italien, der havde taget denne venezuelaske Historie¹⁾ paa samme Maade som vi — besøgte mig, og efterat have udtalt sine Beklagelser over at den fatale Udvandrings sag ikke kunde falde ilave, bestemt raadede til at paalægge Quaade at søge Leilighed til at behandle den i en privat Sammenkomst med »Fürsten«. Jeg fandt det uforsvarligt at lade denne Yttring, især da den kom frem for anden Gang, gaae upaaagtet hen, og confererede derfor med Krieger,²⁾ med hvem jeg vidste at De havde talt derom første Gang, og da han ganske var af min Mening telegraferede jeg til Quaade forat »invitere« ham til at søge en Samtale med Bismarck. Jeg troer nok at Q. er blevet noget forskrækket ved denne »Auftrag«, imidlertid har han lovet at gjøre sit Muligste. Det vil nu dog maaskee være overflødigt. Hans Brev var forresten skrevet i en noget gnaven Tone, der især kom til Udtryk i en høflig Bebreidelse, fordi jeg havde antydet i Tele-

---

¹⁾ Den danske Regering var af Tyskland blevet opfordret til at deltage i en diplomatisk Fællesaktion i Venezuela til Beskyttelse af de derboende Udlændinges Interesser. — Skrivelse til den danske Generalkonsul i Caracas 1. Juni 1871. Geheime Registraturen.

²⁾ Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 175.

grammet at han selvfølgelig ikke maatte slaa paa »Compromisset« i Samtalen med B. — men det skriver jeg paa Regning af hans ufrivillige Ophold paa en Tribune i stegende Solhede fra Kl. 7 F. M. til Kl. 4½ E. M. for at beundre Seirsindtoget.

Det omtalte Brev¹⁾ fra Hertug G. af Mecklenb. er da kommet, og Kongen læste det, eller ialfald en Deel deraf, for mig forleden. De kan vel vide at en Yttring som den, at han (Hertugen) holdt for, dass der rechte Augenblick vielleicht jetzt gekommen wäre, um in Berlin ganz leise anzuklopfen — havde gjort et vist Indtryk paa ham, men da han ikke turde besvare mit Spørgsmaal om det var at betragte som det Raad fra Keis. af Rusland, som vi saalænge havde ventet paa, gav han mig Ret i, at det dog vist var bedst at opsætte denne Anklopfen i det Mindste til vi fik at see, om der kommer Noget ud af den keiserlige Sammenkomst, hvorom der ikke høres det allermindste. Forresten var Brevets Indhold ikke meget trøsterigt: et Sted siges der at Bismarck har yttret maaskee nok at ville aftræde os det »tørninglehnske« og et andetsteds føies til at ikke engang denne Bid kan blive tilkastet os (mine Ord) »ohne Opfer z. B. Abschluss versch. Handelsverträge«, hvorpaa Prindsen dog mener at vi paa Grund af vort Forhold til det øvrige Scandinavien ikke kunne gaae ind.(?) Jeg anseer nu slet ikke dette Brev for Andet end en høflig og velvillig Udtalelse fra Fætteren til Cousinen, men fandt derhos, at Quaade dog maatte kjende dets Indhold, og jeg lod derfor ganske kortelig telegraphere til ham. Han svarer mig nu at han Intet veed og ikke troer at Brevet er inspireret af Keiseren, ligesaa lidt som at det indeholder Noget, der kan bygges videre paa.²⁾ . . .

P. Vedels Privatpapirer.

O. D. Rosenørn-Lehn.

1) Jvf. Nr. 991 og Kriegers Dagbøger V, S. 174 under 13. Juni 1871.

2) Telegrammet til Quaade er det som Nr. 991 trykte. »Nu« α: vistnok i Brevet af 16. Juni, se S. 40, Note 2.

991 b. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn.

Modum, 23. Juni 1871.

Kjære Excellence.

Jeg takker Dem ganske særdeles for det Brev, som jeg
igaar modtog¹⁾ — baade for Brevets egen Skyld og for de for-
træffelige Efterretninger det bragte mig om den Slesvigske
Udvandresag. Det var et trøstende Svar paa de mistrøstende
Reflectioner som jeg nogle Dage iforveien havde udtalt til
Dem og jeg vilde rigtigt nok føle mig en heel Deel lettere om
Hjertet, hvis den Sag kunde faae et anstændigt Udfald. Det
faaer at være at endeel Slesvigere have faaet noget Vand og
Brød og liidt andre Gjenvordigheder, naar kun den danske
Regering endelig faaer Ret i Hovedsagen — skeer det, fore-
kommer det mig at vi gjøre klogest i ikke at spænde Buen
strammere og forlange Opreisning for det Skeete. Vi kunne
altid sige, at det var de Paagjældendes egen Skyld, da de fri-
villigt indfandt sig i Slesvig, istedetfor at blive her og afvente
Resultatet af den danske Regjerings Bestræbelser i Berlin.
Desuden maa det erkjendes at den preussiske Regering vilde
have *meget* store Vanskeligheder og at dens Autoritet vilde
lide et uhyre Skaar, hvis den skulde godgjøre de skeete
Overgreb. Naturligvis er det ikke retfærdigt at lægge et saa-
dant Hensyn til Grund men i Diplomatiens, mere end i alle
andre Forhold, gjælder det om at vide at sætte sig paa sin
Modstanders Standpunkt og derfor at bedømme hvad der
[er] nogen Mulighed for at opnaae.

Den Samtale, Quaaede er bleven »inviteret« til at søge med
Bismarck haaber jeg at han ikke har opgivet fordi han har
faaet beroligende Meddelelser om Sagens Stilling, og det
haaber jeg af 2 Grunde. For det Første kunde det jo være —
det have vi jo seet før — at man har villet trøste ham, og
hvis det da viste sig at Resultatet blev anderledes end vi

¹⁾ Trykt som Nr. 991 a.

havde Grund til at vente efter Balans Yttringer, vilde vi altid bebreide os, og Rigsdagen, naar den til Efteraaret rimeligvis faaer vore Papirer at see, vilde sikkert regne Regeringen det stærkt tillast at vi ikke havde forsøgt et Middel, der baade i og for sig fremstiller sig som naturligt og desuden særligt er anbefalet af Heydebrand. Men for det Andet vilde det være en ypperlig Anledning for Q. til at »anklopfen« i den store Sag, uden at dette Skridt faaer en Character som senere kunde genere os. Som De veed, har jeg ikke altfor optimistiske Forestillinger om hvad der er Udsigt til at opnaae, men i alt Fald bør vi Intet forsømme. Meget eller lidet, troer jeg dog at vi bør tage hvad vi kunne faae, NB. hvis det ikke gjøres afhængigt af farlige og skadelige Betingelser. Handels-traktat i og for sig kan være meget acceptabel og efter Omstændighederne gavne os begge men det maa naturligvis alene komme an paa at Handelstraktaten, afseet fra alle andre Hensyn, ogsaa virkelig er gavnlig for os eller i alt Fald ikke er skadelig, thi er det modsatte Tilfældet, synes jeg rigtignok at vi ikke, om man saa bød os hele det danske Slesvig, skulde risikere vor hele Fremtid. . . .

Endelig er der en lille Sag som jeg tillader mig indstændigt at anbefale. Der var tidligere i Kiel en fransk Consul, Valois, som havde Leilighed til før 1870 at yde den danske Regering meget væsentlige Tjenester. Der var dengang og navnlig i Grev Frijs' Tid flere Gange Spørgsmaal om at gjøre ham til Ridder i denne Anledning men uagtet jeg fuldkomment erkjendte hans Qualification, tillod jeg mig dog at gjøre opmærksom paa at det vilde være lidet politiskt at henlede den preussiske Regerings Opmærksomhed paa hans Forbindelser med Danmark ved at give ham Dannebrogen. Denne Betragtning erkjendtes af Dotézac og af Grev Frijs og Resultatet blev at man indskrænkede sig til at love ham Korset, saasnart han ikke længere var ansat i Holsteen. Hans gamle Ven, Professor Panum her ved Universitetet har nu erindret mig om dette formelle Løfte og paa hans Vegne bedet om

at det nu maatte blive indløst da han for Tiden arbejder i Ministeriet i Paris og det vilde være en anbefaling for ham at faae den danske Decoration. Jeg troer at Deres Excellence i denne Motivering vil finde tilstrækkelig Anledning til at indstille ham til Ridder, »i Betragtning af tidligere Tjenester ydede af ham saavel i den Tid, han før 1864 fungerede som Consul i Kiel under den danske Regering som ogsaa efter denne Tid.« Vilde man være *meget* forsigtig — jeg troer slet ikke at det behøves men i alt Fald kunde det jo ikke skade — kunde man jo gjennem Trap indrette det saa, at Udnævnelsen ikke kom i Aviserne. Hvis Deres Excellence vilde lade Koefoed med et Par Ord i sin Tid underrette Prof. Panum om Udnævnelsen, vilde jeg være Dem meget erkjendtlig derfor.¹⁾

P. Vedel.

P. Vedels Privatpapirer. — Paaskrift med P. Vedels Haand: Til Baron Rosenørn.

991 c. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør
P. Vedel.

Kjære Directeur!

Kjøbenhavn, 26. Juni 1871.

Uagtet jeg forudseer at jeg — i Særdeleshed paa Grund af et langt Besøg af Prinds Hans, der lige var kommet hjem fra London,²⁾ og derfor som De kan tænke Dem snaksom i en foruroligende Grad, — kun kan faae Tid til at skrive Dem et udjaget Brev til, vil jeg dog sende Dem et Par Linier forat sige Dem Tak for Deres Brev, der jo bringer mig ganske gode Efterretninger om Deres Befindende, uagtet jeg nok seer at De ikke finder Opholdet i Modum overdrevent moersomt; og

¹⁾ A. J. de Valois, fhv. fransk Consul, blev Ridder af Dannebrog 8. Juli 1871. — Sml. Aage Friis: Den danske Regering og Nordslesvigs Genforening med Danmark I, S. 240 f., 271, 273 f.

²⁾ Sml. Hähnsen II, S. 347.

deels forat melde Dem at Quade da atter maa have taget feil af sine Preussere, idet Krigsministeriet jo ingenlunde er enig med os i det slesvigske Udvandrer-spørgsmaal.¹⁾ Kommer dertil at Bismarck om end i en høflig Form har nægtet at modtage ham, er jeg tilbøielig til at ansee det for det rette Øieblik til at komme frem med den oftomtalte Commission.²⁾ Jeg har derfor isinde at forebringe Sagen for Ministerconferencen i Morgen, og beder Dem derfor at meddele mig Deres Tanker i faae Ord, saasnt De kan, om De finder det rigtigt at vi bryde Isen, om Øieblikket er gunstigt, om Valget af Mellemmændene (Nielsen og Villemoes f. Ex.) osv. Jeg har anmodet de Coninck om samtidig at sende Dem Afskrifter af Quades Rapporter og Breve i de sidste Dage. — Om det store Slesvigske Spørgsmaal veed Q. som De seer Intet, og Kongen har sagt mig at han heller Intet har erfaret om der har fundet en Samtale Sted imellem de to Keisere i Anledning af det. . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

P. Vedels Privatpapirer.

992. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister, Baron Rosenørn-Lehn.

Monsieur le Baron,

Berlin, 1er juillet 1871.

Je ne saurais tarder plus longtemps à répondre à la dépêche chiffrée³⁾ que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'adresser dernièrement au sujet de l'article V.

Il m'est impossible de croire que la suggestion mentionnée

¹⁾ Se Nr. 991 a.

²⁾ Udvandringssagen: Ordningen af de, særlig under Krigen til Danmark udvandrede værnepligtige Slesvigeres Forhold, der i Efteraaret 1872 afgjordes ved »Aabenraakonventionen«. Denne var forberedt af en Kommission af danske og tyske Befuldmægtigede, hvis Nedsættelse bifaldtes ved kgl. Resolution af 5. August 1871. Sml. Mackeprang, Nord-slesvig 1864—1909, S. 76 ff. Der indeholdes i de udenrigsministerielle Akter og Breve en Mængde her udeladt Omtale af denne vigtige Sag.

³⁾ Nr. 991.

dans cette dépêche ait été inspirée par le cabinet de Berlin, ni mes propres impressions ni les informations que j'ai pu recueillir ne me portent à considérer le moment actuel comme propice pour une démarche faite par nous en vue de la mise à exécution du dit article.

J'ai vu récemment le ministre de Russie et je lui ai demandé son opinion, sans toutefois lui faire part du motif spécial que m'avait fourni la dépêche de V. Exc. —

M. d'Oubril dit qu'il a toujours confiance dans la bonne volonté de M. de Bismarck, mais que ce dernier a contre lui l'Empereur et le parti militaire, tandis que le gouvernement prussien est encore très occupé d'autres affaires, et que par conséquent il n'y a pas, selon lui, de probabilité pour que ce gouvernement fasse rien pour le Danemark à l'heure qu'il est. D'autre part M. d'Oubril ne croit pas que l'Autriche soit à même ou ait la volonté d'insister pour que la Prusse accomplisse son engagement envers elle, et dans ces circonstances il est d'avis qu'afin de ne pas tout compromettre, il ne faut rien précipiter, mais, sauf l'imprévu, attendre pour qu'une appréciation correcte de ce qu'exigent la situation politique et les véritables intérêts de l'Allemagne, gagne du terrain. Les vues de M. d'Oubril coïncident avec celles des autres personnes que j'ai pu consulter sur la question qui nous occupe.

Quaade.

Chiffer-Depeche Nr. 14, modtaget 3. Juli 1871.

---

992 a. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør
P. Vedel.

Kjære Directeur!

Kjøbenhavn, 3. Juli 1871.

. . . De vil ogsaa have erfaret at Forsøget med vor »Anklopfen« i Berlin aldeles mislykkedes, idet Bismarck ikke har villet modtage Q. og at der ikke er sporet den allerringeste

Virkning i vor Interesse af de to Keiseres Sammenkomst i Berlin. At Q. tilligemed sin Kone forlod Theatret ved den store Gallaforestilling for at undgaae at see et for Danmark ydmygende Tableau¹⁾ fandt jeg i sin Orden; men heldigere havde det jo været, dersom han var bleven, da vedkommende Nr. i Forestillingen, saavel som et østerrigsk, man mener for Gablenz' Skyld, paa allerh. Befaling gik ud. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

O. D. Rosenørn-Lehn.

993. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 11. Juli 1871.

I Forbindelse med min allerærbødigste Indberetning af Gaars Dato Nr. XCIV tillader jeg mig at fremsende omstaaende Afskrift af en Artikel i National-Zeitung for igaar Aftes om det nordslesvigske Spørgsmaal.²⁾

Jeg troer at kunne afholde mig fra enhver Betragtning over det egentlige Indhold saavel af denne som af de igaar omhandlede Artikler, og skal saaledes indskrænke mig til at fremhæve, at den her fremsendte Artikel stemmer med Statssecretair Thiles Udsagn til mig om at der fra den preussiske

¹⁾ Ved Gallaforestillingen 17. Juni 1871 opførtes Digtningen »Barbarossa« af Hein, med historiske Tableauer. Som 5. Billede var planlagt: 1864 u. 1866, der imidlertid udgik. (Quaades Dep. Nr. 21, 18. Juni 1871.)

²⁾ Af »National-Zeitung« for 10. Juli 1871:

* Berlin, 10. Juli. Wie der »Schles. Ztg.« von hier aus angeblich authentischer Quelle mitgetheilt wird, ist entgegen einer früher gebrachten Zeitungsnachricht, von einer Wiederaufnahme der nord-schleswigschen Frage in Berlin nicht das Geringste bekannt. »Die deutsche Diplomatie, — heisst es weiter, — hat augenblicklich keine Ursache, sich mit der unfruchtbaren nord-schleswigschen Frage zu beschäftigen. Diese Frage kann jetzt wohl als gelöst betrachtet werden. Deutschland ist ein Reich und der gallische Imperator lebt in Chislehurst verbannt.«

Regjerings Side intet laae til Grund for Meddelelsen i »Elberfelder Zeitung«. ¹⁾)

Ogsaa den herværende østerrigske Chargé d'affaires siger mig, at der intet er ham bekjendt hvorefter fornævnte Meddeelse kunde fortjene Tiltro.

Quaade.

Depeche Nr. XCV, modtaget 13. Juli 1871.

994. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister, Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 13. Juli 1871.

I Forbindelse med min allerærbødigste Indberetning af 11te d. M., om de seneste Avisrygter angaaende det nordslesvigske Spørgsmaal, har jeg den Ære at indberette, at Herr v. Thile idag har sagt mig, at efter at han havde haft Leilighed til nærmere at erkyndige sig i den omhandlede Henseende, kunde han nu give mig den bestemte Forsikkring, at der af den preussiske Regjering hverken var forberedt eller foretaget Nogetsomhelst i bemeldte Anliggende, som kunde begrunde hine Rygter. Han tilføiede, uden særlig Foranledning fra min Side, at han med Hensyn til den Skade, som den allerede nu i de offentlige Blade begyndte Polemik om det omhandlede Spørgsmaal kunde forvolde, havde til Hensigt at lade Rygterne modsige paa en saadan Maade, at der ingen Tvivl kunde være om, fra hvilken Kilde Modsigelsen hidrørte.

Quaade.

Depeche Nr. XCVII.

¹⁾ I »Dagbladet« for 11. Juli 1871 refereres bl. a. en Artikel i »Elberfelder Zeitung« om, at den preussiske Regering, da Danmark vedbliver at stille overdrevne Fordringer m. H. t. Opfyldelsen af Art. 5, agter at henvende sig til Østrig for at blive fritaget for den i Art. 5 indgaaede Forpligtelse.

995. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Fortrolig.

Deres Excellence,

Wien, 28. August 1871.

Jeg har idag gjort Rigskansleren min Opvartning og fandt Hans Excellence meget vel af Udseende efter sit Ophold i Gastein.¹⁾ Han yttrede, at de sidste Dage vel havde været noget bevægede og i den Henseende mindre heldige, som Slutning paa en Badecuur; men at hans personlige Møde med Fyrst Bismarck, afseet herfra, havde været af en saa behagelig Natur, at han ikke kunde Andet end være i høi Grad tilfreds over, at have havt Leilighed, til at udvekle Tanker med ham om alle vigtigere Spørgsmaal, og da navnlig om de to Rigers gjensidige Stilling, saaledes som det sidste Aars Begivenheder havde medført den. Fyrst Bismarck havde været den Første, til at fremsætte sine Anskuelse i denne Henseende, og han havde havt den Tilfredsstillelse, at finde dem i Et og Alt stemmende med hans egne. Det var nødvendigt i Politikken, tilføiede Kansleren, at bedømme Situationerne, og rette sig efter dem, saaledes som de faktisk vare, medens det ikke gik an, at lade sig lede af sit eget gode eller slette Lune. Deres Excellence vil lettelig af min ærbødige Rapport af 24de Dennes kunne see, hvem dette Sidehug gjaldt.²⁾ . . .

Marquis de Banneville³⁾ har meddelt mig, at han . . . havde videre forespurgt [Grev Beust], hvorvidt Rygtet havde talt sandt, at den slesvigske Sag havde været Gjenstand for Forhandling. Grev Beust nægtede dette paa det bestemteste, og søgte at fralægge sig Ansvar for Art. V,

¹⁾ I August og September 1871 fandt i Gastein, Ischl og Salzburg Møder Sted mellem den tyske og østrigske Kejser og deres Rigskanslere, Bismarck og Beust.

²⁾ Der sigtes til indre Modsætninger i Østrig, der i Novbr. 1871 førte til Beusts Fald.

³⁾ Gaston Robert Morin, Marquis de Banneville (1818—81), fransk Gesandt i Wien 1871—73.

og at føre dette over paa den franske Regjering. Da han ikke fandt Medhold heri hos Marquis de Banneville, havde Rigs-kantsleren yttret, at han havde taget sig med Iver af Sagen i Berlin indtil i 1868, men at han var bleven standset i sin Virken af den danske Regjering selv og af dens Gesandt i Berlin, som havde yttret Frygt for, at en Pression fra Østrigs Side snarere var til Skade for de slesvigske Forhandlingers Fremme, og fra den Tid af havde han afholdt sig fra enhver Demarche.¹⁾ Han stod videre i den Formening, at den russiske Regjering havde gjort sig til Talsmand for vor Sag, og maaskee var bedst egnet, til at gjøre dette med Held. Grev Beust havde tilføiet, at han vilde udtale sig til mig i denne Retning, naar han saae mig. Da jeg imidlertid ansaae det for ørkesløst, at gjøre Spørgsmaalet til Gjenstand for en Samtale, saalænge mine Instruxer ikke tillade mig at søge at fremkalde en Action fra det keiserlige Cabinets Side, undgik jeg i min Samtale med Grev Beust al Hentydning dertil, og gjorde denne saa kort, som Høfligheden tillod det. . . .

C. Falbe.

Depeche Nr. 21, modtaget 4. September 1871.

996. Godske Nielsen til Udenrigsminister, Baron Rosenørn-Lehn.

Kjøbenhavn, 30. August 1871.

Henholdende mig til min Samtale med Deres Excellence i Mandags Morges skal jeg ikke undlade at meddele, at naar Kryger [har] faaet sit Udlæg til Dr. B[auer], i dette Øieblik Rdl. preuss. 307, refunderet imod Kvittering fra ham, K., saa har han Intet Andet at ønske, end at der aarlig udbetales Dr. B. Rdl. preuss. 300, saalænge han assisterer Kryger under Rigsdagsvirksomheden i Berlin. . . .

Godske Nielsen.

Oreby.

¹⁾ Sml. Nr. 999.

997. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Wien, 11. September 1871.

Herr Baron,

Hans Majestæt Keiseren er igaar vendt tilbage hertil fra Salzburg og samtidigt er Rigskantsleren indtruffen, der idag har havt sin sædvanlige Modtagelsesdag for corps diplomatique. Jeg afholdt mig saameget mere fra at søge Grev Beust, som jeg efter en fortrolig Samtale med Grev Andrassy maatte være forberedt paa, at Kantsleren vilde bringe den slesvigske Sag paa Bane, da samme har været Gjenstand for Omtale under Keisermødet, og jeg ifølge Deres Excellences Instructioner er anviist paa, at undgaae dette vort vigtigste Spørgsmaals Forhandling med ham.

Grev Andrassy ledte nemlig Samtalen hen paa denne Sag ved direkte at spørge mig, hvorledes den stod, og da jeg svarede ham, at den, saavidt jeg vidste, stod aldeles stille, yttrede han: »Nuvel, det lader til, at de Vanskeligheder Fyrst Bismarck møder hos den nordslesvigske Befolkning, genere ham stærkt, og at han gjerne skilte sig ved den. Det Bedste De derfor kan gjøre, hvis De vil have Nordslesvig tilbage, vil være, at De sørger for, at Befolkningen gjør ham Livet saa suurt som muligt.« Jeg svarede, at jeg ikke troede det vilde være den rette Maade at gribe Sagen an paa. Existerede virkelig saadanne Dispositioner hos den preussiske Regjering, som dem Greven antydede, vilde den dog neppe være villig, til at give efter for et saadant Tryk, hvilket vilde være et Exempel for Befolkningen i Elsass-Lothringen, som Regjeringen neppe kunde være tjent med at give. Fyrst Bismarck kunde meget bedre, efter min Mening, erklære, at han ved at tilbagegive Danmark Nordslesvig opfyldte et Løfte om Udførelsen af Prager Freden, givet ved Krigens Udbrud, for at sikre sig vor Neutralitet. Dette Løfte havde han vel ikke

givet direkte, men ladet os det tilflyde gennem den storbritanniske og den russiske Regjering.¹⁾

Grev Andrassy bifaldt denne min Anskuelse, og skulde jeg være saa heldig i saa Henseende ogsaa at finde Billigelse hos Deres Excellence, troer jeg, at, saaledes som Situationen er for Øieblikket, Tiden turde være kommet, hvor det kunde lykkes ved Grev Beusts og maaskee nærmest ved Grev Andrassys Hjælp, da denne er en særlig persona grata i Berlin, at bevæge Keiser Vilhelm og hans mægtige Rigskantsler, til at betragte det slesvigske Spørgsmaal fra det ovenfor fremsatte Synspunkt, og maaskee at bringe det nærmere en for os ikke altfor ufordeelagtig Løsning. — Der kan nemlig neppe være nogen Tvivl mere om, at Mødet i Salzburg vil danne et Vendepunkt i Magternes tidligere Forhold til hinanden. Den russiske Regjerings Mistillid er vakt og vil, hvis den udvikler sig videre, føre til et spændt Forhold mellem Berlin og Petersborg og til den forudseete fransk-russiske Alliance. Det hedder vel, at ingen *formel* Pagt er bleven sluttet i Salzburg, og jeg har al Grund til at troe Rigtigheden deraf, thi jeg veed af god Kilde, at Grev Hohenwart,²⁾ inden han begav sig dertil, fik et bestemt Løfte af Keiseren om, at han ikke vilde binde sig *skriftligt*; men Fyrst Bismarcks Bestræbelser, for at binde Østrig til Tydskland, kan ikke mere benægtes, ligefra han tilskrev Grev Beust personligt, for at forespørge, om han kunde træffe ham i Gastein og rede til en Forhandling. Dette Faktum er tilstrækkeligt for den russiske Regjering, til at drage den Slutning, at den tilsigtede Tilnærmelse mellem Tydskland-Østrig, om den end ikke er rettet direkte imod den, dog vil forandre Stillingen aldeles til dens Skade, naar hensees til det orientalske Spørgsmaal.

¹⁾ Udfor dette Sted er der i Marginen, vistnok med P. Vedels Haand, skrevet: NB? Falbes Fremstilling er urigtig. (Sml. Nr. 998, Slutn. og 999, Slutn.)

²⁾ Grev Hohenwart var østrigsk Ministerpræsident.

Den Reserve, som baade Grev Beust og General Schweinitz¹⁾ viste mod Hr. Novikow, er et tydeligt Fingerpeg, og denne lægger ikke Skjul for mig paa sine Apprehensioner. Ligesaa tilbageholdende har Kantsleren været mod Marquis de Banneville, men lod dog denne skimte, at der var en meget stor Lighed mellem Situationen i Salzburg i 1867 og nu, kun at Østrigs Rolle er omvendt ved denne Leilighed. L'entente cordiale er imidlertid ligesom dengang bleven konstateret, og de gjensidige Løfter og Forpligtelser ere blevne noterede. De nedskrevne Notitser ere blevne confererede, men der har ingen Underskrift fundet Sted. Hvorledes Østrig efterkom sine Forpligtelser fra 1867 mod Frankrig er i friskt Minde.²⁾

Den kongelige Regjering kan under de nærværende Omstændigheder neppe mere knytte noget Haab til den af Keiser Alexander hidtil udviste Interesse for vor Sag. Har end Fyrst Bismarck endnu ikke naaet det Maal, han har sat sig overfor Østrig, saa opgiver han neppe at arbeide videre hen derimod paa det Grundlag, han har vundet i Salzburg, og vil derfor være saameget mindre uvillig, til at laane Øre til en Forestilling, der maatte komme fra denne Side og som knyttede sig til hans egne seneste Udtalelser, thi til saadanne refererede Grev Andrassy vistnok. Jeg kan imidlertid ikke dølge, at Vanskelighederne, ved at bringe Sagen paa Bane nu, ville være ulige større, end om det var skeet i Salzburg selv, da Anledningen gaves dertil fra preussisk Side. . . .

C. Falbe.

Depeche Nr. 22.

---

¹⁾ Tysk Ambassadør i Wien.

²⁾ I 1867 fandt en Tilnærmelse Sted mellem Østrig og Frankrig, der gav sig Udtryk i Allianceforhandlinger og Møder mellem Keiser Franz Josef og Napoleon III, men som — saavidt vides — ikke førte til bindende Aftaler om Forbund. — Se Oncken: Die Rheinpolitik Kaiser Napoleons III. Bd. I, S. 55 f., 62 ff. — Østrig var neutralt under den fransktyske Krig.

998. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 20. September 1871.

De forskjellige Depescher som Deres Høivelbaarenhed har tilskrevet mig om de to Keiseres Sammenkomster og navnlig Deres sidste Rapport Nr. 22¹⁾ give mig Anledning til nærmere at udtale mig om, hvorledes jeg opfatter Forholdet mellem Tydskland og Østerrig paa den ene Side og mellem det førstnævnte Rige og Rusland paa den anden Side, navnlig forsaavidt jeg derpaa støtter min Anskuelse om den Holdning der bedst kan stemme med vor Interesse i det slesvigske Spørgsmaal.

Jeg troer at Tydsklands Avancer mod Østerrig ere oprigtigt meente, thi ligesom jeg er overtydet om at en Tilnærmelse mellem disse to Stater stemmer med Keiser Wilhelms Character og personlige Tilbøielighed, saaledes antager jeg ogsaa at Fyrst Bismarck ønsker at Østerrig skal bevare sin nuværende Stormagtsstilling og at han idetmindste for det Første ikke tænker paa at udvide Tydskland over det tydske Østerrig. Jeg forstaaer dernæst meget vel at denne Tilnærmelse kan gjøre Rusland betænkelig men derimod indseer jeg ikke hvorledes det skulde kunne stemme med Tydsklands Interesse at give denne vaagnende Mistro hos Petersborger-Cabinettet Næring. Langtfra at stille sig saaledes, at en fransk-russisk Alliance vilde blive det naturlige Svar paa den tydsk-østerrigske entente, troer jeg derfor at Tydskland tvertimod vil vise Imødekommen og Opmærksomhed mod Rusland. Selv om man i Berlin forudseer at det Øieblik kan komme, da Forhold i Orienten ville tvinge Tydskland til at skuffe de Forventninger som Rusland hidtil har knyttet til sin tydske Alliance og selv om man ikke fordølger sig at et Thronskifte i Petersborg muligvis vilde kunne have Indflydelse paa Keiserhoffets politiske Sympathier —

¹⁾ Trykt som Nr. 997.

og jeg kan næsten tilføie, netop naar man i Berlin har disse Eventualiteter for Øie — vil man omhyggelig undgaae at fremskynde en saadan Forandring i det gjensidige Forhold ved allerede nu at vise Kulde og Ligegyldighed imod Rusland. Det forekommer mig ikke usandsynligt at Fyrst Bismarck fremfor Alt bereder sig paa at Frankrig, saasart det kommer til Kræfter igien, vil gjenoptage Kampen, og med en saadan Udsigt for Øie kan det allermindst convenere Tydskland at give Anledning til en Tilnærmelse mellem Frankrig og Rusland.

Naar jeg efter disse Betragtninger over den nærmeste Tids politiske Stilling i Almindelighed vender mig til det slesvigske Spørgsmaal, maa jeg strax bemærke at jeg ikke troer at fremmed Indflydelse i nogen meget væsentlig Grad vil kunne indvirke paa Preussens Beslutninger i denne Sag. Skulde Preussen nogensinde bestemme sig til en virkelig loyal Opfyldelse af Pragerfredens Art. V, vilde det vistnok snarere være, fordi det fandt det stemmende med sin Interesse ikke at møde fremtidige Eventualiteter med en misfornøiet Nationalitet i Nordslesvig og med en forurettet Nabo paa sin Nordgrændse. Forsaavidt finder jeg altsaa Grev Andrassys Tanke ret vel begrundet, idet han vistnok kun har villet udtale at en fortsat Misfornøielse i Nordslesvig kan blive et vægtigt Motiv for Preussen men derimod ikke, at man nogensinde i Berlin skulde vedgaae den som den virkelige Grund til en Tilbagegivelse, der derimod ostensibelt vilde motiveres ved Hensyn til Traktater, Ædelmodighed eller venskabelige Magters indstændige Anmodning.

Uden at jeg saaledes venter mig meget afgjørende Virkninger af andre Magters Mellekomst i Sagen, opgiver jeg dog ikke derfor Haabet om at den til en vis Grad kan være os gavnlig, men jeg kan ikke dele Deres Anskuelse om at vi i saa Henseende Intet skulde kunne vente os af Keiser Alexanders fortsatte Bestræbelser i Berlin. Tvertimod vil De af den Opfatning, som jeg ovenfor har søgt at begrunde om

Forholdet mellem Tydskland og Rusland, see, at jeg netop antager, at man i Berlin mere end nogensinde kunde finde det nyttigt at tage noget Hensyn til Forestillinger, som lige-meget stemme med Ruslands naturlige Interesse og med saavel den nuværende Keisers som med den eventuelle Thronfølgers personlige Ønsker. Ganske anderledes stiller Forholdet sig derimod m. H. t. Østerrig, som hverken i nogen politisk Interesse eller i nogen dynastisk Forbindelse har Opfordring til alvorligt at beskjæftige sig med en Sag, der, som Grev Beust gjentagne Gange har erklæret, kun er bleven nævnt i Pragerfreden, fordi Frankrig forlangte det, og hvis Gjennemførelse derfor heller ikke vedrører Østerrig.

Saalænge Grev Beust førte en heftig Notekrig med Grev Bismarck og denne, med eller uden Rette, tillagde ethvert Skridt af det østerrigske Kabinet en underfundig Hensigt, kunde der selvfølgelig ikke være Tale om at den danske Regering skulde vente sig Andet end Skade af at Grev Beust mindede om Pragerfredens Art. V i Berlin. Da den tydskfranske Krig havde viist Preussens uhyre Overlegenhed, undgik Grev Beust naturligvis Alt, som kunde irritere det berlinske Cabinet, men vi maatte snarere frygte for at Østerrig skulde søge at forsone sin mægtige Nabo ved at erklære sig beredt til at stryge Art. V. af Pragerfreden, end vi kunde haabe, at Grev Beust skulde ærligt arbeide for dennes Opfyldelse. Nu er Forholdet mellem de to Cabinetter vistnok blevet et andet, men jeg savner endnu fremdeles al Grund til at troe, at Østerrig skulde ville anvende den Indflydelse som det maaskee har vundet i Berlin, til at fremme et Spørgsmaal, hvoraf det kun har liden Interesse, istedetfor at benytte den i Retninger, der ere Keiserstaten ulige vigtigere.

Deres Høivelbaarenhed seer heraf, at jeg fremdeles ikke venter mig synderligt af Østerrigs Virksomhed i den slesvigske Sag, men dermed vil jeg selvfølgelig dog ikke sige, at den kongelige Regjering ikke med Erkjendtlighed skulde mod-

tage, hvad Grev Beust maatte ville gjøre for Nordslesvigs Tilbagegivelse. Naturligvis har jeg aldrig ønsket at De skulde hindre Grev Beust i at meddele Dem, hvad han selv maatte tage Initiativet til at yttre om denne Sag. Hvad jeg derimod hidtil har villet undgaae var, at han i Berlin med nogen Ret kunde give det Udseende af, at vi havde begjært hans Intercession til Opfyldelsen af Art. V. Om jeg under nærværende Omstændigheder skal ansee det for rigtigt at modificere den Instruktion, som i saa Henseende tidligere er Dem givet, afhænger af de Meddelelser, som Grev Beust, naar han taler med Dem, maatte gjøre Dem. Foreløbig finder jeg kun Anledning til at bemyndige Dem til, naar De seer ham, i Samtalens Løb at spørge ham, hvorvidt og hvorledes den slesvigske Sag maatte være bleven berørt under de sidste Sammenkomster.

Sluttelig maa jeg gjøre opmærksom paa at forsaavidt De synes at antage, at den preussiske Regjering ved den tysk-franske Krigs Begyndelse ad indirekte Vei skulde have givet os Løfte om at ville opfylde Art. V, dersom vi bevarede Neutralitet under Kampen, beroer dette paa en Vildfarelse: et saadant Løfte er ikke givet os gennem England og Rusland saalidt som ad anden Vei.¹⁾ — O. D. Rosenørn-Lehn.

U. A. Ges.ark. Østrig I—II. Politiske Sager 1871—80. — Depeche Nr. 5, modtaget 23. September 1871.

---

999. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Herr Baron,

Wien, 26. September 1871.

Jeg har den Ære at anerkjende Modtagelsen af Deres Excellences Depeche Nr. 5 af 20de Dennes.

---

¹⁾ Sml. Friis, Danmark ved Krigsudbrudet, S. 103 f.

Da jeg igaar gjorde Rigskantsleren min Opvartning, yttrede jeg under Samtalens Løb, at jeg havde Grund til at antage, at det slesvigske Spørgsmaal var bleven berørt under Sammenkomsten i Salzburg. Grev Beust svarede mig benægtende, men tilføiede i en meget venlig Tone, at han for sit Vedkommende var meget villig til at tale vor Sag i Berlin; men at han, siden han ved sin Depeche af 1. April 1868 havde »brændt sine Fingre«, og Kammerherre Quaade saa indtrængende havde bedet Grev Wimpffen om, at afholde sig fra ethvert Skridt hos Berliner Cabinettet, som mere skadeligt end gavnligt for Sagens Fremme, havde han afholdt sig siden den Tid fra enhver Demarche, saalænge han ikke vidste, om det maatte stemme med den kongelige Regjerings Ønsker.¹⁾ Nu var hans Forhold til den tyske Regjering et saadant, at han maaskee med nogen Udsigt til Virkning, kunde indlægge et Ord for os. »Iøvrigt, tilføiede Greven, havde han en Følelse af, at Fyrst Bismarck gjemte paa den slesvigske Sag, for ved given Leilighed ved Hjælp af samme at kunne vise Rusland en Villighed.«

Da jeg ikke kan tvivle om Kantslerens Oprigtighed i at benægte, at den slesvigske Sag havde været Gjenstand for hans Samtaler med Fyrst Bismarck, maa jeg antage, at samme kun er bleven berørt mellem denne eller en af hans Tillidsmænd og Grev Andrassy. Skulde Leiligheden tilbyde sig, vil jeg ikke undlade at søge at komme til Kundskab om de nærmere Omstændigheder, og forsaavidt Deres Excellence maatte ville overlade det til mit Skjøn, at sondere, hvorvidt Grev Andrassy skulde være villig til, underhaanden at forfølge den givne Ledetraad, for at lære Berliner Cabinetets Dispositioner at kjende. Ved Siden heraf vil Deres Excellence vistnok erkjende, at der er noget misligt i, ikke at modtage den af Grev Beust tilbudte velvillige Haandsræk-

---

¹⁾ Beusts Depeche er trykt i Das Staatsarchiv XV, S. 165 ff. Sml. II, 41 f., 54 f., 66 f. — Hähnsen II, S. 217 Noten.

ning, og at jeg bør være meget forsigtig i, ikke for ofte at fremkalde Tilbud, som jeg ikke tør gaae ind paa.

Skulde Berliner Cabinetkets Dispositioner vise sig at være gunstige for Spørgsmaalets Løsning, saaledes som de i Salzburg faldne Yttringer vel lede til at formode, saa turde dog vist nok en Impuls givet udenfra, om den end ikke skete med noget sært Eftertryk eller var inspireret af nogen egen Interesse, ja maaskee netop af den Grund, kunne give Udslaget til, atter at bringe Forhandlingerne paa Gled. De Hensyn, som Fyrst Bismarck maatte have at tage til Keiser Alexander og den russiske Politik, vilde da neppe kunne Andet end gavne vor Sag.

Ved Siden heraf bør man vistnok gjøre sig klart, hvad Fyrst Bismarck overhovedet maatte være villig til at give os, og hvad Hans Majestæts Regjering, henseet til de politiske Forhold, kan samtykke i at modtage, samt Betingelserne herfor. Et tredie Punkt, ikke at tabe af Sigte, vilde være, i hvad Retning Østrig eller Rusland, eller begge hver for sig, vilde udøve deres mæglende Indflydelse.

At Restitutionen af Nordslesvig skulde udstrække sig til en virkelig loyal Opfyldelse af Prager Fredens Art. V under den nærværende Constellation, er der vist absolut intet Haab om. Meget mere vilde den keiserlig tydske Regjering, hvis den optog de i 1868 standsede Forhandlinger, sikkert gjøre den preussiske Regjerings daværende Forslag til Udgangspunktet. Grev Beust, paa sin Side, maa ventes at ville fastholde de Betragtninger, han gjorde gjældende i sin Depeche af 1. April s. A. om: enten Afstaaelsen af de reent danske Distrikter uden Betingelser, eller en Deling af Slesvig efter Nationaliteternes Majoritet i de enkelte Distrikter og da forbundet med en Protektionsret fra Tydsklands Side for de talrige tydske Minoriteter, der kom under dansk Scepter. Jeg tør ikke gjøre mig den Illusion at troe, at Fyrst Bismarck skulde kunne bevæges til at gaae videre end til Afstaaelsen af Gjenner-Fjord Linien, dog med Frafald af de i 1867—68

stillede Betingelser, som kunde give Anledning til senere Indblanding i vore indre Anliggender. Ved Siden heraf turde *vore* Bestræbelser maaskee nærmest være at rette paa Gjen-
erhvervelsen af Als, som et af de mest ublandede danske Di-
strikter, og herfor var det vel ikke umuligt at faae Østrigs
Støtte i Henhold til Grev Beusts Depeche af 1. April 1868.

Saa utilfredsstillende for den nordslesvigske Befolkning en saadan Løsning end vilde være, vilde man dog vistnok finde den Deel af samme, der ikke indbefattedes under Re-
trocessionen, resigneret paa standhaftigt at afvente bedre
Tider, uden at misunde deres Brødrers heldigere Lod. Hans
Majestæts Regjering paa sin Side, der i en Afgjørelse af Sa-
gen vistnok ikke ledes af noget Ønske eller Hensyn til terri-
torial Udvidelse, turde opnaae den Fordeel, ved nu at under-
kaste sig en Løsning af Spørgsmaalet, at et mere tillidsfuldt
Forhold til Tydskland vilde kunne etablere sig, ligesom den
i Fremtiden vilde staae med friere Hænder overfor de Mag-
ter, der kunde have til Hensigt, at benytte vor nærværende
trykkede Stilling, til at drage os ind med i de europæiske
Forviklinger.

Hvad Ruslands Forhold til Tydskland og Østrig angaaer, saa er det meget vanskeligt for Øieblikket at komme til ret Kundskab herom. Keiser Alexander er i Caucasus og Fyrst Gortchakoff i Schweitz eller Baden. Hr. Novikow er uden al Instruktion siden Salzburger Mødet, ja var endnu idag uvidende om den østerrigske Circulaires¹⁾ Afsendelse og Med-
delelse til Hr. Westmann, samt om dennes Svar: »at Rus-
land med Tilfredsstillelse havde bragt den stedfundne Tilnær-
melse mellem de to Magter i Erfaring«. Grev Beust yttrede
til mig, at *Fyrst Gortchakoff* havde optaget Sagen meget vel.
Imidlertid vil Deres Excellence neppe være uvidende om, at

---

¹⁾ Beusts Cirkulære af 12. September 1871 til de østrig-ungarske Mis-
sioner om Kejsermøderne i Ischl og Salzburg. Trykt Das Staatsarchiv
XXI, S. 297.

alt for nogen Tid siden Petersborger Cabinettet har forlangt Forklaring i Berlin om Meningen med, at alle østpreussiske Fæstninger armeredes, og at det neppe har ladet sig stille aldeles tilfreds ved det givne Svar: »at man benyttede de rigelige Midler, man nu havde at raade over, til overhovedet at completere Materiellet og lade nyttige Arbejder foretage«. —

Hvad Slutningsbemærkningen i Depechen af 20de dennes angaaer, saa har jeg vel ikke modtaget nogen Meddelelse fra Deres Excellence om de betræffende Forhandlinger; men ligesom jeg paa den ene Side dog troer at kjende Fyrst Bismarcks Yttringer til Kammerherre Quaade i Anledning af vor Neutralitets-Erklæring af 25. Juli f. A., nemlig: »at han ikke kunde love Opfyldelsen af vore Ønsker til Gjengjæld,«¹⁾ saa gik paa samme Tid navnlig den russiske Chargé d'affaires Antydninger, som jeg ogsaa mindes at have meddeelt Deres Excellence,²⁾ ud paa, at vi kunde vente at erholde Lønnen for vor Neutralitet efter endt Krig. Da det er vitterligt, at den preussiske Regjering gav Impulsen til de Skridt, som den engelske og russiske Regjering gjorde efter fælles Aftale i Kjøbenhavn, troede jeg at turde antage, at den for de nævnte Magter havde antydnet Muligheden af en eventuel Opfyldelse af Art. V, for at fremskynde den Pression, som den ønskede iværksat imod os. Beklageligt er det vistnok, at hine to Magter viste saa ringe Interesse for vor Sag, at de ikke benyttede den saa gunstige Situation til, at fravriste den preussiske Regjering bestemte Løfter eller Indrømmelser i vor Faveur.

Depeche Nr. 24.

C. Falbe.

---

1) Akter II, S. 570 ff.

2) Blandt Falbes Depecher fra Juli—August 1870 findes om denne Sag kun det som Nr. 772 (Akter II, 528) trykte Chiffertelegram (af 23. Juli 1870), men alle Falbes Depecher fra denne Tid har ikke kunnet fremskaffes.

1000. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel!

Frijsenborg, 5. October 1871.

. . . Jeg troer at det Hele meget godt kan være tjent med, at jeg gjelder for Krigsparti, thi det vil bidrage til at styrke den nuværende Regjerings Combination. — Det skulde være underligt om Tscherning ikke meget sikkert skulde vide fra de allerpaalideligste Kilder, at jeg ikke har havt den aller-ringeste Ahnelse om den Politik som R[aasløff] og Tietgen drev i Paris, thi jeg har aldeles bestemte Data for at Tscherning til den Tid ikke var saa fredselkende men betragtede mig som en Blyklump.¹⁾

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1001. Lensgreve C. E. Frijs til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjøbenhavn, 17. October 1871.

Kjære Baron Rosenørn! Idet jeg takker Dem ret meget for Gjennemlæsningen af de modtagne Aktstykker,²⁾ som herved remitteres og hvorfor jeg haaber at De maa modtage Anerkjendelse, endskjøndt det oprigtig talt kan være det Samme, thi Mange af dem der ere kaldede til at udtale en Dom ere ikke istand til at fælde en upartisk Dom tagende Hensyn til de forskjellige Forhold, der bør tages i Betragtning, saa kan jeg dog ikke undlade at benytte denne Leilighed forinden min Afreise til at gjentage en Bemærkning fra igaarftes eller rettere at formulere den skarpere og tydeligere. Tag Dem iagt og vær overordentlig forsigtig (men lad Dem ikke mærke dermed) med Alt hvad der kommer fra Baden-Baden³⁾ hvor der hos enkelte Personer brænder et levende Had til

¹⁾ Sml. Frijs: Danmark ved Krigsudbrudet, S. 72 f. og 110 f.

²⁾ De Akter, der meddeltes Rigsdagsudvalget.

³⁾ Der sigtes vistnok til, at i Baden-Baden mødtes Blixen-Finecke og Raasløff. Den »lille Grevinde« er Konseilspræsident Grev Holstein-Holsteinborgs Frue, f. Zahrtmann.

enkelte baade Høieststaaende og høitstaaende Personligheder, og hvor der spindes Intriguer og der forsmaaes hverken gamle Krigscommissairer¹⁾ ei heller Conseilspræsidentfruer, naar det er muligt at finde et svagt Punkt hvorfra disse kunne angribes og gjøres altsaa tilgjængelige for at blive Redskaber, for at fremme sine Maal Hævn til den ene Side og Yden Tjeneste for den politiske Luther.²⁾ De kan muligviis troe, at jeg overdriver, men vær overbeviist om, at jeg raa-der ikke drevet af Lidenskab men paa Grund af gammel bitter Erfaring. Jeg kjender naturligviis ikke til Deres høie Chefs nuværende Stilling til Blixen, men han har været under hans sataniske Indflydelse og det turde være at den lille Grevinde som er meget kjed [af] ikke [at] være Udenrigsministerfrue tilbød et godt Stof for B:[’s] Benyttelse.

Oreby.

C. E. Frijs.

1002. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 2. November 1871.

Kjære Kammerherre.

Dersom De hændelsesvis skulde høre at jeg var bleven forvirret i Hovedet, saa skal De ikke lede om Grunden thi saa er den sikkert at søge i den slesvigske Værnepligtssag. Hver Dag voxer den mere og snart er de 12 Timer af Dagen ikke tilstrækkelige til at giennemlæse de utallige Andragender der strømme ind, skrive til Indenrigs- Justits- og Krigsministerium, sætte Dahlstrøm ind i Sagen, tale med Fallesen, og saa tale med Slesvigerne etc. etc. . . .³⁾

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

¹⁾ Formentlig W. R. Raasløff.

²⁾ Luther, d. v. s. Bismarck; sml. Kriegers Dagbøger VII, 245.

³⁾ Ved kgl. Resolution af 30. Oktbr. 1871 udnævntes Stiftamtmand, Kammerherre F. C. E. Dahlstrøm og Oberst M. E. Fallesen til at indtræde i »Aabenraa-Kommissionen«; sml. Nr. 991 c.

1003. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 13. November 1871.

Kjære Kammerherre.

. . . Hvad Krügers Interpellation angaaer, har jeg netop igaar fra Slesvig modtaget en lignende Meddelelse som De sender hertil.¹⁾ Som De troer ogsaa jeg at Hensigtsmæssigheden af dette Skridt under nærværende Forhold er meget tvivlsom, men vi have ingen Middel til at hindre det og maa lade det gaae som det kan. I alt Fald antager jeg det dog bedre at hvis der skal røres ved Sagen, skal det være Krüger og Slesvigerne, men derimod ikke den danske Regering og her er stadigt Mange, som forlange at der skal gjøres Noget. Muligt er det jo ogsaa at Kr. smigrer sig med at finde en Tilslutning som naar det kommer til Stykket vil vise sig illusorisk. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1004. Dr. Bauer til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Altona, 16. November 1871.

Hochzuverehrender Herr Kammerherr!

Excellenz!

Herr Hjort Lorenzen reiste heut durch Altona. Er besuchte mich, um mir über den Erfolg der Schritte, die er in Gemeinschaft mit Herrn Krüger gethan,²⁾ Bericht abzustatten. Die Abgeordneten, welche Herrn Krüger zur Stellung einer Interpellation ermuntert und ihm den von ihm acceptirten Wortlaut, den Ew. Excellenz mittlerweile in den Tagesblättern gelesen haben dürften, vorschlugen, waren der Abg.

¹⁾ I P. Vedels Privatpapirer findes et Brev fra Quaade af 11. Novbr. 1871, hvormed han har fremsendt en, nu ikke bevaret Meddelelse, som maa være den, der sigtes til.

²⁾ Sml. Kriegers Dagbøger V, 207.

Oehmichen aus Sachsen und Graf Baudissin aus Schleswig-holstein. Krüger wandte sich um Unterstützung der Interpellation an die Führer der National-Liberalen, hauptsächlich an Herrn v. Bennigsen, und Herrn Braun (früher Braun-Wiesbaden genannt). Letzterer sagte seine Unterschrift zu, behielt sich aber vor, die Entscheidung seiner Fraction einzuholen. Herr v. Bennigsen sagte, er könne und dürfe sich nicht entscheiden, bevor er nicht die Sache in einer Fractionssitzung zur Sprache gebracht habe. Krüger bat um einen schriftlichen und motivirten Bescheid, welchen v. Bennigsen zusagte. Bald darauf erhielt er ein Schreiben von Herrn v. Bennigsen, des Inhalts, dasz eine Unterstützung der Interpellation nicht für thunlich gehalten werde. Motive fehlten. Auch den Führer der Fortschrittspartei, Herrn v. Hoverbeck, ersuchte Krüger um die Unterstützung der Interpellation: dieser antwortete ihm gleichfalls, dies sey Sache der Fraction: die sodann einlaufende Antwort von Seiten und im Namen der Fraction lautete ablehnend. Von Conservativen war es Herr v. Blankenburg, den Krüger um seine Unterschrift anging. Die Bitte wurde ohne weitere Redensarten abgewiesen. Erwähnenswerth ist, dasz, sobald die Interpellation von Herrn Krüger in Umlauf gesetzt ward, die Herren Oehmichen und Baudissin aus dem Reichstage verschwanden, so dasz er nicht einmal die Unterschriften der Verfasser des Aktenstückes erzielen konnte. Daher war gestern Abend, im Momente der Abreise Lorenzens die Interpellation noch ohne jegliche Unterstützung und die Hoffnung, einen Erfolg zu erringen, muszte aufgegeben werden. Gleichwohl gedachte Krüger heute noch den einen oder die zwei Polen, welche persönlich im Reichstage zugegen zu seyn pflegen, aufzufordern und überdies die Herrn Schrag und Bebel nicht vorbeizugehen. Möglich ist es, dasz er die Namen von zwei Polen und der beiden Socialdemokraten erzielt, obgleich auch dies noch nicht für sicher gelten darf, weil die Polen sich gewöhnlich hinter die Ausflucht verstecken, dasz sie in

Deutsche Angelegenheiten nicht eingreifen möchten, und weil Bebel durch sichere Aeusserungen einigermaßen compromittirt ist — er machte es im Frühjahr 1867 dem Bundeskanzler zum Vorwurf, dasz derselbe Luxemburg geopfert habe und Deutschland um Nordschleswig verkürzen wolle. Falls Krüger heute die geschilderten Schritte noch thun sollte, so würde dies nur den Zweck haben, die Geschichte der Interpellation zu vervollständigen. Lorenzen deutete sogar an, dasz Krüger sich möglicherweise auch an den Fürsten Reichskanzler wenden und an dessen freien Entschlusz appelliren werde, eine Sache ins Klare zu setzen, die der Reichstag selber nicht anzuregen wage. Zu guter Letzt wolle Krüger — sagt Lorenzen — ein Schreiben an den Präsidenten Simson richten, worin er unter Berufung auf die Fruchtlosigkeit seiner Interpellationsbemühungen erklären werde, dasz er diesen Reichstag nicht mehr zu besuchen gedenke. Eine ausdrückliche Mandats-Niederlegung soll dies jedoch nicht seyn.

In Betreff der von Krüger und Ahlmann zu befolgenden Landtagspolitik steht fest, dasz sowohl die Ablehnung der Wahl Seitens der beiden Herren immer von Neuem wiederholt, als auch die Wahl der beiden durch die Wahlmänner-Collegien immer wieder stattfinden soll. Schliesslich, heisst es, würden die beiden Wahlmänner-Collegien eine Petition an das Abgeordnetenhaus richten, des Inhalts, dasz die Wahlmänner Nordschleswigs die Eidverweigerung billigen, dasz sie keine Anderen wählen wollen, als die Herren Krüger und Ahlmann, und dasz sie um die Feststellung einer mit den Verträgen übereinstimmenden Eidesformel bitten, welche es ihren Repräsentanten ermögliche, im Landtage zu entscheiden. Welche Quälerei! Das Eine jedoch geht aus allen diesen Dingen hervor, dasz der parlamentarische Lebensabschnitt der Nordschleswigschen Sache sich erschöpft hat.¹⁾

Quaades Papirer. U. A.

Dr. Bauer.

---

¹⁾ Sml. Mackeprang, S. 44 ff.

1005. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 21. November 1871.

Den Omstændighed at Grev Andrassy har overtaget¹⁾ det østerrigsk-ungarske Udenrigsministerium istedetfor Grev Beust fjerner vel en *Deel* af de Betæneligheder, som jeg hidtil har næret ved at forsøge paa ved Østerrigs Hjælp at røre ved Spørgsmaalet om Pragerfredens Art. V. Men om jeg end har langt større Tiltro til den nuværende Udenrigsministers Villie og Evne, end jeg havde til hans Forgænger, saa er det mig dog endnu fremdeles i høi Grad tvivlsomt, om det overhovedet kan nytte til Noget under nærværende Omstændigheder at søge at bringe det slesvigske Spørgsmaal til en Afgjørelse. For saavidt muligt at kunne danne mig en bestemt Mening derom, ønsker jeg, at Deres Høivelbaarehed i følgende Form skal bringe denne Sag paa Bane til Grev Andrassy:

Uden direkte at søge Udenrigsministeren i denne Anledning, vil De ved passende Leilighed bringe Samtalen hen paa de Conversationer, som De gjentagende har havt med ham i afvigte Efteraar om Sagen. De vil da yttre Dem derhen, at De kunde ønske at kjende: 1) hvorledes han selv opfatter Art. V og navnlig om han ikke finder, at Grev Beust i sin bekjendte Depesche af 1. April 1868²⁾ altfor meget har nærmet sig den hidtilværende preussiske Fortolkning af denne Artikel, og 2) hvorvidt han antager at det preuss. Cabinet nu, da den franske Krig er tilendebragt, maatte være tilbøieligt til at ville opfylde det givne Løfte om Nordslesvig i et videre Omfang og paa antageligere Betingelser end forhen. Dersom Grev Andrassy da tilbyder sig at ville gjøre nogen Forespørgsel i Berlin, vil De afslaae dette, med den Bemærkning, at da det er ganske af egen Drift, at De har bragt Sagen paa

¹⁾ 14. November 1871.

²⁾ Jfr. Nr. 999.

Bane, kan De ikke Andet end ønske, at han ikke i Anledning af denne Samtale skal foregribe et for den kongelige Regjering saa vigtigt Spørgsmaal, før De i alt Fald har havt Leilighed til at brevvexle med mig om Hensigtsmæssigheden af et saadant Skridt.

O. D. Rosenørn-Lehn.

U. A. Ges.ark. Østrig I—II. Politiske Sager 1871—1880. — Depeche Nr. 9.

1006. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til
Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

St. Pétersbourg, 25/13 novembre 1871.

Monsieur le Baron,

A la première entrevue que j'ai eue avec le chancelier de l'Empire, après mon retour à St. Pétersbourg, le 23 d. c. m., j'ai demandé à Son Altesse si, pendant son séjour récent en Allemagne, il avait eu l'occasion de s'occuper de l'exécution de l'article V du traité de Prague. Le prince Gortchacow m'a répondu qu'il avait bien »sondé« le terrain, mais qu'il n'avait rien appris qui pût lui faire croire que la cour de Berlin serait disposée a provoquer une solution de cette question. Ayant mentionné au prince Gortchacow que S. M. le Roi avait emporté de Son entrevue de cet été avec l'Empereur d'Allemagne à Bade l'impression du peu de disposition de l'Empereur d'entamer ce sujet — chose bien connue du prince du reste —, le chancelier me dit que c'était précisément là l'impression que ses conversations à Berlin lui avait laissée.¹⁾ Il m'a répété ensuite à peu près les mêmes paroles qu'au commencement de cet été j'avais eu l'occasion de mander à Votre Excellence²⁾, en me disant qu'il n'aimait pas à s'aventurer dans une affaire sans être sûr d'obtenir

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage« Nr. 279 (S. 371).

²⁾ Sml. Nr. 977.

un résultat favorable. En général, je puis dire que dans mon entretien avec le prince Gortchacow j'ai trouvé que le chancelier n'avait pas modifié ses vues d'alors sur l'opportunité d'une intercession quelconque de sa part en faveur de notre cause.

Le prince, dans le courant de la conversation, m'a dit, si nous mêmes nous ne pourrions pas tâter un peu le terrain à Berlin. Mais à la remarque que j'ai faite, que le gouvernement du Roi, en faisant une telle démarche, devait craindre de provoquer une réponse du cabinet de Berlin qui peut-être trancherait la question d'une manière peu conforme à nos intérêts, le prince a dû convenir que c'était juste, en ajoutant que du reste nous devrions être les meilleurs juges de nos intérêts. . . .

E. Vind.

Depeche Nr. 26.

1007. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 28. November 1871.

. . . Jeg haaber at De har faaet ryddet lidt op i Deres store Bunke og ved at see denne forsvinde ogsaa er bleven gladere tilsinds, thi jeg trøster mig med at Deres Lede af Udenrigsministeriets Luft kun maa være forbigaaende; — om end Tilfredsstillelsen ikke er stor, eller rettere sagt det der vindes ikke er stort, — saa synes jeg dog sammenlignelsesviis at Forsvaret af vor Stilling siden 1865 under de 2 store Criser dog har været kronet med Held og at vi ere blevene svømmende ovenpaa; saalænge der er Liv er der ogsaa Haab om en mulig Fremgang.

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

1008. Redaktør H. R. Hiort-Lorenzen til Udenrigsminister
Baron Rosenørn-Lehn.

»Dannevirke«s Kontor, *Haderslev*, 1. December 1871.

Deres Excellence,

Medfølgende Udtog af et Brev, jeg i Dag har modtaget fra Krüger i Berlin, antager jeg, det vil interessere Deres Excellence at læse, hvorfor jeg herved tager mig den Frihed at sende Dem det. Jeg formoder nemlig, at Deres Excellence ikke paa anden Maade kommer til Kundskab om, hvad der her er passeret Krüger.

H. R. Hiort-Lorenzen.

Bilag.

»For et Par Dage siden kom jeg til at tale med en Herre i Spisestuen, som jeg forvekslede med en Rigsdagsmand, ved Navn ?; han sad ved Bordet, og da jeg til adskillige Deputerede, der vare til Stede, havde uddelt nogle Fotografier, hvorom de havde anmodet mig, satte jeg mig ved et Hjørne af det Bord, hvorved Manden sad. Han reiste sig og spurgte, om jeg ikke havde et Billede tilovers til ham, saa vilde det være ham særdeles kjært at modtage det af min Haand. Jeg rakte ham et og bad ham undskyldte, at det var saa simpelt og slet udstyret. Han havde siddet længe ved Bordet og hørt paa en Debat, som jeg havde med flere Medlemmer, og hvori Forsøget med Interpellationen blev ordenlig drøftet og Sagens Sammenhæng oplyst.¹⁾ Manden, som jeg som sagt antog for min Kollega, bragte paa Tale adskilligt, som han vidste om mig, og ytrede, at han beundrede den seige Udholdenhed, hvormed jeg forsvarede min Sag. Jeg svarede ham meget kort, at med en Sag som den, jeg var Bærer af, kunde man holde ud, hvor det var og saa længe det skulde være. Han gjorde flere Tilløb for at bringe en Samtale i Gang; men jeg blev ved at affærdige ham paa en kort og virkelig slet ikke galant Maade. Jeg skal dog

¹⁾ Sml. Nr. 1004 og Mackeprang 106.

til min Undskyldning sige, at jeg som sagt lige i Forveien havde været i stærk Dispyt med en Gruppe af Husets Medlemmer, saa jeg var slet oplagt til paa ny at fortsætte paa den Maade, der altid efterlader et bittert Indtryk paa Sindet. Efterat jeg imidlertid flere Gange havde tiltalt ham som Kollega, rakte han mig Haanden, idet han gjorde mig opmærksom paa, at han ikke var min Kollega, men at han kjendte mig godt og havde kjendt mig længe. Han præsenterede sig da for mig som Statsminister . . . . Navnet hørte jeg ikke og gad ikke spørge ham derom.¹⁾ Han vedblev, at han med Interesse havde hørt paa den Debat, jeg havde havt med mine Kolleger, men spurgte mig da, om jeg nu, da der fra min Side var forsøgt alt, ikke gjorde bedst i at tale med Bismarck selv. Jeg svarede hertil, at jeg ikke vilde paatrænge mig Hans Durchlaughtighed, og efter hvad jeg havde erfaret nu ved mit Forsøg med Interpellationen, maatte jeg antage, at Bismarck ikke ønskede at røre op i denne Sag, og altsaa ikke at tale med mig om mit Anliggende. Statsministeren svarede, at B. var en meget tilgængelig Mand, med hvem jeg just skulde tale paa den Maade, han nys havde hørt mig tale med mine Kolleger. Han vilde dog raade mig til ikke at forsømme noget, hvad der kunde opnaaes ad den Vei. Han spurgte mig fremdeles, om jeg ikke havde besøgt B.s Soiréer, og da jeg svarede Nei, vedblev han, at han dog ikke haabede, at jeg nærede noget personligt Nag til B., og derfor skyede ham; for den Sags Skyld vilde jeg meget let kunne bekvemme mig til at tale med B., naar jeg derved kunde udrette noget for min Sag.

Her blev der kaldt paa ham, og han anbefalede sig. Jeg tillagde ikke denne Historie nogen videre Betydning, og hvor stor Vægt jeg nu kan tillægge den, ved jeg heller ikke. Men medens Sammenstødet forleden Dag var et rent Tilfælde,

---

¹⁾ Det lykkedes ikke at faa oplyst, hvem denne Statsminister var; jfr. Nr. 1017 og 1019.

var det ikke saaledes i Dag. Jeg sad paa en Sofa i Korridoren, da jeg saa den samme Herre komme om Hjørnet paa den modsatte Ende. Han standsede, forinden han gik ind i Spisesalen, og da han blev mig var, kom han hen til mig og hilste paa mig omtrent med følgende Ord: »Jeg har seet af Aviserne, at De i Gaar atter er bleven valgt i Haderslev med stor Majoritet, og jeg kunde ikke andet end lykønske Dem dertil, skjøndt jeg ved, at De ikke modtager Valget, som jo er et Tilidsvotum fra Deres Vælgere.«¹⁾ Jeg takkede ham for hans Artighed, og han skyndte sig da med at sige mig, at det vist ikke var sandsynligt, at B. kunde tage imod mig, saasom han var meget lidende i denne Tid, og da jeg spurgte, om det virkelig forholdt sig saa, svarede han, at han kunde forsikre mig, at det virkelig var Tilfældet. Han spurgte mig nu, om jeg ikke kjendte Keudell, som sad her i Huset, og med ham syntes han, jeg burde tale. Her løb han fra mig og lod hurtigt Øiet løbe hen over de Herrer, der befandt sig i Forstuen, men kom tilbage og sagde, at Keudell var der ikke. Han vilde, selv om jeg ikke fandt mig foranlediget til at tale med ham, K., om min Sag, gjerne præsentere os for hinanden.

I den derpaa følgende Samtales Løb fremhævede jeg, at det forekom mig, at Preussen satte meget paa Spil ved ikke at opfylde sine traktatmæssige Forpligtelser, og gjorde ham det Spørgsmaal, om han da virkelig troede, at Andrassy kunde føle sig kaldet til at kvittere for Østerrig's Ret til Medbesiddelsen af tvende Hertugdømmer for at forstørre Tydskland's Magt og udvide dets Grændser; jeg tvivlede jo ikke om, at Østerrig's Forhold til Preussen var venskabeligt; men det forekom mig dog at være for store Vexler at trække paa Venskabet, om Preussen vilde forlange sligt. Tiderne kunde omskifte, og jeg behøvede da ikke at sige ham, at en Pligtforsømmelse fra Preussen's Side kunde komme det dyrt at staae. Her afbrød han mig, idet han med Pathos udbrød:

¹⁾ Sml. Mackeprang, S. 164.

»Ja men, høistærede Herre, selv om den preussiske Regering indlod sig paa at afstaae Nordslesvig, troer De da virkelig, at det kunde bekvemme sig til at afstaae Als? Neil Neil De kan være overbevist om, at Preussen ikke afstaaer Als, aldrig! Als er Nøglen til Østersøen, og den giver Preussen ikke ud af sine Hænder.« — »Det gjør mig ondt, Hr. Statsminister, at høre sligt af Deres Mund. Jeg vil først bemærke, at jeg er Repræsentant for Als, og hvilke Planer og Principer Regeringen i sin Tid fulgte ved Revisionen af Kredsinddelingen i 1. og 2. Distrikt, vil ventelig være Dem bekjendt.« — »Ja det ved jeg.« — »Som Repræsentant for Als maa det være mit Kald at tale for Als, og dette er saa meget mere min Pligt, som Als ved Valgene har vist sig som den mest danske Del af Nordslesvig. Skulde Als ved en eventuel Regulering af det nordslesvigske Spørgsmaal blive ladt i Stikken, saa havde man kuldkastet det Grundlag, hvorpaa Afstemningsprincippet er opført til Gunst for den danske Befolkning.« — »Fra Deres Standpunkt — gjensvarede Statsministeren — har De ganske vist Ret; men jeg har tænkt mig Sagen saaledes, at De maaskee ved en Samtale med Keudell, som er meget godt bekjendt med Bismarcks Planer, paa en eller anden Maade kunde bringe Sagen til en Afgjørelse.« — »Hr. Statsminister — svarede jeg — det, hvortil De her opfordrer mig, ligger udenfor Grændserne af min Kompetence. Det tilkommer ikke mig at rokke ved de en Gang fastslaaede Bestemmelser i hin Traktat. Befolkningens Villie er det Medium, der skal afgjøre, om den vil være dansk eller preussisk. Jo længere man overhoved trænger ind i en Undersøgelse af denne Sag, desto vanskeligere, mere indviklet og uklar bliver Situationen, og derfor kan jeg nok forstaae, at den af mig forsøgte Interpellation maatte være ubeleilig. Men man tager meget feil, naar man troer, at min Sag er saa ubetydelig, at man kan forbigaae den med Taushed eller endog tie den ihjel.« — »Deri giver jeg Dem fuldkommen Ret. Deres Sag inde-

holder et meget stort Principspørgsmaal, og jeg deler Deres Anskuelse om, at det var godt, om den kom ud af Verden.◊

Der kom nu Bud efter ham, og han anbefalede sig med de Ord: »Jeg haaber, at jeg endnu en Gang faaer Leilighed til at tale med Dem.◊

Jeg har endnu ikke kunnet faae opsporet, hvem denne Herre er, og hvad han hedder; men han er i hvert Fald en fin Mand, der bevæger sig i Regeringskredsene. Hvad han meddelte om Bismarcks Upasselighed har stadfæstet sig; han skal virkelig være syg; i de sidste 5 Dage har han ikke været i Salen. Der er vel ingen Spørgsmaal om, at Keudell vel nok vilde tale med mig, thi jeg kan virkelig ikke indsee andet, end at denne Herre er inspireret af ham. Men jeg kan i hvert Fald ikke gjøre det, forinden Rigsdagen er forbi, da jeg ikke vil lade mig afholde fra at minde de gode Folk om deres Pligtforsømmelse, hvis det lykkes mig at faa Ordet. Det har rigtig tilfredsstillet mig gjennem Interpellationsforsøget at komme til Kundskab om, at Bismarck endnu med Hensyn til Artikel V har Lænken om Benet.

Oreby. — Ikke helt ordret Gengivelse af to Breve fra Krüger til Hjort-Lorenzen. Begyndelsen indtil andet Stykkes Slutning (præsenterer os for hinanden) synes at være Udtog af et Brev, dateret: Berlin 29. Novbr. 1871, Resten (fra: I den derpaa følgende Samtales Løb) af et Brev, dateret: Berlin 30. Novbr. 1871. Brevene er trykt Sønderjydske Aarbøger 1907, 255—61.

1009. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 1. December 1871.

Kjære Kammerherre.

Deres Brev af igaar indeholdt dog nogen Trøst m. H. t. Archivsagen og jeg takker Dem meget for det.¹⁾ Jeg forsikkrer

---

¹⁾ Sml. Nr. 969.

Dem at den Indflydelse som jeg kan udøve paa Sagen skal gaae ud paa at ordne den engang for alle og jeg kan ikke troe Andet end at det kan lykkes, navnlig hvis URM. i Berlin virkelig vil opgive Gottorper Archivet og Forestillingsprotokollerne eller i alt Fald indskrænke sig til holst. Ministeriums og sl. holst. lauenb.' Cancellies. Men der er 2 Ting som i den Henseende behøves: den ene er at Heydebr. faaer Sagen at behandle her, thi det er jo aldeles umuligt at forhandle med Saurma,¹⁾ der hverken veed hvad sl. holst. lauenb. Cancelli eller hvad Rentekammer og Geheime Archiv er. Det andet er at det er faktisk umuligt i Løbet af nogle Dage at kunne give et Svar. For det Første sidder jeg begravet for Øieblikket i Værnepligtssagen — det er muligt at den kan klare sig nogenlunde ud, og der tales om en snarlig Slutning — saalænge kan jeg virkelig ikke lade den ligge paa Halvveien for at løbe omkring efter Archiverne. For det Andet: hvem skal vi faae de fornødne faktiske Oplysninger af? Regenburg er den eneste der kjendte Noget dertil men han er i Jylland og dernæst er han vist snarere tilbøielig til at skabe Vanskeligheder end fjerne dem i denne Sag — Wegener er som et Pindsvin der ruller sig sammen saasnart han hører Tale om Archiver — nu er unge Madvig²⁾ den der under Conseilspræsidiets har med de sl. og holst. Archiver at gjøre, men han kjender dem ikke derfor. Altsaa maae vi møisommelig samle vort Materiale sammen og det tager Tid. Da det formeentlig er gavnligt at have en Autoritet at skyde paa som den rette competente, har URM. skrevet til Conseilspræs. og forlangt de fornødne faktiske Oplysninger. Saurma har foreløbig faaet en *accusé de réception* paa sin Note, med Tilføiende af denne strax er tilstillet »de compet. Autoriteter« og »saasnart man faaer Svar fra dem, skal han strax faae Underretning om hvorledes den kgl. Reger. stiller sig til den preus. Rege-

¹⁾ Friherre von Saurma-Zeltsch, tysk Legationssekretær i København.

²⁾ J. N. A. Madvig (1833—1919).

rings Forlangende«. Det synes som om han dermed er tilfreds og han gjorde Ministeren igaar Undskyldninger for sin Regerings Iilfærdighed. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1010. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel!

Berlin, 2. December 1871.

. . . De vil have seet, at min sidste Meddelelse om den Krygerske Interpellation var forhastet, forsaavidt som der dog endnu dengang var Haab for Kryger om den fornødne Tilslutning.¹⁾ Dette Haab er nu vel ikke bleven opfyldt, men iøvrigt er Sagens Udfald bleven bedre end man kunde have frygtet for, idet de forskjellige Rigsdagsfractioner have motiveret deres Vægning ved at give Tilslutningen paa en saadan Maade at Sagen endnu kan betragtes som integra. Istedetfor at sige, at de slet ikke vilde have med Sagen at bestille, have de nemlig indskrænket sig til at udtale, at de ikke ansaa det nærværende Øieblik for opportunt. Meget betyder dette maaske ikke; men et ligefremt Afslag havde været værre, og et saadant frygtede jeg især af den Grund, at det vilde have bestyrket mig i en Mistanke som er opstaaet hos mig i den senere Tid efter Læsningen af de mod Benedettis Bog²⁾ herfra fremkomne Indsigelser og navnlig Bismarcks Paastand om at hans Forhandlinger med Benedetti have været dilatoriske, eller med andre Ord ikkun førte i det Øiemed at smøre Kaiser Nap. om Munden. Min Mistanke, der skjönt den, som sagt, ikke er bleven bestyrket ved hiin Krygerske Episode, dog desværre endnu altid forekommer mig ikke at være ganske uden Grund, er den, at Bismarcks Udtalelser og Løf-

¹⁾ Sml. Nr. 1004 og 1008.

²⁾ Benedetti: Ma mission en Prusse (1871).

ter til os om Nordslesvig muligen ogsaa blot have havt en dilatorisk Character og navnlig have været beregnede paa, ved at gaae jevnside med Udtalelserne til Kaiser Nap. og Benedetti, at styrke disse Udtalelser. Paa denne Maade kunde det forklares, at Bismarck havde villet fornede sig til at lyve for os.

Jeg havde igaar Besøg af Baron Const. Dirckinck, der er her for at sælge nogle af sine Malerier.¹⁾ Han fortalte mig, at han for omtrent et halvt Aarstid siden havde meddelt Kongen og Kronprindsen en Plan med Hensyn til Nordslesvig, som han endnu nærer og formodentlig atter vil bringe frem, af hvilken Grund jeg her vil omtale den. Den skulde bestaae i at Kronprindsen og Storfyrst Thronfølgeren begge skulde begive sig hertil og henvende sig til Kronprindsen af Preussen for ved Hjælp af denne at faae den Nordslesvigske Sag gunstig ordnet, imod at Storfyrsten lovede, naar han blev Kaiser, ikke at foretage nogetsomhelst Fjendtligt mod Tydskland. Jeg sagde Dirckinck, at af de Expedients, som der for Tiden kunde være Tale om, kunde dette vel i og for sig forekomme mig det bedste, men at jeg tvivlede paa at det vilde føre til Maalet, da jeg ikke antog, at Kronprindsen af Preussen nu kunde gaae ind paa den omhandlede Accord.

Kunde Tingen gaae, var det jo meget godt; men iøvrigt anseer jeg det hellerikke af videre Betydning om Dirckinck skulde komme frem igjen med sin Plan; thi Storfyrsten kunde næppe indlade sig derpaa uden Kaiserens Samtykke, og dette vilde beroe paa Gortchacow, som selvfølgelig ikke sluttede sig dertil uden først at have spurgt sig for her. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

---

¹⁾ Baron Constant Dirckinck-Holmfeld. Sml. Friis, Danmark ved Krigsudbrudet 1870, S. 29 f., 206.

1011. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Tirsdag 5. December 1871.

Kjære Kammerherre.

Jeg har været en heel Deel beskjæftiget med Værnepligtsforhandlingerne og dernæst med Archivsagen. . . .

[*Udførlig Omtale af Arkivsagen.*]

Og saa, — mange Tak for Deres Brev med Hegermann. Constants¹⁾ Plan var meget god men det er vel lidet sandsynligt at Rusl. vilde binde sin Politik for at skaffe os en Stump Nordslesvig der i politisk Henseende er aldeles betydningsløst og gjorde Storfyrsten det, er det vel lidet rimeligt at B[is-marck] ikke forudsaae at »Loven er let, men Holden besværlig« og at Forholdene kunne blive stærkere end Villien. — Jeg har paa anden Haand hørt nogle Historier om flere Samtaler som Krüger skulde have havt med en fhv. »Statsminister«, hvis Navn han dog ikke vidste og som skulde have raadet ham indstændigt til at tale med Bism. eller i alt Fald med Keudell, men uden at han dog fulgte dette Raad! Det lyder temmelig apocryph^t men vist er det at Kr. har skrevet det hjem fra Berlin.

. . . Veed De hændelsesvis Noget om at O. Blome har sagt sig løs af det preuss. Undersaatsforhold? Jeg troer at jeg engang har talt til Dem derom, men Sagen dukker op igjen og han vil gjerne have en høi Hofstilling her.²⁾

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

¹⁾ Constant Dirckinck-Holmfeld.

²⁾ Grev Otto Blome til Salzau i Holsten, dansk Gehejmekonferensraad (1795—1884). Han fik ingen Hofstilling i Danmark. Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 208.

1012. Lensgreve C. E. Frijs til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjøbenhavn, 6. December 1871.

Idet jeg herved tilbagesender Brevet¹⁾ med hjertelig Tak for Laanet, kan jeg ikke tilbageholde Ønsket om, at der maatte komme noget for os og Slesvigerne Gavnligt ud af bemeldte Statsministers Snakkesalighed; hvorvel Erfaringen ikke synes at tale for en snarlig Opfyldelse af vort Ønske, maa man dog gjøre Alt for at opretholde Modet hos sig selv og hos Andre, og det er glædeligt at Slesvigerne ikke tabe Modet.

C. E. Frijs.

Oreby.

1013. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Wien, 7. December 1871.

Herr Baron,

Efter en Uges Fraværelse i Ungarn har Grev Andrassy først idag været tilgængelig for corps diplomatique, og det var for mig den første Leilighed, til at gjøre ham min officielle Opvarnting i hans nye Stilling. Efter den første indledende Samtale om personlige Forhold, gik Grev Andrassy over paa det politiske Gebet, ved at spørge mig, hvad jeg syntes om hans Circulaire,²⁾ og yttrede, at han haabede, ved samme at have givet et vægtigt Bidrag til at befæste Freden for Fremtiden, ligesom han nu var sig bevidst, at have fulgt den rette Vei, ved at holde Østerrig udenfor det forløbne Aars skjæbnesvangre Begivenheder. Efter nogle Bemærkninger fra min Side, om at han i den kongelige Regjering vilde finde en oprigtig Støtte for sin Fredspolitik, yttrede Grev Andrassy, at

¹⁾ Trykt som Nr. 1008.

²⁾ Andrassys Cirkulære af 23. November 1871 til de østrig-ungarske Gesandter i Udlandet. Cirkulæret indeholder den ny Udenrigsministers Program: Fortsættelse af den fredelige Udenrigspolitik. Trykt i Das Staatsarchiv XXI, S. 299.

han havde Grund til at troe, saaledes som han havde sagt mig efter Salzburger Mødet, at vi vilde være de Første til at nyde Frugterne af denne Fredsæra, idet Fyrst Bismarck kun ventede paa det beleilige Øieblik, for at vise sin Høimodighed /: dette ironisk meent /: ved Nordslesvigs Tilbagegivelse til Danmark. Jeg tillod mig hertil at spørge Grev Andrassy, om han vidste, i hvad Udstrækning og paa hvilke Betingelser den preussiske Regjering tænkte paa at udføre dette priisværdige Forsæt. Han svarede mig, at han ikke var istand til at give mig nogen nærmere Oplysning i saa Henseende, thi derom var Intet bleven sagt ham. Jeg greb da Anledningen til at føre Greven tilbage til Sagens Standpunkt ved Forhandlingernes Afbrydelse og Grev Beusts Depesche af 1. April 1868,¹⁾ idet jeg fremhævede, hvor umuligt det havde været for Hans Majestæts Regjering at gaae ind paa de preussiske Betingelser, og skjulte ikke for ham, hvor lidet den havde følt sig tiltalt ved Beusts Mediation. Idet Grev Andrassy noterede sig Depeschens Datum, og smilende bemærkede, at denne i sig selv var temmelig ominous, bad han mig undskylde, at han ikke endnu var tilstrækkelig inde i dette, som i mange andre Spørgsmaals Detailler; men han haabede, efterhaanden, at kunne sætte sig fuldstændigt ind i samme og derefter være istand til at danne sig en mere bestemt Dom. Jeg fortsatte derefter min Udvikling ved at sige, at Hans Majestæts Regjering, saalidt som den østerrigsk-ungarske forfulgte ærgjerrige Hensigter. Dens Hovedformaal var, at see Pragerfredens Bestemmelse udført paa en Maade, der var egnet til at fjerne al fremtidig Anledning til Complicationer fra dens mægtige Naboes Side; men dette vilde næppe kunne skee, uden at den preussiske Regjering afstod alle overvejende danske Distrikter f. Ex. Als, hvor den danske Befolkning udgjorde over 90 pr. Cent, og opgav de saakaldte strategiske Hensyn, hvorpaa den hidtil havde støttet sin Uvillie til at ud-

---

¹⁾ Sml. Nr. 999, 1005.

levere dem, saavel som den Beskyttelsesret, som den havde forbeholdt sig.

Grev Andrassy bemærkede da, at Fyrst Bismarck havde nævnt, at en af Hindringerne for Udførelsen af hans Hensigter netop laae i Vanskeligheden, for at finde den rette Vei, til at beskytte de tyske Familier, som maatte blive indbefattede i Afstaaelsen. Hvad de »strategiske« Hensyn angik, saa frygtede han, at Preussen overfor os vilde begaae samme Feil, ved Bibeholdelsen af Als, som det havde begaaet ved at beholde Metz og Strassborg. Jeg replicerede hertil, at hvad Als angik, var det »strategiske« Hensyn et aldeles tomt Paa-skud. Kielerhavn var af den største strategiske Betydning for Tydsklands Magtstilling i Østersøen, hvorimod Alssund og Høruphav kun havde en saadan, forsaavidt det agtede at true Danmark og kaste en fjendtlig Styrke over paa vore Øer. »Iøvrigt, tilføiede jeg, seer jeg af Deres Yttringer om Metz-Strassborg, at jeg har forstaaet Deres Circulaire rigtigt, idet jeg har opfattet den Pointe, det indeholder til Deres Naboer.« Grev Andrassy loe og indrømmede Rigtigheden af min Bemærkning, idet han tilføiede, at det var mærkeligt, hvor ugeneert man som Diplomat kunde sige sin sande Mening, thi da blev den først ret ikke forstaaet eller udfundet. Han alluderede derved til, at General Schweinitz har været instrueret paa at udtale sin Regjerings levende Anerkjendelse af hans Circulaire, ligesom Hr. Novikoff har meldt ham det russiske Cabinets Samstemning med de af ham udtalte Principer.

Af Grev Andrassys Slutningsbemærkning fremgaaer saaledes en yderligere Bekræftelse af, hvad jeg tidligere har havt den Ære at indberette, nemlig at den østerrigsk-ungarske Regjering ikke har villet eller i Fremtiden agter at tage nogen Deel i Tydsklands Ansvar for Annexionen af Elsass-Lothringen, og ikke vil lade sig binde til nogen Alliance, der maatte indbefatte en Garantie for disse Provindser.

Hvad den slesvigske Sag angaaer, haaber jeg under de nær-

værende Omstændigheder at have fulgt saa nær Deres Excellences Instructioner af 21de f. M.,¹⁾ som hine tillod det. Uden at trænge paa mere præcise Udtalelser fra Grev Andrassys Side, vil jeg lade mig det være magtpaaliggende, ikke at forsømme de Leiligheder, der maatte tilbyde sig, til at erfare Ministerens nærmere Anskuelse om Sagen og at indvirke paa dem i vor Interesse.

C. Falbe.

Depeche Nr. 35.

1014. H. A. Krüger til A. E. M. Schleisner.

Beftoft, 12. December 1871.

Meget ærede Ven!

Efterat Valget her til den tydske Rigsdag har funden Sted og efterat jeg paany er gjenvalgt som Repræsentant for Nordslesvig, saa er det Tidspunkt kommen da jeg maa henvende mig til Dem og bringe Dem i Erindring hvad vi tilsammen talte om under mit sidste Ophold i Kjøbenhavn. Skjøndt jeg fuldt og [fast] forudseer, at min parlamentariske Virksomhed er og vil vedblive at være fuldkommen ørkesløs, saa længe Bismarck har sine diplomatiske Forhandlinger med Danmark i vore Spørgsmaal at støtte sig til, saa har jeg dog uagtet jeg vitterligt veed at jeg gjør mig selv Uret, troet at burde give efter for mine Vælgeres Ønske der enstemmig gaaer ud paa at jeg indtager min Plads i Rigsdagen.

Naar jeg siger Dem at det er dengang med stor Ulyst og Uvillie jeg gaar til Rigsdagen saa maa De ikke opfatte det saaledes som om jeg betragter det nordslesvigske Spørgsmaal opgivet derved, at Frankrig er beseiret, tvertimod jeg mener at vor Sag ingensinde har staaet høiere end netop i dette Øieblik og det fordi at Tydskland i nærværende Moment netop

---

¹⁾ Trykt som Nr. 1005.

staar i Begreb med at afslutte en Fredstractat med Frankrig og det da er af særlig Vigtighed at Tydskland kan constatere for al Verden, at den ærligt og loyalt efterkommer sine Tractatsforpligtelser. Nei det der kjeder mig og der virker lam-mende og hemmende paa mit Humeur, det er at jeg mærker mere og mere at den Politik jeg hævder staar i stik modsat Retning den Politik hvorefter den danske Regjering søger Spørgsmaalet ordnet, og ligesom de omtalte Forhandlinger mellem det danske og berlinske Cabinet gjør Bismarck det let at overbevise hele Europa om med hvilken redelig Villie han [har] søgt at fyldestgjøre sin Tractatsforpligtelse ved at henvise til Forhandlingerne, paa samme Maade vil han kunde forskaffe Ret naar det engang skulde komme saa, at Frankrig manglede et Paaskud den kunde paaberaabe sig naar den fandt for godt at gjøre et Sving til Siden fra det Spor den nu afsluttede Tractat bød den at gaa, thi da vil han atter kunde overbevise Verden om sit fredelige Sind ved at pege paa de fortrolige Forhandlinger med Danmark; da den nordtydske Forfatning dennegang foreligger til Revision saa er der vistnok tilstrækkelig Argumenter som tjener mig som Tilknøyningspunkt for min Virksomhed, men den Maade jeg her er henvist til at forskaffe mig Ordet paa er forbunden med et meget bebyrdende Arbeide, thi mig tilstedes det ikke som Andre at opnaa Ordet under nogen Generaldebatter i Huset. Thi der er ved den nye Forretningsordens Revision i sidste Samling draget Omsorg for, at Oppositionen ikke kommer for tidt til at tale, man lader som De veed ikke mere dem der ønsker Ordet reise sig op, og Præsidenten gier den han synes bedst om Ordet. Det er i hvert Fald ikke passeret mig endnu, at Præsidentens Øie har søgt den Plads hvor jeg stod. Man maa da paa anden Maade see at gjøre sig gjældende og dette kan skee ved at stille Ændringsforslag til Forfatningen, saadanne kan stilles til 2den Behandling uden Understøttelse og man begjærer da Ordet der ikke kan negtes een for at motivere sit Forslag, men det er en svær og byrde-

fuld Vei at gaa; man overdrages med et Arbeide der overstiger mine Kræfter. Jeg er allene som De ved; jeg er overbevist om at Ahlmann nok skulde paa min Begjering følge mig til Berlin, han negter det ikke, men jeg veed tillige, han finder sig umaadelig ilde ved at opholde sig i Berlin, hvorfor han virkelig har en afgjort Afskye og jeg kan derfor ikke faa over mit Sind at anmode ham om at følge mig, derimod har det ikke bebreidet mig da jeg hørte at De som 29aarig paa sidste Session var bleven udskreven til Soldat, at jeg var saa dristig at anmode Dem at aftjene Deres Værnepligt med at assistere mig naar jeg atter blev valgt, og skulde indtage min Plads i Rigsdagen; det er vel sandt Kongens og Fædrelandets Tjeneste bør ingen fornegte sig, men kjere Ven, i hvilken Branche af Militairlivet, kunde De yde Fædrelandet en større Tjeneste som ved at staa mig bi og lette mig de Byrder hvoraf jeg i mine Bestræbelser for Folkets og Fædrelandets Sag er overvældet af.*)

Hvis Regjeringen og navnlig Krigsministeren under hvis Reseur [?? : Ressort] det Spørgsmaal hører, anseer min Virksomhed for nyttig, saa antager jeg ikke, at mit Ønske møder Uvillie. Naar jeg herved beder Dem om der ved hiin Samtale erklærede Dem villig til at gaa ind paa mit Forslag i den antydede Retning, at De vilde foreligge mit Ønske for Ministeriet, det skulde dog være besynderlig om Regjeringen skulde hælde til den Mening at De formaaede at gjøre større Nytte ved som Menig at stikkes ind i et Regiment, som De vilde kunde ved at anvende Deres intelligente Evner og Kræfter, Deres erhvervede dybe Indsigter paa det politiske Omraade som De ved tidligere Samvirken med min Ven Ahlmann og mig har lagt for Dagen De er i Besiddelse af, i den Kamp jeg har og ligesom er fordømt til at bestaae imod en overmodig Modstander.

Dersom jeg var kommen til Kjøbenhavn, vilde jeg mundt-

---

*) Til Rigsdagen reiser jeg saasnart den samles.

lig have foredraget Sagen for høie Paagjældende*) men jeg finder det rigtige ikke nu at reise did, da man herfra bliver speidet ved hvert Skridt man gjør, og jeg vil ikke give mine Fjender selv et Skinpaaskud.

Det hele maa foregaa i al Stilhed og ingen Uvedkommende maa indvies i Sagen. Jeg har endnu kuns for Deres oeconomiske Forholds Skyld at gjøre Dem opmærksom paa at Tjenesten i Berlin kræver større Offre som Tjenesten i Kjøbenhavn; for at holde Dem skadesløs maatte Deres Lønning hæves fra Menig til Officeer.

Jeg venter inden jeg reiser til Rigsdagen altsaa endnu i denne Uge at høre nærmere fra Dem i Sagen der er mig af særlig Vigtighed.

H. Krüger.

Cand. phil. O. A. Schleisners Papirer. — Gengivelsen er bogstavret, dog er Tegnsætningen og Brugen af store og smaa Bogstaver lidt lempet.

1015. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 27. December 1871.

Deres Excellence vil maaskee allerede af mit Brev af 29de Sept., hvorved jeg efter min Tilbagekomst til Berlin udtalte min Tak for min Ferie, have faaet en Forudfølelse af, at jeg ikke for det Første vilde blive istand til at indsende mange eller righoldige politiske Meddelelser. Under nærværende Forhold, hvor hele Opmærksomheden er henvendt paa det store Centralrige som har dannet sig her, og hvor Omverdenen i forventningsfuld Tilbageholdenhed undgaaer enhver selvstændig Action, synes det iøvrigt ogsaa rimeligt nok, at

*) De maa hos høie Autoriteter hvem Sagen vedrører efter eget Tykke forelese denne Skrivelse, Stykkevis eller i sin Heelhed alt efter Behag.

der intet Vigtigt foregaaer i de internationale Forhold, eller at, hvis der foregaaer Noget, Ingen uden de umiddelbart Interesserede erfarer Noget derom. Alt hvad man nogenlunde klart kan see, er at Forholdet mellem Preussen og Rusland er saa godt som nogensinde; at Forholdet mellem det nye Tydskland og Østerrig er bedre end tidligere, og at England, sin i den senere Tid stadig fulgte Politik tro, kun beflitter sig paa at hylde Lykken hvor den findes. Her i de indre Forhold gaaer Alting glat. Ikkun de geistlige Forhold i Tydskland give Anledning til Rivninger og, som jeg troer, ikke ringe Betænkelighed.

Hvad vore Sager angaaer, saa har jeg, siden min Tilbagekomst til Berlin i Efteraaret, aldeles Intet hørt om den af dem, som er den vigtigste. De andre gaae deres sædvanlige langsomme Gang igjennem de mange over- og underordnede Instantser som maae høres og desværre ogsaa ofte adlydes; men der er vel dog Grund til at haabe, at de efterhaanden ville finde, om just ikke en fuldkommen tilfredsstillende, saa dog en antagelig Løsning. Jeg modtog nylig en Sag om Hjemstedsbeviser fra Ministeriet, hvis endelige Ordning jeg, efter foreløbig at have talt derom i Udenrigsdepartementet, ikke antager vil volde videre Vanskelighed; men der maa correponderes derom med de indre Autoriteter, navnlig Localautoriteterne, og saaledes vil der ogsaa hertil udfordres Taalmodighed. Dette er vistnok en ikke alene god men ogsaa i mange Tilfælde nyttig Dyd; men det er haardt i Alting at maatte tage sin Tilflugt dertil, og jeg vilde oprigtigt ønske, endelig engang at kunne meddele noget virkelig Godt og Glædeligt herfra. Jeg kan kun haabe, at det nye Aar, hvortil jeg herved sender Deres Excellence mine bedste Ønsker, maa bringe en heldig Vending i denne Henseende.

Oreby.

G. Quaade.

1016. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Frijsenborg, 3. Januar 1872.

Kjære Vedell Tak for Deres venlige Lykønskning til det nye Aar, hvori vi nu ere indtraadt og som jeg vil haabe maa bringe Dem og Deres megen Glæde i Deres Familiiekreds og Dem selv i det Offentliges Tjeneste mindre Kjedsommelighed og Anstrængelse end de foregaaende, samt et saadant otium i Sommerens Løb at jeg engang kan glæde mig til et Besøg af Dem. Endskjøndt jeg nu Intet eller saa godt som Intet har at varetage i det Offentliges Interesse saa synes det Lidet mig dog for meget og jeg tænker tidt paa at vælge et passende Moment for at nedlægge mit Mandat som Landsthingsmand, thi jeg synes det er uforsvarligt at være saa tidt og længe fraværende og jeg kan dog ikke bequemme mig til at leve saa længe adskilt fra min Familie. Imorgen staar jeg i Begreb med at begive mig til Berlin for at hilse paa en syg Søster, hvem jeg nu i 7 Aar ikke har seet¹⁾ og jeg maa overvinde min Modbydelighed imod et Ophold, selv om det kun bliver paa et Par Dage i Berlin. Jeg vil naturligviis ikke dersteds hilse paa Nogen undtagen paa Quaade, thi dette kan jeg ikke undlade uden at støde ham personlig, endskjøndt mit væsentligste Ophold vil blive ved Sygesengen. Hidindtil er jeg da Gud være lovet blevet forskaanet for Krygers Besøg, hvilket jeg ikke længes efter, da jeg har havt mere end nok af ham som Minister. . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1017. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 4. Januar 1872.

. . . De omtaler i et tidligere Brev et Punkt som jeg endnu ikke særlig har berørt. De siger, at Kryger har skrevet til

¹⁾ Formentlig Juliane Sophie von Kardorff, f. Comtesse Frijs.

Kbhvn., at han havde havt flere Samtaler her med en pr. Statsminister, hvis Navn han ikke erindrede, og som havde raadet ham til at tale med Bismarck eller ialfald med Keudell.¹⁾ Det samme har Kryger, da han besøgte mig før sin Afreise, sagt mig; men tiltrods for alle hans yderligere Antydninger og Bestræbelser for at hjælpe mig paa Gled, har det ikke været mig muligt, at udgrunde hvilken Statsminister det kunde være. Han tilføiede imidlertid at det var en Statsminister ausser Dienst. Nu nylig har en Collega²⁾ af mig sagt mig at den forhenværende Badensiske Minister Roggenbach havde til ham udtalt sig i en for os gunstig Retning om det nordslesvigske Spørgsmaal; men Krygers »Staatsminister« skulde, efter hvad han sagde mig, foruden at han var *pr. St. M. a. D.*, ikke være Medlem af Rigsdagen.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1018. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Wien, 23. Januar 1872.

Herr Baron,

Jeg er i den senere Tid gjentagent bleven interPELLERET af mine Colleger angaaende et cirkulerende Rygte om Forhandlinger mellem Cabinetterne i Kiøbenhavn, Berlin og Wien angaaende Opgivelsen af Prager Fredens Art. V og Danmarks Neutralisation, som Equivalent for det Tab, det saaledes leed. Jeg har ikke skjænket Rygtet nogen Tiltro, og erfoer tilmed gennem Marquis de Banneville, der havde interPELLERET Grev Andrassy om Sagen, at Ministeren bestemt nægtede, at kjende Noget til saadanne Forhandlinger. Da jeg imidlertid igaar paa en Spadseretour med Grev Andrassy fandt en gunstig Leilighed, berørte jeg det nævnte Rygte.

1) Sml. Nr. 1008 og 1011.

2) Due, svensk Gesandt i Berlin. Sml. Nr. 1019.

Ministeren forsikkrede ogsaa mig, at der ikke var ham det Mindste bekjendt om disse formeentlige Forhandlingers Existents; tilmed havde han modtaget en Rapport fra Kiøbenhavn, ifølge hvilken Deres Excellence havde besvaret den K. K. Chargé d'affaires' Spørgsmaal derhen, at der fortiden aldeles ikke forhandlede om den slesvigske Sag.¹⁾ Hvad en garanteret Neutralitet angik, ansaae han en saadan af Nytte for Lande, som f. Ex. Belgien, der laae imellem rivaliserende Stormagter, og saaledes vare udsatte for at blive draget ind i deres Trætter, medens Danmark med sin geographiske Beliggenhed og sin politiske Stilling ikke syntes ham, at være udsat for de samme Farer, ligesom det heller neppe i paa-kommende Tilfælde vilde finde en saa virksom Støtte for dets Neutralitet, som den Belgien ved sidste Krigsudbrud havde havt i England.

Jeg svarede, at jeg vilde afsee fra selve Betydningen af en garanteret Neutralitet, der vel ogsaa havde sine svage Sider, eftersom man havde anseet det for nødvendigt, i det oven-citerede Tilfælde at forny Garantien udtrykkeligt ved en speciel Traktat.²⁾ I nærværende Tilfælde forekom det Arrangement, som der var Tale om for Danmarks Vedkommende, mig at være ensbetydende med, at vor Debitor skulde fritages for at betale os, hvad han skyldte, og tillige have den Fordeel, at vi sattes i en saadan Stilling, at det gjordes os umuligt, at reclamere vort Tilgodehavende. Fordelen vilde saaledes ganske være paa den ene Side.

»Det er sandt«, svarede Grev Andrassy, »oversat paa godt Fransk /: vor Samtale førtes i dette Sprog /: er det accurat Meningen af et saadant Forslag.«

---

¹⁾ Beretning fra v. Tavera, den østrigske fungerende Chargé d'affaires i København, 2. Januar 1872 (Wien).

²⁾ Englands Traktater med Frankrig 9. August og Tyskland 11. August 1870, hvorved England i Tilfælde af, at den ene af de krigsførende Kontrahenter krænkede Belgiens Neutralitet, tilsagde den anden sin Støtte.

Grav Paars Udnævnelse til Gesandt ved det kongelige Hof er underskrevet af Hans Majestæt Keiseren, og vil en af Dagene blive offentliggjort.¹⁾ Grev Paar befinder sig for Tiden endnu i Dresden.

C. Falbe.

Depeche Nr. 1, modtaget 3. Februar 1872.

1019. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 28. Januar 1872.

. . . Jeg troer ikke man kan tillægge Krygers Sammentræf med en formeentlig preussisk Statsminister synderlig Betydning. Min Mening er, ligesom Deres Excellences, at Sagen Intet har paa sig. Jeg forstaaer ikke, at Kr. nu mener, at den paagjældende var Eulenburg, thi denne er, som bekjendt, activ Statsminister, medens Kr. betegnede sin Mand for mig som Staatsminister ausser Dienst. Da Kr. fortalte mig Sagen, nævnte jeg forskjellige Statsministre a. D. for saaledes muligen at bringe ham paa det rette Navn, men jeg nævnte kun Preussere saasom blandt andre, Grev Lippe²⁾ og Hr. v. Bernuth³⁾, dog uden Resultat; og senere har jeg, saaledes som jeg har skrevet til Vedel,⁴⁾ tænkt mig at vedkommende kunde være den tidligere badensiske Udenrigsminister Baron Roggenbach⁵⁾; og da min svenske Collega, Due, nylig sagde mig at Roggenbach for ham havde udtalt sig i en for os meget gunstig Retning om det slesvigske Spørgsmaal, er det atter faldet mig ind, at det kunde være ham, der havde givet Kr. det omhandlede Raad. Men Roggenbach er Medlem af Rigsdagen, medens Kr. i sin Tid sagde, at den han meente, saavidt han troede,

1) Grev Ludvig Johan Baptist Emanuel v. Paar fik sit Akkreditiv udfærdiget 18. Januar 1872 og overleverede det 30. Marts 1872.

2) Leopold v. Lippe, preussisk Justitsminister 1862—67.

3) v. Bernuth, preussisk Justitsminister 1860—62.

4) Nr. 1017.

5) Franz v. Roggenbach, badensisk Udenrigsminister 1861—66.

ikke var Medlem af denne Forsamling. Kr. fortjener vist al Paaskjønnelse for sin gode Villie og mageløse Iver og Udholdenhed; men hans Referater om hvad der foregaaer i Rigsdagen her, ere ofte noget ufuldstændige og forhastede, idet det tydske Sprog endnu altid er ham temmelig fremmed.

Afseet herfra viser der sig imidlertid dog for mig oftere Tegn paa, at man her gjerne vilde have det slesvigske Spørgsmaal ud af Verden. Men jeg troer at Sagen udelukkende beroer paa Bismarck og selvfølgelig Kongen. Der kan derfor, efter min Mening, saameget mindre bygges noget paa hvad Andre sige, som disse sikkert ikke kjende Bismarcks Tanke; hvortil kommer, at Folk, naar man har dem enkeltviis for sig, ofte, blot for at være behagelige, sige Ting, som der ikke ligger noget Videre bagved. Men forresten sagde gamle General Wrangel forleden ved Ordensfesten paa Slottet, i to preussiske Generalers Paahør, til mig, at det slesvigske Spørgsmaal snart maatte ordnes forat det kunde komme »ins Klare« mellem Danmark og Preussen. Jeg kan imidlertid ikke tillægge dette nogen Betydning, og mange mene ogsaa at Wrangel har overlevet sig, saavelsom ogsaa den Indflydelse han maatte have havt. . . . *G. Quaade.*

P. Vedels Privatpapirer.

1020. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 7. Februar 1872.

Kjære Vedel! Hvis De vilde gjøre mig den Fornøjelse at spise til Middag hos mig næstkommende Tirsdag den 13de Kl. 6, vilde De herved glæde mig meget; det er ængsteligt i hvilken Grad det danske Udenrigsministerium bliver belæmpet med politiske Agenter, thi knap er jeg kommet hjem, førend en Ny, jeg antager Hrr Tietgen indfinder sig i Berlin; jeg haaber at der er ligesaalidt Røg ved den sidste som ved den første Brand.

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1021. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 10. Februar 1872.

Deres Excellence vil af mit sidste Brev¹⁾ erindre en Yttring om Nordslesvig af Feldtmarschal Wrangel. Jeg kan idag omtale nogle lignende Yttringer, som, skjøndt de jo vistnok Intet bevise med Hensyn til det endelige Udfald, dog, naar man kan fæste Lid til dem, vidne fordeelagtigt om Stemningen i de Fyrst Bismarck nærmeste Kredse.

Jeg saae nylig paa et Hofbal Baron Keudell og benyttede Leiligheden til at anbefale ham Udvandrings-sagens hurtige Fremme, forsaavidt dette stod i hans Magt.²⁾ Han lovede mig at gjøre hvad han kunde, idet han bemærkede, at Sagen, som jeg vidste, ikke hørte under hans Ressort; og derpaa tilføiede han: »Men jeg vilde ønske, at vi snart ogsaa kunde faae en anden vigtigere Sag bragt i Orden.« Paa samme Maade yttrede senere Geheimr. Abeken sig, til hvem jeg ligeledes havde anbefalet Udvandrings-sagen. Disse Yttringer tør vi jo ganske vist ikke tillægge nogen særdeles Betydning. Vi kunne vistnok ikke bygge noget Haab paa dem alene; men de give dog et ikke ringe Bidrag til at støtte den Mening, at Hindringen for den nordslesvigske Sags Ordning ligger andensteds end i Udenrigsdepartementet.

Udvandrings-sagen er i disse Dage gaaet til Krigsministeriet; og jeg benyttede Leiligheden paa ovennævnte Hofbal til ogsaa at anbefale Krigsministeren, Gen. Roon, og Chefen for vedkommende Afdeling i Krigsministeriet, Gen. Stiehle, Sagen. Begge udtalte de sig meget tilfredsstillende. . . .

Oreby.

G. Quaade.

¹⁾ Nr. 1019.

²⁾ Sml. Nr. 991 c.

1022. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 12. Februar 1872.

I Anledning af Deres Høivelbaarenheds Indberetning af 23de f. M.¹⁾) undlader jeg ikke at bekræfte, at der ikke er skeet nogensomhelst Henvendelse til den kongelige Regjering i Retning af en Neutralisation af Danmark, som skulde garanteres af Europa, ligesom heller intet Datum bringer mig til at antage, at denne Tanke skulde beskjæftige Cabinetterne. Jeg kan imidlertid ikke dele den af Dem i Deres Samtale med Grev Andrassy udtalte Opfattelse, at nemlig et saadant Forslag skulde være væsensbetydende med, at vor Debitor skulde fritages for at betale os hvad han skyldte«, thi jeg vilde tvertimod i og for sig lettest kunne forstaae, at det omtalte Forslag fremkom i Forbindelse med en paatænkt Opfyldelse af Art. V og som Svar paa den fra preussisk Side saa ofte fremsatte Indvending mod Tilbagegivelsen af Als og Dybbøl, at den danske Regjering derved vilde komme i Besiddelse af strategisk vigtige Positioner, der i en europæisk Krig kunde blive farlige for Preussen. Men netop den Forbindelse, som disse to Spørgsmaal saaledes forekommer mig at staae i til hinanden, bestyrker mig kun yderligere i, at det omtalte Forslag slet ikke for Tiden er Gjenstand for nogensomhelst Forhandling.

O. D. Rosenørn-Lehn.

U. A. Ges.ark. Østrig I—II. Politiske Sager 1871—80. — Depeche Nr. 2.

1023. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Herr Baron.

Wien, 16. Februar 1872.

Jeg har havt den Ære idag at modtage Deres Excellences Depeche Nr. 2 af 12te dennes i Svar paa min ærbødigste

¹⁾ Trykt som Nr. 1018.

Rapport af 23de f. M.,¹⁾ og hvorved De bekræfter min Formodning om, at de formeentlige Forhandlinger angaaende Prager-Fredens Art. V's *Opgivelse* og en dermed i Forbindelse sat Neutralisation af Danmark, kun beroe paa et løst eller forsætlig udspreedt Rygte. Naar Deres Excellence dertil bemærker, at De ikke kan dele den af mig i min Samtale med Grev Andrassy udtalte Opfattelse, formaaer jeg ikke at forklare mig dette, uden forsaavidt De kun henfører mine Yttringer til Spørgsmaalet om en Neutralisation alene og uden Forbindelse med det andet i min Rapports Indledning fremhævede Punkt. Jeg skal derfor tillade mig, for større Tydelighed at resumere min Argumentation. Rygtet gik, som anført, ud paa, at Forhandlinger vare indledte /: formeentlig fra Berliner Cabinetts Side :/ om »*Opgivelsen* af Prager Fredens Art. V og Danmarks Neutralisation som Equivalent for det Tab, som Det saaledes led.« Med andre Ord: den preussiske Regjering skulde ville fritages, for at tilbagegive Danmark nogensomhelst Deel af Slesvig, og skulde ville formaae de europæiske Cabinetter, til at garantere Danmark Dets Neutralitet, som en formeentlig Erstatning, fordi Prager Fredens Art. V ikke opfyldtes. Vi skulde altsaa finde vor Trøst i vor fremtidige Sikkerhed indenfor vore nærværende Grændser.

Idet Grev Andrassy i sit Svar først gik ind paa at discutere den halve Deel af Sagen, nemlig Danmarks Neutralisation, taget for sig i sin Almindelighed, svarede jeg ham, at jeg vilde afsee fra dette Spørgsmaal i dets Almindelighed. Men at »i nærværende Tilfælde« altsaa henseet til Spørgsmaalet, som det nu forelaae, nemlig i Forbindelse med en *Opgivelse af Prager Fredens Art. V* — »forekom dette Arrangement mig at være eensbetydende med, at vor Debitor skulde fritages for at betale os, hvad han skyldte, og tillige have den Fordeel at sætte os i en saadan Stilling /: ved vor Neutrali-

¹⁾ Trykt som Nr. 1018.

sation :/, at det gjordes os umuligt at reklamere vort Tilgodehavende.« Denne Sammenligning forstod Grev Andrassy fuldkomment og billigede den. Han gav saaledes en Forventning om, at han i paakommende Tilfælde ikke vilde give de omtalte Forslag sin Stemme, hvilket vistnok turde have noget Værd. Saa usandsynligt det maa forekomme os, at Cabinetterne skulde lade sig besnære til at gaae ind paa saadanne Forslag fra preussisk Side, saameget mere maatte det forundre mig i en Samtale med min russiske Collega at finde, at han ikke var utilbøielig, til at betragte Danmarks Neutralisation som et Gode for os, der var nok værd at tilkjøbe sig ved en Renonciation paa Art. V og Nordslesvigs Tilbagegivelse.

Jeg haaber saaledes at have tydeliggjort Meningen af den Sammenligning med en Debtors Forhold, jeg gjorde i min Samtale med Grev Andrassy, og skal sluttelig tillade mig at udtale, at jeg fuldstændigt deler Deres Excellences Anskuelse, at man fra vort Standpunkt kun vilde kunne finde nogen sund Mening og et Beviis paa en ærlig Politik i det formeentlige Neutralisationsforslag, naar samme blev sat i Forbindelse med en *Opfyldelse* istedetfor en *Opgivelse* af Art. V og navnlig med Hensyn til Als' og Dybbøls Tilbagegivelse.

Depeche Nr. 3, modtaget 20. Februar 1872.

C. Falbe.

1024. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Herr Baron,

Wien, 22. Februar 1872.

[*Jeg har i Dag benyttet Lejligheden til at gøre Grev Andrassy*] opmærksom paa, at Spørgsmaalet om en Opgivelse af Prager Fredens Art. V i Forbindelse med Danmarks Neutralisation paany var blevet fremdraget, og det af »Augsb.

Allg. Zeitung«. ¹⁾ Jeg yttrede, at skjøndt jeg ikke tillagde Rygtet nogen øieblikkelig Betydning, turde jeg dog ikke lade det gaae helt ubemærket hen, da det muligt kunde være anlagt paa at bearbeide den offentlige Mening forud for, at Forslag i denne Retning fremkom, og tilføiede, at der maaskee kunde være nogen Mening i en Neutralisation, naar den preussiske Regjering ved at tilbagegive os de strategiske Positioner, som efter Befolkningens Nationalitet utvivlsomt tilkom os, vilde søge at afværge, at disse i Fremtiden vendtes imod den selv, idet jeg saaledes i Deres Excellences Depeche, Nr. 2, af 12. dennes har troet at see en tilstrækkelig Autorisation til at fremsætte den deri udviklede Anskuelse som en personlig Bemærkning.

Grev Andrassy svarede mig, »at han, som tidligere sagt, aldeles ikke kjendte til noget Forslag af omtalte Art fra nogen Side, at man imidlertid fra Berlin af altid forberedte en Sag paa lang Haand med sædvanlig Behændighed, saa at han vel forstod, at jeg ikke kunde lade Rygter af saadan Art gaae upaaagtet hen. Han formaaede selv ikke at see nogen Logik i hiint Rygtes dobbelte Proposition, der bestod i først at tilegne sig det mest mulige af sin Nabos Eiendom og dernæst gjøre ham uskadelig, saaat han ikke kunde søge at

---

¹⁾ »Augsburger Allgemeine Zeitung« Nr. 42 og 43 for 11. og 12. Februar 1872 indeholder en Artikel: »Ueber neutralisirte Staaten und die angeblich zur Frage stehende Neutralisirung Dänemarks«: »Pester Lloyd« har nylig meddelt, at Danmarks Neutralisering er paa Tale, og at den danske Regjering tillægger den Sikkerhed under en fremtidig Krig, som Danmark derigennem vilde opnaa, saa stor Betydning, at den er villig til at opgive de Fordringer, der grunder sig paa Pragerfredens Art. V, hvis Preussen vil understøtte Neutraliseringsplanen. »Augsburger Allgemeine Zeitung« anser det for usandsynligt, at Neutraliseringen i Øjeblikket, da den danske Konge er i Udlandet, skulde staa paa Dagsordenen, men Tanken er ikke ny og vil sikkert før eller senere blive gjort til Genstand for Forhandlinger mellem Stormagterne. Artiklens Forfatter anstiller derefter en Sammenligning mellem Danmarks og de neutraliserede Staters Stilling og drøfter Betingelserne og Mulighederne for en Neutralisering og dennes Betydning for Danmark.

komme til sin Ret igjen. Det var at give en dobbelt Fordeel til den ene Part og Intet til den anden. « Deres Excellence vil finde, at Grev Andrassy saaledes næsten Ord til andet udtalte som sin egen Mening, hvad jeg havde yttret til ham unger vor forrige Samtale om denne Gjenstand. Han billigede ogsaa ganske min Slutningsbemærkning om en Neutralisation forsaa vidt der var Tale om at tilbagegive os Als og Dybbøl, og tilføiede, »at han ikke ansaae det for umuligt, at Preussen tilsidst bekvemmede sig til at udføre Art. V. « Dog kunde jeg ikke andet end bemærke, at Grev Andrassy, ligesom hans Ord ikke tydede paa nogen stærk Forvisning i denne Henseende, ogsaa i Tonefaldet talte med langt mindre Tilidsfuldhed, end da han ved sin Tiltrædelse af Udenrigsministeriet selv bragte dette Spørgsmaal paa Bane for mig. . . .

C. Falbe.

Depeche Nr. 4, modtaget 27. Februar 1872.

1025. Circulaire confidentielle aux ministres du Roi à Berlin, Londres, Paris, Rome, Stockholm et St. Pétersbourg.

Copenhague, 2 mars 1872.

Il n'a sans doute pas échappé à votre attention, monsieur, que des journaux étrangers se sont occupés dernièrement de la question d'une neutralisation du Danemark, et ils ont même été jusqu'à prétendre que cette idée faisait objet de pourparlers entre les cabinets. Je n'ai pas ajouté à cette nouvelle une importance qu'elle ne me paraît pas mériter. Aucun indice quelconque n'est en effet venu la confirmer, les grands cabinets me paraissent trop préoccupés d'autres questions politiques qui les touchent de plus près, et une décision européenne de la nature susindiquée ne pourrait guère être prise en dehors d'une conférence générale, dont la réunion dans l'état actuel de la politique rencontrerait sans doute de très grandes difficultés.

Mais tout en étant pour le moment entièrement dépourvu d'actualité, il n'en est pas moins assez significatif, que cette idée ait pu être émise par la presse, et je ne crois pas superflu dès-à-présent de vous fixer, monsieur, sur ma manière de voir relativement à une combinaison politique qui à un moment donné et dans d'autres circonstances pourrait peut-être revenir plus sérieusement sur le tapis.

Tant qu'il ne s'agirait que de couvrir le territoire actuel du Danemark d'une inviolabilité que les puissances étrangères s'obligeraient à respecter en temps de guerre, je n'hésiterais pas de regarder un tel avantage comme trop chèrement acheté au prix d'un abandon de la liberté d'action politique du gouvernement danois. Je ne veux entrer ici dans aucune discussion sur la valeur qu'une pareille garantie européenne peut mériter, bien que les expériences des dernières années n'aient pas servi à augmenter le prestige d'un acte international de cette nature. En effet, les belligérants paraissent plutôt disposés à prendre conseil de leurs convenances qu'à se conformer strictement à la parole donnée, et s'il est permis de voir l'expression indiscrete des sentiments intimes non seulement de l'Angleterre mais aussi des autres garants dans les explications que Lord Derby¹⁾ (: alors Lord Stanley :) croyait devoir donner en plein parlement relativement à la garantie de la neutralité du Luxembourg,²⁾ il est bien difficile de conserver la moindre illusion sur l'efficacité d'une pareille garantie. Mais la réflexion qui avant toute autre me déciderait, c'est que la neutralisation du territoire actuel du Danemark impliquerait naturellement l'abandon de tout l'espoir de recouvrer jamais la partie danoise du Slesvig, car il n'est pas possible de se dissimuler que, le Danemark une fois neutralisé, la Prusse n'aurait plus aucun motif

¹⁾ Edward Henry, Lord Stanley (1826—93), 1869 15. Earl of Derby, engelsk Udenrigsminister 1866—68 og 1874—78.

²⁾ Se Parl. Debates CLXXXVII, 1918, eller Polit. History of England XII, 211 f.

pour remplir l'article V du traité de Prague et elle ne manquerait certes pas de chercher dans la nouvelle position donnée au Danemark un prétexte pour décliner les suggestions que d'autres puissances pourraient vouloir lui faire à ce sujet.

La question prendrait, il est vrai, un tout autre caractère, si la rétrocession loyale et complète de la partie danoise du Slesvig venait à précéder ou à accompagner la neutralisation du Danemark entier. Dans cette supposition la Prusse serait appelée à payer — dans une mesure assez modeste, il faut l'avouer — l'avantage important d'avoir à ses frontières un voisin inoffensif, et le Danemark se trouverait placé dans les conditions nécessaires pour éprouver à l'égard de la Prusse les sentiments amicaux, sans lesquels il lui serait bien difficile de remplir consciencieusement ces nouveaux devoirs comme état neutre. Demander au Danemark le sacrifice de son indépendance politique ne serait enfin pas possible que si en même temps la nation obtenait, je ne dis pas une faveur, mais une satisfaction de son droit, basé sur la justice et affirmé par les traités. Je ne dis pas que même dans cette supposition le gouvernement danois se déterminerait à accepter une neutralisation qui irait au delà des territoires rétrocédés et notamment des points d'importance stratégique, comme le Dybbøl et l'île d'Als, mais je reconnais que la question ainsi posée, mériterait d'être soumise à un examen sérieux et approfondi.

Je n'ai pas l'intention de vous inviter à chercher une occasion pour vous énoncer dans le sens de cette dépêche, mais je vous prie de vous inspirer des considérations susdiquées dans les conversations fortuites que vous pourriez être mis dans le cas d'avoir avec vos collègues à l'égard de cette question.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Geheime Registraturen.

1026. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 29. Marts 1872.

. . . Deres Excellence vil have seet, at den herværende Presse saa at sige aldeles ikke har beskjæftiget sig med det i meget æret Depesche af 2den d. M. Nr. 4¹⁾ omhandlede Spørgsmaal om Danmarks Neutralisation. Jeg kan hertil føie, at dette Spørgsmaal slet ikke er bleven berørt for mig fra preussisk eller tysk Side, og at de enkelte af mine Colleger, som have omtalt det for mig, aldrig have gjort det for Alvor.

Quaade.

Depeche Nr. 9, modtaget 2. April 1872.

1027. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 12. Juni 1872.

Deres Excellence vil af min Rapport af 10de have seet, at vi endnu i en 14 Dage maae have Taalmodighed med Udvandringssagen. Men efter alt hvad man siger mig, vil da ogsaa Sagen gaae i Orden.

Hvad den anden endnu vigtigere Sag angaaer, da bestaaer det Æneste jeg i lang Tid har hørt derom, i en Meddelelse, som Kjker Krag²⁾ ved sin Tilbagekomst til Berlin for omtrent 14 Dage siden bragte mig om en Efterretning der var kommen til Kbhvn. fra Vien, og hvorefter den herværende Regjering havde søgt Ænighed med nogle andre Regjeringer navnlig den østerrigske, om et Slags Ultimatum der skulde stilles Danmark. Her har der, saavidt jeg veed, aldeles ikke været Tale om noget Sligt, selv som Rygte, og jeg maa saaledes saameget mere ansee det for ugrundet, som der dog alt

¹⁾ Nr. 1025.

²⁾ Kammerjunker R. Krag, Legationssekretær.

er hengaaet temmelig lang Tid, uden at der synes at være kommet Andet ud deraf.

Naar jeg siger at jeg Intet har hørt om det Nordslesvigske Spørgsmaal, saa mener jeg da forresten ikkun, at der Intet er kommet mig for Øre, som der var Anledning for mig til at skrive om. Thi jeg har ganske vist, nu som ellers, hørt tale om Spørgsmaalet, forsaavidt som dels Colleger af mig have spurgt mig om Stillingen var forandret, og dels officielle saavel som andre Personer, have, som forhen, udtalt deres egen Attraa efter et godt Forhold mellem Danmark og Tydskland og, som Middel hertil, erkjendt Ønskeligheden af det omhandlede Spørgsmaals Løsning; men dette betyder desværre, efter min Mening, ikke Meget; thi der er kun to Personer i Verden, hvis Anskuelse eller Hensigter ere af virkelig Betydning for dette Spørgsmaals Løsning. Hvem disse to Personer ere, vil Deres Excellence let indsee; men paa Spørgsmaalet om hvilken af dem, der har den største Indflydelse paa Sagens Afgjørelse, kan jeg intet Svar give. Kun saameget er vist, at den ene af dem, det jeg veed, aldrig har udtalt sig, ialfald aldrig tydeligt, og at jeg ikke veed, hvormegen Tiltro man kan skjænke den andens mangfoldige Udtalelser.

Hvad M.'s Yttring¹⁾ angaaer, saa kan man vel ikke frakjende den al Betydning, og muligt er det jo ogsaa, at en saadan Yttring foreligger netop fra den nærværende Tid; thi ifølge min Erfaring har Gr. M. bestandig været blandt dem der ønskede en Forsoning med Danmark; men jeg forstaaer ikke, at Ytringen skulde være gaaet saa langt Syd paa som Deres Excellence mener. Idetmindste har Gr. M. i tvende Samtaler med mig, hvorom jeg under 3die April og 1ste Maj 1869 har privat tilskrevet Grev Frijs,²⁾ udtrykkelig undtaget »die Schlachtfelder« fra hvad der kunde gives Danmark til-

1) Feltmarskal Grev H. v. Moltke. Sml. »Bismarck und die nord-schleswigsche Frage«, S. 397—400. Hähnsen II, Nr. 946—48.

2) 1869 Fejl for 1868. Trykt som Nr. 446 og 489. Sml. Nr. 1047.

bage. I den første af disse Samtaler gjorde han ganske vist en Indrømmelse med Hensyn til Als, men i den anden var han atter mindre coulant.

G. Quaade.

Oreby.

1028. Folketingsmand Carl St. A. Bille til Udenrigsminister
Baron Rosenørn-Lehn.

Kjøbenhavn, 16. Juni 1872.

Paa en nylig endt Rekreatjonsrejse benyttede jeg et Ophold i Berlin, hvor den tyske Rigsdag var samlet, til efter min Sædvane at stifte Bekjendtskab med forskjellige Personligheder, der enten gennem Pressen eller som Deputerede udøve Indflydelse paa de offentlige Anliggender, og ved Samtaler med dem søge direkte Kundskab om Opfattelsen af Spørgsmaal, som berøre vort Fædrelands Interesser.¹⁾ Det var fortrinsvis det nordslesvigske Spørgsmaal, Preussens og Tydsklands Stilling til Pragerfredens Artikel V, hvorom disse Samtaler drejede sig, og skjøndt ingen af dem, med hvem jeg har drøftet denne Sag, indtager nogen officiel Stilling eller har kunnet tale paa den preussiske Regerings Vegne, saa har det dog forekommet mig rigtigt at meddele det Indtryk, som jeg ad denne Vej har modtaget af dette for Danmark saa betydningsfulde Anliggendes nuværende Stilling, til Deres Excellence, henstillende til Deres Afgjørelse, om De maatte finde Dem foranlediget til videre at benytte denne Skrivelse. Jeg skal endnu kun forudskikke, at jeg selvfølgelig i alle de Samtaler, jeg har ført, stærkt og gjentagende har fremhævet min rent private Stilling samt betonet, at jeg, uden nogensomhelst Kundskab til den danske Regerings Hensigter, kun i min Egenskab af dansk Rigsdagsmand og tidligere dansk Journalist²⁾ ønskede at kjende den paa tysk Side raadende Opfattelse.

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger V, 237 f., 256.

²⁾ Bille havde fra 1851 til 1872 redigeret »Dagbladet«.

Det nordslesvigske Spørgsmaal er den offentlige Mening i Tydskland inderlig ubehageligt; man hører det nødig omtale, skyder det helst tilside som »verblasst« eller »aus der realen Politik fast ausgeschieden«, og om man end i private Samtaler tilsidst indrømmer, at det maa løses, og helst bør løses paa en imod Danmark billig Maade, saa vover Anerkjendelsen heraf sig sjelden ud over Lønkommeret. Med een eller to Tydskere er det forholdsvis let at komme paa det Rene om, hvad Ret og Billighed kræver, men saasnart der bliver tre eller fire, saasnart den solidariske tydske Følelse kan gjøre sig gjældende, holder Retfærdigheds- og Billighedsfølelsen op for at lade Erobringslysten og Troen paa den tydske Kulturs Velsignelser for enhver anden Folkestamme blive eneherkende. Mange tydske Journalister have under fire Øjne indrømmet baade det Kloge og det Retfærdige i en liberal Opfyldelse af Pragerfredens Art. V, men ingen tør eller vil sige det Samme offentlig; ethvert Blad frygter for at lide samme Skjæbne som »Köln. Zeit.«, der ligefrem har tabt i almindelig Indflydelse ved at insistere paa Traktatens Opfyldelse og idelig spottes for sin »fixe Idee«, sin »marotte« i dette Punkt. »Man vilde stene mig, hvis jeg sagde dette offentlig« — yttrede en af de indflydelsesrigeste berlinske Hovedredaktører til mig efterat være bragt til at erkjende, at der dog mulig kunde være Tale om en Delingslinie fra Gjenner Bugt til Höyer. Ikke destomindre er der med denne Uvillie og Utilbøielighed til offentlig at vedstaae, hvad man nødes til privat at indrømme, hos Mange forenet et stærkt og oprigtigt Ønske om at faae Forholdet til Danmark bragt paa det Rene. Hvad enten man erkjender Nordslesvigernes nationale Ret i og for sig eller kun bøjer sig for den Traktat, som Fyrst Bismarck nu engang har »begaaet den Fejl« at afslutte, hvad enten man indrømmer en »Ehrenverpflichtung« eller kun vil høre om en »Ehrensache«, saa ønsker man at see dette Mellemværende afgjort, at faae denne dog altid ubehagelige Historie bragt ud af Verden og komme i et godt

Forhold igjen til Danmark, til det skandinaviske Norden. Hvad man længst dvæler ved, er Tvivlen om, at Danmark virkelig vil lade sig forsonse, at man kan komme til en Afgjørelse, der uden at opoffre, hvad Tydskland menes ikke for nogen Pris at kunne give slip paa, nogenlunde kan tilfredsstille Danmarks Krav og forvandle denne fjendsindede Nabo til en sympatetisk Ven. Man røber den højeste Grad af Sensibilitet ligeoverfor enhver, selv nok saa ubetydelig, Yttring af den nationale Uvillie fra dansk Side, som man ikke kan nægte er naturlig og forskyldt ved Tysklands hele Optræden imod os, og man forlanger Vidnesbyrd om, at en anden Stemning imod Tydskland er indtraadt i Danmark og i det skandinaviske Norden. Svarer man da, at Begyndelsen netop maa skee fra tysk Side ved at vise Redebonhed til at opfylde den Traktat, ud over hvilken Danmark intetsomhelst Ønske nærer, saa hedder det atter og atter, at der maa komme en Impuls fra dansk Side, at Initiativet maa tages herfra. Denne Skyden over fra den Ene til den Anden er maaskee den største af de Vanskeligheder, som frembyde sig for en nyttig Behandling af Emnet i den danske og den tydske Presse.

Men over alle disse Yttringer og alle de Udviklinger, hvortil de give Anledning, er der een Hovedbetragtning, som har mødt mig hos saagodtsom alle dem, med hvem jeg har talt, hvad enten de tilhørte det ene eller det andet Parti, hvad enten de viste sig personlig stemte for en mindelig Overeenskomst med Danmark eller troede at kunne afgjøre Alt ved en Henvisning til Preussens »Machtstellung« og den tydske Nationalitets Velsignelse som Kulturbringer. Det er den, at Alt i denne Sag beroer paa den tydske Regering, at den kan gjøre, hvad den vil, uden at bryde sig om den offentlige Mening, at Fyrst Bismarck her som i saa meget Andet er uindskrænket Herre. Meningerne vare delte om Nyttens af at bearbejde Stemningen gjennem Pressen, men desto mere samstemmende om, at Sagen kunde være ordnet i et Nu,

naar Bismarck vilde det, men at han ogsaa er den Aller-Eneste, som helt magter denne Sag, fordi kun han har den Autoritet, som kræves til at imponere alle Parter og overvinde den Modstand, som for enhver Anden vilde voxte op til at blive uovervindelig eller dog ialfald saa farlig, at neppe Nogen vilde vove at udfordre den.

Om da Fyrst Bismarck vil nogen Overenskomst, var et Spørgsmaal, som man ikke kunde besvare mig med samme Sikkerhed. Imidlertid vare de Fleste af den Tro, at han gjerne vil det, og navnlig var denne Opfattelse meget bestemt hos Flere, der i Anskuelse staae Bismarck nær, ja som sandsynligvis ere bekendte med hans Tankegang paa dette særlige Omraade. Den Anskuelse, som jeg medbragte, nemlig at den nuværende Kejser var uvillig stemt imod en Tilbagegivelse af slesvigsk Territorium til Danmark, blev bestridt; man forsikkrede mig, at der fra denne Side ikke vilde være nogensomhelst Hindring at overvinde for Bismarck, at Kejseren tvertimod vilde føle sig tiltalt ved at kunne arrangere ogsaa denne Sag med Forsynet og indfrie sit givne Ord, saa at det ikke henstod som en pinlig Gjæld til hans Efterfølger.

Særdeles vanskeligt var det derimod selvfølgelig at komme til nogen Klarhed om, paa hvilke Vilkaar Fyrst Bismarck kunde ventes at være villig til at søge en Overenskomst bragt tilveje. Herom yttredes kun Gisninger, der varierede stærkt; medens en Enkelt ikke ansaae det for umuligt, at Bismarck kunde ville give selv Dybbøl og Als tilbage, vare Andre af den Anskuelse, at der ikke kunde ventes mere end en »Grændseregulering«. Derom vare dog Alle enige, at de under »Samtalerne« fra Maj 1867 til Marts 1868¹⁾ opstillede Fordringer om Garantier for de Tydkere, der maatte komme tilbage under dansk Herredømme, ikkun vare Paaskud, som benyttedes til at forhindre et Resultat, og at der ikke for Alvor kunde blive Tale om saadanne. Det syntes ogsaa at være

¹⁾ Om disse Forhandlinger se Akter I og Aage Friis: Den danske Regering og Nordslesvigs Genforening med Danmark I.

en fælles Anskuelse, at en Ordning vilde lettes betydelig ved en Opgivelse fra dansk Side af Folke-Afstemningen.

Det samlede Indtryk, som jeg har modtaget af de i Berlin førte Samtaler, og som siden er blevet bestyrket ved en omhyggelig Overvejelse af den hele politiske Stilling i Øjeblikket, er dette, at et fra den danske Regerings Side taget Initiativ ikke vilde blive tilbagevist af Fyrst Bismarck, naar der til Forsøget valgtes en ved social Stilling og politisk Fortid fremragende Personlighed, som var egnet til den for den tyske Rigskantsler ejendommelige Forhandlingsmaade, og naar man strax uforbeholdent udtalte sin Erkjendelse af den ved Tydsklands Sejr over Frankrig indtraadte Forandring i Situationen. Netop det nuværende Tidspunkt, hvor intet større Anliggende optager Interessen, og hvor intetsomhelst Skin af Tvang eller Tryk vilde falde paa Preussen ved et eventuelt Forlig, turde være særlig skikket til et Forsøg, som selv i ugunstigste Tilfælde Intet vilde forspilde, og som dog mulig kunde føre til en saadan Løsning af Danmarks Livsspørgsmaal, der efter de givne politiske Forhold maatte erkjendes for nogenlunde tilfredsstillende, selv om den ikke opfyldte Alt, hvad vort Fædreland engang troede at turde haabe.¹⁾

Bille.

Oreby.

1029. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 19. Juni 1872.

Kjære Kammerherre.

Bille (Dagbladet) har nylig været i Berlin og der sat sig i Forbindelse med Deputerede og Journalister angaaende Art. V. Hjemkommen fra sin Rejse har han skrevet Baron Rosenørn et Brev til om sine Erfaringer, hvoraf det forresten

---

¹⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 890.

viser sig at Halls¹⁾ Efterretninger og hemmelighedsfulde Andytninger baserede sig paa hans Referater.

Bille siger: man er generet af Art. V, man vil gjerne stille sig i et godt Forhold til os (og Sverig-Norge), man giver Bismarck fuldkommen carte blanche m. H. t. denne Sag. Bism. vil ligeledes gjerne arrangere Sagen, Moltke er for den, og Kongen er ganske villig til ogsaa at ordne dette Forhold før han dør. Vi kunne just ikke vente Als og Dybbøl, dog var det maaskee ikke aldeles umuligt. Men vi maae tage Initiativet, Øjeblikket er meget godt nu, vi burde sende en Mand der kjender Bismarcks Maade at forhandle paa og det Hele kunde være hurtigt gjort. Man er villig til at opgive Fordringen om Garantier.

Det er Quintessencen af hans Brev. Da Baron R[osenørn] viste mig det — thi Hall som kjender mine Tanker har ikke talt derom til mig — sagde jeg at jeg troer ikke at det er sandt at M. og Kejseren vil give tilbage, derimod anseer jeg Bism. for altfor politisk udviklet til at han i Principet skulde være imod Sagen, hvis han vandt Noget derved. Jeg vil endvidere troe at Fordringen om Garantier ikke fastholdes i sin fulde Udstrækning, men dels troer jeg at der ikke er Tanke om Mere end en større Grændseregulering, dels vil man derfor have Mere end den Bevidsthed at opfylde Art. V taliter qualiter. Hvori dette Mere kan bestaae, forudseer jeg ikke, men man maa her være belavet paa at Udstrækningen af en eventuel Retrocession gradueres efter Størrelsen af hvad vi vilde love. Jeg tænker Muligheden af en mere omfattende Handelstractat, maaskee ogsaa directe politiske Forpligtelser. Jeg veed ikke hvad der i saa Henseende kan komme frem og det er Regjeringens Sag at vide hvad den eventuelt vil svare til Sligt, men det holder jeg paa, at det vilde være letsindigt at tage et Initiativ og ikke være klar forinden med sig selv om 1) hvor lidet man event. vilde lade sig nøje med

---

¹⁾ C. C. Hall var Kultusminister.

og 2) hvorledes man vil stille sig til saadanne videregaaende Forslag, der maaskee kunde gjøres os.

Baron Rosenørn har indvendt mig:

1. at vi jo altid kunde trække os tilbage, hvis man ikke i Berlin vilde tilbyde os hvad vi ikke kunde være tjent med at modtage og at vi da i alt Fald Intet havde tabt ved at gjøre et Forsøg, som Mange herhjemme ansee for rigtigt.

Det benægter jeg. Efter min Mening staae vi slettere naar vi selv tage et Initiativ og da strax maae sige Nej til Tilbudet, for ikke at tale om at hvis man foreslog os et Forbund af politisk Natur, vilde vor Vægning fremkalde en bestemt Mistro til os, som dog, naar intet Spørgsmaal og altsaa heller ingen Vægning foreligge, i alt Fald kun er meget ubestemt.

2. om jeg da haaber paa at Pr. vil tage et Initiativ ligeoverfor os naar vi vente? Det er ganske vist det svage Punkt for mig, at jeg ikke med Sikkerhed tør sige Ja dertil. Ganske vist holder jeg for at Bism. er for regulair en Politiker til at han kan lide at en Art. staaer hen uløst og Billes egne Erfaringer gaae jo ud paa at man i det Hele i Tydskland ønsker at faae denne Sag ordnet. Men jeg erkjender at Tiden gaaer og hidtil har Intet viist sig. Imidlertid mener jeg at det i alt Fald er bedre ikke at courir les aventures og derfor bedst at vente.

Jeg forudseer at naar Ministeriet engang bliver fuldstændigt, naar Krieger og Haffner komme hjem vil dette Spørgsmaal blive rejst i Ministerraadet. Hall vil vist holde paa Billes Anskuelse og Krieger vil, som jeg haaber, høre paa hvad jeg kan sige derimod. Gjør mig den Tjeneste udførlig at sige mig Deres Mening, om en Underhandler, hvad enten det nu, som Bille havde tænkt sig, blev en særlig Underhandler 3: Grev Fr., eller den ordinære Gesandt, — uden Skade under nærværende Omstændigheder og uden yderligere Instruxer om event. at gaae ind paa nogen Contraydelse af os, har Ud sigt til at kunne faae Andet ud af det end at forplumre vor Stilling.

P. Vedel.

1030. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 26. Juni 1872.

De maa undskylde at jeg har tøvet noget med at besvare Deres Brev af 19de /: ikke 20de :/, men Sagen fordrede Overveielse, og selv har jeg ikke været rigtig tilpas i den sidste Tid.

Det forekommer mig, at Spørgsmaalet om hvorledes vi skulle stille os til de af Dem omtalte til Kbhvn. komne Efterretninger nærmest beroer paa Beskaffenheden af eller Kilden til de Udsagn af herværende Personer, som ligge til Grund derfor.

Hidrøre disse Udsagn, hvad jeg for mit Vedkommende er meest tilbøielig til at troe, fra velvillige Privatpersoner som, uden Bevidsthed om eller Følelse af nogetsomhelst virkeligt Ansvar, have udtalt deres egne subjective Meninger og Anskuelser, da har det muligen ikke Saameget at sige hvad vi gjøre. Vi kunde dog, i en Sag som den om Nordslesvig, ikke nu uden videre sende en officiel Underhandler eller paalægge Gesandten strax at foretage officielle Skridt i Retning af en formelig Underhandling. Vi maatte først fortroligt erkyndige os om hvorledes man her var stemt; og det vilde saaledes *formodentlig* endnu altid staae i vor Magt, at trække os tilbage itide. Imidlertid er dette dog ikke fuldkommen sikkert; thi der er ogsaa en, omend fjern, Mulighed for, at vi uvilkaarlig vilde blive ført ind i en Forhandling, som vi snart maatte fortryde at have indladt os paa, ikke at tale om at, selv om denne min værste Forudsætning ikke indtraadte, det af os foretagne Skridt dog altid indtil en vis Grad kunde have præjudiceret Fremtiden.

Jeg er gaaet ud fra, at de omhandlede Udsagn ikke hidrøre fra officielle og ansvarlige Kilder; men jeg kan dog paa ingen Maade benægte Muligheden af at det Modsatte er Tilfældet. Skjøndt jeg ikke har mærket det mindste dertil, vil jeg dog ansee det for muligt, at de her i Berlin gjorde Antydninger og

navnlig de her givne Raad virkelig have deres Oprindelse i et paa de afgjørende Steder næret Ønske. I saa Fald maae vi skjelne mellem to forskjellige Tilfælde. Enten mener man det paa de afgjørende Steder ærligt og oprigtigt med Danmark, idet man ønsker en saadan Afgjørelse af det svævende Spørgsmaal, at de to Lande i Fremtiden kunne leve *uafhængigt* og fredeligt ved Siden af hinanden, eller Ønsket gaaer kun ud paa at blive bemeldte generende Spørgsmaal qvit paa de for Tydskland billigste Vilkaar. Ved det første af disse Tilfælde behøver jeg ikke at opholde mig videre; men jeg maa dog bemærke, at naar den preuss. Regering føler sig generet ved at Pragfredens Art. V henstaaer uopfyldt, og ved Siden heraf mener det ærligt med Danmark, saa seer jeg ikke hvorfor den ikke selv tager Initiativet til Opfyldelsen.

Derimod er Faren for os meget stor, naar vi gaae ud fra det sidste af fornævnte tvende Tilfælde; thi da udsætte vi os, naar vi nu tage Initiativet til en Forhandling om det nord-slesvigske Spørgsmaal, enten for at maatte tage tiltakke med en Overeenskomst, og det en endelig Overeenskomst, der ikke, ja maaskee langtfra ikke svarer til vore Ønsker, eller for at maatte trække os tilbage fra Underhandlingen og herved i høieste Grad at compromittere vore fremtidige Forhold til Nabomagten; og da jeg med Dem vilde ansee dette for en yderst fordærlig Eventualitet, er jeg ogsaa enig med Dem i, at vi, forinden vi tage en Beslutning, maatte have gjort klart for os selv 1) hvorlidet vi eventl. vilde lade os nøie med, og 2) hvorledes vi vilde stille os til de Contrafordringer, som De betegner;¹⁾ ja jeg gaaer maaske her endnu videre end De, idet jeg ikke engang veed, om det vilde være tilstrækkeligt at vi i Forveien vare paa det Rene med *hvorlidet* vi vilde modtage. Vi maae jo sige os selv, at naar en under de her forudsatte Forhold indledet Forhandling strander paa

---

¹⁾ Se Nr. 1029.

det territoriale Spørgsmaal, er der ikke mindste rimelige Udsigt til, at vi senere skulde faae Meer eller endog blot Nogetsomhelst godvillig tilbage af Slesvig.

Her vilde jeg nu gjerne kunne standse, men det De kalder Deres svage Punkt, er ogsaa svagt for mig, og jeg kan derfor ikke undlade at berøre det; saameget mindre som jeg ikke er fuldkommen vis paa at F[yrst] Bism. er en regulair Politiker i den Forstand hvori De tager dette Begreb. Jeg har længe troet det, og vil ikke endnu opgive denne Tro; men der er dem som ikke troe det, og der er Mange som ikke vilde frakjende ham den nævnte Egenskab, selv om det var hans Plan at tie det nordslesvigske Spørgsmaal tildøde. Ved Siden heraf er der Intet foretaget af os i vort umiddelbare Forhold til Preussen siden Thiles fortrolige Meddelelse i Slutningen af Marts 1868;¹⁾ og det har derfor længe været mig en meget trykkende Tanke, om det ikke efterhaanden vilde blive nødvendigt, at vi foretog et eller andet Skridt for at vække Sagen af den Dvale, hvori den ligger. Her er altsaa en særlig Grund til at handle, foruden den som de til Kbhvn. komne Antydninger afgive, og maaskee tabe herved de Betænkkeligheder i Betydning, som gjorde sig gjældende mod at tage hine Antydninger tilfølg, saalænge de stode alene. Imidlertid skal jeg dog bemærke, at om vi end i en nærmere eller fjernere Fremtid maae gjøre Noget for at forebygge en mulig Præscription, saa skjønner jeg dog ikke, at det i og for sig vilde være nødvendigt, i denne Henseende at foretage Noget i dette Øieblik.

Med Hensyn til de Bestemmelser man maatte ville tage i Kbhvn., skal jeg endnu til Slutning give en lille Skildring af hvorledes de herværende Forretnings- eller Instantsforhold ville stille sig i Sommer.

Fyrst Bism. er i Varzin, hvor Ingen kommer til ham, og hvor man siger, at han heller ikke modtager Breve. Om han

¹⁾ Se Akter I, S. 819 ff.

kommer hertil, veed Ingen, men ialfald bliver det kun paa et Par Dage, uvist naar. Ligesaa lidt veed man om hans Bevægelser overhovedet.

Thile reiser om faa Dage i Congé, formodentlig paa en 6 Uger, og hvem der skal besørge hans Forretninger, veed man endnu ikke; men i ethvert Tilfælde forhindres saaledes med det Første al den Smule politiske »Fühlung« som overhovedet eksisterer her. En overordentlig Underhandlers Ankomst hertil vilde altsaa, paa Grund af de overordentlige Skridt der maatte foretages for at skaffe ham »Fühlung«, vække Opsigt, selv om han kun kom i aldeles confidentielle og foreløbige Øiemed.

Mig kan man ikke bruge ved nærværende Leilighed. De synes Selv at forudsætte det, og jeg behøver altsaa ikke nærmere at forklare, hvorfor jeg for mit Vedkommede er overbevist om Umuligheden deraf. — Grev Frijs vilde være fortrinlig, men under nærværende Forhold veed jeg ikke hvorledes Tingen skulde kunne practiseres; og det Eneste jeg saaledes seer, at der vilde staae tilbage, vilde altsaa være at bruge Heydebrand dertil. Jeg tvivler ligesaa lidt paa hans gode Villie som paa hans Evne, og ifølge hans Stilling vilde han ogsaa være kaldet til at yde os sin Hjælp. Men skjøndt min Forudsætning altid er [den], at man for det Første ikkun vilde sondere Terrainet, vilde det dog altid være vanskeligt at bruge ham uden at udsætte sig for derved at blive ledet videre end man ønskede. Men denne Vanskelighed er rigtig nok altid tilstede.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1031. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Boller, 29. Juni 1872.

Kjære Vedell Det gjorde mig meget ondt, at jeg ikke fik Tiden til at slaae til for at komme ud at samtale med Dem om Adskilligt, navnlig vilde jeg have spurgt om hvem den

Emissair har været der enten i 54, 55 eller 56 reiste i Hertugdømmerne for fransk Regning og hvis Rapport i sin Tid ikke har været uden betydelig Indvirkning paa de politiske Constellationer,¹⁾ endvidere vilde jeg ogsaa have omtalt for Dem en vigtig Begivenhed i 1864 som muligviis heller ikke er Dem fuldt bekjendt og som jeg iaar erfarede i Paris²⁾ og *begge disse Data* indeholder forenede en god Oplysning om napoleonsk Politik os vedrørende. Jeg fik kun Tid til at tilendebringe mine egne Forretninger Terminen vedrørende og maatte saaledes opgive et Møde med Hall, hvorpaa jeg havde lagt nogen Vægt for dog at faae Leilighed til at fremsætte mine Bemærkninger om adskillige Personalia, ikke fordi jeg troer at det vilde have nogen stor Betydning men fordi jeg dog vilde have frelst Samvittighed for at have fraraadet en forestaaende Skandale.³⁾ — Saavel hos Rosenørn som hos Kongen gjorde jeg mit Bedste for at virke i den Aand, vi havde omtalt under vor sidste Samtale; det løber mig tidt koldt ned af Ryggen naar jeg tænker paa vort ulykkelige elskede Fædrelands Fremtidsskjæbne, thi det forekommer mig at blive en national Eiendommelighed for os Danske at være blottet for sund Menneskeforstand eller for at tale Lehmannsk at mangle le gros bon sens, og tidt forekommer denne Mangel mig at være en Følge af og Udvikling af vor Lidenhed, thi Blikket kan ikke hæve sig op over det Trivielle og denne Mangel forekommer mig at forefindes overalt lige-saa vel hos de Fornemme som hos de Dannede og ligeledes saavel hos Bjørnbakkere og førende Venstremænd som hos vore danske Internationale. Jeg vil haabe at det maa være en Taage som svæver kun for mit Blik men den udøver tidt en isnende Indflydelse paa hele min Tilstand; undskyld at jeg ikke har kunnet tie stille hermed thi Intet kunde jeg dog

---

1) Det vides ikke, hvem her sigtes til.

2) Det vides ikke, hvad her sigtes til.

3) Formentlig vedrørende Gesandtudnævnelser. Sml. Kriegers Dagbøger V, 240 ff.

mindre ønske end at De blev smittet af lignende Svaghed. Med Latter i Sind mindes jeg endnu Deres to udmærkede Anekdoter. — . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1032. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 26. Juli 1872.

. . . Jeg havde Besøg her forleden af Herr J. J. Hansen, som reiste herigjennem med Familie til Kbhvn., hvor hans Datter skal gaae til Præsten forat confirmeres til Foraaret. Han talte om et Skrift, han vilde offentliggjøre om hans Samtaler med Bismarck om Nordslesvig.¹⁾ Han vil vel sagtens søge at tjene, om ikke ved Udgivelsen, saa ved ikke-Udgivelsen af Skriftet. Men der er næppe stor Anledning til at gjøre videre Complimenter med ham. — . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1033. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til
Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence,

St. Petersborg, $\frac{5. August}{24. Juli}$ 1872.

Hr. Geheimeraad Westmann har idag bekræftet mig paa en aldeles bestemt Maade en Efterretning, som allerede siden nogle Dage omtaltes som begrundet, nemlig at H. M. Keiser Alexander har til Hensigt i September at besøge Berlinerhoffet samtidig med den østerrigske Keisers Besøg der.

---

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger V, 244. J. J. Hansen: En Korrespondents Dagbog blev trykt 1872 i København, men kom (ifølge Oplysning i utrykt Optegnelse i P. Vedels Privatpapirer) ikke i Bogladen. I et Eksemplar, der har tilhørt Univ. Biblioteket i Kbhvn. og nu findes i det kgl. Bibliotek, har Jules Hansen skrevet: Maa ikke offentliggøres.

Keiseren skal i Førstningen, formodentlig af reent private Grunde, have været tilbøielig til at modtage den Indbydelse, som den tyske Keiser ønskede at tilstille ham. Senere er imidlertid Reisen for hvilken vægtige Grunde ere blevne anførte, bleven besluttet og den $\frac{23. \text{ August}}{4. \text{ Septbr.}}$ vil Keiseren indtræffe i Berlin til et 7 Dages Ophold. De store Månøvrer, som til den Tid skulle afholdes i Preussen og Afholdelsen af nogle Jagter angives¹⁾ som den nærmeste Anledning til Reisen.

At det maa være af stor Vigtighed for det nye tyske Keiserhof at have sine to mægtigste Naboer til Gjæster, er let forstaaeligt, især hvis der af dette Møde kunde fremgaae en Overenskomst om det Bestaaendes Opretholdelse. I ethvert Fald vil Europa i de tre Monarchers Sammenkomst see en Garantie for Fredens Opretholdelse saavel med Hensyn til de ydre politiske Fjender af den bestaaende Tilstand, som til de indre Fjender af den sociale Tilstand.²⁾

Ønsket om Fredens Opretholdelse og Frygten for Revolutionens Skræmmebillede er det uidentvivel ogsaa nærmest, der har bevæget Keiser Alexander til at give efter for Berlinerhoffet, der stiller sig som Forkæmper for de conservative Principer, og i hvis Planer det vel ligger at tilveiebringe en yderligere Tilmærmelse imellem Rusland og Østerrig.

Jeg spurgte Hr. Westmann, om han ei troede at ved denne forestaaende Sammenkomst Leiligheden skulde være kommen til at bringe det nordslesvigske Spørgsmaal til Afgjørelse, idet jo en af de directe ved Tractaten interesserede Magter — Østerrig — var der tilstede. Hr. Westmann svarede imidlertid undvigende herpaa, og det er heller næppe at antage, at der fra ham vil kunne udgaae noget Initiativ til Indbringelsen af denne Sag, hvortil dog Leiligheden — for-

¹⁾ Synes rettet til: foregives.

²⁾ Trekejsermødet afholdtes i Berlin 5.—12. September 1872, se Nr. 1045.

saavidt det er mig tilladt at udtale nogen Mening derom — synes mig given.

Fraværelsen i dette Øieblik af betydeligere og indflydelsesrigere Politikere fra Petersborg gjør det ei godt muligt at faae Oplysninger i saa Henseende. Imidlertid har jeg dog fundet enkelte, der dele min Anskuelse.

E. Vind.

Depeche Nr. 17, modtaget 9. August 1872.

1034. Jules Hansen til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Frankfurt a. M., 12. August 1872.

Idag Formiddag Kl. 10 traf jeg A. i Hotel d'Angleterre og havde med ham en lang Samtale.¹⁾ Jeg begyndte med at sige ham Følgende:

»I Onsdags forlod jeg Kjøbenhavn for at søge Dem i Heiligen Damm, hvor jeg opholdt mig to Dage, indtil jeg fik Visshed for at De endnu vilde blive i Frankfurt nogle Dage. Jeg reiste da i Løverdags Aftes hertil for at sige Dem, at jeg under mit Ophold i Kjøbenhavn er kommen til den Overbeviisning, at der sammesteds — ogsaa i de ledende Kredse — hersker et levende Ønske om saa snart som muligt at faa det slesvigske Grændsespørgsmaal ordnet, og at man anseer den forestaaende Trekeisersammenkomst i Berlin for en Begivenhed, der vel kunde bringe Sagen nærmere til en Afslutning.«

Hertil bemærkede han, at han ønskede at vide om det var blot min personlige Opfattelse eller om jeg havde talt med competente Folk derom og kunde indestaae for at jeg ikke vilde blive desavoueret, naar jeg saa stærkt accentuerede Tilstedeværelsen af et sligt Ønske i Danmark.

Jeg svarede, at han vel maatte kunne indsee, at jeg ikke uden alvorlige Grunde havde søgt ham paa flere Steder i

¹⁾ Grev Harry Arnim, tysk Ambassadør i Paris.

Tydskland. Jeg tilføiede, at efter min Opfattelse vilde den danske Regjering ikke være utilbøielig til at paabegynde direkte Forhandlinger om Udførelsen af § 5, saasnart som den ved en eller anden avis fra Berlin var bleven underrettet om, at en lignende Tilbøielighed var tilstede hos den preussiske Regjering.

Hertil bemærkede han: »Vanskeligheden er at for Tiden ere Alle i Berlin spredte ad rundt om ved Badestederne. I Berlin er kun Balan i Thieles Sted. Bismarck befatter sig kun lidet med Politik; han er temmelig svag endnu, og det er ikke engang sikkert, at han kommer til Berlin under Trekeisersammenkomsten, der saa temmelig er arrangeret en dehors de lui. Men Keiseren kunde maaskee selv tage Sagen i sin Haand, og det vilde gaae saa meget lettere, hvis De kunde sige mig, om Kong Christian ikke vilde være villig til at modtage en Indbydelse til Berlin under Keisersammenkomsten; saa kunde Keiseren jo selv tale med den danske Konge om det slesvigske Spørgsmaal, og derved vilde Sagen lettest komme i Gang.« —

Hertil svarede jeg, at jeg Intet kunde sige ham med Hensyn til Kong Christians Tilbøielighed til at tage til Berlin, men at det ialfald forekom mig afgjort, at Kongen med al sin Villie til at gjøre hvad han kunde for sit Land, dog ikke kunde foretage en saadan Reise uden at der havde fundet foreløbige Forhandlinger Sted om den Maade, hvorpaa det nordslesvigske Spørgsmaal vilde kunne afgjøres.

Hertil svarede han: »Ja, Ja, lad os see; det dreier sig jo først om at faae Sagen sat igang, og jeg troer nu, at det er rigtigst at henvende sig strax til Keiseren, og jeg er ikke utilbøielig til at hjælpe Dem dermed.« —

Jeg bemærkede hertil: »Jeg maa bede fastholdt at jeg vedblivende maa betragte Paabegyndelsen af Underhandlinger — og alvorlige — om Grændsereguleringen som Hovedsagen, som Grunden til min Reise. Spørgsmaalet om Kongens Indbydelse til Berlin kan jeg kun betragte som kommende »i

anden Linie«. Husk paa, at Kongen ikke kan modtage Indbydelsen, medmindre han faaer Vished for at Grændsereguleringen kan ordnes paa antagelig Maade.« —

Hertil svarede han: »Lad os formulere nogle Punkter.« — Vi bleve da enige om Følgende:

1) Stærk Tilbøielighed i Kjøbenhavn til at faae en Ende paa den slesvigske Sag.

2) Man vil dog Intet paabegynde i Kjøbenhavn førend man har faaet en avis om hvorledes Sagen opfattes i Berlin.

3) Trekeisersammenkomsten kan skabe en for Sagens Tilendebringelse gunstig Situation;

4) Dersom denne Situation *forinden* klarer sig paa en for Danmark tilfredsstillende Maade, kan der være Spørgsmaal om *danske fyrstelige Personers* Tilstedeværelse i Berlin først i September.

(Om det fjerde Punkt maatte jeg kæmpe længe med ham, der aabenbart interesserer sig for Sagen og vil tage den i sin Haand. Han lægger hele Tiden Vægten paa »at Kongen blot skal tage til Berlin, saa ville han og Keiseren nok arrangere det Hele«. Jeg vilde engang afbryde Samtalen, da jeg helst vilde heelt undgaae alt dette om Kongens Reise. Imidlertid veed A. nu klarlig, at der maa gjøres Indrømmelser for at der skal være Tale om Kongens Nærværelse i Berlin). —

Efterat vi vare blevne enige om disse 4 Punkter, yttrede han: »Jeg skal nu sætte en Beretning op til Keiseren. Iaften reiser jeg til Berlin, og min Beretning vil afgaae med Feldjæger til Gastein imorgen. Hvis Keiseren vil indlade sig paa Sagen, vil det jo være det Correkteste, at han paa officiel Maade tager Initiativet og henvender sig direkte til den danske Regjering. Isaafald burde denne da hurtig tage en Beslutning, thi der er jo ikke lang Tid tilbage. Det bedste for den danske Regjering vilde vel være at sende strax »eine geeignete Persönlichkeit« til Berlin eller til Gastein for at arrangere de *foreløbige* Aftaler; thi Alt angaaende 5te Artikel kan dog ikke ordnes saaledes i en Fart. Jeg kan

endnu ikke sige Dem, om det vil lykkes at sætte Sagen i Gang, men imidlertid lover jeg Dem at gjøre hvad jeg kan. Hvis det er muligt, skal jeg lade Dem tilflyde et Par Ord i Paris, for at De ikke skal være uvidende om, hvad Vending Sagen har taget. Jeg beder Dem, om ikke at lade Nogetsomhelst komme i Bladene om Affairen, førend der foreligger noget Officielt. Den offentlige Mening behøver ikke at forberedes i Tydskland, hvor Ingen mere bekymrer sig om det nordslesvigske Spørgsmaal. Alt ligger i Keiserens Haand. «

Hermed tog jeg Afskeed og reiser imorgen tidlig over Kölln til Paris, hvor jeg agter at blive, indtil der kommer Klarhed i Sagen. Skulde Alt gaae vel, kunde jeg ønske at tage til Berlin under Keisersammenkomsten; min Nærværelse der kunde maaskee paa en eller anden Maade blive nyttig.

Naar jeg nu eftertænker min Samtale med A., kan jeg ikke Andet end i det Hele være ret tilfreds. Han er vistnok den rette Mand at henvende sig til i Øieblikket, og han forekommer mig dog ret vel stemt mod Danmark.

Til Østerrigere taler jeg under disse Omstændigheder ikke om Sagen.

Hvis Keiseren indlader sig derpaa, er det jo muligt, at en officiel avis indtræffer i Kjøbenhavn en af de første Dage (Torsdag, Fredag eller Løverdags). Man vil jo da have tilstrækkelig Tid til at træffe sine Forberedelser. Efter min Mening maatte der hjemme ved denne Leilighed handles med Resoluthed og Energi. Keisermødet er en Situation, der ikke maa lades uforsøgt; det vilde ikke kunne forsvares. Jeg kan jo tage feil, men det bæres mig for, at vor Konge vil udrette endeel, hvis det skulde komme saavidt, at han anstændigviis kan tage til Berlin.

Jeg antager, at De har faaet mit Brev af i Løverdags (afsendt til min Kone). De bedes ved Modtagelsen af nærværende at sende mig følgende Telegram (undertegnet Greisen) til min Adresse: 9 rue de Beaune, Paris: »Vos deux lettres reçues. Santé bonne«. —

H.

P. S. Hvis De ønsker andre Meddelelser, bedes De tilskrive mig. Jeg kunde maaske give endnu et eller andet Vink.

Oreby. Uden Angivelse af Adressaten. Navnet Greisen benyttedes ofte under Korrespondance med Jules Hansen til og fra P. Vedel og Udenrigsministeren. — Sml. Grev Harry Arnims Referat af Sammenkomsten i Privatbrev til Bismarck af 12. August 1872, trykt i Uddrag i »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, S. 375 f., samt J. Hansen: Les coulisses de la diplomatie, S. 253 f.

1035. Udenrigsministerens Beretning til Ministerraadet

13. August 1872.

Udenrigsministeriet, 13. August 1872.

Naar tidligere gjentagne Gange Spørgsmaalet om at opfordre den preussiske Regering til at opfylde Pragerfredens Art. V har været bragt paa Bane i Ministerraadet har jeg gjort gjældende:

1. at man maatte være sig vel bevidst at naar et saadant Skridt gjordes, var en Afgjørelse af Sagen i den ene eller den anden Retning bleven nødvendig. *Enten* maatte den kgl. Regering da modtage en Løsning paa de Vilkaar som Preussen vilde opstille *eller* denne Magt vilde benytte Leiligheden til at erklære Art. V som bortfaldet. En simpel Tilbagevenden til den nuværende Tilstand, som Følge af at Danm. ikke troede at burde modtage Pr.s Tilbud, ville ikke længere være mulig,
2. at under disse Omstændigheder burde vi ikke gjøre noget saadant Skridt førend vi kunde ansee den pr. Regering saa vel stemt som muligt for at give Spørgsmaalet en nogenlunde tilfredsstillende Løsning; og
3. at den nuværende tyske Keisers Anskuelse ikke turde ansees for at være af den Beskaffenhed, at han selv i Tilfælde af Ruslands Understøttelse af vore Ønsker kunde antages at ville imødekomme disse indenfor de snævrøst Grændser, hvorfor det altsaa efter min Formening vilde

være nødvendigt, hvis ikke særlige Omstændigheder maatte forandre denne Formodning, hellere at afvente et senere Tidspunkt, hvorved jeg nærmest har tænkt paa et Thronskifte i Preussen.

Jeg behøver ikke nærmere at udvikle hvorfor jeg antager at en ny Regering i Berlin kunde vise sig mere imødekommende end den nuværende Keiser, og ligesaa lidet trænger det til nærmere Begrundelse at jeg antager at de Motiver der gjøre det særdeles ønskeligt for Danm. endelig at see Spørgsmaalet løst, ikke ere af en saadan Beskaffenhed at vi ikke skulde kunne vente paa en Løsning endnu i den sandsynligvis dog kun kortere Tid, der vil hengaae, før den ovennævnte Eventualitet indtræder.

Den forestaaende Keisersammenkomst i Berlin har imidlertid fremkaldt det Spørgsmaal, om herved ikke opstod en Leilighed, der vilde kunne benyttes med Fordeel til at hidføre en tilfredsstillende Løsning.

Det er ganske vist at Omstændighederne i saa Henseende i flere Retninger stille sig gunstigt. Paa dette Møde vil Rusland, repræsenteret ved Keiseren og ved Storfyrstthronfølgeren, paa den direkteste Maade kunne understøtte vore Ønsker, og der er ingen Grund til at antage at den østerrikske Keiser og Grev Andrassy skulde være derimod. Hensigten med Overenskomsten er utvivlsomt af politisk Natur, man vil sikkre Freden i Europa imod Frankrigs eventuelle Magtudvikling, og det vil derfor *baade* være naturligt at man foruden de større politiske Spørgsmaal tillige skjænker det slesvigske Anliggende nogen Opmærksomhed, og at man ønsker at den moralske Betydning, som den hele Demonstration skal have, forøges ved at Danmark sluttede sig til den paa en eller anden Maade. Dette vilde formodentlig i formel Henseende temmelig let kunne arrangeres derved at man underhaanden udvirkede en Indbydelse eller Opfordring for H. k. H. Kronprindsen til at møde Souverænerne i Berlin, ved hvilken Leilighed en Løsning af det slesvigske

Spørgsmaal foreløbig kunde indledes, for da senere at gennemføres i en ordentlig diplomatisk Forhandling.

Men ikke destomindre stiller der sig efter min Mening overveiende Betænkeligheder imod en saa optimistisk Bedømmelse af Situationen. I den Henseende skal jeg gjøre opmærksom paa:

1. Mere end nogensinde ellers vil ved et saadant høitideligt Møde Danmark enten være nødt til at modtage, hvad der bydes det af Preussen eller maatte opgive Haabet om overhovedet at faae Noget tilbage af Slesvig. Bringes Spørgsmaalet frem paa et saadant Møde, vil enten Keiser Vilhelm strax afvise det som umuligt eller han vil angive visse Grændser, indenfor hvilke en Løsning efter hans Opfatning alene er mulig, og visse Betingelser, hvorunder han dertil vil være villig. I første Tilfælde er det meget lidet rimeligt, at de 2 andre Souveræner ville indtage en saadan Stilling til dette Afslag, at de senere under forandrede Omstændigheder kunne reise Spørgsmaalet paany, og i alt Fald vil det være ulige vanskeligere for en tilkommende preussisk Regering at gaae ind paa en for os gunstig Løsning, naar den nuværende Regering saa bestemt har afslaaet det. Naar dertil kommer at Kronprindsens Nærværelse i Berlin vil have henledet hele Europas Opmærksomhed paa Resultatet af dette marquante Skridt fra Danmarks Side, kan det ikke nægtes at Spørgsmaalet derved vilde have modtaget et Slag, hvorefter det neppe senere vilde kunne reise sig. — Man vil imidlertid hertil svare, at en simpel Afvisning fra Keiser Vilhelms Side ikke er rimelig og at man desuden paa passende Maade maatte sikre sig iforveien at der overhovedet hos Keiseren var Stemning for en Afgjørelse. Jeg vil derfor gaae over til at betragte den anden Mulighed, nemlig den at Keiser Vilhelm erklærer sig villig til en Overenskomst. En saadan vil imidlertid fra hans Side ikke kunne tænkes uden med Begrændsninger og paa Betingelser, og man kan være vis paa, at naar disse kun ikke overskride de videste Grænd-

ser, ville de andre Souveræner strax slutte sig til dem og med deres fulde Kraft presse paa den kgl. Regering for at bringe den til at modtage dem. Det er dem nemlig mindre at gjøre om, at Danm.s billige Fordringer tilfredsstilles, end derimod om at Spørgsmaalet finder en endelig Løsning, at deres Autoritet hos Keiser Vilhelm ikke skal synes svækket og at Mødet ikke skal forstyrres ved nogen Disharmoni. Og paa den kgl. Regering vil der desuden hvile det umiddelbare Tryk, at den foruden at staae ligeoverfor en collectiv Optræden af de 3 Keisere, heller ikke selv ret vel kan have sat et saa stort Apparat i Bevægelse, uden at Kronprindsens Reise medfører nogetsomhelst Resultat. Jeg troer derfor at turde sige med Sikkerhed at vi ved at gjøre det omhandlede Skridt voldgive Sagen til de 3 Souveræner eller rettere sagt overlade den heelt og holdent til Keiser Vilhelms Ene-Afgjørelse, hvortil de tvende andre Keisere ville slutte sig.

2. Hvad Keiser Vilhelm eventuelt kan ville tilbyde eller forlange, er ganske vist meget tvivlsomt. Men den kgl. Regering tør paa Forhaand ikke vente at Preussen dennegang skulde vise sig synderlig liberalere i Opfyldelsen af Art. V end Tilfældet var ved den tidligere Forhandling. Hverken Keiserens egne personlige Anskuelse eller de Stemninger, der idetmindste tidligere have været tilstæde hos hans militære Omgivelser eller endelig Fyrst Bismarcks Udtalelser lade nogetsomhelst Haab tilbage om at Als og Dybbøl, selv med militære Servituter, nu kunde blive dansk Eiendom. Det er maaskee mere muligt at man vilde give efter med Hensyn til Garantierne, rimeligvis i den Overbevisning at Dmk. ogsaa uden at have paataget sig særlige Garantier, vil blive nødt til at behandle de i Nordslesvig værende Tydske med særdeles Vaersomhed. — Men det ligger heller ikke udenfor Sandsynligheden at Pr. ikke vil blive staaende ved hvad det i 1868 ansaae for passende at forlange. Den kgl. Regering vil saa meget mere maatte være belavet paa at modtage Forslag til, samtidigt med at det slesv. Spørgsmaal

løses, at knytte mere eller mindre politiske eller vidt gaaende commercielle Forbindelser med Preussen, som Keisermødet muligvis selv har til Hensigt at tilveiebringe en varig politisk Tilnærmelse mellem Deeltagerne. Jeg skal ikke videre gaae ind paa disse Eventualiteter, hvorom det er meget vanskeligt at opstille nogensomhelst Formodning, men det er nødvendigt at den kgl. Regering tager Muligheden af deslige Forslag med i Betragtning. Kun skal jeg derom tilføie at det ganske vist vilde være langt mindre betænkeligt om Resultatet vilde blive at Danm. traadte i et saadant Forhold til de 3 Magter end at det alene var med Preussen at en slig Forbindelse blev indgaaet. — Men hvor usikker enhver Formodning end i det Hele taget maa være om hvad Keiser Vilhelm maatte være villig til at yde og under hvilke Betingelser, saa troer jeg dog at den kgl. Regering maatte være beredt paa, eventuelt at staae ligeoverfor et Forslag, som indskrænkede sig til Haderslev og maaskee Aabenraa, i Forbindelse med yderligere byrdefulde Forpligtelser og vil man ikke for den Priis opgive Løvtet i Art. V, vil det efter min Mening være urigtigt at udsætte sig for det Tryk, som jeg i forrige Nr. har forestillet.

Under disse Omstændigheder seer jeg mig ikke istand til at tilraade at den kgl. Regering søger at blive repræsenteret ved det forestaaende Fyrstemøde. Alt hvad jeg kan tilraade er at man paa passende Maade søger at bevæge Rusland til at berøre Spørgsmaalet i Berlin og at afbryde dets Præscription. Dette burde formeentlig skee ad ikke-diplomatisk Vei og jeg haaber at Hs. Maj. Kongen vilde kunne være villig til at anmode Storfyrstthronfølgeren om at udtale til Keiser Vilhelm, Kronprindsen og Fyrst Bismarck at ligesom Rusland og han personlig lægge Vægt paa at Danm.s berettigede Fordringer tilfredsstilles, saaledes kan han ogsaa indestaae for at den kgl. Regering er gennemtrængt af det Ønske at komme i et godt og velvilligt Forhold til Preussen og kun venter paa at den keiserl. Regering skal tilkjendegive

sin Villie om at gjenoptage Forhandlingerne om Opfyldelsen af Art. V. Skeer dette, kan det tænkes at Svaret gaaer ud paa at man i Berlin er villig hertil men ønsker at Hs. kgl. H. Kronprindsen skal give Anledning til Forhandlingernes Optagelse ved at indfinde sig i Berlin. I saa Tilfælde vilde jeg ansee det for rigtigt at en saadan Reise tages under nærmere Overveielse, men foreløbig maa jeg dog tilføie at efter min Formening vilde ingen Sikkerhed være tilstæde før man underhaanden var bleven giort bekjendt med *Basis* for den paatænkte eventuelle Forhandling, saavel med Hensyn til Territoriets Udstrækning, som m. H. t. Garantifordringer, og alle andre eventuelle Hovedbetingelser, og først naar denne *Basis* da viste sig at være af den Beskaffenhed at den nogenlunde kunde tilfredsstille den kgl. Regering, burde man engagere Sagen ved at anmode Hs. kgl. H. Kronprindsen om at begive sig til Berlin.

Koncept med P. Vedels Haand. — Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 244 f., og Hähnsen II, Nr. 873. — Udkast til en noget anden Redaktion af Beretningens sidste Stk., skrevet med Rosenørn-Lehns Haand, findes i P. Vedels efterl. Papirer (C. 2.).

1036. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 14. August 1872.

. . . Jeg haaber snart at kunne skrive om Kaisermødet; foreløbig bemærker jeg, med Hensyn til hvad Deres Excellence fremhæver i denne Henseende, at det efter min Mening, i Betragtning af hvad der stedse er bleven sagt om Storfyrst Thronfølgerens Sindelag ligeoverfor Danmark og Tydskland, og af den Interesse det russiske Cabinet siger at det har viist Danmark i Henseende til Udførelsen af Art. V, vilde see underligt ud, om man lod Storfyrsten forlade dette Møde med Spørgsmaalet om Nordslesvig i status quo. Dette maatte da ialfald ikke kunne skee, uden at fyldestgjørende Forklaringer vare gaede forud derfor. Vind, som for et Par

Dage siden reiste igjennem Berlin fra Petersborg, var enig med mig heri. Men desværre stolede han ikke meget paa hvad man fra russisk Side vilde gjøre for os. Vi og vore Interesser forsvinde jo i alt det store som ellers foregaaer. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1037. Folketingsmand Carl St. A. Bille til Udenrigsminister
Baron Rosenørn-Lehn.

f. T. *Lille Odinshøj, Hellebæk*, 16. August 1872.

Deres Excellence.

I Fortsættelse af den Skrivelse fra Juni Maaned d. A.,¹⁾ hvori jeg tillod mig at udvikle for Deres Excellence min Opfattelse af den nordslesvigske Sags Stilling i Øjeblikket og af de ledende berlinske Kredses Stemninger med Hensyn til samme, tager jeg mig herved den Frihed at forelægge Deres Excellence endnu nogle Betragtninger om dette Anliggende. Dets Betydning for vort Fædreland er saa altovervejende, at der neppe behøves nogen særlig Retfærdiggjørelse for et Skridt, som i en mindre vigtig Sag mulig kunde synes paatrængende.

Det er tidligere udviklet, at det udelukkende beroer paa Fyrst Bismarck, om Spørgsmaalet skal tages praktisk for, og *hvorledes* det skal løses, at Intetsomhelst kan skee imod ham eller uden ham, men at han paa den anden Side ogsaa er istand til at sætte enhver Afgjørelse igjennem, som han af den ene eller den anden Grund maatte ansee for hensigtsmæssig. Her ønskede jeg fortrinsvis at fremhæve, at Fyrst Bismarck tillige er *den Eneste* blandt de preussiske eller tyske Statsmænd, som kan og vil optage Sagen, at naar han skulde forsvinde fra Skuepladsen, saa er dermed, afseet fra rent uberegnelige Eventualiteter, omtrent al Udsigt til med Preussens og Tysklands gode Villie at faae noget af Nord-slesvig tilbage forbi.

¹⁾ Trykt som Nr. 1028.

At enhver Tilbagegivelse af slesvigsk Grund vil støde paa Modstand hos Repræsentationerne og den offentlige Mening i Tyskland, er klart. Rimeligvis vil ingen Fremtidsminister være stærk nok til at besejre denne; men sikkert er det ialfald, at ingen Fremtidsminister vil skjønne om at udfordre den, og der vil heller ikke let for en fremtidig Statsmand opstaae noget Motiv til at betræde en saa farlig Grund. Fyrst Bismarck skræmmes ikke af sliq Modstand, det har for hans ejendommelige Karakter endog noget Pirrende nu og da at udfordre den, thi han er sikker paa at besejre den. Og for Fyrst Bismarck er der alt nu Motiver tilstede, som kunne bevæge ham til at optræde. Tidligere Forestillinger hos ham om et stort germanisk-protestantisk Forbund, omfattende alle Tysklands og Skandinaviens Folk, have vel nu, efter saa store Omvæltninger, veget Pladsen for mere reale Kombinationer, men det er dog sandsynligt, at Rigskansleren endnu lægger Vægt paa et godt og venskabeligt Forhold til Norden, og han er ikke i mindste Tvivl om, at hertil fortrinsvis udkræves en Afgjørelse af det nordslesvigske Anliggende. Men hertil kommer endnu, hvad der selv i vore Dage og ligeoverfor en saa lidet sentimental Statsmand ikke bør agtes ganske ringe, at Preussens Forpligtelse efter Nikolsburger Præliminærenes Art. III og Pragerfredens Art. V knytter sig *personlig* til Fyrst Bismarck, er ligesom hans *personlige* Tilsagn. Selv naar han antyder, at det i Grunden var en Fejl, som dengang blev begaaet, at han overvurderede Frankrigs Magt, at han ikke havde behøvet at binde sig — selv da erkjendes jo egenlig den personlige Side af den Forpligtelse, som Staten Preussen indgik paa. Det er, forekommer det mig, af den allerstørste Vigtighed at faae Forpligtelsen opfyldt, medens den samme Mand, som har indgaaet den, udøver den højeste Magt; der lides et Tab, saasnart man faaer med en anden Minister at gjøre, selvom det kunde ventes, at nogen Efterfølger vilde optage Spørgsmaalet eller af nu uforudseelige Omstændigheder blive tvungen dertil. Forhol-

det frembyder en Analogi til Frankrigs Stilling ligeoverfor os. Det var Kejserdømmet, som var engageret, »bound by honour«, til at skaffe os Opreisning i Slesvig, det var Kejserdømmet, som havde indsat Art. III og Art. V, og Keiseren kunde ikke anstændigvis have sluttet Fred efter en nogenlunde heldig Krig imod Tyskland uden at kræve Fyldestgjørelse for Danmark. Men med Kejserdømmet forsvinder ogsaa dette specielle Engagement, og det Frankrig, der fremgaaer af Omvæltningerne, vedstaaer ikke denne særlige Arv, det vedkjender sig kun i al Almindelighed Sympathier for Danmark, og selv om Republiken havde tilsidst sejret over sine Fjender og kunnet diktere Freden, er det mere end tvivlsomt, om der i den var blevet tænkt paa Slesvig. I en vis Forstand er Art. V, ihvorvel den formelt forpligter den preussiske Stat, paa samme Maade knyttet til et System, en Person; det er »Bismarcks Paragraf«, han har Ansvaret for, at den er kommen til Verden, ham paahviler det atter at skaffe den ud af Verden. Og det ønsker han utvivlsomt at gjøre. Man maa derfor søge at frembyde for ham en passende Lejlighed til at tage Sagen op, helst paa et Tidspunkt, hvor ikke større og vigtigere Interesser lægge Beslag paa ham.

Det er jo muligt, at Fyrst Bismarck, som den 24de September 1872 har været ti Aar Minister, endnu i en lang Aarrække vil vedblive at lede Preussens og Tysklands Politik. Men det er ogsaa muligt, at han kun har en kort Tid tilbage, og hans stærkt angrebne Helbred, de idelige nervøse Anfald, som altid kræve voldsomme Stimulantser, lade befrygte en brat og uventet Ende paa hans Virksomhed. Det synes derfor vigtigt at benytte Tiden, medens den er der, og ikke ved for lang Udsættelse berøve Danmark den Fordel, som Fyrst Bismarcks personlige Forhold til Pragerfreden medfører. Afseet fra alle øvrige Grunde, der tale for snart at søge en Ordning tilvejebragt af det svævende slesvigske Anliggende, er der her en Betragtning, som synes i høj Grad at opfordre til at handle snart.

Ved den til September berammede Sammenkomst af de tre Kejsere i Berlin ville utvivlsomt de fleste af Tidens politiske Spørgsmaal komme paa Bane mellem Suverænerne og de dem ledsagende Ministre. Jeg henstiller til Deres Excellences og til Regeringens Overvejelse, om der ikke ved denne Sammenkomst, ved hvilken ogsaa Hs. kejs. Højhed Storfyrst-Thronfølgeren siges at skulle være tilstede, burde gjøres Skridt for at faae Pragerfredens Art. V dragen frem af den lange Hvile og søges fremkaldt en Impuls til snarlige Forhandlinger med Fyrst Bismarck om dens praktiske Udførelse. En saa gunstig Lejlighed kommer maaske ikke snart igjen. Under den Triumf, som Preussen fejrer ved at see Ruslands og Østerrigs Kejsere som Gjæster i Berlin, vilde et Ord om Slesvig fra indflydelsesrig Side neppe finde døve Øren.

Idet jeg beder Deres Excellence tilgive, at jeg ukaldet udtaler mig for Dem om et saa vigtigt Statsanliggende, og søge en Undskyldning derfor i min varme Overbevisning om, at den rent passive Holdning, hvortil Danmark hidtil har været tvunget, ikke længere bør bevares, forbliver jeg. . . .

Oreby.

Bille.

1038. Jules Hansen [til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn eller til Direktør i Udenrigsministeriet P. Vedel].

Paris, 16 août 1872.

En meget god Ven af Danmark (C.), som er istand til at være vel underrettet, siger mig i dette Øieblik Følgende:

»De kan skrive til Deres Venner i Kjøbenhavn, at De *fra sikker Kilde* har erfaret, at Fyrst Bismarck ønsker at faae en Ende paa Spørgsmaalet om Nordslesvig, for at sikre sig de to Thronarvingers (den russiske og engelske) Bevaagenhed. Han er af dette Hensyn endog tilbøielig til at gjøre

væsentlige Indrømmelser i Grændsespørgsmaalet. Kaiser Wilhelm strider endnu imod, men Personer i hans Omgivelser bearbejde ham i den senere Tid stærkt for at bevæge ham til Eftergivenhed. —

H.

Deres Telegram modtaget.¹⁾

Oreby. — Uden Angivelse af Adressaten.

1039. Forestilling til Kong Christian IX af Udenrigsminister
Baron Rosenørn-Lehn.

Copenhagen, 16 août 1872.

Sire

En me référant à l'entretien que j'ai eu l'honneur d'avoir hier avec Votre Majesté, et en exécution de l'ordre qu'il Lui a plu de me donner, je m'empresse très humblement de résumer ci-après le résultat des délibérations du conseil des ministres au sujet de la prochaine entrevue des trois Empereurs à Berlin.

Dans notre très humble opinion, il serait très opportun de profiter de cette occasion pour rappeler à l'Allemagne la question du Slesvig, et, s'il est possible, sonder le terrain pour savoir s'il y a quelque chance que cette affaire puisse, dans un avenir prochain, recevoir une solution satisfaisante. Sous ce rapport, on attacherait le plus grand prix à ce que Sa Majesté l'Empereur de Russie, dans les conversations éventuelles avec l'Empereur Guillaume, le Prince Impérial et le chancelier de l'Empire, daignât exprimer, tant personnellement que par l'organe de Son Altesse Impériale le Grand Duc Héritier, que, de même qu'Elle a à coeur de voir se réaliser les justes espérances de Votre Majesté dans cette affaire, de même Elle sait, et par les communications di-

¹⁾ Sml. Nr. 1034.

rectes de Votre Majesté, et par Son Altesse Impériale le Grand-Duc, que le gouvernement royal est animé du plus vif désir de voir ses relations avec l'Allemagne prendre un caractère encore plus intime et plus cordial, et qu'il appelle en conséquence de tous ses vœux le moment où le gouvernement impérial allemand lui manifesterait sa volonté de reprendre les négociations relatives à l'affaire du Slesvig.

Il ressort des déclarations antérieures de la Prusse que cette puissance pourrait bien vouloir regarder comme une nécessité, pour assurer la sécurité de sa frontière du nord, de conserver certains points fortifiés du Slesvig. Dans le cas où cette considération mettrait obstacle à la rétrocession de quelques parties du duché, dont les sympathies et les aspirations danoises ne peuvent pourtant être mises en doute, cela faciliterait sans doute l'affaire que Sa Majesté Impériale de Russie daignât ajouter qu'Elle savait en outre que le gouvernement de Votre Majesté, tout en ne pouvant pas, d'après ses appréciations des rapports futurs entre les deux pays, se convaincre d'une pareille nécessité, est cependant animé d'un si vif désir de voir cette affaire heureusement terminée, qu'il se montrerait disposé à laisser entre les mains de la Prusse celles des fortifications de Sønderborg et de Dybbøl qu'elle jugerait indispensables, et à accepter les servitudes militaires qui en découleraient.

Le vif intérêt que Sa Majesté l'Empereur de Russie, ainsi que Son Altesse Impériale le Grand Duc Héritier, ont à diverses reprises manifesté pour cette affaire, me fait espérer que Votre Majesté réussira encore dans cette occasion à assurer au gouvernement royal un puissant appui. Je me permettrai seulement d'ajouter qu'il serait fort à désirer qu'à Son arrivée à Berlin, Sa Majesté Impériale daigne aborder cette question dès qu'Elle jugera les circonstances favorables, et qu'Elle informe ensuite le Roi du résultat, pour que Votre Majesté puisse avoir le temps nécessaire

d'aviser aux mesures ultérieures qu'il y aurait peut-être lieu de prendre.

O. D. Rosenørn-Lehn.

U. A. *Politiske Koncepter III. Paategnet: Traduction. — Trykt i »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, S. 378. — Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 245.*

1040. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 19. August 1872.

Deres Excellence spørger mig om min Mening med Hensyn til Benyttelsen af Kaisermødet til Ordningen af det nord-slesvigske Spørgsmaal.

Jeg har allerede i mit forrige Brev¹⁾ sagt, at jeg fandt det vilde see underligt ud, om man lod Storfyrst Thronfølgeren forlade hiint Møde med det nord-slesvigske Spørgsmaal i status quo. Dette maatte ialfald ikke kunne skee, uden at fyldestgjørende Forklaringer vare gaaede forud derfor. Jeg troer ikke, jeg behøver at motivere denne Udtalelse yderligere end jeg ved hiin Leilighed kortelig har gjort det. Derimod skal jeg nærmere begrunde hvad jeg tillige har villet antyde ved min Yttring, nemlig at det er fra Rusland, Initiativet til bemeldte Spørgsmaals Løsning nu maa komme.

Dette Initiativ kunde ganske vist ogsaa tages af os, og der kan jo komme en Tid da vi maae bestemme os hertil, men endnu anseer jeg dette Tidspunkt ikke for at være tilstede, og jeg kan altsaa for Øieblikket tillægge den Betragtning afgjørende Betydning, at naar Initiativet tages af os og der gjøres os et Bud som vi maae tilbagevise, saa ere Forholdene mellem os og Preussen for lang Tid fordærvede, medens det dog altid er muligt, at der, forinden det blev absolut nødvendigt for os at handle, af sig selv kunde indtræde en politisk

¹⁾ Nr. 1036.

Conjunctur der begunstigede en heldig Løsning af Sagen. Jeg erkjender nu gjerne, at Kaisermødet kan siges at frembyde en saadan Conjunctur; men ogsaa i dette Tilfælde forekommer det mig, i Betragtning af det Forhold hvori Rusland har staaet til Sagen, siden de saakaldte confidentielle pourparlers ophørte i Foraaret 1868, at det nærmest er det russiske Cabinet der maatte benytte denne Conjunctur i vor Interesse. I Formen kunde dette skee, enten ved at Rusland atter directe henvendte sig til Kongen af Preussens »Gemüth«, eller ved at det banede Veien for os til selv at søge Afgjørelsen, og da naturligviis understøttede os; men i Realiteten vilde disse to Ting komme ud paa det Samme.

Her maa jeg imidlertid bemærke, at om vi ogsaa, ved at anvende foranførte Fremgangsmaade, lettere undgaae et Skambud, saa troer jeg dog ikke, at man nu vilde give os Sundeved og Als.

Ved denne Leilighed skal jeg omtale en Udtalelse af Fyrst Bismarck, som nylig er kommen mig for Øre. Min Kilde, som jeg anseer for fuldkommen paalidelig, og som jeg skal nævne ved Leilighed,¹⁾ sagde mig at Fyrst B. har en Universitetsven ved Navn Wille²⁾ som boer i Schweits, og med hvem han staaer i en stadig Correspondance, der føres med den største Aabenhjertighed saavel om politiske som om andre Sager. Denne W. har engang spurgt B., hvorfor han ikke ordnede det slesvigske Spørgsmaal, og herpaa har B. svaret, at han for sit eget Vedkommende meget ønskede at komme til en ogsaa for Danmark tilfredsstillende Løsning af dette Spørgsmaal; men der stod store Hindringer i Veien derfor, og Sagen var, i hvor stor en Betydning der end tilkom den i og for

¹⁾ Sml. Nr. 1041.

²⁾ Journalisten François Wille (1811—96) havde været Bismarcks Korpsfælle i Göttingen. Han boede med sin Hustru, Forfatterinden Eliza W., f. Sloman, paa sit Gods Mariafeld ved Zürichersøen, hvor han modtog mange af Tidens kunstneriske og videnskabelige Berømtheder som Gæster.

sig, dog for ham ikke af saa stor Vigtighed, at han kunde bestemme sig til den ganske særdeles Kraftanstrengelse, der vilde være nødvendig for at overvinde hine Hindringer. Naar Deres Excellence efterseer min Rapport af 27de Marts 1868 Nr. 17,¹⁾ vil De finde en paafaldende Lighed mellem denne Yttring og den mig fra B. ved Herr v. Thile gjorte Meddelelse, hvorfor jeg har gjort Rede i hiin Rapport. . . .

Oreby.

G. Quaade.

1041. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 1. September 1872.^m

Deres Excellence vil erindre en Yttring af Fyrst Bismarck med Hensyn til det nordslesvigske Spørgsmaal, som jeg har omtalt i et af mine sidste Breve, uden at nævne min Kilde. Da jeg kan benytte K. herre Krag's Afreise til Kbhvn., tilføier jeg nu, at hiin Yttring er bleven mig directe meddeelt af Redacturen af Kölnische Zeitung, Dr. Kruse, som nylig tilbragte nogle Uger i Berlin, i Anledning af at han agter at tage fast Ophold her forat lede Redactionen af bemeldte Blad herfra.

Løvrigt maa jeg tilstaae at jeg ingen synderlig Tillid har til at Kaisermødet skal føre det n.slesvigske Spørgsmaal til en Afgjørelse. Dersom det skulde ligge i F. Bismarcks Planer at frigjøre sig for dette Spørgsmaal ved at faae Østerrig til at annullere Art. V., saa troer jeg ikke vi behøvede at frygte for en saadan Plans Udførelse ved nærværende Leilighed, da Kaiseren af Rusland deeltager i Mødet. Men det forekommer mig ikke sandsynligt, at der overhovedet af dette Møde vil fremgaae positive Resultater i enkelte bestemte Retninger. Der vil jo naturligviis blive ført Samtaler og maaskee ogsaa blive truffet ganske almindelige Aftaler om forskjellige vig-

¹⁾ Trykt I, 819 f.

tigere Spørgsmaal og Eventualiteter, og af disse Samtaler og Aftaler kan der da senere vise sig særlige Virkninger; men i den nærmeste Fremtid vil man næppe faae Noget at see heraf; og jeg maa sige, jeg veed ikke i hvilken Grad Rusland interesserer sig eller formaaer at interessere sig for det nord-slesvigske Spørgsmaal. Ved Deres Excellences Skrivelse til Kongen om dette Spørgsmaal, af hvilken Skrivelse Vedel nylig har sendt mig en Afskrift,¹⁾ synes Ruslands Bestræbelser til vor Fordeel at maatte lettes ganske betydeligt; men vi maae vistnok være forberedte paa, at det russiske Cabinet, endog med den bedste Villie til at gavne os, ikke vil kunne benytte den forestaaende Leilighed til at gjøre sine Bestræbelser gjældende.

Imellem de herværende interimistiske Chargés d'affaires, — alle Ambassadeurerne og næsten alle Gesandter ere endnu fraværende — har der i den senere Tid gaaet det Rygte, at Rusland skulde have søgt at formaae Østerrig til at minde Preussen om Opfyldelsen af Pragfredens Art. V. Men er dette rimeligt? behøver Rusland Østerrigs Hjælp, ifald Sagen overhovedet er mulig? og vilde Sagens Udførelse lettes hos Preussen ved at Rusland søgte en Andens Hjælp dertil? Rygtet sagde iøvrigt Intet om hvorvidt Østerrig havde været villig til at opfylde Ruslands formentlige Begjæring. . . .

Oreby.

G. Quaade.

1042. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Herr Baron,

Berlin, 7. September 1872

Som det alt vil være Deres Excellence bekjendt, ankom Hans Majestæt Keiseren af Østrig hertil igaar Aftes Kl. 6. Imorges afholdtes den store Parade for de to keiserlige Gjæ-

¹⁾ Trykt som Nr. 1039.

ster, og jeg var heldig nok under samme til at komme i Berøring baade med Grev Andrassy, Baron Hoffmann og Grev Karolyi.¹⁾ Efter endt Parade begav jeg mig til Slottet, for at indskrive mig hos Hans Majestæt, Keiseren af Østrig, og aflægge Besøg hos Følget, af hvilket jeg dog kun traf Baron Hoffmann, og havde en kort Samtale med ham, hvorunder han af egen Drift indlod sig paa at omtale Betydningen af denne Trekeiser-Sammenkomst som et Tegn paa gjensidigt Venskab, medens man var enig om ikke at berøre noget-somhelst politisk Spørgsmaal. Han tilføiede, at Fyrst Bismarck havde næret en vis Frygt for, at Fyrst Gortchakoff skulde ville bringe *et eller andet* Spørgsmaal paa Bane;²⁾ men at Rigskantsleren alt igaar Aftes havde forsikret ham om, at al Tvivl i saa Henseende var hævet. Da jeg hertil henkastede den Yttring: »altsaa intet orientalsk Spørgsmaal?« svarede Baron Hoffmann: »hverken det orientalske, det slesvigske eller det hannoveranske«. »Overhovedet, tilføiede han, vil man ikke bringe nogen Sag paa Bane, uden at man forud er bleven enig derom fra alle tre Sider«. Hvad Østrigs Forhold til Rusland angik, kunde han sige, at det var blevet saa cordialt og tilfredsstillende som muligt.

Jeg veed ikke, om Fyrst Bismarck ved ovenciterede Yttring, har villet hentyde til det slesvigske Spørgsmaal, som han frygtede kunde blive draget frem af Fyrst Gortchakoff; men det forekommer mig, at efter en saa bestemt Aftale mellem de tre Udenrigsministre ville Souverainerne vanskeligt paa deres Side kunne fremkalde en Discussion om internationale Spørgsmaal. Er man end enig om ikke at forstyrre Harmonien under Trekeiser-Mødet ved politiske Discussioner af speciel Charakter, udelukker dette ikke Sandsynligheden for, at man vil benytte det lykkeligt etablerede Ven-

¹⁾ Grev Aloys Károlyi (1825—89), østrig-ungarsk Gesandt i Berlin 1871—78. — Baron L.-F. v. Hofmann var Sektionschef i det østrig-ungarske Rigskancelli.

²⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, S. 376 f.

skab til efterhaanden at søge at ordne de endnu uløste Spørgsmaal, der tidligere eller senere kunde benyttes til at gjøre et Skaar i »Verdensfreden«.

Idet der saaledes efter Baron Hoffmanns Ytringer ikke synes at være noget Haab om, at det slesvigske Spørgsmaal for Øieblikket og her paa Stedet vilde blive bragt sin Løsning nærmere, forekommer det mig rigtigere, ikke at følge samme længere her, eller at søge en politisk Samtale med Grev Andrassy selv, med hvem jeg iøvrigt atter tilfældigt traf sammen iaften hos Baron Hoffmann, der havde indbudt os til at overvære den store Tappenstreg fra sine Vinduer i Slottet.

Jeg agter derfor at afreise herfra imorgen, idet jeg antager, at jeg med større Nytte vil kunne fremkalde en Ytring fra Grev Andrassy om den europæiske Situation i Almindelighed og specielt om det slesvigske Spørgsmaal, naar jeg atter møder Hans Excellence i Wien om nogle Dage.¹⁾

C. Falbe.

Modtaget 12. September 1872.

1043—44. Jules Hansen til Direktør P. Vedel.

Paris, 8. September 1872.

Jeg modtager i Øieblikket følgende overraskende Meddelelse fra en Correspondent i Wien; jeg er i Øieblikket ikke istand til at controllere den, men ønskede meget at vide Noget derom paa en eller anden Maade:

»Je puis vous affirmer que la question du Slesvig sera traitée *directement* entre le Czar et l'Empereur Guillaume pendant l'entrevue de Berlin et cela avec le consentement même de l'Autriche. La question sera réglée de souverain à souverain, en dehors des ministres, d'après un protocole signé le 29 août.« —

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 248 under 6. September 1872.

Jeg kan kun sige, at dette staaer i Modstrid med Alt hvad man veed her paa competente Steder. — Det sociale Spørgsmaal¹⁾ kommer formodentlig *ikke* paa Dagsordenen i Berlin. — Keiseren af Østerrig er bleven bedre modtagen end Czaren af Publikum i Berlin. —

Man antager at et Fredsmanifest af de 3 Keisere vil blive ledsaget af en Concession til Frankrig fra Tydsklands Side.

Uunderskrevet Til Villads Greisen (sml. Nr. 1034). Jules Hansens Haand. — Oreby. — Dette Brev er omtalt i Kriegers Dagbøger V, S. 248 f. under 9. September 1872.

1045. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence,

Berlin, 13. September 1872.

[Kejseren af Rusland var ankommet til Berlin d. 5. September, medens Kejseren af Østrig sammen med Kronprinsen af Sachsen kom Dagen efter. Efter en Række Hoffester og militære Skuespil rejste den østrigske Kejser den 11., og den russiske Kejser den 12. Ved dette Møde blev de tre Kejsere enige om, at der i Frankrigs nuværende Tilstand tilkom dette Land muligst Skaansel i enhver Henseende, og om saaledes i alle Retninger at søge at mildne de Saar, hvoraf det endnu led. Andre Aftaler var der, efter hvad Quaade havde kunnet erfare, ikke truffet.]

. . . Dette Mødes Resultater have været mere negative end positive. De tre Monarker have selvfølgeligen underholdt sig indbyrdes om de forskjellige vigtigere politiske Spørgsmaal, som for Tiden tildrage sig den almindelige Opmærksomhed, og forsaavidt de da have berørt Forhold, som de ikke alle have kunnet see i samme Lys, have de muligen vedtaget en Grændse udover hvilken de i disse Forhold ikke kunde handle anderledes end i Fællesskab, eller som en enkelt af

¹⁾ Formentlig Spørgsmaalet om de socialistiske Bevægelser etc.

dem ialfald ikke kunde overskride uden foregaaende Varsel. . . .

Saaledes som allerede ovenfor indirecte antydet, er det nordslesvigske Spørgsmaal, saavidt jeg veed, ikke bleven berørt paa Kaisermødet.¹⁾ Ialfald er det næppe bleven ført sin Løsning nærmere ved denne Leilighed. Den af de tre Souverainer som maatte ventes først at ville bringe dette Spørgsmaal paa Bane, er formentligen Kaiseren af Rusland. Men ligesom denne Souverains Deltagelse i Mødet, efter hvad jeg har erfaret, er foranlediget ved det russiske Cabinets Initiativ, medens Sammenkomsten mellem den Tydske Kaiser og Kaiseren af Østerrig er blevet indledet fra Østerrigs Side, som Gjengæld for Kaiser Wilhelms Besøg ifjor i Ischl og Salzburg,²⁾ saaledes har jeg god Grund til at troe, at det russiske Cabinet, ved at tage hiint Initiativ, væsentligt har havt det Formaal for Øie, at Kaiseren af Rusland skulde kunne virke modererende paa eventuelle Samtaler eller Forhandlinger mellem de tvende andre Kaisere; og forholder dette sig rigtigt, har Kaiseren af Rusland formentligen ikke vel for sit Vedkommende kunnet bringe et Spørgsmaal som det ovennævnte paa Bane, selv hos sin nærmeste Allierede, den tydske Kaiser, uden at udsætte sig for, at man fra andre Sider ogsaa gjorde andre Spørgsmaal til Gjenstand for mere indgaaende Omtale. . . .

G. Quaade.

Depeche Nr. 22, modtaget 18. September 1872.

1046. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 14. September 1872.

Kjære Vedel! Da jeg i Formiddag skal ud at gjøre min Opvartning hos Hs. Majestæt eller idetmindste forsøge derpaa, fordi jeg forrige Gang frabad mig Æren af Tilsigelse til Mid-

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 288.

²⁾ Se. Nr. 995.

dag paa Grund af Afreisen, og jeg har af min Datter erfaret igaar at Kongen saae meget nedstemt ud, forudsætter jeg derefter at man har bestemt sig til at foretage et nyt Angreb som atter er mislykkedes og da jeg troer at spore nogen Tilbøielighed hos indflydelsesrige Medlemmer til ikke at lade det blive herved, saa er det mig om at gjøre ikke ved nogen Udtalelse at gjøre Stillingen vanskeligere. De veed efter vore gjentagne Samtaler at jeg frygter, at naar man vil sige Nei, saa har man ikke alene bundet Strikken men ogsaa lagt den om Halsen saa at man vil være ude af Stand til at hindre Vedkommende i at snøre til og hvad der endda bliver lidt ridicult takker ham fordi han skiller En af med Livet (thi jeg vilde ikke undre mig om dette bliver Resultatet, hvis man fæster Lid og vil have Brug for upaalidelige Kræfter).¹⁾

De kan synes at jeg taler i Gaader men jeg haaber at De forstaaer mig; kunde De enten mundlig eller ved et Par Ord give mig Oplysning om hvorledes jeg med Nytte skal udtale mig veed De at jeg gjør dette med Fornøielse, thi jeg vil ikke ligge et Halmstraa iveien; kan De ikke (og dette kan der være mange forskjellige Grunde til indseer jeg fuldkommen vel) saa lader De dette Brev ubesvaret men er saa god at opgive mig en Tid, hvorpaa vi kunne træffes sammen imorgen, thi jeg længes som altid efter at see og tale med Dem. — . . .

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

1047. Lensgreve C. E. Frijs til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Frijsenborg, 23. September 1872.

Kjære Baron! Der findes intet Brev fra Quaade i min private Brevsamling fra Aaret 1869 bærende Datum af 1ste Mai,

¹⁾ Storfyrstronfølgeren kom tilbage til København 12. September. Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 250, og Nr. 1039.

hvorimod eet af 17de Mai til Marienbad, som er det første efter et af 23de April sendt til Dresden; heller ikke findes noget Brev af 3die April men derimod af 2den og 5te April hvilke hermed følge til behagelig Eftersyn.¹⁾ —

Endvidere sender jeg herved Spidsmusens Bog²⁾ tilbage, der rigtig beseet ikke er til saa stor Forherligelse for ham selv som han indbilder sig; det er utvivlsomt ikke alene bekjendt for Grev Bismarck men for de Fleste af det preussiske Udenrigsministerium, at Spidsmusen har været brugt som fransk Spion og jeg bilder mig ind at dette ikke kan være nogen Anbefaling for at bruge ham som dansk Tillidsmand vis à vis preussiske Statsmænd. . . .

Jeg beder Dem ved Leilighed at sende mig de omtalte Breve tilbage. . . .

C. E. Frijs.

Oreby.

1048. Lensgreve C. E. Frijs til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Baron Rosenørn! *Stockholm, 9. October 1872.*

. . . Det lader til som om den afdøde Konges Bortgang³⁾ har fremkaldt en almindelig Landesorg; endnu synes den Nuværende ikke at have forstaaet at fængsle Folks Hjerter, og jeg tvivler om, at han vil være istand hertil, men derfor kan han blive en yderst god Regent, og bemærkede udtrykkeligen at være af det samme venskabelige Sindelag imod Danmark som hans hedengangne Broder, dog troer jeg uden at foregribe Fremtiden at kunne sige at han altid væsentligst vil lade sig lede af Fornuftens Bydende, saaledes som dette stiller sig for ham, mere end af Hjertets Følelser og naar noget

---

¹⁾ Sml. Nr. 1027.

²⁾ Jules Hansens Dagbog. Sml. Nr. 1032.

³⁾ Carl XV var død 18. September 1872 og efterfulgtes af sin Broder Oscar II.

Andet har været Tilfældet med Broderen, saa har dette dog ikke kunnet levendegjøre sig eller bryde igjennem i Minister-raadet og blive til Gavn for dem som han følte for. . . .

Oreby.

C. E. Frijs.

1049. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Frijsborg, 1. November 1872.

Kjære Vedell Ved idag atter at gjennemlæse Artiklen i »Fædrelandet«¹⁾, som jeg kun foreløbigen og aldeles flygtig kom til at gennemløbe med Øinene forleden, er jeg kommet til fuldkommen Klarhed over at den vanskelig vilde kunne være skrevet af Bille, hvorimod jeg antager den af Dem angivne Ophavsmand²⁾ for den sande og rette; han har aldrig elsket Dem, hvilket tydelig synes af Artiklen, og elsker endnu mindre mig for Tiden, saa jeg troer at der ved Ministre uden diplomatisk Erfaring sigtes nok saa stærkt til mig som til Rosenørn, idet han snarere troer ved dennes end ved min Hjælp at kunne vinde Posten i London, og desuden troer at det er min Langsomhed der er Skyld i at vi ikke plukkede den amerikanske Pære³⁾; De veed at jeg i saa Henseende selv ikke gjør mig nogen Bebreidelse og at jeg derfor tager denne Paastand fra hans Side meget koldblodig. Jeg anseer Raasløff for en meget habil men tillige for en farlig Mand, naar

¹⁾ »Fædrelandet« 26. Oktober 1872 Nr. 250 indeholdt en ledende Artikel om »Vor Repræsentation i Udlandet«, hvori der bl. a. blev hævdet, at den gældende Ordning var Skyld i, at vi i en Række af Aar ikke havde kunnet besætte Udenrigsministerposten med en mere eller mindre erfaren Diplomat. En Følge af det nærmere motiverede Forslag til en Nyordning af Udenrigsministeriets Forhold vilde blive, at »saavel Udenrigsministeren som Direktøren for Udenrigsministeriet — i hvert Fald dog een af dem — i Reglen kom til at besidde nogen personlig Erfaring i og noget personligt Kendskab til den diplomatiske Virksomhed«.

²⁾ Med P. Vedels Haand er tilføjet: 3: Raasløff.

³⁾ D. v. s. solgte de dansk-vestindiske Øer til Nordamerika.

han ikke i et Ministerium kan finde stærke Kræfter, og jeg troer at det nu efterat han har været Krigs- og Marineminister vil være umuligt at benytte ham i en underordnet Stilling som Gesandt etc. etc. fordi han vil oversee hvilkensomhelst Chef og Lydighed har aldrig været hans stærke Side. — For Deres venlige Skrivelse bringer jeg Dem min hjertelige Tak; det har løbet mig koldt ned af Ryggen naar jeg har læst om Danmarks 2 Agenter i Berlin, thi jeg har men forhaabentlig i ængstelige Drømme tænkt mig Bille og Spidsmusen virkende i Forening for at slukke det sidste Gnist af Haab, og endda herved ikke fremkalde Andet end større Mistemning paa vor Side og paa den anden Side mere fremtrædende Overmod, saa at den Gevinst, som de Ulykkens Mænd der ville have en endelig Afgjørelse naar der ikke er nogen gunstig Chance blot fordi de lide af alfor uroligt Blod, [vil kunne opnaa], ikke engang ville høste [d: vil give dem] nogen individuel Tilfredsstillelse; dog jeg trøster mig at denne Gang kan det Utrolige være Tilfældet at der er Røg uden nogensomhelst Ild.

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1050. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Frijsenborg, 7. November 1872.

Kjære Vedel! De i Deres venlige Skrivelse af 3die Novbr.¹⁾ modtagne Oplysninger morede mig meget, thi jeg havde en Formodning om at Fallesens Coueerreise havde en bestemt Grund, først troede jeg at han kunde være bleven kaldt ned til Blixen af denne selv, som havende været sidst Curator for Sønnen, men da dette blev mig klart ikke at være Tilfældet saa laae den anden Slutning at det var en politisk Reise meget nær efter den Samtale jeg under mit sidste Ophold

---

¹⁾ Er ikke bevaret.

havde med Finantsministeren¹⁾; det vil ikke undre mig, om man i sin besynderlige Uro efter Virksomhed eller Handling, uden Hensyn til hvad Resultat denne bringer, tilsidst henvender sig til Carl Plessen²⁾; De veed efter mit Skjøn vilde jeg naar Galt skulde være endog foretrække den Sidste; thi det er dog en Mand med Alvor om end med Lidenskab og Had imod os.³⁾ Ligesom De er jeg ogsaa meget bekymret for den nærmeste Fremtid, saavel af Hensyn til Ministeriets indre Sammenhold, som af Hensyn til den indre Gjæring eller rettere uhyggelige Usikkerhedsfornemmelse hos hele Folket, og jeg selv, som efter bedste Evne stræber efter at styrke Modet baade hos mig selv og hos Andre i Overbeviisningen om at det Væsentligste er ikke at tabe Troen paa sin egen Existents, — jeg gyser naar jeg daglig læser om os som det særegne Kristenfolk, thi denne Selvindbildning efter alle Livets tunge Tugtelse forekommer mig tidt som det sidste Stadium inden Folket spærres i Daarekisten og denne Galskab har ved Hjælp af Bondehøiskoler etc. grebet langt videre om sig end de Fleste have eller ville have en Forestilling om. —

De veed at jeg elsker mit eller vort Folk og at jeg har en Tro til dets Begavelse eller Perfectibilitet, men tidt forekommer det mig som om vi have en særegen Eiendommelighed, der gjør os aldeles uskikkede til at være Politikere, nemlig en Mangel paa bon sens, der viser sig deri at vi aldrig kunne holde Maade hverken i vor Kjærlighed og Had ei heller i vor Tro og Mistro, jeg vilde gjerne kalde det barnligt men desværre forekommer det mig i de fleste Tilfælde barnagtigt og en Mangel paa den fornødne Manddomskraft; det var et uerstatteligt Tab i aandelig Forstand da Norge skiltes fra Dan-

1) A. F. Krieger.

2) Carl Scheel-Plessen, Overpræsident i Slesvig-Holsten.

3) Det drejer sig om, at Oberst E. Fallesen paa Foranledning af C. St. Bille og efter Forhandling med Finansminister A. F. Krieger var sendt til Baron Blixen Finecke, der opholdt sig i Tyskland, for at faa denne til at henvende sig til Bismarck om Art. 5. Blixen afslog at gøre dette. Se Kriegers Dagbøger V, S. 256—60.

mark, thi den Blanding af de Førstes Energi og Tillidsfuldhed med vor Blødhed og besynderlige Seighed desuagtet var heldig til at fremkalde noget Fornuftigt, hvorimod der nu findes betydelige Mangler paa begge Steder. — De henpeger med en vis Angst paa Krigsministerens 15 Millioner,¹⁾ og jeg kan tænke mig at saavel Summen som Tiden inden hvilken den skal skaffes tilveie er indiscutabel, men det forekommer mig at en bevidst og permanent Anstrængelse for at gjøre sit Yderste til Selvforsvaret er det eneste Middel til at afværge en fuldstændig Opløsning; under den nuværende europæiske Statssamfundstilstand, hvor egentlig kun een Magt staaer opreist med den for enhver Regjering fornødne Energi til at tage Tøilerne i Haand, kunne slige Anstrængelser ikke fuldelig anerkjendes, men sligt Over- eller Eneherredømme har den hittidige historiske Erfaring dog viist ikke at kunne være af lang Varighed og der er nogen Sandsynlighed at ogsaa i den Henseende skrider Udviklingen nutildags raskere frem, men dette være nu som det vil — saa spørges om det ikke er absolut indre Nødvendighed under den nuværende demokratiske Udvikling at hævde en slig Arbeiden til det Yderste, og det vil dog være let at gjøre klart for Alle at en slig Bekostning er en Ubetydelighed imod at maatte trælle for Andre; — gid Ministeriet maatte kunne arbeide sig sammen til en fælleds harmonisk Opfattelse i den Henseende. — . . .

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

1051. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Herr Baron.

Wien, 21. November 1872.

Grev Andrassy ankom endeligt her til Staden iforgaars Aftes, og modtog idag corps diplomatique. Under min Samtale

¹⁾ Den Sum, som Krigsminister Haffner tænkte paa at forlange bevilget til Forsvarsforanstaltninger. Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 260—63.

med Ministeren, henvendte han ikke uden Spor af en vis Forlegenhed det Spørgsmaal til mig: »hvorledes det stod til med vor Sag?« Jeg svarede, at det ikke var mig bekjendt, at den var rykket sin Løsning nærmere, og Baron Hofmann havde sagt mig, at den heller ikke var bleven berørt under Keiser-mødet. Grev Andrassy yttrede da, at det slesvigske Spørgsmaal ganske vist ikke havde været Gjenstand for Forhandling i Berlin, hvor man havde meent, at Storfyrst-Thronfølgeren skulde ville paatale samme, hvilket dog ikke havde været Tilfældet. Jeg bemærkede, at Baron Hofmann havde sagt mig i Berlin, at Fyrst Bismarck havde næret nogen Frygt for, at Fyrst Gortchakoff skulde ville bringe visse Spørgsmaal paa Bane, og spurgte, om der maaskee havde været sigtet til det slesvigske Spørgsmaal, eller om Fyrst Bismarck maaskee havde hentydet til de Løfter, han havde givet ham selv i Salzburg ifjor. Grev Andrassy besvarede det sidste Punkt med en Benægtelse, og det første derhen, at det ialfald ikke var bleven ham sagt, at Fyrst Bismarcks Ængstelse havde havt den slesvigske Sag særligt til Gjenstand, tilføjende, at det syntes, som om den preussiske Regjering ikke havde været istand til endnu at forberede sit Terrain tilstrækkeligt og frygtede den offentlige Mening i Tydskland. Jeg bemærkede da, at det formodentligt havde været med Hensyn hertil, at de preussiske Blade efter Entrevuen saa ivrigt havde beskjæftiget sig med det slesvigske Spørgsmaal, hvilket Greven *bejaede*. Jeg tilføjede, at den Maade, samme var bleven behandlet paa fra officøs Side, ikke kunde indgyde os megen Tillid til en heldig Løsning, idet man syntes først og fremmest under en eventuel Gjenoptagelse af Forhandlingerne at ville insistere paa de bekendte Garantier for de Tydskere, som maatte komme under dansk Herredømme. Først og fremmest vilde deres Antal næppe blive af Betydning, idet jeg som Exempel nævnte, at paa Als over 90 p. Ct. af Befolkningen var dansk, og at af den resterende var Størstedelen preussiske Embedsmænd. For at karakterisere Garanti-Fordringerne, behøvede

jeg kun at nævne ham, at den preussiske Regjerings Fordring var gaaet ud paa, at tydske Slesvigere skulde have Klageret til Kongen af Preussen mod den danske Regjering, og havde afbrudt Forhandlingerne, uagtet vi var gaaet saa vidt i vore Indrømmelser at tilbyde, at det danske Cabinet vilde meddele det preussiske saadanne Klager, der maatte indløbe til den. Grev Andrassy hørte paa disse Data med en synlig Forbauselse, og bemærkede, at vi vare fuldkomment i vor Ret, naar vi modsatte os en saadan Afgjørelse. Enhver maatte være fuldkomment Herre i sit eget Hus. . . .

C. Falbe.

Depeche Nr. 20, modtaget 25. November 1872.

1052. **Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør P. Vedel.**

Kjære Vedel,

Berlin, 22. November 1872.

En Person som er meget inde i herværende Presse-Forhold og parlamentariske Forhold, og som jeg derhos troer er os vel stemt, navnlig hvad det nordslesvigske Spørgsmaal angaaer, har meddeelt mig, at der i de sidste Maaneder i Danmark er udkommet en paa godt Tydsk redigeret lithografisk Correspondance, som hedder »vom Sunde«, hvis Indhold er ligesaa godt skrevet som Sproget, som giver gode Oplysninger om danske Forhold, og som derfor af og til har været benyttet af herværende Blade. Den har ogsaa, siger han, behandlet det nordslesvigske Spørgsmaal, og nu ogsaa det Bjørnstjerne Bjørnsonske incident¹⁾, og i det Hele gjort det godt, men han tilføier at Forfatteren temmelig ofte skriver noget lidenskabeligt og eensidigt, hvorved Bladet kommer til mindre at egne sig for tydske Læsere, paa hvilke det dog er

---

¹⁾ B.s Tale ved Vennemødet efter Grundtvigs Død i September 1872 om »at forandre Signalerne«. Sml. bl. a. Det danske Folks Historie VII, S. 227.

bestemt til at gjøre Indtryk. Jeg har ikke seet Noget til det omhandlede Blad; men jeg kan godt tænke mig, at den ovenstaaende Kritik er rigtig; thi det er ogsaa min Erfaring at det Meget som i saa mange Aar har været skrevet i Danmark om vort Mellemværende med Tydskland, mere har været skrevet for danske end for tydske Læsere.

Jeg veed ikke om De kan udøve nogen Indflydelse paa bemeldte Correspondance; men for det Tilfælde, at dette er Dem muligt, eller at De kunde gjøre det muligt, har jeg [ikke] villet forsømme at give Dem ovenanførte Vink.

Nærmere beseet, kan jeg gjerne sige Dem, at den Person, som har gjort mig Meddelelsen, er Cölnische Zeitungs her-værende Correspondent, og at denne antager at Correspondancen udgives af Bille (:Dagbl:).¹⁾ . . . *G. Quaade.*

P. Vedels Privatpapirer.

1053. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til
Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

St. Pétersbourg, 3 décembre 1872.
21 novembre

Monsieur le Baron,

Lorsque ce matin, j'avais l'honneur de présenter au prince Gortchacow le secrétaire de légation baron de Gyldenkrone, arrivé ici le 30 dr., le chancelier me parla spontanément de la lettre, que S. M. le Roi, pendant l'entrevue des trois Empereurs à Berlin cet été, avait adressé à S. M. l'Empereur Alexandre à propos de l'exécution de l'article V du traité de Prague.²⁾

Le prince me dit que l'Empereur avait reçu cette lettre la veille de Son départ, et que S. M. en avait *sans doute* parlé à l'Empereur d'Allemagne, à qui il croyait que l'Em-

---

¹⁾ Den paagældende Korrespondance omtales ogsaa i Nr. 1298. Sml. Hähnsen II, Nr. 887 og Omtalen af Bille, Kriegers Dagbøger V, S. 256.

²⁾ Sml. Nr. 1039.

pereur avait communiqué la lettre du Roi.¹⁾ Ce qui en était résulté depuis il ne sut pas trop. J'ai répondu au prince Gortchacow, que je connaissais la démarche, que S. M. le Roi avait faite auprès de S. M. l'Empereur; que le moment alors avait paru opportun au gouvernement du Roi de faire voir à Berlin, qu'au moins, nous ne considérions pas cette question comme morte; que le voyage de Mgr. le Grand-Duc Héritier de Copenhague à Berlin s'était prêté à cette combinaison. J'ai ajouté, que j'avais compris que Mgr. le Grand-Duc Héritier avait déclaré à S. M. le Roi à Son retour à Copenhague, que l'Empereur, en réponse à la lettre du Roi, avait l'intention d'écrire à Sa Majesté. Le chancelier m'a paru ignorer ce dernier point. Il m'a dit évasivement, que l'Empereur sans doute répondrait, s'il ne l'avait pas déjà fait, que S. M. répondait toujours etc; que du reste, l'amitié que l'Empereur portait au Roi était connue. Quant à lui, il avait souvent parlé de cette affaire à Berlin, même jusqu'à importunité. Il avait fait remarquer au Roi-Empereur, que Lui si puissant pouvait bien consentir à un arrangement; mais toujours sans résultat. J'ai dit au prince Gortchacow, que nous reconnaissons parfaitement ses efforts en notre faveur; que leur non-réussite jusqu'à présent était d'autant plus regrettable, qu'il me semblait, que tout le monde avait un intérêt à voir aboutir cette affaire à une bonne fin. Le prince a reconnu cela, mais a fini par me répéter qu'il avait fort peu d'espoir d'arriver à une solution.

Le prince Gortchacow devait ce matin encore se rendre auprès de l'Empereur, rentré ce matin définitivement de Czarskoe Zélo, pour travailler avec Sa Majesté.

Le prince en parlera-t-il de cette affaire à l'Empereur? Je n'ai pas cru opportun d'engager le prince Gortchacow à le faire.

---

¹⁾ Dette var sket. Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, S. 378.

La cour de Mgr. le Grand-Duc Héritier rentre également aujourd'hui de Czarskoe Zélo. S. M. l'Impératrice est attendue ici après-demain.

E. Vind.

Depeche Nr. 23.

1054. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Herr Baron,

Wien, 20. December 1872.

Uagtet Grev Andrassy under vor Samtale, over hvilken jeg havde den Ære at indberette under 21de f. M.¹⁾ saa bestemt havde benægtet, at den slesvigske Sag var Gjenstand for nogen Discussion mellem Cabinetterne, lod han dog paa enkelte Steder skimte igjennem, som det ikke vil være undgaaet Deres Excellences Opmærksomhed, at han vidste mere om Sagen, end han vilde tilstaae. Da jeg senest gjorde Ministeren min Opvartning, ledede jeg Samtalen, som i Forbigaaende, over paa dette Spørgsmaals haabløse Standpunkt, og fremkaldte derved den Ytring fra Hans Excellences Side, »at den syntes at strande paa de uovervindelige Hindringer, som laae i Umuligheden overhovedet at drage en Grændselinie paa Grund af de to Nationaliteters Sammenblanding«. Jeg tilbageholdt ikke min naturlige Forundring over denne nye Udflugt fra det preussiske Diplomaties Side, og yttrede, at naar det kun kom an herpaa, var Løsningsmidlet simpelt nok, idet en Afstemning vilde vise en Linie, der i geographisk Henseende ikke frembød noget Usædvanligt, og indenfor hvilken det danske Element var i en kompakt og overvældende Majoritet. Grev Andrassy gjorde hertil en Bemærkning om, at han ikke kunde bifalde Afstemningsprincippet, som, hvis det anvendtes paa de nationale Forhold i de østerrigsk-ungarske Lande, vilde fremkalde Delinger og Grupperinger, paa hvilke ingen Regjering kunde indlade sig. Jeg svarede

¹⁾ Trykt som Nr. 1051.

hertil, at jeg meget beklagede, at finde denne Anstødssten hos ham; men det maatte ialfald ikke tilskrives os, men vel den preussiske og hans egen Regjering, at den var bleven indflettet i Prager Traktatens Bestemmelser. — Jeg troede ikke at burde fortsætte Discussionen videre i det Øieblik, men udbad mig Tilladelse til, at komme tilbage paa samme ved en anden Leilighed.

Jeg opsøgte derfor atter Ministeren igaar, og indledede Samtalen med at sige ham, at jeg havde troet at mærke af vore tidligere Samtaler, at den slesvigske Sag undertiden var Gjenstand for Meningsyttringer mellem ham og den preussiske Regjering /: hvilket Grev Andrassy indrømmede :/, og at jeg derfor vilde udbede mig hans Opmærksomhed i nogle faa Øieblikke, for at give ham en kortfattet Skildring af Spørgsmaalets nærmeste historiske og traktatlige Udvikling, der vilde sætte ham istand til, at bedømme Sagen i sig selv og de Argumenter, der fra Tid til anden maatte fremkomme om samme.

Jeg fremstillede da for Greven, hvorledes Art. V i Prager-Freden ikke var bleven til ved nogen øieblikkelig eller tilfældig Indskydelse fra den ene eller den anden Magts Side; men at den var en ligefrem Consequents af Wiener-Freden og af Londoner-Conferencen. Jeg vilde hovedsagelig holde mig til selve den preussiske Befuldmægtigedes Erklæringer paa denne sidste, og da navnlig i Møderne den 9de og 18de Juni, for at bevise ham, at naar man betragtede Sagen fra de tre Hovedsynspunkter, nemlig det *militaire*, *Nationalitetens* og *Afstemningens*, var en Deling fuldkomment praktisk mulig og erkjendt som saadan af den preussiske Regjering. Som han vilde mindes, var de mæglende Magters Forslag gaaet ud paa, at drage Grændsen ved Slien og Dannevirke, og Grev Bernstorff havde som første Modforslag opstillet Grændselinien Apenrade-Tønder. I Mødet d. 9de Juni havde han bekjæmpet Dannevirke-Linien, som *militairt* uholdbar og havde indrømmet, at Apenrade-Linien ikke

kunde tilfredsstillende i denne Henseende. Derimod vilde en Linie Flensborg-Tønder-Høyer give Damark to stærke Positioner, nemlig Fredericia-Fyen og Als-Dybbøl, som Erfaringen havde viist at være meget stærkere end Dannevirke-Linien, samt at denne Linie tillige havde den store Fordeel, fremfor nogen anden, at skille *Nationaliteterne* fra hinanden. Det var i det følgende Møde, at Grev Bernstorff i sin Regjerings Navn havde opstillet *Afstemningsprincippet*, og forlangt, at Slesvigs Indvaanere skulde raadspørges om deres fremtidige Skjæbne.

Som Hans Excellence havde sagt mig, var han ikke nogen Ynder af *Afstemningsprincippet*; men da en saadan alt var saagodtsom iværksat ved de gjentagne Valg i Slesvig, havde man et Materiale, der næsten gjorde en *Afstemning* overflødig, og som viste en Linie, om end noget sydligere, men som dog omtrent faldt sammen med den af Preussen selv paa Conferencen betegnede Grændselinie, hvilken jeg yderligere anskueliggjorde for Grev Andrassy, ved at forelægge ham et Kort over Stemmetallene i Slesvig.

Grev Andrassy, der opmærksomt havde fulgt min Udvikling, takkede mig, for at have givet ham et saa klart Begreb om Sagen, som han ikke før havde havt, idet han tilstod sit Ubekjendtskab med mange af de af mig fremsatte Punkter. Jeg undlod ikke at ledsage min Udvikling med den udtrykkelige Bemærkning, at den ikke beroede paa nogen Instrux fra den kongelige Regjerings Side, om at bringe Sagen paa Tale, men at jeg havde anset det for min Pligt, at give ham Midlerne ihænde, til at danne sig en selvstændig og upartisk Mening om Sagen. Jeg ordnede derfor ogsaa min Udvikling paa en saadan Maade, som jeg ansaae for mest stemmende med Grev Andrassys praktiske Sands.

C. Falbe.

Depeche Nr. 24, modtaget 24. December 1872.

1055. Jules Hansen til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

P[aris], 26. December [1872].

Jeg erfarer fra authentisk Kilde Følgende:

Billes og Edgar Bauers Bog har opvakt en stærk Vrede i Berlin, hvor man tillige er i høi Grad misfornøiet med den danske Presses Holdning »den eneste i Europa, som bestandig taler om en ny forestaaende europæisk Krig.«¹⁾

Bismarck og Moltke ere meget misfornøiede med de projekterede Befæstninger om Kjøbenhavn.

Alle disse Symptomer ere tagne ad acta og man er i Berlin i det Hele for Tiden »de bien mauvaise humeur« mod Danmark.

H.

Oreby.

1056. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 3. Januar 1873.

Jeg har modtaget Deres Høivelbaarenheds Depesche Nr. 24 af 20de Dec. f. A.²⁾ i hvilken De gjør Rede for tvende Samtaler som De har havt med Grev Andrassy angaaende det slesvigske Spørgsmaals Stilling og jeg er meget tilfreds med den Maade paa hvilken De har orienteret den keiserlige Udenrigsminister i Spørgsmaalet. Men hvad der særlig har interesseret mig var at Grev Andrassy til Dem indrømmede at denne Sag »under tiden var Gjenstand for Meningsyttringer mellem ham og den preuss. Regering«. Det forekommer mig lidet rimeligt at det østerrigske Cabinet skulde tage Initiativet til at berøre dette Spørgsmaal i Berlin og Grev Andrassys mangelfulde Kund-

¹⁾ Edgar Bauer: Artikel V. Der deutsche Gedanke u. die dänische Monarchie. Nebst einem Nachwort von C. A. Bille. Altona 1873, var udkommen sidst i 1872. Sml. Hähnsen II, Nr. 888 og 890, »Bismarck und die nordschleswigsche Frage« Nr. 296.

²⁾ Trykt som Nr. 1054.

skab om dets Hovedpunkter maa yderligere bestyrke mig i denne Formodning. Det maa altsaa være det preuss. Cabinet der har bragt Sagen paa Bane i Wien og det vilde da være mig af Vigtighed med Hensyn til Bedømmelsen af Sagens diplomatiske Stilling for Øieblikket at vide, om den kun i Forbigaaende er bleven omtalt, sandsynligvis da i Forbindelse med andre Spørgsmaal, eller om den er bragt frem i et positivt praktisk Formaal, og da navnlig det, at sondere hvorvidt den østerr. Regering skulde ville give sit formelle Samtykke til at Pragerfredens Art. V bortfalder. Det vil være mig behageligt at erfare, hvad De i saa Henseende seer Dem istand til at meddele mig, enten efter Data, som De maatte bringe i Erfaring, eller efter Deres egne Formodninger.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Depeche Nr. 1. — U. A. Ges.ark. Østrig I—II. Politiske Sager 1871—80.

1057. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre. [Kjøbenhavn,] 9. Januar 1873.

. . . Bauers Bog behager mig meget lidet som praktisk Indlæg til vor Fordeel — en anden Sag er at den er udmærket piquant skrevet og langt overtræffer hvad jeg troede ham istand til. Ved at haane »den tydske Tanke« og ydmyge Tydskerne og ved at gjøre det slesv. Spørgsmaal solidarisk med hele T.s nuværende Skikkelse, troer jeg at han irriterer Alle, vinder Ingen og ikke gavner os det Mindste.¹⁾ Dertil kommer at det lader til at Bauer nyder et saa daarligt Om-dømme i T. at Duncker²⁾ i Berlin nylig har skrevet til Dr. Brandes her, som han godt kjender, at han der har en vis

¹⁾ Sml. Nr. 1055.

²⁾ Max Duncker (1811—86), Historiker, 1867—74 Direktør for de preussiske Statsarkiver.

Interesse for os beklager at Bille har præsenteret sig Arm i Arm for det tydske Publikum med et saa daarligt Subject. Naa, det kan være for at svække Realiteten at man fremhæver Personen, men der kan ogsaa være noget sandt deri. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1058. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Herr Baron,

Wien, 10. Januar 1873.

En Artikel i »Schlesische Zeitung«, der betegnes som inspireret af Fyrst Bismarck selv, har søgt at bevise, at Østrig skyldte Preussen en Opreisning for sit ved Hertugen af Gramonts Meddelelser blottede Forhold til Frankrig i 1870, og at en saadan Opreisning maatte bestaae i Grev Beusts Afskedigelse og en formel Opgivelse af Art. V i Prager Freden. Jeg tog denne Blad-Artikel, skjøndt jeg ikke tillagde den noget Værd, til Udgangspunkt for nogle Bemærkninger, jeg igaar rettede til Hans Excellence, Grev Andrassy, for i Henhold til Deres Excellences i Depeche Nr. 1 af 3die Dennes¹⁾ udtalte Ønske nærmere at sondere Situationen. Ministeren benægtede med Bestemthed, at Fyrst Bismarck skulde have Noget med Tilblivelsen af den omtalte Artikel at gjøre, og tilføiede, uden at jeg fra min Side gav nogen directe Anledning dertil, at det slesvigske Spørgsmaal vel blev berørt fra Tid til anden; men at det iøvrigt ikke stod i hans Magt at paatale vor Ret i Berlin. Det gjensidige Forhold mellem Østrig og Preussen stod klart siden Krigen, »og han var overhovedet af dem, som ikke lovede Noget, som han vidste med sig selv, at han ikke var istand til at holde«. Da jeg derefter bemærkede, at jeg meget vel forstod den Reserve, han

---

¹⁾ Nr. 1056.

troede at maatte paalægge sig; men at vi fra vor Side, at dømme efter de preussiske Autoriteters Fremgang i Nordslesvig ikke kunde have stor Tillid til, at den preussiske Regering af egen Drift vilde opfylde Art. V, fremkaldte jeg den Modbemærkning fra Grevens Side og med en ikke ringe Overbeviisning i Tonen: »at han ikke kunde dele denne min Mening; han troede at Preussen agtede at holde sine Forpligtelser, da det laae i dets egen Interesse«.

Naar jeg saaledes skal sammenfatte de Indtryk, som jeg i det Hele har faaet, dels ved mine Samtaler med Grev Andrassy, navnlig siden Salzburger Mødet, dels fra andre Sider, turde Stillingen være omtrent den: at Fyrst Bismarck i Salzburg overfor Grev Andrassy — hvis nære Ophøielse til Udenrigsminister dengang vistnok forudsattes imellem dem — erklærede sig villig til, uden at der kunde være Tale om noget Tryk fra Østerrigs Side, og anerkjendte det for stemmende med tysk Interesse, at imødekomme Danmarks og Nordslesvigernes til Art. V støttede Fordringer, saasnart Forholdene tillode det, og Terrainet var tilstrækkeligt forberedt. Man har saaledes Intet præciseret, hverken Omfanget af Afstaaelsen eller Tiden for samme, dog at denne var nær. Yttringer fra tyske Colleger tyde paa, at Hensigten fremdeles bestaaer i Berlin; »men at man var i Forlegenhed med, hvorledes man skulde gribe Sagen an, idet en Afstemning vilde berøve Preussen Besiddelsen af Als, paa hvilken man ikke vil renoncere«.

De Hentydninger om Vanskeligheden, ved at finde en Grændse paa Grund af Nationaliteternes Sammenblanding, der ere faldne overfor Grev Andrassy, have saaledes vistnok nærmere havt til Hensigt at dække hiin Forlegenhed og trække Tiden ud, end at fremkalde et Samtykke til, at Art. V helt bortfaldt. Spørgsmaalet er, om jeg saa tør sige, mere blevet til en *Æressag* for Preussen overfor Østrig, end det er en traktatlig Forpligtelse, som man herfra ligesaalidt har Evnen til at fordre opfyldt, som man har kunnet værges sig

imod, at de Østrig selv gennem Prager Fredens Art. IV tilkommende Rettigheder faldt hen ved Begivenhedernes Magt.¹⁾ Iøvrigt forsikkrede jeg Grev Andrassy om, at vi ikke lededes af noget Ærgjerrigheds Hensyn, men af det oprigtige Ønske, at see et fredeligt Forhold til vor Nabo ordnet paa en solid Basis, medens den nærværende Situation stedse indeholdt en Trudsel mod vor Existents; en Betragtning, hvis Gyldighed Grev Andrassy villigt indrømmede.²⁾

C. Falbe.

Depeche Nr. 1, modtaget 17. Januar 1873.

1058 a. Memoire af Direktør P. Vedel.

12. Januar 1873.

I.

Vi kunne ikke vente, at en tilkommende Regering i Preussen skal kunne eller ville opfylde Art. V, naar den nærværende ikke gør det. Kronprindsen af Preussen er ikke venligere stemt mod os end Kejser Vilhelm og han vilde i alt Fald savne den Autoritet som Faderen havde. Bismarck er uafhængigere, fordomsfriere og mere personlig interesseret i Opfyldelsen af det givne Løfte end nogensomhelst Efterfølger. Hvad der skal skee, maa altsaa skee under den nuværende Regering i Preussen, ellers skeer der rimeligvis slet Intet.

Men hvad kan og vil den da? Mere end nogensinde før maa Bismarck nu tage Hensyn til Kejser Vilhelm og til den offentlige Mening i Tyskland. Kejser Vilhelms Stemning kjende vi og selv ligeoverfor Rusland have hans Udtalelser ikke givet noget Haab. Den offentlige Mening see vi i Pressen, der reiser sig som een Mand saasnart der skeer den svageste Hentydning til Art. V, og i Landdagen, hvor Udvalget i sin Tid

---

¹⁾ Sml. Nr. 973.

²⁾ Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 279.

aabent udtalte at denne Artikel aldrig burde opfyldes og handlede derefter. Billes sidste Reise gav det samme Resultat, thi hans Forsøg paa at faae en anden Anskuelse fremsat i Spen. Zeit. lykkedes kun forsaavidt som hans første Brev optoges i Forbindelse med en bestemt Modsigelse, medens det næste sendtes ham tilbage.¹⁾ Bauers Bog vil være ligesaa virkningsløs som Krügers Protester i Rigsdagen, kun med den Forskjel, at hiin vil ærgre Publikum medens disse morede det.

See det er altsaa de 2 Magter, som Bismarck skulde tvinge og hvorfor skulde han prøve sine Kræfter paa et saa vanskeligt Arbeide? Fordi Art. V nu engang eksisterer? Det kan for det Første ikke nytte at dølgge [for] sig, at den har sine Mangler. At der savnes en Tidsbestemmelse og at den ikke udtrykkelig udelukker Fordringen om Garantier, er ganske vist kun uholdbare Indvendinger, men allerede Udtrykket »nordlige Distrikter« er uheldigt, og hvad der er Hovedsagen, det er kun et Løfte til Østerrig, ikke til os, og Østerrig kan altsaa udtrykkelig eller stiltiende renoncere paa det. Men dernæst er der jo saamange Traktater i Verden som ere blevne uopfyldte og vi selv have en saa rig Erfaring i den Henseende, at vi dog ikke kunne blive saa overordentlig overraskede, hvis Bismarck gjør det Samme med Art. V. Eller skulde Bismarck paatage sig dette Arbeide for at give Europa et Pant paa Preussens Maadehold i Lykken og for at vinde en sikker Ven i Danmark? Det ligner ham ikke at gjøre store Anstrengelser derfor, og Preussen har nu efter den franske Krig mindre end nogensinde Noget at frygte af Danmark, saameget mere som det vel ved Hjælp af den nuværende Regering i Sverige vilde være det dobbelt let at sikkre sig imod enhver Mulighed fra vor Side.

Det er altsaa ikke lidet rimeligt at Bismarck helst vil lade Sagen skjøtte sig selv og døe. Men skulde han imidlertid

---

¹⁾ Sml. Nr. 1028 og Kriegers Dagbøger V, S. 256, 258.

finde Anledning til at gjøre Noget for at opfylde Art. V, vilde det sikkert aldrig strække sig videre end til at tilbyde os Haderslev og Aabenraa mod Garantier eller et mindre nordligt Distrikt uden Garantier. Saaledes udtalte han sig, da den franske Krig endnu forestod, og efterat Garantispørgsmaalet engang er kommet frem og er slaaet fast i den tyske Almeenbevidsthed som en Nationalfordring, kunde han ikke i videre Omfang komme bort fra det, selv om han vilde.

II.

Vi kunne ikke paatage os nogensomhelst Garanti. Vi have seet, hvad det gamle Forbund forstod at bringe ud af almindelige og ubestemte Antydninger i en Depeschevexel der dog udtrykkelig var erklæret ikke at skulle skabe nogen international Forpligtelse, og nu skulde vi paa den formelleste Maade binde os ligeoverfor Preussen med Hensyn til vore indre Anliggender? Selv om vi ikke forpligtede os til Andet end hvad vi af andre Grunde allerede vare bestemte paa at gjøre, vilde vi dog aldrig kunne paatage os nogen traktatmæssig Forpligtelse dertil. Er der noget, hvori alle Upartiske i Europa giver os Ret, saa er det deri!

Hvad Preussen derimod vil give os tilbage af Nordslesvig uden Garantier, bør vi utvivlsoomt tage imod, uden Hensyn til om det er Meget eller Lidet. Saalænge den tysk-franske Krig endnu forestod, kunde vi foretrække at holde Spørgsmaalet aabent for ikke ved at modtage en Deel af Nordslesvig maaskee at forspilde de Chancer som Frankrigs forventede Seir kunde aabne os til at erhverve det Hele. Men nu da denne Udsigt er forsvunden og ingen anden kan ventes at ville frembyde sig for lang Tid, vilde det være Daarskab fremdeles at holde fast ved Alternativet »Alt eller Intet«. Den sunde Menneskeforstand siger os tvertimod at »Noget er bedre end Intet«, og dette er saa sandt, at Preussen aldrig vilde forstaae et saadant Afslag af os anderledes end som et Bevis for at vi haabe paa en Leilighed, der kan bringe

os det Hele, og det vilde sikkert ikke undlade at tage sine Forholdsregler imod os derefter, naar et almindeligere Fredsbrud igjen maatte true Europa.

Den modsatte Anskuelse savner imidlertid ikke Forsvarere. Tilbagegivelsen af en Deel af Nordslesvig — saaledes siges der — vil dog aldrig kunne bringe os til at glemme den Uret, som vi have lidt og vor nuværende fjendtlige Stemning imod Tydskland vil ikke forandre sig derfor. Hvad de Slesvigere angaaer, der gives tilbage til Danmark, saa vilde de bittert føle Adskillelsen fra deres Brødre, der forblive under det preussiske Herredømme, og dette i Forbindelse med Umuligheden af heelt at tilfredsstille de overdrevne Forventninger, som de under Trykket af deres nuværende ulykkelige Stilling rimeligvis knytte til en Forening med Danmark, vil ikke kunne Andet end fremkalde en farlig Misfornøielse mellem dem. De forladte Nordslesvigere ville klage over at være forraadte og de ville vende sig bort fra et Fædreland der opgiver dem. De Tydske endelig der i større eller mindre Antal vare spredte i den tilbagegivne Deel af Nordslesvig eller som senere bosætte sig der, ville nok med Tiden vide at finde Paaskud til at beklage sig over formeentlige Fornærmelser og Forfølgelser.

Hvad maae vi nu ikke under saadanne Omstændigheder vente os af den tydske offentlige Mening, der kun nødtvungen har fundet sig i Tilbagegivelsen? Kan der være den fjerneste Tvivl om at den hurtigt vil forstaa, at Danmark endnu bestandigt er Tydsklands Fjende, at den i de tilbagegivne Nordslesvigeres forbigaaende Misfornøielse vil see et Udtryk af Anger og i de tilbageblevne Nordslesvigeres Bitterhed imod Danmark en Opfordring, og at den vil exploitere de danske Tydskeres »Smertens Skrig« til at gjenoplive det dybe Had imod os, der sidste Gang kostede os Hertugdømmerne og næste Gang vilde true vor hele Existents? Og for alle disse Farer skulde vi udsætte os, blot for at vinde et Par □ Mile, der dog i Virkeligheden hverken kunde gjøre

os fra eller til? Var det da ikke meget klogere at afslaae den farlige Gave? Vilde vi ikke derved opnaae den dobbelte Fordeel, at undgaae enhver Kilde til ny Strid med Preussen og at sikkre Danmark mod Tydskhedens truende Fremskridt ved en mægtig Dæmning af hele det danske Nordslesvigs forenede Modstand?

Hvis disse Præmisses vare rigtige og udtømmende, vilde de føre langt videre og til en Conclusion, som man dog neppe vil vedkjende sig, nemlig at vi endog skulde afslaae Flensborglinien, hvis vi kunde faae den. Thi ogsaa om denne Erhvervelse kan det med Sandhed siges, at den ikke vilde give Danmark nogen væsentlig Magtforøgelse og ikke mindre sikkert er det, at hverken vilde Tydsklands Lyst til paany at søge Trætte med os eller Leiligheden til at finde Paaskud dertil blive mindre, naar det var hele Nordslesvig, og ikke blot en Deel, som gaves os tilbage.

Men de anførte Betragtninger ere ikke rigtige. Man overdriver Vanskelighederne og udmaler Farerne med for stærke Farver. Lad være, at vor Erfaring med Hensyn til de slesvigske Sogne, der ved Wienerfreden ere blevne incorporatede i Danmark, er altfor begrændset til at vi kunne slutte med Sikkerhed derfra, men, saaledes som den nu er, tjener den i alt Fald ikke til at bestyrke hine mørke Forudsigelser. Der er ganske vist Vanskeligheder og Farer forbunden med Gjenerhvervelsen af en Deel af Slesvig, men vilde vi da ved at afslaae at modtage, hvad vi kunde faae, sikkre os mod enhver Mulighed af tilkommende Overgreb fra Tydsklands Side? Det vilde være uforsvarligt at modtage Noget med Garantier, kunne vi ved Hjælp af nogen politisk Combination opnaae en særlig Sikkerhed for Riget, maae vi naturligtvis af yderste Evne stræbe derefter, og forresten stole paa at det ved Forsigtighed og Maadehold skal lykkes os at forebygge de Farer, som ganske vist *kunne* følge af en saadan Erhvervelse. Men af Frygt derfor at afslaae Tilbudet om en partiel Tilbagegivelse vilde være at tilsidesætte Pligter som

et Folk ikke ustraffet kan krænke. Spørgsmaalet lader sig nemlig ikke løse ved alene at afveie Farerne og Vanskelighederne imod den *materielle* Fordeel som Danmark kunde have af at forøges med nogle □ Mile Land — vare disse de eneste Faktorer med hvilke der skulde regnes, vilde det Facit være rigtigt, at den sidste ikke kan opveie de første. Men der er et ganske andet Hovedpunkt, hvorpaa det kommer an og det er Vigtigheden af at tilbagevinde for det danske Folk en saa stor Deel af de danske Nordslesvigere som endnu staaer til at redde, og denne *ideelle* men dog meget reale Fordeel kan vel opveie endeel Vanskeligheder og Farer. Selv de der ansee Egoismen for at være den rette Statskløgt, ville erkjende at der er en høiere og forstandigere Egoisme end den der opoffrer endeel af Folket i det daarlige Haab derved at danne en Dæmning til Forsvar for det øvrige. Intet Folk vilde kunne bære Bevidstheden om en saadan Handling og vel kan et lille Folk ikke leve af Verdens Sympathie men det kan heller ikke undvære den og hvorledes vilde vi kunne vente at finde nogensomhelst Sympathie hos Fremmede, naar vi stødte, om det endog kun var en Halvsneestusinde Danske bort, naar det med nogenlunde Sikkerhed var os muligt at opfylde deres inderlige Ønske om at gjenforenes med Fædrelandet?

III.

Af det ovenfor Udviklede fremgaaer det, at vi maae opgive Haabet om at Preussen opfylder Art. V i dens virkelig tilsigtede Omfang, men at det dog er en Mulighed at det vil kunne bestemme sig til at tilbagegive Danmark en om end kun meget ringe Deel af Nordslesvig uden Garantier, samt at det for os er en Pligt at modtage, hvad vi kunne faae uden Garantier baade for at redde, hvad der endnu staaer til at redde og for at bringe et Spørgsmaal tilende der saalænge det endnu henstaaer uløst vil hindre ethvert venskabeligt Forhold mellem os og Tydskland. Men hvad kan der da un-

der de forhaandenværende Omstændigheder gjøres for at opnaae et saadant Resultat?

Det er kun en *Mulighed* at Preussen vil gaae ind endog paa denne meget begrændsede Opfyldelse af Art. V og der er altsaa den Fare forbunden med at tvinge Bismarck til at udtale sig bestemt, at vi derved udsætte os for at faae det Svar af Preussen at det ikke har isinde at tilbagegive Noget — i alt Fald ikke paa Vilkaar som vi kunde antage, — og i Sammenligning med et saadant Udfald frembyder den nuværende Uvishedstilstand dog den dobbelte Fordeel at holde Spørgsmaalet aabent til bedre Tider og at vort Forhold til Preussen om end ikke godt dog er langt bedre end det da vilde blive. For at undgaae denne Fare og tillige fordi der, selv om Preussen er villigt til at afstaae Noget uden Garantier, altid bliver Spørgsmaal om Mere eller Mindre, vilde det være en væsentlig Fordeel for os, om den preussiske Regering tog Initiativet i Sagen og gjorde os Forslag, hvortil vi da kunde stille Modforslag. Da Krigen med Frankrig var endt, kunde man vente, at Preussen vilde give sig et Skin af Høimodighed ved at gjøre os Tilbud, saameget mere som man hidtil havde ladet forstaae at en af Grundene hvorfor der Intet skeete for at opfylde Art. V var den, at Preussen derved vilde faae Udseende af at handle af Frygt for Frankrig. Det viste sig imidlertid efterhaanden at Preussen ikke af sig selv var villigt til at tage et saadant Initiativ. Vi forsøgte nu paa ved Hjælp af Rusland at bevæge Keiser Wilhelm dertil, men Keisermødet i Berlin bragte os Intet og heller ikke senere have vi sporet nogen Virkning af Keiser Alexanders venskabelige Intercession. Vi kunne saaledes ikke længere vente Noget af Preussen eller af vore Venner, skal der røres ved Sagen, er det os selv, der maae bringe den frem i Berlin. Men kan det overhovedet nytte til Noget, at vi sætte os i Bevægelse?, og i bekræftende Fald *naar* og paa hvad Maade skulde det skee?

Det første af disse Spørgsmaal er ganske vist meget tvivlsomt. Det kan med stor Styrke gøres gjældende, at hvis Preussen overhovedet vilde indlade sig paa Noget, havde det vel selv taget Initiativet eller i alt Fald givet os en Antydning gennem Rusland. Vi kunne altsaa med en til Vished grændsende Sandsynlighed forudsee at en Henvendelse fra vor Side i Berlin vil møde et Afslag og vi paadrage os da de to ovenfor angivne Følger, 1) at vort Forhold til Preussen forværres og 2) at Spørgsmaalet om det end ikke derved bliver endelig slaaet ihjel, dog faaer en meget mislig Vending, fordi Preussen senere vil føle sig bundet ved det engang givne Afslag. Er det da ikke under disse Omstændigheder klogere at lade Sagen staae hen, haabende paa bedre Tider, da Forholdene eller andre Magters Indflydelse maaskee kunde bevæge den preussiske Regering til at optage den? Vi behøve jo ikke at frygte for, at det slesvigske Spørgsmaal saa hurtigt glemmes i Europa, saa lidt som at den danske Nationalitet i Nordslesvig skulde forsone sig med det preussiske Herredømme! — Disse Grunde ere imidlertid ikke afgjørende. Preussens Taushed ligeoverfor os og det undvigende Svar som Keiser Alexander gjentagne Gange har faaet *behøve* ikke at opfattes som Bevis paa at den preussiske Regering aldeles ingen Indrømmelse vil gjøre men kunne forklares derved at den er overbeviist om at vore ufravigelige Fordringer overstige hvad den vil give og under disse Omstændigheder foretrækker at lade Sagen stiltiende falde hen hellere end at give os Leilighed til at constatere at Art. V udtrykkelig af Preussen er erklæret for ophævet. Hvis den preussiske Regerings Adfærd er motiveret herved, vilde den altsaa blive en ganske anden, naar det viste sig at vi ikke fastholdt yderligtgaende Fordringer. — En eventuel Henvendelse i Berlin maatte derfor skee paa en saadan Maade at man ikke udsatte sig for et *officielt* Afslag; undgaaes et saadant, ville de ovenomhandlede Farer med Hensyn til den preussiske Regerings

Stilling til Sagen i Fremtiden og vort Forhold til Preussen, i det Væsentlige heller ikke være tilstæde. Men Hovedsagen er at jo længere Tiden gaaer hen desto stærkere forhæder den tydske offentlige Mening sig imod en hvilkensomhelst Indrømmelse til Danmark og der danner sig ligesom en Præscription mod Art. V som navnlig en tilkommende Regering i Preussen vilde mangle Villie og Evne til at opgive.

Af disse Grunde vil det neppe være forsvarligt endnu ret længe at vente paa bedre Tider, hvortil der ikke er nogen *bestemt* Udsigt, — skal Art. V faae nogensomhelst praktisk Betydning, maa det skee i en nær Fremtid, skeer det ikke, faae vi enten aldrig nogen Deel af Nordslesvig tilbage eller vi faae det i Kraft af ganske andre Adkomster og som Følge af ganske nye Begivenheder.

Vi maae altsaa være beredte paa selv at vove det Forsøg at henvende os i Berlin. Men dermed er det ikke sagt at dette Skridt skal gøres i dette Øjeblik. Det er Bismarck, til hvem vort Haab væsentlig eller vel alene staaer, og hans Stilling er for Tiden altfor truet til at han kunde gjøre Noget i denne Sag. Altsaa maae vi i alt Fald vente indtil den nuværende Crisis i Preussens og Tydsklands indre Regeringsforhold er overstaaet men efter al Sandsynlighed vil det ikke vare længe, før man i den Henseende idetmindste vil kunne see klarere end det for Øieblikket er os muligt.

Naar Momentet herefter kunde ansees for gunstigt, er der kun een Form der er mulig, nemlig den at sende en Mand til Bismarck, der paa Grund af sin Stilling hjemme og ude kan vente at hans Ord og har tilbørlig Vægt. Han maa i privat confidential Form men i Virkeligheden med den mest autentiske Troværdighed kunne søge at træffe en Overenskomst med Bismarck, og han maa kunne sige denne, at hvis de kunne blive enige, vil han som tilkommende Conseilspræsident og Udenrigsminister overtage Sagens yderligere Gjennemførelse for vort Vedkommende.

IV.

Tanken om at gjøre Danmark til en neutral Stat under europæisk Beskyttelse ligesom Belgien og Schweiz er oftere kommen frem, om end hverken officielt mellem Regeringerne eller offentlig i Pressen. Denne Tanke er kun lidet tiltalende for den nationale Selvfølelse og saalænge der endnu kunde være nogen Udsigt til at Frankrig vilde frembyde en Modvægt mod Tydsklands Overmagt, fandt Neutralitetsideen neppe mange Tilhængere her hjemme. Anderledes stiller Sagen sig vel nu da vi maa føle at vor Existents i høi Grad er truet og da det høieste vi kunne aspirere til, er at faae Lov til at leve.

Men er der nogen Udsigt til at denne Idee skal kunne realiseres, maa det være samtidigt med at det slesvigske Spørgsmaal afgjøres. Det vilde være for meget forlangt at man to Gange skulde beskjæftige sig med vore Anliggender og de to Spørgsmaal staae desuden paa flere Maader i gjensidig Forbindelse. Forsaavidt Danmarks Neutralisation sees som en Sikkerhed for at andre Magter ikke kunne true Tydskland fra Nordsiden, vilde den kunne tjene som Motiv for Preussen til at tilbagegive os et større Stykke af Nord-slesvig og sees Neutralisationen fra den Side at den yder Danmark en væsentlig Sikkerhed, vilde vi have et større Krav paa at opnaae denne Fordeel af Preussen paa samme Tid som denne Magt vil at vi skulle lade os nøie med en mindre Deel af Nordslesvig. Dersom vi overhovedet nogensinde kunde modtage en Tilbagegivelse ledsaget af Garantier, hvad vi imidlertid ikke under nogen Omstændigheder bør, vilde det ganske vist lettest kunne tænkes naar vi samtidigen opnaaede Rigets Neutralisation. Det viser sig saaledes at være ligesaa naturligt som praktisk at sætte disse 2 Spørgsmaal i Forbindelse med hinanden.

Der er imidlertid mange Vanskeligheder og Betænkeligheder forbunden med Neutralisationsideens Giennemførelse.

En Stats Neutralisation pleier at paalægges ikke at be-

giæres, med andre Ord den fastsættes fordi de garanterende Magter finde den nødvendig for deres egen Sikkerhed ikke fordi den stemmer med den paagiældende Stats egen Interesse. Kan det nu antages at Danmarks selvstændige Existens er saa vigtig for Europa at dette skulde ville paatage sig Garantien for Rigets bestandige Neutralitet? Og selv om dette besvares bekræftende og man i Europa tillægger det en stor politisk Betydning at det nye overmægtige Tydskland, ligesom det i Syd begrændses af det neutrale Schweiz og i Vest af det neutrale Belgien, ligeledes mod Nord finder en Skranke i et neutralt Danmark, viser der sig endnu en anden Vanskelighed nemlig den at medens Schweiz's og Belgiens Neutralitet er rettet ikke mod en enkelt Stormagt men mod de flere som omgive disse Lande og hver for sig kunde have en Interesse af at bemægtige sig dem, er Danmarks Beliggenhed derimod en saadan, at der egentlig kun er een Stormagt, som kunde tænke paa at bemægtige sig Danmark for at beholde det. Vil da denne ene, Preussen, give sit Samtykke til en Neutralisation, der kun er rettet imod det alene og hvorved det altsaa ikke vinder nogen tilsvarende Fordeel ligeoverfor andre Stater? Rigtignok kan det siges, at om end de andre Stormagter ikke vel kunde tænke paa at gjøre en varig Erhvervelse af Danmark kunde de dog i Tilfælde af en Krig med Preussen, have en betydelig Interesse af at bemægtige sig navnlig Sjælland som Operationsbasis under Krigen og forsaavidt vilde Preussen dog ogsaa vinde en forøget Sikkerhed ved Danmarks Neutralisation, men vil Preussen ansee denne Fordeel for saa betydelig at den opveier Opgivelsen af enhver Udvidelse af Tydskland imod Nord? En Neutralisation har dernæst ogsaa store Betæneligheder for os paa Grund af den Indflydelse den kan have paa vor indre Udvikling. Vil vor Rigsdag ikke misforstaae Neutraliteten som om den gav Riget en absolut Sikkerhed istedetfor at Sandhed er, at den kun yder os en relativ og maaskee mere moralsk end materiel Garanti og vil man ikke paa

Grund af denne Misforstaaelse forsømme vort Forsvarsvæsen eller gjøre dette endnu mere illusorisk end det allerede er? Og vil Rigsdagen der dog nu maaskee til en vis Grad føler en Skranke for sine demokratiske Extravagancer i Bevidstheden om at Landet har en Stilling at opretholde i Europa, ikke mene at en Neutralisation fritager den for at tage ethvert saadant Hensyn, og nu altsaa vil vælte op og ned paa Alt? Vil endelig ikke det danske Folks Interesse vende sig fra den europæiske Civilisations Udvikling og samle sig dels om vore indre smaalige Stridigheder dels om udelukkende materielle Formaal, saa at i saa Henseende Danmark bliver et »monarkisk Hamborg«?

Det kan ikke nægtes at disse Farer og Vanskeligheder virkelig ere tilstæde men der er et Middel hvorved de kunde fjernes eller betydelig formindskes og det vilde være, at Sverig og Norge neutraliseredes i Forbindelse med Danmark. En Neutralisation af *hele Norden* vilde frembyde en ganske anden Interesse for Europa end Danmarks Neutralisation og den vilde ikke længere være rettet imod Preussen alene men for Sverig-Norges Vedkommende netop i samme Omfang ramme Rusland. Ved tillige at omfatte Sverig-Norge synes Neutralisationstanken altsaa at ville vinde med Hensyn til Udsigten til at kunne realiseres. Det øvrige Europa faaer en større Interesse for Sagen, Preussen vinder Sikkerhed for at Rusland ikke udvider sig paa Sveriges Bekostning foruden at det ikke længere er udsat for at i en Krig Fjenden skal sætte sig fast paa Sjælland, og Rusland opnaaer Sikkerhed for at Preussen ikke bemægtiger sig Danmark og derved lukker Østersøen foruden at det i Tilfælde af en Krig ikke længere behøver at frygte for at Sverig skal slutte sig til dets Fjender. Ogsaa paa vore indre Anliggender vilde Optagelsen af Sverig-Norge i Neutralisationen udøve en meget gavnlig Indflydelse. Intet vilde nemlig da være mere naturligt end at den fælles Neutralitet motiverede et Fællesskab mellem de 3 nordiske Riger i Henseende til For-

svarsvæsenets Organisation og et saadant Fællesskab vilde utvivlsomt aabne Muligheden til med mindre Bekostninger end nu at skabe et kraftigt og velordnet Forsvar, der derhos som fælles for de 3 Riger, ikke kunde være udsat for den enkelte Rigsdags udelukkende Indflydelse. Virkningerne af et saadant Fællesskab i Henseende til den politiske Stilling udadtil og til Forsvarsvæsen indadtil vilde efterhaanden kunne strække sig videre, saasom i Retning af diplomatisk Repræsentation osv., og der vilde aabne sig en videre Horizont for os end der nu er Tilfældet: Faren for at vi paa Grund af Neutralisationen vilde nedsynke i smaa indre Kjævlerier og i materiel Velværen vilde betydeligt formindskes under denne Forudsætning.

Men vilde Sverig-Norge ogsaa være villige til at modtage en saadan Neutralisation? Dette Spørgsmaal er vistnok meget tvivlsomt da man aldeles savner Data til at danne sig en Formodning derom og da det i høi Grad kan være en Følelsessag navnlig for den svenske Folkebevidsthed, der langt fra ikke endnu har opgivet sine Stormagtsdrømme. Det synes imidlertid at en fornuftig og lidenskabsløs Betragtning af Forholdene maatte føre Sverig-Norge til med Tilfredshed at slutte sig til en saadan Tanke. De forenede Riger kunne ikke for Alvor længere tænke paa at tilbagevinde Finland, hvor det svenske Element allerede er overfløiet af den finske Nationalfølelse og som ligger for nær Petersborg til at Rusland skulde kunne opgive det uden naar de selv var ganske tilintetgjort, og vilde man endog tænke sig et saadant Udfald af en tilkommende Kamp mellem Germanismen og Slavismen, vilde Rusland dog sikkert i Tiden komme op igjen og Sverig vilde da miste, hvad det havde vundet. Sverig-Norge kan altsaa fornuftigvis Intet haabe af Krige men kun frygte dem og den politiske Solidaritet mellem Danmark og Sverig-Norge viser sig deri, at saasnart Preussen bemægtigede sig Danmark, maatte Rusland, enten det vilde det eller ikke, nødvendigvis søge gjennem Besiddelsen af Sverig-

Norge at naae til Havet paa den anden Side af Østersøen og Sundet, som vare blevne lukkede for det af Preussen. Ligesaa fordelagtigt vilde et militært Fællesskab med Danmark være for de forenede Riger. Deres Forsvarsvæsen er i en endnu langt slettere Tilstand end vort og deres finansielle Ressourcer ere ringere, Rigsdags-Indflydelsen kan hos dem blive ligesaa mislig og det kunde altsaa ogsaa for dem være meget nyttigt om Forsvarsvæsenet unddroges Partistriden og stilledes paa en international Grundvold ved en Overenskomst med Danmark. Man har hidtil med Rette skyet enhver væsentligere Tilnærmelse til os fordi man frygtede for paa den Maade at inddrages i den Fare, der truer os fra Tydskland, men denne Frygt og Fare vilde jo væsentligen være bortfalden naar Danmark neutraliseredes.

Fra hvilken Side Ideen om Nordens Neutralisation sees, viser den sig altsaa at være gavnlig og frugtbar, og er dette Tilfældet synes den ogsaa at maatte kunne virkeliggjøres. Men skal den for Danmarks Vedkommende sættes i Forbindelse med Løsningen af det slesvigske Spørgsmaal, er der ingen Tid at spille. Forberedelserne maae snarest muligt begynde, thi der er Meget at gjøre før Maalet kan naaes: først maatte Sverig-Norge vindes for Tanken — og det gjælder i saa Henseende ikke blot om Regeringen men ogsaa om den offentlige Mening i de forenede Riger —, dernæst maatte maa sikre sig Tilslutning af Preussen og Rusland som de nærmest Paagældende, og tilsidst maatte Europas Garanti erhverves paa en almindelig Congres. —

P. Vedel.

Egenhændig. P. Vedels Privatpapirer.

1059. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 16. Januar 1873.

. . . Hvad den slesvigske Sag angaaer, maa jeg være ganske af Deres Anskuelse at den fortiden sover en dyb Søvn. Keiseren af Rusland har ikke indfriet sit igjennem Storfyrsten givne Løfte om at ville tilskrive Kongen efter sin Hjemkomst, og vore andre supponerede Venner forholde sig ligesaa passive som han. Kun Falbe mener at Spørgsmaalet endnu bestandig er Gjenstand for Behandling, eller ialfald Omtale, blandt Fyrster og Stormænd; men kun forsaavidt kan jeg give ham Ret som jeg somst antager at det lever uagtet det sover.

Keiser Napoléons Død¹⁾ bryder man sig ikke om her, idet man mere og mere er tilbøielig til at troe at han har skadet vor Sag uagtet han i sin Tid gav sig Udseende af at have været vor sandeste Ven. Uagtet han jo nu var en falden Storhed er det dog vist ingeniunde givet at hans Død vil være uden Virkning, thi i Frankrig hænger man mere ved Bonapartismen end man i Almindelighed troer.

Situationen herhjemme er i Øieblikket temmelig spændt, hvad De vil have erfaret af Bladene. Det viser sig Dag for Dag tydeligere at Kløften mellem Folkethingets og Ministeriets Anskuelser er saa stor at Sandsynligheden er for at en af Parterne vil komme til at vige; jeg nærer imidlertid det Haab at det maa holde saalænge, at jeg kan faae de Bevillinger til Gesandtskabsgager, hvorpaa mine Bestræbelser gaae ud, igjennem. . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

Quaades Papirer. U. A.

---

¹⁾ Napoleon III døde i England d. 9. Januar 1873.

1060. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 1. Februar 1873.

[Heydebrand har under sit sidste Ophold i Berlin været modtaget baade af Bismarck og af Kejseren; B. modtager ellers i Reglen ikke hverken tyske eller fremmede Diplomater. Sagen har vakt megen Opsigt, idet man har troet, at H. kom direkte fra Kjøbenhavn, mens han i Virkeligheden har tilbragt et Par Maaneder i Congé i Baden.]

Jeg har imidlertid dog villet omtale Sagen for Dem, da den Opmærksomhed man har skjænket H.s Nærværelse forekommer mig at vise, at man endnu bestandig tænker paa Art. V. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1061. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 7. Februar 1873.

Kjære Kammerherre.

Jeg har endnu kun talt lidet med Heydebrand efter hans Hjemkomst, . . . men jeg skal nok berigtige enhver mulig Vildfarelse mHt. Deres Forhold til Archivsagen. Det er virkelig Synd at beskyldte Dem eller mig for at ønske at trække den kjedelige Sag i Langdrag, men med Kielerprofessorerne paa den ene Side og Wegener paa den anden er det svært at komme til et Resultat. Troer De at H. slet ikke har talt med B. om Andet end Archivsag? Nu har jeg kjendt ham i saa mange Aar og troer at jeg har nogen Erfaring til hans Væsen — og der forekommer mig at være Noget i hans Opførsel efter hans Tilbagekomst der ligesom lader mig formode at der er Noget der kaster en Skygge mellem ham og os. Hans Gemytlighed forekommer mig at være afløst af en vis Stivhed, som jeg tidligere har bemærket, naar han enten var stødt over

Noget eller han vidste noget for os Ubehageligt. Det Hele kan jo forresten være en Indbildning hos mig, saa meget mere som jeg — som sagt — kun har seet ham lidet endnu. Tiden vil vel snart vise hvorvidt jeg har havt Ret. . . .

Quaades Papirer. U. A.

P. Vedel.

1062. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 27. Februar 1873.

Deres Excellence vil vistnok, og det med Grund, have fundet, at det i længere Tid ikke har været synderlig bevendt med politiske Beretninger herfra. Imidlertid er dette jo ikke nyt, da det, som bekjendt, intetsteds er saa vanskeligt som her at erholde Stof til paalidelige politiske Meddelelser. . . .

Om det nordslesvigske Spørgsmaal høres, saaledes som Deres Excellence vil have forudset, Intet. Det Eneste jeg i denne Henseende kan meddele, er at Geh. Leg. Bucher, da jeg nylig i et Selskab spurgte ham om vi ikke snart atter skulde til at forhandle derom, svarede: »Wenn wir eine neue Regierung bekommen.« Meningen var klarligen den, at under den nuværende Konge af Preussen var Intet at gjøre.

Oreby.

G. Quaade.

1063. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 26. Marts 1873.

. . . Ved at see, at Borgmester Larsen¹⁾ er død, bliver jeg opmærksom paa at Bauer i sin Tid, jeg troer i 1865 eller 66, sagde mig, at Molzen, efterat have meddeelt Justitsraad (:Geh.

¹⁾ Borgmester i København, Etatsraad Lars Christian Larsen døde d. 24. Marts 1873.

Rd.) Wagener et Udkast til en Convention om Tilbagegivelse af Nordslesvig¹⁾ og at have faaet Wagener til at give dette Udkast Paaskrift om sin Billigelse eller noget Lignende, havde givet Larsen Udkastet til Opbevaring og maaske eventuel Enthüllung. Det er jo meget muligt, at dette ogsaa er Dem bekjendt; men jeg har dog villet omtale det, da jeg ikke troer at Tiden til Enthüllungen endnu er kommen for os.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1064. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 31. Marts 1873.

. . . Dommen over Socialisterne vil virke godt her, jeg haaber ogsaa især hos os.²⁾ . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1065. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Fortrolig.

Berlin, 14. April 1873.

Deres Excellence,

Skjøndt Fyrst Bismarck, efter at have forladt Stillingen som preussisk Ministerpræsident, har erholdt betydeligt mere Tid til sin Raadighed end Tilfældet tidligere var, har dette dog ingen Forandring medført i hans personlige Forhold til de fremmede Regjeringers herværende Repræsentanter. De Forhandlinger disse have at føre i mundtlig Form

¹⁾ Omtalt Akter I, Nr. 40. Trykt i Tillæg. — Sml. Hähnsen I, Nr. 360. II, Nr. 957—58.

²⁾ Københavns Kriminal- og Politiret afsagde d. 29. Marts 1873 Dom i Sagen mod Bestyrelsen for den internationale Arbejderforening. Redaktør, Løjtnant L. Pio idømtes 6 Aars Forbedringshus, Journalist P. Geleff 5 Aar og fhv. Musikhandler H. Brix 4 Aar.

med den herværende Regjering føres, ligesom forhen, udelukkende med den som Statssecretair i Udenrigsdepartementet fungerende tyske Gesandt i Brüssel, Herr v. Balan, eller med Directeuren for bemeldte Departements ikkepolitiske Afdeling; og da endog Ambassadeurerne ikke modtages af Rigskantsleren i Forretningssager uden ifølge forudgaaende særlig Anmodning derom, have Medlemmerne af Corps diplomatique saaledes i Reglen ingen Leilighed til at nærme sig den virkelige Udenrigsminister uden i de langtfra hyppige Tilfælde hvor denne viser sig enten ved Hofstederne eller i andre selskabelige Kredse, og hvor politiske Gjenstande, ifølge den nu engang i Berlin herskende Skik, af Landets Egne og ligeoverfor disse aldrig berøres uden i den allerstørste Almindelighed. Naar hertil kommer, at Herr v. Balan, der dog, i Alt hvad der angaaer politiske Spørgsmaal, ifølge sin Stilling skulde træde i Rigskantslerens Sted, paa ingen Maade seer denne saa stadigt, at han til enhver Tid er bekjendt med sin Regjerings Tanke og Hensigter, endog i mindre vigtige politiske Sager, saa bliver det selvfølgelig i høieste Grad vanskeligt for ikke at sige umuligt for enhver Udenforstaaende at give en blot nogenlunde sammenhængende og følgeret Skildring af den herværende Regjerings Politik deels i indre og deels især i ydre Henseende.

Under disse Omstændigheder vil Deres Excellence vistnok finde det meget forklarligt, at jeg nu i saa lang Tid ikke har omtalt det politiske Spørgsmaal som mere end alle andre interesserer den kongelige Regjering, nemlig Spørgsmaalet om Nordslesvigs Tilbagegivelse til Danmark. Her kommer desuden ogsaa den Omstændighed i Betragtning, at jeg formentligen ikke uden den største Forsigtighed bør bringe dette Spørgsmaal paa Bane ligeoverfor Personer der henhøre til den preussiske Regjering eller paa anden Maade staae denne Regjering nær.

Imidlertid har jeg dog i den forløbne Vinter havt Leilighed til at underholde mig om det slesvigiske Spørgsmaal med

nogle Medlemmer af den preussiske Landdag. Disse Personer, hvoriblandt jeg skal nævne den bekjendte Professor Gneist,¹⁾ have uden Undtagelse og alle saa at sige i samme Aand udtalt Ønsket om en fuldstændig Forsoning mellem Danmark og Tydskland, ikke ved en blot og bar Underkastelse fra Danmarks Side under det nu Bestaaende, men netop ved Ordningen af det slesvigske Spørgsmaal; og da nu Tilfældet har villet, at jeg ved de omhandlede Leiligheder er stødt sammen med Personer henhørende hver for sig til de talrigste eller meest fremtrædende Partier i ovennævnte Forsamling, nemlig det nationalliberale, det friconservative og det clericale Parti, kan hiint Ønske uidentivl ansees for at være Udtrykket for en temmelig udbredt Mening i Preussen, og vel ogsaa i Tydskland overhovedet. — Jeg bemærker derhos udtrykkeligt, at de omhandlede Personers Udtalelser til mig have været aldeles spontane, og at der ingen særlig Anledning har været for bemeldte Personer til derved, som man siger, at vise sig behagelige for mig.

Imidlertid maa jeg tilføie, at jeg, i hvad jeg saaledes har kunnet iagttage om den Stemning for Danmark med Hensyn til det slesvigske Spørgsmaal, som kan ansees for den fremherskende, i den herværende Befolknings raadende Kredse, ikke har fundet mere end et Vidnesbyrd om, at den preussiske Regjering, naar den bestemte sig til at ordne hiint Spørgsmaal, ingen virkelig Modstand vilde møde fra den preussiske eller tyske Nations Side. Nationen selv forholder sig passiv; ikke hindrende, men heller ikke selvstændigt fremmende; og de Personer til hvis Udtalelser jeg her henholder mig, stemme ogsaa alle overens deri, at de henvise den attraaede Ordning til Fremtiden.

Jeg har oftere havt den Ære at udtale for Deres Excellence, at den væsentlige og maaskee den eneste Hindring for Ordningen af det slesvigske Spørgsmaal ligger hos Kongen

¹⁾ Juristen Professor Rudolf Gneist (1816—95), 1868—84 Medlem af den nordtyske og den tyske Rigsdag.

af Preussen. Hindringen kan muligens være bestyrket eller næret ved enkelte af Hs. Majestæts nuværende eller tidligere militaire Omgivelser, saasom General Manteuffel; men de herfra kommende Vanskeligheder vilde neppe være af selvstændig Betydning, og i den civile Styrelse, navnlig blandt de preussiske Ministre, veed jeg ingen som vilde træde hindrende op imod Ordningen. — At Hindringen hovedsageligt ligger hos Kongen af Preussen, stemmer ogsaa med hvad Fyrst Bismarck stadigt har sagt baade til mig og Andre, og til at tvivle paa Oprigtigheden af dette Udsagn savner jeg, idetmindste endnu, tilstrækkelig Grund.

Jeg skal her tillade mig at anføre en Yttring af Rigskantsleren, som ganske stemmer med det Indtryk, Deres Excellence ved Læsningen af Ovenstaaende formeentligen vil faae om det nordslesvigske Spørgsmaals Stilling, nemlig at dette Spørgsmaal ikke er glemt, men at Tiden til dets Afgjørelse dog endnu ikke er kommen.

I en Samtale han for kort Tid siden havde med Fyrst Bismarck, har den herværende engelske Ambassadeur betegnet fornævnte Spørgsmaal som et Anliggende, hvis Ordning man imødesaae med stor Interesse, og herpaa har, saaledes som Lord Odo Russell sagde mig, Rigskantsleren, idet han drog et dybt Suk, svaret, at Ingen mere end han kunde ønske denne Sags Ordning; han var endog rede til at sætte sin Person derpaa, men *for Øieblikket* var Ordningen umulig.

Lord Odo Russell bemærkede, at han for sit Vedkommende antog, at det nordslesvigske Anliggende først vilde finde sin Løsning i Forbindelse med Ordningen af et andet mødende politisk Spørgsmaal. —

Hs. Maj. den tydske Kaisers Afreise til Petersborg er nu fastsat til den 25de d. M. . . .

Jeg sender denne allerærbødigste Indberetning med en sikker Leilighed til Kjøbenhavn.

Quaade.

1066. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 16. April [1873].

Kjære Kammerherre.

Jeg har været upasselig i et Par Uger og har derfor kun sparsomt kunnet skrive. Men nu haaber jeg at have overvundet Foraarets skadelige Indflydelser paa min Constitution og iler derfor med at oprette Noget af det Forsømte. . . .

5° Deres Depeche om Slesvig var særdeles oplivende, thi vi troede egentlig ikke at det nation. liber. Parti tænkte saa forsonligt, især Gneist der vist vil komme til at spille en stor Rolle i sin Tid. . . .

Her er Sagernes Stilling efter min Mening ikke god trods de foreløbige Seire. Jeg haaber at Finantsloven bliver voteret men jeg frygter at det vil lykkes Hansen at faae en farlig Agitation igang i Sommer, saa at Kampen bliver saameget værre til Efteraaret. Ligesaa lidet smigrer jeg mig med det Haab at Socialistdommen har nedslaaet Arbeideragitationen. Foreløbig ere imidlertid baade Venstre og Internationale kastet tilbage og Mange hovere som om Alt var fortræffeligt. Det er løierligt at læse Fædrelandet og høre Folk tale om en Række Opløsninger, den ene efter den anden, og Kongemagten som det Eneste der da bliver tilbage og arver den hele Magt. De samme der nu tale saaledes, talte tidligere ganske modsat og ville formodentlig ikke være saa raske naar det kom til Stykket med fortsatte Opløsninger, der jo i Virkeligheden fortsat systematisk forekommer mig at være et Statscoup. Jeg haaber derfor at det ikke skal komme til den Yderlighed. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1067. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Gesandterne i St. Petersborg, London, Paris og Stockholm.

Kjøbenhavn, 22. April 1873.

Siden de 3 Keiseres Møde i forrige Sommer har, saavidt den kgl. Regering bekjendt, den slesvigske Sag ikke alvorligt været bragt paa Bane fra nogen Side. Efter den Afvisning som Keiser Alexanders almindelige Antydninger om denne Sag mødte i Berlin,¹⁾ har den danske Regering selvfølgelig ikke søgt at bringe den preuss. Regering til at udtale sig om sine Hensigter med Hensyn til Pragerfredens Art. V, thi det kunde ikke være tvivlsomt at en saadan Opfordring under den forhaandenværende Stemning hos Keiser Vilhelms Regering enten vilde fremkalde et bestemt Afslag eller et Tilbud om Tilbagegivelse paa saadanne Vilkaar og med saadanne Indskrænkninger at den danske Regering ikke kunde modtage det.

Under disse Omstændigheder har man altsaa taalmodig maattet afvente et beleiligere Tidspunkt til at gjenoptage dette Spørgsmaal, hvoraf vort Forhold til Preussen og derigjennem mere eller mindre Danmarks fremtidige Stilling afhænger. Men hvor pinlig denne Udsættelse end er for os troer jeg dog at vi ikke alene kunne trøste os med at dette Spørgsmaal ikke vil gaae i Glemme ved de europæiske Hoffer, men ogsaa have Grund til at troe at man i Tydskland selv efterhaanden forsoner sig mere med Tanken om en Tilbagegivelse af en Deel af Slesvig. Det gjælder i denne Sag ikke saameget om den materielle Erhvervelse men i en endnu væsentligere Grad om at hvad der vindes tilbage, erhverves med god Villie baade hos den pr. Regering og hos det tyske Folk, thi kun under denne Forudsætning kan Erhvervelsen være varig og blive hvad den skulde være, et Grundlag for et godt og naturligt Forhold mellem de 2 Lande.

¹⁾ Sml. Nr. 1053.

Og seet fra dette Synspunkt, kan det vel endog ansees for at være en Fordeel at Opfyldelsen af Pragerfredens Art. V ikke foregik strax, thi den offentl. Mening i Tydskland manglede dengang den Erfaring om Forholdene i Nordslesvig som den nu efterhaanden dog begynder at faae, og den vilde da ganske sikkert have følt Tilbagegivelsen som en Indrømmelse, der kun var Tydskland fravristet af Frankrig og fra hvilken man altsaa maatte komme tilbage saasnart Hensynet til Frankrig var forsvunden.

Naar jeg siger at man i Tydskland synes efterhaanden at forsonse sig med Tanken om en Tilbagegivelse, er det ikke paa den i Pressen fremtrædende offentlige Mening at jeg nærmest tænker, men derimod paa Medlemmer af Rigsdagen og betydelige Personligheder, henhørende til de forskjellige politiske Partier. Af confidentiel Meddelelse fra den kgl. Gesandt i Berlin veed jeg at saadanne Mænd, hvis Anskuelse ved given Leilighed vil øve en meget væsentlig Indflydelse paa den alm. Mening i Tydskland baade erkjende at Forholdet til Danm. maa reguleres og at dette maa skee paa en for Tydskl.s nordlige Nabo tilfredsstillende Maade. Ligeledes holder jeg til den Anskuelse at Fyrst Bismarck personlig deler denne Synsmaade og ikke vilde være utilbøielig til at løse det slesvigske Spørgsmaal, dersom han ikke paa andre Steder mødte en Modstand, som det vilde være forbundet med for store Offre for ham nu at overvinde. Den væsentlige Hindring er rimeligvis at søge hos Keiser Wilhelm personlig og maaskee hos indflydelsesrige Medlemmer af Militærpartiet og Fremtiden synes derfor at kunne aabne gunstigere Udsigter end Tilfældet er under den nuværende Regering. Det har ofte været yttret at Fyrst Bismarcks Indflydelse vilde ophøre med den nuværende Regering, men jeg deler ikke denne Mening, saaledes som Sagerne idetmindste for Tiden staae, og jeg vilde ansee det for en Fordeel for Sagen, om Fyrst Bismarck i Tilfælde af et Thronskifte bevarede sin nuværende Embedsstilling, da han vistnok er den Mand, der

bedst er istand til at vise nogen Retfærdighed imod vore billige Fordringer.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 2 (St. Petersborg), 1 (London), 1 (Paris), 3 (Stockholm).

1068. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 25. Maj 1873.

Kjære Hr. Kammerherre!

Som De vil have erfaret af Bladene ere vi da nu endelig bleven Rigsdagen qvit,¹⁾ hvad jeg tiltrods for at jeg har saa lidt med den at gjøre, som jeg heldigviis har, dog anseer for at være en stor Lettelse. Det Gode have vi da blandt andet naaet at faae Finantsloven igjennem, hvad vi ikke altid have havt Grund til at haabe, og slippe saaledes for at skulle regjere med provisoriske Love, hvad altid er forbundet med Ulemper. Jeg har altsaa nu endelig faaet de 2000 r til Posten i Berlin, men heller ikke mere, hvad jeg eengang havde ønsket og været sangvinsk nok til at haabe at kunne naae, og naar jeg idag tilsender Dem disse Linier skeer det hovedsagelig, for at udtale for Dem, i hvor høi en Grad jeg beklager dette. At Sagen har havt sine Vanskeligheder vil De vel kunne vide. I Finantsudvalget, hvis Sammensætning ikke er Dem ubekjendt, var Stemningen ingenlunde gunstig imod Gesandtskabsvæsenet i det Hele, og lige overfor forskjellige Tendentser, der yttre sig der, maa man ansee det for en Seir, naar man kan bevare hvad der nu eengang bestaaer. Jeg tilstaaer derfor at det egentlig ikke var nogen stor Skuffelse for mig at see min Hovedbegjæring falde, ja at [det] endog var med en vis Tilfredsstillelse at jeg modtog Halvdelen. Men ved Siden deraf havde jeg ogsaa maattet gjøre den Erfaring, at jeg paa

¹⁾ Rigsdagen sluttede d. 21. Maj 1873.

ingen Maade kunde vente mere og at mine eventuelle Bestræbelser i den Retning vilde være aldeles ørkesløs Gjerning; ja at jeg ved saadanne Forsøg vilde risquere at tabe, hvad der alt var vundet, — og dette er Aarsagen hvorfor jeg paa Finantslovens senere Stadier har forholdt mig saa aldeles passiv. Jeg haaber imidlertid at det Tilskud jeg har erholdt vil kunne bidrage til at hjælpe Dem over nogle af de Vanskeligheder, der i de sidste Aar have indfundet sig.

For Deres Breve takker jeg Dem. Hviler end det slesvigske Spørgsmaal aldeles for nærværende Tid, og er der ingen Udsigter til at det vil komme paa Bane for det Første, er der dog ogsaa Et og Andet, der tyder paa, at det er levende endnu, og oftere Gjenstand for Samtale i de høiere Kredse, og dermed maae vi jo trøste os indtil Videre. Det er vist meget tvivlsomt om det har været paa Bane ved Keiser-mødet i St. Petersborg, men der er dog de der mene det.

Kronprindsen er igaar Morges i bedste Velgaaende kommet hjem fra Wien, og ligesom han der ved sin hele Op-træden har vidst at vinde Alle for sig, saaledes er han vendt tilbage derfra med et gunstigt Indtryk af hele Modtagelsen dernede.¹⁾

Idag have vi modtaget Efterretningen om at M. Thiers har trukket sig tilbage. Følgerne af dette Skridt ere vistnok aldeles uberegnelige. Jeg føler mig overbeviist om at Republiken, selvfølgelig den moderate, er den eneste Form, hvorunder Frankrig vil kunne komme til Ro, og jeg maa derfor ansee det for en stor Ulykke, dersom man nu kom over i et andet Spor, hvad enten dette førte til Høire eller til Venstre.²⁾

O. D. Rosenørn-Lehn.

Quaades Papirer. U. A.

---

¹⁾ Kronprins Frederik var Protektor for den danske Afdeling paa Verdensudstillingen i Wien, der aabnedes 1. Maj 1873. Sml. Nr. 1069 og Hähnsen II, Nr. 898.

²⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 899.

1069. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 24. Juni 1873.

Deres Excellence maa tillade mig idag at omtale en Sag som vel er af en lidt vanskelig Beskaffenhed, men som der dog i min hermed følgende Rapport maaskee turde findes en Grund til ikke at lade hvile for længe.¹⁾

Kronprindsen af Preussen har ikke Elephantordenen, og det forekommer mig dog ønskeligt, at han havde den forinden han bliver Konge og Kaiser. Det er jo paa ingen Maade vist, at dette skeer saasomt; man kan gjerne sige, at det ikke er sandsynligt. Kongen af Preussen seer ud som en Mand paa 50; han gaaer, rider, kjører og færdes som om han var i denne Alder. Men han har begyndt at være noget modtagelig for legemlige Bræk, og just med Personer, som han, der have holdt sig længe uden ydre Tegn paa Alder eller Svaghed, er det ofte Knald og Fald, naar Aarene ere der og saaledes den tidligere Modstandskraft bliver ringere; og dette Sidste er vistnok nu Tilfældet.

Deres Excellence vil erindre, at da vor Kronprinds var her i Slutningen af 1866, gav Kongen af Preussen ham den Sorte Ørn til ham selv, saavelsom til Kongen. Min Mening, som jeg meddeelte Grev Frijs, var, at vi strax til Gjengjæld burde give den preussiske Kronprinds Elephanten.²⁾ Saa vare vi qvit. Men Grev Frijs syntes ikke om det; og det var ogsaa naturligt, at Kongen, som helst havde været fri for hiin Opmærksomhed, ikke var tilbøielig til at give sig Udseende af at være erkjendtlig for hvad der fornuftigviis ikke kunde være ham nogen virkelig Fornøielse; og der blev derfor Ingenting deraf dengang. Men naar Kronprindsen af Preussen bliver Konge og Kaiser, maa han dog have Elephanten. Saadan som Verden

¹⁾ Fortrolig Depeche Nr. 20. 24. Juni 1873: Om den tyske Keisers Helbredstilstand.

²⁾ Sml. I, 317 ff.

nu engang er, vil det ikke kunne undgaaes, og da vil Tingen blive vanskeligere end dersom han faaer den før den Tid.

Nu er han Protector for den tydske Udstilling i Wien, ligesom vor Kronprinds er det for den danske. Baade han og Kronprindsessen af Preussen have gjentagende talt til mig om hvor kjært det har været dem at være sammen med vor Kronprinds først en Dagstid i Prag og derefter i Wien, og om hvormeget denne behager dem. Jeg anseer det for min Pligt at bede Deres Excellence tænke paa Sagen. En særlig Leilighed behøves strengt taget ikke; men vor Kronprindses samtidige Ophold i Wien i samme Stilling vilde, naar man søgte en særlig Anledning, i Manges Øine gjælde som en saadan.

...

G. Quaade.

Oreby.

1070. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Fortrolig.

[Wien,] 24. Juni 1873.

Hs. Excellence Baron Rosenørn.

Da jeg under Hs. M. Keiseren af Ruslands Ophold i Wien¹⁾ i en af mine Samtaler med Hr. Baron Jomini berørte det tydske Riges Forhold udtalte han sig for *Berettigelsen af Fyrst Bismarcks Politik*, der havde ført til Tydscklands nærværende Udvidelse og Magtomraade. Da jeg hertil replicerede, at jeg ikke vilde frakjende Preussen og Tydsckland Ret til ved en nærmere Sammenslutning mellem de enkelte Stater og ved en kraftigere indre Organisation at udvikle sin Magtstilling i Europa, men dog kun forsaavidt man holdt sig indenfor sine nationale Grændser og ikke gjorde Overgreb paa Naboernes Territorium, gav dette Baron Jo-

---

¹⁾ Den russiske Kejser kom 1. Juni 1873 paa Besøg til Wien. — Baron Alexander Jomini (1814—88) var Diplomat og meget betroet Embedsmand i det russiske Udenrigsministerium.

mini Anledning til at yttre sig om den slesvigske Sags endnu uafgjorte Stilling. Han sagde, at Baron Mohrenheim i en Rapport¹⁾ havde udviklet, at der var to Forklaringer at give paa Grunden, hvorfor man fra preussisk Side endnu lod denne Sag henstaae uafgjort. Den ene gik ud paa, at Fyrst Bismarck forbeholdt sig sin Opgjørelse, naar nye Forviklinger maatte indtræde i Europa, for at have et Middel til at sikkre sig Danmarks velvillige Neutralitet med det Samme. Den anden Forklaring var den, at Rigskantsleren ventede paa en ny Anledning for at yppe Krig med Danmark og benytte Leiligheden til at fratage det hele Jylland, og tilføiede Baron Jomini, »*dette syntes ham den rimeligste Forklaring*, men i saa Fald vilde man jo have et Ord at sige med i den Sag.«

Baron Jominis Anskuelse bekræftes jo vistnok derved, at Fyrst Bismarck ikke benyttede Leiligheden ved Krigens Udbrud i 1870, til at afgjøre det slesvigske Spørgsmaal. Hvad det andet Punkt angaar, bør man vistnok gjøre sig Rede for, hvor lidet det hidtil har gavnet Danmark at have saa mægtige Allierede som Rusland og England, til hvilke Magter Baron Jomini vistnok nærmest hentydede, og om det ikke vil lykkes Fyrst Bismarck henseet til den velvillige Tilslutning hans Politik har fundet hos disse lige saavel ved en senere som ved alle tidligere Leiligheder at neutralisere den Indflydelse som skulde gjøre sig gjældende i vor Faveur, henset til den velvillige Tilslutning hans Politik har fundet hos disse.

Da jeg ikke har villet overlade denne Beretning til Besørgelse med Posten, har jeg forbeholdt mig under min Congé personligt at afgive samme.

Falbes egenhændige Koncept til Depeche Nr. 17; Udfærdigelsen er ikke fundet. — U. A. Ges.ark. Østrig I—II Politiske Sager 1871—80.

---

¹⁾ Mohrenheim havde fremsat saadanne Synspunkter i Skrivelser til Gortchacow af 18. Februar og 14. April 1870. (Russiske Statsarkiver, Moskwa).

1071. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Kjære Kammerherre. [Kjøbenhavn,] 28. Juni 1873.

Hvad Elefanten¹⁾ angaaer kan jeg meddele den supplerende Efterretning at da Kronprindsen i Wien traf sammen med Kr[onprinsen] af Pr[eussen] fik han det Indtryk at denne ønskede Ordenen og jeg troer endog at han lod falde nogle Ord om at han gjerne gjorde et Besøg i Kjbhvn. hvis han ikke frygtede for at Befolkningen vilde optage et sligt Besøg mindre godt. Jeg har derfor i Anledning af Deres Brev raad- det Ministeren til at tale med Kronprindsen og med Kongen, og en Slags Anledning vilde jo byde sig hvis den Første, som der har været Tale om vilde assistere ved Præmieuddelingen,²⁾ hvor han da rimeligvis træffer sammen med Kr. af Pr.

Imidlertid vil jeg dog henstille til Dem om man ikke skulde kunne tænke sig et andet Moment til at vise denne Høflighed. Naar der engang — og maaskee det ikke er saa fjernt — finder et Thronskifte Sted, forekommer det mig nødvendigt for at vort Forhold til Preussen kan blive klaret, at vi strax alvorligt tage fat paa Art. V, for at faae et Resultat, thi et hvilket som helst Resultat er bedre end den nuværende Tilstand. Vi kunde da strax sende en extr. Mission derhen — jeg tænker paa Grev Frijs — med fuld Myndighed til at gjen- nemføre en Afgiørelse. Vilde han saa ikke med det samme passende kunne bringe Ordenen? Eller man kunde jo gaae endnu høiere op, naar der var Spørgsmaal om nogen Repræ- sentant for Kongen ved slig Leilighed? Jeg henstiller dette til Dem, men indtil Videre har jeg raadet Ministeren som oven- for sagt. . . .

P. Vedel

Quaades Papirer U. A.

---

¹⁾ Sml. Nr. 1069.

²⁾ Ved Verdensudstillingen i Wien.

1072. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 1. Juli 1873.

Ifølge hvad De siger om Elephanten¹⁾ er jeg bange for at jeg ikke har været tydelig nok i mit Brev til Baron Rosenørn.²⁾

Jeg er enig i at den Tid maaskee er nær, da vi maae have Klarhed med Hensyn til Art. V og den Form De foreslaaer, lader Intet tilbage at ønske.³⁾ Men det Hele passer dog ikke til hvad jeg havde tænkt. Min Mening var det, at forekomme det Øieblik da vi, efterat Kronprindsen af Pr. var bleven Kaiser, dog maatte enten give ham Elephanten, eller stille en chronisk Spænding mellem os og vor Nabo til Skue for hele Verden. Enhver veed jo at Spændingen er der i en væsentlig Henseende, men derfor kunne vi gjerne regulere vort Forhold i det Ydre til Nabodynastiet. Vi faae ikke Nord-slesvig tidligere ved at undlade det, og forsaavidt der kan være Tale om en Revanche, opgives denne paa ingen Maade ved hiin Regulering.

Som Følge heraf slutter jeg mig ganske til det Raad De i Begyndelsen af Deres Brev siger at De har givet Ministeren. Jeg forudsætter naturligviis, at det ikke skal see ud som om Elephanten kommer mere fra Kronprindsen end fra Kongen, ligesom jeg ogsaa veed at De vil vide at indrette det saaledes, at ikke onde Tunger, naar Kronprindsen af Pr. faaer Elephanten i Anledning af det samtidige Ophold i Vien, skulle kunne sammenligne ham med Udstillerne som faae Præmier.

Inden jeg gaaer over til Dr. Schnitzer maa jeg endnu fremføre hvad jeg glemte at anføre ovenfor, nemlig at det ganske vist er muligt, at Kongen af Pr. ikke lever længe, men at det

¹⁾ Se Nr. 1071.

²⁾ Trykt som Nr. 1069.

³⁾ Sml. Nr. 1071.

dog er ligesaa muligt, at han endnu har mange Aar for sig, og dette kommer altsaa ogsaa i Betragtning ved Deres andet Alternativ.

[Om Dekoration af en Dr. Schnitzer, der en Gang har virket i dansk Interesse i den slesvig-holstenske Sag og paa anden Maade. Kongen og Udenrigsministeriet har ikke megen Lyst til at gøre ham til Ridder af Danebroge.]

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer. — I Quaades Papirer U. A. findes et tilsvarende Brev ogsaa dateret 1. Juli 1873, paategnet: Meget forkortet. Ud over Forkortelsen er der ikke væsentlige Forskelligheder mellem det oprindeligt skrevne og det afsendte Brev.

1073. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 23. Juli 1873.

. . . Deres Bemærkning om Bismarcks Ord til K. synes at antyde at De tænker Dem en anden Hensigt dermed end den, som jeg var standset ved, nemlig at sige Noget til K. der uden at engagere til Nogetsomhelst heller ikke var denne altfor ubehageligt og kunde ophidse ham til at bralle op i Salen.¹⁾ Men naar De om kort Tid kommer hertil vil jeg selvfølgelig kunne høre Deres Mening derom og om meget Andet.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1074. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Fortrolig.

Deres Excellence,

Berlin, 28. Juli 1873.

Skjøndt der nu er forløbet en meget lang Tid, siden Herr von Thile forlod Stillingen som Statssecretair i det her-

---

¹⁾ Se Mackeprang, S. 107 f. og Kriegers Dagbøger V, S. 312 med Note.

værende Udenrigsdepartement, er der dog endnu ingen endelig Bestemmelse truffen med Hensyn til Besættelsen af denne Stilling. I den tydske Rigsdags sidste Samling er der voteret Beløb af 12000 Thaler aarligt for Statssecretairen tilligemed et aarligt Tillæg af 3000 Thaler indtil der kan blive stillet ham en Embedsbolig til Raadighed, Alt i den Hensigt at han kan blive stillet lige med Præsidenten for Rigskantsler-Embedet og Chefen for Admiralitetet samt de preussiske Statsministre; men Herr von Balan er dog endnu bestandigt Gesandt i Bryssel og bestyrer Statssecretair-Embedet ikkun provisorisk. Af min allerærbødigste Indberetning af 22nde December f. A. Nr. 29 vil Deres Excellence erindre, at efter hvad jeg dengang havde erfaret, havde Herr von Balan stillet Betingelser for Overtagelsen af dette Embede, og, afseet fra de pecuniære Betingelser, navnlig forlangt Sæde i det preussiske Statsministerium som preussisk Statsminister. Man har sagt mig, at det er denne Betingelse som hidtil har staaet i Veien for en Afgjørelse, idet Fyrst Bismarck under nærværende Forhold og navnlig saalænge det preussiske Statsministerium er saaledes organiseret som Tilfældet er for Tiden, selvfølgelig ikke kan opgive sin Stilling som Udenrigsminister, medens der paa den anden Side ikke vel kan være Plads i bemeldte Ministerium for to Udenrigsministre. Jeg har oftere hørt yttre af Personer som jeg maa ansee for at være istand til at danne sig en paalidelig Mening, at den heromhandlede Usikkerheds-Tilstand staaer i Forbindelse med eller er en Følge af meget mislige og forviklede baade reelle og personlige Forhold i den herværende øverste Statsstyrelse. Fyrst Bismarck har mere end eengang udtalt sig ugunstigt om den Uafhængighed, som retligt tilkommer hver enkelt preussisk Statsminister i hans Embedsomraade, og man begynder nu atter at tale om, at hans Maal er at blive preussisk Statskansler.

Da jeg igaar præsenterede den kongelige Legationssecretair, Kammerjunker Krag, som Chargé d'affaires under min

forestaaende Fraværelse fra Berlin for Herr von Balan, sagde denne mig, at der var megen Sandsynlighed for at han ikke forblev længe i det herværende Udenrigsdepartement, men derimod vendte tilbage til sin Post i Bryssel, der var ham langt behageligere.

Det nordslesvigske Medlem af den tyske Rigsdag, Herr Kryger-Beftofts Samtale med Rigskansleren i Slutningen af forrige Maaned har, efter først at have været offentliggjort i de locale Blade, givet de herværende, navnlig de national-liberale Blade, Stof til Artikler der som oftest commentere Fyrst Bismarcks Yttringer til Herr Kryger i en for Danmark meget ugunstig Aand. Hvorledes disse Yttringer, hvis Ordlyd uden al Tvivl er correct gjengivet i Herr Krygers Fremstilling, opfattes i de herværende politiske Kredse, er meget vanskeligt at sige. Thi paa denne Aarstid gives der her i Berlin ikke mange Kilder til Oplysning om de Spørgsmaal hvortil hiin Samtale, og især den Omstændighed, at det er Fyrst Bismarck selv som har foranlediget Samtalen, giver Anledning. Der er kun faae af mine Colleger tilbage her, og da de ikke have Adgang til anden Veiledning for deres Meninger end den de finde i deres egne subjective Anskuelser, ere deres Udtalelser meget afvigende.¹⁾

Jeg bemærker her, at den russiske Ambassadeur nyligt yttrede for mig, at han ikke var vis paa at det, saaledes som oftere er blevet udtalt, og som Fyrst Bismarck gjentagne Gange har antydnet og undertiden udtrykkeligt paastaet, er den tyske Kaiser hos hvem Hindringen for Opfyldelsen af Pragfredens Artikel V maa søges. Han ansaae det for idetmindste ligesaa muligt, at denne Hindring maatte søges hos Rigskansleren. . . .

G. Quaade.

Depeche Nr. 22, efter Paaskriften modtaget 20. August 1873.

---

¹⁾ Sml. Nr. 1073. — Hähnsen II, Nr. 902—04.

1075. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm.¹⁾

Kjøbenhavn, 30. Juli 1873.

For det Tilfælde at D. H. efter Deres Conference med General Björnstjerna maatte ansee det for at være foreneligt med Lodssagens²⁾ Tarv at forblive i Christiania, saalænge Kronprindsen af Preussens Besøg hos Hs. Maj. Kong Oscar varer, har jeg anseet det for nødvendigt at sætte Dem istand til at møde forskellige Eventualiteter, som kunde indtræde.

For det mulige Tilfælde at Hs. keis. Høihed naar De forestilles for ham, skulde gjøre en Bemærkning om at han nok kunde have ønsket at lægge Hjemreisen over Kbhvn. for at hilse paa Hs. Maj. Kongen og den kgl. Familie, men at han frygtede for at nærværende Øieblik maaskee ikke var ret gunstigt, og han kunde muligviis endog mere eller mindre tydeligt alludere til den formeentlig fjendtlige Stemning mod Preussen som han formodede at være tilstæde hos Befolkningen i Hovedstaden, bemyndiger jeg Dem med Hs. Maj. allerhøieste Tilladelse til at svare at De tvertimod tør forsikre Hs. keis. Høihed at det vilde være Kongen og den kgl. Familie meget kjært hvis Kronprindsen vilde realisere denne Tanke, hvori Alle sikkert kun vilde see et velkomment Bevis paa Hs. keis. Høiheds og Keiserens venlige Følelser for den kgl. Familie og for Danmark. — Det vil vistnok være saa meget heldigere om De kunde faae Leilighed til at udtale Dem saaledes som De efter Deres Referat i Depesche af 22. Juli om Deres Samtale med Kong Oscar forekommer mig at have udtalt Dem noget vel mistrøstigt om denne Sag.³⁾

¹⁾ I Randen staar: f. T. i Christiania.

²⁾ Der førtes i denne Tid Forhandlinger mellem Danmark og Sverige om en Ordning af Lodsvæsenet i Øresund. De afsluttedes 14. August 1873 med en af Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn og den svenske Gesandt i København L. Beck-Friis undertegnet Deklaration, trykt Danske Traktater efter 1800 II, S. 404 ff. Sml. Kriegers Dagbøger V, 277, 287, 289 f., 293, 312 f., 315.

³⁾ Depechen ikke fundet.

Jeg forudseer ligeledes Muligheden af at Pragerfredens Art. V kunde blive berørt af Kronprindsen til Dem, saameget mere som Kong Oscar synes tilbøielig til at bringe denne Sag under Omtale til sin høie Giæst. Skulde noget Saadant skee, jeg mener altsaa, hvis Kronprindsen af sig selv berører Sagen til Dem og navnlig giver Dem Anledning til at yttre Dem nærmere derom, — under saadanne Omstændigheder vil det være Dem af Vigtighed at vide hvad De efter Regeringens Anskuelser passende kan udtale. I saa Henseende vil De da, forsaavidt Kronprindsens Ord giver Anledning dertil, kunne forsikkre ham om at denne Sag ligger den kgl. Regering varmt paa Sinde, mindre for den territoriale Gevinst som derved vilde kunne opnaaes men desto mere fordi Regeringens Forhold til Preussen ved en Overenskomst sikkert vilde vinde i Hjertelighed. Forsaavidt det i tydske Aviser nylig i Anledning af Fyrst Bismarcks Samtale med Kryger har været paastaaet at den danske Premierminister til Personer der efter den franske Krig officiøst havde sonderet ham om han var villig til at indlade sig i Forhandlinger om Opfyldelsen af Art. V., skulde have erklæret at den danske Regering af Hensyn til den off. Mening i Dmk. ikke vilde see sig istand dertil, kan De forsikkre at dette beroer paa en Misforstaaelse, og at Conseilspræs. saalidt som nogen anden dansk Minister har udtalt noget Saadant. Tvertimod har den danske Regering før og efter 1870 altid været beredt til og varmt ønsket at disse Forhandlinger kunde finde Sted. Lige-saa urigtigt er det, naar man fra tydsk Side ofte har paa-staaet at Dmk. kun paa Betingelser der ikke kunde modtages af Preussen, vilde være villig til at indgaae paa en Overens-komst. De troer at kjende Deres Regerings Hensigter nok til at vide at de Forhaabninger som den gjør sig, ere moderate og at hvad den især har for Øie er at ende denne Sag paa en Maade, der for Fremtiden tilfulde vilde kunne sikkre det nabovenlige Forhold mellem Tydskl. og Dmk.

Jeg behøver ikke at sige D. H. at det ganske afhænger af

Samtalens Gang og af Kronprindsens egen Ledelse af samme, hvorvidt De vil faae Leilighed til at udtale dette eller endog kun en Deel deraf, men jeg har dog ikke villet undlade at underrette Dem om, hvorlangt De under givne Forhold kunde gaae i Deres Ord.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 5.

1076. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør
P. Vedel.

Kjøbenhavn, 17. August 1873.

Kjære Directeur!

Jeg vil blot i Forbindelse med at sende Dem tvende Telegrammer . . . kortelig meddele Dem, at Kronprindsen idag reiser til Malmø med Slesvig, for at complimentere den tyske Kronprinds, hvoraf maaskee et Besøg her endnu kunde følge.¹⁾

O. D. Rosenørn-Lehn.

P. Vedels Privatpapirer.

1077. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Gesandterne i Stockholm, London, Paris, Berlin, Wien, Rom og St. Petersburg.

Kjøbenhavn, 21. August 1873.

Som /Tit./ vil have erfaret af Aviserne har den tyske Keiserprinds i disse Dage aflagt et Besøg hos den kgl. Familie paa Fredensborg.²⁾ Allerede i flere Aar havde Hs. keis. Høihed til Hensigt at giengjælde det Besøg som den danske Kronprinds for nogle Aar siden efter særlig Indbydelse aflagde i Berlin, og da de 2 Prindser afvigte Foraar mødtes i

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 315 f.

²⁾ Besøget fandt Sted 17.—19. August. Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 315 f.

Wien, udtalte Keiserprindsen Ønsket om saasnart en Leilighed bød sig, at udføre denne Hensigt. En saadan Leilighed viste sig naturligen, da Hs. keis. Høihed paa sin Tilbagereise fra Stockholm kom til Malmø og der traf sammen med Hs. kgl. Høihed Kronprindsen, der paa Kongens Vegne havde begivet sig derhen for at hilse paa Keiserprindsen.

Hs. keis. Høiheds Besøg har saaledes en udelukkende personlig Charakter og ligesom det ikke havde sin Grund i Politiken, saaledes har denne heller ikke været bragt paa Bane under Opholdet her. Ikke destomindre tillægger den kgl. Regering denne Begivenhed en ikke ringe Betydning idet den i dette Besøg seer et Bevis paa den tydske Keiserfamilies venkabelige Følelser for Hs. Maj. Kongen og for Landet, ligesom den ogsaa har al Grund til at troe at Hs. keis. Høihed medbringer et tilfredsstillende Indtryk af den Modtagelse, som han her har mødt. —¹⁾

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 7 (Stockholm), 3 (London), 6 (Paris), 4 (Berlin), 5 (Wien), 3 (Rom), 5 (St. Petersborg).

1078. Optegnelse om Kong Oscar II's Politik.

Berlin, 8 septembre 1873.

Le roi Oscar II, de Suède, à l'encontre de feu son frère, n'est pas un partisan du scandinavisme, et croit qu'une alliance avec l'Allemagne pourra seule garantir l'avenir de son pays. C'est pour influencer l'opinion publique en Suède et en Norvège qu'il a invité le prince royal de Prusse. Et en effet, son calcul ne l'a pas trompé. La personnalité du prince a fait la meilleure impression dans les deux royaumes, et le parti scandinave a été relégué au second plan. Son organe, *Aftonbladet*, lui-même, a été forcé, par le courant général, à adopter une attitude amicale envers l'empire allemand.

¹⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 900—01, 905—07.

Quand on a vu, à Copenhague, que les alliés suédois et norvégiens sur lesquels on comptait, désertaient le drapeau du scandinavisme, on a été pris subitement de la peur de *l'isolement*, et des hommes politiques assez haut placés en Danemark ont soupçonné le projet d'une alliance suédo-germanique, dont, à un moment donné, le Danemark devrait faire les frais. Et en effet, il y a, à Stockholm, des hommes politiques qui commencent à caresser le projet d'une alliance de cette nature, qui donnerait à l'Allemagne la province de Jutland, et permettrait à la Suède d'annexer les îles danoises. C'est à Berlin que l'on n'a pas voulu entendre parler de ces aventures en expectative. Or, à Copenhague, on ignorait complètement ces dispositions de la Prusse, et, l'esprit plein d'angoisse au sujet de l'appétit prussien, on a lancé dans le public danois ce mot d'ordre: »Pas d'isolement! Entendons-nous avec la Prusse. Laissons, pour le moment, toute récrimination de côté.«

Le roi de Danemark, informé, à Fredensborg, de ces tendances de jour en jour plus répandues dans sa capitale, a cru agir dans le sens national en faisant inviter par son fils le prince impérial d'Allemagne. Ce dernier, *spontanément*, et sachant qu'à Berlin on aimait à ne pas augmenter les griefs du Danemark, a accepté l'invitation avec cette cordialité qui lui vaut partout une popularité extraordinaire. On connaît l'histoire des toasts prononcés de part et d'autre au château de Fredensborg.

Toutefois, lorsqu'à Copenhague on a eu connaissance de la visite du prince impérial, et que l'on a appris, d'autre part, que l'on n'était ni aussi isolé, ni aussi menacé qu'on l'avait cru, l'enthousiasme pour une entente avec l'Allemagne s'est peu à peu refroidi, de sorte que, pour le moment, le sentiment public est *presque* (mais non tout-à-fait) complètement retourné à son ancien niveau, en ce qui concerne la Prusse; d'autant plus que l'on sait, maintenant, que la visite

du prince impérial n'aura aucune *conséquence tangible et immédiate* relativement à l'affaire du Slesvig du Nord.

En Allemagne, par contre, on a vu avec beaucoup de plaisir soit la visite du prince impérial, soit la première phase du changement opéré dans le sentiment public en Danemark; et *il ne serait pas impossible* que M. de Bismarck, en présence de ces tendances, en fit le point de départ de sa politique ultérieure. Voici comment et pourquoi:

Le chancelier, et surtout son entourage, penchent vers cette idée, que la prochaine guerre, inévitable avec la France, serait non seulement une guerre de revanche, mais par-dessus tout une *guerre de religion*, une guerre du catholicisme, de l'ultramontanisme, contre le monde libéral en matière religieuse et contre le protestantisme. A la *Ligue probable des nations catholiques* il faudrait pouvoir opposer alors la *Ligue des nations protestantes*, c'est-à-dire des Allemands, Danois, Suédois, etc. Pour préparer ce but, pour le rendre possible, il faut un rapprochement simultané des Etats, qui défendent l'entrée de la Baltique. C'est sur cette base que l'on croit devoir opérer à l'avenir à l'égard des pays scandinaves, et la visite du prince impérial d'Allemagne à Copenhague, comme à Christiania et à Stockholm, peut être considérée comme la première étape faite sur cette voie d'apaisement et d'entente. Une fois les esprits apaisés, il sera beaucoup plus facile — on l'espère, du moins, — de formuler et de faire accepter les garanties que l'on croit nécessaires pour protéger les Allemands disséminés dans les districts du Slesvig du Nord. Ces garanties pourraient être plus facilement accordées par les Danois, et l'Allemagne pourrait en exiger beaucoup moins, de sorte que l'exécution de l'article V du traité de Prague, toujours dans les limites des frontières déclarées nécessaires par l'Etat-major allemand, pourrait, à un jour donné, avoir lieu, pour sceller, par cet appoint, l'alliance des deux Etats voisins.

Je crois pouvoir vous garantir que les dernières idées énoncées ci-dessus sont nourries dans les plus hautes sphères, et surtout dans l'entourage du prince impérial.

Oreby. — *Optegnelse iblandt Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehns Papirer med Paaskrift: Source prussienne. Muligvis modtaget gennem Jules Hansen. Haandskriften er dog ikke Jules Hansens, men den samme som i et andet Brev paa Oreby mrkt.: Source prussienne*^{12/6} [intet Aar] og undertegnet X.

1079. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel!

Kjøbenhavn, 10. September 1873.

. . . Der vare mange Ting men dog i Særdeleshed det hvorom vi sidst samtalede ude i Gaarden hvorom jeg kunde have ønsket at udtale mig for Dem, thi det forekommer mig [ikke] alene for Ministeriet men ogsaa for Landet af Betydning, at Throntalen¹⁾ kommer til at marquere, om ikke ved dens Indhold i positiv Retning saa kan jeg dog tænke mig at den baade indadtil og tildeels udadtil kunde skabe Forestilling om fast Villie og Ihærdighed, uden egentlig at udtale dette altfor stærkt. De veed at jeg har aldrig troet og endnu mindre nu troer paa at Preussen eller Tydskland godvillig retrocederer Nogetsomhelst, men det gjelder, forekommer [det] mig, for den danske Regjering om ikke at faae Skin af at opgive Haabet men tillige om ikke at ægge den overmodige Fjende, som han dog er og bliver trods alle Høflighedsphraser; at noget Andet var ønskeligt er een Sag men jeg troer at alle Aar siden 65 have beviist at han heller ikke mod Nord var mættet, men ligesaalidt som Landmanden maa tabe Modet fordi Vorherre sender mere Regn end ønskeligt, ligesaalidet maa Statsmanden opgive Haabet saalænge der endnu er

¹⁾ Se Nr. 1081.

nogen chance — og det forekommer mig muligt at naar man var sig dette bevidst, maatte man ogsaa i Udtalelsen kunne marquere dette. . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1080. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 24. September 1873.

Deres Excellence vil muligen have fundet det besynderligt, at jeg ikke har ladet høre personligt fra mig siden min Hjemkomst til Berlin for 3 Uger siden. Men Sagen er at jeg Intet har havt at skrive. . . .

Den for alle ikke-Tydske, og vel egentlig ogsaa for os, der, skjønt vi ikke ere Tydske, dog ere vante til Saameget, — underlige Ting at B. Bülow bliver Statssecretair efter Thile og Balan, ansees for, og jeg kan ogsaa betegne den som, aldeles afgjort.¹⁾ Han er for Tiden ikke i Berlin, men ventes at indtræffe her med det Allerførste og da vil hans Udnævnelse blive officiel. Man er i det Hele meget tilfreds dermed; og det kan heller ikke feile, at Forholdene til ham ville blive meget behagelige for Alle der faae med ham at bestille.

Oreby.

G. Quaade.

1081. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Frijsenborg, 25. September 1873.

Kjære Vedell! . . . Jeg er meget beroliget ved Efterretningen om at der ingen Throntale holdes, idet derved paa den

---

¹⁾ Holsteneren Bernhard Ernst v. Bülow (1815—79), der havde været i dansk Tjeneste indtil 20. Oktober 1862, fra 1849 som Gesandt ved Forbundsdagen i Frankfurt a. M., og derefter Statsminister i Mecklenburg-Strelitz, tiltraadte Oktober 1873 Posten som Statssekretær i det tyske Udenrigsministerium. — Sml. Bismarck, Die gesammelten Werke, 2. Aufl., Bd. 8, S. 93.

lempeligste Maade undgaaes de Skjær som en saadan vilde frembyde baade indadtil og udadtil, og det tillige kan tilkjendegive en fast Villie hos Konge og Regjeringen ikke at ville lade sig byde Alt af den dominerende Stemning i Folkething. Jeg bilder mig ind at Raseriet ikke er saa stort som Trummen gaaer til, og ufeilbart er det at Striden imellem det forenede Venstre ingenlunde er blevet mindre siden sidste Rigsdagssamling, men tillige maa det med Bedrøvelse konstateres at den conservative og besindige Deel af Folket snarere er bleven sløiere end mere aarvaagen. —

De kan vide at jeg for nærværende Tid lever mere i Ordningen af Alt til min Datters Bryllup til at beskjæftige mig meget levende med Politik men kan ikke nægte at hvis dette overhovedet var muligt for mig bliver Thiers mig modbydeligere Dag for Dag. — . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1082. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 29. September 1873.

Kjære Hr. Kammerherre!

Det var mig som altid, naar jeg hører fra Dem, en Glæde for nogle Dage siden at modtage Deres sidste Brev af 24de dennes, der uagtet der som De skriver for Tiden er stor Stillehed i Politikken indeholdt Adskilligt, jeg læste med mere end almindelig Interesse. . . .

Den tyske Kronprindses Besøg her, der jo et Øieblik vakte en vis Opsigt er nu begyndt at gaae i Glemme; De saae rigtigt, Hr. Kammerherre! naar De under Deres Besøg hos mig en Dag udtalte det som givet at han vilde komme hertil. Jeg anseer det for særdeles heldigt at det skete, thi i alle Tilfælde har det viist Tydskland, at det er aldeles falskt naar det vedvarende af den tyske Presse paastaaes og af Mange

troes, at vi her i Danmark endnu bestandig ere opfyldte af Had og Vrede imod vor sydlige Nabo, og at en fuldstændig Forsoning [*ikke*] med største Lethed vilde kunne skabes, naar man vilde komme vore rimelige Ønsker imøde. Det har derfor ikke kunnet Andet end smerte os her, naar den tyske Presse — jo vel nok for en stor Deel inspireret af det gl. slesvigholstenske Parti — tager paa Vei som den gjør i denne Sag. Ikke destomindre gives der dog endnu bestandig dem, der ere sangvinske nok til at mene, at det endog skulde være den nuværende pr. Regjerings (Keisers) Mening at der burde gjøres en Ende paa det slesvigske Spørgsmaal, og det paa for os antagelige Betingelser, og at man kun venter paa at vi fra dansk Side skulde reise det. Jeg kan kun dertil svare, at jeg paa ingen Maade kan dele denne Tro, idet jeg fremdeles maa antage, at den nuværende Keiser er den væsentligste Hindring; at Preussen, dersom det virkelig var dets Ønske, nok selv skulde vide at bringe Sagen frem, og at Kronprindsen selv nok paa en eller anden Maade vilde have ladet det transpirere, ifald noget saadant havde ligget bagved hans Besøg. Jeg føler mig derhos ogsaa overbeviist om at man ikke vilde kunne have skjult saadanne Tanker for Dem, ifald de overhovedet vare tilstede. — Det har vakt en vis Forundring herhjemme at see Bernh. Bülow blive preussisk Statssekretair — det er jo mueligt, at det kan blive til Gavn for vor Sag. — . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

Quaades Papirer. U. A.

1083. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 3. Oktober 1873.

. . . Det vil vistnok interessere Deres Excellence at høre, at Kronprindsen af Preussen, i en Samtale hvormed han bærede mig ved en Festforestilling som gaves i forrige Uge i Operahuset til Ære for Kongen af Italien, udtalte sig med en

ganske særdeles Tilfredshed om sit i August Maaned d. A. aflagte Besøg i Danmark. Han sagde, at han havde havt den største Glæde af at gjøre den kongelige Families nærmere Bekjendtskab, og at han var i høi Grad erkjendtlig for den gode Modtagelse han havde fundet, ligesom Landet og dets skønne Natur havde tiltalt ham overordentlig meget. . . .

Depeche Nr. 26, modtaget 7. Oktober 1873.

G. Quaade.

1084. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør
P. Vedel.

Kjære Directeur!

Kjøbenhavn, 5. Oktober 1873.

Hjort Lorenzen har i en Skrivelse til Gr. Holstein forlangt en Audients for en slesvigsk Deputation¹⁾ imorgen eller overmorgen hos Kongen. Jeg har raadet til den største Forsigtighed i den Anledning og navnlig til at gjøre Spørgsmaalet til Gjenstand for en Forhandling med Ministrene før Rigsdagen imorgen, hvortil der nok vil findes Tid og som formeentlig vil være tidsnok. Jeg vilde dog gjerne høre Deres Mening, og beder Dem derfor at meddele mig den i faae Ord, ialfald imorgen tidlig med Kjær.

O. D. Rosenørn-Lehn.

P. Vedels Privatpapirer.

1085. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

Mandag Aften [6. Oktober 1873].

Jeg synes at der Intet kan indvendes imod at Kongen modtager i Audients en slesvigsk Deputation der kommer hertil i Anledning af en Fortid, som Ingen vil benægte. Men det føl-

¹⁾ I Anledning af Afsløringen af Bissens Rytterstatue af Frederik VII foran Kristiansborg Slot d. 6. Oktober 1873. — Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 323.

ger af sig selv at Kongen maa være forsikkert forinden at Deputationen Intet siger ved Audientsen der kan sætte Ham i en ubehagelig Stilling, og dernæst at Kongen selv er meget varsom.

P. Vedel.

Oreby.

1086. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 15. Oktober 1873.

Kjære Vedel,

Det glæder mig idag at have Anledning til at skrive Dem til, da jeg har længtes meget efter engang at høre hvorledes det gaaer Dem.

Anledningen til at skrive gives mig af den nye Statssecretair i Udenrigsdepartementet, B. Bülow. Han staaer jo, som bekjendt, opført i den danske Statskalender som Geh. Conferentsraad, og derhos har han ogsaa denne Titel paa Fortegnelsen over Storkors af Dbr. Dette er Noget som der fra den preussiske Regjerings, eller rettere sagt, Rigsregjeringens Side, ikke kan siges og heller ikke siges det Mindste imod. Da Fyrst Bismarck tilbød Bülow hans nuværende Stilling, mindede Bülow ham om sin tidligere danske Carriere, og navnlig om den Holdning han havde indtaget i Frankfurt i det Dansk-Tydske Spørgsmaal; men hertil bemærkede Bismarck, at han i alt Dette ikke fandt den mindste Grund for Bülow til ikke at antage Tilbuddet, og det saameget mindre som han, Bismarck, jo lige indtil Krisen kom i 1863 havde indtaget samme Stilling i Forhold til hiint Spørgsmaal som Bülow. Derimod tænker Bülow sig Muligheden af at det ultramontane, og med dette det gammelconservative Parti, kunde i dets egen Interesse og imod Regjeringen exploitere hans ovennævnte Stilling som dansk Geheime-Conferentsraad. Hans herværende Stilling er jo ikke nogen afgjørende politisk, men den er dog af en vis Be-

tydning, og den giver ham ogsaa endeel Indflydelse; derfor maa det være ham af Vigtighed at fjerne alt som kunde entravere den. Han veed at han, ligesom enhver dansk betitlet Person, kan frasige sig sin Titel; men det krymper han sig ved, og jeg synes han har Ret deri. Hans Ønske er derfor at kunne, *uden Opsigt*, komme ud af den danske Statskalender som Geheimeconferentsraad, og han har bedet mig om at hjælpe ham hertil.

I denne Anledning har jeg lovet ham, at jeg skulde skrive Dem til, forat bede Dem om at sige mig, hvorledes hans fornævnte Ønske bedst kunde opnaaes. Skulde det ikke være muligt at faae ham uden videre udeladt i Statskalenderen for næste Aar? Han kan jo, som sagt, sende sin Titel tilbage; men dette vilde dog være ligesaa lidet behageligt for os, som det vilde være for ham selv, og derfor finder jeg det vilde være meget bedre, om vi paa en anden Maade kunde komme hans Ønske imøde.

Jeg har endnu ikke omtalt et vist Spørgsmaal for Bülow; jeg maa først være sikker paa, hvorledes han stiller sig i Forhold til mig. Men jeg holder min Opmærksomhed fast henvendt derpaa. Jeg troer jeg har tidligere omtalt for Dem, at han hidtil har været for en for os gunstig Ordning af hiint Spørgsmaal.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1087. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Fortrolig.

Deres Excellence,

Berlin, 18. Oktober 1873.

I Anledning af at Statssecretairen i det herværende Udenrigsdepartement havde anmodet mig om at besøge ham en af disse Dage, for at han kunde underholde sig med mig om de fra den tyske Gesandt i Kjøbenhavn indkomne De-

pescher, begav jeg mig igaar hen i ovennævnte Departement, og Herr v. Bülow gjorde mig da, ifølge Rigskantslerens Paa-læg, følgende Meddelelse, som Sidstnævnte ønskede bragt til den kongelige Regjerings Kundskab.

Under Rigskantslerens Ophold i Berlin for nogle Dage siden, paa hans Reise til Wien, havde Herr v. Bülow forelagt ham de ovennævnte Depescher, der navnlig indeholde en Skildring af den parlamentariske Krise som er udbrudt i Danmark,¹⁾ saavel som af den Stilling den kongelige Regjering har indtaget i Forhold til denne Krise. Rigskantsleren havde med levende Interesse gjort sig bekendt med disse Herr v. Heydebrands Meddelelser; han fandt den kongelige Regjerings Holdning og Fremgangsmaade i alle Henseender correct og skjænkede den sit uforbeholdne Bifald. Det glædede ham saa meget mere at kunne udtale sig paa denne Maade, som det var baade hans og den kaiserlige Regjerings oprigtige Ønske, at Hs. Maj. Kong Christian IX's Regjering var en stærk Regjering, istand til at holde den naturlige og selvstændige Udvikling af Danmarks indre Forhold uanfægtet af politisk Uro iblandt Landets Befolkning og af andre hæmmende Vanskeligheder. Han var rede til, indenfor Mulighedernes Grændser, at yde den danske Regjering al den Støtte som maatte ønskes; thi han nærede den største Sympathi for Hs. Maj. Kong Christian IX, og denne Følelse, som deelttes af den kaiserlige Regjering, havde tiltaget i Styrke som Følge af den tyske Kronprindses Udtalelser om den smukke og endog over Forventning forekommende Modtagelse, Hs. kgl. Høihed ved sit Besøg i Danmark havde

---

¹⁾ 13. Oktober havde Folketinget vedtaget en Erklæring, hvoraf det fremgik, at Venstre ved en Finanslovnægtelse vilde tvinge Ministeriet til at gaa af. Ministeriet stillede derefter sine Portefeuller til Kongens Raadighed, men blev opfordret til at fortsætte. Efter at Folketinget 17. Oktober havde standset Finanslovsforslagets Overgang til 2. Behandling, opløste Regeringen 18. Oktober Tinget. Sml. Hähnsen II, Nr. 910—11.

fundet hos den kongelige Familie, og om Maaden hvorpaa dette Besøg var bleven indledet.

Kantsleren havde en særlig Grund til at ønske, at den danske Regjering erfarede hvorledes han betragtede den nuværende politiske Krise i Danmark. Det var bleven sagt, at den herværende Regjering med Tilfredshed vilde hilse en dansk Regjering, som nærede Ligeegyldighed for den ydre Politik, som f. Ex. vilde ansee Hær og Flaade for unyttige og overflødige Statsindretninger. Der var ogsaa bleven tillagt Tydskland, i dets Forhold til Danmark, Fremtidsplaner, til hvilke det vilde passe, at dette Land henlaae forsvarsløst og hjemfaldent til indre Uroligheder, som tilsidst maatte medføre Landets Opløsning; og der var navnlig bleven talt om Jylland som et nærliggende Object for hine Planer. Alt dette var det Kantsleren om at gjøre, udtrykkeligt at erklære for stridende mod Virkeligheden. Tydskland ønskede ingen svag Regjering i Danmark, det nærede ingen for dette Lands Fremtid farlige Planer. Tvertimod, den herværende Regjering ansaae Danmarks fremtidige Bestaaen og Fremgang i politisk Selvstændighed for stemmende med Tydsklands egne velforstaaede Interesser, og den ønskede derfor at see hiint Land i Besiddelse af den indre Kraft og ydre Uafhængighed, som de naturlige Vilkaar hvorunder det er stillet, gjøre det muligt at opnaae.

Herr v. Bülow tilføiede, at Fyrst Bismarck havde opkastet det Spørgsmaal, om ovenstaaende Meddelelse rettest maatte være at gjøre den kongelige Regjering gjennem Herr v. Heydebrand eller gjennem mig; men de var snart blevene enige om at foretrække det sidste Alternativ; og heri var jeg ogsaa enig, da Statssecretairen til Slutning bemærkede, at han endnu kunde henstille til mig, om jeg vilde foretrække det første Alternativ. Han gav mig fuldkommen Ret i, at, gjort gjennem den tyske Gesandt i Kjøbenhavn, kunde Meddelelsen faae Udseende af en Indblanding, og bekræftede at noget

Saadant havde været aldeles fremmed for Kantslerens Tanke, saavel overhovedet som isærdeleshed naar han havde viist sig tilbøielig til at støtte den kongelige Regjering.

Depeche Nr. 28, modtaget 20. Oktober 1873.

Quaade.

1088. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Privat og fortrolig.

Berlin, 18. Oktober 1873.

Deres Excellence,

Jeg tillader mig herved særskilt at tilføie nogle faae Bemærkninger til min Rapport af idag.

Ligesom jeg er overbeviist om at Herr v. Bülow ingen Forestilling gjør sig om at den Meddelelse, hiin Beretning indeholder, skulde kunne være den danske Regjering til *umiddelbar* Nytte i den Strid som nu er begyndt, saaledes tvivler jeg hellerikke paa, at Fyrst Bismarck, i hvad han end maatte have tænkt sig dengang han udtalte sig med Hensyn til denne Strid, dog snart har indseet, at der ikke kan være Tale om at gjøre nogen *ligefrem* Brug af hans Udtalelse. Maaskee er Statssecretairen alene Skyld i at Meddelelsen ikke gjøres gjennem den tydske Gesandt i Kjøbenhavn. — Dog dette er kun min egen Tanke, hvortil Herr v. Bülow ingensomhelst Anledning har givet. — Men hiin Strid ligner saameget den Kantsleren selv har havt at udkjæmpe her i Preussen,¹⁾ at det er ganske naturligt, han har følt Trang til at udtale sig; og medens hans Udtalelse i og for sig altid er af Værd for Ministeriet som en fordeelagtig Dom fra competent Side om dets Holdning, er det, Kantsleren ved Siden heraf yttre om Kongen, om en stærk Regjering i Danmark, om Erkjendtligheden for den tydske Kronprindses Modtagelse.

¹⁾ Hærlovs- og Forfatningskonflikten 1862—1866.

saavel som hvad han udtaler med Hensyn til Danmarks fremtidige Bestaaen af stor Betydning.

Deres Excellence vil maaskee finde det rigtigt at sige Herr v. Heydebrand et Ord for hans gode Beretninger og at lade mig i almindelige Udtryk takke Herr v. Bülow for Kantslerens Meddelelse. —

Herefter skal jeg nu tilføie et ganske fortroligt Tillæg om nogle Yttringer af Statssecretairen, som han jo rigtignok sagde mere udelukkende bestemte for mig, men som han naturligtviis maatte vide, at jeg ikke kunde forholde Udenrigsministeren.

Da Herr v. Bülow omtalte Fyrst Bismarcks Beredvillighed til at støtte den danske Regjering, kunde han læse paa mit Ansigt, hvilken Støtte jeg tænkte at der ved denne Leilighed kunde gives den danske Regjering, og han sagde da: ja, De maa ikke forstaae Kantsleren som om han nu var rede til at give Danmark det halve Slesvig; dette er ikke muligt for Øieblikket (med Eftertryk paa dette Ord); men det vil altid være Kantsleren kjært at see den indtraadte Krise ført til et for den danske Konge gunstigt Resultat, og hertil vilde han efter Evne gjerne bidrage. Det blev saaledes uden Nytte for mig, nærmere at betegne den eneste Støtte der ved nærværende Leilighed kunde gives Regjeringen udenfra.

Quaade.

Rimeligvis identisk med det i Nr. 1093 omtalte Brev, modtaget 21. Oktober 1873. Sml. Hähnsen II, Nr. 910—11.

1089. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Confidentiel.

Herr Baron!

Wien, 22. October 1873.

Jeg tillader mig herved at forelægge Deres Excellence nogle Betragtninger med Hensyn til den slesvigske Sags Stil-

ling, som Resultatet af mine Iagttagelser og Indtryk i de senest forløbne Maaneder.

C. Falbe.

Depeche Nr. 25, modtaget 17. November 1873. — Da P. Vedel omtaler denne Depeche med Bilag i sit Brev til Quaae 16. November 1873, trykt som Nr. 1110, kan den paategnede Modtagelsesdato ikke være helt nøjagtigt angivet. Sml. Nr. 1089—90.

1090. Bilag til Nr. 1089. Nogle Betragtninger om Den Slesvigske Sags Stilling.

Wien, 20. October 1873.

Grev Andrassy har idag under Taflet i Schönbrunn, som gaves til Ære for den tyske Keiser, og i hvilket Deres kongelige Høiheder Kronprindsen og Kronprindsessen samt Storhertugen og Storhertuginde af Baden deeltog, henledet Samtalen med min Kone, hvis Nabo han var, paa det bedre Forhold, der var indtraadt mellem det danske og det preussiske Hof, og lod sig i Samtalens Løb forlyde med, at man fra preussisk Side ikke ønskede bedre, end at komme til en Afgjørelse af den slesvigske Sag; men at det var nødvendigt, at det *første Skridt* til fornyede Forhandlinger *udgik fra dansk Side*. Uden dette var det *umuligt* for den preussiske Regjering, at gjøre Noget, paa Grund af den offentlige Mening i Tydskland.

Grev Andrassy har aabenbart paa denne Maade villet lade mig tilflyde et godt Raad, som Resultatet af disse Dages Samtaler med Fyrst Bismarck, men som Discretionen maaskee forbød ham, at rette til mig personligt som Udenrigsminister, og det er troligt nok, at Hans kongelige Høihed Kronprindsens Ankomst har givet ham Anledning, til at sondere den tyske Rigskantsler om den slesvigske Sags Stilling, for hvilken han stedse har lagt sin Interesse for Dagen under lignende vigtige Sammenkomster.

Jeg veed ikke om den kongelige Regjering maatte føle sig opfordret, til at tage Hensyn til dette i al Fortrolighed, som

Grev Andrassy sagde, »som Ven ikke som Udenrigsminister«, givne Vink, efter det ifjor mislykkede Forsøg paa,¹⁾ ved Keiser Alexanders Mellekomst at bringe nye Forhandlinger paa Bane.

Dette maatte vistnok have sine store Betænkeligheder for den kongelige Regjering, nu at fremtræde i Berlin med direkte og positive Forslag til en Ordning af Stridsspørgsmaalet, som gik ind paa Sagens Details, og det turde neppe engang være ret foreneligt med Dens Værdighed. — Paa den anden Side, ligger der vistnok for os en Fare i, at forlænge den nærværende Usikkerhed med Hensyn til Fremtiden, idet den preussiske Regjering endog i vor Tilbageholdenhed kunde finde et Paaskud til en Beskyldning for, at vi kun lurede paa en Leilighed, til at tage vor Revanche, og deri søge en Retfærdiggjørelse for en Aggression, for at sikre sig mod den fra os formeentlig truende Fare /: jfr. min Samtale med Baron Jomini i Rapport Nr. 17 af 24. Juni d. A.²⁾ :/ —

Det maatte saaledes gjælde for os, at finde en Maade, til at bringe Forhandlingerne paa Gled, der paa eengang var forenelig med Landets Værdighed, og paa den anden Side ydede os et fordeelagtigt Udgangspunkt til Gjenaabningen af Forhandlingerne.

Det er umiskjendeligt, at den offentlige Mening i Europa mere og mere er stemt for Voldgiftskjendelser til Afgjørelsen af internationale Stridsspørgsmaal. Det vilde derfor ikke kunne overraske i Berlin, om den kongelige Regjering, under Udtalelsen af de venskabeligste Følelser og den største Tillid til den tyske Regjerings forsonlige og fredelige Hensigter, fremtraadte med Forslaget om — da de tidligere Forhandlinger vare blevne afbrudte paa Grund af en for stor Forskjellighed i Opfattelsen af Prager-Fredens Art. V's Bestemmelser, — at henvise Spørgsmaalet til en tredje Magts Voldgiftskjendelse.

¹⁾ Sml. Nr. 1033, 1035, 1042, 1045, 1053.

²⁾ Trykt som Nr. 1070.

Det er neppe rimeligt, at Fyrst Bismarck skulde være villig til, at underkaste den tydske Regjering en Voldgiftskjendelse; men i saa Fald vilde det dog være til denne, at vise sin Redebonhed, ved at gjøre det næste Skridt til en Forstaaelse, og at fremkomme med Forslag i den Retning, som man tør haabe, vilde fjerne sig ialfald saameget fra det Standpunkt, som den indtog ved de forrige Forhandlingers Afbrydelse, at de kunde tjene til Grundlag for disses Gjenoptagelse.

Skulde derimod den tydske Regjering gaae ind paa Forslaget om en Voldgift, turde man vistnok kunne gjøre Regning paa en Kjendelse, som vilde dømme nogenlunde retfærdigt mellem Parterne, saavel hvad Udstrækningen af Afstaaelsen angaaer som med Hensyn til Forkastelsen af de Garantibestemmelser, som Fyrst Bismarck hiin Gang vilde paatvinge os, og som vilde have indeholdt de største Færer for Fremtiden.

En saadan Afgjørelse vilde tilmed frembyde den Fordeel, at Nationen med større Resignation vilde finde sig i en Afgjørelse, der vel neppe fuldstændigt vilde svare til dens egne og Nordslesvigernes Forhaabninger; men som dog maatte siges, at være den bedste, som det var muligt at opnaae under de nærværende Magtforhold i Europa.

C. Falbe.

Optegnelse med Falbes Haand og med Overskrift som angivet. Bilag til Depeche Nr. 25 af 22. Oktober 1873.

1091. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Hvidkilde, 22. Oktober 1873.

Kjære Hr. Kammerherre!

Jeg har idag havt den Fornøielse her at modtage Deres Brev af 18de¹⁾ dennes og har jeg læst dets Indhold med stor

¹⁾ Rimeligvis det som Nr. 1088 trykte.

Tilfredsstillelse, idet jeg fuldkommen maa give Dem Ret i at Fyrst Bismarcks Udtalelser kunne være af stor Betydning for os og vore Forhold, uagtet man jo vel maa vogte sig for at lægge mere i dem, end der virkelig ligger. Jeg er dernæst ogsaa ganske enig med Dem i at der bør bringes den preussiske Statssekretair en Tak fra vor Side, og uagtet jeg forbeholder mig at tilskrive Dem nærmere angaaende denne Sag efter min Hjemkomst til Kjøbenhavn vil jeg dog allerede idag bede Dem, Hr. Kammerherre, naar De seer Leilighed dertil i mit Navn at bringe ham en saadan, i den Form og det Omfang som De selv maatte finde passende efter Omstændighederne.

Det undrede mig meget af en af Deres tidligere Rapporter at see, at der ikke blev Noget af vor Kronprindses Besøg i Berlin; thi efter hvad der var passeret syntes mig at et saadant maatte ansees som uundgaaeligt. Det var jo imidlertid vist ganske correct at man afventede en Indbydelse. En saadan kan jo vel iøvrigt komme endnu, og Tanken bringes til Udførelse paa Tilbagereisen. En saadan fortsat Tilnærmelse kan jo have sin store Betydning.

Det er glædeligt at spore den store Bevægelse, der finder Sted rundt om i Valgkredsene i Anledning af hvad der passerede paa Rigsdagen, og jeg anseer det ingenlunde for givet at det forenede Venstre vil gaae af med Seiren paa næste Valgdag, uagtet Bøndernes Stædighed jo som sædvanlig er stor, og den Tillid de nære til I. A. Hansen synes urokkelig. Her i Kredsen (Svendborg) ansees det saaledes ikke for ganske usandsynligt at samme Hansen vil blive slaaet af Gr. Schack, der baade som Amtmand og Menneske nyder stor Anseelse. I Grunden ere vi Danske et loialt Folk.

Quaades Papirer. U. A.

O. D. Rosenørn-Lehn.

1092. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Onsdag 22. Oktober 1873.

Kjære Kammerherre.

Jeg har i saa lang Tid forholdt mig tavs fordi jeg nu i mere end en Maaned har været og endnu er syg, og navnlig lider meget af Nervøsitet, saa at jeg er ubrugelig til Alting. Jeg kan ikke sove om Natten og taaler slet ikke at arbeide — var det en anden Aarstid tænker jeg at en Reise paa et Par Maaneder vilde kunne restituere mig, men paa denne Tid veed jeg ikke hvad jeg kan gjøre uden at see at slæbe Vinteren over og da reise. Men jeg vilde dog ikke fortælle Dem om min Sundhed, men derimod tale til Dem om Deres to seneste Meddelelser! Hvad den til mig om B. Bülow's Geheime Conferentsraads Titel angaaer,¹⁾ saa tvivler jeg ikke paa at hans i saa Henseende ganske naturlige Ønske kan paa den af Dem antydede simple Maade opfyldes. Endnu har jeg ikke kunnet tale med Trap²⁾ — thi jeg har nu ligget tilsengs og maatte holde mig inde i næsten en Ugestid —, men der er jo ogsaa Tid nok indtil den nye Stats Calender udkommer. Hvad dernæst den officielle Depeche om den preuss. Regerings Stilling ligeoverfor vor Forfatningsstrid angaar, saa kjender jeg ikke Indholdet af Deres Privatbrev til Baron Rosenørn,³⁾ der strax efter Folkethingets Opløsning er taget tilbage til Lolland og til hvem jeg altsaa strax sendte Depechen.⁴⁾ Grev Holstein var ligeledes borte men kommer tilbage idag. Ham meddeler jeg da Depechen, der af ham meddeles Minister-raadet, og da De jo maa snarest muligt have et Svar, antager jeg at Baron R. kaldes tilbage ved Telegrafan. Det naturlige Spørgsmaal der stiller sig efter min Mening, er da det om den Understøttelse der tilbydes »inden Mulighedens Grændser« er

1) Nr. 1086.

2) Kongens Kabinetssekretær.

3) Sandsynligvis det som Nr. 1088 trykte.

4) Nr. 1087.

tænkt at bestaae i en moralsk Hjælp i vore indre Sager, eller om den kan tænkes at staae i Forbindelse med Spørgsmaalet om Art. V. Jeg antager det Første og dernæst at Bism. virkelig ikke tænker sig anden Indblanding i vore indre Anliggender end den moralske Hjælp, der ydes i den Maade paa hvilken den tyske Presse udtaler sig om dem og den Forekommenhed som i alle alm. Sager kan vises den danske Regering fra Preussens Side. I saa Tilfælde vilde vel den Depeche som De skulde faae, gaae i den Retning at »vel er den begyndte Kamp at føre med Regeringens egen Kraft og i Tillid til Folkets egen Besindighed, men det er dog altid af stor moralsk Betydning for Regeringen at vide at andre Regeringer med Interesse og Sympathie følge dens Beslutninger. Det har derfor været med en stor Tilfredsstillelse at den kgl. Reger. har modtaget den meddelte Udtalelse« osv. og derpaa nogle Ord om Forsikkringen mHt. at Preussen ikke har skumle Planer. Skulde derimod denne Avance fra pr. Side kunne indeholde en Antydning om at man event. vilde forhandle om Art. V vilde Svaret jo blive anderledes. Mig forekommer det nu meget lidet troligt at B[ismarck] nu vil erkjende en slig Forhandling som liggende »indenfor Mulighedens Grændser«, og dernæst kunde han jo i det Høieste føle sig opfordret til at forhandle naar det havde viist sig at den nuværende Regering virkelig ogsaa gaaer seirrig ud af Kampen, men ikke nu, da Ingen med Vished kan vide om ikke den nuværende Regering, med hvem Preussen da havde begyndt Forhandlinger, om kort Tid dog maa træde tilbage. Imidlertid forudseer jeg at flere af Ministrene ville troe at der er gjort en Avance i Retning af Art. V.¹⁾ Maaskee har De allerede udtalt Dem derom til Baron R. men i Uvished derom, vil jeg ikke opsætte strax at bede Dem at sige mig Deres Mening om hvorledes Udtalelsen skal forstaaes. Det har vistnok her overrasket at Kronprindsen saaledes er kom-

---

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 327 f.

men midt ind i Festlighederne for den tyske Keiser.¹⁾ Rimeligvis vil han imidlertid derved blive sat istand til at kunne meddele Et og Andet til nærmere Oplysning om hvad Fyrst Bismarcks Tanker egentlig er. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1093. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør
P. Vedel.

Hvidkilde, 22. Oktober 1873.

Kjære Directeur!

Jeg sender Dem herved et »privat og fortroligt« Brev fra Kammerherre Quade, som jeg har modtaget her igaar,²⁾ og som jeg finder ret interessant, uagtet jeg maa tilstaae at jeg ikke ganske forstaaer det, da jeg ikke kjender Quades Rapport af samme Dato,³⁾ hvortil det slutter sig. Saameget kan jeg imidlertid faae ud, at Fyrst Bismarck paa en venlig og anerkjendende Maade har omtalt vore Forhold og at Quade mener at saavel Hr. v. Heydebrandt som Bülow have et vist Krav paa Tak fra vor Side, uagtet man jo selvfølgelig maa vogte sig for at lægge mere i disse Udtalelser end der ligger. For ikke at forsømme Noget har jeg derfor idag tilskrevet Quade⁴⁾ og bedet ham bringe Bülow vor Tak i et saadant Omfang og saadan Form, som han selv maatte finde det passende. . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

P. Vedels Privatpapirer.

¹⁾ Kejsers Wilhelm besøgte, ledsaget af Fyrst Bismarck, Kejsers Franz Josef i Wien 17.—23. Oktober 1873. — Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 328.

²⁾ Rimeligvis det som Nr. 1088 trykte.

³⁾ Nr. 1087.

⁴⁾ Nr. 1091.

1094. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn.

23. October 1873.

Deres Excellence.

Mange Tak for Deres Brev og det vedlagte Brev fra Kmh. Quaade. — Den officielle Depeche¹⁾ indeholder en Samtale som Q. havde med Bülow, i hvilken denne sagde ham at Bismarck med stor Interesse havde læst Heydebrandts Beretninger om Rigsdagsforhandlingerne og da navnlig Regeringens Holdning, og havde paalagt ham (B.) at udtale enten gennem Q. eller gennem H. at den preuss. Regering vil indenfor Mulighedens Grændser være beredt til at understøtte den danske Regering i den begyndte Kamp. Det er nemlig langtfra ikke Tilfældet, som man stundom har paastaaet at Preussen var særlig gunstig stemt for et Parti, der vilde forsømme Hær og Flaade i Dmk., eller at det skulde ønske at see Anarchie udbrede sig i de danske Regeringsforhold, for saa ved Leilighed at kunne udvide sig f. Ex. ved at tage Jylland. Tvertimod ønsker Pr. en stærk Regering i Dmk., dette Lands Uafhængighed og Selvstændighed og en saa lykkelig Udvikling af dets Forhold som muligt. Foruden at dette er meest stemmende med Tydsklands velforstaaede Fordeel, saa har Preussen dog en desto stærkere Grund til at interessere sig for Alt hvad der kan være til Gavn for Kong Christian og den danske Regering, som den tydske Kronprinds paa den varmeste Maade har udtalt sig om den Modtagelse, han fandt i Kjbhvn. —²⁾

Jeg har meddeelt Grev Holstein Rapporten for at han kunde læse den i Ministerraadet, ligesom jeg ogsaa idag confidentielt tilstiller ham Quaades Privatbrev. Jeg har bedt om Rapporten tilbage for at sende Deres Excellence den, men i alt Fald tør jeg antage at min ovenstaaende Analyse af Quaades Samtale med Bülow er udtømmende. Det er meget hel-

¹⁾ Trykt som Nr. 1087.

²⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 910—11.

digt at Deres Exc. privat har givet Q. Bemyndigelse til at udtale sig til Bülow, thi saa kunne vi vente med at skrive officielt til Q. indtil De kommer tilbage.

Mange Tak for Deres venlige Spørgsmaal om mit Befindende. Destoværre lader det endnu Meget tilbage at ønske — jeg gaaer hver Dag i Ministeriet men er igrunden for Tiden ganske ubrugelig.

P. Vedel.

Oreby.

1095. Direktør P. Vedel til [Udenrigsminister, Baron Rosenørn-Lehn].

Kjære Excellence.

Torsdag Aften [23. Oktober 1873].

Iaften erfarer jeg ved en Billet fra Grev Holstein at De efter Telegram ventes hertil imorgen. Mit Brev til Dem fra idag vil altsaa vente paa Dem i Hôtel Royal, Quaades officielle Rapport¹⁾ vil De have modtaget fra Conseilspræsidenten efter hvad han skriver mig, og hoslagt sender jeg Quaades Privatbrev²⁾, som De formodentlig behøver.

Oreby.

P. Vedel.

1096. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 24. Oktober 1873.

For Øieblikket er Art. 5 ikke indenfor Mulighedens Grændser.

G. Quaade.

Chiffertelegram, indleveret i Berlin 24. Oktober 1873 Kl. 6.38. — Afskrift. Oreby.

---

¹⁾ Nr. 1087.

²⁾ Nr. 1088.

1097. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 25. October 1873.

Deres Excellences Brev af 22de modtog jeg igaar, men da jeg ikke traf Bülow den Dag, har jeg først idag kunnet bringe ham den foreløbige Tak for hans Meddelelse. Med den formelle Tak haster det ikke videre.

Nogle herværende Blade have i disse Dage i Anledning af Kronprindsens og Kronprindsessens Ophold i Vien og navnlig deres Sammentræf med den tyske Kaiser lavet endeel Combinationer med Hensyn til Art. V,¹⁾ og af disse lader jeg en følge hoslagt,²⁾ som idag er bleven sendt mig af en Anonym. Det er jo rimeligt nok, at Spørgsmaalet om Nordslesvig er bleven omtalt under den tyske Kaisers og Fyrst Bismarcks Ophold i Vien; men var det kommet til noget Alvorligt, maatte det jo ialfald være bekjendt i Kbhvn. Jeg omtalte idag den vedlagte Coupon for Bülow; men han vidste Intet derom. . . .

Ogsaa jeg havde ventet at det skulde komme til et Besøg af Kronprindsen og Kronprindsessen hos Kronprindsen af Preussen; og min Tanke var egentlig, at det Brev jeg gennem Grev Danneskjold³⁾ havde tilladt mig at henstille til Kronprindsen at skrive til Kronprindsen af Preussen, skulde paa en naturlig Maade lede dertil. Jeg kan ikke andet end finde, at det havde været godt om det var skeet. Det er begribeligt nok, at vore høie Herskaber ikke have Lyst til at vise sig empresseerede her; men saadan som Forholdene nu engang ere, og ligeoverfor det Empressement som vises her, er det ikke muligt at holde sig fuldstændig tilbage. Fuldstændige incognito-Reiser gennem Berlin ere ikke godt mulige. For-

---

¹⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 909.

²⁾ Findes ikke vedlagt.

³⁾ Formentlig Gehejmekonferensraad, Hofchef hos Kronprins Frederik Lensgreve Chr. Conr. Soph. Danneskjold-Samsøe (1800—1886).

resten er det jo tænkeligt, at Besøget endnu finder Sted. Jeg har ikke af Telegrammerne eller andre Efterretninger fra Vien kunnet see om eller naar Kronprindsen er afreist derfra.

G. Quaade.

Oreby.

1098. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 25. Oktober 1873.

Tak for Deres tvende Breve. Jeg havde igaar sendt Dem et telegraphisk Svar paa Deres Spørgsmaal i det første Brev.¹⁾ Det var jo nu overflødig; men jeg er altid bange for at vække ugrundede Forventninger, og meente ogsaa her at have fundet en god Leilighed til at prøve det nye Chiffer.

Jeg tænker mig Muligheden af at Ministeren endnu ikke er kommen tilbage til Kbhvn., og derfor har jeg ladet vedlagte Brev til ham aabent, saa at De vil kunne læse det.²⁾ Efterat dette er skeet, beder jeg Dem enten give ham det eller sende ham det. Det indeholder forresten ikke Stort. . . . [*Om Vedels og hans egen nervøse Lidelse.*]

G. Quaade.

Jeg glemte, skam at tale om, over Nerverne, det jeg fornemmelig vilde sige Dem. Det er jo maaskee overflødig; men ligesom Bismarck i den Meddelelse Bülow har gjort mig, meget stærkt accentuerer Kongen, saaledes troer jeg ogsaa, vi i Svaret bør sætte Hs. M. saameget frem som den constitutionelle Form overhovedet tilsteder. Iøvrigt er jeg ganske enig i Deres med Hensyn til Svarets Indhold i Deres første Brev fremsatte Tanke.

G. Q.

P. Vedels Privatpapirer.

---

¹⁾ Nr. 1096.

²⁾ Nr. 1097.

1099. **Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.**

Vienne, 29 octobre 1873.

Depuis le départ de la cour de Prusse suivi par celui de l'Empereur et du comte Andrassy pour Pest, le calme est rentré à Vienne dans le monde diplomatique; un léger roulis seul se fait encore sentir, de temps en temps, comme conséquence de l'agitation éprouvée pendant toute une semaine. Il est assez remarquable, que justement la question d'un arrangement entre le Danemark et la Prusse soit celle qui la dernière et le plus longtemps tienne la diplomatie en émoi; car personne n'est à même d'indiquer le fondement de cette nouvelle, ni la manière dont la question aurait été mise sur le tapis. En tous cas, ni les Empereurs, ni M. le comte Andrassy ou le prince de Bismarck en ont laissé tomber une parole soit à Son Altesse Royale Msgr. le prince Royal, soit à moi, et pourtant, comme le remarque une des feuilles principales de Vienne aujourd'hui, la nouvelle n'a-t-elle été démentie dans aucun organe officieux. . . .

C. Falbe.

Depeche Nr. 26, modtaget 3. November 1873. — Sml. Nr. 1097.

1100. **Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.**

Kjøbenhavn, 30. October 1873.

Den betænkelige Forfatningsstrid, som et politisk Partis Overgreb i Folkethinget nylig har fremkaldt, vil forhaabentlig under ingen Omstændighed kunne indvirke forstyrrende paa Landets venskabelige Forbindelse med andre Stater, og naar den kgl. Regering trygt stoler paa at denne Strid tilsidst vil finde sin tilfredsstillende Løsning, bygger den dette sit Haab paa Folkets naturlige sunde Sands og loyale Følelse, der ikke ville svigte Regeringen, naar denne med Fasthed

søger at sikre en rolig Udvikling af Landets Forfatningsforhold. Men uagtet dette Anliggende saaledes i enhver Henseende er et indre Spørgsmaal, ligger der ikke destomindre en mægtig moralsk Støtte for den kgl. Regering i Bevidstheden om, at andre Regeringer med Interesse følge dens Bestræbelser, og ligesom denne Sympathi fra ingen Side kan være os vigtigere end fra Tydscklands, saaledes have de velvillige Følelser, som den preussiske Regering nærer for os i denne Sag heller ikke kunnet finde noget fyldigere Udtryk end det er skeet i den Meddelelse fra den preuss. Statssecretair, hvormod D. H. har indberettet i Dep. Nr. 28 af 18de d. M.¹⁾)

Denne Meddelelse har en saameget større Betydning for den kgl. Regering som Fyrst Bismarck i de Ord, som den pr. Statssecretair har gjentaget for D. H., ikke indskrænker sig til at omtale, hvorledes den preussiske Regering opfatter den nærværende politiske Situation i Dmk., men tillige har grebet Leiligheden til i det Hele at udtale sig om Tydscklands Forhold og Interesser ligeoverfor den danske Stat. Rigscantsleren har endogsaa troet at burde tage Hensyn til visse Planer som Aviserne stundom have tillagt den tydske Politik og som vare truende for Dmk.s Selvstændighed og Integritet. Den kgl. Regering har vistnok ikke skjænket disse uheldspaaende Rygter nogen videre Opmærksomhed men den er dog derfor ikke den pr. Regering mindre erkjendtlig, naar denne har taget Anledning til bestemt at fralægge sig deslige Planer og Hensigter, og til at definere sin Opfattelse af Forholdet mellem de tvende Lande paa en Maade der kun kan være beroligende og tilfredsstillende for os.

Kongen, hvem jeg selvfølgelig strax har forelagt D. H.s Depesche, har paalagt mig ved Dem at udtale til Hr. von Bülow, hvormeget den kgl. Regering paaskjønner den skeete Meddelelse, og Hs. Majestæt ønsker at De desuden særligen

---

¹⁾ Trykt som Nr. 1087.

skal fremhæve, med hvor stor Tilfredsstillelse Allerhøist-samme deri har gienfundet de samme venskabelige Følelser for Sig og den kgl. Familie, hvorpaa Hs. Keis. Høihed Kronprindsen af Tydscklands Besøg her allerede havde været et behageligt Bevis.

Koncept med P. Vedels Haand.

1101. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Confidentiel.

Kjøbenhavn, 30. October 1873.

I Forbindelse med hvad jeg har udtalt i min Depeche af D. D. paaligger det mig endnu at takke D. H. fordi De, som jeg seer af Deres private og confid. Meddelelse til mig, ikke har ladet denne Leilighed gaae forbi uden at gjøre den pr. Statssecretair opmærksom paa at den virksomste Maade, paa hvilken den pr. Regering kunde vise sin Deeltagelse, vilde være at skride til Udførelsen af Pragerfredens Art. V. Jeg fordølgder mig ikke at der just ikke er synderlig Udsigt til at den pr. Regering for Tiden skulde troe sig istand til at give dette Bevis paa sin Agtelse for Dmk.s Integritet. Men Forholdene kunne forandre sig i denne Henseende og jeg veed at D. H. har Deres Opmærksomhed henvendt paa Alt hvad der kan tjene til at oplyse Den kgl. Regering desangaaende.

U. i. l.

Koncept med P. Vedels Haand paa samme Ark som Koncepten til Nr. 1100. — Nr. 1101 er afsendt som en særlig Skrivelse, sml. Nr. 1102.

1102. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Torsdag 30. Oktober [1873].

Kjære Kammerherre.

Mange Tak for Deres Breve. Jeg haaber at Ministeriets Skrivelse af idag er saaledes som De ønsker den, vi have

skrevet den anden Deel om Art. V for sig for at De, hvis De synes, uden Vanskelighed skal kunne vise Bülow Instruxen.¹⁾ Jeg behøver naturligvis ikke at sige Dem at vi ikke have nogensomhelst — end ikke den fjerneste — Bestyrkelse for Avisrygterne om at den slesv. Sag skulde have været Gienstand for nogen Forhandling i Wien. Curiøst er det at see hvorledes alle tyske Aviser troe derpaa. Det er naturligvis umuligt at have nogen Mening om hvad der her skal komme ud af Valgene, men saa meget er dog vist at »Venstre« viser sig langt mindre sikker end man havde troet det. Saaledes lader det til at Grev Brockenhaus-Schack vil kunne fortrænge I. A. Hansen i Svendborg.

P. Vedel

Quaades Papirer. U. A.

1103. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 31. Oktober 1873.

Deres Excellence vil have bemærket, at Bladene stadig beskjæftige sig meer og meer med det Nordslesvigske Spørgsmaal. Jeg skulde dog ikke idag opholde mig derved, dersom jeg ikke, tiltrods for hvad jeg i en modsat Retning meddelte den 18de d. M.,²⁾ troede i den sidste Tid at have kunnet spore Noget i Atmosphæren, der tyder paa, at der i Publicum, eller iblandt de 41 Millioner, begynder at indtræde et Omslag med Hensyn til Art. V. En Person, som jeg har kjendt i længere Tid og har al Grund til at ansee for paalidelig og velunderrettet, har sagt mig, at det her saavel som i det øvrige Tydskland er den almindelige Mening, at den tyske Interesse fordrer hiint Spørgsmaals Ordning; og han har tilføiet at han paa anden Haand veed, at en Embedsmand i det herværende Udenrigsdepartement ikke har villet benægte, at den pr. Re-

¹⁾ Nr. 1100.

²⁾ Trykt som Nr. 1088.

gjerling for Tiden var meer end tidligere rede til en saadan Ordning. Han bemærker ved Siden heraf, at han er overbeviist om, at de Stemmer som hidtil og meest have hævet sig imod ovennævnte Artikels Bestemmelser, hidrøre saa at sige udelukkende fra det Partie i Hertugdømmerne som her kaldes det Augustenborgske, og som vi kalde de gamle Slesvigholstenere, hvis Program i sin Tid var og endnu bestandig er en tydsk Mellemstat Slesvigholsteen. For dem er et Brud paa Hertugdømmernes Integritet et Snit ind i det levende Kjød, og de føle at naar Art. V udføres og der kommer en Forsoning istand mellem Danmark og Tydskland, er det ude med deres Drømme. Den Person¹⁾ jeg sigter til, har en ikke ringe Indflydelse i den tydske Presse, og han sagde mig at han vilde søge, i denne at skaffe sin ovenanførte Betragtning Indgang og Udbredelse. Jeg troer Betragtningen er fuldkommen rigtig og jeg har derfor bestyrket ham i hans Hensigt.

Quaades Papirer. U. A. Koncept, hvortil Udfærdigelsen ikke er fundet blandt Baron Rosenørn-Lehns Papirer. I Marginen har Quaade skrevet: Meget forandret.

1104. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence,

Berlin, 2. November 1873.

Jeg har rigtigheden modtaget Deres Excellences meget ærede Depesche af 30te f. M. Nr. 5 tilligemed den samme ledsagende fortrolige Skrivelse,²⁾ af hvilke tvende Aktstykker det første indeholder Svaret paa den Meddelelse, Statssecretairen ifølge Rigskantslerens Anmodning havde gjort mig med Hensyn til den i det sidste Folkething opstaaede Forfatningsstrid, og

---

¹⁾ Quaade har nederst paa Siden skrevet Navnet: Frensdorff. Sml. Nr. 1109.

²⁾ Nr. 1100 og 1101.

som jeg har bragt til Deres Excellences Kundskab ved min allerærbødigste Indberetning af 18de f. M. Nr. 28.¹⁾)

Indholdet af dette Svar har jeg derefter meddelt Herr v. Bülow, som, ved at blive gjort bekendt dermed, gjentagne Gange udtalte sin fuldstændige Tilfredshed med den Maade hvorpaa hans egen Meddelelse var bleven optaget fra dansk Side, og til Slutning bad mig bringe Deres Excellence hans Tak derfor.

Idet han tilføiede, at han ikke skulde tøve med ifølge heraf at indberette til Rigskantsleren, bemærkede han til Depeschens Slutning, at det i nærværende Tidspunkt maatte være Dynastiernes Opgave at støtte hinanden. Det var det tyske Riges Hensigt at føre en i alle Retninger konservativ Fredspolitik.²⁾)

Quaade.

Depeche Nr. 29.

1105. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 6. November 1873.

Kjære Kammerherre.

Sagen med Hensyn til Hr. v. Bülows Titel er nu bragt i Orden saaledes som De havde tænkt Dem det, altsaa at hans Navn udelades i Fortegnelsen over Geheimeconferentsraader (i Stats Calenderen p. 165) og at han i Fortegnelsen over Storkors (pag. 7) kun nævnes som preuss. Statssecretair. — Sagen har taget nogen Tid fordi Kongen er noget susceptibel paa dette Punkt og Andre deelte denne Følelse i det foreliggende Tilfælde, forsaavidt man havde det vel ikke ganske ubegrundede Indtryk at vi lettere paa Begjæring kunne tage en Naadesbevisning tilbage end skjule den — men Kongen har personlig saa meget tilovers for Hr. v. Bülow og han har

---

¹⁾ Nr. 1087.

²⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 910—11.

i det Hele her efterladt en saa god Erindring at Alt tilsidst er gaaet som vi ønskede det. Der foreligger intet Skriftligt men Trap har faaet mundtlig Resolution gennem Udenrigsministeren. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A. — I Randen har Quaae kort noteret Hovedindholdet af sit Svar 13. November 1873, se Nr. 1108.

1106. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Herr Baron!

Wien, 9. November 1873.

Medindesluttede ærbødigste Rapport¹⁾ har jeg foretrukket, ikke at afsende med Posten, og jeg har derfor ladet den ligge, saameget mere som den forløbne Tid neppe er af nogen Betydning for Sagen selv, indtil en hjemreisende Landsmand maatte ville tage den med.

Den indeholder den eneste Antydning, som har været gjort her om den slesvigske Sag. Til mig selv har Grev Andrassy ikke yttret et Ord om den, og jeg har sonderet baade Baron Orczy²⁾ og Baron Hofmann; men jeg kunde mærke, at Grev Andrassy heller ikke havde nævnt Sagen for dem. Baron Hofmann gik endog saavidt at mene, at hvis Fst. Bismarck havde talt til Grev Andrassy om Sagen, vilde han ogsaa have udtalt sig derom til ham, Hofmann. Men jeg anseer dette ikke for en Nødvendighed; meget mere er H. vel genegen til at ansee sig selv for *Hovedpersonen*; men Grev Andrassy er ikke altid af *den Mening* og Bismk. vist heller ei. Paa den anden Side kan jeg ikke troe, at Grev Andrassy vilde have udtalt sig paa en saa *bestemt* Maade overfor min Kone,

¹⁾ Sandsynligvis den som Nr. 1089—90 trykte.

²⁾ B. Baron v. Orczy var Sektionschef i det østrig-ungarske Rigs-kancelli.

om Sagen, naar den ikke netop havde været paa Tale med Bismarck. . . .

Med Ønsket om at den gode Sag maa gaae seirrig frem af Valgene, forbliver jeg . . .

C. Falbe.

Oreby.

1107. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 10. November 1873.

Kjære Hr. Kammerherre!

Min nærmeste Grund til idag at sende Dem et Par Ord er den at sige Dem Tak for Deres sidste Breve, der have interesseret mig meget, og navnlig da det sidste af 31te f. M.,¹⁾ hvori De meddeler mig nogle Udtalelser af en med de tyske Presseforhold ret bekendt Person, som De iøvrigt ikke navngiver, der gaae ud paa at vise, at det mere og mere synes at gaae op for vor sydlige Nabo selv at det ikke alene vilde være retfærdigt imod os, men gavnligt for ham selv at see det for os saa vigtige Spørgsmaal, der nu i en halv Snes Aar har ventet paa sin Løsning, afgjort paa en rimelig Maade. Men jeg skal dog, da jeg har Pennen i Haanden gjøre et Par Bemærkninger. Det kan jo nu vist ikke være nogen Tvivl underkastet, at hiint for os saa vigtige Spørgsmaal slet ikke har været bragt paa Bane ved de høie Herrers Besøg i Wien, hvad jeg jo har faaet yderligere Bekræftelse paa, ikke alene af Dem og Kammerherre Falbe, men til Overflødighed af en anden aldeles competent Mand. Imidlertid maa jeg give Dem fuldstændig Ret i, at den Haardnakkethed, hvormed den tyske Presse hidtil har fastholdt sine Paastande, er høist mærkværdig, og at man, om man altsaa end ikke kan bygge nogensomhelst Forhaabning paa selve Udtalelserne om en snarlig Løsning, dog maa tillægge den Tone, hvori der nu

¹⁾ Se Koncepten hertil Nr. 1103.

tales, som jo er himmelvidt forskjellig fra hvad vi en lang Række af Aar har maattet høre paa fra den Kant, en ikke ringe Betydning, idet den jo uimodsigelig tyder paa et Omslag i hele Stemningen imod os, og det er jo netop af et saadant at vi langt snarere end af høitstaaende Venner kunne vente os gode Frugter. Men den Betydning, der kan tillægges hiint uimodsigelige Faktum, afhænger atter væsentlig af, hvor den egentlige Drivfjeder til dette formeentlige Omslag er at søge, eller med andre Ord, hvorfra Parolen i dette Tilfælde maa siges at være udgaaet, og det vilde efter mine Begreber i høi Grad bidrage til klare hin Dom om Forholdene, dersom det maatte kunne lykkes at komme paa Spor derefter, hvad jo selvfølgelig vil være meget vanskeligt. Som Curiosum skal jeg kun anføre, at vor store Statsmand Berg paa forskjellige Folkemøder har beskyldt Regjeringen for selv at have sat Rygterne om Forhandlingernes Gjenoptagelse i Scene for at skytte sig mod det forenede Venstre. — I Slesvig have disse samme Rygter vakt stor Opsigt, og en Mand skrev derovrefra forleden Dag, at man i Begyndelsen var ellevild af Glæde.

Vedel har meddeelt mig B. Bülow's igjennem Dem udtalte Ønske om at udgaae af Statskalenderens Rækker som Geh. Conf. Jeg har talt til Kongen derom, hvad jeg ansaae for aldeles nødvendigt, fundet ham rede til at samtykke deri paa Grund af sin store Velvillie for B., og derefter truffet fornøden Aftale med Etatsraad Trap. — Dersom De underhaanden kunde faae lidt at vide om denne Neugebauers Forhold og Stilling, der nylig blev R. af Dbg., vilde jeg takke Dem.¹⁾ Han er, som De veed, Secretair for den preussiske Kronprinds, og var med ham her. Imorgen vender vor Kronprinds tilbage: jeg har beklaget at der ikke blev noget af hans paatænkte Besøg i B.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Quaades Papirer. U. A.

¹⁾ Sml. Nr. 1109 og 1123—24.

1108. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 13. November 1873.

Bülow beder mig at takke Dem for Deres Medvirkning til Opnaaelse af hans Ønske med Hensyn [til] Geheimeraadstitelen. Det er ganske vist, at det sundeste havde været for ham at gaae den engang foreskrevne legale Vei; men jeg troer virkelig, at han ikke alene har havt til Motiv, at undgaae Offentlighed og heraf følgende mulige Angreb, men at det væsentlig har været hans Følelse imod, at sende en kongelig Naadesbeviisning tilbage. Forresten kan det jo ikke nægtes, at det hele Forhold, hvorledes man end vender og dreier det, er et ganske underligt Forhold. Dog haaber jeg, at vi ikke skulle have Skade af at Bülow har faaet Posten som Statssecretair.

Depeschen Nr. 5 og den fortrolige Skrivelse som ledsagede den,¹⁾ var i alle Henseender som jeg ønskede; men jeg maa dog ved denne Leilighed gjøre Dem opmærksom paa en lille Unøiagtighed i Depeschen. Bülow kaldes der preussisk Statssecretair; det er han ikke; han er tysk Statssecretair; thi Udenrigsdepartementet er »das auswärtige Amt des Deutschen Reichs« og egentlig ikke identisk med det preussiske Udenrigsministerium. Dette falder ganske vist i Praxis sammen med eller gaaer op i Auswärtiges Amt, men formelt forholder det sig ikke anderledes til dette, end f. Ex. det sachsiske eller det bayerske o. s. v. Udenrigsministerium. Det er jo ingen farlig Unøiagtighed, og da Bülow, som jeg gav Depeschen at læse, standsede derved, tog han ogsaa meget godt imod min Bemærkning om at de herværende Forhold endnu forekom os Fremmede noget dunkle, saa at det ikke altid var saa let at finde sig tilrette deri; og dermed var Sagen forbi. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

¹⁾ Nr. 1100 og 1101.

1109. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 13. November 1873.

Deres Excellences Brev af 10de¹⁾ minder mig om at jeg har glemmt at nævne den Person som jeg i mit Brev af 31te f. M.²⁾ har betegnet som en Anonymus. Jeg vilde dengang, skjøndt jeg ingensomhelst virkelig Mistro har til Posten, for Sikkerheds Skyld ikke navngive ham i samme Brev, hvori jeg omtalte hans Meddelelse, men min Hensigt var dog altid at navngive ham senere, eftersom enhver Meddelelse dog altid opfattes rigtigst og bedst, naar man bestemt veed hvorfra den kommer. Den omhandlede Person er Cölnische Zeitungs herværende Correspondent, eller rettere sagt en af bemeldte Avises herværende Correspondenter, Dr. Frensdorff. Han er en meget paalidelig og fornuftig Mand der i sin Tid er bleven mig meget anbefalet af min herværende belgiske Collega, og jeg har altid fundet ham godt underrettet, ligesom han ogsaa bestandig har deelt Cölnische Zeitungs Anskuelser i det nordslesvigske Spørgsmaal, og disse Anskuelser, — der jo ganske vist undertiden havde kunnet gaae noget videre, men som vi dog maae tage til Takke med, saalænge vi ikke kunne faae hvad der er bedre, — ere paa ingen Maade forandrede, om end Bladet har troet at burde lade nogen Tid hengaae, uden at røre ved Spørgsmaalet.

Statssecretair Bülow har bedet mig takke Deres Excellence for Deres Imødekommen med Hensyn til hans Geh. Conferentsraadstitel. Jeg havde jo sagt ham og han vidste ogsaa selv, at der gaves en legal Vei, hvorpaa Sagen kunde ordnes; men medens det var hans Følelse imod at bede Kongen tage en kongelig Naadesbeviisning tilbage, hvorpaa han altid havde sat stor Priis, og medens dette var hans Hovedmotiv for den Vei han valgte, vilde Betrædelsen af hiin le-

¹⁾ Nr. 1107.

²⁾ Nr. 1103.

gale Vei, ogsaa netop have ført til den Offentlighed, som han vilde undgaae. . . .

Jeg har endnu Intet kunnet erfare om Herr Neugebauer, og der kan maaskee hengaae nogen Tid endnu inden jeg erfarer Noget; thi man seer endnu ikke mange Mennesker. At han er bleven Ridder af D. maa iøvrigt være i sin Orden; thi han er Ridder og Officer af flere andre Ordener. . . .

U. A. Rapporter fra Berlin.

G. Quaade.

1110. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Mandag 16. November 1873.

Kjære Kammerherre.

Mange Tak for Deres Brev og Oplysningen om Hr. v. Bü-lows rigtige Stilling — jeg tilstaaer at jeg bildte mig ind at Udenrigsministeriet endnu stod ligesom Krigsministeriet : var preussiskt men tillige udførte Rigets Anliggender.

Hermed sender jeg Dem en conf. Depeche,¹⁾ som endnu ikke er forelagt Ministrene da Baron Rosenørn i nogen Tid er paa Landet og jeg helst holder den tilbage til hans Hjem-komst saa meget mere som jeg da vil kunne faae Deres Mening at vide forinden og event. støtte mine Bemærkninger dertil. Efter min Mening er

1. Slutningen fra disse løse Ord til Fru F., naar de ikke støttes ved nogetsomhelst Andet men tvertimod svæk-kes baade ved hvad der iøvrigt foreligger i Wien og i Berlin, meget usikker.

2. Det paatænkte Forslag om Voldgift vil vel neppe i Ber-
lin tages godt op og det synes mig noget naivt at troe at hvis

¹⁾ Sml. Nr. 1089—90.

den preuss. Regering ønskede at Sagen kom frem nu, behøvede den og ønskede et saadant Initiativ fra vor Side.

3. Fremfor Alt maa man her være sig klart bevidst at ved at røre ved Sagen, sætte vi Alt paa eet Kort. Ville vi det og ere vi enige med os selv om hvad vi forlange og event. ville gaae ind paa?

Af alle Grunde anseer jeg altsaa det fremkomne Memorandum for meget uovertydende og jeg vilde ligeoverfor de mange sangvinske og med deslige Forhold mindre bekjendte Mennesker, meget have ønsket at det ikke var fremkommet fra et dansk Gesandtskab. — Hvad mener De om det Forslag nu at gjøre et saadant Skridt i Berlin?

Valgene her ere just ikke udmærkede, imidlertid kunde de være værre og jeg troer at Mange dele den Mening som Dagbladet¹⁾ udtaler derom. Saa meget er vist at Regeringen giver neppe efter og skulde den til et givet Øieblik træde tilbage blev det vistnok for at afløses af et endnu bestemtere Modstandsministerium. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

III. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

Onsdag, 19. November 1873.

I Ministeriet er Intet forefaldet af sær Betydning. Liebe her medbragt fra Wien en Depeche²⁾ fra Falbe — formodent-

¹⁾ »Dagbladet« 16. November 1873 udtaler: »Udfaldet af Valgene blev altsaa, at det forenede Venstre mistede et Par Stemmer, uden at dog det moderate Parti fik Majoritet, tvertimod, der er vedblivende en lille bitte Majoritet paa det Forenedes Side. Dette Udfald har for os ikke været nogen Skuffelse, og vi betænke os ikke paa at betegne det som gunstigt.«

²⁾ Rimeligvis den som Nr. 1089 og 1090 trykte.

lig den hvorom Kronprindsen talte til Dem — og hvori han mener at Preussen ønsker at vi skulle foreslaae i Berlin at Art. V bliver Gienstand for Voldgift. Ikke at han just troer at Tydskland agter at underkaste sig nogen saadan Afgiørelse, men han antager at Bismarck da som Contraforslag vil gjøre os anstændige Propositioner til en directe Afgiørelse som han nu kun venter paa en saadan Leilighed til at fremkomme med. Grunden hvorfor Falbe troer alt dette der jo rigtignok i alle andre Henseender synes i bestemt Modstrid med hvad der iøvrigt ligger for, er at Gr. Andrassy forleden ved et Taffel havde sagt Noget til Fru Falbe om at det jo var at ønske at den slesv. Sag kunde blive afgjort og at vi maatte gjøre Noget derfor. — Fundamentet forekommer mig mere end svagt, Forslaget som vi skulde gjøre i Berlin (nemlig Voldgift) vil af Tydskl. næsten opfattes som en Fornærmelse, og den Tro at Bism. hvis han nu ønsker at afgjøre Sagen — hvad jo iøvrigt *Alt* taler imod — skulde behøve et saadant Træk fra vor Side, forekommer mig meget naiv. Hvis han vilde noget Saadant behøvede han jo ikke at lade det komme an paa Andrassys Confidencer til Fru Falbe, men kunde istedetfor hele det Attirail lade Bülow antyde det til Quaade. Jeg seer derfor i Falbes Memorandum et aldeles umodent Forslag, maaskee nærmest motiveret ved Lyst til at tage sig ud i Kronprindsens Øine og til at vise hvilken Gavn Ministeriet har af Fru Falbes Diplomatie. Jeg har for Resten ikke viist Depechen til Nogen men giemmer den til at De selv kan forelægge den for Deres Colleger. Kun har jeg for at forberede en Overveielse over den sendt Quaade privat en Afskrift for at høre hans Mening om den.¹⁾ . . .

Jeg har ikke seet Nogen af Deres Colleger, saa at jeg ikke veed hvorledes de opfattede Valgene. Den almindelige Mening mellem Andre her er den som Dagbladet og Fædrelandet udtale, nemlig at Resultatet ikke er værre end man

---

¹⁾ Se Nr. 1110.

kunde vente det, snarere bedre. Man har sagt mig at Indenrigsministeren skal være temmelig nedslaaet over sit Uheld,¹⁾ men det vil vel i alt Fald snart fortage sig. P. Vedel.

Oreby.

1112. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 20. November 1873.

Naar jeg skal sige min Mening om de Betragtninger,²⁾ hvoraf De har sendt mig Afskrift med Deres Brev af 16de,³⁾ maa jeg skjelne mellem to Spørgsmaal, nemlig først Spørgsmaalet om der virkelig kan antages at være givet et Vink, navnlig et Vink som Giveren har været sig fuldt bevidst, og dernæst det Spørgsmaal om den for at tage Vinket til Følge foreslaaede Fremgangsmaade er den rette.

Hvad det første Spørgsmaal angaaer, saa skal jeg ganske see bort fra hvad der, som De veed, med Hensyn til den omhandlede Sag foreligger for mig paa Stedet, og i hvis Følge jeg jo maatte besvare Spørgsmaalet med en bestemt Benægtelse; men jeg skal spørge om det som er forefaldet mellem Fru F. og hendes Nabo, ikke naturligtst maa være gaaet til paa følgende Maade. Paa Naboen's Bemærkning om det Glædelige i det gode Forhold, og efter at denne Bemærkning havde faaet Samtalen i Gang, ligger det meget nær, at Fr. F. har svaret med at bemærke, hvor ønskeligt det vilde være om der nu ogsaa snart kunde blive sat et fast og varigt Stempel paa det forbedrede Forhold. Forholder det sig saaledes, saa er det jo ikke Naboen, men Fr. F., som Initiativet til det Hele

¹⁾ Ved Folketingsvalget 14. November 1873 sejrede Indenrigsminister C. A. Fonnesbechs Modkandidat Redaktør, cand. polit. I. H. G. Tauber af Slagelse.

²⁾ Det som Nr. 1090 trykte Aktstykke.

³⁾ Nr. 1110.

skyldes, og dette er af stor Betydning ved Afgjørelsen af Spørgsmaalet. Her burde Samtalen have været refereret langt udførligere og meget meer detailleret. Desuden siger Naboen ikke, at der skal handles strax; han siger kun at, naar det ønskede Resultat skal opnaaes, saa maae vi begynde; og finder De ikke at denne Yttring i sit Indhold meget ligner hvad de tydske Aviser i den senere Tid have sagt, nemlig at naar Sagen skal komme i Orden, saa er det den danske Regjering der maa begynde, og denne maa da møde med Afslag paa sine tidligere med saa stor Haardnakkethed fastholdte Fordringer?

Jeg nægter ikke at Nabovens Yttringer forekomme mig at være ganske simple, løse Conversations-Yttringer, og for en Regjering uden Videre at handle efter dem, vilde, efter min Mening, være at gjøre et Spring ud i Mørket.

Der siges ganske vist paa et senere Sted i Betragtningerne: — «Dette i al Fortrolighed, som . . . . .¹⁾ sagde, »som Ven ikke som . . . . .«¹⁾ givne Vink« o. s. v.; men hvis det her har været Meningen at give Yttringerne Charakteren af et formeligt Vink, saa er dette senere Sted i Betragtningerne i Strid med det foregaaende Sted, det Sted hvor Samtalen refereres, altsaa det vigtigste Sted i Betragtningerne; thi paa dette Sted siges ikke Andet, end at Naboen »aabenbart paa denne Maade har villet« o. s. v.

Jeg mener derfor, at der i ethvert Tilfælde ikke burde foretages Noget i Sagen, uden efterat F. havde været opfordret til at forklare sig nøiere, og til, forinden han lancerer sin Regjering ud paa en meget slibrig og farlig Vei, idetmindste at gjøre et Forsøg paa at skaffe sin egen Mening, ihvor stærk den end er hos ham selv, et ydre nogenlunde positivt Stempel, som Andre kunne tage og føle paa.

Jeg kommer nu til det andet Spørgsmaal, hvis Besvarelse er meget simple.

---

¹⁾ Prikkerne findes i Originalen.

Ifald der foreligger et Vink, kunde der jo aldrig være Tale om at efterkomme det ved strax at henvende sig til Vedkommende med detaillerede Forslag. Der kan kun være Tale om at begynde med et fortroligt Spørgsmaal om hvorvidt man her maatte være villig til nu atter at tage Sagen for. Men under disse Omstændigheder vilde et Forslag om Voldgift saameget mindre være paa sin Plads, som der jo endnu ikke har reist sig nogen formelig Strid. Et saadant Forslag vilde ogsaa, paa Sagens nuværende Standpunkt, hvad man saa end vilde tænke om det senere, ganske sikkert idetmindste blive optaget med Uvillie og altsaa møde et Afslag; og det vilde ligesaa sikkert ikke alene være meget overraskende for Vedkommende, men ogsaa virke skadeligt paa de begyndende bedre Forhold.

Forresten vil jeg gjerne indrømme, at der ligger en Fare for os i Forlængelsen af den nuværende Usikkerheds Tilstand; men den Fare som F. seer, er ikke den jeg seer; ialfald anseer jeg den for temmelig fjern. Nu vil man ikke have os; og naar den Tid skulde komme, da man vilde have os, vil man ikke behøve at søge den Leilighed dertil, som kunde findes i den heromhandlede Sag. Den Fare jeg seer, bestaar i at Spørgsmaalet kunde blive tiet tildøde. Men vi have dog nu seet, hvormegen Livskraft det har, hvorledes det hvert Øieblik lever op, og jeg troer heller ikke, at det efter sin inderste Natur er af de Spørgsmaal der saa let døde.

Jeg anseer den Fare for meget større som vi vilde udsætte os for ved i nærværende Øieblik selv at tage Initiativet til at bringe Sagen frem. I dette Tilfælde, og dersom F. ikke kan give klarere Besked, vilde, efter min fulde Overbeviisning Resultatet enten blive en slet Afgjørelse eller en i meer eller mindre mild Form given Afviisning; og ligesom vel Alle ville være enige i, at en slet Afgjørelse ikke er at foretrække for den nuværende Usikkerhed, saaledes vilde denne jo ikke opføre efter Afviisningen, men snarere blive større, og ved Si-

den heraf efter al Sandsynlighed forstyrre eller dog til en vis Grad alterere de begyndende bedre Forhold.

U. A. Rapporter fra Berlin.

G. Quaade.

1113. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør
P. Vedel.

Orebygaard, 21. November 1873.

Kjære Directeur!

Jeg takker Dem meget for Deres Brev af 19de. . . .

Det har jo vistnok været den Depeche fra Falbe, som Liebe nu har bragt, til hvilken Kronprindsen har sigtet i sin Samtale med mig paa Fredensborg. Jeg kan ikke andet end være meget glad ved at De har holdt den tilbage til jeg kommer og afæsket Quade hans Yttringer derover, saaledes at jeg maaskee vil kunne forelægge eller referere begge Dele i Conferencen paa Mandag; jeg er iøvrigt ganske enig med Dem i at den hele Historie vist næppe har saa meget at sige, og at man maa tage paa den med stor Varsomhed. . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

P. Vedels Privatpapirer.

1114. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 1. December 1873.

Kjære Kammerherre.

Som De maaskee har bemærket har Augsb. Allg. Zeit. og efter hvad der er sagt Ministeren, ligeledes Schles. Zeit. og andre Tidender der med eller uden Rette antages at have officiøse Forbindelser, udtalt sig til Fordeel for det forenede Venstre imod den nuværende danske Regering.¹⁾ Dette er

¹⁾ »Augsburger Allgemeine Zeitung« Nr. 327 for 23. November 1873 indeholder en Korrespondance fra København om Folketingsvalget:

bleven bemærket her og Venstres Aviser have hoveret over deri at finde et Bevis for at den preuss. Regering ønsker dets Seir.

Dette er naturligvis baade ubehageligt for Ministeriet og skadeligt forsaavidt det synes at bestyrke Venstres Paastand om at vi lettere kunne vente et Arrangement mHt. Art. V naar et Venstre-Ministerium staaer i Spidsen for Regeringen end nu. Baron Rosenørn har derfor overdraget mig at gjøre Dem opmærksom herpaa og henstille til Dem engang confidentielt at tale derom til Hr. v. Bülow, idet nemlig den Maade paa hvilken han efter Opfordring af Fyrst Bismarck har udtalt sig om den preussiske Regerings Opfattelse af denne Forfatningskamp,¹⁾ giver os Anledning til at troe at han vil dele baade vor Utilfredshed med at der tillægges den preuss. Regering en saadan Anskuelse og vort Ønske om at denne Misforstaaelse ophører. Den simpleste Maade til at opnaae dette Formaal vilde formeentligen være at Nordd. Allg. Zeit. eller andre anseete preuss. Aviser hvis Forbindelse med Regeringen ikke er Gjenstand for Tvivl, om end kort og i Forbigaaende saa dog paa tilstrækkelig bestemt Maade udtalte sig for de conservative Interesser som i denne Sag repræsenteres og forfægtes af det nuværende Ministerium.

Hvor langt det end er fra Regeringens Hensigt i denne Sag at søge nogen Støtte hos Udlandet og dets Sympathie, kan det dog heller ikke gaae an at Oppositionen benytter dette Vaaben, saameget mere som det i Virkeligheden slet ikke staaer til dets Disposition, og Alt hvad Ministeriet ønsker er derfor kun at der ei kan være nogen Tvivl om at det er fuld-

---

Da Partiernes Styrkeforhold efter dette er nogenlunde uforandret, og da Ministeriet, som synes at sætte en Ære i at holde Stillingen saa længe som muligt, ikke kan antages at ville træde tilbage, bliver Resultatet blot en Fortsættelse af den gamle, for Landets Interesser skadelige Konflikt. For denne bærer »Dagbladet« overmodige Tone en stor Del af Skylden. — En Valgkorrespondance fra København i »Schlesische Zeitung« for 19. November 1873 viser ingen særlig Sympati for Venstre.

¹⁾ Se Nr. 1087—88.

kommen uberettiget naar Venstre vil give sig Mine af at være særligen velseet af den preuss. Regering. Baron Rosenørn beder Dem derfor at tale om Sagen med Hr. v. Bülow og stoler paa at denne ikke vil mistyde denne fortrolige Henvendelse. —

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A. — Paategning af Quaade: Spenersche Nr. 11. M. A. Donnerstag 8. Jan. (jvf. Nr. 1122).

1115. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 5. December 1873.

Jeg har talt med Bülow om Indholdet af Deres Brev af 1ste d. M., og han er meget villig til at opfylde vort Ønske. Han kunde vel ikke love mig, at dette *for det Første* skulde skee gjennem Nordd. Allg. Zeitung; thi hertil behøvede han en særlig fremtrædende Anledning, og saalænge en saadan ikke forelaae tilstrækkelig objectivt, meente han ogsaa at Afbenyttelsen af dette Blad kunde være selve det danske Ministerium til Skade; men han skulde benytte andre Veie, som han ikke tvivlede paa vilde vise sig virksomme, og efterat nu Rigsdagen atter er traadt sammen, vilde Leiligheden til at benytte hiint Blad maaskee snart komme af sig selv, f. Ex. ved Referater om Forhandlingerne i Forsamlingen.

Vi talte temmelig udførligt og indgaaende om Sagen. Efterat jeg havde fremhævet, at det naturligviis aldrig kunde være vor Mening at søge Støtte hos Udlandet i et indre Anliggende, men at vi kun ønskede at forebygge, at tyske Blades Udtalelser forstodes saaledes, at Befolkningen i Danmark erholdt urigtige Forestillinger om den herværende Regjerings Opfattelse af danske Forhold, oplæste jeg den Deel af Deres Brev for ham, hvor De særlig betegner Maaden hvorpaa man her kunde komme den danske Regjering imøde, idet De

siger: »Den simpleste Maade til at opnaae dette Formaalk o. s. v. Jeg gjorde ham derhos opmærksom paa, hvorledes, vistnok falskeligt, det nordsl. Sp. benytttes til at bringe det nuværende danske Ministerium i Miscredit. Herpaa gik han ikke nærmere ind, — naturligviis fordi han ansaae det overflødig, hvilket han ogsaa tilkjendegav ved sit Minespil; og De vil ogsaa forstaae, at jeg blandt Andet og væsentlig gjorde det for muligen at fremkalde en Yttring af hans Tanke om dette Punkt overhovedet; men han sagde med særligt Eftertryk, at jo meer man her glædede sig over det »rapprochement«, som i den sidste Tid havde fundet Sted mellem de tvende Regjeringer, desto meer ønskede man at Kongemagten var stærk i Danmark og forblev, til Gavn for en rolig Udvikling af Forholdene, i Besiddelse af den Betydning som med Rette tilkom den. Kongen maatte have fuld Frihed til selv at vælge sine Ministre.

Forresten bemærkede B. med Hensyn til de af Dem nævnte tvende Blade, Augsb. Allg. Zeitung og Schlesische Zeitung, at hverken det ene eller det andet af dem kunde siges at være inspireret af den herværende Regjering. Augsb. Allg. Z. fik ganske vist undertiden Artikler eller Anvisninger til Artikler herfra; men der gik en dobbelt Strømning igjennem Bladet; thi ved Siden af hine Artikler indeholdt det ogsaa Artikler, der gik i en mod den herværende Regjering ligefrem oppositionel Retning.

Hvad Schlesische Zeitung angaaer, sagde B. at det var saa langt fra, at den kunde kaldes inspireret eller siges at staae i Forbindelse med den herværende Regjering, at denne sidste tværtimod havde Grund til at være i høieste Grad opbragt over dette Blads fjendtlige Tendentser. Saaledes havde Bladet nylig paastaaet, at nogle Meddelelser, »Times« havde erholdt fra sin herværende Correspondent om den pr. Regjerings Holdning i det katholske Spørgsmaal, vare betalte af denne Regjering, hvilken Beskyldning man da ogsaa alvorligen havde tilbageviist.

Med Hensyn til »National Zeitung«, som jeg betegnede som særlig ugunstig stemt mod Danmark, idet jeg dog tilføiede at jeg paa ingen Maade ansaae den for inspireret, bemærkede B. at der ikke bestod den ringeste Forbindelse mellem dette Blad og den pr. Regjering, eller den tydske Reg. Derimod omtalte han, at »Hamburger Correspondent« undertiden fik berigtigende Artikler herfra, især i Forhold der angik Hertugdømmerne, og dette havde navnlig været Tilfældet i Anledning af de seneste Rygter om Art. V, i Lighed med de Berigtigelser danske Blade havde bragt i samme Henseende.

Oreby.

G. Quaade.

1116. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 9. December 1873.

Jeg har rigtig modtaget Deres Høivelbaarenheds confidentielle Depesche Nr. 25, med hvilken De har indsendt nogle Betragtninger om den slesvigske Sag som Resultatet af Deres Indtryk og Iagttagelser i de senest forløbne Maaneder,¹⁾ og jeg har taget Indholdet af disse Bemærkninger under nøie Overveielse. Det er navnlig den første Deel af Deres Høivelbaarenheds Memorandum som har været mig af særdeles Interesse; thi hvad den anden Deel angaaer, nemlig Maaden paa hvilken Sagen eventuelt skulde bringes paa Bane i Berlin, deler jeg ikke alene ganske den af Dem udtalte Formodning at den preussiske Regjering neppe vilde være tilbøielig til at gaae ind paa et Forslag om at undergive Spørgsmaalet en tredie Magts Voldgift, men jeg frygter endog for at dette Forslag i Berlin vilde gjøre et meget uheldigt og for vort Forhold til den preussiske Regjering ugunstigt Indtryk, ligesom jeg ogsaa finder det tvivlsomt, om Sagens formelle Stilling overhovedet er af den Beskaffenhed, at det er muligt for Tiden at

¹⁾ Trykt som Nr. 1089 og 1090.

fremkomme med et saadant Forslag. — Spørgsmaalet om Maaden og Formen er imidlertid det underordnede, og Hovedpunktet i Deres Høivelbaarenheds Memorandum er derfor ogsaa det Faktum, at Grev Andrassy i en privat Samtale har udtalt, at det første Skridt til fornyede Forhandlinger maatte udgaae fra dansk Side. Selv om man imidlertid er enig med Grev Andrassy i denne Sætning, staaer det endnu tilbage at afgjøre, om det nærværende Øieblik vilde være gunstigt til at gjøre et saadant Skridt, eller om man ikke snarere maatte afvente et andet Tidspunkt, hvor Omstændighederne, bedre end Tilfældet nu er, kunde aabne Udsigt til en Imødekommen fra preussisk Side. Grev Andrassy udtaler sig ikke udtrykkelig om dette vigtige Alternativ, og alle de Data, som foreligge for den kongelige Regjering, tale overveiende imod for Tiden at tage et saadant Initiativ i Berlin.

Idet jeg takker Deres Høivelbaarenhed fordi De har gjort mig bekjendt med de Ord som Grev Andrassy ved Taflet i Schönbrun har yttret i Samtale med Deres Frue, troer jeg dog ikke at burde opfatte dem saaledes, at det skulde være Grevens Mening dermed at lade den kongelige Regjering et Raad tilflyde om, under de nuværende Forhold at bringe Pragerfredens Art. V paa Bane i Berlin, og jeg tør haabe, at vor Tilbageholdenhed i denne Henseende hverken i Berlin eller andetsteds vil kunne blive Gjenstand for nogen Mistydning.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Depeche Nr. 6. — U. A. Ges.ark. Østrig I—II. Politiske Sager 1871—80.

1117. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 13. December 1873.

Kjære Kammerherre.

Ministeren har anmodet mig om at udtale Dem hans særdeles Tak for Deres Samtale med Hr. v. Bülow om Augsb.

Allg. Zeit. Han og de øvrige Ministre ere meget erkjendtlige for den Maade, paa hvilken den tyske Statssecretair har optaget denne Henstilling fra Regeringens Side og ere fuldkomment enige med ham i at man bør vente til der under Forhandlingerne byder sig en naturlig Leilighed til at gjøre gjeldende at den preussiske Regering sympathiserer med det Princip, at Kongen frit og uafhængigt af Folkethingets Majoritet kan vælge sine Ministre. —

Det seer forresten slet ikke videre hyggeligt ud i Rigsdagen og jeg kan næsten ikke begribe hvorledes det skal være muligt at naae til Enden af Sessionen uden en ny Op-løsning eller uden at Ministeriet gaaer af. Har De lagt Mærke til at Landstinget er stærkt imod Toldloven? Skulde denne Modstand vise sig uovervindelig, troer jeg at Finantsministeren trækker sig tilbage og saa troer jeg at hele Ministeriet maa gaae. Saaledes true Farer fra begge Thingene og det bliver ret en bedrøvelig Session. . . .

Baron Thielmann¹⁾ er aabenbart en meget begavet og lovende Personlighed. . . .

Kongen personlig har frabedt sig Grev Müllinen²⁾ der skulde have afløst Grev Paar.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1118. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 21. December 1873.

Kjære Vedel,

Tak for Deres Brev af 13de, hvoraf det har glædet mig meget at see bekræftet hvad jeg ogsaa har erfaret her, at det

¹⁾ Tysk Legationssekretær i København.

²⁾ Grev Johann Fr. R. Müllinen var fra 1862—72 østrigsk Gesandt i Stockholm.

gaaer godt fremad med Archivsagen. Naar denne Sag er ordnet, vil Meget være vundet. Derimod har det De skriver om vore indre Gjenvordigheder været mig mindre glædeligt, og det er ikke bleven bedre ved hvad der derefter er passeret i Folkethinget. Forat forstaae den Slags Ting maa man jo helst være paa selve Stedet; her forstaaer jeg ialfald ikke hvor Vedkommende vil hen.

I de indre Forhold synes jeg, Ministeriet har gjort alt hvad der kunde forlanges, og hvorledes det skulde handlet anderledes i de ydre Forhold, veed jeg virkelig ikke. Hvad det nordslesvigske Spørgsmaal angaar, saa vil efter min Mening dettes Ordning ganske vist ikke beroe paa hvem der sidder i det danske Ministerium. Den beroer alene paa den politiske Constellation og paa at det endelig maa gaae op for Preussere og Tydske, at Danmarks Venskab er vigtigere for Tydskland end nogle slesvigholsteenske Wühleres Misfor nøielse, saavel som paa hvem der regjerer her. Men de Her rer i Folkethinget kunne være overbeviiste om, at ingen herværende Regjering udleverer Nordslesvig til Danmark, saalænge den ikke kan være sikker paa at det er Kongen, og ikke en parlamentarisk Forsamling, som faaer Landet til at regjere over; og heri troer jeg, at den herværende Regjering vil faae Ret i det øvrige Europa, navnlig ikke alene af den russiske, men ogsaa af den engelske Regjering. Den franske taler jeg ikke om.

Jeg forstaaer jo godt, at vore Ministre gjerne ville være frie. Men det forekommer mig at de ifølge Sagens hele Gang ikke kunne opgive Kongen, og jeg vilde behøve ganske særegne Oplysninger forat forklare mig det, om Kongen tillod nogen af dem at træde tilbage. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1119. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 29. December 1873.

. . . Med Hensyn til det nordslesvigske Spørgsmaal er det nu atter fuldkommen stille. Her bliver Taalmodigheden desværre sat haardt paa Prøve. Men jeg seer ikke, at der er Andet at gjøre end at vente. Heldigviis har Sagen endnu ikke liidt derved. Maaskee bringer det nye Aar nogen Lysning tilveie, og med dette Haab, saavelsom med de bedste Ønsker for det nye Aar og min oprigtige Tak for det gamle, forbliver jeg . . .

G. Quaade.

Oreby.

1120. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 2. Januar 1874.

Kjære Kammerherre.

Glædeligt Nytaar for Dem og Deres og Tak for det forløbne! Efter al Sandsynlighed vil det nu begyndte Aar blive af stor Vigtighed for os baade i de indre Forhold og mHt. vort Forhold til Preussen, forsaavidt et eventuelt Thronskifte i Berlin vil blive en ny Leilighed, ved hvilken Løsningen af det nordslesvigske Spørgsmaal passende kunde skee og Noget vel i saa Henseende maa forsøges. Jeg deler ganske den Anskuelse, som De i Deres sidste Brev¹⁾ udtaler angaaende vore indre Forhold og det Forkeerte der vilde være i nu at skifte Ministerium, men paa den anden Side maa man ogsaa huske paa at den nuværende Strid med Folkethinget ikke vil være til Ende for lang Tid og Ministrene kunne ikke holde længe ud endnu; hvis de altsaa ikke trække sig tilbage paa et forholdsmæssigt roligt Tidspunkt, vilde de let kunne komme til at virke endnu mere forstyrrende paa Udviklingen ved at

¹⁾ Trykt som Nr. 1118.

gaae af i et senere mere critisk Moment. Man maa nemlig vide at Bevægelsen paa Landet endnu ikke er i Tilbagegang, tvertimod er Ophidselsen efter alle Beretninger i Stigning i Jylland og en Opløsning vil neppe bringe bedre Valg end de sidste. Igaar ved Couren var hverken Formanden eller Viceformændene tilstæde og saavidt jeg veed var der ingen Undskyldning gjort for denne Udeblivelse, idetmindste vidste Liebe Intet derom. Rigtigt nok hører jeg idag at Krabbes Kone er i Barselseng, men ialt Fald berører det da ikke Viceformændene.

Jeg concluderer derfor til at medens jeg ganske vist fastholder at for Øieblikket bør Ministeriet blive — og jeg er langt fra vis paa at alle Ministrene ere af den Mening — troer jeg dog at det vilde være heldigt om en *passende* Leilighed kunde byde sig for dem til senere at trække sig tilbage og afløses af et Ministerium af samme Farve (f. Ex. Frijs, Estrup, hvis de ville) og bestaaende af Personer der ikke ere saa upopulaire, som adskillige af de nuværende — efter min Mening med Urette — unægtelig ere det. Tilstanden her er forresten ikke blot i dette Punkt meget lidet tilfredsstillende. Er det fordi jeg bliver ældre og mindre sangvinsk i mine Forhaabninger? det er muligt, men vist er det at jeg seer med stor Bekymring paa Forholdene i særdeles mange Henseender og Fremtiden stiller sig meget mørk for mig, thi vi begynde stærkt at lide af de samme Bevægelser der gjøre sig gjældende i de store Stater i Retning af en utaalmodig Higen efter materielt Velværen, saavel i de høiere som i de lavere Classer, forværret ved den Tilbøielighed til Misundelse som hører til vor Nationalcharakteer. — Men jeg vil ikke fortsætte disse lidet opbyggelige Betragtninger, som De maaske selv engang imellem anstiller. . . .

1121. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Ouaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 12. Januar 1874.

Kjære Hr. Kammerherre!

. . . Jeg har flere Breve liggende for mig fra Dem, for hvilke jeg herved beder Dem modtage min Tak. Det lader til at Keiserens Sygdom nu forsaavidt er overstaaet, som han kan kjøre ud igjen, og beskjæftige sig med Statsager; men der er jo vist intet Spørgsmaal om at hans Tilstand et Øieblik var betænkelig nok, og Alderen er der jo saaledes at det vanskeligt lader sig beregne, hvad det nye Aar vil bringe. Saalænge den pr. Krone bæres paa dette Hoved troer jeg ikke paa nogen Mulighed af at naae Noget for os, — vi maa derfor fremdeles vente og haabe; iøvrigt maa man ogsaa være beredt paa at et Thronskifte vilde kunne medføre mange Eventualiteter, hvis Udgang ikke lader sig overskue. Det kan dog vist ikke oversees at vort Forhold til Tydskland har forbedret sig i det sidste Aar; at vore Naboer dog ligesom have begyndt at faae Øinene op for at der er skeet os Uret, og tænke sig Muligheden af at gjøre Indrømmelser om hvilke der før ikke kunde være Tale. Og forholder dette sig saaledes troer jeg at man kan sige at Kronprindsen af Pr. Besøg her i Sommer væsentligt har bidraget dertil.

Som De vil have erfaret er det forenede Venstres sidste Stormløb mod Ministeriet ikke lykkedes, idet Hs. M. Kongen har troet bedst at kunne jævne Striden ved Hjælp af sine nuværende Raadgivere.¹⁾ Jeg vil ønske og haabe at han maa faae Ret i denne sin Opfattelse af Forholdene; men Sagen kan jo ganske vist ogsaa sees fra en anden Side og jeg har selv været tilbøielig til at troe at det havde været heldigt, dersom andre Kræfter vare komne til Roret. Thi det kan jo ikke nægtes at Situationen jo forsaavidt er forandret, som man jo ikke kan nægte at det ikke længere er det forenede Ven-

¹⁾ Sml. Nr. 1124. Kriegers Dagbøger V, 340—42.

stre, med hvilket man udelukkende har at gjøre, men maa indrømme at det har faaet adskillige Tilsætninger af aristocratiske og bureaucratiskke Elementer, ligesom det ogsaa er traadt tydeligere frem at det er Personer og ikke — i det mindste ikke udelukkende — Principper, hvorom der strides. Men det er mueligt at hvad der mueligviis vilde være vundet ved en Forandring, kun havde været en Galgenfrist, og i alle Tilfælde haaber jeg at Venstre nu maa være kommet til den Overbeviisning at Ministeriet ikke mangler Mod til at møde det. . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

Quaades Papirer. U. A.

1122. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 16. Januar 1874.

Kjære Kammerherre.

Kronprindsens Reise er først bestemt for et Par Dage siden og han vil afreise herfra Lørdag over Lübeck. Han regner derefter at komme om Aftenen til Berlin og at afreise strax nogle Timer [senere] derfra. . . . Ministeren har forestillet saavel Kongen som Kronprindsen at det vistnok vil være ønskeligt at han paa Tilbageveien gjør et Besøg i Berlin og dette vil formodentlig nærmere blive aftalt mellem de Paagjældende i Petersborg.¹⁾

Sagen med Thilemann er paa en Maade faldet i Orden men jeg er fuldt bestyrket ved denne Affaire og ved forskjelligt Andet i at han er en farlig Mand for os. Ved Leilighed skal jeg komme tilbage derpaa.²⁾

¹⁾ Sml. Nr. 1126. Iflg. »Berl. Tid.« 19. Januar afrejste Kronprinsen Søndag 18. Januar til St. Petersborg i Anledning af Hertugen af Edinburghs Formæling med Storfyrstinde Marie.

²⁾ Sagen med Thielmann er et Mellemværende om et Lejemaal mellem den tyske Legationssekretær, Baron Th., og hans Værtinde, som Udenrigsministeriet havde været nødt til at gribe ind i, da Baronen

Har De lagt Mærke til Spen. Zeit.s Artikel om os i Nr. 11?¹⁾ P. Vedel.

P. S. Ovenstaaende er nu forandret derhen at Kronprindsen gaaer over Stralsund imorgen Aften og slet ikke berører Berlin. Derimod fastholdes Tanken om Besøg paa Tilbagereisen. . . .

Quaades Papirer. U. A.

1123. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 27. Januar 1874.

. . . De vil idag eller imorgen modtage til Deres egen Underretning en kort Fremstilling af en ubehagelig Sag om et Barn Hammel i Silkeborg, hvem den tyske Fader recla-

---

havde optraadt utilbørligt og bl. a. erklæret, at han som tysk Diplomat ikke stod under de danske Love. (Brev fra P. Vedel til Quaade 2. Januar 1874.)

¹⁾ Spenersche Zeitungs Morgenudgave Nr. 11 for 8. Januar 1874 indeholdt en ledende Artikel af den ansvarshavende Redaktør, Dr. Ad. Zehlicke, om den politiske Stilling i Danmark. Den længe ventede Konflikt mellem Parlament og Krone i Danmark var 20. December 1873 brudt ud ved den af Folketinget overfor Kongen udtalte Mistillid til Ministeriet Holstein-Holsteinborg. Siden 1864, hvor Ejderdannerne led deres Nederlag, var der begyndt et Omslag i Stemningen hos den jydsk Bondebefolkning, der følte, at Fastlandet var blevet sat tilbage til Fordel for København. Skønt det maatte indrømmes, at den maadeholdende-konservative Regering ved enhver Lejlighed gjorde sig Umage for at berolige og befæste Forholdet til Tyskland, tog Holstein-Holsteinborgs Ministerium dog med en vis Ængstelse Hensyn til det nationale Parti og dettes Kæphest: det nordslesvigske Spørgsmaal, idet Ministeriet i modsat Fald vilde have svævet i Luften. De jydsk Bønder vilde imidlertid ikke gaa med til Forøgelse af Hær og Flaade, Københavns Befæstning og større Afgifter, da de havde erkendt, at Danmark ikke mere kunde deltage i Storpolitikken, og at Landet ubetinget maatte støtte sig til den ledende Magt i Europa: Tyskland. Naar Christian IX dog erklærer at ville beholde Ministeriet, er det en alvorlig Fejl, som kan hævne sig bittert. Denne Konflikt kan virke til, at Mod-sætningen mellem Ødanskere og Fastlandsdanskere forstærkes.

merer efter i en Række Aar at have ladet det danske Fattigvæsen sørge for det.¹⁾) Naturligvis har Regeringen erklæret Faderen berettiget til at faae Barnet, men nu har Hammel forestillet den tyske Regering at han hverken selv turde søge Sønnen i Silkeborg eller sende en Fuldmægtig for at hente det, da han frygter for at det danske Politi ikke vil tilstrækkeligt beskytte ham, da han synes at have bragt i Erfaring at Sønnen der nu er saa stor at han er i Lære hos en Næringsdrivende, ikke ønsker at forlade denne for at komme til en Fader der saa længe har forsømt ham. Den tyske Regering har derfor forlangt at vi $\circ$: Regeringen skulde behandle Drengen som Forbryder og udlevere ham paa Grændsen til pr. Øvrighed. — Dette Forlangende er temmelig nærgaaende da det uden tilstrækkelig Grund gaaer ud fra at det danske Politi ikke kan eller vil gjøre sin Pligt. Men desuden har Regeringen ikke efter Loven Myndighed til at gribe ind i dette reent private Forhold, saalænge der ikke foreligger Andet end hvad der nu er Tilfældet. — Vor Mening er ikke at bede Dem om at tage Initiativet til at omtale denne Sag, men da jeg frygter for at muligvis Rigskansleren kunde ville føre Sagen videre, meente Ministeriet at det var godt at De kjendte den fuldstændigt. Jeg tilføier at der er skrevet til Justits M. om underhaanden at instruere Øvrigheden i Silkeborg at være meget agtpaagivende naar H. eller hans Fuldmægtig kommer, saa at Intet kan lægges den tillast. — Først havde vi tænkt paa at trainere Svaret til Heyd. kom tilbage for at undgaae Hr. Th.s²⁾) neppe velvillige Commentar, men Deres Bemærkning om H.s Stilling gjorde at vi besluttede hellere at forskaane ham, skjøndt vi jo turde haabe at han som en fornuftig og moderat Mand vilde indsee at en saadan Begjæring ikke er ret passende imod os.

¹⁾ Om denne Sag findes i Akterne og i den private Brevveksling en Mængde Udtalelser, der her for største Delen er udeladt.

²⁾ Th. $\circ$: Baron Thielmann, der forestod det tyske Gesandtskab under Gesandtens Fraværelse.

Af en Rapport fra Kjær hvoraf De vil modtage Afskrift sees det at der er stor Uro i Italien og at man tillægger Tydskl. Hensigter der ikke ere trøstelige. Hvad mener De derom? Keiser Wilhelm gjør det vel heller ikke meget længere og jeg havde tænkt at Regeringen saasnart en saadan Eventualitet indtraadte, maatte sende en meget stor Person til Berlin, der foruden Complimenteringsforretningerne til lige kunde benytte Leiligheden til at sondere det politiske Terrain, thi man kan vel da ikke længere bevare den hidtilværende Taushed mHt. Art. V. Dertil mener jeg at vi kun have een Mand nemlig Gr. F[rijs] og jeg bilder mig ind at han er Patriot nok til at overtage sig denne Mission. Hvad mener De derom? A propos jeg henleder Deres Opmærksomhed paa den Person, som nævnes i Deres Skrivelse CXC af 8. Dec., læg vel Mærke til ham, jeg har nogen Grund til at troe, at det er en farlig Person, for hvem vi skulle tage os iagt.¹⁾

Rigsdagsforhandlingerne er meget piinagtige og det gaaer vist ikke i Længden. Ganske ugrundet er neppe Holst. Ledreb.s Bemærkninger og Kleins Hidsighed igaar har ikke forbedret Situationen. Det er ganske vist ikke ønskeligt at Oppositionen trænges over til at ansees for og ansee sig selv for at være rettet mod Kongen, dertil er den for stor og mægtig. — Imidlertid maa vi jo haabe at Ministeriet idetmindste holder sammen indtil Sommer. — Mange Tak for Meddelelsen om Deres Samtale med Hr. v. B. om Spen. Zeit.,²⁾ netop Dagen iforveien havde jeg i Nordd. All. Z. læst en meget vel-

---

¹⁾ Det drejer sig om Hofstatsekretær hos den tyske Kronprins Gustav Neugebauer, der 18. September 1873 var bleven udnævnt til Ridder af Danebroge. Sml. Nr. 1107, 1109 og 1124.

²⁾ Sml. Nr. 1122. Quaade har i et utrykt Brev til P. Vedel af 21. Januar 1874, der findes blandt Vedels Papirer, meddelt, at han, da Artiklen i »Spen. Zeit.« fremkom, har talt med v. Bülow derom; denne benægtede, at »Spen. Zeit.« var inspireret. Da Regeringen imidlertid ikke officielt har tilkendegivet, at den ikke delte de i Artiklen fremsatte Synspunkter, har Quaade taget Anledning af det tilsendte Udklip til d. 20 Januar paany at minde v. Bülow om Sagen.

villigt holdt Correspondance fra Kjhbn. som jeg gav Ministeren til Meddelelse for Hall der ogsaa var ret fornøjet dermed.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1124. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 31. Januar 1874.

Kjære Vedel,

Tak for Deres tvende Breve af 27. og 29. Jeg er ogsaa meget erkjendtlig for de to Rapporter fra Rom og Paris. Saadanne Meddelelser ere altid, og især her for mig, af stort Værd. Der gives næppe noget Sted hvor Corps dipl. holdes mere tre Skridt fra Livet end i Berlin. Dette er til stor Roes for den preussiske Organisation, men til stor Ulempe for dem der lide derunder, og denne Ulempe afhjælpes vel ikke fuldstændigt ved Meddelelser som de ovennævnte; men man bliver dog herved sat istand til at betragte og opfatte det lidet man faaer at see og høre omkring sig, med større Objektivitet, ikke at tale om at man, naar man endelig finder at man for Skams Skyld ikke kan tie længere, da ogsaa faaer noget andet at holde sig til eller gaae ud fra, end Aviser. Forresten maa jeg bemærke at min Rapport af idag var færdig til at afgaae iforgaars da jeg modtog Kjærs Rapport, og at jeg udsatte dens Afsendelse fra igaar til idag, ikke paa Grund af Moltkes Rapport men af Hensyn til Hoffesten igaaraftes der muligen kunde yde mig noget Stof. Begge de mig tilstillede Rapporter have været mig af stor Interesse, Moltkes dels fordi dens Opfattelse af den nuværende Stilling mellem Berlin og Paris i alt Væsenligt stemmer med min, og dels især fordi den berigtiger min tidligere Forestilling om at Forholdet mellem Italien og Frankrig var slet, ligesom Forholdet mellem Tydskland og Frankrig. Jeg kan forresten ikke frigjøre mig for den Tanke, at naar hele Verden ikke skal blive

anderledes end den hidtil har været, og Frankrig engang atter skal komme til Velmagt, saa maa det søge Veien dertil paa det Sted hvor dets Afmagt tog sin Begyndelse ved dets egen Feil.

Det De i Deres Brev af 29de meddeler mig af Moltkes sidste Beretninger stemmer ganske med hvad jeg allerede i forrige Uge hørte at Bismarck skulde have sagt til den her-værende franske Ambassadeur.¹⁾ Der var ikke saa lidt Tale derom her, men, saavidt jeg veed, har Ingen kunnet faae nøiagtig Besked derom hos Gontaut selv.²⁾ Der sagdes at Bism. havde truet G. med Krig; men Alle vare enige i, at ifølge B.s Eiendommelighed, kunde Ord af den Beskaffenhed godt være falden fra ham, uden at de dog, dels ifølge den Sammenhæng og de Vendinger hvori de var sagte, og dels paa Grund af Tonen hvori der taltes, behøvede at tages efter Bogstaven. Efter hvad De nu meddeler har det imidlertid dog været Alvor. Men jeg kan dog ikke troe paa Fare for Freden. Tydskland kan jo ikke vinde ved en Krig. Flere Penge kan det næppe faae, og flere Provinser er det ikke tjent med. Heller ikke synes der i Tydsklands Indre at findes Grunde til at søge en Afleder udadtil. Saa slem er Kampen mod Ultramontanismen dog ikke, ialfald ikke endnu. Men det kan gjerne være at man her vil føre en Krig paa Kniven med den nuværende franske Regjering, forat den, efterat dens Stilling i Frankrig er bleven uholdbar, skal blive afløst af en ny Regjering, der gaaer mere til Venstre og, som sammensat af Mænd der ikke behøver franske Katholikers og Monarkisters Understøttelse forat holde sig, vilde være bequemme for Tydskland. Man siger her at Stillingen i Frankrigs Indre er meget daarlig; at Handel og Vandel er standset og ligger hen fordi Folk ingen Tillid have til Fremtiden; at overhovedet de derværende Tilstande ere langt slettere end

¹⁾ Se om den politiske Situation Die grosse Politik I, Kapitel VI.

²⁾ Anne Armand Elie, Vicomte de Gontaut-Biron (1817—90), fransk Ambassadør i Berlin.

under Occupationen og i Thiers' Tid, og at den væsentlige Grund hertil er, at man ikke stoler paa at den nuværende franske Regjering vil kunne holde sig. Mac Mahon agtes af Alle som en brav Militair og en hæderlig Charakter, men han er ingen politisk Størrelse, og hans Ambition gaaer vel høit nok til at han sætter Priis paa en fornem Stilling, men er dog ikke stærk nok til at han, forat bevare denne Stilling, skulde i Længden kunne finde sig i politiske Kjævlerier, især naar disse hvert Øieblik fremmane de constitutionelle Regenters Bussemænd, Ministerkriser. —

Hvorledes det egentlig staar sig med den tydske Kaisers Befindende kan man ikke komme fuldstændig paa det Rene med. Han er jo en gammel Mand, og i hans Alder veed man aldrig hvad Morgendagen bringer; men gamle Mænd kunne jo leve længe efter at de have tabt deres forrige Rørighed og trods mange locale Skavanker. Hvad nu den af Dem omtalte Eventualitet angaaer, som jo efter Naturens Orden engang maa indtræde, da vil De erindre, at der er to forskjellige Stadier at tænke paa, nemlig for det første, hvad der bliver at gjøre i Svar paa Notificationen om det Skete; der maa jo Svarets Form rette sig efter Notificationens Form; og for det Andet, hvad der bliver at gjøre i Anledning af den senere Kroning. Det er dette jeg antager De har havt for Øie, og her vil der da sandsynligviis blive tilstrækkelig Tid til at overlægge Sagen nøiere; men for Øieblikket er min Mening, med eet Forbehold som jeg strax kommer til, den samme som Deres. Jeg kjender heller Ingen, der vilde være saa skikket til det omhandlede Hverv som den De nævner, og jeg skulde ogsaa troe, at han vilde være Patriot nok til ikke at undslaae sig derfor. Afgjort er det ialfald at vi ikke kunne lade os nøie med i det forudsatte Tilfælde at bruge den her ansatte faste Gesandt, saalidt som forrige Gang. Men nu maa jeg anføre mit Forbehold. I 1861 sendte Kaiseren af Rusland sin Broder, Kaiseren af Østerrig og den daværende Konge af Baiern gjorde ligesaa. Dette, saavel som at flere mindre tydske Stater

ogsaa sendte Prindsen, har maaske ikke saameget at sige; men Kongen af Belgien sendte sin Søn Greven af Flandern, og med dette Exempel for Øie forekommer det mig, at der i Betragtning af den herværende Kronprindses saavel som Kronprindsessens ved alle Leiligheder viiste Sympathie for vor Kronprinds, kunde være Spørgsmaal om ikke den Sidste vilde være den man ialfald helst her seer. Maaske man endog vilde vente Sligt. Jeg forstaaer godt det bittre derved for Vedkommende, men man maa her i Livet sluge mangan en bitter Pille, endog med ringe Haab om at den vil hjælpe; og noget Nedværdigende finder jeg ikke at der, ifølge de gjældende conventionelle Forestillinger, vilde være deri. See paa Østrig og Sachsen.

Efter Deres Bemærkninger i Brevet af 27de om den i mit Nr. CXC nævnte Person¹⁾ forstaaer jeg ogsaa nu et Spørgsmaal Baron Rosenørn for nogen Tid siden gjorde mig om samme Person.²⁾ Jeg kjender ham ellers ikke, og har, indtil han blev Ridder af Dbr., været fuldkommen uvidende om hans Existents, da han ikke hører til de Personer man seer enten ved Hoffet eller i Selskab.

De har Ret i, at Rigsdagsforhandlingerne ere pinagtige. Forresten sagde Bülow mig nylig, at Th.³⁾ havde meddeelt at Ministeriets Stilling var styrket. Det var umiddelbart efter at Folkethinget havde modtaget Kongens Svar paa Adressen.⁴⁾

Jeg havde Besøg her iforgaars af Gen. Raasløff.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1) G. Neugebauer. Se Nr. 1123 med Note.

2) Se Nr. 1107.

3) o: Thielmann, den tyske Legationssekretær i København.

4) 20. December 1873 overrakte Folketingets Formand Christian IX en Adresse, som var vedtaget i Folketinget med 59 Stemmer mod 32, og hvori der krævedes et Ministerskifte som Betingelse for et frugtbart Samarbejde mellem Folketing og Regering. 7. Januar svarede Kongen, at Hensynet til Landets Tarv krævede Ministeriets Forbliven. Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 335 ff.

1125. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre. [Kjøbenhavn,] 6. Februar 1874.

Jeg havde nok tænkt mig at Kronprindsen maaskee vilde være beredt til at begive sig til Kroningen i Königsberg naar engang efter Naturens Orden denne Ceremonie skulde finde Sted, men tillige at der kunde være Spørgsmaal om strax at sende den anden Personlighed om hvem jeg talte for at condolere og gratulere — thi Kroningen kommer vel meget senere. Jeg antog nemlig at ligesom vi¹⁾ altid havde sendt en Mand i en høj Stilling for at notificere et Thronskifte, saaledes vilde Preussen ogsaa gjøre det til os, saameget mere som det sikkert vil gjøre det til Sverig,²⁾ og saa var Leiligheden der for os til at replicere ved Manden fra Toldbodveien.³⁾ Som De med Rette siger er der jo altid Tid til at tænke nærmere derover, men vi ere just ikke altid hurtige i vore Vendinger og det har derfor været mig af Vigtighed at forsikre mig om Deres Anskuelse om Sagen. —

Deres interessante Depeche,⁴⁾ hvortil Deres Brev til mig⁵⁾ gav en yderligere Commentair, har hjulpet godt til at berolige visse Gemytter der vare meget agiterede af Fouragehistorier og Beretninger om umaadelige Rustninger af alskens Natur og Ministeren har gjentagne Gange maattet slaae Vand i Blodet paa altfor vel underrettede Personer.

Hr. v. Thilemann [o: Thielmann] er paa Grund af sin Moders pludselige Død afreist herfra før Heydebrandt kom tilbage og jeg troer ikke at vi skulle beklage os over at have mistet ham. Det er imidlertid ikke Mening at han skulde

1) NB. Fred. VI og Chr. VIII (tilføjet i Randen med Quaades Haand).

2) Fred. Wilh. IV Waldensee (tilføjet i Randen med Quaades Haand).

3) Grev Frijs. Sml. Nr. 1071.

4) Utrykt Depeche Nr. 2 af 31. Januar 1874 om Forholdet mellem Tyskland og Frankrig.

5) Trykt som Nr. 1124.

være værre end en anden »Streber«; men det er et farligt Folkefærd især under vore nuværende Forhold.

Jeg haaber at Statscalenderen opfører Hr. v. Bülow efter dennes Ønske.¹⁾

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1126. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 16. Februar 1874.

Kjære Kammerherre Quaade!

Forleden Dag sagde Kongen mig at Hr. v. Heydebrandt, i den første Samtale, han havde med ham efter hans Hjemkomst hertil, ved at omtale og referere forskjellige Ytringer af den tyske Keiser ved en Audients han havde havt hos ham i Berlin, havde yttret, at denne Sidstnævnte havde udtalt sin store Tilfredsstillelse og Glæde over at Hs. M. vor Konge (eller den danske Regjering) havde udtalt sig saa anerkjendende om hans Optræden imod Catholicismen i Tydskland. I den Anledning spurgte Kongen mig om Forklaring, da han ikke vidste personlig at have yttret noget Saadant, hverken directe eller indirecte, der kunde være kommet Keiseren for Øren, men maaskee tænkte sig Mueligheden af, at jeg i min Skrivelse til Dem i Anledning af Statssecretairens Udtalelser om Regjeringens Strid med Folkeethinget (af 30te Oct.) kunde have udtalt mig saaledes.²⁾ Jeg oplyste imidlertid snart Hans Majestæt om det Modsatte, ved at forelægge ham en Afskrift af samme Depeche, der forresten i sin Tid var affattet i fuldstændig Overensstemmelse med hans egen Opfattelse af de da foreliggende Forhold. Da det lod til at interessere Kongen at faae opklaret hvad der

¹⁾ Sml. Nr. 1105.

²⁾ Trykt som Nr. 1100.

kan have foranlediget Keiseren til disse Ytringer, vil jeg bede Dem Hr. Kammerherre! ifald De skulde kunne vide Noget derom, at meddele mig det, uagtet jeg villig skal erkjende at jeg vanskelig kan tænke mig Muligheden deraf. At Keiseren ikke skulde have udtalt sig som anført til Hr. v. H. kan ikke godt tænkes, naar denne Sidste siger det; derimod var det jo tænkeligt at han kunde have forvexlet vor Konge med en anden Fyrste.

Angaaende Kronprindsens Hjemreise og eventuelle Besøg i Berlin veed jeg endnu aldeles Intet. — Kongen har kun sagt mig, at han havde ønsket at forlænge sit Ophold i St. Petersborg noget, for at kunne deeltage i Festlighederne til Ære for den østerrigske Keiser, hvortil den russiske udtrykkelig havde indbudt ham. Før sidst i Maaneden kommer han saa vel næppe her.

Det forekommer mig at Forholdet mellem Tydskland og Frankrig er noget mindre truende nu end for nogle Uger tilbage, og at der er god Grund til at haabe paa at Freden indtil Videre idetmindste vil blive bevaret. Imidlertid holde Rygterne sig dog her bestandig om store Rustninger i Tydskland og interpereres jeg i den Anledning saa jævnlig af min Collega Krigsministeren, som jeg paa bedste Maade beroliger med at de ikke gjælde os, da det er min fulde Overbeviisning at Pr. for Tiden netop ønsker at bevare et godt Forhold til os.

Rosenørn-Lehn.

Quaades Papirer. U. A.

1127. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 18. Februar 1874.

Kjære Excellence,

Jeg vil ikke tøve med at meddele hvorledes jeg troer det hænger sammen med de Ytringer af den tydske Kaiser, som Herr v. Heydebrand ved sin Tilbagekomst til Kbhvn. har

forebragt Kongen. Ifølge Deres Excellences Brev til mig havde den tyske Kaiser til Heydebrand udtalt sin Tilfredsstillelse og Glæde over at Hs. M. vor Konge havde yttret sig saa anerkjendende om hans Optræden *mod Katholicismen i Tydskland*. Jeg skulde næsten troe, at det er de her understregne Ord, mod Katholicismen i Tydskland, der have givet Anledning til det Dunkle, som det gjælder at opklare. Da jeg saa Heydebrand under hans Ophold i Berlin for nogle Uger siden, sagde han mig nemlig, at Kaiseren, hos hvem han nylig havde havt Audients, havde paalagt ham, naar han kom tilbage til Kbhvn., at takke Kongen for den Maade hvorpaa Hs. M. havde udtalt sig om Kaiserens bekjendte *Brev til Paven*.¹⁾ Da Heydebrand, før sin Afreise fra Kbhvn., havde sin Afskedsaudients hos Kongen, havde Hs. M. omtalt bemeldte Brev saaledes at han, Heydebrand, havde fundet sig foranlediget til at udtale sig om Kongens Yttringer i sin Indberetning til Udenrigsdepartementet om Audientsen. Saaledes er det, hvis Heydebrands Referat til mig er rigtigt, ikke om Kaiserens Optræden mod Katholicismen, eller med andre Ord, om en nu allerede meer end Aar og Dag varende politisk Situation, men om et Incidentspunkt i denne Situation, som Kongen ved den omhandlede Leilighed skulde have udtalt sig; og betænkes det da, at Kaiserens Brev er af October, jeg troer fra Begyndelsen eller ialfald den første Halvdeel af denne Maaned, og at samme Brev i

---

¹⁾ Pave Pius IX havde i et aabent Brev til Kejser Wilhelm af 7. August 1873, hvori han beklagede sig over de Forholdsregler, der i Tyskland under Kulturkampen blev truffet mod Katolikkerne, udtrykt sig for en paa Kejseren stødende Maade. Bl. a. hed det i Brevet, at »enhver, som har modtaget Daaben vedkommer i en eller anden Forbindelse eller paa en eller anden Maade Paven«. Kejseren svarede 3. September 1873 skarpt, at Fremfærden mod Katolikkerne nødvendiggjordes ved, at disse havde organiseret sig som et politisk Parti, der havde søgt at ødelægge den konfessionelle Fred i Preussen ved statsfjendtlig Optræden. »Den evangeliske Tro . . . tillader os ikke i Forholdet til Gud at antage en anden Mellemand end Jesus Kristus.«

lang Tid derpaa, navnlig endnu paa den Tid da Heydebrand havde sin ovennævnte Afskedsaudients, afgav Stoffet til de fleeste politiske Samtaler, saa forekommer det mig rimeligt nok, at det er kommen paa Tale ved denne Audients; og det er maaskee da ligesaa rimeligt at antage, at Heydebrand, efter ved hiin Leilighed at have lagt Meer i Kongens Ord end der virkelig laae deri, nu i sin sidste Audients hos Hs. M. har nævnt Kaiserens Optræden mod Katholicismen istedetfor det, Kaiseren, fra et psykologisk Standpunkt betragtet, var nærmest til at udtale sin Tilfredsstillelse over, nemlig Kongens Udtalelser om hans eget personlige Brev til Paven. Under denne Forudsætning vilde jeg finde det meget naturligt, om Kongen ikke havde erindret sine tidligere Ord til Heydebrand, — Ord hvori der, som sagt, ifølge Hs. M. egen Mening ikke skulde ligge synderlig Meget, — og saaledes kan have antaget at der laae en Misforstaaelse eller Forvexling til Grund for Sagen. . . .

Quaade.

Oreby.

1128. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence,

Berlin, 21. Marts 1874.

Jeg har tidligere af og til seet mig istand til at meddele Udtalelser af forskjellige Personer om den herværende Regerings Tanker med Hensyn til det nordslesvigske Spørgsmaal. Paa Grund af Forholdenes Beskaffenhed maae naturligvis saadanne Udtalelser altid forstaaes med det Forbehold som følger af, at Ingen er fuldstændigt indviet i Fyrst Bismarcks Politik; og det er altsaa med dette samme Forbehold at jeg idag skal tillade mig at anføre en senere lignende Udtalelse som, foruden at have hiint Spørgsmaal til Gjenstand, ogsaa tjener til at kaste et Lys over Maaden hvorpaa den preussiske eller det tyske Riges Regjering opfatter et andet,

fra et almindeligt europæisk Standpunkt maaskee endnu vigtigere Spørgsmaal.

Jeg havde nylig en Samtale med en Mand som ikke alene ifølge sin bekjendte personlige Charakter fortjener særlig Tiltro, men ogsaa ifølge sine udbredte sociale Forbindelser og navnlig ifølge en Stilling han forhen har indtaget ved Dronningen af Preussens Hof, maa ansees for at være bekjendt med de herskende politiske Meninger i preussiske Kredse.¹⁾ — Denne Samtale, som først havde de elsass-lothringiske Deputeredes Optræden i den tyske Rigsdag til Gjenstand, gik derpaa over til at omhandle den sidste Fredslutning mellem Tydskland og Frankrig, som jeg fandt indeholdt Spiren til en ny Krig, da Frankrig formentligen ikke vilde kunne forvinde Tabet af Elsass og Lothringen. Dette indrømmede den ovenbetegnede Person; men idet han bemærkede, at det især var Lothringen, hvis Tab smertede Frankrig, tilføiede han, at han troede, at naar det efter en Tids Forløb viiste sig at Frankrig kunde opgive Tanken om Hævn og derhos finde sig i Tabet af Elsass, saa vilde det tyske Rige ikke være utilbøieligt til, for saaledes at besegle en varig Fred, atter at aftræde Metz. Han bemærkede desuden i denne Henseende, at Fyrst Bismarck, som aldrig havde seet nogen virkelig Fordeel for Tydskland i Besiddelsen af Lothringen, i sin Tid kun efter stor og langvarig Modstræben havde indvilget i, at Metz og det derom liggende Land optoges blandt de Landsdele der fordredes aftraadte til Tydskland.

Herfra førtes Samtalen ganske naturligt over til det nord-slesvigske Spørgsmaal, idet jeg bemærkede, at naar det fra tysk Side kunde ventes, at man i Frankrig vilde glemme Tabet af Strasborg, naar Metz beholdtes tilbage, saa kunde jeg med Bestemthed udtale, at man i Danmark nu, om ikke allerede for længe siden, havde forvundet Tabet af Holsteen

---

¹⁾ Sml. Nr. 1129.

og det tydske Slesvig, men at man aldrig vilde finde sig i Tabet af det danske Slesvig; og paa denne Bemærkning erholdt jeg et Svar der ganske stemte med de Udtalelser jeg tidligere har meddeelt om den preussiske Regjerings Opfattelse af det nordslesvigske Spørgsmaal, idet det gik ud paa, at man fra tydsk Side erkjendte Nødvendigheden af en Forsoning med Danmark paa Grundlag af en tilfredsstillende Ordning af fornævnte Spørgsmaal, men at Tiden dertil endnu ikke var kommen.

Det vil maaskee være Deres Excellence bekjendt, at man fra fransk Side allerede længe har gjort sig Forventninger med Hensyn til en eventuel Tilbagegivelse af Metz, og dersom en saadan Transaction virkelig ligger i den herværende Regjerings Hensigter, saa maa dette vistnok ansees som et Vidnesbyrd om et fredeligt Sindelag. Imidlertid antages det paa ingen Maade af Alle, at Rigskansleren nærer fredelige Hensigter ligeoverfor Frankrig. — Ved at omtale den bekjendte Samtale mellem Fyrst Bismarck og den ungarske Romanforfatter Maurus Jokai,¹⁾ og navnlig den deri indeholdte Yttring ved hvilken den franske Nation sammenlignes med nordamericanske Vilde, udtalte saaledes nylig en Collega²⁾ af mig, at han paa ingen Maade betragtede denne Yttring som undsluppen Kansleren i Talens Løb, men tvertimod ansaae den for aldeles forsætlig, idet det var hans Mening, at Kansleren vilde provocere en ny Krig mellem Tyskland og Frankrig. Kansleren gik ud fra, at en saadan Krig var uundgaaelig, og foretrak da at den førtes paa et tidligere Tidspunct, paa hvilket Frankrig endnu ikke var tilstrække-

---

¹⁾ Se Bismarck: Die gesammelten Werke, 2. Aufl. VIII, S. 106, og »Nationalzeitung« 6. Marts 1874. Bismarck skal 27. Februar 1874 have udtalt følgende til den ungarske Digter Maurus Jókai om Frankrig: »Das ist ein niemals zu versöhnender Feind! Denn die Franzosen sind ein wildes Volk! Wenn wir vom Koch, vom Schneider und vom Fri-seur absehen, haben wir die indianische Rothaut.«

²⁾ Sml. Nr. 1129.

ligt forberedt, fremfor paa et senere, paa hvilket det kunde antages at dette Land ikke alene var fuldstændigen rustet, men ogsaa muligviis styrket med Alliancer. Iøvrigt bliver Fyrst Bismarcks ovenstaaende Yttring nu dementeret; muligen er denne sene Dementi imidlertid foranlediget ved at, saaledes som jeg veed, man i flere herværende tyske Kredse har fundet Yttringen meget uforsvarlig. . . .

Jeg sender denne Indberetning ved sikker Leilighed.

Depeche Nr. 7.

Quaade.

1129. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 21. Marts 1874.

Deres Excellence maa ikke vente Meget fra mig idag, da jeg i nogle Dage har maattet sidde i et mørkt Værelse for mine Øines Skyld. Det er nu bedre, skjøndt jeg dog maa iagttage stor Forsigtighed. Jeg vil imidlertid gjerne allerede ved denne Leilighed, til Deres Excellences egen fuldstændigere Efterretning, tilføie nogle Navne til min Rapport af idag.

Den Person som har talt om Nordslesvig, er en Geheimelegationsraad Meyer. Han er en indsigtfuld, kundskabsrig og paalidelig Mand med meget udbredt Bekjendtskab, som tidligere har været Lector hos Dronningen af Preussen. Han hverken er eller har været Diplomat, men hans Titel skriver sig fra hans nævnte tidligere Stilling.

Den Collega jeg omtaler som tillæggende Bismarck den Hensigt at provocere Frankrig, er den herværende schweizeriske Gesandt Oberst Hammer. Det er indlysende at Schweiz er fortrinlig interesseret i Spørgsmaalet om Krig eller Fred mellem Tydskland og Frankrig.

G. Quaade.

Oreby.

1130. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 4. April 1874.

. . . Jeg havde nylig Besøg her af Copist J. J. Hansen. Han reiste til Wien i Pengeaffairer angaaende det tyrkiske Laan. Han skulde tale derom med Rothschild. Til Berlin var han kun kommet forat tale med nogle Literater i den Hensigt at bevirke en bedre Tone i Pressen ligeoverfor Frankrig. Han sagde mig, at han tænkte paa, med det Første at offentliggjøre sit Skrift om Forbindelserne med Bismarck.¹⁾ Det var alt oversat paa Fransk, og han saae ikke, hvorfor han ikke skulde kunne offentliggjøre ligesaavel som Benedetti og Gramont m. fl. Jeg vilde ikke ved stor Modstand gjøre for meget Væsen af Sagen; men efter min Mening er det ikke for os Øieblikket til at slaae paa Tromme.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1131. Folketingsmand Carl St. A. Bille til H. A. Krüger.

Kjære Kryger!

Kjøbenhavn, 23. April 1874.

Min bedste Tak for Deres lange og interessante Brev af 11te April.²⁾ . . .

Elsas-Lothringerne have debuteret saa uheldig som vel muligt og givet deres Modstandere Sejren ihænde fra det første Øjeblik; det var Slaget ved Wörth om igjen: ingen fast Plan, intet Sammenhold, ingen gjensidig Samarbejden.³⁾ Om

¹⁾ Det drejer sig om Jules Hansen: Fra Diplomatiens Verden. Op-tegnelser fra Aarene 1864—67. Kbh. 1875. Paa Fransk; A travers la diplomatie (1864—1867). Paris 1875. Sml. Hähnsen II, Nr. 943.

²⁾ C. S. A. Billes Papirer er ikke bevarede.

³⁾ De femten Deputerede fra Elsass-Lothringen nedlagde 16. Februar 1874 ved deres Indtræden i den tyske Rigsdag en højtidelig Protest mod Indlemmelsen i det tyske Rige. Senere indtraadte der Splittelse i deres Rækker, idet nogle af dem holdt sig borte fra Forhandlingerne, medens Flertallet af de klerikale Repræsentanter blev siddende i Rigsdagen.

det saa var Valget af en Mand ved Navn Teutsch til at protestere imod Tyskland, saa var det som et Varsel; det var ubehændigt og gav strax Fjenden et Kort paa Haanden. Min og Manges første Tanke, da Efterretningen naaede os om denne sørgelige Scene, var Tak og Anerkjendelse til Dem, kjære Kryger! Vi tænkte paa, hvor længe og under hvor vanskelige Forhold De nu har befundet Dem i Berlin, hvor isoleret De har staaet under de Dem fremmede Omgivelser, Tingene ikke mindre end Menneskene, Tankegangen ikke mindre end Sproget, hvor ofte De har været nødt til at optræde, og hvorledes De, ledet af en lykkelig Sands og en varm Patriotisme, altid har vidst at bringe Deres og vor Sag uskadt ud af selv den betænkeligste Situation. Eet stort Fortrin har De nu ogsaa havt fremfor Elsas-Lothringerne, og det maa tages med i Anslag: De har altid været ene eller dog næsten ene, thi med Ahlmann var De og er De jo i Maalet og i det Væsenlige een Sjæl og een Tanke. Derfor har De, naar De først havde fattet en Beslutning, ogsaa kunnet handle korrekt efter den. Deres Armee kunde ingen Knuder gjøre Dem, thi De var i Deres ene Person baade General og Armee. Denne Undskyldningsgrund for Elsas-Lothringerne maa ikke glemmes, men selv naar den tages til sin fulde Vægt med i Betragtning, bliver dog Facit, at de have skilt sig rigtig slet ved deres Opgave og bragt deres i sig selv saa gode og smukke Sag ind i et Spor, fra hvilket det maaskee paa det parlamentariske Omraade aldrig mere vil lykkes at bringe den bort.

Det er ikke urimeligt, at Elsas-Lothringerne vilde have staaet sig adskillig bedre ved foreløbig selv at være passive og overlade f. Ex. til Dem at føre Deres Sag, hvortil De, som vi jo talte om, da vi saaes i Efteraaret, havde flere gode Betingelser. Dog er jeg ikke helt misfornøjet over, at det ikke er kommet saaledes, og eftersom Tingene nu engang have stillet sig, vil jeg advare imod, at De for meget identificerer Dem med Elsas-Lothringerne og paralleliserer Slesvigs Sag med disse Provindsers. Om min Sympathi med de fra Frank-

rig løsrevne Franskmænd behøver jeg vel ikke at forsikkre Dem. Men det maa endelig ikke tabes af Sigte, at deres og vor Sag ere grundforskjellige. Polakker, Slesvigere og Elsas-Lothringere beraabe sig alle med fuld Føje paa Nationalitetens og Selvbestemmelsens Ret, og dette vigtige Princip skyldte vi at hævde overalt. Men Polen og Elsas-Lothringen (navnlig det sidste, thi Polen har dog Lidt fra 1814 at beraabe sig paa¹⁾) savne positiv, folkeretlig Hjemmel for deres Krav paa Selvbestemmelse, de ere erobrede i aaben Krig, de ere afstaaede og indlemmede ved retsgyldige Traktater. For os er derimod i dette Øjeblik vor traktatmæssige Ret til Slesvigernes Selvbestemmelse det Væsenlige, som vi holde fast og bestandig bringe i Ilden. Det maa overalt hævdes, at Slesvigs Stilling er en ganske anden, Slesvigs Ret en langt sikkrere og uomtvisteligere end nogen af de andre Provindsers. Alt dette er De jo fuldstændig paa det Klare med, og det er forsaavidt overflødigt at udvikle det for Dem; men stundom er det nyttigt ogsaa at gjentage, hvad der forud er Enighed om. Ved Elsas-Lothr. lader der sig foreløbig slet ikke røre. Den forrige Episode maa glemmes. Saa maa der begyndes helt forfra, helst af ganske nye Personligheder, og gid man saa vil være bleven klog af Skade.

I Militærlovens Afgjørelse²⁾ seer jeg kun et nyt Bevis paa, hvor lidt tysk Parlament betyder ligeoverfor de militære Fordringer, hvor slet Professorhuen kommer fra det, naar den vil drikke Skaller med Pikkelhuen. Men de Tilstande, som skabes ved de bebudede 50 Aars fortsatte Rustninger, og som egenlig indvies for al evig Fremtid, skal Ingen fristes til at misunde Tyskland. Det bliver dyrt kjøbte Milliarder og

1) Paa Wienerkongressen konstitueredes en Del af det tidligere Hertugdømme Warszaw som et særligt Kongerige Polen (Kongrespolen), der ganske vist skulde være uopløseligt forbundet med Rusland, men som dog fik garanteret en egen Forfatning. En saadan blev oktrojeret af Zaren 1815, men ophævet efter det polske Oprør 1830—31.

2) Det saakaldte Septennat, hvorved den tyske Fredsstyrke fastsattes for 7 Aar.

dyrt betalte »Reichslande«! Naar saa den katholske Konflikt og de social-demokratiske Rørelser kommer til, bliver Billedet endnu mindre tiltalende.

Bille.

H. A. Krügers Privatarkiv. R. A.

1132. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 23. April 1874.

Kjære Vedell . . . For Øieblikket ere de politiske Forhold i vort Indre endmere brouillerede end til dagligdags men jeg haaber at Slutningen af Ugen maa bringe lidt Bedring, idet Ivren eller Galskaben hos det »Forenede« begynder at sætte sig.

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1133. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 24. April 1874.

Kjære Kammerherre.

. . . Har De hørt Noget om at Heydebrand skulde til Brüssel eller hvis Perponcher¹⁾ kommer derhen, da afløse denne i Haag? Det vilde vi meget nødtigt have.

Vor Ministercrise udvikler sig kun langsomt. Jeg har imidlertid bestemt Grund til at antage at Krieger giver sin endelige Dimission inden Udløbet af nogle Uger, og det vil da vise sig om den ikke drager hele Ministeriet med sig. Jeg mistvivler meget om at i saa Fald Grev Frijs vil lade sig bevæge til at danne et nyt Cabinet, Estrup er meget tvivlsom, ogsaa Haffner siger Nei. I det Hele er det meget sørgelige Udsigter, som der aabner sig for os paa alle Leder. . . .

---

¹⁾ Grev G. v. Perponcher-Sedlnitzky, tysk Gesandt i Holland.

Jeg har talt til Hall om Hansens Hensigt om at udgive sine Fata — det var den eneste Vei ad hvilken jeg troede at kunne bringe ham fra den Tanke. Om det hjælper, veed jeg ikke.¹⁾

Quaades Papirer. U. A.

P. Vedel.

1134. **Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.**

Fortrolig.

Berlin, 8. Maj 1874.

. . . Det vil ikke være undgaaet Deres Excellences Opmærksomhed, at for en Tid siden, samtidigt med General Bildts Ankomst til Berlin som svensk-norsk Gesandt, et her-værende Blad »Deutsches Wochenblatt« indeholdt en Artikel, ifølge hvilken Hs. Maj. Kong Oscar II skulde have givet bemeldte Gesandt det særlige Hverv, at ordne det nordslesvigske Spørgsmaal.²⁾ Artiklen tillagde den svensk-norske Konge Følelser for Tydskland, der stode i stor Modsætning til de Sympathier, Høistsammes Forgænger i Regjeringen, som bekjendt, stedse nærede for Danmark, og idet General Bildt ogsaa skildredes som særligt velsindet mod Tyskland, skulde selvfølgelig Ordningen finde Sted fra et reent tysk Standpunkt. En Collega af mig spurgte mig i sin Tid om der kunde tillægges denne Artikel nogen Betydning, og uagtet jeg svarede, at dens Indhold efter min Mening var aldeles blottet for Grund, har han dog senere henvendt det samme Spørgsmaal til General Bildt selv. Denne har derefter meddeelt mig, at han har givet min omhandlede Collega ganske det samme Svar som jeg, og tilføiet at han, hverken af sin Souverain personligt eller af den svensk-norske Regjering som saadan har erholdt nogetsomhelst Hverv angaaende det ovennævnte Spørgsmaal. Han beklagede at den omhandlede Artikel var

¹⁾ Sml. Nr. 1130.

²⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 915.

fremkommet, thi herefter maatte hans Stilling i Forhold til hiint Spørgsmaal, selv i almindelige private Samtaler, være mere reserveret end den ellers havde behøvet at være, og det var saaledes blevet ham vanskeligere, end han ønskede, at tilveiebringe veiledende og muligen for den danske Regering nyttige Oplysninger eller Vink om herværende Stemninger i Henseende til Udførelsen af Pragfredens Art. V.

Ved denne Leilighed skal jeg tillade mig at registrere en Yttring af Feltmarschal Grev Moltke i en Samtale jeg nyligen havde med ham. Jeg havde til en foregaaende Yttring af ham om reent danske Forhold bemærket, at man i Danmark stadig ventede paa Udførelsen af ovennævnte Artikel. Deres Excellence vil erindre, at Grev Moltke er iblandt de herværende Mænd af Betydning, som ønske en fuldstændig Forsoning mellem Danmark og Tydskland; og han svarede ogsaa Følgende: »De veed jo nok, at der er Mange her, som gjerne vilde bidrage hertil, og jeg troer at kunne tilføie, at Fyrst Bismarck er iblandt disse; men Danmark maatte da ogsaa komme os imøde; De forlange jo nu f. Ex. Dannevirke og Flensborg.« Hertil bemærkede jeg, at det Danmark ønskede, var at den dansk-tydske Grændse blev lagt saaledes tilrette at der for Fremtiden bestandig kunde herske Ven-skab mellem Danmark og Tydskland.¹⁾

Jeg har med Flid sagt ovenfor, at jeg registrerede Grev Moltkes foranførte Yttring; thi om jeg end finder at den for-tjener nogen Opmærksomhed, deels fordi den hverken be-rører Sundeved eller Als, og deels paa Grund af Hentydning-en til Fyrst Bismarcks Anskuelse, anseer jeg det dog for afgjort at den for Tiden ikke egner sig til andet Brug.

Quaade.

Depeche Nr. 12, modtaget 12. Maj 1874.

¹⁾ Sml. om Moltkes Standpunkt Nr. 1027 og Hähnsen II, Nr. 946.

1135. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Torsdag [28. Maj 1874].

Kjære Kammerherre.

Da jeg tænker at reise til Vichy paa Tirsdag (d. 2den Juni) tager jeg altsaa for nogen Tid Afskeed med Dem. . . .

Jeg tænker at Øieblikket for saa vidt er vel valgt, som vi igrunden Intet har med Tydskland at forhandle — vi have lidt med Sverig og med Amerika, foruden China og Japan, men det kan vel gaae sin Gang eller vente. Derimod er det rigtignok lidt underligt at reise bort med den Rimelighed at man finder en Anden i Udenrigsministeriet som Chef, naar man kommer hjem. Mellem os sagt, begynder Ministercrisen paa Mandag da Krieger giver Grev Holstein sin Dimission.¹⁾ Jeg har endeel Grund til at antage at Resultatet af Forhandlingerne bliver at hele Cabinettet indgiver sin Dimission og denne Gang med den oprigtige Forventning at Kongen vil finde et andet Ministerium. Saa kommer det første Stadium: Kongens Bestræbelser for at bevæge Ministeriet til at blive og det er umuligt at forudsee hvad Resultatet deraf kan blive og navnlig lod det sig tænke at Grev Holstein kunde ville paatage sig at danne et nyt Ministerium, i hvilket Tilfælde han rimeligvis blev Udenrigsminister. Det troer jeg imidlertid ikke. Er det nu afgjort, kommer det næste Stadium: at finde Andre og da hvem? Bedst var vist Estrup — Grev Frijs vil ikke — men jeg troer at Kongen ikke strax vender sig til ham og det er altsaa muligt at forinden nogen Anden paatager sig at danne Ministerium, thi der er jo maaskee Fonnesbech, eller Haffner eller Raasløff der nu kommer hjem. Hvorlang Tid Crisen kan staae paa, er ligeledes uberegneligt,

---

¹⁾ Ministeriet Holstein-Holsteinborg afløstes 14. Juli 1874 af Ministeriet Fonnesbech med Rosenørn-Lehn som Udenrigsminister. — Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 383 ff.

uden forsaavidt at den vel maa være overstaaet før Kongen reiser, men jeg veed ikke engang om man sikkert kan stole derpaa. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1136. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel!

Paris, 2. Juni 1874.

. . . Endnu lader det ikke som om Ministerkrisen eller Omtalen herom er kommet i Aviserne og det maa dog fra gaar af være i fuld Gang. — Jeg har under mit Ophold i Vichy oftere studeret Rappel og Republique française og fundet disse Ultrablade overordentlig moderate vis à vis vore folkevenlige Venstreblade, og herved er meent selve Indholdet thi hvad Formen angaaer da ville vi jo altid beholde vore særlige Typer i Søren Kjær¹⁾ og Consorter. Jeg havde haabet dog hersteds at træffe noget der var værre end vort, men med Hensyn til folkelig Demoralisation, 3: hvad der bydes og fortæres af Smiger i Folket eller Publikum, da troer jeg at vi ere paa Høidepunktet. — [*Grev Frijs har spadseret Morgen og Aften med O. Plessen, der var hypochonder som sædvanlig.*]

Jeg haaber at blive fri for Anløb naar jeg kommer til København, da det altid er kjedsommeligt naar Kongen for-gjæves maa henvende sig til Nogen og jeg kan aldeles ikke forsvare dette for min Familie og jeg har saa tydeligt og uforbeholdent udtalt mig herom til Forskjellige, saa at det var Uret om man lod Kongen henvende sig til mig. Jeg bilder mig ind at see et Tegn paa Holstein-Holsteinborgs Forbliven deri at han ikke tager med til Island, thi baade Kongen og Conseilspræsidenten kunne ikke godt være borte paa længere Tid, og vilde han bestemt være gaaet af, saa var han

¹⁾ Gaardejer, Folketingsmand Søren Nielsen Kjær (1827—1893).

nok taget med i Kongens Følge; det forekommer mig nu ogsaa at den hele Islandsfærd kan blive interessant. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

1137. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

[*Vichy.*] 24. Juni 1874.

. . . A propos altsaa Estrup har erklæret sig fallit, saa Moltke-Br., nu er Touren til Haffner og hvis han afslaaer, hvad jeg er vis paa at han gjør, da Holstein igjen. Men hvorfra faaer han Colleger?

P. Vedel.

Jeg skal hilse Dem ret meget fra Baron O. Plessen, med hvem jeg har tilbragt et Par Dage her. —

Quaades Papirer. U. A.

1138. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør
P. Vedel.

Kjære Directeur!

Kjøbenhavn, 25. Juni 1874.

Jeg har saamænd tidnok i denne trange Tid, der tiltrods for at den for alle Vedkommende er saa penibel som den er, dog ogsaa kan aftvinges sin Interesse, havt Pennen i Haanden for at skrive Dem et Par Ord til, men naar det kom til Stykket har jeg lagt den fra mig igjen; thi jeg følte mig stedse trykket af i et Brev ikke at kunne tale saa aabent og frit med Dem, som vi pleiede at gjøre, naar vi spadserede op og ned ad Gulvet i min Stue paa Amalienborg; men jo alvorligere Situationen bliver og jo mere Grunden begynder at vakle under Ministeriets Fødder, jo mere føler jeg Trang til at sende Dem nogle Linier, og har jeg nu besluttet at bringe denne Tanke til Udførelse idag, hvordan de saa end blive.

Hovedtrækkene af hvad der er passeret herhjemme kjender De jo imidlertid igjennem Kofoeds og sandsynligviis Andres Breve, og jeg kan derfor indskrænke mig til at gjøre nogle enkelte Tilføielser til disse.

Minen sprang da ved Kriegers Skrivelse directe til Kongen, i hvilken han ikke alene bad om sin Afsked, men tillige begrundede dette sit Skridt paa den Omstændighed, at Ministeriet umelig længere kunde magte Situationen, og nu *burde* gaae af. Denne Form, der var os ganske ubekjendt, fandt man paa visse Steder noget stødende, og deri laae Grunden til at Kongen ikke strax gik ind paa at opfylde hans Ønske, da han ikke vilde give det Udseende af, at K.s Udtrædelse var nok til at vælte Ministeriet overende, og ved Siden af bestandig nærede Haab om at bevare os Alle i sin Tjeneste, hvori han dog skuffedes, da vi faae Dage efter fulgte Exemplet. Kr. trængte nu imidlertid mere og mere paa, og da han absolut vilde reise d. 23de gav Kongen efter, saameget lettere, som de Forhandlinger, der i Mellemtiden vare indledede, ikke havde ført til noget Resultat.¹⁾

Som en historisk Kjendsgjerning skal jeg her bemærke at den Første til hvem Kongen henvendte sig var mig, men at jeg selvfølgelig af mange nærliggende Grunde refuserede, blandt andre af den at jeg maatte ansee det for meget lidet ønskeligt at det nye M, dannedes af et af det afgaaendes Medlemmer, og denne Grund troer jeg at man fandt saa plausibel, at en Tanke om paa et senere Standpunkt at gjøre et lignende Forsøg hos Fonnesbech blev opgivet. Gr. Frijs og Estrup vare nu komne hertil omtrent samtidig, og da der altsaa kunde vælges, foretrak Kongen først at henvende sig til den sidstnævnte, da han, som han sagde, af tidligere Er-

¹⁾ Krieger indgav sin Afskedsbegæring d. 8. Juni, det øvrige Ministerium d. 12.; d. 19. underskrev Kongen Kriegers Afsked fra d. 20. at regne, medens Resten af Ministeriet Holstein-Holsteinborg først d. 14. Juli afløstes af Ministeriet Fonnesbech. Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 384—89; VI, S. 5—9.

faring vidste at han hos F. vilde faae et Afslag. Men han fik ogsaa et bestemt Afslag af E., der gav til Gr. at hans Time formeentlig endnu ikke var slaaet. Dette, i Forbindelse med hans Udsagn aldrig at have givet Anledning til at troe at han skulde være rede til at tage Tømmerne nu, — hvad han i Gr. F.s Nærværelse for mig har gjentaget — vakte en vis Sensation, og det saameget mere som han skal have styrket den Anskuelse for Kongen at der slet ingen Grund var til at forandre Ministerium nu, da det »forenede Venstre« kjendelig trak Følehornene tilbage hvorom hele Stemningen i Jylland bar tilstrækkeligt Vidnesbyrd og Forholdet til Landsthinget var saa godt at der fra dets Side aldeles Intet var at frygte. I Særdeleshed blev Krieger saare vred, og slog nu, efterat have opgivet E. aldeles, saa ganske om, at han nu meente at Ministeriet burde blive, naturligviis med Undtagelse af ham selv, uden at det dog lykkedes hans Bestræbelser at overtude os andre derom. — Derefter fulgte saa et Forsøg hos Grev Frijs, og faae Dage efter et lignende hos Gr. Moltke,¹⁾ men begge med samme Resultat, hvad igrunden ikke undrer mig, saameget mindre som de Former, hvori Henvendelserne skete ikke vare de heldigste. Endelig er der da nu sendt Bud efter Haffner, der i Dag kommer herind til Kongen, og i Almindelighed kan det vel siges, at der er større Udsigt til [at] vinde ham end der var hos nogle af de tidligere Æmner, hvorpaa hans noget fremskyndede Hjemkomst fra Carlsbad kan tyde, ligesom ogsaa visse Udtalelser i et Brev fra ham til Holstein — ialfald har han da ikke givet noget bestemt Afslag endnu. Lykkes det at bevæge ham til at paa-tage sig Hvervet, hvad jeg meget vil ønske vil De næppe finde mig mere her naar De vender tilbage, idet sandsynligviis enten H. selv eller Moltke da vil sidde i min Stol. Skulde det glippe, vil der vist være flere Stadier at gennemvandre, in-

---

¹⁾ Grev Fr. G. J. Moltke til Bregentved (1825—75) var Udenrigsminister i Ministeriet *Estrup* fra 11. Juni 1875 til sin Død 1. Oktober s. A.

den der kan blive Tale om at slaae sig til Ro igjen ved det Gamle (selvfølgelig med Undtagelse af Kr., der jo er uigjenkaldelig tabt). Kongens Humeur er meget slet, hvad De vel kan vide og det synes ikke at Kong Oscars Besøg¹⁾ bidrog til at forbedre det, uagtet han upaatvivlelig har raadet ham til ikke at skifte Ministerium, men hellere prøve en Opløsning til Efteraaret.

Af de Coninck og Kofoed er De vist holdt saa godt à jour med hvad der er forefaldet i Ministeriet, at jeg ikke kan fortælle Dem videre af Interesse. . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

Jeg har i dette Øieblik talt med Haffner, der dog endnu ikke har været hos Kongen; uagtet han var meget reservé troer jeg ikke at have taget feil i min ovenomtalte Opfattelse. Nogle sige at han selv vil være Udenrigsminister. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

1139. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

Vichy, 30. Juni 1874.

Tusinde Tak for Deres interessante Brev, som væsentlig supplerede hvad jeg vidste fra Krieger. Uagtet de Data, som De anfører ganske vist synes at tyde paa at General Haffner har en større Tilbøielighed til at tage Styret end jeg troede, saa kan jeg dog endnu ikke troe at han kan, om han ogsaa vil. Thi hvorfra skulde han kunne finde Colleger, naar Estrup, Frijs og Moltke have svaret Nei — en ganske anden Sag vilde det jo være hvis han istedetfor at ville danne et nyt Cabinet, indtræder i det nuværende, det vilde være en passende Mellemsvei, men saa bliver det dog i det Væsentlige

¹⁾ Kong Oscar med Familie aflagde d. 22. Juni 1874 Besøg paa Bernstorff Slot.

som nu og jeg fastholder derfor fremdeles det Haab som jeg udtalte da jeg tog Afskeed med Dem, nemlig at jeg træffer Dem ved min Hjemkomst i Udenrigsministeriet. Saaledes som Sagen staaer, er det bedste der kan skee, at Grev Holstein vedbliver at være Conseilspræsident og at han finder en ny Finantsminister og en ny Cultusminister, men jeg vilde meget ønske at man dertil kunde finde meget sindige Folk, thi naar jeg troer at Ministeriet vil komme til at savne Krieger, saa er det ikke alene og end ikke meest fordi han unægtelig baade besidder stor administrativ Dygtighed, Arbeidsomhed og Kundskab og desuden er en betydelig parlamentarisk Capacitet, men langt mere fordi han dog egentlig var den i Ministeriet der meest tæmmede paa den ene Side Landstingsfyriigheden, der igrunnen kun længes efter en ordentlig Conflict med Venstre, saasom i Form af en provisorisk Finantslov med efterfølgende Rigsretsaction og Frikjendelse, og paa den anden Side holdt Lysten til at nærme sig Venstre formeget, i Tømme. — I Parenthes bemærket var denne sidste Retning hos Krieger stundom efter min Mening for svag, navnlig i finantsministerielle Spørgsmaal, men det troer jeg nu at Fengers Indflydelse paa ham var Aarsag i. — See det er det jeg frygter for det reconstruerede Ministerium, at de 2 ovenfor anførte Retninger skulle styrkes ved nye Indtrædende og at Centrum skal svækkes for stærkt ved Kriegers Udgang. De vil bedre end jeg kunne see om jeg har Ret i denne Frygt og om ikke navnlig Klein maaskee holder for stærkt til Landstingssiden, medens Andre mere ere bøiede til den anden Side, og De kjender alt for vel de forskjellige Personligheder, om hvilke der kan være Spørgsmaal for at supplere Ministeriet, til ikke at føle hvorledes de næsten Alle mere eller mindre helde for stærkt til en af Siderne. Det er den Fare som jeg altsaa frygter for det nuværende Ministerium, at det i næste Rigsdagssessions Løb kan afvige fra den Linie der hidtil har været holdt og som netop viste sig at være Mellemveien derved at man fra begge

Sider fandt at den bøiede for meget til den modsatte Side, og at det kan ville optræde »energisk« og derved føre Regeringen ind i meget mislige Stillinger. Det er ingen Konst at være energisk, men det gjælder om at være det til rette Tid og Sted. — Jeg veed at De, kjære Excellence, i det Hele billigede Kriegers Standpunkt og at De fremdeles vil holde derpaa. Det er saaledes ikke blot for min egen og for Udenrigsministeriets Skyld at jeg oprigtigt ønsker at beholde Dem som min Chef, men ogsaa for den almindelige indenlandske Regeringspolitik at jeg vilde ansee Deres Udtræden af det nuværende Ministerium som meget uheldig.

Som De seer, kjære Excellence, tillader jeg mig skriftligt at sige Dem min Mening ligesaa uforbeholdent som naar jeg har den Fornøielse mundtlig at tale med Dem. Jeg troer at det vil blive en stræng Vinter for Ministeriet, uagtet det ganske vist er en betydelig Forbedring i Stillingen at Forsøget har været gjort og at alle Chancer ere blevne udtømte. . . . [Om at Vedel er udset til at repræsentere Danmark paa en Kongres i Bruxelles om Krigens Love og Sædvaner.]

Oreby.

P. Vedel.

1140. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 4. Juli 1874.

Dr. Wollheim da Fonseca, som under Titel af »Zur Nordschleswigschen Frage« nylig har udgivet en Brochure om Pragfredens Art. V., har meddeelt mig, at det vilde være ham særdeles kjært, om det, i Aerkjendelse af de Sympathier, han stedse har næret for Danmark og som han har villet lægge for Dagen ved Udarbeidelsen af denne Brochure, kunde blive ham allernaadigst forundt at forelægge Hs. M. Kongen et Exemplar af bemeldte Arbeide.¹⁾

¹⁾ A. E. Wollheim da Fonseca: Zur Nordschleswigschen Frage. Leipzig 1874.

Skjøndt den Ordning Dr. Wollheim foreslaaer af det omhandlede Spørgsmaal ligesaa lidt tilfredsstillende de danske Interesser som den formeentlig vilde være en virkelig politisk Løsning af den stillede Opgave, forekommer det mig dog, at bemeldte Forfatter ved nærværende Leilighed har givet Beviser paa et Sindelag for Danmark, som fortjener Paaskjønnelse overalt hvor det viser sig i Tydskland, og da jeg saaledes ikke har kunnet nægte ham min Medvirkning til Opnaaelsen af hans Ønske, tillader jeg mig herved at anbefale dette Ønske til at tages i velvillig Betragtning af det kongelige Ministerium.

For det Tilfælde at det kongelige Ministerium ikke kjender den omhandlede Brochüre, vedlægger jeg et mig tilhørende Exemplar deraf, som ved Leilighed kunde sendes mig tilbage, og sluttelig tillader jeg mig, dersom Hs. M. Kongen allernaadigst behager at modtage et Exemplar af Brochüren, at foreslaae, at jeg allernaadigst bemyndiges til at meddele Dr. Wollheim Allerhøistsammes Tak derfor, dog saaledes at det af denne min Meddelelse fremgaar, at det er Forfatterens gode Villie og Sympathie for Danmark, men derimod ikke den af ham foreslaaede Ordning, der har været Gjenstand for allernaadigst Paaskjønnelse.

G. Quaade.

Depeche Nr. CIX, modtaget 6. Juli 1874.

1141. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør P. Vedel.

Kjære Directeur!

Kjøbenhavn, 6. Juli 1874.

. . . De fik da Ret med Hensyn paa Haffner. Efter en Ugestids Bestræbelser for at danne et Ministerium, hvad jeg troer at han ærligt har arbeidet hen til, har han nu i Forgaars meldt Kongen at han ikke saae sig istand til at opfylde det ham givne Hverv, idet han angiver som Grund, at hans Helbred er angrebet af Badekuren og at de Mænd, der skulde

staae ham bi, ere fraværende, imedens den vel snarere er at søge, baade i de store Fordringer, han mener at maatte stille til sine eventuelle Colleger, som han mener at maatte be-
 tragte som Conseilspresidenten aldeles underordnede Væse-
 ner, og i temmelig yderliggaaende Ideer, han hylder i visse
 Retninger, saasom i Almueunderviisningssagen, Præsteløn-
 nings- og Tiende Sagen samt Forsvarsspørgsmaalet. — Der
 var da atter Tale om Fonnesbech, men det blev meget snart
 opgivet igjen, og nu ere vi komne omtrent accurat ligesaa
 vidt som da vi begyndte, og vi forudsee jo, at vi, naar Kon-
 gen nu atter henvender sig til sit gamle Ministerium som et
 ultimum refugium, maa give efter, og see at stille noget paa
 Benene, der i det mindste indtil videre, maa kunne holde
 sammen. Jeg er aldeles enig med Dem i Deres Udtalelser i
 Deres Brev¹⁾ om K.s Udtrædelse, og Følgerne deraf, og jeg
 maa derfor ogsaa billige at H. — idetmindste ikke til Dato
 — har søgt ved Fjernelsen af alle sine Colleger at danne
 noget heelt nyt; men jeg er for saavidt ikke enig hverken
 med Dem eller ham som jeg anseer det for rigtigst, at vi nu
 staae Last og Brast med hverandre, til vi see hvad Efteraaret
 bringer og indskrænke os til at see at skaffe en Finants-
 minister tilveie. Jeg troer ikke at det vil være beroligende for
 Fremtiden i Almindelighed eller for Ministeriet selv, ifald det
 attraaer at leve længe og virkelig udrette Noget, dersom f. Ex.
 Monrad²⁾, Kaufmann³⁾ og Fischer⁴⁾ (Ussing⁵⁾ skulde blive
 optagne i det. Og jeg troer at vi ere komne dertil, at der
 meget snart vil blive gjort Skridt for at gennemføre en saa-
 dan Forandring, hvortil jeg dog maa føie den Bemærkning
 at Hall, der immer vakler, nok ønsker at blive, ifald M. vil
 tage Finantsministeriet. Jeg vilde ansee min Udtrædelse,

---

1) Nr. 1139.

2) D. G. Monrad.

3) Den senere Krigsminister, Oberst W. F. L. Kauffmann (1821—92).

4) I. C. H. Fischer (1814—85), Kultusminister 1875—80.

5) Landstingsmand, Nationalbankdirektør W. J. A. Ussing (1818—87).

naar saa store Forandringer skulde skee, for fuldkommen berettiget og ønskelig da der i mit Sted maatte kunne tilføres Ministeriet en større politisk Capacitet, men paa den ene Side er det ikke saa let for mig at slippe bort, og paa den anden vide vi jo nok hvor Portefeullen gik hen. Under disse Omstændigheder kan De vel vide, at man, idet man selvfølgelig meget beklager at De har opgivet Tanken om at gaae til Brüssel, hvad jeg anseer for at være uigjenkaldeligt, ikke ønsker at træffe noget Valg til denne Sendelse da dette maaskee kunde lette Th.s Fjærnelse.¹⁾

Med Vilje har jeg opsat Afsendelsen af dette Brev i nogle Dage, da jeg ventede at faae Kongen at see igaar og haabede paa at Alt kunde være endt idag, hvad jeg nu dog seer vil være aldeles umueligt. Der er til Dato kun talt til Kongen om Monrad, som De veed han fra gl. Tid har en Deel tilovers for og der er fra hans Side aldeles Intet iveien for hans Optagelse i Ministeriet. Kun vil han paa ingen Maade have ham til Finantsm. men nok til Cultusm., hvad jo ikke fjerner men tvertimod forøger Vanskelighederne. Hertil ere vi altsaa komne og ikke videre. Kongen synes selv at frygte for at Cri-sen vil trække i Langdrag og taler om at opgive Jyllandsreisen og gaae directe herfra til Iisland. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

O. D. Rosenørn-Lehn.

1142. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Boller, 19. Juli 1874.

Kjære Vedel! Det gjorde mig ligesaa ondt som Dem at jeg ikke traf Dem i Frankrig, da der vare mange Ting, som jeg

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 7 f. Th. er formentlig Krigsminister, Oberst C. A. F. Thomsen og Meningen vistnok den, at Thomsens Demission vilde lettes ved hans Valg til Delegeret.

kunde have ønsket at samtale med Dem om, og endskjøndt jeg kan vide at vi i flere Henseender ville være uenige om Personerne, saa kan jeg dog ikke undlade at samtale med Dem derom, og kan jeg saaledes ikke nægte, at den Uforkammethed ligeoverfor sine egne Collegaer og ligeoverfor den hele Situation som Kriegers Demission indeholder forekommer mig at overskride alle tænkelige Grændser; man kan ganske vist paapege Svagheder hos næsten Alle og utænkeligt at noget Menneskebarn skulde være fri, men det er min fulde Overbeviisning efter hvad jeg nu har seet, at med alle sine gode Egenskaber, hvilke jeg anerkjender, maa Krieger ikke alene ødelægge sine Venner, men Alt hvad der kommer i Forbindelse med ham, thi han vil herske over dem og over Alle paa Grund af sin overbevisende Kraft, og naar han saa er midt i Arbeidet, løber han selv fra sin Overbeviisning uden at angive nogensomhelst Grund. Dette kaldes Stolthed, men jeg troer ikke engang at det kan bære dette Svaghedsnavn, men maa siges at have sin Grund i en ubegrændselig Egennytte, fremkaldt ved Forkjælelse idet man ligefra Barndommen af er bleven betragtet som en lille Gud; det er min Overbeviisning at K. ifølge sin Natur er uskikket til at beherske og styre Mennesker, thi han er paa en vis Maade for stolt til at tage dem som de ere og slig Opfattelse er dog en contre sens, naar man vil give sig ud for Statsmand idet jeg sætter Statsmand og Philosoph som to modsatte Begreber, den første virkende i det forhaandenværende Liv, den Anden i Tankernes og Aandernes Verden. Derimod erkjender jeg at Kr. mangler mange Smaasvagheder som Andre have; men jeg betragter det som en Ulykke for vort Land trods al hans Skarpsindighed, at han vedblivende er Politiker og dette bliver værre jo mindre Strid han faaer, thi han kan ikke undvære dette Sidste. Jeg glæder mig baade i reel Henseende og personlig for Dem at Rosenørn er blevet, idet jeg herigjennem er forvisset om at vi ikke i udenrigsk Politik skulle gjøre Krumspring; det Indre tager jeg mig ikke

saa nær, endskjøndt jeg vel kan see at Opløsningen ogsaa kan komme herfra; endskjøndt jeg ikke betragter min gamle Collega von Esbech¹⁾ som nogen Ørn — Gud maa vide om et saadant Dyr i det Hele passer enten til vor Situation eller til vor nationale Eiendommelighed, jeg frygter idetmindste for at han i sin høie Flugt vilde faae nogen Ringeagt for vore altid krybende Bevægelser, og dog bedre den der kryber paa Jorden saa længe han er Menneske, end den der vil flyve uden at have Vinger og saaledes falder ind under Vanvidets Regioner — saa er jeg overbeviist om at han nærmest er Situationens Mand, i Virkeligheden troer jeg at Spørgsmaalet var snarest Klein eller Ikkeklein, thi ganske afseet fra hvad Kongens personlige Ønske maatte være, saa kan jeg tænke mig det som ganske naturligt ifølge virkelige politiske Hensyn for en Conseilspræsident, at dette Enten-Eller egentlig kunde staae saaledes med sine chancer for og imod at det kun gjennem et Tærningekast kunde afgjøres hvad der var at foretrække, thi af »Ikkeklein« kunde man komme til at drage Slutninger med Hensyn til Svaghed og Eftergivenhed som kun vare til at overvinde ved Gjærning udover det som muligviis Fornuften vilde tilsige — da saavel imellem Individuer som i en større Sphære Troen paa Mangel af Mod berøver Muligheden for at kunne styre — og »Klein« ogsaa kunde komme til at staae som en Vanskelighed i et Ministeriums Sammenarbeiden; paa dette sidste troer jeg ikke men jeg kan tænke mig at Andre kunde have en anden Tro. Hvad der gjør mig meest ondt i det nye Ministeriums Sættelse det er Navnet »Ankjær« som Krigsminister, thi saaledes lød Parolen igaar ved Modtagelsen i Aarhus, og jeg havde næsten hellere ønsket enhver Anden. —

Som Aftenlecture kan Monrads politiske Breve²⁾ være gode, men det gjør mig ondt at en Mand med de store Gaver, med

¹⁾ Conseilspræsident C. A. Fonnesbech.

²⁾ D. G. Monrad udgav 1874: Politiske Breve Nr. 1—4.

den oplevede dybe Sorg, som jeg troer har grebet ham fuldt saa dybt som nogen Anden, med de 60 Aar paa Bagen, og som Biskop kan holde af at spøge om saa alvorlige Ting; det kunde have sin naturlige Plads under en Bordsamtale, hvor der fandtes flere tykhudede Personer, men ikke i en politisk Brochure, thi det ligger meget nær under vor Situation at man som en naturlig Continuation kan komme til at spøge over sin egen Undergang, og heri kan ligge baade noget Dæmonisk og noget yderst Letsindigt, — vist er det, at Alt hvad Vorherre maatte sende os, skal bæres med Taalmod men ogsaa med Tak — hvilket Sidste falder vor menneskelige Stolthed saa svært, men man maa dog bevare Haabet om Bevarelsen indtil det Sidste, da man ellers kan opgive sig selv for tidligt. . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1143. Udenrigsminister **Baron Rosenørn-Lehn** til **Direktør P. Vedel.**

Kjøbenhavn, 6. August 1874.

Kjære Directeur!

. . . I en Ministerconference igaar syntes Tobiesen at gaae Tietgens Ærinde, idet han undrede sig over at jeg endnu ikke var fremkommet med en Proposition om Sendelsen af en fast Ambassade til China og Japan, med Tilføiende at Telegraphselskabet vilde betale hvad den maatte koste, dersom Rigsdagen ikke vilde bevilge Midlerne. Fonnesbech er jo vistnok af samme Mening som T. og jeg forudseer jo at det ikke vil lykkes mig i ret lang Tid at stoppe Munden paa dem, som jeg gjorde det igaar, ved at love at skulle overveie Sagen og paa et senere Standpunkt fremkomme med et Forslag. Maaskee De ogsaa, naar De skriver mig til vilde sige mig hvorledes De mener jeg — ialfald foreløbig — bør stille mig til dette Spørgsmaal, i hvilket Folk, takket være Tietgens In-

triguer, synes at tage Parti for Sendelsen, der dog vel skulde indskrænkes til en enkelt.¹⁾ . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

P. Vedels Privatpapirer.

1144. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence.

Brüssel, 6. August 1874.

Det vil interessere Dem nærmere at høre hvorledes den tyske Befuldmægtigede her igunden er den ene Afgjørende.²⁾ Allerede den første Dag da vi om Morgenen traf General Voigts-Rhetz hos Baron Jomini, frapperedes vi over at bemærke, hvor stolt og kjækt, paa samme Tid som han naturligvis var høflig, den smukke preussiske General optraadte ligeoverfor den smidige Russer. Klart og bestemt sagde den Ene hvad han vilde, næsten ærbødigt bøiede den Anden sig. Senere saae vi dem i Mødet. Hvergang Jomini foreslog Noget vendte han sig først til Voigts, billigede han,

¹⁾ I August 1874 ansøgte Bestyrelsen for Det store nordiske Telegrafelskab Regeringen om Udsendelse af et ekstraordinært Gesandtskab til Kina med det Formaal at faa den Beskyttelse og traktatmæssige Anerkendelse, som Danmark 1862—63 havde opnaaet for sin Handel og Skibsfart paa Kina, udvidet til at gælde Selskabets Virksomhed i dette Land. Andragendet blev imødekomet; General Raasløff blev udnævnt til ekstraordinær Gesandt i Kina og Japan og afrejste samme Efteraar til Østen. — Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 13. Det store nordiske Telegrafelskab 1869—94, S. 95.

²⁾ Paa russisk Foranledning afholdtes i Brüssel Juli—August 1874 en Konference om en international Konvention vedrørende Krigens Love og Sædvaner. Konventionen søgte at kodificere Landkrigsreglerne, men Forslagene blev ikke ratificeret. Det sidste Møde afholdtes if. »Dagbladet«: 27. August 1874. Danske Delegerede var Direktør P. Vedel og Oberst i Generalstaben C. A. A. F. Brun. — Baron Jomini var russisk Delegeret. Den »franske General« er Brigadegeneral Arnaudeau; »Østrigeren« formentlig den østrigske Militærdelegerede Generalmajor, Baron v. Schönfeld.

var Sagen afgjort, havde han Betæneligheder, gav Jomini hurtigt sit Forslag den fornødne Dreining. Dette gjentog sig efterhaanden saaledes at det næsten er bleven fast Regel. I det første Møde, den saakaldte Commission holdt, mødte jeg, fordi Meningen var at man skulde begynde med Forslagets Begyndelse, altsaa med Partier af politisk Indhold. Men da vi skulde aabne Forhandlingen erklærede Præsidenten paa engang at efter General Voigts-Rhetz's Forslag vilde han først sætte Cap. 3 under Forhandling. Men dette Cap. var af militær Natur og altsaa skulde den militære Delegerede have mødt, og desuden vare nu Alle forberedte paa det første Cap. og ikke paa de Spørgsmaal, som nu bleve tagne for. Jeg gjorde Præsidiet opmærksom paa Ulemperne ved denne uforudsete Forandring af Dagsordenen men uden at insistere. De Andre følte ligeledes det Uregelmæssige heri men General Voigts havde forlangt det og Sagen var dermed afgjort. — Igaar havde vi et andet endnu formløser Exempel. Skjøndt man fra alle Sider ønsker at Forhandlingerne fremmes og at man kan see Enden paa dette uendeligt kjedsommelige Liv her i Brüssel, saa gav Præsidenten dog paa een Gang Ferie for en Dag, og den Grund han officielt angav, var — at General Voigts ønskede at gjøre en Udflugt til Spa for at besøge sin Kone.

Forresten tager Generalen sig, som sagt, godt ud i denne overordnede Stilling. Han er i Formen høflig, men i Realiteten peremptorisk og staaer paa den imponerende Piedestal at repræsentere den dominerende Magt i Verden, og selv ved Familie, militær Bravour, almindelig Dygtighed og loyal Charakter at rage op over alle de Andre. Den franske General er en ubetydelig, noget raa men vistnok brav og hæderlig Person, der ingen Rolle spiller, og Østerrigeren er ubegavet, mangler Personlighed og gjør sig forgjæves Umage for at snakke lidt med, sædvanligt kun for at sige at han slutter sig til Voigts. Saaledes faaer man her i Conferencen ret en Følelse af hvor stor Preussens Magt for Tiden er i Ver-

den og tillige, hvorledes den virkelig fortjener det i Sammenligning med de andre. — Jeg modtager i dette Øieblik Baron Jominis nye Udkast til Sect. 1 Cap. 1, hvormed jeg strax vil skrive en Indberetning til D. Exc. fordi det efter min Mening ganske fritager os for et altid pinligt Initiativ.¹⁾ Dersom jeg turde give Dem en Antydning, der, som jeg troer, vilde blive sat megen Pris paa, saa skulde det være at De snarest muligt, og uden at antyde *Noget* om at Danmark muligvis kunde have stillet sig i en Slags Opposition til Rusland ved at opstille Ændringsforslag til det oprindelige Udkast, udtaler til Mohrenheim, »med hvor oprigtig Tilfredsstillelse De har erfaret at den russiske Regering selv har forelagt nyt Forslag til Sect. 1 Cap. 1 og derved fjernet Betænkeligheder som kunde findes hos de smaae Regeringer, og at De paa samme Maade haaber at det vil lykkes den russiske Regering at overvinde de Vanskeligheder som Sect. 2 Cap. 1 og 2 i adskillige §§ endnu frembyde.« — Jeg veed at han strax [er villig til] at indberette det og at man vil sætte Pris paa en *Anerkjendelse af den Dygtighed og Smidighed som det russiske Diplomati ved denne Leilighed virkelig har lagt for Dagen.*

Jeg behøver vist ikke at sige D. Exc. at jeg tæller Dagene til at jeg kan forlade Brüssel og gjensee Ministeriet.

Oreby.

P. Vedel.

---

¹⁾ Jominis »nye Udkast« maa være det, han forelagde i Plenarmødet 5. August, og som der besluttedes trykt og omdelt til Medlemmerne. Inddelingerne refererer sig til det russiske Konventionsudkast, hvis Sect. I, Cap. 1 har Titlen: »De l'autorité militaire sur le territoire de l'état ennemi.« Section II, Cap. I: Du pouvoir militaire à l'égard des personnes privées. Cap. II: Des réquisitions et des contributions. Sml. Wörterbuch des Völkerrechts, Art: Brüsseler Deklaration og Actes de la Conférence de Bruxelles 1874.

1145. Lensgreve C. E. Frijs til Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn.

Kjøbenhavn, 9. August 1874.

Idet jeg herved er saa fri at tilbagesende Brochuren¹⁾ med hjertelig Tak for Laan, kan jeg ikke tilbageholde den Bemærkning, at jeg finder det et meget løst Arbeide, indeholdende Paaberaabelser af facta, der enten slet ikke have fundet Sted *saaledes*, ei heller paa den Tid som angivet; forsaavidtsom Manden troer om sig selv at være en upartisk Referent af Historien, da tvivler jeg om at han vil kunne bibringe Andre den Tro. —

Min varme Lykønskning til at det maa lykkes Dem at afværgede den chinesiske Mission, baade fordi der ikke er nogen Grund til særlig at frembære en Humbug, der dog vil ligge alfor klart for Dagen til at den er istand til at fange nogen Chineser, og fordi det forekommer mig at være uanstændigt at fremdrive denne Sag under et Ministerium, hvor en enkelt Minister er Telegraphentrepriserens lønnede Medstyret.²⁾

C. E. Frijs.

Oreby.

1146. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron Rosenørn-
Lehn.

Brüssel, 9. August 1874.

Kjære Excellence.

Mange Tak for Deres private Brev og for de venlige Ønsker De udtaler om at vi ikke maae gaae til Grunde i Diner'er osv. Naa det kan man jo altid til en vis Grad selv sørge for, saa det er jeg endda ikke saa bange for. . . .

Deres Excellence ønskede jo at vide min Mening om to Spørgsmaal, Falbe og Tietgen. [*Anbefaler ikke at forbedre Falbes Gage.*]

¹⁾ Maa være den i Nr. 1140 omtalte Brochure.

²⁾ Indenrigsminister Tobiesen var fra 1874 Medlem af Det store nordiske Telegrafelskabs Bestyrelse.

Hvad Tietgen angaaer, er Sagen meget compliceret, men Eet staaer i alt Fald klart for mig, og det er at der ikke er nogensomhelst forsvarlig Grund til nu at sende en Mission til China uden at have faaet Penge dertil paa Finantsloven for næste Aar. Hvis jeg opfatter Sagen rigtigt er der Tale om *strax* at sende Raasløff eller hvem Hr. Tietgen behager, og da bagefter søge Rigsdagsbevilling altsaa paa Tillægsbevilling. At tage den af extr. Missions Conto i Aar og næste Aar gaaer slet ikke an, idet disse Penge ere bestemte til de europæiske og, om jeg saa maa sige det, ordinære extr. Missioner, jeg mener dermed de Missioner som altid forefalde, saasom iaar Choleracongressen i Wien, den internationale i Brüssel osv. og det vilde dernæst være aldeles umuligt at disponere over denne Conto til den Tietgen'ske Mission der alene vilde sluge Conto'en for 2 Aar. Altsaa det skal være paa forventet Tillægsbevilling. Jeg vil nu da for det Første spørge om der er nogen fornuftig Grund til at en Mission om hvilken der nu har været snakket saa meget og saa længe, nu paa eengang bliver saa presserende at den afsendes kort før eller samtidig med Rigsdagens Sammentræden, og ikke kan vente paa dens Samtykke. — Jeg veed det nok, at det er General Raasløff der da har Lyst til at reise, men jeg tvivler paa at det er en antagelig Grund. — Men saa dernæst: er Ministeriet da saa vis paa Folkethingets Velvillie at det ikke frygter for at man maaskee netop vil være meget glad ved at kunne tilføie Cabinettet et betydeligt *éché* ved at nægte at godkjende den *gjorte* Udgift. Jeg veed ikke om det blev et Cabinetsspørgsmaal, eller om det blot blev et Nederlag der rammede Udenrigsministeren og for hvilket han vel maatte trække sig tilbage. Saa tilbyder Tietgen sig, naar altsaa Rigsdagen ikke vil betale, da at komme Ministeren til Undsætning og spare ham at betale Pengene af sin egen Lomme, ved at overtage det paa Selskabet. Jeg bedømmer maaskee et saadant eventuelt Arrangement noget vel haardt, men jeg erkjender at jeg ikke forstaaer noget

Saadant — det vilde, forekommer det mig, simpelthen kunne oversættes saaledes: Tietgen søger at faae Staten til at betale, Ministeren hjælper ham deri ved at give det Udseende for Rigsdagen af et fait accompli, af en allerede gjort Udgift, som ikke kan omgiøres uden at den paalægges Ministeren selv, og naar da det moralske Tryk paa Rigsdagen viser sig ikke at hjælpe, saa svinder det Hele hen i Dunst, og Tietgen bestemmer sig til at betale for Udførelsen af Selskabets Forretninger af Selskabets egen Kasse. Det Spil forekommer mig uantageligt for en Udenrigsminister.

Conclusionen af disse Præmisses er altsaa den, at De bestemt vægrer Dem for paa Deres eget Ansvar, saa nær før Rigsdagen træder sammen og uden at der er nogen forstaaelig Grund til nu paa engang at ile saaledes med Sagen, at gjøre en saa betydelig Udgift paa forventet Tillægsbevilling, men at De derimod *forbereder*, (thi jeg mener at der bør samles forskjellige Oplysninger sammen) et Forslag paa Finantsloven for 1875/76 til en extr. Mission til China. Indvender Tietgen Noget derimod forekommer Svaret mig givet. Det er hans egen Skyld at han ikke ifjor er fremkommen med den Begiæring, som han nu har reist, og han maa virkelig tillade Ministeren at tage lidt Hensyn til sin Stilling og til Rigsdagens forfatningsmæssige Ret. Ud af den Position kan, efter min Mening, hverken Finantsministeren eller Deres Collega Tobiesen trænge Dem, thi det er Dem og ene Dem der bærer det constitutionnelle Ansvar for en saadan Overskridelse af Finantsloven. —

Dixi et liberavi animam meam! Jeg vilde ønske at jeg mundlig kunde supplere og levendegjøre disse Linier — i det Hele længes jeg ret meget efter igjen at kunne faae Leilighed til at samtale med Deres Excellence om mange Ting, som ligge mig paa Hiertet, og efter at befinde mig igjen i Ministeriet.

P. Vedel.

Oreby.

1147. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 15. August 1874.

Kjære Kammerherre!

Det er selvfølgelig ikke undgaaet Deres Opmærksomhed at de preussiske Autoriteter ere begyndte i den senere Tid at gaae frem med en overordentlig høi Grad af Hensynsløshed mod de danske Undersaatter i Slesvig, forsaavidt disse give sig af med Pressen, og at dette har havt flere Udviisninger tilfølgelse osv. Uagtet man jo nu vel maa sige, at man fra et aldeles preussisk Standpunkt maaskee kan forstaae dette — det vilde jo heller ikke være os med, naar vi saae Tydkere herhjemme igjennem Pressen arbeide i en Retning, der gik imod, hvad vi maatte ansee for stemmende med Regjeringens Ønsker og Interesser — kan det dog ikke Andet end revoltere ethvert ærligt dansk Hjerte at see Landsmænd blive behandlede saaledes. Pressen har nu ogsaa begyndt med at beskjæftige sig med denne Sag og navnlig havde »Dagbladet« (hvoraf jeg vedlægger en Coupon) igaar morges et temmelig ubehageligt Stykke i den Anledning,¹⁾ og rundt om hører

¹⁾ »Dagbladet« 14. August 1874 Nr. 189 indeholder en ledende Artikel om Udviisningerne. Det hedder heri, at den dansksindede Presses Betydning i Nordslesvig fremgik af »den rasende og hensynsløse Forfølgelse«, som de tyske Autoriteter havde aabnet mod den, idet man, da man ikke kunde komme den til Livs paa lovlig Maade, nu var tyet til »alle Tyranners sidste Middel: den vilkaarlige Anvendelse af Magten«. Man havde først udvist Løjtnant Richard Sørensen, Redaktøren af det mindst oppositionnelle af de nordslesvigske Blade Freja, med den Følge, at Freja og Dannevirke forenedes, og derpaa udvist Redaktionssekretæren for det forenede Blad samt Typograferne ved samme. De slesvigske Autoriteter vilde imidlertid ikke naa deres Maal herved, thi i Befolkningen vilde Trykket kun forøge Modtrykket. Da det er danske Undersaatter, Forfølgelsen er rettet mod, »har den danske Regering ikke blot en Ret, men ogsaa en Pligt til at tage sig af deres Sag og gøre sit Yderste for at værge dem mod fremmed Vilkaarlighed«. Den kan og bør ikke tage Repræsalier, »men den kan nedlægge den mest energiske Protest imod de ligefrem fjendtlige Handlinger, hvori de preussiske Autoriteter gør sig skyldige«. Vil man i Berlin ikke høre

man Udbrud af Misnøie over at Sligt kan skee, uden at Regeringen kan gjøre Noget for at forhindre eller idetmindste modificere det, idet Folk derhos ikke ville indsee at man, ved at skrive og tale saaledes, ikkun skader den gode Sag. Jeg tilstaaer nu oprigtigt at jeg ikke troer at der er noget-somhelst at gjøre, og at man i ethvert Fald, ifald man troede at der var noget at gjøre, maatte iagttage den høieste Grad af Forsigtighed, for ikke at fordærve det i det mindste nogenlunde gode Forhold til Preussen, af hvilket vi dog endnu bestandig haabe paa at der engang, naar Tidens Fylde kommer, maa kunne udvikle sig en ønskelig Løsning af det slesvigske Spørgsmaal. Men inden jeg lægger den hele Sag paa Hylden, kunde jeg ret meget ønske at høre Deres Tanker om den i et Par confidentielle Linier hertil, og beder jeg Dem derfor være af den Godhed at skrive mig nogle Ord til angaaende Deres Opfattelse engang i den nærmeste Fremtid, naar Deres Tid maatte tillade Dem det. . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

Quaades Papirer. U. A.

1148. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør P. Vedel.

Kjære Directeur!

Kjøbenhavn, 18. August 1874.

. . . Den kjædeligste Sag, der verserer for Tiden, er Spørgsmaalet om Missionen til China; dog hvad den angaaer skal jeg fatte mig kort, da jeg veed at Schøller¹⁾ nylig har tilskrevet Dem derom. De vil altsaa vide, at man søger at udøve et stærkt Tryk paa mig, og til Bekræftelse herpaa skal jeg kun nævne at jeg forleden Dag havde Besøg af Tietgen,

---

den danske Regerings Forestillinger, kan og maa der komme andre Tider, hvor det vil være nyttigt og nødvendigt, at det er konstateret, hvorledes Tyskland har handlet i den Tid, da det gererede sig som Verdens Herre. — Sml. Mackeprang, S. 88 f.

¹⁾ Kammerjunker N. S. v. Schøller, Fuldmægtig i Udenrigsministeriet.

Tobiesen og Fønnesbech, lige efter hverandre, og saa af Raasløff ovenpaa. Det er jo i Overeensstemmelse med Deres Mening at vi ikke undgaae Missionen, og jeg har derfor, under Forudsætning af at der kommer til at foreligge en bestemt Erklæring fra Finants- og Indenrigsministeren om Nødvendigheden af den, kunnet give mit Samtykke forsaavidt, og Spørgsmaalet dreier sig altsaa kun om Tidspunktet for dens Sendelse. Det paastaaes nu fra den anden Side, at det er aldeles nødvendigt, at den afgaaer til 1ste Septbr., blandt Andet af den Grund at der nu er indrømmet Concession til Anlæg af 80 til 100 Mile Traad, hvortil Materiellet afgaaer herfra i disse Dage, men hvis Anbringelse man dog ikke tør begynde paa før der er givet Garantier. Jeg tilstaaer at det forekommer mig at der kan være nogen Mening i den Tale, at det er heldigst at den gaaer snarest mueligt, naar den overhovedet skal gaae, og kan dens Nødvendighed bygges paa Erklæringer som ovenfor antaget fra de andre Ministre, er jeg egentlig ikke bange for at paatage mig Ansvaret, forsaavidt det kommer til at paahvile mig, for Sendelsen til den nævnte Tid — der faaer saa at følge paa hvad der vil. Men under alle Omstændigheder bør det jo strengt fastholdes, at Gesandten er Statens Embedsmand og ikke Selskabets Agent, ligesom ogsaa at Staten bærer Udgifterne, dog ikke ud over 25000 R., til hvilket Maximum vi ved at sammenholde den paatænkte Reise med de foregaaende, ere komne. Raasløff undgaae vi ikke, og bør maaske heller ikke stræbe derefter, naar vi ikke kunne foreslaae en meget bedre, hvad vi ikke kunne. Er Kronprindsen meget tilbøielig til at skyde den hele Historie fra sig, er det af Uvillie mere mod denne Mand end mod hele Sagen.¹⁾ . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

P. Vedels Privatpapirer.

---

¹⁾ Kongen og Prins Valdemar var den 3. August rejst til Island i Anledning af 1000 Aars Festen, og de vendte tilbage til København den 23. August. I Kongens Fraværelse var Kronprins Frederik Regent.

1149. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence,

Hindsgavl, 18. August 1874.

Det er ganske vist en meget ubehagelig Artikel,¹⁾ Dagbladet har bragt om de fornyede Forfølgelser i Slesvig, og det Allerubehageligste derved er at der ikke synes at kunne gjøres Noget hvoraf Resultatet vilde være til nogensomhelst Nytte, ialfald for Sagen selv.

Det skulde hellerikke undre mig, om der kom flere lignende Artikler i samme eller andre Blade, thi den danske Presse, især den Deel deraf som altid har gjort sig til Opgave at lede eller veilede den danske Regjerings slesvigske Politik, kan ikke vel undlade, ved Leiligheder som den her omhandlede, at tale saaledes som den nu har talt, da ellers de dansk-sindede Slesvigere kunde troe sig forladte af deres Landsmænd i Kongeriget, og saadan Tale lettes meget ved de i det danske avislæsende Publicum herskende temmelig vrang Forestillinger om statsretlige Forhold og om Folkeretten.

Det er unægtelig den danske Regjerings Pligt, at beskytte de danske Undersaatter i Udlandet og forsvarlig at varetage deres Ret, naar de have en Ret; men enhver uafhængig Stat har og vil sikkert aldrig fraskrive sig Retten til at fjerne fra sit Territorium enhver Fremmed hvis Nærværelse falder den besværlig, og ligeoverfor denne Ret kan den danske Regjering ikke fordrø, at den preussiske Regjering skal paa sit Territorium give Ophold til Danske som, under dette Ophold, deeltage i og fremme en Virksomhed som nu engang fra preussisk Side ansees for stridende mod preussiske Interesser. Alt hvad den danske Regjering er berettiget til efter Folkeretten, er at gjøre den preussiske Regjering det temmelig overflødige Spørgsmaal, hvorfor den har udviist de omhandlede danske Undersaatter; men naar saa det Svar som kan ventes, er modtaget, vil man hverken kunne protestere

¹⁾ Se Nr. 1147.

eller tale høit, thi baade til det ene og til det andet hører der, at vi have en Ret at staae paa, og en saadan have vi ikke.

Men skjøndt saaledes Intet kan gjøres for Sagen selv, nemlig for de fra Slesvig udviiste danske Undersaatter, kan der dog maaskee spørges, om ikke noget kunde gjøres for at værne om den danske Regjerings Værdighed, forsaavidt denne maatte ansees krænket, og da navnlig for at vise, at det i denne Henseende Fornødne ikke var forsømt.

Jeg har meget vanskeligt ved at besvare dette Spørgsmaal bekræftende. Det Eneste som efter min Mening kan foretages, er nemlig hverken let at udføre eller frit for Fare; og hertil kommer at jeg troer, at andre Regjeringer, f. Ex. den franske, maae taale fuldt saameget som den danske af tydsk Overmod og af det strenge preussiske Regjeringssystem, saa at det er tvivlsomt for mig, om den danske Regjering taber i sin Værdighed ved, for andre større Interessers Skyld, i nærværende Tilfælde at forholde sig passiv ligeoverfor Overmagten, afventende bedre Tider. Men skal Noget gjøres, kan det, saavidt jeg kan skjønne, ikke bestaae i Andet end at der fra dansk Side søges indledet en Depesche-Vexel med den preussiske Regjering eller Udenrigsdepartementet i Berlin.

Mundtlige Forestillinger gjorte i Berlin af den danske Gesandt ville aldrig svare til Øiemedet; thi medens, som sagt, Intet vilde bringe de udviiste Danske tilbage til Slesvig, vilde naturligviis Gesandts Beretninger om hvad han havde sagt og om hvad der var bleven svaret, ikkun blive bekjendte for den danske Regjering; og de vilde altsaa ikke tjene til at stille dennes Virksomhed i det rette Lys ligeoverfor den af Pressen bearbejdede offentlige Mening, medens derimod en Depesche-Vexel eller blot en fra den danske Regjering som Indledning dertil udgaaet Depesche, som jo kunde offentliggøres og ogsaa maatte være indrettet derpaa, vilde afgive et uomstødeligt Beviis paa at der var gjort det Muligste baade forat beskytte danske Undersaatter og for at værne om den danske Regjerings Værdighed. Denne Form vilde ogsaa være

den som i Almindelighed følges af Regjeringerne i Tilfælde af den heromhandlede Beskaffenhed, naar de overhovedet ville handle.

Selvfølgelig maatte der gaae indtrængende mundtlige Forestillinger til den tyske Gesandt i Kbhvn. forud for Depeschens Afsendelse, og ved denne Leilighed kunde det siges ham, at man, ifald Forestillingerne, efter af ham at have været gjentagne i Berlin, ikke frugtede, — ialfald ikke frugtede saaledes at han bemyndigedes til officielt at berolige den danske Regjering, — saa maatte man gaae den ovenfor betegnede mere formelle Vei; og ved Siden af at den tyske Gesandt i Kbhvn. saaledes anmodedes om at virke hos sin Regjering, vilde naturligviis ogsaa den danske Gesandt i Berlin være at instruere til der paa Stedet at virke i samme Retning.

Depeschen fra den danske Regjering, som maatte være bestemt til at afgives i Gjenpart og altsaa være redigeret paa Fransk, vilde naturligviis være at affatte med den allerstørste Forsigtighed.¹⁾ Navnlig maatte man fra dansk Side ikke stille sig paa Retsstandpunktet, thi et saadant haves i Virkeligheden slet ikke paa denne Side. Derimod kunde man maaskee, næst at bemærke at allerede den nuværende Grændse gjør det overordentlig vanskeligt at beherske saadanne Rørelser Nord og Syd for Grændsen, som tjene til at forstyrre det gode Naboskab mellem Regjeringerne, fremhæve hvilke Virkninger de slesvigske Autoriteters i den senere Tid fulgte System nødvendigviis maa have i denne Henseende, idet man derhos henviiste til det fra et politisk Standpunkt Uforsvarlige i at hine Autoriteter i deres Foranstaltninger ganske ignorere Forholdet mellem deres egen og Naboregjeringen.

Herom forbeholder jeg mig imidlertid at tale nærmere med Deres Excellence ved min Ankomst til Kbhvn., hvor jeg under nærværende Forhold vil indtræffe tidligere end jeg

¹⁾ Se Nr. 1151.

ellers havde bestemt, ligesom jeg ogsaa, saasnart jeg har havt Leilighed til at gjøre H. M. Kongen min skyldige Opvartning, er rede til at afbryde min Congé og vende tilbage til Berlin.

Oreby.

G. Quaade.

1150. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedell

Frijsborg, 9. September 1874.

Idet jeg ret hjerteligt ønsker Dem velkommen hjem glæder jeg mig til at træffe sammen med Dem om circa 3 Uger ved Rigsdagens Aabning eller saa omtrent og at høre Deres Beretning om det Brüsseler Møde, der vel ikke tilsyneladende vil bringe noget praktisk Resultat men som deels vil for os kunne have det Gode at det har bragt Dem nogle personlige værdifulde Bekjendtskaber deels vil kunne tjene som en Føler for det Besynderlige som man med Sikkerhed gaer imøde i den nærmeste Fremtid. Jeg seer ingenlunde vor Fremtid meget lys, men dens mørke Sider ligge saa aldeles aabenlyst, saa at naar den store Masse heri Landet Gaardmændene ikke har sund Menneskeforstand nok til at see dette — den eneste Grund som der har været tænkelig til at forsvare Valgrettens Udstrækning her i Landet, nemlig at den dog vilde blive i Hænderne paa et vel egoistisk men dog forsigtigt Landbourgeoisie, der altid vilde holde igjen imod Ultrabevægelser — saa er det vanskeligt at see hvor Frelsen skal komme fra eller rettere sagt hvorledes Landet skal frelles thi de rovbegjærlige Naboer ville gjøre deres Mulige for at vanskeliggjøre en stærk Regjering; vor Hjertes Ven — Heydebrand — siges derfor i særlig Grad at sværme for det nye Ministerium. —

Jeg kan endnu ikke fravige min Overbeviisning om at Fønnesbech er bedre end Holstein, thi han kan dog blive vred naar han trædes paa Tærne, det kan undertiden være for seent men det er dog relativt en Fordeel naar Muligheden

herfor er givet. De veed at jeg nødig vil tale imod et Ministerium men mig forekommer nok dette at H. Ledreborg turde ligeoverfor sin Fætter eller Oncle efter den Behandling der var vederfaret Ministeriet, komme og samtale med ham om et nyt Project af Venstre vedrørende Embedslønninger, ud over al Beskrivelse.¹⁾ . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1151. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 18 septembre 1874.

Il vous sera connu que depuis quelque temps les autorités locales du Slesvic procèdent avec une rigueur extrême envers les sujets du Roi domiciliés dans le Duché. Plusieurs de ces derniers ont même été subitement expulsés du pays, et comme nous cherchons en vain à nous expliquer cette mesure extraordinaire par laquelle des sujets danois ont été privés de leurs moyens d'existence et enlevés du milieu social où ils vivaient, je vous engage, monsieur, d'ordre du Roi, à vous entretenir sans délai à ce sujet avec M. le secrétaire d'état pour les affaires étrangères.²⁾

Je ne m'occuperai pas ici du principe d'après lequel tout état, en vertu de sa souveraineté, posséderait le droit d'expulser de son territoire les étrangers dont la présence lui paraîtrait inopportune; car quelle que soit l'étendue que l'on veut donner à ce principe, je suis sûr que M. le secrétaire

¹⁾ Grev Holstein-Ledreborgs »Fætter eller Oncle« maa være Grev Holstein-Holsteinborg, og der hentydes da vistnok til de i Kriegers Dagbøger V, S. 352 f. omtalte Forhandlinger, som Holstein-Ledreborg og Folketingsmand, Højesteretssagfører Bagger førte med Ministeriet, kort efter at Folketinget 23. Februar 1874 havde standset Behandlingen af Regeringens Forslag om Løntillæg til Embeds- og Bestillingsmænd.

²⁾ Se Mackeprang, S. 90 f.

d'état reconnaîtra volontiers que l'esprit des traités et les rapports amicaux entre les états demandent que les sujets de l'un ne soient expulsés de l'autre qu'en vertu de raisons concluantes.

Or, le système adopté en dernier lieu par les autorités du Slesvic, est-il de nature à raffermir les relations de bonne intelligence qui depuis quelque temps sont en voie de s'établir entre les populations du Danemark et de l'Empire Allemand? Répond-il au désir exprimé à plusieurs reprises, et à notre grande et sincère satisfaction, par le gouvernement de S. M. l'Empereur et Roi de faciliter de toute manière une bonne entente entre les deux pays et gouvernements voisins?

J'avoue à mon plus vif regret, que j'ai de la peine à répondre affirmativement à ces questions, lorsque je considère de plus près les cas d'expulsion qui jusqu'à présent ont été formellement portés à ma connaissance.

Il s'agit d'abord d'un individu, H. J. Jepsen de Branderup qui en s'adressant au ministère s'est référé à l'article annexe d'un journal slesvigois,¹⁾ article qui selon lui contient un récit véridique et complet de son cas. Comme il en ressort, les autorités locales paraissent l'avoir expulsé pour le seul fait d'avoir assisté comme spectateur à une élection publique à Branderup. Je doute fort que cette conduite de sa part établisse véritablement une infraction à la loi, mais quand même il en fût autrement, un tribunal lui aurait infligé tout au plus une amende, tandis que l'autorité administrative l'a expulsé, en aggravant d'ailleurs cet acte par la manière dont il a été exécuté.

Mais ensuite on a expulsé un certain nombre de typographes auxquels on a reproché d'avoir par leur travail dans une imprimerie, coopéré à la publication d'un journal qui paraît ouvertement et légalement dans le Duché. Je n'ai pas

¹⁾ I en Afskrift: du journal »Dannevirke«.

besoin de vous faire observer, monsieur, que si ces renseignements sont exacts, le procédé des autorités locales ne peut guères être justifié par les circonstances. Si le journal contient des articles d'une tendance illégale, ce sont le rédacteur et l'auteur qui en sont responsables, mais nullement des ouvriers qui, la plupart du temps, ne connaissent pas même le contenu des articles qu'ils impriment en réunissant machinalement les caractères. Traduits pour cette coopération inconsciente devant un tribunal ils auraient sans aucun doute été absous, mais ici ils sont frappés d'une peine, beaucoup plus grande que celle dont il aurait pu être question devant un tribunal, et cela par le décret d'une autorité administrative locale.

Toutes ces pauvres gens qui se trouvent soudainement chassées de leurs foyers, se sont adressées au gouvernement pour qu'il intervienne en leur faveur, et je vous prie, monsieur, de soumettre les observations que je viens de faire à M. le secrétaire d'état des affaires étrangères de l'Allemagne. J'aime à croire que les explications que vous lui donnerez ne resteront pas infructueuses et que la réponse que je recevrai sera dictée par ce même désir de voir s'améliorer de plus en plus les rapports entre les deux pays que le gouvernement impérial a bien voulu exprimer en d'autres circonstances et que nous partageons pleinement.

Geheime Registraturen.

O. D. Rosenørn-Lehn.

1152. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence!

Wien, 20. September 1874.

Wiener Pressen begynder paany at beskæftige sig med det nordslesvigske Spørgsmaal, foranlediget ved den Opsigt,

som Udviisningerne i Slesvig have foraarsaget, i Forening med Rygtet om, at den kongelige Regjering havde gjort Forestillinger desangaaende i Berlin.

Det vedlagte officieuse »Fremdenblatt« af 17de indeholder saaledes en ledende Artikel, hvoraf Quintessencen er den, at Østerrig bør søge at unddrage sig alt Ansvar og al Deelagtighed i Stridsspørgsmaalet. »Tagespresse« af idag bringer en Correspondance fra Berlin fra »velunderrettet Side«, der vil vide, at Forfølgelserne i Slesvig ere blevne systematisk indledede, for ved dette Tryk at bringe Sagen paa Bane igjen, og tvinge den kongelige Regjering, til at gaa ind paa de Betingelser, som maatte stilles fra Berlin. Ja man vil vide, at Fyrst Bismarck har foreslaaet eller agter at foreslaae den kongelige Regjering, at indtræde som Medlem og Admiralstat i det tydske Rige, imod at Slesvig i sin Heelhed stilles i personal Union til Kongeriget, men som tydsk Forbundsstat.¹⁾

Depeche Nr. 8, modtaget 26. September 1874.

C. Falbe.

1153. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel!

Frijsenborg, 20. September 1874.

. . . Nu staae vi snart ved Rigsdagssessionen, hvorover jeg gruer, thi det bliver vistnok et endnu værre Møde end det Sidste; jeg kommer i October vistnok kun ind paa faa Dage, da der forhaabentlig Intet bliver for Landstinget at gjøre i den første Tid. Af Aviserne lader det til som om det har været en ubehagelig Tid for det danske Udenrigsministerium og jeg kan nok tænke mig dette sandsynligt efter de overordentlig strænge Forholdsregler i Slesvig, og det er et sørge-

---

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, S. 381 ff. Håhnsen II, S. 411 Noten, S. 413 Noten og Nr. 929.

ligt Arbeide at skulle forsvare sig ligeoverfor en saa hensynsløs Overmagt, der gjerne ønsker at vise den knyttede Næve, og dog er dette tidt ikke saa nerveirriterende som de smaa Loppestik fra Sverrige. —

. . . Jeg glæder mig til i sin Tid med Dem at samtale om den chinesiske Mission og jeg formoder at vi i denne Henseende have fuldkommen eens Anskuelser, og kan jeg ikke undlade at minde Dem om nuværende Conseilsministers Brev, da han fremhævede sine mageløse Fortjenester;¹⁾ omendskjøndt jeg tidt nødsages til at smile ad ham, er det dog mit oprigtige Ønske at han ikke maa blive alfor lille, endskjøndt jeg frygter at han ikke naaer den fulde forventede Glorie. Mig forekommer den Appelske Sag at være høist uhyggelig, ikke alene som et nyt Overgreb af Grundtvigianismen men fordi det røber under disse farefulde Tider en saa fuldstændig Mangel paa Disciplin og Agtelse for hvad der er Lov.²⁾

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1154. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Wien, 20. September 1874.

»Tagespresses« Redakteur, Hr. v. Ludasi har besøgt mig i Anledning af sin Dagsartikel om Nordslesvig,³⁾ hvis Meddelelser han anseer for paalidelige, og har samtidigt udtalt det Ønske, at hans Blad, der som Forkjæmper for det nationale østerrigske Standpunkt i Modsætning til de her-

---

¹⁾ Det vides ikke, hvortil her sigtes.

²⁾ Højskoleforstander C. Appel (1821—1901) blev d. 30. Juli 1874, skønt Ikke-Theolog, præsteviet af Vilh. Birkedal, som idømtes en Bøde herfor.

³⁾ Se Nr. 1152.

værende *tydsk*-nationale Blade, har megen Indflydelse og Indpas paa høiere Steder, maatte blive benyttet til saadanne Meddelelser, som maatte kunne tjene til at fremkalde correkte og upartiske Meninger om det nordslesvigske Spørgsmaal i Publikum. Han forsikkrede at dette Ønske ikke var fremkaldt af interesserede Motiver, men kun for at tjene den gode Sag og saaledes forøge sit Blads Anseelse og Vægt. Jeg tillader mig derfor at henstille, hvorvidt det kongelige Ministerium maatte ville benytte dette Tilbud og sætte sig i Forbindelse med Hr. v. Ludasi, da det vel maatte kunne være tjenligt, i et saa anseet Organ at bekjæmpe og opklare de vrangte Forestillinger, som den herværende Presse øser af tydske Kilder, og som oftest under directe Inspiration fra Berliner Pressebureauet. —

C. Falbe.

Depeche Nr. XXIX, modtaget 6. Oktober 1874.

1155. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 22. September 1874.

I Anledning af Hs. Exc. Udenrigsministerens meget ærede Depesche af 18de d. M. Nr. 5¹⁾ om de i den senere Tid skeete Udviisninger af danske Undersaatter fra Slesvig, har jeg igaar havt en Samtale med Ministerialdirecteur Philipsborn, som under Statssecretairens Fraværelse besørger dennes Forretninger i det herværende Udenrigsdepartement.

Da jeg sagde Herr v. Philipsborn, at den af mig modtagne Depesche var affattet paa Fransk og tilbød at oplæse den for ham, bad han selv at maatte læse den; og idet han derpaa med Opmærksomhed gjennemlæste dette Actstykke, yttrede han sig fuldkomment enig i at Foranstaltninger, som de om-

---

¹⁾ Trykt som Nr. 1151.

handlede, ikke maatte kunne skee uden afgjørende Grunde; og at disse Foranstaltninger, saaledes som de nu viiste sig for ham, hverken vare skikkede til at styrke det gode Forhold mellem de tvende Befolkninger eller svarede til den tyske Regjerings Ønske om at lette en god Forstaaelse mellem Nabolandene og deres Regjeringer.

Han tilføiede, efter at have gjort sig bekendt med Depeschens hele Indhold, at det herværende Udenrigsdepartement, saavidt han vidste, var fuldkomment fremmed for den paaankede af de slesvigske Autoriteter iagttagne Fremgangsmaade. Ham selv var det Skeete ikkun bekendt af de offentlige Blades Meddelelser, og endda blot løseligt; og han troede saa meget mindre, at nogensomhelst Aftale /: Benehmen :/ mellem Udenrigsdepartementet og de indre Myndigheder var gaaet forud derfor, som Herr v. Bülow, da han ved sin Afreise fra Berlin overleverede ham sine Forretninger, ikke havde omtalt noget Saadant for ham. Han vilde nu sætte sig nærmere ind i Sagen, og idet han bad mig atter at søge ham om 4 til 5 Dage, sluttede han, efter at have anmodet mig om en Afskrift af Depeschen, med at forsikkre mig om at han skulde tage sig alvorligt af Sagen. Han fattede hele dens Betydning og »Tragweite«.

Idet jeg herefter kan betegne den Maade hvorpaa Herr v. Philipsborn er kommen Udførelsen af det mig ved nærværende Leilighed overdragne Hverv imøde, som i enhver Henseende tilfredsstillende, maa jeg dog tillige minde om den selvstændige, for ikke at sige ensidige, Stilling de indre preussiske Myndigheder forhen næsten altid have vidst at hævde i Sager af den heromhandlede Beskaffenhed.

G. Quaade.

Depeche Nr. CLIX, modtaget 26. September 1874.

1156. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 24. September 1874.

Kjære Hr. Kammerherre!

Det skal kun blive nogle faae Linier, hvormed jeg skal uleilige Dem iaften, og det er kun for at gjøre Dem et Spørgsmaal, angaaende hvilket jeg i høi Grad netop under de forhaandenværende Omstændigheder kan ønske at kjende Deres Mening, og som jeg beder Dem ved et Par Ord at besvare mig snarest mueligt. Sagen er nemlig den, at der i Anledning af Affattelsen af Throntalen er opstaaet nogen Meningsforskjel imellem mine Colleger og mig, idet jeg er gaaet ud fra, at det slesvigske Spørgsmaal *bør holdes ude*, deels fordi vi selvfølgelig ikke kunne sige Andet, end hvad vi saadtidt have sagt, nemlig at vi ikke have opgivet Haabet osv. og at dette i Længden bliver trivielt; deels fordi Gjentagelsen let kunde udtydes som om der siden sidste Throntale var indtraadt Noget, der kunde styrke Haabet, hvad jo desværre ikke er Tilfældet, og deels endelig fordi Forholdet til Preussen, efter hvad der i den seneste Tid er skeet i Slesvig, snarere maa siges at være spændt, og en Udtalelse som den nævnte som Følge deraf let vilde kunne optages som en Udfordring — medens mine Colleger stærkt urgere, *at det bør berøres* saavel for Indlandets som for Udlandets Skyld, idet vor Taushed vilde misforstaaes og virke deprimerende paa alle Fædrelandsvenner, og vi i Udlandet vilde faae Udseende af nu at have tabt Modet og ladet os skræmme af Pr. seneste Optræden.¹⁾ Uagtet jeg nu vel maa indrømme at der kan være Noget i den Tale, tilstaaer jeg at jeg dog ikke har kunnet lade mig overbevise om det Feilagtige i min Opfattelse, saameget mindre som jeg ikke kan tillægge den europæiske Presses Udtalelser i den seneste Tid den Betydning som mine Colleger gjøre. Jeg har derfor forbeholdt mig

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 293.

nogle Dages Betænkningstid, og beder jeg Dem derfor som sagt ved nogle Ord at meddele mig Deres Tanker om hvorledes hiin Udtalelse vil blive optaget i Preussen og Deres Mening om hvad der derefter vil være det Rette at vælge. Jeg vil derpaa bygge mit endelige Votum.

O. D. Rosenørn-Lehn.

En Afskrift af den eventuelle Passus vedlægges.¹⁾

Quaades Papirer. U. A.

1157. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence,

Berlin, 26. September 1874.

Det mig forelagte Spørgsmaal er ikke saa let at besvare; men jeg troer dog ikke at en længere Overveielse deraf vilde forandre den Mening jeg nu har derom, og jeg skal derfor herved strax udtale denne Mening.

Jeg for mit Vedkommende har ikke opgivet Haabet om en antagelig Ordning af det slesvigske Spørgsmaal, og det maaskee endog en mindelig Ordning. Men jeg kan ikke angive Nogetsomhelst om Tidspunktet derfor: der kan ligesaa vel hengaae flere som faae Aar inden den bliver mulig, og da saaledes de samme Grunde som nu paa den ene Side tale for og paa den anden Side tale imod at nævne hiint Haab, efter al Sandsynlighed ogsaa ville gjøre sig gjældende til næste Aar, og maaskee i flere paafølgende Aar, saa forekommer det foreliggende Spørgsmaal mig ganske at falde sammen med det andet Spørgsmaal, om den omhandlede Passus ind-

¹⁾ Afskriften (med Rosenørn-Lehns Haand) lyder:

»Vort Forhold til Udlandet er uforandret (venskabeligt). Uagtet de politiske Forhold endnu ikke have tilladt en Afgjørelse af det nord-slesvigske Spørgsmaal, holde vi dog fast ved Haabet om, at det vil lykkes os at opnaae en retfærdig og billig Overenskomst i denne Sag, der altid ligger os og vort Folk saa stærkt paa Sinde.«

til Videre skal, eller ikke skal, være en staaende Phrase i de danske Throntaler; og da jeg er fuldkommen enig i at en saadan stadig gjentaget Phrase efterhaanden bliver til en Trivialitet, er det ogsaa min Mening, at det vil være bedst at opgive den.

Det eneste Hensyn som for mig vilde være afgjørende til at beholde den, er Hensynet til de dansksindede Slesvigere; men jeg kan ikke bedømme hvormegen Betydning, der tilkommer dette Hensyn: jeg kan ikke see, om Virkningen paa Slesvigerne af at det tidligere udtalte Haab ikke gjentages, vil være af den Art, at man af Hensyn dertil nu skulde slaae det fast som Regel, at omtale Haabet om Nordslesvig i alle Throntaler. Det forekommer mig nemlig, at dette vil skee, dersom det nu besluttes at beholde den omhandlede Passus; thi naar man vil være consequent, maa man da beslutte det Samme næste Aar, og saa fremdeles saalænge Spørgsmaalet foreligger under samme Vilkaar.

Betragter jeg Sagen, saaledes som jeg troer den vil stille sig i Udlandets Øine, finder jeg ingen Betænkelighed ved at undlade at berøre det slesvigske Spørgsmaal i Throntalen. De udenlandske Blade ville, forsaavidt de ikke finde andet Stof, bringe alle Slags Commentarer og Gisninger tiltorvs; men den preussiske Regjering vil ikke lade sig vildlede derved, og hvad det øvrige Udland angaaer, troer jeg ikke, at vi i dets Øine, det vil sige i dets Cabinetters Øine, ville faae Udseende af at have tabt Modet. Disse Cabinetter sidde for Tiden alle meer eller mindre tilbagetrukne i deres Skal, og hvorfor skulde de da, naar vi engang følge deres Exempel, troe at vi have andre Grunde dertil end de?

Jeg er meget langt fra at frakjende de for den modsatte Mening anførte Grunde deres Betydning. Jeg har jo ogsaa indrømmet at der maaskee tilkommer Hensynet til Slesvigerne en afgjørende Betydning; men afseet fra dette Hensyn, er det for mig det Afgjørende, at naar Udtalelsen om Nordslesvig ikke skal være en stadig gjentaget og altsaa ba-

nal Phrase i alle Throntaler, saa maa den dog engang opgives, og dette finder jeg da at man ligesaa godt maa gjøre først som sidst, ikke at tale om at det dog er bedre at gjøre dette medens der kan siges endnu i Virkeligheden at være et Haab tilstede, end naar og fordi der intet Haab meer kan udtales.

Min Tilbagereise til Berlin gik ganske efter Ønske, og efter min Tilbagekomst har jeg meer end eengang med Glæde tænkt tilbage paa al den Velvillie Deres Excellence viiste mig under mit Ophold i Kbhvn.

G. Quaade.

Oreby.

1158. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Lørdag 26. September 1874.

Kjære Kammerherre!

Til alle Gesandterne her som have spurgt om hvad der var foregaaet i Berlin har jeg regelmæssigt svaret ved at spotte over Avisernes Historier om »Protest« og »alvorlige Complicationer« og gjort Løier med den Historie at den skikkelige Wyke og den forsigtige Ferriol skulde gaae og puste os op, af Vrede for Spaniens Anerkjendelse.¹⁾ Ligesom De har jeg sagt at vi naturligvis have troet at maatte henlede Centralregeringens Opmærksomhed paa hvorledes Lokaløvrighederne i Slesvig synes at gaae frem, thi jeg har udtrykkelig tillagt at vi hidtil kun have hørt den ene Version, og audietur et altera pars. Navnlig den lille Østerriger²⁾ var meget nysgierrig og paatrængende, og var øiensynlig meget flau, da jeg sagde ham at vort Forhold til Preussen var ved-

---

¹⁾ Tyskland havde nylig anerkendt Marskal Serrano's antikarlistiske Regering. I Aviserne verserede Rygter om, at Tyskland vilde tage sig den venskabelige Holdning, det i det hele havde indtaget overfor Serrano's Regering, betalt bl. a. ved Erhvervelsen af Porto Rico.

²⁾ Grev Kálnoky.

varende venskabeligt og at vore Bemærkninger om det Forefaldne vare givne og modtagne i den Aand. Spinola¹⁾ har skrevet paa samme Maade hjem og forsikkrer om at der ikke var Skygge af Sandhed i Avisefterretningerne. Jeg behøver ikke at sige at vi saa meget mindre have søgt at interessere nogen Magt i vor Sag, navnlig ikke Rusland. Min Overbevisning er at jo mindre man taler om os i Aviserne desto bedre. Destoværre har vi imidlertid her en Corresp. for Standard²⁾ der synes at have sin Gang hos Excellence Tobiesen,³⁾ men jeg har hidtil holdt ham borte fra Udenrigsministeriet. Og saa kommer Rigsdagen, vil den ikke forlange Oplysning? og hvilke irriterende Yttringer vil der ikke kunne falde? Ministeriet vil af al Magt have en Passage i Throntalen om Slesvig, Alt hvad jeg har kunnet opnaae er at Ministeren skulde spørge Dem.⁴⁾

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1159. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Wien, 28. September 1874.

Siden min ærbødige Beretning af 20de dennes,⁵⁾ har det slesvigske Spørgsmaal fortsat været Gjenstand for Bladenes Betragtninger, og har navnlig »Tagespresse« bragt udfordrende og sensationelle Artikler i denne Henseende.

Under Grev Andrassy's Fraværelse har jeg i en Samtale med Baron Orczy udspurgt ham, hvorvidt man havde Grund, til at antage, at der var noget Sandt i Rygtet om de Fyrst Bis-marck tillagte Hensigter. Baron Orczy forsikkrede mig paa

1) Den italienske Gesandt.

2) Der sigtes til en Literat L. S. Frost. Sml. Nr. 1166 og Kriegers Dagbøger VI, S. 20, og V, S. 377.

3) Indenrigsministeren.

4) Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 15 f.

5) Sml. Nr. 1152 og 1154, begge af 20. September.

det Bestemtteste, at der ikke forelaae nogen Antydning hverken fra Berlin eller fra Petersborg om, at Spørgsmaalet skulde være bleven bragt frem fortiden, og jeg veed, at Baron Hofmann har udtalt sig i lignende Retning.

Udviisningerne i Nordslesvig synes imidlertid overalt at have fremkaldt et pijnlijk Indtryk og dermed Ønsket om en endelig Afgjørelse af Stridsspørgsmaalet.

Dette har foranlediget det K. K. Udenrigsministerium til igjennem en officjøs Artikel i »N. Wiener Tagblatt« af 25de,¹⁾ som Forfatteren selv idag har gjort mig opmærksom paa, at foreslaae, at Spørgsmaalet bringes for en international Voldgift, og nævnes Dronning Victoria som den Souverain, der paa Grund af sit Forhold til begge Parter, vilde være nærmest kaldet til at fælde Dom i Sagen.

C. Falbe.

Depeche Nr. 9, modtaget 6. Oktober 1874.

1160. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 28. September 1874.

Kjære Vedel,

Jeg vidste at De i Udviisningssagen vilde udtale Dem saaledes som De siger i Deres Brev af 26de, og mit tidligere Brev havde ingen anden Hensigt, end at lade Dem vide, hvorledes jeg udtalte mig her.

Jeg var i Lørdags hele Dagen saa optaget af meer eller mindre lettroende Personer, som vilde tale om Rygterne om vor Optagelse i Forbundet /: ingen andre Ministre end Udenrigsministeren burde have Lov til at tale om den ydre Politik med Personer hvis Discretion ikke er fuldkommen sikker :/ at jeg ikke fik Tid til at være saa fuldstændig som jeg havde ønsket det, i mit Brev af s. D. til Ministeren om Ude-

---

¹⁾ Findes vedlagt.

ladelsen i Throntalen af Udtalelsen med H.s. t. Slesvig.¹⁾ Ministeren anfører i sit Brev af 24de,²⁾ for Udeladelsen, et Argument, som ogsaa De tidligere har anført, og som jeg ved nærmere Eftertanke finder at jeg muligen burde have dvælet noget ved. Jeg sigter til den Betragtning, at Udeladelsen af Preussen kunde i nærværende Øieblik blive optaget som en Udfordring.

Sagen er imidlertid den at jeg ikke ret vidste og heller ikke endnu er paa det Rene med hvad der er at sige i denne Henseende. Den Pr. Reg. er undertiden meget ømtfølende; men den er ligesaa ofte meget tykhudet; og det er saaledes ikke saa let at see, hvorledes man til enhver Tid rettest skal stille sig i Forhold til den. Det er ganske vist, at den Pr. Reg. kan finde, at vi ved at udtale Haabet om Slesvig i nærværende Øieblik, styrke den formeentlige Agitation i Slesvig, og den siger jo at Udviisningerne ikke er andet end dens egne Vaaben mod Agitationen. Men paa anden Side har den nu i flere Aar været vænnet til hiin Udtalelse i de danske Throntaler. Denne er næsten allerede bleven til en staaende Phrase, og det har derfor ikke været mig muligt at sige, om den Pr. Reg. vilde stødes derved eller ikke.³⁾

Jeg veed ikke engang om den ikke ligesaavel vil føle sig lidt underlig berørt ved at Udtalelsen bortfalder. Det kan antages at al Verdens Aviser ville kaste sig over denne Afgivelse fra den hidtil fulgte Sædvane, og saaledes puste op i det Nordslesvigske Spørgsmaal, og dette troer jeg ikke vil være den Pr. Reg. behageligt.

De ser altsaa, at der i mine Tanker, hvad Hensynet til Preussen angaaer, kan siges lige meget for den ene og for den anden Mening. For mig er Hovedgrunden til at udtale mig for Opgivelsen af den omhandlede Passus, at denne virkelig truer med at blive en staaende Phrase i alle Thron-

¹⁾ Nr. 1157.

²⁾ Nr. 1156.

³⁾ Sml. Nr. 1166.

taler; thi Sagen kan meget godt næste Aar og endnu i flere Aar indtage samme Stilling som iaar, og jeg synes egentlig ikke, at man bør lægge Kongen en saadan staaende Phrase i Munden. — . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1161. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 30. September 1874.

Den fungerende Statssecretair har igaar anmodet mig om at møde ham i Udenrigsdepartementet, og ved denne Leilighed har han i Sagen om de fra Slesvig udviiste danske Undersaatter, saaledes som denne Sag sees fra det preussiske Standpunkt, meddeelt mig nogle Bemærkninger, som jeg ifølge hans Begjæring herved har den Ære at bringe til det kongelige Ministeriums Kundskab i Forbindelse med min allerærbødigste Indberetning af 28de d. M. Nr. CLXIV.

Herr v. Philipsborn begyndte med at betegne sin Meddelelse som aldeles *foreløbig*, da han endnu kun besad Oplysninger med Hensyn til 4 Personer der vare blevne udviiste; den var derhos fortrolig, men dog officiel, da hine Oplysninger vare aldeles autentiske.

Han fremhævede derpaa i Almindelighed med Hensyn til de fra dansk Side paaankede Foranstaltninger, at disse, ved den Maade hvorpaa de vare blevne omtalte af Dagspressen, og ved den store Udbredelse, de dertil fra forskjellige Synspunkter knyttede Betragtninger saaledes havde fundet, efterhaanden havde antaget en ganske anden Karakter og meget større Proportioner end der i Virkeligheden tilkom dem. Der havde kun fundet meget faa Udviisninger Sted, og der laae intet System til Grund for dem. De vare ikke Yttringer eller Følger af nogensomhelst almindelig Anordning, men aldeles enestaaende Foranstaltninger, som Autoriteterne

havde maattet gribe til som de sidste Midler til at værges sig imod en Agitation der hæmmede deres Embedsvirksomhed; og det var saa langt fra at man ved at anvende disse Foranstaltninger havde haft politiske Hensyn for Øie, at det herværende Udenrigsdepartement, saaledes som Herr v. Philipsborn gjentagende forsikkrede, hidtil havde været aldeles fremmed derfor. Endelig havde Befolkningen i Slesvig ikke skjænket de foretagne Udviisninger nogen særdeles Opmærksomhed, og navnlig var der fra den derværende danske Befolknings Side ingensomhelst Misnøie bleven givet tilkjende dermed.

Hertil føiede han i Særdeleshed, med Hensyn til de 4 Personer, om hvilke han besad Oplysninger, følgende Bemærkninger, hvis Indhold iøvrigt ikke vil være det kongelige Ministerium nyt.

De omhandlede fire Personer vare en Redacteur ved Navn Bennetzen, der havde været Medarbejder ved Bladet »Dannevirke«, og tre Sættere, som havde været beskjæftigede ved Trykningen af Bladet »Dybbølposten«. Begge disse Blade bleve notorisk redigerede i en mod Tydskland fjendtlig Aand, og det var Deeltagelsen i denne Virksomhed som havde foranlediget Udviisningen. Men iøvrigt havde det staaet i de tre Sætteres Magt, at undgaae Udviisningen, thi det var bleven betydet dem, at de kunde forblive i Landet, naar de vilde fortsætte deres Virksomhed i et andet Trykkeri end det hvori hiint Blad trykkedes.

Disse Personer, meente Herr v. Philipsborn, havde ingensomhelst Grund til at besvære sig over den mod dem anvendte Foranstaltning. Herr Bennetzen havde vel paastaet at han var preussisk Undersaat, men dette var ikke Tilfældet.

Jeg bemærkede til Foranstaaende, at hvad Herr Bennetzen angik, havde jeg for Øieblikket intet Paalæg om at bringe hans Sag paa Bane; det maatte ogsaa henstaae uafgjort for mig, om han var dansk eller preussisk Undersaat; og hvad

de tre Sættere angik, indsaae jeg ikke hvorledes deres rent mekaniske og industrielle Virksomhed kunde betragtes som gyldig Grund til paa dem at anvende en saa haard Foranstaltning som den omhandlede. Herr v. Philipsborn holdt imidlertid fast ved at Udviisningen i dette Tilfælde maatte betragtes som en ved de givne Forhold fuldkomment motiveret Foranstaltning, saameget mere som de omhandlede Personer havde lagt deres egen Bevidsthed om Beskaffenheden af deres tidligere Virksomhed tydeligt nok for Dagen ved Vægningen ved at søge Arbeide i et andet Trykkeri.

Han tilføiede at han ikke troede det vilde være muligt at bevirke Tilbagekaldelsen af Udviisningsdecretet, forsaavidt de ovenfor omhandlede Personer angik. — Med Hensyn til den i Depeschen Nr. 5 af 18de d. M.¹⁾ omhandlede H. J. Jepsen kunde han endnu ikke yttre sig, og han maatte derfor forbeholde sig det definitive Svar paa hiin Depesche indtil de for bemeldte Persons Vedkommende anstillede locale Undersøgelser vare sluttede. Jeg mindede ved denne Leilighed Herr v. Philipsborn om den Maade hvorpaa Udviisningen af hiin Person var bleven foretaget, og bemærkede, at naar Udviisning fandt Sted fordi man ikke vilde eller kunde anvende formelig Rettergang, saa maatte den ialfald iværksettes saaledes at der ikke derved tilføiedes Vedkommende et større Onde udover det som allerede laae i selve Foranstaltningen.

G. Quaade.

Depeche Nr. CLXV, modtaget 2. Oktober 1874.

1162. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence,

Berlin, 1. October 1874.

. . . Gud veed hvorledes det vil gaae med Udviisnings-sagen? De mange Avisartikler derom og det derved frem-

¹⁾ Trykt som Nr. 1151.

bragte Røre overalt omkring i de forskjellige Lande har vistnok forsaavidt svaret til Hensigten dermed, som det ikke har været til Fornøielse eller behageligt for den preussiske Regjering, men om det tillige vil have den Virkning, at denne Regjering, i den paagjældende Sag, selv bliver behagelig mod os, er vel et stort Spørgsmaal. En Artikel i Nordd. Allg. Zeitung for igaar, hvis Cynisme navnlig falder i Øine ovenpaa den Meddelelse hvormed jeg foreløbig afspistes iforgaars og hvorom jeg indberettede igaar, lover intet Godt; og nu da Bülows Moder er død¹⁾, vil den Tid i hvilken Philipsborn souffleres af Andre, formodentlig Radowitz²⁾, blive af saameget længere Varighed.

»Naar man vil være Diplomat«, sagde engang for mange Aar siden en gammel dansk Diplomat til mig, »saa maa man savoir s'ennuyer dans les affaires«; men man maa kunne meer end det.

G. Quaade.

Oreby.

1163. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 8. Oktober 1874.

Den fungerende Statssecretair har idag meddeelt mig Indholdet af en Skrivelse der herfra er afgaaet til den tyske Gesandt i Kjøbenhavn i foreløbigt Svar paa den mig under 18de f. M. tilstillede Depesche Nr. 5³⁾ om Udviisningen af danske Undersaatter fra Slesvig.

Herr v. Heydebrand er ikke bemyndiget til at give Afskrift af hiin Skrivelse, men Herr v. Philipsborn har, da jeg spurgte ham herom, idet han bemærkede, at han ikke ønskede at der

---

¹⁾ Susanne Augusta Adelheid Clara v. Bülow, f. Baudissin, døde 26. September 1874.

²⁾ Formentlig Gehejmelegationsraad, vortragender Rat i det tyske Udenrigsministerium Joseph Maria v. Radowitz (1839—1912).

³⁾ Trykt som Nr. 1151.

gaves Sagen et for betydningsfuldt Anstrøg yttret, at han har forudsat at ovennævnte Gesandt, ifølge den Stilling han i saa lang Tid har indtaget ligeoverfor det kongelige Ministerium, og overensstemmende med den Aand hvori han ellers stedse har udført de ham overdragne Hverv, vil vide, paa den hensigtsmæssigste og meest passende Maade at give det kongelige Ministerium Leilighed til at erholde nøiagtig og fuldstændig Kundskab om Skrivelserns Indhold.

Jeg kan altsaa indskrænke mig til at anføre, at dette Indhold i alt Væsentligt ikkun er en Gjentakelse af den mundtlige Meddelelse, Herr v. Philipsborn nyligen gjorde mig, og som jeg har givet Plads i min allerærbødigste Indberetning af 30te f. M. Nr. CLXV.¹⁾ Jeg fremhæver blot, at medens denne mundtlige Meddelelse kun omhandlede 4 udviiste Personer, nemlig Redacteur Bennetzen og tre Sættere, er der nu ogsaa Tale om en Redacteur ved Bladet Freia, som kaldes Jörensén, men formodentlig er den i Bladene tidligere omtalte Lieutenant Sørensen. Iøvrigt siges der, overensstemmende med den fungerende Statssecretsairs tidligere Meddelelse til mig, at de slesvigske Autoriteter først have grebet til de paaankede Foranstaltninger efter at samtlige vedkommende Personer ved deres Adfærd i lang Tid have givet grundet Anledning dertil; samt at medens den tyske Befolkning har viist sig tilfreds med det Skeete, har den danske Befolkning ikke tilkjendegivet Misnøie dermed; hvorhos der tilføies, at ingen af de omtalte 5 Personer kan vente Tilladelse til atter at opholde sig i Slesvig.

Skrivelsen er holdt i en forsonlig Aand og udtaler udtrykkeligt Ønsket om Opretholdelsen af en god Forstaaelse mellem de tvende Regjeringer.

Idet jeg bemærker, at Undersøgelserne med Hensyn til H. J. Jepsens Udviisning ikke er sluttede, og at Herr v. Philipsborn derfor har forbeholdt sig Svaret for denne Persons

---

¹⁾ Nr. 1161.

Vedkommende, tilføier jeg, at det herværende Udenrigsdepartement, saavidt jeg kan skjønne, bringer den bedste Vilje til en saadan Udjevning og ialfald til en saadan Forklaring af det Passerede, at der ikke heri fra dansk Side skal sees en umotiveret eller af Bihensyn bestemt Forfølgelse af de sig i Slesvig opholdende danske Undersaatter, og jeg har derhos Grund til at troe, at bemeldte Departement hos de herværende indre Myndigheder har nedlagt Indsigelse imod, at der for Fremtiden anvendes Udviisning fra Slesvig mod hine Danske.

G. Quaade.

Depeche Nr. CLXXIII, modtaget 12. Oktober 1874.

1164. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 15. Oktober 1874.

Kjære Hr. Kammerherre!

De har havt Grund til at undre Dem ved at see at den Passus i Throntalen, hvorom der stredes, blev staaende, uagtet De fraraadede det, og tiltrods for at jeg i min Skrivelse til Dem havde udtalt, at jeg vilde lade mit Votum i dette Stykke være afhængigt af Deres.¹⁾ Jeg vil i den Anledning ikke undlade at meddele Dem aldeles confidentielt at jeg ingenlunde har forandret min Anskuelse angaaende hvad jeg anseer for det Rette, men at jeg stod *aldeles ene* med min Mening, og at jeg efter at have udtalt den aldeles bestemt og tydeligt i Statsraadet maatte bøie mig, idet jeg erkjendte at

---

¹⁾ Trontalen ved Rigsdagens Aabning 5. Oktober 1874 sluttede:

»Vort Forhold til Udlandet er fremdeles venskabeligt. Uagtet de politiske Forhold endnu ikke have tilladt en Afgjørelse af det nordslesvigske Spørgsmaal, fastholde Vi dog Haabet om, at det vil lykkes Os at opnaa en tilfredsstillende Overenskomst om denne Sag, der uforandret ligger Os og Vort Folk varmt paa Hjertet.« (Rigsdagstidende. Forhandlinger paa Folkethinget. Ordentlig Samling 1874. S. 10—11.) Sml. Nr. 1156.

der maaske dog ikke var tilstrækkelig Grund til at drive Sagen ud paa den yderste Spidse, saameget mindre som jeg ikke fandt Deres Udtalelser saa bestemte, at jeg af dem turde slutte, at De ansaae Bibeholdelsen for absolut farlig. Jeg vil nu dog trøste mig ved Haabet om at det Regjeringen altsaa dengang vedtog ikke maa komme os til Skade.

At der er kommet Luft i Sejlene mener jeg jo i og for sig ikke at være betænkeligt, ja maaskee endog kun at kunne gavne, naar det kun gaaer ud paa at holde Livet og Haabet oppe. Men jeg tilstaaer nok at jeg ængstes noget ved at see hvilke Dimensioner Discussionen i Pressen efterhaanden indtager, hvad jeg imidlertid ikke tilskriver hiin Udtalelse, men ialfald hovedsagelig, Correspon[dan]cer til forskjellige af de større europæiske Blade fra ungdommelige Patrioter herhjemme, der ikke altid veie hvad de mene at burde foretage til Fædrelandets Frelse. Det er bleven mig sagt at Stemningen i de høiere Kredse i Berlin er temmelig irriteret imod os, ja at der paatænkes at gribe til alvorlige Forholdsregler, dels for at skaffe sig af med Art. V, dels for at gjøre Ende paa de agitatoriske Bevægelser i Nordslesvig; men det stemmer saa lidt med Hr. v. H.s Udtalelser forleden Dag til mig, da han bragte mig et mundtligt Svar i Anledning af Udviisningssagen, og med Deres Rapporter, at jeg ikke vil troe derpaa.

Desværre synes det som der ikke vil være Noget at udrette i den sidstnævnte Sag, idetmindste forekommer det mig at man ikke tør vente at see nogen af de givne Udviisningsordre[r] gjenkaldt. . . .

Herhjemme er ikke passeret Noget af Betydning. Rigsdagen synes iaar at ville være ret tam; idetmindste have Vinstres Udtalelser i Finantssagen til Dato været ret moderate; det vil jo imidlertid idag vise sig hvorledes den store Berg, der hidtil ikke har havt Ordet vil gerere sig, og om han ikke ved sin Optræden vil gyde Olie til den Ild, der altid ulmer.

1165. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 19. October 1874.

Kjære Excellence,

Man lever for Tiden meget stille her i Berlin. Kaiseren og Kaiserinden ere endnu i Sydtydskland, det øvrige Hof i Potsdam, og medens de preussiske Familier ikke vise sig i Berlin før Slutningen af Aaret, er ikke engang corps diplomatique endnu fuldtalligt tilstede. Der kan derfor næppe tales om en Stemning mod os i de herværende høiere Kredse. Det skulde da være i ministerielle Kredse, men i det eneste Ministerium som, fordi det nu engang skal gjøre det, har Tid til at tænke paa os, men som dog har nok Andet at bestille, har jeg ikke mærket til nogen anden Stemning imod os end den som altid har gjort sig gjældende. Man vilde jo udentvivelst, at vi havde undladt at røre os i Sagen om Udviisningerne, og efterat man nu selv har sat sig lidt i Bevægelse i denne Anledning, mener man sagtens at vi gjerne kunde lade den Sag ligge; men jeg troer paa den anden Side ikke, at man virkelig fortænker os i hvad vi have gjort, ligesom jeg heller ikke frygter for at man skal blive videre vred eller gjøre os Fortræd, dersom vi endnu ikke mene at kunne lade Sagen ligge. Derimod har jeg aldrig ventet, at vi skulde opnaae at faae noget af Udviisningsdecreterne tilbagekaldt. Her hører man, som vi vide, altid i den Slags Sager, de indre Autoriter og da navnlig de locale Autoriteter, og det er ligefrem, at disse ville gjøre det meest Mulige ud af de Uforsigtigheder som jeg ikke troer vi ville kunne nægte, at de paagjældende Personer i de fleeste Tilfælde have begaaet. Jeg troer ikke, vi opnaae Andet, end at muligen Udviisningssystemet ophører. Jeg skulde tage meget feil, om man ikke i Udenrigsdepartementet er imod dette System, og navnlig skammer sig lidt ved at anvende det mod Danmark; hvortil kommer at Udviisning af fremmede Statsborgere i Almindelighed ikke passer ind i det national-liberale Parties Ideer. Stormen i Bladene har

maaskee i dette Tilfælde hellerikke været uden Nytte, — ihvor fordærveligt det ellers er for en lille Stat, naar dens Forhold til fremmede Stormagter gjøres til Gjenstand for Discussion i Pressen eller af hvilkesomhelst Andre, som, om deres Motiver ogsaa ere nok saa patriotiske, dog, da de ere ubekjendte med de foreliggende Acter, mangle enhver Forudsætning for at kunne tale med. . . .

Hvad Passagen i Throntalen angaaer, saa har der sikkert aldrig været Grund til at drive Spørgsmaalet derom til nogen-somhelst Yderlighed. Nu synes jo ogsaa Udfaldet eller Tingenes hidtilværende Gang at godkjende dens Opretholdelse; navnlig har vort Forhold til Preussen, saavidt jeg skjønner, ikke lidt derved. Imidlertid vil jeg ikke nægte, at jeg helst havde seet den omhandlede Passus udeladt. Nu maa dog efter al Sandsynlighed Spørgsmaalet komme igjen naar næste Gang en Throntale skal holdes. . . . *G. Quaade.*

Oreby.

1166. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[*Kjøbenhavn,*] 20. Oktober 1874.

Kjære Kammerherre.

Jeg vil ikke lade Vinds Reise gaae ubenyttet hen uden at skrive Dem til, uagtet jeg just ikke tør antage at hvad jeg kan berette vil have nogen særdeles praktisk Interesse. Det kan dog maaskee være godt at De erfarer at her i nogen Tid courserede adskillige meget foruroligende Rygter, som jeg ikke et Øieblik tog i Betænkning bestemt at benægte. Da de russiske Aviser paa en saa uventet Maade toge Parti for os mod Preussen,¹⁾ og da man i tyske Aviser paastode at disse Artikler stammede fra Kjøbenhavn, begyndte Diplomaterne her at speculere over, hvorvidt virkelig ikke hele den Agi-

---

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 291—96.

tation i Pressen, som nu i et Par Maaneder har givet dem saameget at tænke, skulde være udgaaet herfra og de udfandt da at den skyldtes, vel ikke Regeringen, men correspondance scandinave (Bille) og Telegrammer til Standard¹⁾ herfra (en Hr. Frost) og da denne Correspondent her med en usædvanlig Paatrængenhed har søgt at introducere sig hos forskjellige Ministre, kunde Sporet, paa hvilket man troede at være, altsaa let føre videre op til Regeringen. Saa kom Throntalen til og jeg kan sige at alle Diplomaterne her i Passagen om Slesvig saae et uomtvisteligt Bevis for at vi vilde holde Agitationen ilive, selv om vi ikke havde fremkaldt den. Heydebrandt var meget mukken og stiv efter Throntalen og en og Anden taledede om at man i Berlin vilde erklære Art. V for bortfalden, hvilken Erklæring skulde fremkomme i Form af en Cabinetsordre osv., ja Hr. Frost meddelte Baron Rosenørn at han der nylig havde været i Berlin vidste at man talte om at besætte Jylland, dersom vi ikke officielt erklærede ingen Deel at have i de ubehagelige Avisartikler osv. osv. Naa, alt det er nu lykkeligt overstaaet og Historien Arnim²⁾ vil forhaabentlig lede den alm. Opmærksomhed over paa andre Gebeter men heldigt vilde det ganske vist være om man fremtidig vilde opgive den slemme Vane at gjøre indenlandsk Politik med udenlandske Spørgsmaal, hvilket er et noget farligt Experiment. Deres Brev³⁾ i sin Tid til Baron R. var — tillad mig at sige det til Dem selv — fortræffeligt, kun havde De, som De senere selv fremhævede det til mig,⁴⁾ ikke sagt Noget om hvad Indtryk den omtalte Passage kunde gjøre i Berlin. *Det* grebes strax med Glæde af Klein, der meget godt forstaaer at læse, og han sagde: altsaa fraraader Gesandten ikke af Hensyn til Preussen men snarest

1) Sml. Nr. 1158.

2) Bismarcks Kamp mod den tyske Ambassadør i Paris Harry Arnim.

3) Nr. 1157.

4) Nr. 1160.

af andre Grunde, men disse kunne vi ligesaa godt bedømme og forgjæves gjorde vi gjældende at selv om man naturl. ikke med Sikkerhed kunde sige at Omtalen af Slesvig vilde fremkalde stor Irritation i Berlin saa var det dog meget rimeligt eller ialt Fald muligt og det var nok til at man skulde undgaae det under nærværende Omstændigheder. Baron Rosenørn førte Sagen saa langt at han i Statsraadsprotokollen lod optage sin motiverede Fraraadelse, og Kongen var nærmest tilbøielig til at billige hans Mening. Men de Andre holdt fast og saa blev Passagen.¹⁾ Grev Frijs, Andræ, og selv Hall misbilligede den saasart de hørte den oplæse. —

Naa, men nu er som sagt den Episode vel overstaaet om den end rimeligvis altid har efterladt en lille Braad. Men Bülow's Tilbagekomst og Kronprindsens og Prindsessens forestaaende Besøg i Berlin paa Gjennemreisen til Muskow vil vel hjælpe paa Stemningen.²⁾ (Baron R. er fraværende og saaledes veed jeg kun hvad Vind sagde mig om den paa-tænkte Reise, saa at jeg Intet kan skrive officielt derom).

Hvad Udvisningssagen angaaer, har Heydebr. her mundtligt meddeelt aldeles det samme som der var sagt Dem, og paa Spørgsmaalet om han ikke kunde give os en Extrakt deraf skriftligt (note verbale), svarede han at han vilde spørge derom i Berlin da Werther engang havde gjort noget Saadant i Wien og da havde hørt meget ilde derfor.³⁾ — Senere have vi Intet hørt. Vi vente hans Svar før vi skrive og ere igrunden ikke misfornøiede med at der saaledes gaaer lidt Tid hen, saa at Avissnakken kan være tilende før vi svare. Forresten ymtede H. noget om at maaskee om nogen Tid kunde de Udviste faae Lov til at vende tilbage, men det var med meget sagte Stemme at han sagde det. A propos *det* veed vi naturl. meget godt at vore Bemærkninger i vor foreløbige Depesche til Dem om Deres Samtale ikke sagde Dem

¹⁾ Se Nr. 1164 Note.

²⁾ Kronprinsparret og Prinsessen af Wales afrejste 22. Oktbr. 1874.

³⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 934.

noget Nyt og at De allerede havde givet Philipsborn formodentlig de fleste af vore Bemærkninger, men man gjør jo ogsaa Noget for Akternes Skyld. . . .

Er der Noget om at Bülow snart skulde fratræde? Jeg seer at han er Forfatter af Circul. af 6. Aug. om Spanien (see Deutsche Rundschau) — det er ogsaa ypperligt skrevet! Bare vi i 1862 havde beholdt ham, han vilde have været en god Udenrigsminister her! . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1167. E. Gyldenkrone, Legationssekretær i St. Petersborg, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Hr. Baron!

St. Petersborg, 20/8. Oktober 1874.

. . . Med den slesvigske Sag har den herværende Presse — som jeg har tilladt mig at indberette officielt — beskjæftiget sig ikke saa lidet.¹⁾ Men da jeg ikke havde nogen Communication fra Deres Excellence, har jeg saavidt som muligt søgt at undgaae at berøre Sagen her, uagtet jeg fik Forespørgsler fra mange Sider, dog ikke fra Geheimeraad Westmann, der sjældent indlader sig paa politiske Spørgsmaal i Samtaler med mig, og jeg troer med Alle andre. Mit stadige Svar har været: Jeg veed Intet, men efter Aviserne troer jeg det eller det. . . .

E. Gyldenkrone.

Oreby.

1168. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 22. Oktober 1874.

I Anledning af det her i Aftryk vedlagte Telegram fra Vien²⁾ har jeg igaar, ifølge Statssecretairens Anmodning, ind-

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 291 f.

²⁾ Trykt nedenfor som 1.

fundet mig hos ham i Udenrigsdepartementet. Idet han gjorde mig opmærksom paa de i dette Telegram indeholdte Urigtigheder, som han iøvrigt antog at jeg selv havde bemærket, og forelagde mig det Numer af »Wiener Tagespresse« hvorefter bemeldte Telegram er et Uddrag, yttrede han, at han i høi Grad maatte beklage den af Dagspressen i Sagen om Udviisningerne fra Slesvig stadigt fortsatte Virksomhed, og tilføiede at hiint Telegram, som han fandt saa ubehændigt som vel tænkeligt, nu ganske vilde lamme den Indflydelse han muligen kunde have udøvet paa Ordningen af fornævnte Anliggende. Han havde netop haft en Samtale med den preussiske Indenrigsminister, som havde følt sig meget ilde berørt ved den af Telegrammet Udenrigsdepartementet tilskrevne Indrømmelse af at der muligen var begaaet Feil af de under ham sorterende Localautoriteter, og det var bleven fundet nødvendigt, at lade indrykke en berigtigende Artikel i »Norddeutsche Allgemeine Zeitung«, ved hvilken Artikels Redaktion forresten ethvert Hensyn til alle Sider skulde blive tilbørligen iagttaget.

Jeg kunde saameget mindre indvende Noget herimod, som jeg med Statssecretairen selv maatte beklage de ved Telegrammet udbredte falske Paasagn, men jeg hævdede selvfølgelig, at disse Paasagn i enhver Henseende, saavel indirecte som directe vare fuldkomment fremmede for den kongelige Regjering, hvis Forhold til og fuldstændige Mangel paa Indflydelse, endog paa den danske Dagspresse, jeg kunde forudsætte var Herr. v. Bülow ligesaa bekjendt som mig. — At der bestod Forbindelser mellem de kjøbenhavnske Blade og Dagspressen i andre Hovedstæder, var derimod rimeligt nok, og det kunde da hellerikke forundre, at en Sag der i Danmark havde gjort saamegen Opsigt og sat Sindene i en saa stor Bevægelse som de fra Slesvig skeete forskjellige Udviisninger, fra den levende Behandling hvorfor den ganske naturligt var bleven gjort til Gjenstand i de danske Blade, fandt Veien til en lignende Behandling i fremmede Blade.

Hvad ellers særligt angik Telegrammets Udsagn om at »man« havde indrømmet at Localautoriteterne muligen havde begaaet Feil, saa vidste jeg, at Statssecretairen vilde være overbeviist om, at jeg ikke havde indberettet noget Saadant; jeg var ogsaa, til Overflødighed, rede til at vise ham alle mine Rapporter i Sagen om Udviisningerne; — og saaledes vilde det da ogsaa være indlysende for ham, at hint Udsagn ikke kunde komme fra den kongelige Regjering.

Dette var Statssecretairen fuldkomment villig til at erkjende; men da jeg derefter, med Hensyn til Udviisnings-sagen i og for sig, tilføiede nogle almindelige Bemærkninger om, at det billigviis kunde fordres at Autoriteterne i Slesvig heller taalte nogle Ulemper, som ere den naturlige Følge af deres Stilling i et erobret Land med en blandet Befolkning, end væltede Byrden heraf over paa Naboregjeringen, som Statssecretairen selv havde sagt mig at Rigsregjeringen ønskede at støtte, vilde han ikke følge mig ind paa denne Ideegang. Han sagde at det var hans Regjerings uforandrede Ønske, paa enhver mulig Maade at styrke Hs. Maj. Kong Christians Stilling; men den preussiske Localadministration maatte haandhæve status quo; de af den trufne Anordninger vare reent administrative Politiforholdsregler, for hvilke Politiken var aldeles fremmed; og hans Mening var, at der Intet var at vinde ved at Politiken indblandedes i Discussionen derom.

Idet jeg her vedlægger den berigtigende Artikel,¹⁾ som »Nordd. Allg. Zeitung« for igaar Aftes har bragt til det omhandlede Telegram, hvilket sidste, saaledes som jeg af vedlagte Avisudsnit²⁾ seer, meget hensigtsmæssigt ogsaa er bleven berigtiget fra dansk Side, tillader jeg mig sluttelig at bemærke, at jeg vel kan tænke mig, at Statssecretairen, ved at ønske en Samtale med mig i Anledning af hiint Telegram, ikke har havt Andet for Øie end at forberede mig paa Tele-

¹⁾ Trykt nedenfor som 2.

²⁾ Trykt nedenfor som 3.

grammets paatænkte Berigtigelse, eftersom jeg var nævnet i Telegrammet og altsaa ogsaa maatte omtales i Berigtigelsen; men hans Begjæring om at see mig kan formentligen ogsaa, enten alene eller tildeels, have været motiveret ved en vis Forestilling om at muligen fra mig udgaaede Meddelelser, ved at bringes videre gennem forskellige Mellemlid og forskellige Opfattelser havde antaget en forvansket Skikkelse, og derefter endelig i denne Skikkelse fundet Plads i Telegrammet. At dette, som det foreligger, skulde være af en umiddelbar eller nærliggende dansk, meer eller mindre officiel, Oprindelse, kan Ingen fornuftigviis antage; thi der er aabenbart ingen Mening deri, med mindre man gaaer ud fra, at det er affattet i den ligefremme Hensigt at skade de danske Interesser.

G. Quaade.

Depeche Nr. CLXXXI, modtaget 24. Oktober 1874.

[Følgende tre Avisudklip er vedlagt:]

1. *Norddeutsche Allgemeine Zeitung Nr. 245 for 21. Oktober 1874.*

Nach Schluss der Redactionen eingetroffen:

Wien, 20. October. Die »Tagespresse« meldet, dass der dänische Gesandte in Berlin auf die von seiner Regierung wegen der Ausweisung einiger dänischer Unterthanen aus Schleswig erhobene Vorstellung vom auswärtigen Amte zwar nur eine mündliche, aber sehr entgegenkommende und befriedigende Antwort erhalten habe. Man habe zugegeben, dass möglicher Weise von den Localbehörden Fehler begangen worden seien, und habe sich bereit erklärt, jeden einzelnen Fall mit dem dänischen Gesandten, Herrn v. Quade, zu prüfen und für eventuelles Unrecht Genugthuung zu gewähren. Endlich habe man bemerkt, dass die deutsche Regierung aufrichtig wünsche, die guten Beziehungen zu Dänemark ungetrübt zu erhalten. Der »Tagespresse« zufolge hätte das freundliche Entgegenkommen Deutschlands in den Krisen der dänischen Regierung lebhaft Befriedigung erregt.¹⁾

2. *Norddeutsche Allgemeine Zeitung Nr. 246 for 22. Oktober 1874.²⁾*

Die »Wiener Tagespresse« vom 20. d. M. bringt eine Korrespondenz aus Berlin, betreffend eine angebliche Unterredung des dänischen Gesandten auf dem Reichskanzler-Amt (sic) über die Ausweisung einiger

¹⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 934.

²⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 298.

dänischen Staatsangehörigen in Schleswig. Der Artikel klingt etwas anders, als ihn schon gestern der Telegraph durch die Welt getragen: richtig aber ist in beiden Versionen nur, dass der Herr Gesandte, wie immer, mit der ihm gebührenden entgegenkommenden Höflichkeit auf dem Auswärtigen Amte empfangen worden ist und dort die Zusage erhielt, dass, wenn er weitere Mittheilungen und Erläuterungen über jene Masznahmen zu machen habe, dieselben in der, den durchaus guten Beziehungen beider Regierungen entsprechenden Weise würden geprüft werden. Von dem Zugeständnis, dass von den Localbehörden Fehler begangen, ist um so weniger die Rede gewesen, als die von denselben im Interesse der Ordnung und Ruhe jenes Landestheils getroffenen polizeilich-administrativen Verfügungen bereits vor und nach jener angeblichen Unterredung dem Deutschen Gesandten in Kopenhagen als nothwendig und als durch die Ausgewiesenen selbst herbeigeführt bezeichnet worden sind. Je mehr es im Interesse und im Wunsch beider Regierungen liegt, solche Zwischenfälle im besten Einvernehmen zu erörtern und zu erledigen, um so mehr ist der Ueber-eifer von Korrespondenzen zu bedauern, welche diesem Interesse und diesem Wunsch nur Nachtheil bringen können. Weitere Mittheilungen des Königlichen Dänischen Gesandten sind übrigens in der Angelegenheit nicht erfolgt.

3. *Norddeutsche Allgemeine Zeitung* Nr. 246 for 22. Oktober 1874.

Kopenhagen, Mittwoch 21. Oktober. Die Nachricht der Wiener »Tagespresse« über Zusagen des Berliner Auswärtigen Amtes in der nordschleswigschen Ausweisungssache findet hier wenig Glauben. Soviel bekannt, hat der deutsche Gesandte die Ausweisung einzelner dänische Staatsangehöriger als im Interesse der Ordnung nothwendig bezeichnet.

1169. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 22. October 1874.

Kjære Vedel,

I hvad Bülow sagde mig om det fatale Telegram, var der Noget som jeg ikke har omtalt i min Rapport, fordi jeg troer at have fjernet den Mistanke hos ham som laae til Grund herfor, og saaledes ikke har anseet det fornødent at omtale det officielt. Imidlertid vil jeg ikke stikke det under Stol, og jeg meddeler det derfor herved til Dem i denne Form.

Han sagde at man troede at vide, at »Wiener Tagespresse«

stod i Forbindelse med det danske Gesandtskab i Wien. Jeg antager, som sagt, at jeg har tilintetgjort enhver Mistanke om at Falbe skulde have havt med Telegrammet at gjøre, — jeg finder dette Telegram i høieste Grad maladroitt — og skjøndt jeg ikke kan vide om jeg har overbeviist Bülow, saa sagde han dog ialfald at han var det. Men dersom De vil eftersee den Melchertsenske Sag,¹⁾ saa vil De see at jeg, under Deres Fraværelse, den 20de Juni d. A. har indberettet i denne Sag,²⁾ at Bülow i Fortrolighed havde sagt mig, at han erkjendte at Embedsmændene i Slesvig maaskee ofte anvendte Midler som ikke vare afpassede efter Landets Ejendommeligheder o. s. v. Det var en fortrolig Meddelelse af Bülow, som jeg atter meddeelte Ministeriet, naturligviis som en fortrolig Meddelelse, og fordi jeg skal meddele hvad der bliver sagt, men som jeg dog kun meddeelte Dem i den Hensigt at give et Beviis paa at Bülow saae Sagen med upartiske Øine. Er det nu ikke muligt at Noget om hvad jeg saaledes har skrevet, er kommet ud? og er da ikke Kilden til Telegrammet dog at søge i en af mine Beretninger? Hvad De kan sige mig til min Beroligelse i denne Henseende vilde være mig meget kjærkomment.

Over alt dette vil der naturligviis efterhaanden voxte Græs; men jeg er bange for at Bülow for Fremtiden vil blive mere boutonneret end hidtil og at de ingenlunde lette Sager som forefalde her, ville betydelig vanskeliggjøres. Desuden vil der nu være mindre Udsigt end nogensinde til at Nogen af de udviiste Personer vil faae Lov til at vende tilbage til Slesvig og om end dette allerede i Forveien var at vente, saa bliver dog nu Haabet om at Udviisningerne skulle ophøre for Fremtiden, langt ringere, ligesom jeg ogsaa frygter for, at Udsigterne for Melchertsen blive slettere end de vare.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

¹⁾ Se Mackeprang, S. 86.

²⁾ Quaades Rapport har ikke kunnet fremskaffes.

1170. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 22. Oktober 1874.

Som det vil være Deres Højvelbaarenhed bekjendt, er det Tilfælde oftere indtruffet, at danske Undersaatter, som vare bosiddende i Nordslesvig, af de derværende Øvrigheder ere blevne udviste af Landet under Paaskud af, at de agiterede i dansk Aand. For saavidt var den Udvisning, som i August Maaned rammede flere Personer navnlig saadanne, der dels som Medarbejdere dels som Typografer stode i Forbindelse med den nordslesvigske Presse, ikke noget Nyt, men denne Foranstaltning antog dog ikke destomindre en noget særegen Karakter ved det større Antal af Personer, der paa engang udvistes, ved Maaden hvorpaa det skete, og endelig ved Fraværelsen af nogensomhelst egentlig Skyld hos de Paagjældende, saa at den hele Foranstaltning mere havde Udseende af at tilsigte en Intimidation af den hele danske Befolkning end at være fremkaldt ved nogen særlig Uforsigtighed af de Paagjældende selv.

Den kongelige Regjering kunde ikke forholde sig rolig ligeoverfor denne Adfærd af de lokale slesvigske Øvrigheder, og ligesom den maatte ansee det for sin Pligt at paatale det Skete i Berlin, saaledes troede man ogsaa at turde haabe, at Forestillinger herfra, om de end ikke vilde medføre Tilbage-tagelsen af de allerede udførte Udvisningsordrer, dog vilde kunne fremkalde et større Maadehold fra de slesvigske Lokaløvrigheders Side for Fremtiden. Det var imidlertid nødvendigt, at disse Forestillinger gjordes i en moderat og saa lidet opsigtsvækkende Form som muligt og navnlig var det øjensynligt af stor Interesse, at den kongelige Regjering ikke søgte eller, saavidt det stod til den, tillod andre Regjeringer paa nogensomhelst Maade at blande sig i Sagen. I Overensstemmelse dermed meddeltes der Kammerherre Quaade den i Afskrift vedlagte Instrux,¹⁾ der, som Deres Højvelbaarenhed

¹⁾ Trykt som Nr. 1151.

vil se, vel holder Principspørgsmaalet aabent, men dog kun diskuterer Sagen med Hensyn til de enkelte Tilfældes specielle Beskaffenhed, og jeg har ladet mig det være magtpaaliggende til de herværende fremmede Gesandter, som have udspurgt mig om Forholdet, at give Sagen saa almindelige Dimensioner som muligt og navnlig at fremhæve, at det var et indre Spørgsmaal mellem os og Preussen, som vi ikke tvivlede paa, at det vilde lykkes de to Regjeringer at bringe i Orden.

Ulykkeligvis havde imidlertid Pressen kastet sig over Sagen, og der udviklede sig snart en hæftig Polemik imod Preussen, som man i Berlin let kunde fristes til at antage for underhaanden at næres herfra, og som kom meget ubelejligt i det Øjeblik, da Quaade havde gjort sine Forestillinger til det tyske Udenrigsministerium. Hvor tilfredsstillende det end fra en vis Side kan være for os, at det viser sig, at Pragerfredens Art. 5 ikke er bleven glemmt i Europa, kunde dog den Maade, paa hvilken Preussens traktatmæssige Forpligtelser fremhævedes i fremmede Aviser, kun virke skadeligt for os. Paa den ene Side har man paastaaet, at Preussen skulde have gjort Forslag her om Danmarks Indtræden i det tyske Rige, at England og Rusland forhandlede om Danmarks Neutralisation paa Basis af Tilbagegivelsen af Slesvig, at man i Berlin paatænkte Sløjfningen af Fæstningsværkerne paa Als og Dyppel o. s. v., paa den anden Side har man tillagt Preussen den Hensigt officielt at ville erklære Art. 5 for bortfalden, eller at ville formaa Østerrig til at frafalde Artiklens Opfyldelse¹⁾ og under disse Omstændigheder har enhver nok saa uskyldig Begivenhed her givet Anledning til allehaande Fortolkninger. Vore Forestillinger i Berlin er fremstillede som meget alvorlige og som Indledningen til et Brud, Kronprindsen af Hannovers Besøg her²⁾ opfattedes strax som en

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 295, 297. 300—305 og 315.

²⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 16 f.

Begivenhed af dynastisk og politisk Betydning, og uagtet H. M. Kongens tidligere Throntaler altid have omtalt det slesvigske Spørgsmaal, lægger man denne Gang i den meget moderate Passage, hvori dette Spørgsmaal nævnes, en Vigtighed og en Bagtanke, hvortil der visselig ikke er den mindste Grund. Som Deres Højvelbaarenhed let vil indse, kan det ikke være den kongelige Regjering behageligt, at vort Forhold til Tydskland saaledes har tildraget sig en saadan Opmærksomhed og dette Forhold kunde meget let væsentlig lide derunder. Det er mig imidlertid en Glæde at kunne forsikre, at hidtil har den preussiske Regjering trods disse ugunstige Omstændigheder vedblevet at give os Beviser paa sit Ønske om, at det gode Forhold mellem de to Stater ikke forstyrredes. De foreløbige Forklaringer, som Kammerherre Quaade har modtaget som Svar paa sine Forestillinger, godtgjøre at de stedfundne Udvisninger ikke ere Anvendelsen af et almindeligt Princip, og man er beredvillig gaaet ind paa at forklare Grundene, hvorfor man har troet at burde udvise de paagjældende Personer. Jeg kan vistnok ikke fra den kongelige Regjerings Standpunkt finde de anførte Grunde tilstrækkelige, men jeg tvivler dog ikke paa, at dette Incidents vil slutte paa en Maade, der ikke skal efterlade nogen varig og skadelig Virkning paa de gjensidige Forhold, og at Lokaløvrighederne for Eftertiden ville optræde med noget større Moderation. Det almindelige Spørgsmaal om Opfyldelsen af Pragerfredens Art. 5 er idetmindste saavidt jeg har kunnet erfare uforandret i samme Stilling som før, og jeg troer ikke, at det vilde være i vor Interesse, om det for Tiden skulde blive Gjenstand for Forhandlinger. I ethvert Fald vil den kongelige Regjering ikke tage nogetsomhelst Initiativ i den Retning.

Jeg beder Deres Højvelbaarenhed, saavidt man muligvis kunde bringe vore Forhold paa Bane til Dem, at udtale Dem i Overensstemmelse med Ovenstaaende og navnlig at fjerne enhver Mistanke om, at vi skulde have nogen Del i eller

finde den Omtale belejlig, for hvilken det slesvigske Spørgsmaal i den seneste Tid har været Gjenstand. —

O. D. Rosenørn-Lehn.

Depeche Nr. 4. — U. A. Ges.ark. Østrig I—II. Politiske Sager 1871—80.

1171. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 24. Oktober 1874.

Kjære Kammerherre.

Vi ere blevne ligesaa ubehageligt berørte ved Tagespresses Telegram¹⁾ som Bülow, og hvis De har lagt Mærke dertil, vil De have seet at Berl. Tid. ikke har gjengivet det, fordi der strax gik Bud i den Retning til Bureauet. Danske Aviser saasom Fædrel. optog ogsaa Telegrammet med Reservation som det sees af dets senere Omtale af Berigtigelsen. Ligesom den danske Presse altsaa viste sig mistroisk ligeoverfor det, saaledes er det ogsaa lidet rimeligt at Meddelelsen til Tagespresse skulde være kommen fra nogen af vore Journalister der saavidt jeg har erfaret, neppe har andre Forbindelser med fremmede Aviser end ved Correspondance scandinav (oprindelig redigeret af en Franskmand Delaunay der var her siden 1870 men nu er død — hvem der nu staaer for den, veed jeg ikke, dog har Bille med den at gjøre), og som desuden altid ere lidet tilbøielige til at troe at den danske Regering opnaaer nogensomhelst Fordeel. Saaledes bliver der alene den Mulighed tilbage at Falbe kunde have givet Anledning dertil. Til Deres Oplysning vedlægger jeg en lille Correspondance med ham, hvoraf De kan see at vi strax have formanet ham til at undgaae ethvert Samquem med Tagespresse, og dertil kan jeg føie at vi aldeles have undladt at meddele ham Noget om hvad der var foregaaet i Berlin. Jeg troer ham altsaa uskyldig, men i alt Fald veed jeg at vi ere

¹⁾ Sml. Bilag Nr. 1 til Nr. 1168.

det og Deres Yttringer i Depecherne i Alm. og særlig den om Melchertsens komme ikke videre, derpaa kan De stole — i alt Fald ikke fra Ministeriet. En ganske anden Sag er det jo at vi i hele denne Reclamation have stillet os paa det Standpunkt at troe, at Overgrebene skyldes Localøvrighedernes Ivrighed og ikke den preuss. Regerings Intolerance og paa den Maade have vi ogsaa incidenter talt til herværende Diplomat, der haardt angreb det preuss. URM. og troede at det Hele var en snedig Plan for at fremkalde en Conflict. Men det er aabenbart ikke denne Udflugt af os der kan være Kilden til Telegrammet.

Først i disse Dage afgaaer der til Gesandtskaberne en fortrolig Instrux om Forhandlingerne, hvori disse fremstilles som ganske almindelig løbende Sag.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1172. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Wien, 6. November 1874.

Jeg har den Ære at anerkjende Modtagelsen af Deres Excellences Depeche Nr. 4 af 22de f. M. ledsaget af en Afskrift af den under 18. September den kongelige Gesandt i Berlin tilstillede Instrux i Sagen om de slesvigske Udviisninger. Saa meget end vort Forhold til Tydskland har været Gjenstand for Omtale i Pressen, har paa den anden Side Leilighederne til diplomatiske Discussioner om samme været sjeldne her, og jeg har for mit Vedkommende søgt at undgaae saadanne, hvor jeg ikke ligefrem interPELLEREDES om Sagen. Jeg har da indskrænket mig til at fremhæve, at det var mig bekjendt før min Afreise fra Danmark, at den kongelige Regjering agtede at gjøre Forestillinger hos den kaiserlige Regjering i Berlin angaaende de stedfundne Udviisninger, idet jeg paaviste,

hvor uhjemlede disse vare, at den tyske Regjerings Fremgangsmaade med Rette havde overrasket os; men at jeg var overbevist om, at Forestillingerne vilde blive gjorte i den venskabeligste og mest maadeholdne Form.

Hvad den fremmede Presses Holdning i Sagen angaaer, har jeg fremhævet, at den danske Presse i Modsætning til hiin, iagttog en meget moderat Holdning og indskrænkede sig væsenligt til at citere Facta eller høist til, uden videre Commentarer at gjengive enkelte Artikler fra fremmede Blade, hvilket maatte tjene til yderligere Beviis for, hvor meget man hos os ønskede at vedligeholde det gode Forhold til Tyskland, og ikke at give Anstød fra vor Side.

Med Hensyn til de forskjellige Rygter, der udspreddes i den fremmede Presse om Tydsklants Planer og Forslag, som skulde være gjorte den kongelige Regjering, troede jeg at kunne sige, at saadanne ialfald ikke vare fremkomne inden min Afreise fra Kiøbenhavn, og at jeg meget maatte tvivle om, at et saadant Forslag, som Danmarks Indtræden i det tyske Forbund, vilde være bleven bragt paa Bane for Tiden, men at Rygtet snarere var et Opkog af en Tanke, som siden 1848 fra Tid til anden havde foresvævet det nationale Parti i Tydskland.

Skjøndt jeg ofte har været sammen med Grev Andrassy siden hans seneste Ankomst til Wien, har Hans Excellence dog ikke fundet Anledning, til at interpellere mig angaaende hine Spørgsmaal, og da han kun sjældent læser Aviser, er det troligt nok, at de for en stor Deel helt er undgaaet hans Opmærksomhed under hans Landophold. Overhovedet havde inden Modtagelsen af Deres Excellences Depeche den arnimske Sag¹⁾ alt bortledet Opmærksomheden fra vore Anliggender, og jeg har derfor indskrænket mig til under en Samtale med Baron Hofmann, at udtale mig kortelig i Overensstemmelse med den mig tilsendte Instrux, en Meddelelse,

---

¹⁾ Se Nr. 1166.

som modtoges med Udtryk af fuldstændig Billigelse af det af Hans Majestæts Regjering indtagne Standpunkt.

Ved Siden heraf var det mig vel bekendt, at man i det K. K. Udenrigsministerium havde fulgt Discussionen i Bladene med Opmærksomhed og til sine Tider ikke uden Uro for de Forviklinger, som de i Omløb satte Rygter syntes at varsle om, saaat man gjentagend interPELLerede den K. K. Ambassade i Berlin i Henseende til disse. Dennes Svar gik ud paa, at den ikke saae sig istand til at finde nogen positiv Grund for disse Rygter, medens dens Indberetninger om de af Hr. Kammerherre Quaade foretagne Skridt og om den preussiske Regjerings Holdning ganske stemte med Deres Excellences Meddelelser.

C. Falbe.

Depeche Nr. 15, modtaget 11. November 1874.

1173. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 8. November 1874.

Deres Excellence,

Efter at have modtaget Deres Excellences meget ærede Depesche af 2den d. M. Nr. 7, angaaende Udvisningerne af danske Undersaatter fra Slesvig, har jeg oplæst for Statssecretairen i det herværende Udenrigsdepartement og derefter indhændiget ham det her i Afskrift vedlagte Referat af de i denne Depesche indeholdte Bemærkninger, saavel som af de Dele af den mig under 7de f. M. tilstillede Instructions-skrivelse Nr. CLVIII, som tjene til at fuldstændiggjøre hine Bemærkninger. Medens jeg ved denne Leilighed ikke troede at burde indskrænke mig til en blot mundtlig Meddelelse, har jeg paa den anden Side, da jeg vidste at man fra tysk Side ikke ønskede det omhandlede Anliggende tillagt en mere iøinefaldende politisk Charakteer, havt Betænkelighed ved at benytte den høitideligere Form af en Note. Men saa-

ledes som Meddelelsen nu er skeet, ville Deres Excellences Bemærkninger være fuldstændigt indlemmede i ovennævnte Departements Acter.

Efter at jeg havde oplæst Referatet, hvortil jeg har valgt det tydske Sprog fordi jeg sædvanligt benytter dette til mine Verbalnoter, takkede Statssecretairen mig for denne Meddelelse og gjentog Forsikringen om at den tydske Regjering satte særdeles Priis paa Opretholdelsen af et godt Forhold mellem Danmark og Tydskland; men jeg maa beklage at der ifølge hans øvrige Ytringer, ialfald for Tiden ikke forekommer mig at være rimelig Udsigt til, at nogen af de omhandlede fra Slesvig udviiste Personer ville erholde Tilladelse til atter at tage Ophold i bemeldte Land. Hvad særligt H. J. Jepsen angaaer, bemærkede Herr v. Bülow, at der, saavidt han erindrede, havde været flere Grunde til hans Udviisning end de i Depeschen imødegaaede, og jeg skal ikke undlade at søge nærmere Underretning i saa Henseende.¹⁾

Angaaende de fra dansk Side paaankede Foranstaltninger i Almindelighed yttrede han, at man havde anset dem nødvendige for at undertrykke en Agitation som holdt den omgivende Befolkning i bestandig Uro, og at man fastholdt Meningen om deres Berettigelse, ligesom man ogsaa betragtede dem som svarende til Øiemedet. Ved at Agitationen ophørte, vilde tillige Spirer til Vanskeligheder mellem de tvende Regjeringer fjernes.

Da jeg for Øieblikket ingen Virkning kunde vente mig af Modbemærkninger fra min Side, afholdt jeg mig saameget mere fra videre at urgere saadanne, som det Statssecretairen skriftligt meddeelte Indhold af Deres Excellences Depesche tilstrækkeligt klart angiver den kongelige Regjerings Standpunkt i Sagen; men jeg fremhævede dog atter den indgribende Betydning det omhandlede Anliggende har for den kongelige Regjering, og den store Bevægelse Udviisningerne

¹⁾ Sml. Nr. 1151.

af danske Undersaatter fra Slesvig har frembragt i Danmark; og da Herr v. Bülow derefter, med Hensyn til den af ham omtalte Agitation i Slesvig, yttrede, at man her i Berlin formeente, at den tildeels fandt Næring i Kjøbenhavn,¹⁾ protesterede jeg selvfølgelig navnlig imod at der skulde kunne tilskrives den kongelige Regjering nogensomhelst Andeel deri. Hertil svarede Statssecretairen, at man vidste den danske Regjering fuldkomment fremmed derfor; til den havde man fuld Tillid.

Man synes her ikke at forstaae, at saalænge den danske Grændse forbliver saaledes ordnet som Fredstractaten af 1864 foreskriver, maa der stedse Syd og Nord for denne Grændse være en af de naturlige Forhold fremgaaende Agitation, som de tvende Regjeringer umuligt kunne gjøre sig til Herrer over, og som derfor til enhver Tid vil virke tilbage paa deres gjensidige Forhold.

G. Quaade.

Depeche Nr. CXCIII, modtaget 11. November 1874. — Paa den indgaaede Skrivelse staar med P. Vedels Haand: Billige ganske Form og Indhold af den giorte Meddelelse. P. V.

1174. Udenrigsministerens Betænkning til Ministerraadet 5. December 1874 i Anledning af Krigsministerens Forslag: »At Danmark skulde erklære sig neutral.«

Det følger af sig selv at Danmarks Erklæring om i alle Tilfælde at ville bevare Neutralitet, kun har meget lidet at betyde, naar ikke alle de andre Magter udtrykkelig anerkjende og garantere den. Spørgsmaalet er altsaa det, hvorvidt man kan vente at en Begjæring herom, stillet af den danske Regjering, for Tiden har nogensomhelst Udsigt til at blive opfyldt.

Formen for en saadan Forhandling maatte formeentligen

---

¹⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 934.

være den, at den kgl. Regering tilstillede alle europæiske Magter (og vel ogsaa de nordamerikanske Fristater) en Note, hvori denne Begiæring formuleredes, og forsaavidt der da maatte modtages saadanne Svar, at der kunde næres Haab om at Sagen lod sig føre videre, vilde det vistnok være nødvendigt at en europæisk Congres samledes for at bringe denne Ordning i Form. Paa ethvert af disse naturlige Stadier for Sagens Giennemførelse stiller der sig nu væsentlige Vanskeligheder.

1. Forinden den kgl. Regering vilde kunne rette den ovenomtalte Opfordring til de andre Regeringer, maatte det vistnok være nødvendigt at have modtaget Rigsdagens Bemyndigelse dertil, da et saadant Skridt i høieste Grad maatte ansees for at berøre Rigets »statsretlige Forhold«, (Grl. Art. 18) og det vilde med Rette kunne siges at Rigsdagen ikke var tilstrækkelig fri i sin Beslutning, naar Sagen først forelagdes den i Form af en Traktat, som var undertegnet af alle Magter og som det nu var Spørgsmaal for Rigsdagen om at omstøde ved at nægte den forfatningsmæssige Ratifikation. —

2. Det er dernæst mere end tvivlsomt om de andre Magter nu skulde være villige til at anerkjende Dmk.s Neutralitet, thi det er kun altfor vist at en saadan Ordning kan ansees for alene at yde den danske Stat Fordele, ved at gjøre den folkeretlig hellig og uantastelig, medens den Sikkerhed, som andre Stater opnaaede for at de ikke behøvede at frygte for Angreb fra dansk Side, ikke vilde blive anslaaet synderlig høit. Vistnok lader der sig anføre et Par andre Stater, om hvilke det Samme, om end i betydelig mindre Grad end om Danmark, lod sig anføre og som dog ere blevne erklærede for neutrale af Europa. Men foruden at Belgiens og Schweitz's Neutralitet stammer fra en Tid, som var meget forskjellig fra den nærværende, maa det ogsaa bemærkes at begge disse Staters geographiske Beliggenhed stillede Spørgsmaalet om deres Neutralisation ganske anderledes end Tilfældet er m. H. t. Dmk. Begge disse Lande ere omgivne

af Stormagter, som alle kunde være fristede til under givne Omstændigheder at gøre sig til Herrer over dem, og enhver af disse Stormagter mistede vel altsaa ved Neutralisationen Udsigten til selv at udvide sig paa det neutraliserede Lands Bekostning men vandt til Giengiæld Sikkerhed for at heller ingen af Landets andre Naboer bemægtigede sig det, paa samme Tid som alle de paagiældende Magter maatte erkjende det for at være af yderste Vigtighed baade for Vedligeholdelsen af deres indbyrdes venskabelige Forhold og for deres gjensidige Sikkerhed i Tilfælde af Krig, at et neutraliseret Land adskilte dem. Men ganske anderledes forholder det sig med Danmark. Andre Stormagter, navnlig England og Rusland, maae vistnok føle en væsentlig Interesse for at Danm. bestaaer som uafhængig Stat men ingen af dem opgiver nogen Chance ved at anerkjende Danm.s Neutralisation, saa sandt som ingen af dem nogensinde kunde tænke paa Muligheden af selv at bemægtige sig Landet. Denne Mulighed ligger derimod desto nærmere for Tydskland, og Neutralisationen vilde altsaa udelukkende og udtrykkelig være rettet imod denne Stat. Det er nu meget vanskeligt at angive, hvad der skulde kunne bevæge Tydskland til frivilligt at sætte en Grændse for sin Udvidelse imod Nord og til at forpligte sig selv til under alle Omstændigheder at respektere Danm.s Neutralitet og at godkjende hele Europas Intervention i fornødent Fald — og om en Tvang, som de øvrige Magter skulde udøve mod Tydskland for at bringe dette Land til at paatage sig en saadan Forpligtelse kan der selvfølgelig ikke være Tale. Neppe vilde engang Rusland eller England føle sig synderlig tilbøielige til at rette et simpelt Spørgsmaal derom til Keiser Vilhelms Regering, overbeviste om at dette allerede vilde blive betragtet som en Fornærmelse.

3. Men endelig tør det vel antages at Øieblikket vilde fra alle Sider ansees for at være meget slet valgt til at de europæiske Magter sammentraadte i en Congres for at beskjæf-

tige sig med et stort politisk Spørgsmaal. Efter den første Napoleons Fald da hele Europa skulde reorganiseres og da alle Magterne følte sig som Allierede og Venner, kunde Wienercongressen ordne deslige Forhold, men nu synes alle Betingelserne for et saadant fælles Værk at mangle.

Vi have hidtil kun beskæftiget os med den ene Side af Spørgsmaalet, nemlig dets Udførlighed, men der er en anden Side, der ikke mindre trænger til nærmere at belyses, nemlig Neutralisationens Følger og i denne Henseende stiller der sig mange og meget vægtige Betæneligheder.

Kun i Forbigaaende skal vi gjøre opmærksom paa hvor tungt det maa falde en gammel Stat, der dog har spillet en vis Rolle i Verden, at frasige sig al Ret til at deeltage i Europas politiske Liv og hvor piinligt det vil være, hvert Øieblik at blive erindret om at Neutraliteten medfører meget vidtgaaende Pligter ikke alene i Krig men ogsaa i Fred, idet de andre Stater ikke ville undlade at paastaae at da Danm. har ophørt at kunne drages til Ansvar for sine Handlinger paa sædvanlig folkeretlig Maade, maa det ogsaa være forpligtet til at afholde sig fra Alt, hvorved de kunne ansee sig for brøstholdne.*) Ligesaa lidet skulle vi videre fremhæve at en saadan Stilling for et Land, hvorved det ligesom staaer udenfor det alm. politiske Liv i Europa,

---

*) Cfr. Preussens Raisonn. ligeoverfor Belgien i Sagen om cath. Biskoppers Mandements see Falbes Dep. Nr. 11 af 1875 og senere Begivenheder.¹⁾

---

¹⁾ Om dette er sat en Blyantsparentes, sikkert ikke af P. Vedel, men af Legationssekretær R. Krag. — Iflg. Falbes Depeche (af 14. Marts 1875) har Bismarck i Anledning af Angreb, der fra belgisk katolsk Side er rettet mod hans kirkelige Politik, tilstillet den belgiske Regering en Note (af 3. Februar 1875), hvori han fremhæver, at Belgiens Stilling som neutral Stat paalægger det i særlig Grad at efterkomme internationale Forpligtelser [de faire droit aux exigences internationales]; han forlanger, at den belgiske Regering skal foretage de nødvendige Ændringer i Lovgivningen for at hindre Attentater mod Tysklands Ro.

meget let medfører en betænkelig Mangel paa Blik hos Befolkningen for andre end de reent materielle Interesser. Endelig skulle vi her ogsaa kun berøre at for dem, der tænke sig en vis Solidaritet i ydre politisk Henseende imellem Dmk. og de 2 skandinaviske Riger og som antage at Erkjendelsen heraf engang vilde kunne lede til en Defensivalliance mellem de nordiske Stater, vil Dmk.s Neutralisation være ensbetydende med Opgivelsen af enhver saadan Tanke, og selv for dem der ikke tillægge den nogen synderlig Betydning, maa det dog være temmelig indlysende at Dmk.s Neutralisation i mange Henseender vil komme til at udøve en uheldig Indflydelse paa vor Stilling ligeoverfor Sverig og Norge, naar disse bevare deres hidtilværende politiske Stilling med den deraf følgende Selvbestemmelsesret og tilsvarende Ansvarlighed.

Men hvad Udenrigsministeriet derimod maa fremhæve er to Punkter, som ganske særlig fortjene at tages i Betragtning.

Det ene er den Indflydelse, som en Neutralisation meget let kunde komme til at udøve til Skade endog for den Sikkerhed udadtil som dog netop skulde være den væsentlige og saa at sige eneste Fordeel, som vi skulde have af en saadan Ordning.

En Neutralitetstraktat, om den end var undertegnet af hele Verden, vilde dog ikke afgive nogen fuldstændig Sikkerhed for at en Nabomagt ikke under visse Omstændigheder, kunde angribe Riget, og Intet vilde være lettere for den vedk. Stat end at finde et dertil tjenligt Paaskud, om ikke andet saa i alt Fald det at en Besættelse var nødvendig for at sikre Landet imod at den anden krigsførende Magt skulde bemægtige sig det. Baade Belgien og Schweitz, men navnlig den første Stat anseer sig derfor ogsaa nødt til at vedligeholde en meget stærk Armee og at anvende overordentlig betydelige Summer paa Befæstninger. Sammenlignes saaledes den Byrde, som Krigsvæsenet medfører for Belgien, med hvad den ikke-neutrale Nabostat Holland i saa

Henseende bærer, kan det neppe antages at Neutraliteten viser sig at give den første Stat nogen Lettelse. Det er meget mere ved Neutralitetstraktaten bleven det paagældende Land en *folkeretlig Pligt* at ruste sig, medens det hidtil kun var en *national*, thi en saadan Traktat gaaer ingenlunde ud paa at de andre Magter velvilligt overtage sig at forsvare Landet, saa at det roligt kan lægge Hænderne i Skjødets, men Traktaten er tvertimod en alm. Anerkjendelse af at Landets Uafhængighed er af Vigtighed for hele Europa, og love alle Magter af den Aarsag at beskytte denne Uafhængighed, paatager til Giengæld Landet selv sig den Pligt at bidrage Alt hvad der staaer i dets Magt, til at dette Resultat kan sikkres, og undlades det, ville de andre Magter ikke alene faktisk blive satte ude af Stand til at intervenere itide for at beskytte det, men de kunne ogsaa med fuld Ret ansee sig for løste fra enhver Forpligtelse ligeoverfor den paagældende Stat naar den selv forsømmer at gjøre hvad der paahviler den. Saaledes er altsaa Forholdet langtfra at lette den neutrale Stat Byrderne, som et kraftigt Forsvarsvæsen udkræver, tvertimod det, at der paahviler den en traktatmæssig Forpligtelse til af yderste Evne at sørge for sin Sikkerhed. Men er Regjeringen¹⁾ nu ogsaa vis paa at man²⁾ vil indsee det? Er der ikke meget snarere Grund til at befrygte, at ligesom en Neutralisation af Riget i det Hele vilde have den uheldige Virkning at man her i Landet for en stor Deel³⁾ fra nu af troede sig fritaget for at tage nogetsomhelst Hensyn til Udlandet og dets Opfatning af herværende Forhold, saaledes vilde⁴⁾ maaskee ogsaa Mange⁵⁾ mene at nu maatte man

¹⁾ I Vedels Koncept er et »man« overstreget med Blyant, og med R. Krag's Haand er istedet med Blyant indsat: Regjeringen.

²⁾ Her er paa samme Maade som ovenfor »Rigsdagen« slettet og »man« indsat.

³⁾ »man her i Landet for en stor Deel« er paa samme Maade indsat istedetfor: Venstre i Folkethinget.

⁴⁾ Herefter er slettet med Blyant: dette Parti og.

⁵⁾ Herefter er slettet med Blyant: , som ellers ikke høre dertil, .

kunne afskaffe eller idetmindste betydeligt indskrænke Armee og Flaade? Virkningerne af en saadan Opfatning vilde, som det let sees, kunne strække sig langt udover Spørgsmaalet om vor ydre Sikkerhed og udsætte vore indre Forhold for den største Fare.

Det andet Punkt, som ligeledes særlig maa fremhæves, er Spørgsmaalet om Nordslesvig. Hvis Dmk. tog Initiativet til en Neutralisation vilde dette sikkert betragtes som en Renonciation paa Pragerfredens Løfte, og var Neutraliteten engang anerkjendt, vilde Ingen i Verden længere interessere sig for Tilbagegivelsen af det danske Slesvig. Vi maatte altsaa strax forbinde Fordringen om Opfyldelsen af Art. V med Forslaget om Dmk.s Neutralisation, men er der nogensomhelst Grund til at troe at Øieblikket nu skulde være gunstigt til at opnaae en heldig Løsning af det slesvigske Spørgsmaal? Hvis man altsaa ikke er beredt paa for bestandig at opgive enhver Tanke om Tilbagegivelsen af Nordslesvig, maa Spørgsmaalet om Neutralisation i alt Fald udskydes indtil Omstændighederne kunde stille sig saaledes at Opfyldelsen af Art. V lod sig bringe frem med nogenlunde Udsigt til en gunstig Løsning. Naar det skeete vilde Neutralitetsideen kunne fremtræde som en Indrømmelse fra dansk Side og som Svar paa den oftere fra tysk Side fremkomne Indvending mod Tilbagegivelsen af Als og Dybbøl, at man nemlig ikke turde overlade disse faste Stillinger i en Magts Hænder, som i Tilfælde af Krig let kunde slutte sig til Tydskl.s Fjender. —

Sammenfattes disse forskjellige Betragtninger maa Udenrigsministeriet derfor erklære som sin bestemte Overbevisning at

1. en Neutralisation af Dmk. for Tiden neppe vilde kunne opnaaes,
2. den vilde, uden nærmere Cauteler og i den Form, hvorunder den nu tænkes og vistnok alene kan tænkes, virke skadeligt og maaskee fordærveligt, og

3. den vilde være eensbetydende med Opgivelsen af Nord-slesvig.

Men dermed er det ikke Ministeriets Mening at benægte at denne Tanke jo i sin Tid kan fortjene at optages paany, idet den under visse Forudsætninger og med væsentlige Udvidelser og Modifikationer, som det nu ikke er Øieblikket videre at specificere, vistnok vilde kunne yde overveiende Fordele og maaskee have Udsigt til at trænge igiennem i den europæiske politiske Mening.

Koncept med P. Vedels Haand og Paategning: »Til Hs. Exc. Udenrigsministeren i Anledning af Krigsministerens Forslag om at Danmark skal erklære sig neutral.«, samt Underskriften: »d. 5. Dec. 1874. P. V.« (U. A. Politiske Koncepter III, 1869—86.)

1175. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 24. December 1874.

Kjære Kammerherre.

Baron Rosenørn har forladt Byen for at tilbringe Julen paa Lolland og det faldt saaledes i mit Lod at maatte gjøre Heydebrand en mundtlig Meddelelse om det Uheld der var indtruffet i den Hammelske Sag.¹⁾ Han tog det imod Forventning meget roligt og sagde blot at »ja naar Drengen er borte, saa er der jo Intet videre at gjøre«, og i Anledning af en Bemærkning af mig om at Regensburg talte Noget i sit Brev om at Sønnen kunde være bleven skræmmet ved et Brev fra Faderen, bemærkede han endog at det vel kunde være Tilfældet at man havde været lidt uforsigtig i Berlin ved at underrette Faderen om Sønnens forventede Ankomst. Dette kan imidlertid ikke have bevirket Drengens Flugt; thi den indtraf allerede d. 26de Nov., omtrent samtidig med at jeg

¹⁾ Se Nr. 1123.

spurgte H. om vi eventuelt kunde aflevere ham i Haderslev. — Men da H. nu veed det og naturligvis skriver det hjem, henstiller jeg til Dem om De ikke privat vil meddele Bülow hvorledes Sagen staaer, thi jeg tænker at en skriftlig Meddelelse ikke endnu behøves, saalænge vi endnu haabe paa Drengens Tilbagekomst. Forresten er jeg noget desorienteret med Hensyn til Heydebrand. Han som før kom saa ofte til mig og aldrig forsømte nogen Torsdag hos Ministeren, viser sig nu saa godt som aldrig heroppe. Jeg er mig ikke bevidst at vi have givet nogensomhelst Anledning til denne Forandring — er det Dagbladet?¹⁾ Men det forekommer mig i grunden, at det ikke egentlig har forandret sin Holdning ligeoverfor Preussen, kun at de sidste Begivenheder have givet mere Anledning til at beskjæftige sig med hvad der foregaaer i Berlin, og ellers har H. dog ikke pleiet at lade sig saa særdeles afficere. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1176. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 24. Januar 1875.

Kjære Kammerherre Quade!

. . . Udsigterne for det nye [Aar] synes ikke meget gunstige og hele Europa lider endnu bestandig af denne sydende Uro, denne gjennemgaaende Misfornøielse med Alt bestaaende, uden en dertil svarende Evne til at sætte Noget bedre istedet, at man ikke uden vedvarende Bekymring kan see Fremtiden imøde. Her hjemme gjentage alle Fremtoninger fra forrige Aar sig, og det vilde være stor Synd at sige at Rigsdagen er blidere stemt ligeoverfor den[!] nuværende end den var mod det afgaaede Ministerium, og de Forhaabninger

---

¹⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 942.

man engang i Efteraaret nærede i saa Henseende ere blevne fuldstændig skuffede. Hvorvidt man tør haabe paa at faae gjennemført en nogenlunde brugelig Finantslov er vist et stort Spørgsmaal; om de andre Love, forsaavidt de da ere af nogen større Betydning nærer jeg ikke synderligt Haab; men Vinden kan jo temmelig snart dreie sig, og naar Foraaret kommer og med det Længselen efter at komme hjem, der ogsaa hos hine Mennesker gjør sig gjældende, vil der maaskee findes Medgjørlighed paa Steder, hvor den nu ikke kjendes. I Forhandlingerne angaaende Forsvarssagerne er der viist stor Uforsigtighed i Udtalelserne; jeg haaber dog at de i Tydskland kun ville have den Virkning at man seer at vi have Øinene med os og at vi i givet Tilfælde ville sælge vort Liv saa dyrt som vi kunne, medens vi paa den anden Side ikke ønske Noget høiere end, naar Mellemsgregningen er opgjort, da at leve paa den bedst muelige Fod med denne vor mægtige sydlige Nabo. At en saadan Tid maa komme det haabe vi endnu bestandig paa. . . .

Quaades Papirer. U. A.

O. D. Rosenørn-Lehn.

1177. Bureauchef David Dessau til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Rigsdagens Bureau, Kjøbenhavn, 26. Januar 1875.

Jeg tillader mig herved at meddele Deres Excellence, at der af det forenede Venstres Bestyrelse i Dag er indbragt følgende Forslag til Beslutning:

Folketinget beslutter at nedsætte et Udvalg, bestaaende af samtlige Thingets Medlemmer, til at tilveiebringe Oplysninger angaaende Regjeringens Holdning og Virksomhed i de senere Aar med Hensyn til Danmarks Forhold til Udlandet.¹⁾

Oreby.

D. Dessau.

¹⁾ Se Thorsøe: Den danske Rigsdag og Udenrigspolitikken fra 1866—1908, S. 20 ff.

1178. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence,

Berlin, 4. Februar 1875.

. . . Ved en Hoffest for et Par Dage siden erkyndigede Kaiserinden af Tydskland sig med megen Interesse om hele den danske Kongefamilie, og efterat hun havde gjentaget hvormeget det havde glædet hende at gjøre Kongens og Dronningens Bekjendtskab, samt overhovedet udtalt sig med stor Sympathi om Deres Majestæter, paalagde hun mig udtrykkeligt, at indberette derom. . . .

G. Quaade.

Oreby.

1179. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 8. Februar 1875.

Kjære Hr. Kammerherre!

. . . Jeg har igaar havt Leilighed til at overbringe Kongen den tydske Keiserindes Hilsen igjennem Dem, og meddele ham hvor venligt hun har udtalt sig til Dem angaaende den kongelige Familie her. Det har selvfølgelig ikke kunnet Andet end glæde saavel Kongen som Dronningen at erholde dette fornyede Vidnesbyrd om Keiserindens venlige Følelser for dem, og har Kongen paalagt mig at anmode Dem, Hr. Kammerherre! ved given Leilighed at bringe Hendes Majestæt deres Tak derfor og venligste Gjenhilsen. Skulle vi Andre have Lov at raisonnere med i Anledning af disse Udtalelser, kunne vi jo ikke andet end glæde os over det derved konstaterede gode Forhold, der finder Sted imellem disse Fyrstehuse fortiden; men nogen politiske Følger af virkelig Betydning tør vi dog næppe tillægge dem. . . .

Herhjemme leve vi bestandig under Trykket af de gamle Spændinger med Rigsdagen, hvorom Finantslovsbetænkningen, der i disse Dage er blevet omdeelt fuldelig bærer Vid-

nesbyrd. Forslaget angaaende en Interpellation om vore udenrigske Forhold,¹⁾ som De kjender af Dagbladene, kom imidlertid ikke til Behandling i forrige Uge, og er ikke bleven sat paa Dagsordenen siden, saaledes at det deraf kunde synes, som om det Forenede var begyndt at gaae i sig selv; men jeg tør i det Stykke dog ikke ret stole paa Freden endnu, idet jeg snarere er tilbøielig til at troe paa at det paa et senere Standpunkt atter vil komme frem, og det maaske i en endnu ubehageligere Skikkelse. . . .

Quaades Papirer. U. A.

O. D. Rosenørn-Lehn.

1180. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel

Kjære Vedell

Kjøbenhavn, 12. Februar 1875.

. . . Da jeg nu paa Grund af mit Sygdomsanfald først kommer 2 Dage sildigere afsted vil jeg vistnok ikke kunne vende tilbage førend i de allersidste Dage af denne Maaned og jeg haaber at vedkommende Forespørgsel om Udenrigsm. Førelse vil hvile akkurat som hidtil i Formandens Skjød, thi jeg frygter for at naar det endelig kommer for vil det ikke paa en Maade som ønskelig for vor Stilling udadtil blive klarret fra Regjeringens Side a) fordi man ikke hovedsagelig vil betragte Hensynet ud ad til som det Væsentlige b) fordi Svaret alt er baade ved Throntalen²⁾ og ved Conseilspræsidentens Udtalelser³⁾ compromitteret og c) fordi Conseilspræsidenten

¹⁾ Sml. Nr. 1177.

²⁾ Se Nr. 1164.

³⁾ F. Bojsen havde under en Forsvarsdebat i Folketinget krævet Oplysninger om den udenrigspolitiske Situation (Folketingstidende 1874—75, Sp. 2860). I Tingets Møde d. 22. Januar 1875 udtalte Conseilspræsidenten i den Anledning følgende: »Ærede Herrer have begyndt med at ønske yderligere Oplysninger baade fra Udenrigsministeren og Finansministeren, og jeg skal da sige, at skjøndt jeg tror, at et æret Medlem, der har udtalt sig derom, har fuldstændig Ret i, at de neppe ville kunne faa mere at vide af Udenrigsministeren betræffende de

som har Ordet saaledes i sin Magt ikke vil finde det overensstemmende med sin Værdighed at binde sig ligeoverfor sine Collegaer ved bestemte aftalte Ord. — Skulde der i min Fraværelse passere Noget i den Anledning vilde jeg som sædvanlig være overordentlig taknemmelig for at erfare Noget fra Dem herom.

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1181. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 12. Februar 1875.

Kjære Kammerherre.

. . . Som De maaskee har seet af Hist. Tidsskr. hvoraf De som jeg veed er Abonnent, har jeg ifjor da jeg sad hjemme om Aftenerne skrevet en lille Afhandling om en tydsk Diplomat i dansk Tjeneste,¹⁾ Grev Lynar, nærmest fordi jeg var bleven ærgerlig over at læse en tydsk Bog om ham (det var af en Hr. Jansen i Oldenburg²⁾) og som naturligvis var meget uretfærdig mod Bernstorff og Danmark. Jeg har deri grebet Leiligheden til at tage de Tydskes Forsvar der i forrige Aarhundrede tjente Danmark, til Ærgrelse, som jeg erfarer, for adskillige Folk her. Da jeg nu har faaet et Par Særtryk af denne lille forresten ubetydelige Piece, er det faldet mig ind om det gaaer an at bede Bülow modtage et Exemplar deraf, da han engang har skrevet mig til at han satte saa stor Priis paa J. H. E. Bernstorff, og fordi den Slags smaa Opmærksomheder aldrig skade. Men jeg er dog bange for at der i

udenrigske Forhold end det, de ærede Herrer selv vide, saa vil min ærede Kollega, naar de Herrer maatte ønske det, selvfølgelig være villig og pligtig til at meddele de yderligere Oplysninger, som han maatte være istand til at give.« (ib. Sp. 3074 f.)

¹⁾ Grev Rochus Friedrich Lynar. Af P. Vedel, Hist. T. 4. R. IV.

²⁾ G. Jansen: Rochus Friedrich Graf zu Lynar. Oldenburg 1873.

denne delicate Materie kan være et og andet Udtryk der kan støde Bülow navnlig i hans nuværende Stilling og derfor var det min Bøn til Dem at læse Artiklen igjennem med Deres kritiske Blik og sige mig hvad jeg skal gjøre. . . .

Om offentlige Sager kan jeg ikke fortælle Dem noget Synderligt udover hvad De kjender af Aviserne. Regeringen vilde naturligvis ikke staae Skoleret for den udenlandske Politik, men Folkethinget lader jo allerede til at trække Hornene ind. . . .

Folk begynde her hjemme meget at snakke om vor Neutralisation og General Thomsen har endog i Rigsdagsforhandlingerne mir nichts dir nichts forlangt den. Jeg gad nu nok vidst om Nogen kan troe den Sag saa let, især naar Grændsespørgsmaalet ikke er afgjort eller kan afgjøres endnu, og efter min Mening maa Neutralisationen hvis vi nogensinde skulde faae den, saaledes at vi virkelig kunde være tjente med den, saa at sige paatvinges os, og saa gjøre vi bedst i ikke selv at snakke i Utide derom.

Vi have i disse Dage faaet foreløbig Meddelelse om at Kong Oscar til Sommer vil besøge Kjøbhvn, Berlin og St. Petersburg — det er rimeligt at han paa denne Reise ikke vil undlade at tale om vore Sager. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1182. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 16. Februar 1875.

. . . Hvad Neutralisationen angaaer, saa er det Noget hvortil der skal to Parter, og fordi vi ønske den og kunne være tjente med den, faae vi den ikke. En saadan Acts Nødvendighed maa være bleven indlysende for de bestemmende Factorer ved store Begivenheder og en deraf følgende særlig politisk Situation. Før en saadan indtræder, medvirke hine

Factorer ikke dertil. Det skulde da være at vi havde Noget at give derfor. Men ville vi renoncere paa Haabet om at faae Nordslesvig tilbage? . . .

Jeg har ogsaa fundet at Venstre efterhaanden trækker Hornene ind med Hensyn til Fordringen om ydre politiske Meddelelser. Men gjør de Blade, som ere Venstres Modstandere, Ret i at hovere saameget derover? . . .

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1183. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 18. Februar 1875.

Kjære Kammerherre.

Tillad mig at sende Dem et Exemplar af den lille Artikel hvorom jeg sidst talte til Dem og som jeg nu tør bede Dem modtage, medens det forekom mig pretentiøst at sende Dem den, saalænge jeg troede at De modtog Deres »Hist. Tidsskr.« i Berlin. Grev Frijs har meent at jeg burde sende et Exemplar til Bülow men jeg vilde dog gjerne høre Deres Mening først og takker Dem derfor meget for Deres venlige Løfte at ville undersøge Artiklen. Siger De ja, lader jeg et Exemplar hefte og sender — thi jeg synes at en saa ubetydelig Pjece ikke vel kan bære et egentligt Bind. . . .

Hvad det bliver til med Folkethingets Undersøgelse af vor Udenrigspolitik veed Ingen — rimeligvis venter Sagen indtil Folkethinget finder Øieblikket kommet til at give sig en sortie brillante til Brug for Valgtribunerne. Man har sagt mig, at det skal søges bevist 1) at vi have forsømt udmærkede Leiligheder til at løse Spørgsmaalet om Art. V, og i saa Henseende vil man gribe tilbage indtil 1866, 2) at vi ikke have forstaaet at sætte os i godt Forhold til Tydskl., som ligeoverfor andre Personligheder end de nuværende og forbigangne

Ministre gjerne vilde tilstaae Dmk. hvad vi ønske, 3) at vi ikke have antaget os de fordrevne Slesvigeres Sag tilstrækkeligt osv. osv.

De veed da at stakkels Monrad har givtet sig forleden med H. Hages Enke. Det gjør mig ondt thi jeg har altid bevaret en oprigtig Godhed for min gamle Chef, men jeg kan dog ikke forsone mig med at han i sin nuværende Alder og Stilling givter sig — i Sommer friede han ivrigt til Frøken Marie Neergaard der er en meget rig Pige, og nu givter han sig med P. Tuteins Datter. Men jeg er vis paa at hvorledes dette end tager sig ud for os Andre, saa har han for sig selv acceptable og hæderlige Grunde til dette Skridt. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1184. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 23. Februar 1875.

Kjære Vedel,

Jeg har haft stor Interesse af at læse Deres Afhandling om Grev Lynar, hvorfor jeg herved sender Dem min bedste Tak; og ved Siden heraf har jeg nøie havt min Opmærksomhed henvendt paa om der i Afhandlingen skulde findes et eller andet Udtryk, som muligen kunde støde Bülow, dersom De vilde give ham et Exemplar deraf.

Jeg har intet saadant Udtryk fundet i hele Afhandlingen, det vil sige i Hoveddelen deraf, den Deel som specielt angaaer Grev Lynar. Men jeg er standset ved 3die Linie paa 7de Side. Alt det De siger paa denne Side er ligesaa sandt, rigtigt og godt, som det De har sagt paa de foregaaende Sider, og det maatte siges for at fuldstændiggjøre det Øvrige. Men er Bülow, eller har han været en Undtagelse fra de andre ikke-Danske, som har været brugte i det danske Diplo-

matie?¹⁾ Han har ganske vist havt fuldstændigt Kjendskab til Landets Resourcer og jeg troer ogsaa til Folkets Character, men har han været i Besiddelse af Følelse af Solidaritet med Landet, og har han nogensinde knyttet sin Fremtid fast til Landet? Herpaa kan jeg ikke svare med et afgjort og bestemt »Ja«. Det kan være, og jeg siger ikke at det var et Beviis derimod, da han i 1862 forlod os. Men der er Flere her, og det Folk som staae ham nær, der ikke ret forstaae, at han gik fra Meklenborg til det tydske Rige. Det veed han naturligviis, og var det da ikke muligt at han, skjøndt vi aldrig have ladet os mærke med noget Saadant, kunde tænke sig, at ialfald Nogle blandt [os] ikke ret kunde forstaae hans Omdannelse fra Forfatter af det Aabne Brev²⁾ og fra dansk Gesandt i Frankfurt til hvad der i Grunden er eensbetydende eller ialfald eenslydende med tydsk Udenrigsminister? Der er Preussere som ikke forstaae dette og jeg har endnu ikke truffet paa nogen ikke-Tydsk eller ikke-Dansk som har forstaaet det.

Jeg behøver ikke at gaa videre end ad pag. 7, thi jeg tager næppe fejl, naar jeg antager at det netop er alt dette Rigtige og Sande, De her har skrevet, som De selv har tænkt paa, da De forelagde mig Deres Spørgsmaal, og De vil saaledes have seet min Betænkelighed tydelig nok ved hvad jeg allerede har sagt.

Imidlertid kan jeg jo tage fejl i denne min Betænkelighed,

---

¹⁾ Om Bernhard v. Bülow's Løbebane se Nr. 1080, Note 1.

²⁾ Bülow var Sekretær ved den af Christian VIII til Undersøgelse af Arveforholdene i Monarkiet nedsatte Kommission, hvis Resultat blev Det aabne Brev af 8. Juli 1846. Det synes tvivlsomt om det her brugte Udtryk om Bülow som »Forfatter af det aabne Brev« er rigtigt, og det er hidtil ikke klaret, om han som Sekretær har ført Kommissionens Betænkning, der indeholdt Motiverne, i Pennen. Sml. bl. a. (Droysen und Samwer) Die Herzogthümer Schleswig-Holstein und das Königreich Dänemark, 1850, S. 268 og A. von Warnstedt: Schleswig-Holsteins Recht, Deutschlands Pflicht und der Londoner Tractat, 1864, S. 41.

og jeg skal i denne Henseende bemærke, at jeg, idet jeg har sagt til Krag, at jeg *ifølge mit eget Initiativ* kunde muligviis ville laane Bülow Afhandlingen til Læsning, har bedt ham sige mig om han kunde finde et eller andet Udtryk deri som Bülow kunde støde sig ved; og Krag har intet saadant Udtryk fundet. Der vilde jo hellerikke, naar De gav Bülow Afhandlingen være nogen Grund for ham til at troe Andet end at dette skeete fuldkommen bona fide. Men min Betænkelighed er der alligevel, og jeg vilde, naar jeg skulde afgjøre Spørgsmaalet for mig, følge den gamle Grundsætning quod dubitas ne facias.

De vil have seet at Rygterne om Bismarcks Afgang holde sig og bestandig blive stærkere. Jeg veed endnu ikke hvad jeg skal sige derom.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1185. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre. [Kjøbenhavn,] 26. Februar 1875.

Tusinde Tak for Deres Raad med Hensyn til Bülow som jeg naturligvis vil følge. Jeg haaber at han aldrig vilde have tvivlet om at Intet laae fjernere fra mig end at ville sende ham Afhandlingen naar jeg ikke var in optima fide men det er ikke nok, thi jeg ønsker heller ikke at han ved Gjennemlæsningen skulde ledes ind paa Reflectioner der kunne være ham pinlige. Dertil har jeg altfor Meget tilovers for ham og jeg kan uden Vanskelighed sætte mig ind i at han efter sin Fødsel og Udvikling ikke ret føler sig paa den Maade knyttet til Danmark eller Mecklenburg, som Andre kunne det. Jeg mindes at han engang for mange Aar siden sagde til mig at hans Børns Fremtid laae ham stærkt paa Sinde, fordi han følte hvor misligt det var for dem ikke ret og heelt og hol-

dent at høre til noget Land, idet de juridisk talt vare danske men ved Sprog og Opdragelse hørte til Tydskland, og det igjen ganske i Almindelighed uden at han kunde sige til hvilken Deel. Jeg har tidt erindret mig disse Ord og tænkt mig at han maaskee havde sluttet sig til Preussen for at sikkre sine Børn en lykkeligere Stilling end han selv havde havt. Forleden læste jeg i en østerrigsk Avis (Tagespresse) at han havde havt en ny sørgelig Frugt af sin Indtrædelse i sin nuværende Stilling idet Radowitz' Sendelse i den Grad skulde være foregaaet uden hans Vidende, at han endog først i Aviserne havde erfaret det¹⁾ Er det sandt, er det rigtigtnok noget haardt, og ender Crisen med Hensyn til Bismarcks Forbliven dermed at Kantsleren faaer Hohenlohe eller Keudell til Adlatus for de udenrigske Sager saa er det virkelig en blodig Fornærmelse — selv det at Aviserne fortælle Sligt, maa være bittert for en Mand med Bülows berettigede Selvfølelse. Men han maatte jo vide i Forveien hvad han udsatte sig for. —

Jeg behøver vist ikke at sige Dem hvormeget det har glædet mig at høre at min lille Afhandling har interesseret Dem.

Quaades Papirer. U. A.

P. Vedel.

1186. Udkast til Udtalelse af Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn i Folketinget 5. Marts 1875.

Uagtet den foreslaaede Beslutning er affattet i noget usædvanlige Udtryk, troer jeg dog ikke at burde tillægge den nogen anden og videregaaende Betydning end den at URM. *anmodes* om at meddele Thinget de *Oplysninger om Landets Stilling til Udlandet*, hvortil *han maatte finde Anledning*, og saaledes forstaaet kan jeg ikke have nogen formel Erindring imod at en saadan Opfordring rettes til mig.

---

¹⁾ Jos. v. Radowitz' Sendelse er den i Bismarck: Gedanken u. Erinerungen II (1898), 174 omtalte Sendelse til Rusland.

Derimod maa jeg fraraade at det besluttes i denne Anledning at nedsætte et Udvalg bestaaende af Thingets samtlige Medlemmer, da denne Behandlingsmaade i hemmeligt Møde let vilde kunne fremkalde den Forestilling i og udenfor Landet, at URMinisterens Udtalelser ikke skulde taale Offentlighedens Lys. Dette er imidlertid saa langt fra Tilfældet at jeg meget mere (i Virkeligheden maa ansee*) enhver saadan Forhandling, den være sig offentlig eller hemmelig, for at være ørkesløs, da jeg ikke vil see mig istand til at sige Andet og Mere end hvad Conseilspræsidenten allerede har udtalt, nemlig at Landets Forhold til Udlandet i det Hele er tilfredsstillende. —

Oreby. — Koncept, med P. Vedels Haand, mellem P. Vedels Breve til Rosenørn-Lehn. Udtalelsen, der i en noget anden Form fremsattes af Udenrigsministeren i Folkethinget 5. Marts 1875, er trykt i Folkethingets Forhandlinger 1874—75, Sp. 4486. — Se Nr. 1177 og Kriegers Dagbøger VI, 48.— 5. Marts 1875 nedsattes et Udvalg paa 9 Medlemmer, der skulde behandle Forslaget.

1187. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 11. Marts 1875.

Kjære Vedell Da jeg igaar Aftes havde en længere Samtale med Baron Rosenørn, ved hvilken Leilighed det ikke kom paa Omtale at jeg havde samtalt med Dem inden Middag, har jeg ikke villet undlade herom at underrette, samt at det var min Bestræbelse at bevæge R. til at søge fra sin Side at reducere Meddelelsen til det mindst Mulige, og helst naar en almindelig Udtalelse fra hans Side ønskedes, da at binde denne til et mindre Udvalg, ligeoverfor hvilket Udtalelsen fra hans Side dog vilde kunne være noget friere og at da dette udarbejdede en Betænkning — gennemseet af Udenrigsministeren — til Folkethinget om Situationen; Vanskeligheden her-

---

*) [*I Randen.*] eller: allerede nu maa erklære.

ved er jo aabenbart at dette forudsætter et Velvillighedsforhold imellem Regjering og Thing, hvis Existentis er tvivlsomt, men et saadant Forslag kunde dog muligviis virke paa enkelte Medlemmer og det er jo heller ikke en givet Sag, at just om denne stor-politiske Sag skal Regjering kunne komme til Enighed med Folkethinget! Kun til Slutning, at jeg pointerede meget stærkt og gjentagende i et saadant Udvalg, at man maatte paa det Varmeste fraraade Vennerne af Neutralitetstanken at røre offentlig ved dette Spørgsmaal, da dette sandsynligviis vilde have en tilintetgjørende Virkning paa at det nogensinde kunde komme til at foreligge praktisk. — . . .

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

1188. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 6. April [1875].

Kjære Kammerherre.

Jeg har længe skullet skrive til Dem. . . . Men Arbeidet voxer stadigt her i Ministeriet og jeg har næsten ingensomhelst Tid til min Disposition uagtet jeg aldrig mere gaaer i noget Selskab. Der har vi nu Raasløffs Mission,¹⁾ . . . og en Uendelighed af løbende Sager, og saa endelig vil Ministeriet nu have at vi skulle give en Fremstilling af Alt hvad der her er foregaaet i de sidste 5 Aar, altsaa Aabenraa Commission,²⁾ Lodssag,³⁾ Udvisningssag, og den hele politiske Udvikling mHt. det slesv. Spørgsmaal osv. osv. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

¹⁾ Se Nr. 1143.

²⁾ Se Mackeprang, S. 78, Nr. 991 c og Nr. 1021.

³⁾ Se Nr. 1075.

1189. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 8. April 1875.

Kjære Vedell Med stor Fornøielse har jeg gjennemstuderet Udarbeidelsen om hvad der har tildraget sig i de sidste Aar vedrørende Danmarks politiske Stilling ligeoverfor de andre Magter navnlig i Forholdet til det slesvigske Spørgsmaal, og har det været meget interessant for mig derved levende at faae gjenkaldt i Erindringen Bismarcks velvillige Ytringer, thi hvad Vægt man end maatte tillægge disse eller rettere hvad Indflydelse end hans personlige Stilling til Spørgsmaalet Slesvig end i Fremtiden maa faae, — maa det betragtes som et absolut Gode at han — en for Tiden saa mægtig Mand — udtaler sig velvillig. — . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1190. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Formanden for Udvalget angaaende Forslag til Beslutning af Folketinget.

12. April 1875.

I det Møde som jeg kort før Paaske havde med det ærede Udvalg, fremstillede jeg Regeringens Anskuelse om Formen og Omfanget i hvilket denne vilde see sig istand til at gjøre Meddelelser om Rigets politiske Stilling, og af den imødekommende Maade paa hvilken man modtog mine Udtalelser, troede jeg at turde haabe at det var lykkedes mig at tilveiebringe Enighed mellem Regeringen og Udvalget saaledes at de eventuelle Meddelelser vilde være at give til et særligt Udvalg. Den nu fremkomne Betænkning¹⁾ har derfor beredet mig

¹⁾ Sml. Nr. 1186. Udvalgets Betænkning af 7. April 1875 lød: Udvalgets Flertal . . . indstiller, at Forslaget affattes saaledes: »Folkethinget beslutter at nedsætte et Udvalg, bestaaende af samtlige Thingets Medlemmer, for at modtage Oplysninger og føre Forhandlinger om Danmarks Forhold til Udlandet.« (Rigsdagstidende 1874—75 B. Sp. 1107 f.) Dette Forslag naaede ikke til Forhandling i Tinget.

en betydelig Skuffelse, da jeg ikke kan opfatte den paa anden Maade end som Udtrykket af at Udvalget i det Væsentlige fastholder en tidligere Anskuelse, som Regeringen gjentagende har udtalt at den ikke saae sig istand til at tiltræde. Det skulde gjøre mig meget ondt om en saadan Differents virkelig maatte vise sig fremdeles at være tilstede, og skulde der til Grund herfor ligge nogen Misforstaaelse af Regeringens Hensigter og Udtalelser i denne Sag, tør jeg i alt Fald haabe at disse Linier ville tjene til at fjerne enhver saadan.

R. L.

Koncept med P. Vedels Haand. — Oreby.

1191. J. A. Hansen, Formand for Udvalget angaaende Forslag til Beslutning af Folketinget, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjøbenhavn, [12.] April 1875.

Jeg iler med, i Anledning af Deres Excellences behagelige Skrivelse af Dags Dato, at oplyse at Udvalgets Flertals Forslag slutter sig til den høiagtede Ministers Udtalelse i Udvalget om, at ville give de ønskede Meddelelser i et særligt Udvalg af Thinget. Det er nemlig Forslagsstillernes bestemte Hensigt at foranledige, at det store Udvalg begynder med at nedsætte et særligt Underudvalg af 15 Medlemmer som kan modtage Deres Excellences Meddelelser. Jeg nærer det tilidsfulde Haab at Deres Excellence heri vil see et Bevis for, at der om dette Spørgsmaal er fuld Enighed mellem Regeringen og Udvalget.

J. A. Hansen.

Formand for Udvalget angaaende Forslag til Beslutning af Folketinget.

Oreby. — Dagsangivelse mangler.

1192. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Hr. Direktør.

Stockholm, 14. April 1875.

. . . Naturligviis var Kong Oskars Reise »gefundenes Fres-
sen« for Aviscorrespondenterne¹⁾ og hvis jeg skulde forundre
mig over Noget, er det snarest over de faa Commentarer,
den har faaet navnlig i den indenlandske Presse; thi i Be-
tragtning af det Apparat, der til Interimsregjeringen skal sæt-
tes 2 Gange i Værk for nogle Uger, involverende Udnævnel-
sen af 7 norske Statsraader, hvorved den hele Administration
jo næsten vil berøves dens Spidser, — kan man ikke nægte
at det synes paafaldende hvorfor denne Reise ikke kunde op-
sættes et Par Aar, og det er da en ret agtværdig Tilbagehol-
denhed og Takt, at ingen Kritik af denne Art er fremkommen
i hele Pressen, som jo ellers i det Hele taget ikke strøm-
mer over af personlig Loyalitet mod Kong Oskar. . . .
— At et politisk Motiv har haft sin betydelige Andeel i denne
Reiseplan, kan der vel ikke være megen Tvivl om; jeg fore-
stiller mig, at Kong Oscar i sig selv seer den første Politiker,
som Familien har frembragt siden Bernadotte, at han med
Forkjærlighed søger sine Inspirationer hos denne og, mutatis
mutandis, seer en Fornyelse af Situationen fra 1812 i vore
Dages Trekeiserforbund, som derfor kalder Sverig, manende,
til at gjøre en Hyldingsdemonstration. Denne Opfattelse vil
jeg ikke videre insistere paa; man kan søge for Meget og man
kan finde for Lidet i den. Hvorom Alting er, saa troer jeg, at
Noget mere positivt eller virksomt end at demonstrere po-
litisk, bør man ikke tillægge Reisen. M. H. t. det slesvigske
Spørgsmaal holder jeg mig til hvad der er Bjørnstjernas An-
skuelse, at det er fuldstændigt ørkesløst og derfor snarere
skadeligt end gavnligt, hvis Sverig under den nærværende
Situation vil pukke med paa en Afgjørelse. Skulde Keiseren
en skjøn Dag falde bort, vilde sagtens det supreme Øieblik

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 55, 60. Hähnsen II, Nr. 944.

være kommen, hvor det sidste Kort maatte spilles, og Sagen vilde da maaskee stille sig noget anderledes. Denne Betragtning synes mig at paatrænge sig uafviseligt, og jeg kan neppe tro, og har ingen Grund til at tro, at Kong Oskar seer Sagen i noget andet Lys. — . . .

F. Bille.

P. Vedels Privatpapirer.

1193. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 28. April 1875.

Kjære Kammerherre.

. . . Nu staaer vi vistnok snart ligeoverfor det farlige Experiment med en provis. Finantslov og Regering uden og imod Folkethinget. Situationen er meget betænkelig og jeg antager at vi inden Midsommer have et Ministerskifte thi Fønnesbech vil neppe være istand til at føre Sagen igjennem. Hvem bliver det saa? Klein, Tobiesen eller Scavenius? Thi jeg frygter meget for at det hverken bliver Grev Frijs eller Estrup. A propos, De har jo vel i sin Tid bemærket en meget styg Artikel i Nordd. Allg. Zeit. som forherligede Fønnesbech og hans Befæstningsplan paa Grev Holsteins Bekostning.¹⁾ Jeg kunde ikke dye mig for at sige til Heydebr. at det

¹⁾ Der sigtes *maaske* til følgende Artikel i »Nordd. Allgem. Zeitung« Nr. 42 for 19. Februar 1875:

Aus Kopenhagen, den 14. Februar, wird uns geschrieben: Der Konseilpräsident Fønnesbech hat neulich in den Debatten des dänischen Reichstages öffentlich ausgesprochen, »dass ein besseres Verhältniss zu dem südlichen Nachbar (Preussen) die beste Festung Dänemarks sei.«²⁾ Es ist gewiss ein gutes Zeichen der Zeit, dass diese An-

²⁾ Der sigtes vistnok til Fønnesbechs Udtalelser i Folketinget 21. Januar 1875: [*Man har gentagne Gange talt om,*] at et bedre Forhold til vor sydlige Nabo vilde være den bedste Befæstning, man kunde faa. Derom kan jeg ikke sige andet, end at jeg ogsaa finder, at dette er en meget god Fæstning; men jeg antager ikke, at det har været Meningens

jo var meget behageligt at den officiøse Tidende viste saa stor Tillid og Paaskjønnelse mod den nuværende Regering, men at det dog var slemt for Landet og ubilligt mod et tidligere Ministerium at dettes Befæstningsplan betragtedes

---

schauungen, die zum Heile beider Völker gereichen, von solcher Autorität und an solcher Stelle vertreten werden, also endlich zum Durchbruche kommen. Hieran anknüpfend lassen Sie mich des dänischen Staatsmanns, der jene bedeutungsvollen Worte gesprochen, mit einigen Worten gedenken.

Konseilpræsident, Kammerherr Fønnesbech ist am 7. Juli 1817 in Kopenhagen geboren, also noch im besten Mannesalter. Er bestand 1840 sein juristisches Examen mit grösster Auszeichnung. 1858 wurde er zum ersten Male als Mitglied des Volksthings des dänischen Reichstags gewählt, wo er bald eines der hervorragendsten Mitglieder wurde und dadurch sehr häufig in den Ausschüssen gewählt und in der Regel dann zum Wortführer derselben gewählt wurde. 1860 erhielt er Sitz im Reichsrathe. Als es unter den so sehr bittern und harten Verfassungskämpfen im November 1865 dem Grafen Frijs übertragen wurde, ein Ministerium zu bilden, da wurde Kammerherr Fønnesbech Finanzminister, und als das Ministerium Frijs im Frühjahr 1870 seine Entlassung einreichte und Graf Holstein-Holsteinborg die Bildung eines Ministeriums übertragen wurde, da erhielt Kammerherr Fønnesbech das Ministerium des Innern. Als der Graf v. Holstein, müde des Kampfes mit der Opposition, seine Entlassung nahm, bildete Kammerherr Fønnesbech am 14. Juli 1874 das jetzige Ministerium, wurde Konseilpræsident und somit Leiter der dänischen Politik.

Sieht man darauf hin, dass es von gegenseitigem Nutzen für Dänemark und Preussen, die in Religion, Charakter und wissenschaftlicher Bildung so Vieles mit einander gemein haben, in Frieden und Freundschaft mit einander leben und einer des anderen Interesse nach besten Kräften zu fördern sucht, so wollen wir es nicht gering anschlagen und sind der festen Ueberzeugung, dass es für Dänemark von grossem Nutzen sein wird, dass der Leiter der dänischen Politik, Konseilpræsident Fønnesbech, sich zu solchen Anschauungen bekennt und den Muth hat, dies an so kompetenter Stelle so offen auszusprechen.

---

at ville rette nogen Slags Bebrejdelse mod Regjeringen for, at Forholdet til vor sydlige Nabo ikke er saa fredeligt og godt, som det efter Omstændighederne kunde være. Jeg føler mig i det Mindste foranlediget til at sige, at jeg ikke finder, at der er andet imellem os, end det Spørgsmaal, som de Herrer kjende ligesaa godt som vi Andre, og som ogsaa er omtalt ved flere Leiligheder. (Folketingstidende 1874—75. Sp. 3075).

som inspireret af Krigsplaner mod Tydskland, og at det var dobbelt overraskende da vi jo i 1873 havde faaet Forsikkring fra Fyrst Bismarck om at han fuldkomment billigede hvad Ministeriet dengang havde gjort. — H. sagde at det skulde vi ikke bekymre os om, og at Artiklen jo kom herfra. — Mon det ikke er den herlige Moltzen?¹⁾

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1194. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Hr. Directeur.

Stockholm, 3. Mai 1875.

Jeg vil ikke opsætte længere med et Par Linier at takke Dem for Deres venlige Brev af 21. f. M.²⁾ hvis Indhold interesserede mig dels ved de Bemærkninger og aperçus, der oplyste mig paa en ny Maade, dels ved at finde mine egne Anskuelser bekræftede hos Dem; dette sidste gjælder saaledes Deres Ytringer om Kong Oskar, — thi medens jeg finder Deres Karakteristik af ham — »en bel esprit og lidt af en Phantast uden den praktiske Mands Mod til at gribe til« — ganske nær sammenfaldende med min Betragtning af hans Personlighed (eller dog af en væsentlig Deel af denne) — saa har jeg forgjæves søgt en tilstrækkelig Forklaring til den Mistillid og Antipathi, jeg flere Gange har seet Tegn paa i Danmark og navnlig i visse Kredse; jeg erindrer for Ex. at have seet Fenger næsten ophidset ved at tale om ham. — Hvad De skrev om vore indre politiske Tilstande er jo nu ifærd med at realiseres og jeg tilstaaer at jeg med stigende Beklemmelse seer os komme bort fra den konstitutionelle alfare Vei. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

F. Bille.

¹⁾ Se Nr. 1087. — Grev Frijs mente, efter Optegnelse af Vedel, at Artiklen »var bestilt Arbejde udført af Molzen«.

²⁾ Foreligger ikke.

1195. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 14. Mai 1875.

[Om den spændte udenrigspolitiske Stilling.]

Bliver Bismarck ved Magten, er det ganske vist umuligt at assurere Freden for lang Tid. Han kan ikke leve uden ved Strid, og til syvende og sidst vil altsaa alt komme an paa, om man dog ikke efterhaanden paa alle Steder bliver kjed af ham og erkjender, at det er umuligt at leve med en Mand, som ingen anden Villie taaler end sin egen.

De har Ret i hvad De siger i Deres forrige Brev¹⁾ om Correspondancerne fra Kbhvn. i Nordd. Allg. Zeitung. Jeg har hellerikke fundet dem velvillige, ligesaa lidt som Correspondancerne i de andre herværende Blade. Saaledes ere f. Ex. Kreuzzeitungs som Nationalzeitungs Correspondancer egentlig reent bondevenlige; men om Molzen har Andeel deri skal jeg ikke kunne sige. Jeg har ligesaa lidt nu, da jeg ikke veed om han er her, som tidligere, da det var mig bekjendt at han var her, seet det Mindste til ham. Men han er af de Folk som have deres Fingre med overalt, og hjemme hos os har jo i lang Tid Alt seet saa broget ud, at det vilde være underligt om han nu lagde Hænderne i Skjød.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1196. Grev Moltke Hvittfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigs-
minister Baron Rosenørn-Lehn.

Confidentielle.

Monsieur le Baron.

Paris, 14 mai 1875.

M. de Hegermann-Lindenchrone, chargé d'affaires du Roi aux Etats Unis, . . . aura l'honneur de remettre à Votre Excellence ce très-humble rapport.

Je me suis rendu aujourd'hui au ministère des affaires

¹⁾ Nr. 1193.

étrangères pour féliciter le duc Decazes de ce que la situation ait pris un caractère absolument rassurant et permettant de n'avoir plus aucune inquiétude. Le duc Decazes qui me traite en ami, ainsi que Votre Excellence a pu le constater par la nature confidentielle des renseignements que j'ai été à même de lui donner a accueilli avec satisfaction mes félicitations et m'a donné lecture d'un rapport qu'il venait de recevoir hier de Berlin.¹⁾ Dans cette lettre M. de Gontaut Biron rend compte d'une conversation qu'il venait d'avoir avec le prince Gortchakoff, et dans laquelle le chancelier a dit à l'ambassadeur de France que le prince de Bismarck lui avait donné les assurances les plus satisfaisantes. » Nous sommes dans les meilleurs rapports avec le gouvernement français, a dit M. de Bismarck au prince Gortchakoff; la situation militaire de la France n'a pas un caractère susceptible de nous inquiéter et de provoquer des réclamations de notre part. La difficulté de gouverner l'Allemagne est toutefois grande; mes forces n'y suffisent plus, et mon état de santé me met dans la nécessité de donner ma démission. « Pour prouver que cette intention était sérieuse M. de Bismarck a lu au prince Gortchakoff la lettre qu'il adressait à cet effet à l'Empereur. . . .

Ainsi que l'annonce ce matin le Journal des Débats, le prince Gortchakoff a adressé, quelques heures après le départ du Czar pour Ems une dépêche en blanc au prince Orloff²⁾ pour le lui annoncer en ajoutant que l'Empereur Alexandre quittait Berlin parfaitement convaincu du maintien de la paix. La situation est donc à l'heure qu'il est assurée grâce à l'action commune de la Russie et de l'Angleterre. . . .

---

¹⁾ Sml. det i Documents diplomatiques Français (1871—1914) 1. sér. T. I som Nr. 416 trykte Telegram af 11. Maj 1875. Den omtalte Rapport er ikke trykt. — Om den storpolitiske Situation se Bismarck: Gedanken und Erinnerungen II (1898) 174 f., og Die grosse Politik I, Kap. VII.

²⁾ Nicolai Alexejewitsch Orloff (1820—85), russisk Ambassadør i Paris 1872—80.

Avant de le quitter, le duc Decazes m'a entretenu, à titre confidentiel, d'un fait qui intéressera directement le gouvernement du Roi. » J'ai à Berlin, m'a dit le Ministre, deux agents que je paye et qui n'ont naturellement aucun caractère officiel. Je suis porté à croire que l'un d'eux se charge de me mander ce que le prince de Bismarck désire que je sache. Cet agent m'a écrit le 8 de ce mois, au moment où M. de Bismarck sentait que l'attitude pleine de fermeté de l'Empereur Alexandre ne lui permettait pas de donner suite à ses projets, que le chancelier de l'Empire d'Allemagne hésite entre deux politiques; qu'il sent l'impossibilité de maintenir le status quo actuel, devant fatalement amener à un moment donné une nouvelle guerre entre l'Allemagne et la France dans laquelle les deux puissances se rencontreraient avec des forces à peu-près égales; qu'il fallait soit suivre l'idée du Feld-Maréchal de Moltke et attaquer la France, avant qu'elle ne soit devenue forte, soit amener un rapprochement réel et sérieux entre les deux pays. Selon M. de Bismarck ce résultat ne pourrait être obtenu, écrit cet agent, qu'en tombant d'accord sur certains actes politiques d'un caractère très-important et de nature à prouver les intentions bienveillantes de l'Allemagne à l'égard de la France. Ainsi, on pourrait peut-être s'entendre, afin d'indemniser la France de la perte matérielle subie par la cession des provinces, sur un partage de la Belgique entre la France et les Pays Bas. On pourrait encore, afin de donner une satisfaction morale à la France, donner une solution à la question du Slesvig en restituant au Danemark une partie du duché : l'agent ne mentionne pas laquelle :/ mais en neutralisant alors le Danemark afin qu'il ne puisse pas être une menace pour l'Allemagne en cas de guerre. Afin que ces divers points n'échappent pas à l'attention du duc Decazes, l'agent y est revenu dans ses lettres du 9 et du 10. —

En me communiquant ce fait curieux, le Duc Decazes m'a exprimé le désir de connaître l'opinion du gouv. du Roi

pour le cas où la question du Slesvig serait abordée officiellement par le cabinet de Berlin. Le duc Decazes, qui naturellement se tient sur une réserve absolue, m'a prié de donner à Votre Excellence l'assurance qu'il n'agira jamais que dans un sens conforme aux vœux du gouvernement du Roi; il lui est d'ailleurs impossible jusqu'à présent de dire s'il faut attacher une importance réelle aux communications secrètes qu'il vient de recevoir.¹⁾

L. Moltke-Hvitfeldt.

Depeche Nr. 21. — Sml. Nr. 1198.

1197. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

[Kjøbenhavn,] 19. Maj 1875.

. . . Om Ministercrisen veed Ingen endnu noget. Foreløbig tænker jeg at Klein skal forsøge paa at danne Ministerium naar Tiden dertil kommer og i saa Fald troer jeg at han beder Baron Rosenørn om at vedblive.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1198. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

20. Mai 1875.

Vi have i den sidste Tid modtaget forskjellige Depecher ad sikker Vei fra Moltke, foruden den af hvilken De igaar fik et Uddrag, og jeg vil idag benytte Gyldenkrones Reise til at

¹⁾ Hverken i den tidligere trykte Litteratur eller i »Documents diplomatiques Français« (1871—1914) 1. Serie 1871—1900 T. I. findes noget vedrørende det af Moltke-Hvitfeldt indberettede. M. A. Rigault, Sous-chef du service des Archives, meddeler 4. Decbr. 1929, at en Efter-søgning i det franske Udenrigsministeriums samlede Aktbestand saavel som i Hertugen af Decazes' Papirer ikke har bragt mindste Oplysning om Sagen, ej heller om, hvem den omtalte Agent i Berlin har været.

meddele Dem det Vigtigste af dem, da jeg af flere Grunde ikke er istand til at sende Dem Afskrifter. Det viser sig da for det Første at Crisen dennegang har været af den alvorligste Natur. [*Redegørelse for den storpolitiske Krise. Bismarck har ønsket Krig, men Rusland har lagt sig i Vejen.*]

Der er saaledes intet Spørgsmaal om at Bismarck har lidt en meget alvorlig Skuffelse. Men hvad bliver det til i Fremtiden? Schuwalow¹⁾ har i London viist sig temmelig mistrøstig og yttret at med den nærværende Stemning i Regeringskredsene i Berlin kan man ikke indestaae for Noget. Gortchakow havde derimod fortalt Gontaut at Bismarck havde seet at han ikke kunde føre sin Krig igjennem, og i en Slags Fortvivelse erklæret ham at han nu ikke kunde fortsætte at staae i Spidsen for Styrelsen. Han vilde begjære sin Afskeed og viste virkelig G. et Brev som han vilde indgive til Keiser Vilhelm i den Anledning. G. tilføiede imidlertid at han ikke troede paa at det blev til Noget med denne Trudsel.

Alt dette har Moltke fra Decazes selv, saa at det er aldeles vist. Men nu kommer det Interessanteste. G.s Meddelelser til Biron standsede altsaa derved at B. havde seet at ligeoverfor hele Europa kunde han [ikke] gennemføre sin nærmest liggende Løsning af Problemet at sikkre Tydskland imod Frankrigs Hævn. Men senere Efterretninger som Decazes har modtaget fra en hemmelig Agent, som han holder i Berlin og som Bismarck lader til at benytte som i sin Tid Hansen, altsaa til at insinuere til Decazes hvad han ikke vil sige direkte eller ad officiøs Vei, hvor confidentiel den end er, — disse senere Efterretninger lyde paa at han nu tænker paa at udsone sig med Frankrig. Dette skulde skee ved at dele Belgien, saa at Frankrig fik den ene Deel, Holland den anden, og dernæst ved at tilbagegive os Nordslesvig, hvormed da atter skulde førenes hele Danmarks Neutralisation.

De vil formodentlig tænke det Samme ved at læse dette,

---

¹⁾ Peter Andrejewitsch Schuwaloff (1827—89), russisk Ambassadør i London 1874—79.

som jeg ikke kan væрге mig fra at føle, idet jeg selv skriver dette ned, nemlig at det Hele lyder som en Kandestøberphantasie. Men for det Første er Decazes ikke altfor mistroisk mod denne Efterretning og igrunden er denne Vending i Bismarcks Politik ligesaa logisk som resolut. Kan han ikke løse Vanskeligheden paa den først tænkte Maade, er han ganske vist henvist til at søge at løse den paa den anden, en tredie gives ikke og enhver Halvhed vil straffe sig senere — et Andet er om han derved vil kunne opnaae at berolige Frankrig ogsaa for Fremtiden og om [han] kan gennemføre Tanken, i hvilken Henseende han jo blandt mange andre Faktorer ogsaa skal regne med England og med Holland, foruden indre Vanskeligheder. Men jeg nægter ikke at det vilde hæve Bismarck overordentligt i min Forestilling hvis han var istand til at tage et saa resolut og under de givne Forhold saa logiskt Parti. At vi kom med ved samme Leilighed var jo tilsyneladende for at give Frankrig en moralsk Satisfaction men i Virkeligheden vel snarere fordi B. altid igrunden har havt Tilbøielighed til ved passende Leilighed at opfylde en Tractatbestemmelse og at stille Tydskland i et godt Forhold til et Naboland mod hvilket han egentlig ikke har Noget, saameget mere som han neppe sætter synderlig Priis paa hvad han kom til at give os tilbage.

Er der virkelig noget Begrundet i denne Efterretning vil der jo gaae adskillig Tid hen før Situationen kunde være tilstrækkelig forberedt, navnlig hvad Belgien angaaer. Decazes har til Moltke udtalt at han med oprigtig Fornøielse vilde gjøre Alt hvad han kunde for at gavne os. Vi have svaret i forblommede Udtryk¹⁾ — thi vi havde ingen sikker Leilighed — at vi naturligvis takke ham, og vi have tilføiet til Moltke at vi saasnart Sagen maatte finde nogen Bekræftelse, skulle sætte ham fuldstændigt ind i Detaillen af hvad der foreligger med Hensyn til Slesvig. Saasnart Ministercrisen bliver endt og hvis forresten Intet kommer i Veien har jeg isinde at reise

¹⁾ Nr. 1199.

paa 3 à 4 Uger til Vichy, jeg kunde da personlig bringe Moltke alle de Oplysninger som han kunde behøve uden at der lagdes Mærke dertil. I saa Fald vilde jeg sætte stor Priis paa at lægge Veien over Berlin for at tale med Dem og erstatte ved Samtale hvad der altid er vanskeligt fuldt at opnaae ved Correspondance. Imidlertid det ligger i alt Fald endnu ikke for. Vigtigere er det derimod hvorledes vi skulle forholde os under disse nye Omstændigheder ligeoverfor Kong Oscars mulige Spørgsmaal her om hvorledes vi ønske at han skal udtale sig i Berlin om den slesvigske Sag. Jeg husker ikke om jeg har sagt Dem at Bille har skrevet mig til at Björnstjerna havde en Dag sagt til ham, at han meente at det bedste var at Kongen slet ikke omtalte Sagen, fordi det dog ikke vilde føre til Noget, »man maatte vente til et Thronskifte, saa var Øieblikket kommet til at see hvad der lod sig gjøre«. ¹⁾ Jeg svarede derpaa at det ogsaa var vor Mening, dog med den Tilføielse at efter hvad Aviserne havde behaget at conjecturere om Kong Oscars Tanker med Hensyn til os, var det maaskee paafaldende om han aldeles Intet sagde om en Sag, hvorom han tidligere saa ofte har talt og skrevet navnlig til den tydske Kronprinds. Det Bedste vilde derfor vistnok være om han, hvis en Leilighed bød sig, kunde en passant bemærke at man jo tilfulde vidste i Berlin, hvor stor Priis han og hele Sverig satte paa at Sagen ordnedes, — men rigtignok helst saaledes at han ikke provocerede noget Svar. Naturligvis kunde der jo aldrig være Tale om at lade ham, eller overhovedet nogensomhelst Anden vide et Ord af hvad jeg ovenfor har meddelt Dem — men Spørgsmaalet er dog om man ikke, *hvis* han selv taler derom her, skulde modificere lidt sine Udtalelser, navnlig med Hensyn til Maaden paa hvilken han muligvis udtalte sin Interesse for Sagen. Hvad vi naturligvis ikke ville er at han gaar ind paa Enkelt-heder, hvad han efter sin Natur er meget tilbøielig (til) men

¹⁾ Sml. Nr. 1192. — Vedels Svar til Bille foreligger ikke. Sml. Nr. 1194.

har Bismarck virkelig den Tanke som Decazes's Rapporteur tillægger ham, kunde maaskee et lidt bestemtere accentueret Spørgsmaal af Kong Oscar være paa sin Plads. Hvis De kan sende mig et Ord om hvad De i denne Henseende mener, saa vil det være meget gavnligt. Forresten beder jeg Dem ikke i nogen officiel Skrivelse at antyde at De veed Noget af hvad jeg her har meddelt Dem, thi Moltkes sidste Depecher have som De seer indeholdt saa vigtige Ting, der saa stærkt kunde compromittere baade Frankrig og Rusland at de slet ikke kjendes i Ministeriet og da vi netop sidde midt i Ministercrisen, har ikke engang nogen af Baron Rosenørns nuværende Colleger faaet det mindste Nys om Indholdet. Saaledes ere Baron R. og jeg de eneste der kjende disse Aktstykker, der iøvrigt ligge under Laas og Lukke.¹⁾

Og dermed farvel, kjære Kammerherre, det skulde være en glad Dag for os Alle, hvis vi kom saavidt at faae den Sag i Orden!

P. Vedel.

P. Vedels Privatpapirer. — I Randen Notitser til Svar med Quaades Haand. Har sammen med det som Nr. 1212 trykte været lagt i en særlig Konvolut, mrkt. med P. Vedels Haand: Kong Oscar i Berlin.

1199. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris.

Copenhagen, 21 mai 1875.

[Omtaler den alvorlige storpolitiske Krise.]

L'éventualité dont vous me parlez à la fin de votre dépêche du 15²⁾) et qui nous intéresse tout particulièrement,

¹⁾ De som Nr. 1196 og 1208 trykte Depecher er forsynet med almindeligt Journalnummer, men er øjensynligt først indført i selve Journalen efter Slutningen af 1875. I Registret over indkomne Sager er de begge opført paa deres rigtige Plads i Depecherækken, men uden den sædvanlige Indholdsangivelse.

²⁾ Der findes ikke indført i Journalen og ikke bevaret nogen Depeche fra Moltke-Hvitfeldt af 15. Maj, kun en af 14. Maj, og det fremgaar af Indholdet, at det er denne, hvorom der er Tale. Trykt som Nr. 1196.

constitueraut en vérité le revirement le plus inattendu et complet qu'on pût s'imaginer mais il ne serait pas impossible de la part d'un homme qui est surtout éminent par la logique et la résolution de sa politique. Veuillez témoigner à votre interlocuteur toute ma reconnaissance de cette confiance précieuse ainsi que des sentiments qu'il nous a exprimés. Si la nouvelle venait à se confirmer, il se passerait évidemment encore quelque temps avant qu'il fût opportun d'entrer dans des détails, que je ne peux pas donner ici. J'aurai soin de vous les faire parvenir par une voie sûre dès que cette situation se serait dessinée d'une manière plus précise.

Koncept med P. Vedels Haand.

1200. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 23. Maj 1875.

Kjære Vedel.

Tak for Deres meget indholdsrige Brev af 20. som Gyldenkrone bragte mig igaar ved sin Ankomst.

Af gode Grunde bliver mit Svar idag kun kort, men langt behøver jeg heller ikke at skrive, da jeg egentlig blot vilde behøve at sige ja til hvad De mener.

Taushed, naar Leilighed gives til at tale, eller naar saadan Leilighed selv frembyder sig, vilde ogsaa efter min Mening være unaturlig, ja den kunde maaske endog bruges imod os, altsaa være skadelig.

Af denne Mening har jeg bestandig været, og nu er jeg ogsaa enig med Dem i at en lidt mere accentueret Udtalelse kunde være hensigtsmæssig. Men ligesom den Mening, jeg bestandig har næret, ikke har været fri for at paavirkes af Frygt for hvad personlige Ejendommeligheder kunde foranledige, saaledes tilstaaer jeg, at den Mening jeg nu fremdeles

nærer og deler med Dem, taber lidt i Kraft ved Tanken om hvor vanskeligt det vil være at faa Accenten holdt indenfor den rette Grændse. Dette tvivler jeg imidlertid ikke paa at De vil vide at afveie rigtigt i Kbhvn.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1201. Lensgreve C. E. Frijs til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Boller, 23. Mai 1875.

Kjære Baron! Modtaget Deres venlige Skrivelse af 22de dennes i dette Øieblik som jeg ikke kan undlade strax at besvare, da jeg formoder at De seer Kongen daglig i denne Tid og vil De kunne forberede ham paa at det vil blive mig umuligt at paatage mig Tømmernes Ledelse i dette Øieblik, hvor mit Helbred er ringere end det nogensinde har været, og da jeg er overbeviist om, at Andre som have Lyst til Forretningen ville findes meget villige til at paatage sig Ledelsen; da Kongen ikke har givet Dem noget bestemt Paalæg kan De jo ikke svare directe, men jeg vilde dog bede Dem som Ven ved Leilighed at anføre dette for at Kongen ikke skal have sat sig noget for fast i Hovedet som jeg ikke seer mig istand til at udføre hverken til hans, Landets og endnu mindre til egen Tilfredshed — jeg maa her gjøre mange Undskyldninger, fordi der ere komne de mange Klatter paa Papiret, men da Tiden kniber, tør jeg ikke skrive om. Jeg bringer Dem min hjerteligste Tak fordi De saa godhedsfuldt har villet avertere mig, jeg havde haabet, at Holstein alt var i fuld Gang med at danne et Ministerium, hvortil han som Overeenskomstens væsentligste Mand var nærmest kaldet,¹⁾ og han har aabenbart Lyst og Tilbøielighed for politisk Færd hvorimod jeg altid har arbeidet contre-coeur — og dette er i [og] for sig en

¹⁾ Se Kriegers Dagbøger VI, 63 f.

Grundmangel foruden mangfoldige andre. Meget vilde det glæde mig, om jeg Onsdag Formiddag kunde hilse paa Dem hjemme til en bestemt given Tid og vilde De muligviis lade mig forefinde et Par Ord paa min Bopæl Toldbodvei 26, hvor jeg tænker at komme enten Tirsdag-Aften eller Onsdag Formiddag. Jeg længes efter at erfare hvori Situationens Extra-Alvor bestaar.

C. E. Frijs.

Oreby.

1202. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Torsdag 27. Maj [1875].

Kjære Kammerherre.

Jeg vil kun med disse faae Linier sige Dem at Besøget her er gaaet godt.¹⁾ Det er vel muligt at man er kommen hertil med Tanken om at gjøre temmelig Meget i Berlin navnlig ogsaa med Hensyn til os, men jeg troer at man reiser herfra med beskednere Forsætter. Hvad der vil blive sagt, vil efter hvad jeg har al mulig Grund til at haabe være ganske i Overensstemmelse med hvad De har billiget i Deres sidste Brev, idet jeg dog naturligvis ikke kan indestaae for Nuancen og Accenten.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A. — Sml. Nr. 1212.

1203. Lensgreve C. E. Frijs til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjøbenhavn, 28. Mai 1875.

Med hjertelig Tak for den tilladte Gjennemlæsning af de interessante Depecher, som jeg herved tillader mig at inde-

¹⁾ Kong Oscar II og Dronning Sophie kom til København d. 25. Maj og rejste videre til Tyskland d. 27. — Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 70, private Dagbogsoptegnelser af P. Vedel og af F. Bille (sidstnævnte i U. A.).

slutte, kan jeg ikke tilbageholde at udtrykke Glæden over at den øieblikkelige Fare er overstaaet, og at udtale Haab om at det maa vare nogen Tid, inden en saa critisk og farefuld Situation atter indtræder, men desværre kan Haabet ikke være rodfæstet hvor Overmagten er saa stor og hvor det mindste Feilgreb meget let øieblikkelig kan forvandles til en stor Gevinst for den snedige Overmand og jeg har aldrig kunnet fæste Lid til Demissionsindgivelse i slige Øieblikke, da det kun viser yderligere, at man maa bruge disse for at opildne den nationale Stemning da den store Mand ellers frygter for at Publikum i sin rolige Søvn skulde glemme at han er istand til at muntre dem og holde dem vaagne ved sin evindelige Slaaen paa Tromme. . . .

C. E. Frijs.

Oreby.

1204. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 28. Mai 1875.

Kjære Vedel! . . . Imellem Os To sagt saa skal jeg naar jeg kan gjøre mit Fædreland Nytte ikke undslaae mig for at sætte Livet til, hvilket det efter min Overbeviisning vil være, naar jeg skal tjene i 2 Aar som Minister, men det maa da heller ikke være for Smaakjævleriers Skyld vedrørende indre Spørgsmaal, men for Noget der for Ens Blik synes at være af afgjørende Betydning for Landets nærmeste Fremtid, og for at det kan vedblive at existere, imens Bølgerne gaae saa høit i vor Nærhed, thi jeg vil haabe for vore Børn, at vi komme til at lide for dem. Vore Fædre havde det ondt at begynde med og endte bedre, hos os er Enden ikke saa god som Begyndelsen og man frygter bestandig for at den bittreste Skaal endnu ikke er tømt og da jeg nu seer mig henimod Enden af mit Levemaal vilde jeg ønske at maatte faae den sidste bedske Drik, naar derved Børnene kunde komme til at trække lidt friskere og sundere Luft. — . . .

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

1204 a. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Gesandterne
i St. Petersborg, Berlin, London, Paris og Rom.

[Kjøbenhavn,] 31. Mai 1875.

Jeg har al Grund til at antage at det Besøg som den svenske Konge for Tiden aflægger i Berlin, lige som ogsaa det som han om nogen Tid agter at gjøre i Petersburg, ikke have noget bestemt og særligt politiskt Formaal. Hvad Kong Oscar ønsker at opnaae ved sin Reise, som han lige siden sin Thronbestigelse har paatænkt og som han muligvis til næste Sommer vil udstrække ogsaa til fjernere Hoffer, er at constatere at de forenede Kongeriger have forladt den isolerede Stilling i Europa som Begivenhederne fra 1863—70 havde bragt dem i, og derhos at stifte eller styrke et personligt Kjendskab til de fremmede Souveræner, som kunde blive Ham af stor Betydning i Fremtiden.

Naar Kong Oscar har indledet denne Reise med en Visit i Kjøbenh., uagtet han allerede een Gang efter sin Thronbestigelse har besøgt Hs. Maj. Kongen, tør jeg antage, at Grunden hertil ikke alene maa søges i det Slægts- og Venskabsforhold, som bestaar mellem de 2 kgl. Familier ligesom de forene de 3 Folk sammen, men ogsaa og hovedsagelig i den hensynsfulde Betragtning at Sverrigs og Norges Monark bedst betegner sin egen og sin Regerings politiske Tænkemaade ved at lade sin Vei til Berlin gaae over Kjøbenhavn. Det vil ikke være /Tit./ ubekjendt, hvorledes Kong Oscar i sin Tid med Varme viste sin Deeltagelse i den haarde Skjæbne som overgik Danmark og som han dybt beklagede at det ikke stod i de forenede Rigers Magt at afværge og denne Sympathi har ikke tabt i Styrke, da Omstændighederne og de historiske Begivenheder have bragt Ham til at nærme sig den tyske Regering.

Det er den kgl. Regerings og som jeg troer ogsaa Kong Oscars Mening, at Øieblikket ikke endnu er kommet til at en direkte Opfordring fra hans Side vilde kunne udøve nogen

virksom Indflydelse paa den pr. Regerings Beslutning mHt. det slesvigske Spørgsmaal. Men ligesom den sv. norske Konge ved enhver Leilighed der i de senere Aar har budt sig, har ladet forstaae i Berlin, hvormeget han ønsker at dette Spml. maa blive løst paa en tilfredsstillende Maade, saaledes tvivler jeg heller ikke paa at Han, under sit nuværende Besøg ved det preussiske Hof ikke vil undlade naar Leiligheden byder sig, at udtale at han fremdeles fastholder sine Anskuelser om den gavnlige Indflydelse som denne Sags Ordning vilde udøve paa Forholdene her i Norden.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 3 (Berlin), 4 (St. Petersborg, London og Rom) og 5 (Paris).

1205. Professor J. N. Madvig til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 1. Juni 1875.

Kjære Hr. Geheimelegationsraad Vedel!

I et Brev til mig fra en paalidelig Mand i Christiania, dateret 28de Mai, forekommer Følgende, som jeg ikke vil undlade at meddele Dem.¹⁾

»Her har ellers gaaet nogle forunderlige Rygter om, at Kongen har været paa Spil i Danmarks indre Politik, i Retningen af at støtte den venstre Side i Rigsdagen, enten gennem den danske Konge eller gennem Gesandten Beck-Friis, som skulde være instrueret til at opmuntre Venstremændene til at fremture. Der falder et eget Lys paa disse Rygter fra det, som man i den sidste Tid har seet passere i Stockholm.«²⁾

¹⁾ I Madvigs Papirer i R. A. synes ikke at findes noget saadant Brev.

²⁾ Oscar II havde under den svenske Ministerkrise, der gik forud for Ministeriet de Geer's Udnævnelse 11. Maj 1875, anmodet Føreren for Landtmannapartiet, der havde Flertal i Rigsdagens andet Kammer, om at danne Regering.

Det er jo noksom bemærket, at Kongen af Sverrig viste Krabbe særdeles Opmærksomhed, hvilket forresten jo kan være en Følge af blot Popularitetsjagt eller blot Lune.¹⁾

P. Vedels Privatpapirer.

J. N. Madvig.

1205 a. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister
Baron Rosenørn-Lehn.

London, 3. Juni 1875.

. . . 2. Jeg havde den Ære igaar aftes at modtage Deres Excellences confidentielle Meddelelse No. 4 af 31. Mai med de interessante og for os maaskee heldigt lovende Oplysninger om Hans Majestæt Kong Oscar II's Reise. I Anledning af denne troer jeg at burde henlede Opmærksomheden paa vedlagte Correspondanceartikel fra Kjøbenhavn, som den 1. ds. offentliggjordes i Pall Mall Avis.²⁾ Den i Artiklen bragte Berigtigelse om den svensk-norske Konges smukke og sympathetiske Modtagelse hos os, har som naturligt vakt endeel

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 71.

²⁾ I Artiklen hedder det om det svenske Kongepars Afrejse: »Outside the station a large crowd had collected, but with the exception of the cheers raised by a Swedish deputation which was present, the reception was decidedly cool. When, after the departure of the King and Queen of Sweden, the King and the Royal family drove away, the cheers, however, broke out lustily — a somewhat significant demonstration.« Ved Fakkeltøget til Kong Oscars Ære »the mob hooted at the King of Sweden, and even raised other seditious cries, while the small detachment of hussars, which was present to keep the circulation open, were attacked with stones, and some of the horses were wounded with knife-cuts. . . . Altogether I fear that the impression which I got personally, and which my telegrams have conveyed to you, that the reception of the King of Sweden had been very warm, is not altogether correct. Not being ubiquitous, I could only judge of what I saw and heard in the immediate neighbourhood of the King, but from what I hear his reception by the crowd in the streets was not very favourable. Among the public generally, in the speeches made by the King of Sweden, he is thought, to use Shakespeare's words, to have »protested indeed too much«.«

Sensation her. Der kan naturligviis ikke være Tale om at denne Udtalelse skulde have væsentlig Vægt hos Nogen eller faa mindste Indflydelse paa den fornuftige Dom, om Besøgets og Modtagelsens Natur; men jeg har troet at burde fremhæve Artiklen for at gjøre opmærksom paa vedkommende Correspondents tilsyneladende for Norden uvenlige og i høi Grad taktløse Virksomhed.

J. Bülow.

Depeche Nr. 18, modtaget 7. Juni 1875.

1205 b. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence,

Stockholm, 5. Juni 1875.

Ved mit første Besøg hos Udenrigsministeren efter min Tilbagekomst til Stockholm har Hs. Exc. udtrykt til mig sin Glæde over den smukke Modtagelse, Deres Majestæter Kongen og Dronningen havde faaet i Kjøbenhavn. Ligesom han fra Kongen direkte havde Udtalelser om Deres Majestæters Erkjendtlighed derfor, saaledes var ogsaa Indtrykket i Sverig en almindelig og ublandet Tilfredshed med denne Begyndelse paa den kgl. Reise; og General Bjørnstjerna tilføiede, at han villigt anerkjendte hvor rigtigt Kong Oskar havde tænkt, naar han fra første Færd havde erklæret, at han ikke vilde undlade at gjøre et officielt Besøg i Kjøbenhavn paa samme Tid han udførte sin Plan at gaae til Petersborg og Berlin.

Idet Udenrigsministeren forøvrigt til en vis Grad under vor Samtale indlod sig paa politiske Emner, bemærkede han blandt Andet, at det var ham bekjendt, at man i Kjøbenhavn havde følt en vis Uro ved Forestillingen om, at det slesvigske Spørgsmaal skulde trænge sig frem til at forhandles under Kong Oskars Ophold i Berlin; han kunde nu vel neppe tvivle om, at det jo var bleven omtalt i de to Sam-

taler, Kongen havde haft med Fyrst Bismark; men han troede tillige at vide, at det havde været Kongens Hensigt ikke at berøre det til Keiseren. De Bemærkninger, jeg tillod mig om dette Punkt gik blot ud paa at fremhæve — hvad jeg forøvrigt troer, at General Bjørnstjerna har en fuldkommen rigtig Opfattelse af — at medens den kgl. Regjering kun kan føle Erkjendtlighed for, at Kong Oskars Sympathier for Danmarks Interesse i dette Spørgsmaal betones ligeoverfor den preussiske Regjering, gjælder Frygten derimod Alt hvad der ubetimeligt kunde provocere en, Fremtiden foregribende, Udtalelse fra hiin Regjerings Side.

Det meddeles mig, at Kongen umiddelbart før sin Afreise har ladet den franske Gesandt i Stockholm kalde til sig for at udtale sig til ham om hans forestaaende Besøg i Berlin, derved forsikkrende ham om sine varme Følelser for Frankrig og om Uafhængigheden af sit politiske Standpunkt. Grev Gobineau var vel noget overrasket ved denne »démarche«, der paa en Maade gav større Vægt til verserende Commentarer, end han selv havde tillagt disse; den turde i Virkeligheden ikke være Andet end et nyt Vidnesbyrd om Kongens stadige Ønske at — om jeg saa tør udtrykke mig — trykke Alles Haand paa eengang.

Offentligheden i Sverige har vistnok i det Hele været behagelig berørt af den smigrende Maade, hvorpaa Kongeparret er bleven modtaget i Berlin og den Popularitet, der synes at have omgivet det; men der er dog tillige Tegn paa en vis Ømfindtlighed ligeoverfor de Venskabs-Manifestationer, af hvilke Beretningerne fra Berlin have gjenlydt; og da et Referat efter »Norddeutsche Allg. Ztg.« af Kong Oskars Skaaltale i »Franz«-Kasernen indeholdt et af Kongen yttret Ønske — »at vore Armeers Vaabenbroderskab maatte blive stedse inderligere og gaae Haand i Haand med Tilnærmelsen mellem vore Folk« — vakte det her en øieblikkelig Misstemning, der dog nu turde være fjernet ved den Berigtigelse, der, efter et af Kong Oskar fra Töplitz afsendt Telegram,

sendtes til Aftenbladene igaar, og gjengav Kongens Ord som: »Ønsket om, at det kammeratlige Forhold mellem vore Armeer og de venskabelige Forbindelser mellem vore Folk maa mere og mere udvikle sig.«¹⁾

Kong Oskars Yttring til de preussiske Statsministre om, at han som ivrig Protestant billiger den keiserlige Regjerings Fremgangsmaade i det kirke-politiske Spørgsmaal, har heller ikke undladt at vække nogen Sensation og er ikke bleven desavoueret eller modificeret ad officieus Vei. Jeg har ladet mig sige, at Kong Oskar har haft en forudfattet Hensigt om at gribe en Leilighed til at udtale sig i den betegnede Retning, — hvilket da sattes i Forbindelse med hans Ønske at fjerne enhver Mistydning, som formodedes at kunne opstaae af Enkedronning Josefines Besøg i Rom i dette Øieblik.²⁾ Jeg maa lade det staae hen om heri ligger en rigtig Opfattelse eller en tilstrækkelig Forklaring; men, — som en Person, der vender hjem fra Berlin, sagde mig i denne Anledning, — kunde en Yttring som den anførte af Kong Oskar være sikker paa i hvert Fald at falde i god Jord. F. Bille.

Depeche Nr. 27, modtaget 9. Juni 1875. — Sml. utrykte Optegnelser af F. Bille, U. A.

1206. **Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.**

Kjære Excellence.

Kjøbenhavn, 9. Juni 1875.

Jeg har hidtil Intet hørt om Ministerdannelsen, Estrup reiste allerede Lørdag tilbage og kommer først idag hertil. Nellemann har besøgt mig og fortalte mig at idag skulde de forskjellige Medlemmer af Combinationen samles til et Møde hvor endelig Bestemmelse vilde blive tagen. Moltke gjør lidt

¹⁾ Sml. Nr. 1207.

²⁾ Enkedronning Josefine af Sverrig, der var Katolik, opholdt sig i Sommeren 1875 i Rom.

Vanskelighed, og har udtalt at det maaskee var bedre at Haffner overtog Udenrigsportefeullen, i hvilket Tilfælde da Scavenius »eller en Anden« kunde tage Forsvarsministeriet, men det antages ikke at M. vil fastholde disse Indvendinger. Der vil imidlertid rimeligvis endnu hengaae nogle Dage før Ministeriet kan overtage Forretningerne, da de forskjellige Udenbyesmænd først behøve et Par Dages Frihed for i deres Hjem at ordne deres Sager.

See det er Alt hvad jeg kan fortælle om Sagens Stilling, men imorgen tænker jeg at kunne vide Mere. Det er ganske rigtigt hvad De formodede at Ministeriet allerede var con-strueret in petto da Rigsdagen sluttedes.

Af ministerielle Begivenheder veed jeg kun at melde at Heydebrand er kommen med meget ubehagelige Værnepligtssager men efter Rimelighed vil De jo nu kunne glæde Dem over at være fri for at trækkes med disse kjedsomme-lige Historier.

Saasnart jeg erfarer Noget som jeg antager at kunne in-teressere Dem skal jeg strax skrive.

P. Vedel.

Oreby.

1207. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 9. Juni 1875.

Kjære Kammerherre.

Moltke bliver som De veed URM. og Listen som Fædrelandet indeholder er correct. Grev Frijs maatte af Sundhedshensyn afslaae. — Virkningen deraf vil formodentlig være at jeg ikke kommer til Vichy og saa faaer jeg jo ogsaa at opgive den Fornøielse at besøge Dem i Berlin. Vi have senere ikke hørt videre om Sagen, men den skulde jo ogsaa have nogen Tid til at udvikle sig. — Jeg vil dog sige Dem at Kongen af Sverig sagde og Beckfriis har senere stadfæstet det, at Preus-

sen i Belgien har beklaget sig over den belgiske Armees Tilstand og er gaaet meget stærkt i Detail ved at vise at Belgien slet ikke kan forsvare sin Neutralitet. Fra ingen anden Side har vi hørt Noget derom, men Kong Oscar havde Depeche derom — jeg formoder fra Byrenstam.¹⁾

Beckfriis har her confidentielt meddelt Afskrift af Kong Oscars reviderede Tale, hvorefter denne har sagt »Wunsch dasz die kameradschaftlichen Beziehungen zwischen unseren Arméen wie die freundlichen zwischen unseren Völkern sich immer mehr entwickeln mögen.«²⁾ — Efter Beckfriis har Kongen i Berlin havt 2 Samtaler med B[ismarck], i hvilke han »vistnok« har berørt det slesv. Spml., derimod er det »vist« at han ikke har omtalt Sagen til Keiseren. Iøvrigt var Kongen meget fornøiet med B[ismarck] og denne med ham. B[ismarck] skal senere have sagt at det behagede ham meget at Kong Oscar var saa aaben og klar i sine Udtalelser. Han havde sagt: »Jeg kommer til Berlin, men jeg gaaer ogsaa til andre Hovedstæder, jeg udvikler min Hær og Flaade, men kun for at bevare mine Rigers Fred og Neutralitet, jeg ønsker at staae paa en god Fod med mine Naboer, men jeg vil bevare min hele Uafhængighed og Selvbestemmelsesret.«³⁾ —

---

¹⁾ Karl Johan Reinhold Burenstam, svensk Gesandt i Brüssel og Haag 1870—95.

²⁾ Sml. Nr. 1210 og 1218. — Kong Oscar havde under sit Besøg i Berlin den 1. Juni 1875 sammen med Keiser Wilhelm deltaget i en Frokost i Garderegimentet Kejser Franz's Kaserne. Ved denne Lejlighed havde Kongen holdt en Skaaltale for Keiseren, hvori han iflg. »Nordd. Allgem. Zeit.« Referat, der gengaves i »Aftonbladet« for 3. Juni, havde udtrykt Ønsket om, at »våra armeers vapenbrödraskap måtte blifva alt innerligare och gå hand i hand med närmandet (vereinigung) af våra folk«. Den 4. Juni bragte »Aftonbladet«, der allerede den 3. i Betragtning af det nordslesvigske Spørgsmaals Eksistens havde udtrykt Tvivl om Rigtigheden af »Nordd. Allg. Zeit.« Referat, en anden Gengivelse af Kongens Tale, hvori det ovenfor citerede Afsnit lød: »att det kamratlika förhållandet mellan våra armeer och de vänskapliga förbindelserna mellan våra folk må alt mer och mer utveckla sig«.

³⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 310.

See det er hvad jeg har at fortælle Dem, i Haab om at det kan være Dem af Interesse. Forresten sidde vi her op over Ørene i Historier med Heydebrand om Værnepligtssager.

Quaades Papirer. U. A.

P. Vedel.

1208. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Moltke.

*Confidentielle et confiée
aux soins de M. lieutenant Ernst.*

Monsieur le Comte.

Paris, 15 juin 1875.

Dans mon rapport confidentiel du 14 mai¹⁾ j'ai eu l'honneur d'entretenir M. le baron de Rosenørn-Lehn d'un fait intéressant directement le Roi et Son gouvernement. Je mandais qu'un agent n'ayant aucun caractère officiel avait écrit de Berlin au duc Decazes au sujet des intentions que le prince de Bismarck aurait en ce qui concerne la politique à suivre à l'égard de la France. Le chancelier de l'Empire d'Allemagne hésiterait, selon cet agent, entre deux politiques, celle du parti militaire consistant à attaquer la France, avant qu'elle n'eût eu le temps de devenir forte, et celle tendant au contraire à amener un rapprochement sérieux entre ces deux puissances. Au cas où l'on se déciderait pour cette dernière politique, M. de Bismarck penserait, ajoute le même agent, que le résultat désiré ne pourrait être obtenu qu'en établissant un accord avec la France sur certains grands actes politiques constituant d'une part la preuve évidente des intentions bienveillantes de l'Allemagne, donnant d'autre part à la France des satisfactions tant matérielles que morales. Dans cet ordre d'idées il pourrait être question de donner une solution à la question du Slesvig en restituant au

¹⁾ Trykt som Nr. 1196.

Danemark une partie du duché (l'agent ne mentionnait pas laquelle), mais en neutralisant alors le Danemark afin qu'il ne pût pas être une menace pour l'Allemagne en cas de guerre.

Depuis lors j'ai plusieurs fois eu l'occasion de demander au duc Decazes, s'il ne s'était produit aucun fait se rattachant à la communication qu'il avait reçue dans le temps de son agent. Le ministre m'a répondu négativement.

Il y a quelques jours, M. Hansen que Votre Excellence connaît de nom et qui depuis des années est en rapport avec le ministère des affaires étrangères où il puise des indications utiles à sa situation de journaliste, est venu me voir. Il m'a dit qu'il pensait m'être agréable en me prévenant que la question de la neutralisation du Danemark avait été entre les cabinets de Petersbourg et de Londres l'objet de pourparlers auxquels Sir Charles Wyke, actuellement à Paris, aurait pris part, mais que cette idée avait été abandonnée, le cabinet anglais craignant que la neutralisation du Danemark garantie par les puissances européennes ne suscitât à l'Angleterre des difficultés analogues à celles que pourrait provoquer un jour la garantie de la neutralité de la Belgique. — Je lui repondus la vérité, c'est à dire que je n'avais aucune connaissance de ce fait, et dans le courant de la conversation, j'ai pu constater qu'il ignorait la communication reçue par le duc Decazes de son agent à Berlin. Désirant toutefois, si c'était possible, obtenir des éclaircissements sur les pourparlers, qui selon M. Hansen aurai[en]t eu lieu entre Pétersbourg et Londres, je me suis rendu hier au ministère des affaires étrangères, où j'ai eu un long entretien avec le duc Decazes.

Ayant relaté au ministre ce que m'avait dit M. Hansen, M. Decazes m'a répondu qu'il n'avait pas plus que moi connaissance des pourparlers en question, et m'a assuré qu'il n'avait jamais parlé à M. Hansen des communications de son agent relatives à l'affaire du Slesvig. » Voici toutefois, m'a dit

le duc Decazes, ce qui s'est passé tout récemment à ce sujet entre le prince de Hohenlohe et moi :¹⁾)

Vous êtes venu me voir le 5 mai, quelques instants après que le prince de Hohenlohe sortait de mon cabinet. Je vous ai donné lecture de l'analyse que j'avais faite de mémoire de la dépêche de M. de Bulow adressée à l'ambassadeur et dont celui-ci venait de me donner lecture. Cette dépêche avait son bon et son mauvais côté. M. de Bulow mandait, il est vrai, que le cabinet de Berlin et nommément l'état major allemand considérait la loi des cadres créant un 4me bataillon par régiment comme ayant un caractère agressif et belliqueux, mais M. de Bulow parcourait d'autre part dans sa lettre l'Europe et constatait qu'il ne voyait aucune question sur laquelle un dissentiment dût nécessairement se produire entre la France et l'Allemagne. Je reçus cette communication à un moment où nos inquiétudes étaient encore sérieuses. Le prince de Hohenlohe partit, comme vous le savez, le soir même du 5, et lorsqu'il revint quinze jours après, la présence de l'Empereur Alexandre à Berlin avait fait disparaître nos appréhensions qui n'étaient que trop justifiées par les circonstances. Aussi la première fois que je causai avec le prince de Hohenlohe, après son retour, je pus constater combien son langage était devenu rassurant; entre autres choses il me dit que la dépêche de M. de Bulow dont il m'avait donné lecture avant son départ devait m'être une preuve des intentions conciliantes de son gouvernement. Je répondis que j'avais fait un promémoria de cette pièce mais que ma mémoire avait pu me trahir et que, s'il voulait bien un jour m'en donner une seconde lecture je lui en serais fort obligé. Le prince le promit, et en effet étant venu il y a quatre ou cinq jours me voir, ce qui depuis quelque temps est fort rare, il m'a apporté le document en question. J'ai ainsi pu vérifier que mon promémoria était exact sauf

---

¹⁾ Documents diplomatiques Français 1871—1914 1. sér. T. I, 433 ff.

en ce qui concerne la question de la papauté. D'après la première lecture de la dépêche de M. de Bulow j'avais compris que le cabinet de Berlin considérait cette question comme devant être ajournée jusqu'à la mort de Pie IX; à la seconde j'ai au contraire remarqué que le prince de Bismarck ne se prononçait pas d'une façon aussi affirmative sur ce point. J'en ai fait l'observation au prince de Hohenlohe qui a eu l'honnêteté de me dire qu'il avait eu lui-même la même impression que moi, ce qui me permet de supposer que ce passage de la dépêche de M. de Bulow a été modifié dans l'intervalle entre la première et la seconde lecture. Celle-ci terminée j'ai manifesté à l'ambassadeur mon étonnement de ce que M. de Bulow en abordant toutes les questions politiques de l'Europe n'eût pas touché à celle du Danemark qui peut être envisagée, lui ai-je dit, à un double point de vue, à celui de l'exécution du traité de Prague et à celui de la sécurité à donner à ce pays. J'ai ajouté que les sympathies traditionnelles de la France pour le Danemark nous feraient voir avec plaisir l'exécution d'un traité auquel le cabinet de Berlin n'avait pas, il est vrai, le désir de donner suite, que le Danemark m'était particulièrement cher, que par conséquent je serais heureux de voir cette question résolue, et que d'ailleurs l'Angleterre et la Russie partageaient certainement ce sentiment. Le prince de Hohenlohe s'étant borné à répondre qu'il écrirait à ce sujet au prince de Bismarck, je lui ai dit que je ne savais trop si notre conversation avait assez d'importance pour être communiquée au chancelier, que notre entretien était purement académique et pour ainsi dire une sorte d'excursion sur le terrain politique de l'Europe. Cependant je ne doute pas que le prince de Hohenlohe ne donne connaissance au prince de Bismarck de notre conversation, et je m'attends à ce qu'il m'en reparle lorsqu'il aura reçu des instructions à cet égard. J'ai d'ailleurs parlé au maréchal de Mac Mahon de cette idée de la neutralisation du Danemark; il a trouvé la question complexe,

ce qu'elle est en effet, et n'a pas voulu formuler une opinion; cependant, je dois vous dire, qu'il semble peu favorable à un projet qui aurait pour conséquence de nous enlever tout espoir de trouver en Danemark un allié au cas d'une guerre.»

J'ai cru, monsieur le Comte, devoir faire connaître à Votre Excellence en détail cette conversation du duc Decazes avec l'ambassadeur d'Allemagne, car même en dehors de ce qui nous intéresse directement, tout ce qui jette de la lumière sur les rapports existants actuellement entre la France et l'Allemagne me semble offrir un intérêt réel.

Avant que je ne le quitte le duc Decazes m'a dit que malgré ce qui s'était passé à Berlin pendant le séjour de l'Empereur Alexandre, il était bien loin encore d'être sans appréhension pour l'avenir. Voici à peu près textuellement, a ajouté le ministre, comment Lord Derby s'est exprimé récemment vis-à-vis de M. Gavard notre chargé d'affaires à Londres. »Non-obstant les assurances pacifiques qui viennent de Berlin je ne suis pas aussi rassuré que je le voudrais. Je sais que l'Empereur Guillaume dont les dispositions personnelles sont fort pacifiques, est très fatigué; que Sa Majesté n'exerce plus aucune influence sur les affaires de l'Etat et qu'Elle est à peine au courant de leur marche. D'autre part le Prince Impérial dont les opinions ont jusqu'ici été fort modérées et qui avait pensé que la dernière guerre aurait pour conséquence l'unification complète de l'Allemagne, n'a plus cet espoir; l'esprit de particularisme relève la tête et la lutte religieuse rend la position du gouvernement si difficile que le prince croit que la médiatisation et l'absorption des états secondaires de l'Allemagne vers laquelle il aspire, ne peuvent être obtenues que par une nouvelle guerre.»¹⁾

Le duc Decazes qui remplit avec tant d'intelligence et si

---

¹⁾ Sml. Documents diplomatiques Français 1871—1914, 1. sér. T. I. 472 f.

consciencieusement la lourde tâche à laquelle il s'est voué, est très-impressionné par ces paroles de Lord Derby. Il sait aussi que le prince de Hohenlohe a dit ici à quelqu'un que le prince de Bismarck avait échoué dans sa première tentative mais qu'il n'échouerait certainement pas si une seconde devait se produire. Le duc tient aussi d'une personne haut placé qui vient de faire un séjour à Berlin que, selon elle, le prince de Bismarck n'a renoncé à aucun de ses projets vis-à-vis de la France, et qu'il a seulement acquis par les derniers événements l'expérience que le jour où il se décidera à attaquer il devra agir sans prévenir personne. Par contre le prince Gortchakoff est parfaitement rassuré, dit-il, sur les intentions du cabinet de Berlin et considère les appréhensions du duc Decazes comme étant très-exagérées.

Une revue d'environ 40.000 hommes a eu lieu dimanche dernier. Tous les officiers étrangers qui y assistaient ont été frappés de la tenue des soldats et de l'état remarquable de l'artillerie sous le rapport du matériel et des attelages.

Depeche Nr. 25. — Sml. Nr. 1198.

L. Moltke-Hvitfeldt.

1209. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Boller, 15. Juni 1875.

Kjære Vedel! Hvis De een af Dagene mens jeg er i Kjøbenhavn skulde faae Leilighed til at see ind til mig vilde jeg herfor være Dem meget taknemmelig; jeg har i disse Aftener med stor Interesse læst E. Holms Beretning om vor Historie fra 1791 til 1802;¹⁾ — det gik galt dengang omendskjøndt der dog vistes en Deel Forsigtighed, ved at læse om Datidens mange Dispositioner i Tanker og Intriguer over Andres

---

¹⁾ Edv. Holm: Danmark-Norges udenrigske Historie under den franske Revolution og Napoleons Krige fra 1791 til 1807. I. Kbh. 1875. — Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 75.

Eiendom kaldes Nutidens Stemninger levende frem for Ens Øie. Man maa haabe at den samme Mistænksomhed som fandtes imellem Dmk.-Norge og Sverrige i de Aar ikke skal komme frem og dette med ligesaa megen Grund nu imellem Sverrig-Norge og Danmark. —

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1210. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 16. Juni 1875.

Kjære Vedel.

Tak for Deres Brev af 9de.¹⁾

. . . Hvad De skriver om Kongen af Sverrigs Tale stemmer med hvad der er passeret her, efterat »Nordd. Allg. Zeitung« havde bragt Phrasen om »Waffenbrüderschaft«. Der telegrapheredes fra Dresden til det herværende svenske Gesandtskab, at det var galt refereret, og jeg forstod at den officielle Stockholmske Tidende skulde bringe et Dementi. Men jeg har ikke villet indberette officielt om Sagen, thi, mellem os sagt, kunde jeg ikke sige, at Talen virkelig ikke var falden saaledes som af ovennævnte Avis anført, og jeg vilde naturligviis ikke sige at jeg troede det anførte var rigtigt. Nogen stor Ulykke er det nu hellerikke, i hvad der end er sagt; og om det ogsaa hundrede Gang ikke er bleven sagt, saa gjør det dog ingen Forskjel i alt det Væsen de herværende Literater og andre i deres Skadefrohed mod os have gjort af Reisen. Denne Reise benyttes nu af de herværende »Gesinnungstüchtige« mod os og mod Frankrig. Men have de da virkelig vundet saa synderlig meget? . . .

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

---

¹⁾ Trykt som Nr. 1207.

1211. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel!

Kjøbenhavn, 17. Juni 1875.

. . . Med stor Fornøielse har jeg gjennemlæst Holms historiske Beskrivelse¹⁾ og hvis jeg kommer til Vichy skal jeg have den med for at gjennemstudere de enkelte meest interessante Tidspunkter; endskjøndt vi fik et slemt og alvorligt Smæk i 1801, tvivler jeg dog ikke om at Historien om vor diplomatiske Ledelse fra 1801 indtil 1814 vil vise sig endnu sørgeligere, thi i det Tidsrum var jo Kronprindsens og Kongens »Vi alene vide« det der deciderede i Alt saavel i den diplomatiske som i den militaire Ledelse.

Det gjør mig meget ondt at vi rimeligviis ikke kunne komme til at samtale med hinanden, da jeg kunde have havt overordentlig Lyst til at discutere det Spørgsmaal: Har Bismarck været (eller kunnet være) tilfreds med Kong Oscars Beundring i den Grad og paa den Maade saa at han endog synes at eftertrægte Indtrædelse i Trekeiserforbundet; jeg vil dog haabe at han ikke har kunnet forskrække Bismarck med den katholske Propaganda, hvilken han gav sig ud for at frygte hertillands og jeg troer at min Forsikkring at den Intet havde at betyde slet ikke beroligede ham, da han vilde være forskrækket. . . .

Jeg har igaar faaet en Slags Forestilling om at de Intriger der af og til spindes imellem Sverrige og det kronprindselige Hof i Berlin ikke altid finde Billigelse hos B[ismarck], hvis mine Beretninger ere paalidelige, dog meest fordi den Forbindelse i Storpolitiken er irrelevant og snarere kan blive en Byrde eller Lænke om Benet end nogensomhelst Gevinst for den Mægtige. . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

---

¹⁾ Se Nr. 1209.

1212. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 17. Juni 1875.

Da Kong Oscar opholdt sig her, havde jeg en Samtale med ham om det slesvigske Spørgsmaal.¹⁾ Han stillede Spørgsmaalet saaledes: Kan Danmark gjøre Tydskland Concessioner, hvis ikke vil Sagen neppe kunne ventes løst uden i Forbindelse med andre almindelige Spørgsmaal. Kan Danmark altsaa gjøre Concessioner? Kunde Danmark ikke være villigt til at afstaae sine vestindiske Colonier til T.? — Jeg svarede, at jeg holdt mig overbevist om at Preussen ikke satte Pris paa en saadan Afstaaelse, allerede ved Wienerfredens Forhandling havde Regeringen henstillet til vore Befuldmægtigede at sondere hvad Virkning et saadant Tilbud vilde have men de havde opgivet at stille det som frugtesløst,²⁾ senere ved en Leilighed havde Heydebrand her positivt sagt, at T. ikke vilde have Colonier, og endelig var det bekjendt at Amerika ikke finder sig i at europæiske Magter som hidtil ikke have Besiddelser ved Amerika, erhverve saadanne og Preussen vilde neppe lægge sig ud med Fristaterne, som baade stode i nært Forhold til Rusland og som eventuelt kunde tjene som Trudsel mod England. Jeg troede altsaa at der ikke kunde være Tale, allerede af den Grund, om at vente sig Noget af den Tanke. — Kongen nævnte derpaa forskjellige andre, ganske umulige Ting, og sagde da selv: ja da vi nu have udtømt det ene Alternativ, lad os da see paa det andet.

Jeg blev derfor noget overrasket ved at Baron Beckfriis iforgaars kom op til mig og forelæste mig et Brev fra Kongen, skrevet paa Hjemreisen fra Lübeck, hvori han skrev: »Ved Enden af min Samtale med Bismarck sagde jeg at han neppe vilde fæste Lid til min Oprigtighed naar jeg ikke omtalte den Sag, som han vidste laae mig saa stærkt paa Sinde, og jeg

¹⁾ Sml. Nr. 1202.

²⁾ Neergaard II, 1471, 1475—76.

vilde derfor spørge ham om han havde Noget imod at tale med mig om den slesvigske Sag. — Paa hans Opfordring om frit at udtale mig, sagde jeg derpaa: Vil Tydskl. ikke have Colonier? — I Principet svarer jeg dertil Nei, men hvorfor spørger De derom? — Fordi der er nogle Folk i Danmark, (det er vist Ploug som har indgivet Kongen Tanken) som tænke sig at de dansk-vestindiske Øer kunde være et passende Compensationsobject for hele Slesvig eller en Deel deraf. — Ja, kunde noget Saadant hjælpe til at ordne denne »bedauerliche« Sag, vil jeg gjerne underkaste dette Spørgsmaal en omhyggelig Overveielse. Men jeg forudseer store Vanskeligheder fra Keiseren« etc.¹⁾

Beckfriis bemærkede at det var et privat Brev fra Kongen, ikke nogen Meddelelse som Gen. Björnstjerna var bekendt med og han havde Ordre til privat og alene at referere det til mig, fordi det var med mig Kongen havde talt. — Jeg svarede at jeg selvfølgelig turde betragte det som forudsat at jeg maatte sige det til Grev Moltke og tillige underrette Dem derom, men indtil nærmere Instrux til ham hjemmefra, skulde Sagen ikke komme videre. Da Beckfriis begjærede at kjende mit Indtryk, fordi Kongen havde forlangt at høre det, sagde jeg ham hvorledes jeg af min Samtale med Kongen havde troet at han havde opgivet enhver Tanke om at Colonierne kunde komme frem ved Sagens Afgiørelse, og jeg vidste ikke hvorvidt den nuværende Regering var villig til at gaae ind derpaa, uagtet jeg vistnok indrømmede at da vi i sin Tid havde været villige til at sælge Antillerne, kunde man jo ogsaa — og vel endog bedre — tænke sig at vi vilde afstaae dem for at faae en 100,000 Danske yderligere tilbage. Men idet jeg altsaa reserverede at jeg ikke kunde sige Noget om Realiteten, tog jeg derimod ikke i Betænkning at udtale at vi i alt Fald ikke kunde tage Initiativet til at fremkomme med et saadant Tilbud. Forhandlingen laae saaledes at

---

¹⁾ Sml. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 310.

Preussen skal svare paa vor sidste Note,¹⁾ vi kunde ikke, uden at risikere særdeles Meget, tilbyde et heelt Novum, hvorom vi ikke vare visse paa at Preussen vilde modtage det og give os et tilstrækkeligt Vederlag derfor, saasnart Amerika fik mindste Anelse om noget Saadant vilde det nedlægge en bestemt Protest derimod og vor Stilling vilde da være meget mislig, endelig havde Bismarck selv antydet at der i alt Fald vilde være store Vanskeligheder for ham tilstæde, og for at overvinde dem maatte det rigtige Øieblik vælges til at komme frem med Sagen, og det kunde kun han og ikke vi bedømme. — Beckfriis gik ganske ind paa denne Betragtning og vilde skrive det privat til Kongen.

Grev Moltke billigede hvad jeg havde svaret og det er altsaa i den Anledning at jeg meddeler Dem dette for at De kan have Deres Opmærksomhed rettet paa hvad maaskee Bülow kunde antyde eller hvad De fra anden Side kunde fornemme om hvad Indtryk Kong Oscars Idee har gjort paa Bismarck. Beckfriis bad udtrykkelig om at De vilde undgaae Alt der kunde røbe at De kjendte Noget til Kongens Samtale med Bismarck og vi staae jo ogsaa bedre og friere, naar vi ere ganske udenfor hvad der er yttret imellem de To. Her forholde vi os fuldstændigt roligt og afvente, om der overhovedet kommer Noget frem.

Dette afhænger vel tildels af, hvorvidt Bism. virkelig udfører den Tanke som Decazes havde omtalt til Moltke, nemlig at slaae ind paa en fredelig Politik. Under 15. Juni skriver M.²⁾ at han flere Gange har spurgt Decazes om hvad han senere havde erfaret herom og navnlig om Udførelsen af Art. V og om Neutralisationen, men at ingen Bestyrkelse senere var kommen, tvertimod syntes det som om Ideen om en aggressiv Politik mod Frankrig i den seneste Tid igjen var bleven levende hos Bism. Decazes har sagt til Moltke: [*Her følger*

---

¹⁾ Trykt som Nr. 423.

²⁾ Trykt som Nr. 1208.

med ganske ubetydelige Afvigelser i ordret Afskrift det Stykke i Grev Moltke-Hvitfeldts Depeche 15. Juni 1875, trykt som Nr. 1208, der begynder: Vous êtes venu me voir le 5 mai og slutter: lorsqu'il aura reçu des instructions à cet égard.]

Medens nu dette lyder ret tillidsfuldt, er derimod forskellige andre Udtalelser af Decazes til Moltke meget betænkelige. Lord Derby har ganske nylig sagt til Gavard¹⁾ omtrent ordret:²⁾ »Non obstant les assurances pacifiques qui viennent de Berlin je ne suis pas aussi rassuré que je le voudrais. Je sais que l'Empereur dont les dispositions personnelles sont fort pacifiques, est très fatigué, que S. M. n'exerce plus aucune influence sur les affaires de l'état et qu'elle est à peine au courant de leur marche. D'autre part le prince imp. dont les opinions ont jusqu'ici été fort modérées et qui avait pensé que la dernière guerre aurait pour conséquence l'unification complète de l'Allem. n'a plus cet espoir; l'esprit particulariste³⁾ relève la tête et la lutte religieuse rend la position du gouv. si difficile que le prince croit que la médiation⁴⁾ et l'absorption des états secondaires de l'All. vers laquelle il aspire, ne peuvent être obtenues que par une nouvelle guerre.« Disse Ord af Derby have gjort et saa meget stærkere Indtryk paa Decazes, som han veed at Hohenlohe⁵⁾ nylig har sagt til Een, »que le prince de Bismarck avait échoué dans sa première tentative mais qu'il n'échouerait certainement pas si une seconde devait se produire.« Ligeledes har D. erfaret af en personnage haut placé qui vient de faire un séjour à Berlin, que le prince de Bismarck n'a renoncé à aucun de ses projets vis-à-vis de la France et qu'il a seulement acquis par les derniers événements l'expérience que le jour où il se décidera à attaquer il devra agir sans prévenir personne. — Imidlertid

1) Første Sekretær ved den franske Ambassade i London C. Gavard.

2) Sml. Nr. 1208.

3) Depechen har: l'esprit de particularisme.

4) médiation fejl Afskrift; Depechen har: médiatisation.

5) Tysk Ambassadør i Paris.

er Gortchakow fuldstændig rolig og erklærer Decazes' Frygt for at være ganske ubegrundet.

Endnu skal jeg kun tilføie at D. har talt til Mac Mahon om Danm.s Neutralisation, men Marskallen har viist sig meget lidet sympathetisk for en Tanke, »ved hvis Realisation Frankrig vilde tabe alt Haab om at finde en Allieret i Danmark.« —

P. Vedel.

Pk. mrkt.: Breve m. m. vedr. Opfyldelsen af § 5, 1866—79. P. Vedels Privatpapirer. — I Randen Notitser til Svar med Quaades Haand. Har sammen med det som Nr. 1198 trykte været lagt i en særlig Konvolut mrkt. med P. Vedels Haand: Kong Oscar i Berlin.

1213. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Grev Moltke.

Confidentielt.

Deres Excellence.

Stockholm, 18. Juni 1875.

Da jeg idag, for første Gang efter Kong Oscars Hjemkomst den 13. dns., besøgte Udenrigsministeren, sagde jeg til ham, at hvis Hans Excellence saae sig istand til at meddele mig Noget om de Erfaringer eller de almindelige Indtryk H. M. havde modtaget i Berlin, vilde det interessere mig særdeles at høre det. General Björnstjerna svarede mig med sædvanlig Velvillie, at han allerede i et privat Brev til Baron Beck-Friis havde meddelt denne hvad han, vedrørende Danmark, havde hørt af Kongens Mund og havde overladt Gesandten at gjøre hvad Brug deraf han vilde, men han saae ogsaa gjerne, at jeg var bekjendt dermed. Kongen havde ikke til Keiseren berørt det slesvigske Spørgsmaal; dette havde General Björnstjerna før Afreisen tilraadet ifølge sin Overtydelse: at Intet kunde vindes derved, men derimod en god Stemning under Besøget forstyrres, vel endog en Mistydning af dette opstaae;¹⁾ derimod havde samme Spørgsmaal været

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 81, Hähnsen II, Nr. 944.

paa Bane i Kongens lange Samtale med Fyrst Bismarck: Kanslerens Yttringer derom gik ud paa, at han var en Ven af en tilfredsstillende Ordning af dette Spørgsmaal og havde gjentagende Gange gjort Forsøg paa at faae Keiserens Samtykke til en Afgjørelse; men havde altid mødt den samme, eller rettere en stigende Modstand og havde intet Haab om at kunne overvinde denne eller overhovedet fremme Sagen ved paany at bringe den paa Tale. Ligeoverfor denne trøstesløse Udsigt, havde Kong Oscar da udkastet en Tanke, der, som General Björnstjerna yttrede sig, efter Kongens Ord til ham »var bleven ham indgiven i Kjøbenhavn«, — men General Björnstjerna vidste ikke af hvem — nemlig den om Danmark ved en Cession af sine vestindiske Colonier kunde opnaa Retrocession af Nordslesvig? Fyrst Bismarck havde svaret, at han var ingen Ven af denne Tanke, thi han ansaae fjerntliggende Colonier, som Tydskland ikke var sikker paa at kunne forsvare, [for] lidet ønskelige Erhvervelser; men for at vise Kongen sin personlige Beredvillighed til at efterstræbe en Løsning af det slesvigske Spørgsmaal, vilde han sige, at han ikke var imod at tage den fremsatte Tanke under Overveielse, naar Anledning dertil gaves. Derved syntes det at være bleven. General Björnstjernas næste Bemærkning gik nemlig ud paa, at han for sit Vedkommende ikke kunde tillægge Tanken stor praktisk Værdi; selv om Fyrst Bismarcks Imødekommen maatte betyde mere end en høflig Vending i Samtalen med Hans Majestæt — navnlig paa Grund af de Forenede Staters Stilling til slige Transactioner — hvorom Sverig ogsaa havde egen Erfaring, da man ved Forhandlingerne i 1868 om St. Barthélemys Afstaaelse til de Forenede Stater eller eventuelt til Italien, som var villig til at erhverve den, havde modtaget den Yttring fra Washington, at Unionens Politik modsatte sig en saadan Afstaaelse og man vilde holde sig til den svenske Regjering i Tilfælde af dens Fuldbyrkelse. Jeg sagde til Udenrigsministeren, at efter det

Kjendskab, jeg havde til min Regjerings Betragtningmaade og Standpunkt i det slesvigske Spørgsmaal, havde jeg vanskeligt ved at tro, at den paa nogen Maade kunde have fæstet Tanken paa et Prospect som det antydede; thi foruden hvad General Björnstjerna selv havde bemærket, vilde jeg blandt andet fremhæve, at hvad der tidligere var hændt med vore vestindiske Øer gjorde det dobbelt misligt at bringe deres Afstaaelse ind i en Forhandling, hvis Udfald var behæftet med mindste Tvivl, og dernæst, at det næsten forekom mig utænkeligt, at den Art af Modstand, som Fyrst Bismarck syntes at betragte som uovervindelig, lettere skulde kunne be-sejres ved et saadant Expedient end ved Grunde fra det svævende Spørgsmaals egen Natur. General Björnstjerna indrømmede vel dette og forekom mig i det Hele tilbøielig til ligeoverfor mine Bemærkninger at ville lade det berørte Punkt falde, idet han yttrede, at det maaskee var bedst ikke at omtale det videre; at det var fremkommen motiveredes ved, at det kunde synes at gjælde om at bringe det slesvigske Spørgsmaal frem i en ny Forbindelse, efterat Fyrst Bismarck havde udtalt sig om det Haabløse i en fortsat Gjentagelse af samme Fremstilling til Kejseren; muligt kunde man jo tænke sig, at den offentlige Mening i Tydskland erklærede sig for et Arrangement, der bragte en materiel Erstatning for det afstaaede Gebet, og dette atter virke[de] tilbage paa Kejsereus Villie.

Dette Indhold af min Samtale med General Björnstjerna har jeg troet at burde referere aldeles confidentielt til Deres Excellence, selv om det Intet meddeler, som Baron Beck-Friis ikke alt mundtligt maatte have omtalt. Forøvrigt skal jeg blot tilføie, at General Björnstjerna ved denne Lejlighed, som ofte tidligere, udtalte sig med Overbevisning om Preusens traktatmæssige Forpligtelser osv.

Det var ganske øiensynligt, at Udenrigsministeren lagde megen Vægt paa at fremhæve, at Kong Oscar i Berlin havde

gjort sig Umage for at være i høj Grad forsigtig; han havde dette fra General Lagerberg.¹⁾

Deres Excellence vil formodentlig allerede i Stockholmer Correspondancen have læst den vedlagt følgende officieuse Gjendrivelse²⁾ af forskellige demonstrative Handlinger og Yttringer, som ere blevne tillagte Kong Oscar i Berlin. Denne Gjendrivelse er stærkt reserveret med Hensyn til Yttringen om de kirkelige Stridigheder; og af General Björnstjernas Udtalelser maa jeg slutte, at Kongen ogsaa virkelig med Forsæt og Overbevisning har anslaaet denne Streng. General Björnstjerna sagde blandt andet, at naar man fra de katolske Lande ikke undlod at demonstrere til Fordel for det ultramontane Parti, saa han ikke hvorfor man i protestantiske Lande skulde være saa bange for at tilkjendegive sin Sympathi. Det lader sig ikke skjule, at Indtrykket i Sverige af Besøget i Berlin har været uheldigt, og efter hvad man har sagt mig, kunde man i Befolkningens Holdning, da Kong Oscar Søndag Formiddag d. 13. steg i Land midt i Stockholm, dels finde et Vidnesbyrd derom, dels en Ligegyldighed ved Begivenheden som stod i en skjærende Contrast til de udenlandske Ovationer, og som neppe har undladt at gaae Kongens i denne Henseende meget sensitive Natur nær; i Hovedstadens Presse har jeg gennemgaaende funden den beskrevne Stemning afspeilet, men særligt maa jeg henlede Opmærksomheden paa en ledende Artikel i Aftonbladet for i Aften (Nr. 138), som med en umiskjendelig Foranledning tager Ordet for saadanne Ændringer i Grundlovens Dispositioner, at de saakaldte »ministerielle Mål«, hvorved Rigets Forhold til Udlandet nu afgjøres, ikke længere skulle staae udenfor det samlede Statsraads Control og i højere Grad end andre Stats-Anliggender være underkastede Kon-

---

¹⁾ General Karl Sven Axel Lagerberg (1822—1905), 1872—1905 første Adjutant hos Kong Oscar II.

²⁾ Findes ikke vedlagt og synes efter en Paaskrift ikke at have været vedlagt ved Depechens Afsendelse.

gens personlige Anskuelser og Sympathier. I denne Artikel er der paa en Maade og paa et Sted, der ikke er uden Betydning, altsaa reist et indre politisk Spørgsmaal i en mod Kong Oscar lidet tillidsfuld Aand, og dette vil uden Tvivl for Kongen være en ikke ganske forbigaaende bitter Erindring, der knytter sig til de mange glædelige, som General Björnstjerna sagde mig, at Kongen havde bragt hjem, idet han atter her fremhævede Opholdet i Kjøbenhavn. I Forbindelse hermed vil jeg tilføie, at General Björnstjerna med Anerkjendelse omtalte en Artikel i Fædrelandet af 16de dns. (Nr. 135),¹⁾ som han havde vist Kongen. Man er derimod, som Deres Excellence vil see af Stockholmer Correspondentens Yttringer, meget irriteret mod den kjøbenhavnske Correspondent til Pall Mall Gazette (Hr. Frost).²⁾

F. Bille.

Depeche Nr. 32, modtaget 25. Juni 1875.

1214. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Direktør P. Vedel.

Kjære Hr. Directeur.

Stockholm, 20. Juni 1875.

Jeg har kun altfor længe opsat at takke Dem for Deres Brev af 9' som jeg modtog ved min Hjemkomst fra en lille Excursion, hvorom Haxthausen³⁾ nok underrettede Dem. Det væsentligste, jeg idag kunde omtale, har De nu funden i min confidentielle Depeche fra igaar, og selv den har sandsynligviis ikke meddeelt noget, som ikke kjendtes iforveien, da Beckfr. vel neppe har undladt at berøre Punktet om en vest-

---

¹⁾ Denne ledende Artikel drøfter Betydningen af det afsluttede nordiske Studentermøde og af den svenske Konges Besøg i København og Berlin, og den tager Afstand fra Pall-Mall Gazettes Korrespondancer fra København. — Sml. Hähnsen II, Nr. 951.

²⁾ Sml. Nr. 1158 og Nr. 1205 a.

³⁾ Frederik Ferdinand Haxthausen (1823—88), Legationssekretær i Stockholm.

indisk Cession til Grev Moltke. For mig stiller det sig som om dette manglede al reel Interesse, — »un expédient plutôt qu'une solution« for at laane en Vending, som Klaczko's interessante Artikel i la Revue des deux mondes¹⁾ netop har mindet mig om; selve Tanken er jo saa gammel som Wienerfreden, og naar der fra preussisk Side ikke hidtil er skjænket den nogen Opmærksomhed, er der ikke mindste Chance for at den nu skulde træde op som »deus ex machina«. Hvad der derimod har Interesse er jo, at Kong Oscar dog er kommen frem med Noget af sit private politiske Forraadskammer, som ikke havde været paa Bane i Deres Samtale med ham og altsaa neppe kan være »indgiven ham« fra nogen autentisk eller blot vederhæftig Kilde. Imidlertid, da Baron Rosenørn ligesaalidt ved denne Leilighed som nogensinde tidligere har talt om politiske Anliggender med mig eller om den nærværende Situation i Særdeleshed, kunde jeg jo ikke være fuldkommen sikker paa, at Kong Oscars »Indgivelse« kun hidrørte fra hans Overveielser med Wilde & Cie,²⁾ hvilket jeg, erindrende mig hvad De i saa Henseende havde fortalt mig, dog nærmest maatte tænke; jeg indskrænkede mig derfor til at forholde mig meget skeptisk og kold og optog egentlig kun Traaden for om muligt at skaffe mig en Formodning om, hvorvidt Bismarck havde betragtet det af Kongens Insinuerede som en Ouverture fra dansk Side, men dette vilde man jo neppe ved at samtale med *Hs. M. selv* kunne faae paalideligt at vide, og Bjørnstjerna lod hele Sagen altfor villigt falde til at jeg kan tro, at han venter den skal faae nogensomhelst Følger. — Skulde man kunne drage nogen for os gunstig Slutning ud af den stedfundne échange d'idées,

1) Julian Klaczko: Deux chanceliers I. Les Missions du prince Gortchakof et les débuts de M. de Bismarck. Revue des deux mondes mai-juin 1875, S. 721 ff.

2) Den danske Søofficer O. A. K. Wilde (1815—96) hørte til Kong Oscars personlige Venner; de brevvekslede, ogsaa om politiske Emner. Kongens Breve til W. tilbageleveredes efter W.s Død til Kong Oscar og er ikke tilgængelige. — Sml. Kriegers Dagbøger V, S. 261.

maatte det vel være den: at hvis det var muligt at bringe det slesvigske Spørgsmaal frem i nogen *anden* Form end som en simpel Reclamation i Henhold til Art. V vilde der være en Mulighed for at Bismarck tog det i sin Haand; men denne Chance er vel saare lavt coteret. — . . .

F. Bille.

P Vedels Privatpapirer.

1215. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 21. Juni 1875.

Lt Kjær har bragt mig Deres Brev af 17de,¹⁾ for hvilket jeg hermed sender Dem min Tak.

Meddelelser af denne Natur ere altid af den største Interesse og af ikke mindre Vigtighed og Nytte, ialfald indirecte, idet de hjælpe paa den Eensidighed hvortil man paa et Sted som Berlin ellers nødvendigvis maa forfalde. En fremmed Diplomats Stilling i Forhold til Politiken, ja endog i Forhold til Politiken mellem hans eget Land og hans Opholdsland, er ganske forskjellig i Berlin fra den samme Stilling i et andet Land. I selskabelige Sammenkomster tales aldrig om Politik med Indfødte, og bestemte Dage paa hvilke herværende Diplomater, saaledes som f. E. i Kjbhvn., gaae op i Ministeriet og conversere med Udenrigsministeren eller hans Delegerede om det ene og det andet, haves ikke her. Udenrigsministeren, som forresten den største Deel af Aaret er fraværende, sees aldrig, endog af Ambassadeurerne, og hverken til ham, — i de meget sjeldne Tilfælde at man kan gaa til ham —, eller til Statssecretairen henvender man sig nogensinde i det officielle Locale, undtagen i Anledning af særligere opstaaede Spørgsmaal og specielle ofte egentlig kun løbende Sager, — f. Ex. jeg i slesvigske Udvandringssager og lignende; og ved disse Leiligheder, hvor man desuden ser at

¹⁾ Trykt som Nr. 1212.

Vedkommende sidder paa Naale forat faae En til at gaae, forat han kan blive saameget hurtigere færdig med den Anden eller de Andre, som vente udenfor, kan man ikke vel tage Initiativet til Digressioner udenfor det in casu foreliggende Spørgsmaal og da navnlig til Discussion om Politik. De vil let see Anledningen til denne Bemærkning. Hvad De meddeler mig er af den største *Interesse* for mig, og jeg beder Dem om lignende Meddelelser, idet jeg tilføier at de, saavidt det staar til mig, ogsaa *skulle* blive til *Nytte*, men jeg maa ved Siden heraf gjøre opmærksom paa, at det ikke staaer til mig, ved min egen active Virksomhed eller ved eget Initiativ at føre dem til *Nytte*. Jeg maa, naar ingen sær Anledning af sig selv frembyder sig, eller ialfald ikke Vedkommende giver mig en Anledning eller et Vink til at tage den, vente herpaa.

Bülöw er fortiden i Marienbad, og Philipsborn besørger Forretningerne som Statssecretair.

Hvad den af Dem omtalte Sag angaaer, saa er det og har det længe været min Mening, at »det andet Alternativ« er det eneste vi kunne »se paa«. ¹⁾ . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1216. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Grev Moltke.

Deres Excellence.

Stockholm, 21. Juni 1875.

Blandt forskjellige Udtalelser i den svenske Hovedstads Presse i Anledning af Kongens Udenlandsreise, Studentermødet, Forholdet til Danmark og Tydskland m. m. turde der være Anledning for Gesandtskabet til at henlede Opmærksomheden paa vedlagte Artikel af »Dagens Nyheter« af Dags Dato, som ellers neppe vilde komme Deres Excellence for Øie. Denne Tidende, af decideret demokratisk Retning

¹⁾ Se Nr. 1212, Side 391.

og oppositionel Tendens, men dog ikke egentlig Organ for »Landtmannpartiet«, indtager vel ikke nogen høi journalistisk Rang; den har et Særkjende i en ofte hensynsløs dansk-fjendtlig Tone, hvor nationale Spørgsmaal behandles. Hvad jeg desuagtet i nævnte — mod en Artikel i det kjøbenhavnske Dagblad om Studentermødets Betydning polemiserende — Udtalelse vilde fremhæve, er Slutningen om Sveriges Stilling til det nordslesvigske Spørgsmaal, og deri navnlig den Sætning, hvor der henpeges paa Tydskslands frivillige Retrocession som »Slutstenen for Nordens Neutralitet, — det eneste fornuftige Fremtidsmaal for den ydre Politik«. ¹⁾ Jeg har ikke før i svenske Organer truffen paa den Betragtning, som kunde ligge bag ved denne Vending, og har ogsaa Tvivl om Tanken her er gjennemtænkt; imidlertid forekommer Yttringen mig værd at notere.

Gaarsnummeret af Christiania »Morgenblad«, som i den norske Presse staaer Regjeringen nærmest, discuterer i en Hovedartikel den politiske Side af Kongens Reise for at komme til den Slutning, at man i Norge ligesaavel som i Sverige vilde være imod »den intimere Tilslutning til det tydske Riges Politik, hvorom der har været Tale«, men at der ogsaa er Anledning til at tro, at de Fortolkninger af Kongens Yttringer, som have peget i den Retning, ere urigtige og uden reel Grund. . . .

F. Bille.

Depeche Nr. 33, modtaget 23. Juni 1875.

---

¹⁾ I den citerede Artikel i »Dagens Nyheter« benægtes det, at Kong Oscars Tale i Berlin og det nordiske Studentermøde i Upsala har nogen politisk Betydning, saaledes som af »Dagbladet« paastaaet. De danske Nationalliberale bør ikke vække Illusioner om, at Sverrig vil yde »virkosom Bistand, under en eller anden Form« til Nordslesvigs Generhvervelse; Sverrig kan ikke sætte sin Neutralitet, ja maaske endnu mere, paa Spil for denne Sags Skyld. Hvis Tyskland finder det politisk rigtigt at give Nordslesvig tilbage til Danmark, vil Svenskerne derimod være de første til at glæde sig og deri se »Slutstenen for Nordens Neutralitet, — det eneste fornuftige Fremtidsmaal for den ydre Politik.«

1217. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Moltke.

Confidentielle.

Monsieur le Comte.

Paris, 30 juin 1875.

Je me suis rendu avant-hier chez le duc Decazes qui a été fort souffrant d'une attaque du foie, pour savoir si la question du Slesvig avait de nouveau été abordée dans les conversations qu'il aurait pu avoir avec l'ambassadeur d'Allemagne depuis que j'ai eu l'honneur d'adresser à Votre Excellence mon dernier très-humble rapport en date du 15 de ce mois.¹⁾ Le duc Decazes m'a dit à ce sujet qu'il avait vu le prince de Hohenlohe deux fois pendant la dernière quinzaine, mais que le prince n'avait pas dit un mot de la question du Slesvig, et qu'il s'était naturellement abstenu d'en parler lui-même. Le ministre ajouta qu'il n'avait reçu aucune communication, soit par voie officielle soit autrement, relative à cette question.

. . . Je n'ai pas encore eu l'occasion de vous mander, monsieur le comte, que les discours prononcés par le Roi Oscar à Berlin ont produit ici la plus mauvaise impression. Monsieur le baron d'Adelswärd²⁾ ne l'a pas caché à son gouvernement et ce ministre a reçu, il y a quelque temps, une lettre que, sur l'ordre du Roi, le comte Piper³⁾ lui a adressée de Tøplitz pour lui faire savoir que les paroles prononcées par Sa Majesté n'avaient pas été exactement reproduites par la presse allemande. La communication que le baron d'Adelswärd aura certainement faite à ce sujet au duc Decazes ne me semble toutefois pas avoir modifié sensiblement la première impression.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Depeche Nr. 26.

¹⁾ Trykt som Nr. 1208.

²⁾ Friherre Georg Nicolaus Adelswärd (1810—78), svensk Gesandt i Paris 1858—77.

³⁾ Karl Edvard Vilhelm Piper (1820—91), svensk Gesandt i Wien og München 1872—77.

1218. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 2. Juli 1875.

Kjære Kammerherre.

. . . I den senere Tid have vi intet erfaret af Vigtighed nogetstedsfra. Stakkels Kong Oscar! Nu er han igjen uheldig med sin Reise til Rusland, thi, idetmindste at slutte efter Mohrenheims Ytringer, finder man det høist besynderligt at han vil reise til Moskau og rundt omkring medens Keiseren er borte. I Sverig havde Telegrammet om Talen i Casernen,¹⁾ strax den Virkning at Studentertoget antog en anden Character og Gierdtsen holdt samme Dag, Efterretningen kom sin Tale om Slesvigerne.²⁾

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1219. Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Orebygaard, 5. Juli 1875.

Kjære Hr. Kammerherre!

. . . Da jeg nu heldigviis er kommet paa Benene igjen, vil jeg ikke længere opsætte at skrive, og vil jeg da bede Dem, Hr. Kammerherre! igjennem disse Linier at modtage min bedste Tak for den Tid vi have arbeidet sammen. Jeg behøver ikke at sige Dem, hvor høi Priis jeg har sat paa at lære Dem at kjende, og træde i Forhold til Dem; ikke at sige Dem, hvor høit jeg har skattet den udmærkede Dygtighed og store Samvittighedsfuldhed hvormed De rygter Deres Kald — her vil jeg blot udtale, hvor ondt det gjør mig at dette Forhold til Dem skal ophøre, men at jeg ikke skal glemme

¹⁾ Se Nr. 1207.

²⁾ Skolebestyrer i Kristiania Frederik Gjertsen (1831—1904), der var Fører for de norske Deltagere i det nordiske Studentermøde i Upsala 3.—10. Juni 1875, holdt 4. Juni paa Mødet en versificeret Tale om Slesvig. — Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 75.

denne Tid. Til Gjengjæld vil jeg bede Dem bevare mig i venlig Erindring.

At det gamle Ministerium traadte tilbage ansaae jeg for heldigt og rigtigt, uden Hensyn til de sidste Dages Begivenheder; thi der maatte andre og friskere Kræfter til for med Held at løse den Knude, der havde trukket sig stærkere og stærkere sammen. Jeg ønsker og haaber at vore Eftermænd, som i forskjellige Retninger have ikke saa lidt forud for os, maae have større Held med sig end vi have havt. Med Hensyn paa det slesvigske Spørgsmaal ville vi fremdeles haabe og vente.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Quaades Papirer. U. A.

1220. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Baron
Rosenørn-Lehn.

Kjære Herr Baron,

Berlin, 8. Juli 1875.

De har glædet mig meer end jeg kan sige det med Deres venlige Brev af 5te d. M.

I den Tid det har været mig givet at staae i officielt Forhold til Dem, har jeg saaledes lært at agte Deres Charakter og at skatte alle Deres Egenskaber, at jeg maa sætte den største Priis paa Fortsættelsen af det personlige Forhold der til samme Tid har udviklet sig imellem os, og af den Velvillie, hvorpaa De stadig har givet mig Beviser.

Jeg behøver ikke at sige Dem, Herr Baron, hvormeget jeg havde ønsket, at ogsaa den tjenstlige Forbindelse havde kunnet vedblive at bestaae. At Ministeriet maatte undergaae en Modification, var jo klart, men jeg haabede at den ikke vilde blive saa omfattende. Maaskee have imidlertid indre politiske Grunde gjort det ønskeligt, at det nye Ministerium blev heelt nyt. Gud give det altsaa nu maa gaae. . . .

G. Quaade.

Oreby.

1221. Direktør P. Vedel til Baron Rosenørn-Lehn.

14. Juli 1875.

Kjære Hr. Baron.

Da jeg efter mit Kjendskab til Dem er overbevist om at De ofte stiller Dem det Samvittighedsspørgsmaal om De ogsaa i de forløbne Aar har gjort Alt hvad der kunde gøres i det slesvigske Spørgsmaal, og da jeg saa desuden af min egen Erfaring veed hvorledes under den daglige Gjerning den ene Begivenhed fordunkler Erindringen om den anden, har jeg troet at det vilde interessere Dem at modtage vedlagte Exposé som jeg engang i Foraaret sammenskrev til min egen Underretning.¹⁾ Det er et Afsnit af vor diplomatiske Historie, der tillige har sin naturlige Plads i Deres Familiearchiv, og det vilde ganske vist være mig særdeles behageligt om det ogsaa kunde tjene til at erindre Dem om den Tid da jeg havde den Fornøielse at arbeide med Dem.

Her gaaer Alt sin rolige Gang. I vore andre Sager troer jeg ikke at der foregaaer Noget og i Verden er Alt tilsyneladende stille. Vi have ikke hørt et Ord angaaende den slesvigske Sag, hverken i den Retning som Decazes antydede, eller som Følge af Kong Oscars Reise. Det synes at Bismarck i sin Hule i Varzin tænker paa ganske andre Ting end den lille Affaire, og vi høre stadigt fra Paris om at han arbeider paa at faae en god lille Krig igang med Frankrig. Han fjerner sig mere og mere fra Rusland og Alliancerne ordne sig snarest saaledes at Rusland og England staae paa den ene Side, Østerrig og Tydskland paa den anden. Saaledes trækker det sammen til nye Begivenheder, som kunne komme hurtigere end man aner det. . . .

---

¹⁾ Ikke vedlagt og ikke fundet i Baron Rosenørn-Lehns efterladte Papirer paa Oreby. Rimeligvis er det en Afskrift af det »Arbejde om vor Politik i det nordslesvigske Spørgsmaal til 1873«, som Vedel sendte Quaade til Gennemlæsning. Jvf. Nr. 1225.

Idet jeg glæder mig til, naar Efteraaret og Rigsdagen komme, at gjensee min gamle Chef, forbliver jeg [etc.]

Oreby.

P. Vedel.

1221 a. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til Udenrigsminister Grev Moltke.

Deres Excellence.

St. Petersborg, 15./3. Juli 1875.

. . . Idag Kl. 1 havde corps diplomatique den Ære at blive Kong Oscar forestillet her i Petersborg. Hans Majestæt talte til mig med stor Varme om sit nylige Besøg i Danmark og den gjæstfrie og hjertelige Modtagelse, han der havde funden. Det Venskab, sagde Kongen, som han havde for vor Allernaadigste Konge og for det danske Folk, var derved bleven yderligere befæstet og: »det skal aldrig svigte« tilføiede Hans Majestæt.

Jeg tillod mig at udtale for Kongen den Glæde, som det havde været for vor Allernaadigste Konge og for Folket at see Hans Majestæt som Gjæst i Danmark. Kong Oscar bad mig derpaa udtrykke de oven anførte Følelser for Hans Majestæt Kongen. Han bad mig tillige bringe Deres Excellence Hans Hilsen. . . .

E. Vind.

Depeche Nr. 19, modtaget 21. Juli 1875.

1221 b. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til Udenrigsminister Grev Moltke.

Monsieur le Comte.

St. Pétersbourg, 23/11 juillet 1875.

Le Roi Oscar est parti de Kronstadt lundi dernier dans la soirée, accompagné par S. M. l'Empereur et les Grandducs jusqu'à son navire et par une escadre russe jusqu'aux limites des eaux russes. Je crois ne pas me tromper en disant, qu'en

général le Roi a laissé ici une impression des plus favorables, de même que de son côté Sa Majesté suédoise a été on ne peut plus satisfaite de l'accueil qu'Elle a rencontré ici. Des deux côtés on n'entend que des voix unanimes à ce sujet.

Il est évident qu'un voyage tel que vient de l'accomplir le Roi de Suède et de Norvège aux cours des états voisins ne peut manquer d'avoir une importance politique au moins indirecte mais dont il serait peut-être encore prématuré de prononcer une opinion décidée. En se rapprochant des deux grandes cours du Nord et en sortant ainsi de l'isolement où s'étaient tenus en quelque sorte les deux royaumes pendant le règne précédent, le Roi Oscar a fait le premier pas vers une intimité avec ses voisins qui ne peut que devenir profitable non seulement à ses propres états mais aussi à tout le Nord scandinave.

Je sais que le Roi a déjà à Berlin parlé avec chaleur la cause du Danemark par rapport à une solution équitable de la question du Nord-Slesvig. Le Roi lui-même l'a dit à M. de Jomini et à M. de Hamburger¹⁾ qui me l'ont répété. C'est surtout avec le Prince Impérial en qui le Roi Oscar paraît avoir une grande confiance, que le Roi s'est entretenu à ce sujet. Mais aussi avec l'Empereur Guillaume et avec le prince de Bismarck il en a parlé, et ce dernier, avec sa »franchise« connue, a avoué au Roi que la non-exécution du traité était »un acte inique«. Toutefois, il paraît que cela s'est fait d'une façon tout académique et les réponses que le Roi a reçues ont été tout évasives, n'engageant à rien. Les articles que contenait peu de temps après le journal officieux »Nord-deutsche Allgemeine Zeitung« relativement à cette affaire, prouvent suffisamment que le cabinet de Berlin n'a pas changé sa manière de voir.

Ici, le Roi Oscar s'est longuement entretenu d'abord avec M. de Jomini puis avec M. de Hamburger sur le même sujet.

---

1) Højtstaaende Embedsmand i det russiske Udenrigsministerium.

J'ignore encore jusqu'à quel point le Roi en a parlé à l'Empereur (M. de Jomini encore hier n'avait pas parlé avec Sa Majesté l'Empereur de cette affaire), mais je n'en doute pas. Il leur a fait voir l'importance d'une solution équitable non seulement pour la cause du Danemark mais pour la situation politique en général et spécialement des pays scandinaves vis à vis de l'Allemagne. Il a exprimé le désir que la Russie use de son influence à Berlin pour en venir là. M. de Jomini a fait au Roi la même réponse que moi-même j'ai reçue chaque fois quand ces dernières années j'ai porté la conversation sur cette affaire: que le cabinet Impérial, tout en appréciant l'importance de la question, était d'avis que, pour le moment, toute démarche à Berlin serait infructueuse et ne ferait qu'exciter les susceptibilités du cabinet de Berlin; que l'Empereur en avait souvent parlé à Berlin où l'opinion de Sa Majesté à ce sujet était bien connue. Le Roi avait paru croire qu'un changement de règne opérerait peut-être un changement dans les dispositions du gouvernement allemand à cet égard et que le Prince Impérial à qui le Roi attribue un grand esprit pacifique et d'équité, une fois sur le trône, trouverait moins de difficultés à vaincre que l'Empereur actuel pour résoudre la question. Je dois avouer, monsieur le comte, que je ne vois pas bien pourquoi ces obstacles, s'il y en a, seraient plus difficiles à vaincre pour l'Empereur actuel qui jouit en Allemagne de tout le prestige des lauriers gagnés, que pour un successeur éventuel qui n'a pas au même point ses avantages. Et ces obstacles ne faudrait-il pas plutôt les chercher dans ce qu'on peut appeler »l'esprit prussien« qui sans doute ne se modifiera pas de sitôt, que dans des personnalités qui toujours seront plus ou moins forcées de tenir compte de cet esprit et de s'y conformer?

Quoiqu'il en soit, le fait que le Roi Oscar, à Berlin et ici, a trouvé moyen d'exprimer toute l'importance qu'il met pour l'avenir du Nord scandinave dans la solution équitable de cette question, aura toujours l'avantage d'avoir rappelé

au souvenir de l'Europe l'existence de cette question qui — je l'ai bien accentué à M. de Jomini — n'a pas d'autre base que l'obligation, contractée dans un traité solennel signé par le Souverain actuel de la Prusse, sans laquelle ni les populations danoises du Slesvig ni le Danemark ne seraient en droit de rien réclamer de la Prusse.

Je n'ai pas, monsieur le comte — pas plus que mes collègues — eu l'occasion de voir le Roi Oscar plus d'une seule fois, le corps diplomatique n'ayant été invité à aucunes des fêtes de Peterhof à l'exception des ambassadeurs qui ont assisté au grand dîner gala.

E. Vind.

Depeche Nr. 21, modtaget 31. Juli 1875.

1222. **Baron Rosenørn-Lehn til Direktør P. Vedel.**

Kjære Directeur!

St. Moritz, 28. Juli 1875.

Som De vil se af Overskriften befinder jeg mig for Øieblikket meget langt fra Fædrelandet, midt inde i Graubündens Bjerge, hvor jeg, efter at have flakket lidt om i Tydskland, for en liden Stund — jeg haaber ikke ud over nogle Uger — har kastet Anker, for at indsuge Bjergluft og drikke Vand. Dette maae tjene mig til Undskyldning, naar jeg ikke før nu har tilskrevet Dem og takket Dem for Deres kjærkomne Brev og den dermed følgende exposé angaaende den slesvigske Sag. Uheldigvis stod jeg allerede med den ene Fod i Vognen, da jeg modtog denne Sendelse, og som Følge deraf fik jeg desværre kun Tid til en flygtig Gjennemlæsning; dog kan jeg med Sandhed sige at den interesserede mig særdeles. De kunde visselig ikke have sendt mig nogen skjønnere Erindring om den Tid, vi have kjendt hverandre, og De kan være overbeviist om at den skal blive bevaret som saadan, og at den Tak jeg herved sender Dem er oprigtig.

Jo gladere jeg selv er ved at være løst fra alle Baand og engang igjen paa egen Haand ude i det Fri, jo oftere har jeg

tænkt, hvor stort det Offer har været, som De har maattet bringe ved at opgive den paatænkte Reise til Vichy, hvor De befandt Dem saa vel ifjor, og hvorfra De medbragte fornyede Kræfter. . . .

Siden vi skiltes har jeg ikke heller oplevet Nogetsomhelst af Interesse. Om end jeg tilstaaer at min Afgang som Udenrigsminister dog maaske faldt mig lidt tungere end jeg selv havde tænkt mig, fandt jeg dog ogsaa Glæde ved at vende tilbage til mit Privatlivs fredelige Arne, og jeg saa snart at jeg ikke havde tabt min Kjærlighed til min gamle beskednere Gjerning, der nok i Fremtiden skal fængsle mig og fylde min Tid. At der i Udenrigsministeriet heller ikke er forefaldet noget videre Mærkværdigt, er jo forsaavidt glædeligt, som man deraf tør slutte at der altsaa heller ikke er hændet noget mindre behageligt. . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

P. Vedels Privatpapirer.

1223. Direktør P. Vedel til Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Hr. Baron.

[Kjøbenhavn,] 14. August 1875.

Jeg har rigtigt modtaget Deres to Breve med de medfølgende Raasløff'ske, som jeg har vedlagt Sagens¹⁾ Akter, og jeg takker Dem ret meget fordi De ogsaa i Udlandet har villet være saa god at erindre Dem mig. Jeg kan forsikre Dem at hvis De ofte har husket paa Ministeriet, saa har jeg endnu oftere savnet Ministeren og tænkt tilbage paa den Tid, da jeg spadserede med Dem op og ned ad Gulvet i Deres Stue paa Amalienborg, hvor Grev Moltke²⁾ har lagt Mærke til Mærkerne som betegnede Endepunkterne af vore Vandringer. Som De rigtigt har haft Følelsen af, staaer endnu den hemmelig-

---

¹⁾ General Raasløffs Forhandlinger i Østasien for Det store nordiske Telegrafsekselskab.

²⁾ Baron Rosenørn-Lehns Efterfølger som Udenrigsminister, Grev Moltke-Bregentved.

hedsfulde Røg over Kjeden, hvori Troldmanden paa Varzin koger sin mystiske Suppe, uden at Verden endnu aner, hvad der skal komme ud deraf, og vi sidde forventningsfulde og vente paa Resultatet. Det er just ikke behageligt saaledes at lade sig servere, med Forpligtelse til at tage imod hvad der bydes, men dennegang dele vi jo Skjæbne med større Folk end vi. Her hjemme hviler man sig ud efter Kampen og til Kampen. Jeg troer iøvrigt ikke at denne Kamp vil blive stærk iaar. Venstre vil vist være noget opløst og trænger til Tid og Omstændigheder til at samle sig igjen, foruden at det jo ogsaa kan være ret klogt at lade som om man søgte at komme tilrette med det nye Ministerium. Men Freden vil jo sikkert ikke blive evigere end mellem andre Potentater.

Her vrirler det med notable tyske Reisende. Hr. v. Mantufel, Culturkæmpen Falk, Grev Hohenwart, Prinds Frederik Carl, Arveprindsen af Sachsen, Fyrst Waldeck — et tutti quantil Klampenborg og Marienlyst ere tyske Colonier, hvor det er sjældent at møde en Dansk og for Heydebrand er det som en Reise til Hjemmet at boe derude. Storfyrstinden er kommen,¹⁾ hvorfor Mohrenheim meest findes paa Landeveien. . . .

Fra Krieger skal jeg takke for den Hilsen, jeg bragte ham fra Dem, og gjengive Dem den af fuldt Hjerte. Han skal nu en af Dagene til Juristmøde i Stockholm og derfra til Folke- retsmøde i Haag, hvor han er Vicepræsident. Som De seer, er han altid paa Benene. Hall derimod følger sit Naturel ved at ligge og sole sig paa Sandet ved Sandefjord.

Jeg glæder mig til at see Dem her til Vinter, thi jeg haaber at De ligesom Grev Frijs og tidligere Geheimeraad Bluhme vil tillade mig engang imellem at erindre Dem om Deres gamle Underordnede.

P. Vedel.

Oreby.

---

¹⁾ Storfyrstinde Maria Feodorowna ankom til Fredensborg Slot 12. Aug. 1875.

1224. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Boller, 23. August 1875.

Kjære Vedel! . . . Ved at tænke paa den forestaaende Rigsdagssamling til hvilken jeg agter at møde i Begyndelsen fæster min Tanke sig ved Throntalen, hvor Ministeriet kommer i et ubehageligt Alternativ imellem Slesvig eller Ikke-Slesvig thi vel er en Throntale mere et indre Actstykke for de Indfødte men det har dog ogsaa en blandet Natur ved sin Omtale af Forholdet til Udlandet. — Ifjor havde Leiligheden tilbudt sig magesløst for at lægge dette Spørgsmaal tilside kun beskæftigende sig med indre Vanskeligheder — men her gav Rosenørn tabt og dette umuliggjorde saa at sige hans Stilling, da han var bleven overkjørt uden at gaae sin Vei¹⁾ — nu iaar er Stillingen en Deel vanskeligere, men sikkert er det at under nærværende Forhold i Verden eller rettere i Europa, er der noget Stødende i at lade Kongen vedvarende udtale sit tillidsfulde Haab, og dette kan muligviis indtræffe i et Tidspunkt hvor Bismarck ikke kan finde Andet at beskæftige sin Phantasie med end at give os et Ørefigen; vi have seet hvormange Frankrige vedvarende maa modtage; vist er det at vi kunne faae saadanne uden Anledning, men det er kjedsommeligt selv at have hidset Tyren — paa den anden Side kan selvfølgelig hvor liden end Sandsynligheden er for Udførelsen af § 5 fra Tydsklands Side dog ikke Danmark opgive denne eller Fortrøstningen hertil, men et Spørgsmaal er det om det er politisk at udtale sit Haab hvert Aar; der fremkommer ved denne aarlige Udtalelse efter min Opfattelse noget Slappende. Da jeg om nogle Dage træffer Conseilspræsidenten skal jeg bestræbe mig for at finde Leilighed til at berøre dette Punkt. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

---

¹⁾ Se Kriegers Dagbøger VI, S. 14 ff, og Brevvekslingen herom med Quaade, trykt ovenfor som Nr. 1156—58, 1160, 1164—66.

1225. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Hindsgavl pr. Middelfart, 31. August 1875.

Kjære Vedel,

Jeg sender Dem hermed, med min Tak for Laan, Deres Arbeide om vor Politik i det Nordslesvigske Spørgsmaal indtil 1873, som det har interesseret mig meget at læse.¹⁾ De derigjennem gaaende Anskuelser stemme ganske med mine, og da jeg ikke, i de senere Forhold, seer nogen Grund til at afvige derfra, skal det være min Opgave ogsaa fremdeles at følge dem indtil videre. Quod felix faustumque sit. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1226. Baron Rosenørn-Lehn til Direktør P. Vedel.

Kjære Directeur!

Orebygaard, 7. September 1875.

. . . Jeg er meget spændt paa at see hvad der vil komme ud af de orientalske Forviklinger, der tiltrods for hvad der siges vist ere betænkelige nok. Det mangler jo vist ikke heller paa at »Trolldmanden«²⁾ har sine Garn ude for paa bedste Maade at exploitere denne Affaire. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

O. D. Rosenørn-Lehn.

1227. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 23. September 1875.

Kjære Kammerherre.

Deres Svar mHt. den mislykkede Svendborgske Lysttour³⁾ var igrunnen langt mere indgaaende end vi havde turdet

1) Sml. Nr. 1221 Note.

2) Bismarck.

3) Under Ledelse af Folketingsmand, Redaktør Gottlieb Petersen og Translatør Jørgensen foretog et Selskab paa ca. 200 Personer fra

haabe det og baade Ministeren og jeg have faaet det Indtryk at de personlig helder til at en mundtlig Henvendelse til Bülow bør foretages af Dem, saaledes som De nærmere specificerer den i Slutningen af Depechen. Have vi Ret deri? Paa den ene Side vilde det netop i den Sag være ret heldigt at gjøre Alt hvad der kan gjøres, for at tilfredsstillende Udenforstaaende, da det nemlig er meget muligt at Hr. Petersen vil glæde Ministeren med en Interpellation i Folkethinget derom. Paa den anden Side synes det os betænkeligt at udsætte os for ofte for hensynsløse Afvisninger — der er desto værre kun altfor mange Leiligheder hvor vi *maa* gjøre det. Saaledes hedder det sig at man i Nordslesvig anstiller Undersøgelse om hvilke danske Undersaatter der har været reist til Ribe medens Kongen var der, fordi man vil uddrive dem til Straf derfor.¹⁾ Skulde dette skee, saa synes det mig rigtigtnok at Bægret er fuldt og at vi maae — om end ikke reclamere, saa dog — nedlægge en bestemt Protest mod en saadan Adfærd mod Undersaatter, der ikke har gjort noget-somhelst Andet end hilse paa deres anerkjendte Souverain.

Ligeledes mener jeg ogsaa at vi maae forsøge paa at faae Tilladelse for udviste Slesvigere naar de ikke have forseet sig i noget Særligt, til at vende tilbage for en begrændset kort Tid for at sælge og ordne deres Sager, saaledes som man jo forresten ogsaa syntes tilbøielig til at tilstaae Melchertsen.²⁾ Vi ville snart skrive Dem til om et saadant Forhold. Men mHt. de haabløse Sager — og dertil henregner jeg Petersens — vil Ministeren som sagt meget nødtigt trække paa Deres

---

Svendborg og Omegn Søndag d. 4. Juli en Sejlur til Nordslesvig, men efter Ordre fra Landraaden i Sønderborg forbødes det dem at gaa i Land først i denne By, dernæst i Flensborg, da Besøget skulde fremme »det danske Partis statsfjendtlige Stræben«. — Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 79, Mackeprang, S. 94, og Rapport fra Quaade Nr. CLXIX af 8. November 1875, trykt nedenfor i Tillæg S. 506. Se ogsaa Nr. 1235.

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 79. Hähnsen II, Nr. 953. »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 312—13.

²⁾ Se Nr. 1169.

Ufortrødenhed og Taalmodighed, med mindre han er vis paa at De selv anseer det for rigtigst at røre ved Sagen. Gjør mig altsaa den Tjeneste at lade mig med et Ord vide, hvorvidt dette Sidste er Tilfældet, — De vil da faae Anmodning om at søge en Samtale med Statssecretairen; dersom De derimod i det Hele anseer det for i videste Forstand at være unyttigt at gjøre et saadant Skridt, saa vil Ministeren skrive til Dem at han efter at have læst Deres Rapport, anseer det for rettest at lade Sagen ligge. —

Vi have forresten her meget ubehagelige Forlangender fra Heydebr. om Udlevering af en Mængde slesv. Værnepligtige, c. 50, og om Fastsættelse af skarpere Regler end hidtil. — Det er ikke morsomt at have med alle disse Sager at gjøre.

Grev M. befinder sig ikke rigtig vel og vil reise til Bregentved paa nogle Uger. Jeg haaber at det vil give sig.¹⁾

Quaades Papirer. U. A.

P. Vedel.

1228. Grev Knuth, Legationssekretær i Paris, til Udenrigsminister Grev Moltke.

Monsieur le Comte,

Paris, 24 septembre 1875.

Ignorant si Votre Excellence reçoit le journal dans lequel à été publié l'article signé par M. Léouzon Le Duc, que j'ai l'honneur de joindre ci-près,²⁾ je me permets de Lui trans-

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 91.

²⁾ Det vedlagte Ud klip af »Le Soir« indeholder en længere Artikel af L. Léouzon Le Duc: »Chronique des cours et des chancelleries. Une question gênante«. Det hedder heri, at ligesom der er Spørgsmaal, som Fyrst Bismarck ønsker at holde aabne, er der andre, som han let vil kunne bringe ud af Verden, og til disse hører først og fremmest det slesvigske. Skønt Afslutningen af dette Spørgsmaal vilde være en Prøvesten for Oprigtigheden af Bismarcks Politik i Almindelighed, vil det næppe ske ved en simpel Opfyldelse af Paragraf 5. En inspireret Artikel i »Gazette des chemins de fer allemands« viser hvilken Løsning, man kan vente: intet vil hindre Tyskland i at befri sig for dette generende Spørgsmaal, da Østrig ingen Interesse har deraf, da »Frankrig af 1866« er dødt og da Traktater aldrig opfyldes til Punkt og

mettre cet article. Il s'est trouvé inséré dans le numéro du journal »le Soir«, qui a paru hier soir et qui porte la date d'aujourd'hui. Il est rare de trouver dans la presse française, depuis les désastres dont la France a été atteinte elle-même, des réclamations de ce genre, rappelant autrement que tout à fait en passant, que la question du Slesvig est toujours une question ouverte, restée irrésolue par le non-accomplissement de l'article V du traité de Prague. Aussi est-ce plutôt pour la rareté du fait que par toute autre considération, que je prends la liberté de signaler à l'attention de Votre Excellence un raisonnement qui, en dépit de tout ce qu'il contient d'assertions fondées et de faits avérés, ne saurait certainement pas tirer à conséquence en quoi que ce soit. Mieux que personne Votre Excellence saura juger, jusqu'à quel point la supposition émise par M. Léouzon Le Duc, à la fin de son article, mérite d'attirer Son attention.

Knuth.

Depeche Nr. 36, modtaget 27. September 1875.

Prikke. I samme Retning peger Begivenhederne i Slesvig: efter Kong Oscars Besøg i Berlin, som havde vakt Haabet hos Indbyggerne i Hertugdømmet og genvakt Interessen i hele den europæiske Presse, har den tyske Regerings Voldsomheder og Forfølgelser taget endnu stærkere Fart. Tilkendegivelser af dansk Sindelag straffes med Fængsel eller Bøder, den dansktalende Befolkning faar tysktalende Embedsmænd, en Protest-Adresse (fra Juni 1875) bliver konfiskeret og Underskriverne forfølges, Udvisninger finder Sted, Skoler og Foreninger lukkes, Besøg fra Danmark afvises (Sønderborg-Affæren 4. Juli). Derigennem vil den tyske Regering svække det danske Element, ligesom den for et Par Uger siden til Regeringsraaden i Nordslesvig har forespurgt, om man var saa forberedt, at man kunde gaa over til tysk Undervisningssprog i de Skoler, hvor Dansk hidtil havde været brugt. Ved at gøre Undervisningen ensartet i baade de dansk- og tysktalende Dele af Slesvig, vil Bismarck opnaa, at Spørgsmaalet om Nationalitet ophæves, og at kommende Vanskeligheder vil kunne tilskrives den Omstændighed, at Indbyggerne ikke er til at regere, og at de er ophidsede dertil ved Pragfreden. Den eneste Udvej vil da blive, at Slesvig simpelthen ganske annekteres, og Pragfreden har dermed mistet sin Brod.

1229. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 7. Oktober 1875.

Kjære Kammerherre.

For det første sender jeg Dem to Postanvisninger paa til- sammen 150 Rbd. som Grev Frijs beder Dem tilstille Helms fra ham — da det væsentlig skyldes Deres Anbefaling at han faaer denne Understøttelse har Grev Fr. troet at turde bede Dem have den Uleilighed at besørge den videre til ham.¹⁾

Dernæst er Molzen her for Tiden og arbejder ved alle Midler for at opnaae en Forlængelse af den Frist der er givet nogle Tydske til at opfylde Pengebetingelsen for at opnaae Concession paa Gjedserbanen.²⁾ Han har fortalt Con- seilspræsidenten at »Tilstaaelsen af denne Concession vilde forberede Opfyldelsen af Pragerfreden«, idet denne Jern- banesag ligger Regeringen meget paa Hjertet og det vilde være Beviset ligeoverfor den off. Mening i Tydskland paa at Danm. er velsindet etc. etc. Han har som Bevis for at det

---

¹⁾ Svend Henrik Helms, eksaminatus juris, tysk Dr. phil. Opholdt sig i mange Aar i Tyskland beskæftiget med litterær og journalistisk Virksomhed, udgav dansk-tyske Ordbøger, oversatte Bøger fra Dansk og skrev Afhandlinger om danske kulturelle Forhold. Var Translatør og Tolk i Dansk og en Tid lang Sekretær i det danske Generalkonsulat i Leipzig, hvor han, i Tungsind efter sin Hustrus Død, begik Selvmord 27. Juni 1878, 62 Aar gammel (Dagbladet 1. Juli 1878).

Bevarede Privatbreve mellem Quaade og P. Vedel (1875) viser, at Helms, der allerede i 1848 havde gjort Quaades Bekendtskab i Berlin, virkede for at oplyse den tyske Almenhed om de nordslesvigske For- hold etc. og paa forskellig Maade har nydt Understøttelse, bl. a. af Grev Frijs privat. Helms synes at have været en velmenende og hæder- lig Mand.

²⁾ Generalentreprenørerne Julius Stichel og Carl Riesebeck fra Ber- lin fik 20. Maj 1874 Koncession paa Anlægget af en Jernbane gennem Falster i Forbindelse med en Havn ved Banens sydlige Endepunkt, paa Betingelse af, at den fornødne Kapital blev garanteret inden et vist Tidspunkt. Det viste sig imidlertid umuligt at skaffe Pengene, og An- lægget maatte foreløbigt opgives. — Den nævnte Frist var sat til 1. Ja- nuar 1875. (J. Hansen: Det Lolland-Falsterske Jernbaneselskab 1874—99, S. 36 f.). — Sml. Hähnsen II, S. 426 Noten.

virkelig interesserer Regeringen viist Breve, hvorefter See-handlung lover at laane Concessionærerne 2 Mill. til Anlægget osv. Det hele er jo efter min Mening en tyk Løgn og noget fuldkomment Nonsens. Conseilspræsidenten har imidlertid ønsket at høre Deres Mening om der er det mindste Datum for at troe at Regeringen virkelig interesserer sig for denne Banes Tilblivelse, navnlig saaledes at denne Interesse kunde influere paa politiske Ting. Med andre Ord: betyder Seehandlungs event. Deeltagelse Andet end at man finder Sikkerheden god for et Pengelaan?

Endelig Grev Moltke! Ja, det var forfærdeligt hurtigt det gik. . . . Om Fredag Morgen var han død.¹⁾ . . .

Intet er endnu bestemt om Efterfølgeren. Imellem os sagt, er jeg imidlertid vis paa at Baron Rosenørn træder ind igjen. Endnu er hans endelige Samtykke ikke erhvervet men af mine Samtaler med ham, tør jeg antage at Sagen vil være arrangeret paa Lørdag, idet man vil lade Begravelsen først foregaae.

I næste Uge reiser Dronningen med Prindsesse Thyra til England under Navn af Comtesse Falster. Jeg veed ikke om Kongen senere følger efter. Det vilde maaskee være heldigst om han ikke gjorde det, thi jeg frygter for at Rigsdagsforhandlingerne ville blive meget slemme. Ministeriets Stilling er mislig og er det sandt hvad man siger, at hele Venstre med H. Lethreborg i Spidsen bereder sig til Kamp til det Yderste, at Scavenius med sine Folk er ilter, og endelig at Klein med sine Tilhængere ligeledes vil gjøre Opposition, seer det just ikke glædeligt ud.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

---

¹⁾ Udenrigsminister Lensgreve Frederik Georg Julius Moltke-Bregentved døde d. 1. Oktbr. 1875.

1230. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Direktør
P. Vedel.

Stockholm, 8. Oktober 1875.

Kjære Hr. Direktør.

Erindrende mig nogle Samtaler i Foraaret i Anledning af Kong Oskars Ophold og videre Reiser, antager jeg, at det muligt kunde interessere Dem at høre det Indtryk, Giers¹⁾ har modtaget af Besøget i Petersborg, hvorom han meget uforbeholdent har yttret sig til mig, selvfølgelig under den Forudsætning, at hans Yttringer ikke kom videre. Dette Indtryk gik i Korthed ud paa, at en vis Kulde eller Tilbageholdenhed havde været ganske tydelig i Keiserens Væsen for Alle, der kjende dette nøiere. Ved Siden af den meest empresenterede Høflighed med Hensyn til Alt, hvad den officielle Modtagelse af Nabo-Souverænen kunde fordre, var der en bestemt Grændse, hvor denne standsede og Hjerteligheden udeblev. G. havde nemlig den 2^e Dag lagt Mærke dertil og været saa frapperet deraf at han var kommen paa den Tanke, at Noget var passeret, en Yttring faldet eller desl. som havde bragt Keiseren en garde. Denne Stemning forekom ham ogsaa at være den almindelige i den keiserlige Familie, med Undtagelse af Keiserinden som viste mere uforbeholden Venlighed og syntes at være mere under Hs. Ms. charme. Giers yttrede ogsaa, at medens Keiser Alexander i det Hele med Paaskjønnelse har iagttaget den Tilnærmelse til Rusland, der i flere Retninger giver sig tilkjende fra Sverigs Side i de senere Aar, og for Ex. lod sig influencere deraf i Spørgsmaalet om de finske Studenters Deltagelse i Upsala Mødet, hvor den ved Festen paa Drottningholm udbragte Toast for ham ligefrem havde voldet ham Glæde,²⁾ — saa havde Mødet med Kong

¹⁾ Nikolai Karlovitsch de Giers (1820—95), russisk Gesandt i Stockholm 1872—75.

²⁾ Ved en Fest for Deltagerne i det nordiske Studentermøde, som Oscar II 8. Juni 1875 afholdt paa Drottningholm, udbragte Grev Henning Hamilton en Skaal for Oscar II, Kristian IX og Alexander II.

Oskar nu neppe føiet noget personligt Element til; Giers troede ikke det var lykkedes at knytte et personligt Forhold som vilde pleies videre og bære nogen Frugt. Forresten havde G. ikke talt med Keiseren om Besøget efterat det var forbi; han vidste ikke om Kong Oskar havde bragt noget politisk Thema paa Bane til ham; men til flere andre Personligheder, navnlig Jomini, havde han ladet Ytringer af politisk Indhold falde og derved navnlig appuyeret paa sine Følelser for Danmark; han havde med Hensyn til det slesvigske Spørgsmaal bestemt henpeget paa et Tronskifte som en Begivenhed hvoraf *han* ventede sig bedre Chancer for en Løsning. Dette er som sagt hvad Giers har meddelt mig. De vil formodentlig bedre end jeg vide om hans Iagttagelser stemme med Andres. Tilsyneladende have Kong Oskar og Svenskerne ikke følt at der manglede Noget i Modtagelsen; de sagde sig Alle lige henrykte. . . .

F. Bille.

P. Vedels Privatpapirer.

1231. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 12. October 1875.

Kjære Vedel,

. . . Hvad Molzens Bestræbelser for at opnaae en Forlængelse af den de Hr. Stichel og Riesebeck satte Frist angaaer, saa er min Dom derom ganske den samme som Deres.¹⁾ Paastanden om at Concessionen til Anlægget af Gjedserbanen vilde forberede Opfyldelsen af Pragfreden, er et Argument som fuldstændig ligner Personen. Han veed at Alt hvad der staaer i Forbindelse med hiin Fred slaaer ned i Danmark, og da han ligeledes veed, at hans tidligere /: dog efter hvad

¹⁾ Se Nr. 1229.

jeg veed, for længe siden ophørte :/ Forhold til herværende politiske Personer, har været en Kjendsgjerning, saa har han saameget mere Tillid til Argumentets Virkning. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1232. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence,

Berlin, 16. October 1875.

De veed hvor tilfreds jeg tidligere altid har følt mig ved at tjene under Deres Ledelse, og vil altsaa forstaae, hvormeget det idag har glædet mig at modtage Bekræftelsen paa de private Meddelelser, jeg allerede havde erholdt om at der var Udsigt til at De atter vilde overtage Udenrigsministeriet.¹⁾

Jeg haaber at Forholdene i og udenfor Landet maae udvikle sig saaledes, at De faaer Løn for det Offer De herved bringer. . . .

Quaade.

Oreby.

1233. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn, efter 16. Oktober 1875.]

Kjære Hr. Kammerherre!

Det var med en særlig Glæde at jeg for nogle Dage siden modtog Deres venlige Brev af 16de dennes, thi det indeholdt et yderligere Beviis for de gode Følelser ligeoverfor mig, som jeg sætter saa megen Priis paa at finde hos Dem, og som De allerede tidligere ved saa mange Leiligheder har viist at De nærede for mig. Jeg beder Dem derfor herved at modtage min bedste Tak derfor. Det var med ganske eiendommelige Følelser og ikke uden store Betæneligheder at jeg paatog

¹⁾ Baron O. D. Rosenørn-Lehn udnævntes d. 11. Oktbr. 1875 til Udenrigsminister.

mig det Hverv, som Kongen ønskede at betroe mig efter min Formands ligesaa sørgelige og beklagelige som uforudseete Død. Naar jeg imidlertid ikke destomindre overvandt disse, da laae Evnen dertil for en stor Deel deri, at jeg kunde vende tilbage til Samvirken med Mænd paa hvem jeg altid havde sat saa høi Priis, og fra hvem jeg i sin Tid med Beklagelse skiltes. At jeg tæller Dem med blandt disse behøver jeg næppe at forsikkre Dem om. I alle Tilfælde lover jeg mig megen Glæde af vor Samarbeiden i diplomatisk Retning, hvad enten min Forbliven paa Skuepladsen bliver af længere eller kortere Varighed, og hvad enten det maatte falde i vor Lod i den Tid at løse nogen af de store Knuder eller ikke. . . .

O. D. Rosenørn-Lehn.

Quaades Papirer. U. A.

1234. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjære Excellence,

Berlin, 8. November 1875.

Bladene have i den senere Tid talt en heel Deel om Kongens Reise, nemlig om hvorvidt Hs. M. ved denne Leilighed ogsaa vilde komme til Paris, og dette Spørgsmaal har ogsaa her været Gjenstand for Conversation. Jeg har, naar jeg er bleven spurgt om Hs. M.stæts Planer, selvfølgelig ikke kunnet svare Andet end at jeg Intet vidste. Nu ymtes der imidlertid her om at Kongen og Dronningen paa Tilbagereisen fra England skulde ville aflægge et Besøg i Paris, og Personer, som jeg troer ville os vel og som bedre end jeg er istand til, i en Sag som denne, at fornemme hvad man tænker i herværende officielle Kredse, antyder, at et Besøg af Kongen af Danmark i Paris i nærværende Øieblik vilde i Berlin blive udlagt som bestemt til at være et Modstykke mod Kongen af Sverrigs sidste Besøg her.

Jeg har for mit Vedkommende ikke antaget at noget saa-

dant enten officielt eller incognito Besøg i Paris var paa-tænkt, — et aldeles ukjendt Besøg, som Ingen erfarede Noget om, vilde jo være umuligt; men jeg troer dog, at jeg vilde forsømme hvad jeg anseer for min Pligt, dersom jeg ikke gjorde opmærksom paa hvad jeg efter det Ovenanførte maa antage at man her vilde tænke om et Besøg af Kongen i Paris i nærværende Øieblik. I vor Tid, med den Hang man har til, især paa det politiske Omraade, at gjøre Fluier til Elephanter, maatte jeg frygte for, at hiint Besøg, dersom det, hvad jeg som sagt hidtil ikke har antaget, virkelig skulde finde Sted, vilde være uheldigt for vore herværende Forhold.¹⁾ —

Jeg benytter denne Leilighed til selv at være den første til at beklage, at jeg meddeler saa faae Efterretninger af politisk Interesse. Jeg havde skullet skrive om den tyske Kaisers italienske Reise, men herom har jeg ikke kunnet interpellere Statssecretairen med nogensomhelst Nytte, og da man endnu fører et meget stille Liv her, seer jeg Ingen som kunde give mig tilforladelige Oplysninger; jeg seer ikke engang mine Colleger, og veed altsaa ikke Andet end hvad der staaer i Aviserne. Men det orientalske Spørgsmaal forekommer mig nu at antage noget større Proportioner, og herom haaber jeg snart at kunne udtale mig nærmere, ialfald om hvorvidt denne min Mening om Spørgsmaalets tiltagende Betydning maatte være grundet eller ikke.

G. Quaade.

Brevet, der findes i Quaades Papirer, U. A., bærer en Paategning med Quaades Haand: Ikke afgaaet.

1234 a. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsministeriet.

Berlin, 8. November 1875.

Trykt nedenfor i Tillæg, S. 506.

---

¹⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 959.

1235. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 10. November 1875.

Skjøndt jeg jo trygt kan stole paa at hvad jeg i min Rapport om Svendborgernes Reise til Sønderborg¹⁾ har anført af Bülow's Udtalelser til mig, vil baade for min og for hans Skyld blive behandlet med Forsigtighed, har jeg dog, efter Rapportens Afgang, været lidt urolig i denne Henseende. Jeg haaber derfor, De vil ikke tage mig ilde op, naar jeg, ihvor overflødig det end er, dog beder Dem at vaage noget over, at Intet kommer ud som kunde udlægges som om Bülow ikke havde holdt paa de herværende Embedsmænd. Jeg har ikke Grund til at troe Andet, end at han gjerne vil hjælpe os hvor han kan; men det er, netop ifølge hans tidligere Forhold til os, klart, at hans Udtalelser, i Sager som angaae os, meer end en Andens, kunne blive Gjenstand for Mistydninger.

[*Klager over, »hvor fattig Adgangen til at danne sig en Mening om større polit. Forh. er her«. Ingen veed noget, og Regjeringen vaager med ganske utrolig Skinsyge over, at Intet erfares om, hvad den har isinde.*]

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1236. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

[*Kjøbenhavn,*] Tirsdag 16. November [1875].

Kjære Kammerherre.

Tak for Deres Bemærkning om Svaret i Svendborg-Sagen²⁾ — jeg havde selv ganske været af samme Mening og derfor casset en Concept hvorved Vedkommende meddeltes Ud-

¹⁾ Nr. CLXIX af 8. November 1875, trykt som Tillæg, S. 506—07. Sml. Nr. 1227.

²⁾ Se Nr. 1235.

faldet i Detail. Akterne ere nu henlagte og forøge Tallet paa de Affairer, i hvilke vi nok have opnaaet en moralsk Fordeel, men kun til vor egen Tilfredsstillelse, ligesom den preussiske Geheimeraad der ikke maatte sige til Nogen at han var det. —

Det gjør mig ondt at see at vi figurere paa en lidet behagelig Maade i Pro Nihilo.¹⁾ Personlig vadsker jeg mine Hænder, thi jeg var i Juli 1872 fraværende i Sverig og saae slet ikke Hansen under hans Ophold her. Hovedskylden er hos Klein.²⁾

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1237. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 18. November 1875.

. . . Jeg har ikke seet det Arnimske Skrift; men jeg læste igaar Fædrelandets Artikel om Hansen, og da trøstede jeg mig med at det ikke fremgik deraf, at Hansen selv havde angivet sig som Udsending fra den danske Udenrigsminister.³⁾ . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

¹⁾ Den tidligere tyske Gesandt i Paris, Grev Harry Arnim udgav i 1875 et Flyveskrift »Pro Nihilo«. Heri omtales S. 44 ff. Jules Hansens Henvendelse til Grev Arnim August 1872 »im Auftrage oder doch unter Mitwissen des dänischen Ministers der auswärtigen Angelegenheiten«. Efter Arnims Fremstilling benyttede Bismarck Sagen til at vise sin Misstemning overfor Arnim. Sml. Nr. 1034. Om Jules Hansens Optræden i 1872 se Nr. 1034.

²⁾ Justitsminister Kleins Optræden ved den paagældende Lejlighed belyses i utrykte Optegnelser blandt P. Vedels Privatpapirer.

³⁾ Se »Fædrelandet«s Anmeldelse 15. Novbr. 1875 af Arnims Skrift. Sml. Nr. 1236.

1238. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence,

Stockholm, 25. November 1875.

Jeg veed neppe om jeg behøver at henlede Deres Excellences Opmærksomhed paa den besynderlige Gjenganger-Efterretning, som fra Journalen le Mémorial diplomatique af 13' dns. er bleven optagen i de fleste svenske Tidninger i disse Dage, og som gaaer ud paa at bekræfte de tilforn gjendrevne og allerede halvt forglemte Rygter om den politiske Betydning, det vigtige politiske Resultat af Kong Oskars formodede Forhandlinger i Berlin i Foraaret. I hvert Fald turde det være unødvendigt for mig at dvæle ved denne journalistiske Anakronisme saalænge Intet er mig bekjendt, der kunde laane Meddelelsen nogen ny Interesse. Den svenske Presse har ikke skjænket den videre Omtale; i vedlagte Passus¹⁾ af »Aftonbladet«s franske Revue af 24' dns. findes Efterretningen afviist som blottet for al Troværdighed.

For to Dage siden var det diplomatiske Corps i Stockholm tilsagt til Deres Majestæters Taffel; det tildrog sig Opmærksomhed at Hds. M. Dronningens Helbred, som det i længere Tid har hedt sig, synes at være mindre godt end ønskeligt. Kong Oskar, som derimod nyder en blomstrende Sundhed, underholdt sig efter Tafflet med sine Gjæster, diskuterende »académiquement« Dagens politiske Forhold og Begivenheder; men til en af de Tilstedeværende, Grev Bray,²⁾ — en ung Secretair som midlertidigt bestyrer det tyske Gesandtskab — skulde Kongens Ytringer, efter hvad jeg hører, have været ganske mærkelige. H. M. betonedede nemlig, at han var vel underrettet naar han sagde, at Europas Fred var truet af en imminent Fare, og at Vinteren neppe vilde gaae hen uden at Krigen viste sig staaende for Døren. Det er bleven mig

¹⁾ Findes ikke vedlagt.

²⁾ Legationssekretær Grev H. L. O. von Bray-Steinburg (1842—1913).

sagt, at Grev Bray, som her første Gang havde Leilighed til at samtale med H. M. selv har været i nogen Forlegenhed, hvorledes han burde opfatte Kongens Ytringer, og det er da for mig, som kun paa anden Haand har erfaret det angivne materielle Indhold af dem, heller ikke let at bedømme om H. M. muligt blot har villet fremkaste en Hypothese, — om Paastanden har været en simpel »boutade« — eller om han virkelig skulde mene at have faktiske Støttepunkter for sin Anskuelse; hvilken det da rigtignok i hvert Fald synes overraskende, at han skulde udtale netop saaledes som skeet, medens han ikke antydede noget lignende til den øst-rigske eller russiske Gesandt under sine Samtaler med dem. — For den mindre Indviede synes dog netop den nærværende Situation i Europa mindre foruroligende end tilforn, og for mit Vedkommende var jeg saameget mindre forberedt paa en saa mørk Profeti som jeg af min velunderrettede russiske Collega hører den Forsikkring, at den diplomatiske Action i det orientalske Spørgsmaal skrider frem uden at endnu nogen Uenighed mellem de Stormagter, der deltage i den, truer med at compromittere Formaalet, hvortil Fredens Bevarelse saa væsentlig henhører. — . . .

Depeche Nr. 41.

F. Bille.

1239. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Torsdag 25. November [1875].

Kjære Kammerherre.

Som De vist har bemærket fortælle Aviserne at Moltke har overleveret Marskallen¹⁾ et egenhændigt Brev fra Kongen. Dette er ikke korrekt.

Da Kongen ikke kunde udføre sin oprindelige Hensigt at

¹⁾ Mac Mahon, Frankrigs Præsident 1873—79. Sml. Kriegers Dagbøger VI, 110.

reise over Paris — dels kunde han virkelig ikke finde noget Logis, dels frygtede han ogsaa for at blive Gjenstand for ubehagelige politiske Demonstrationer — sendte Marskallen sin første Adjudant M. d'Abzac til Calais og spurgte om Kongen da ikke paa Hjemreisen vilde komme til Paris, hvilket Kongen dog mundtlig til Abzac afslog paa Grund af Forretninger. Nogle Dage senere modtog Moltke en Note fra Decazes hvori denne i Marskallens Navn udtalte dennes Beklagelse over at Kongen ikke var kommen osv. Denne Note sendte Moltke til Kongen i London, og meddelte os Copie. Der skulde altsaa et Svar. Kongen skrev nu et kort lille Brev paa Fransk til *Moltke* hvori han gjentog sin Beklagelse og bemyndigede Moltke til i Kongens Navn at ud[trykke] denne til Marskallen. Moltke gik saa til Marskallen og udførte Ordren, idet han tillige »af sig selv« viste Kongens Brev der indeholdt et Par høflige Ord til Marskallen.

Moniteuren forklarede sig saaledes: le Comte M. a communiqué au Maréchal une lettre du Roi. Men de andre Aviser begreb ikke ret Nuancen og det heed sig snart comm. une lettre du Roi au maréchal, snart endog remis une lettre autographe du Roi au mar.

Vi tænkte et Øieblik paa om vi skulde rette denne Meddelelse i Berl. Tid. men dels havde Kongens Opgivelse af Besøget der havde faaet en vis Publicitet virkelig stærkt saaret den fr. Regering, saa at vi nødvendig vilde rippe det op igjen, dels saae en saadan Rettelse ogsaa ud som en alt for ængstelig Hensynstagen til Andre, og vi have indskrænket os til incidenter og paa given Anledning at retablere den virkelige Sammenhæng i Samtaler med den østerr. og den ital. Gesandt, der formodentlig nok ville tilfredsstillte Heydebr.'s Videbegjerlighed i denne Henseende. Meget habilt havde Moniteuren ogsaa tilføiet i umidd. Sammenhæng med det Foregaaende at Dronningen og Prinsesse Thyra komme til Paris d. 6te men uagtet det jo er ganske rigtigt, saa stod der naturl. slet intet derom i Kongens Brev.

Jeg har tænkt at det kunde interessere Dem at kjende denne Sammenhæng.

Moltke har gjort aldeles hvad vi her havde ønsket og underhaanden instrueret ham til. Der var intet Paalæg i Brevet om at begjære Audients eller at »communicere det«, men da Kongen instruerede ham til i sit Navn at sige det til Marskallen og Brevet var paa Fransk, laa deri jo implicite Bemyndigelse til at søge Marskallen og at vise ham Brevet. Formodentlig har Kongen selv renskrevet Brevet der iøvrigt herfra var ham sendt i en saadan Form at han havde kunnet indskrænke sig til strax at undertegne det og derfor har Moltke sandsynligvis faaet en kgl. Autograph til sin Samling. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1240. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Confidentielt.

Stockholm, 27. November 1875.

Som Efterskrift til min ærbødige Beretning Nr. 41,¹⁾ hvori jeg omtalte en Yttring af Kong Oskar, der havde vakt nogen Opmærksomhed i det diplomatiske Korps, tillader jeg mig idag at tilføie, at denne Yttring formodes med Grund at støtte sig til Rapporter fra den svensk-norske Gesandt i Petersborg, Hr. Due, i hvis Depecher der ikke altid skal findes den mest nøieregnende Kritik af indhentede Efterretninger og omløbende Rygter. Blandt mine Colleger gaaer Opfattelsen af den øieblikkelige Situation i det Hele taget ud paa, at en fredelig Udjævning af Forviklingerne med Hensyn til Herzegowina har størst Sandsynlighed for sig; kun hos den engelske Gesandt har man bemærket en mindre tillidsfuld

¹⁾ Trykt som Nr. 1238.

Stemning, men er dog mere tilbøielig til at tilskrive Hr. Erskines¹⁾ individuelle Anskuelse dette end Meddelelser om hans Regjerings Opfattelse af Forholdene. F. Bille.

Depeche Nr. 42.

1241. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 28. November 1875.

Tak for Deres Brev af 26de og for de deri indeholdte Oplysninger. Der var her for nogen Tid siden Tale om at Kongen paa Hjemreisen til Danmark vilde aflægge et Besøg i Paris, og da der tillige, af Personer som ere os velsindede, yttredes Frygt for at man vilde betragte dette Besøg som bestemt til at danne et Modstykke til Kongen af Sverrigs Besøg i Berlin i Foraaret, tænkte jeg et Øieblik paa, udtrykkelig at advare derimod, men saa hørte jeg med Sikkerhed fra London, at Kongen vilde reise directe hjem, og jeg kunde altsaa afholde mig fra hiint ikke videre behagelige Hverv.

Jeg skal nu benytte Oplysningerne, *naar det behøves*. Ellers er det bedst ikke at røre ved Sagen og to let well alone. Heydebrand har jo sagtens vidst rigtig Besked, og vil have indberettet derom. At Dronningen og Prindsessen reise over Paris, som der siges at de ville, gjør vel ikke videre til Sagen.

Det er haardt at skulle holde gode Miner i en Retning fra hvilken man faaer saadanne Næsestyvere som den der findes i den her vedlagte Coupon af Nationalzeitung.²⁾ Vel er

---

¹⁾ Edward Morris Erskine (1817—83), engelsk Gesandt i Stockholm 1872—81.

²⁾ Den paagældende Artikel i »National Zeitung«s Aftenudgave 27. November 1875 gengav en Meddelelse fra »Flensb. Nordd. Ztg.« om, at de indledende Skridt var gjort til at indføre tysk Undervisningssprog i Skolerne i den dansktalende Del af Nordslesvig, og knyttede hertil en Bemærkning om, at dermed var Umuligheden af en Forstaaelse med det danske Kabinet om Paragraf V's Udførelse fastslaact.

dette Blad for en Deel paavirket af de egentlige gamle Slesvigholstenere, og Artikler, som den omhandlede, kunne saaledes betragtes mere som eensidige og reent particulaire, end som almindelige Meningsyttringer; men Bladet er dog Hovedbladet for det herskende national-liberale Parti, og dernæst er den Foranstaltning hvorom der tales, allerede i og for sig et meget ildevarslende Fingerpeg. Har nu B[is]-marck Deel i denne Foranstaltning, eller er dette en Foranstaltning som de specielle preussiske Autoriteter træffe paa egen Haand, saaledes som f. Ex. de mecklenborgske Autoriteter kunde handle, dersom Mecklenborg havde faaet Hertugdømmerne? og kunne vi enten i det ene eller i det andet af disse Tilfælde tie stille dertil? Jeg veed ikke ret hvad jeg skal sige hertil, og vilde derfor gjerne indlede en lille Tankeudvexling derom med Dem. Der er jo ingen periculum in mora, og kommer man til det Resultat at maatte handle, kan det altid være godt, først at have seet Sagen fra saamange Sider som muligt.

De maa ikke troe at jeg, ved i mit forrige Brev at tale om gloende Kul, deri har villet lægge en Hentydning til Dem. Jeg veed for godt hvor meget De har at bestille, til at jeg skulde forlange at det skulde være »stik og spil ud« mellem os; og min Yttring var tvertimod, om end anvendt paa et specielt Tilfælde, især fremkaldt ved det meget gloende Kul jeg stadig føler paa mit eget Hoved som Følge af at jeg overhovedet skriver saa lidt hjem.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1242. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Direktør P. Vedel.

Kjære Hr. Direktør.

Stockholm, 2. December 1875.

Jeg fandt igaar Leilighed til at spørge Bj.¹⁾ paa den uskyl- digste Maade af Verden om Noget var ham bekjendt med

---

¹⁾ o: Björnstjerna, den svensk-norske Udenrigsminister.

Hensyn til den i Deres Brev af 26. f. M. berørte Sag; jeg sagde, at et af mine private Breve fra St. Thomas havde for nogen Tid siden talt om den Opmærksomhed, den pr. Fregats Opmaalinger havde vakt,¹⁾ og det var derfor falden mig ind at forhøre om han troede, at Incidensen fra Kongens Reise havde haft Følger. Han svarede benægtende; han troede ikke, at Sagen var bleven berørt eller at den Opfattelse, Beckfr. havde mødt i Kbhvn., var bleven meddelt til Berlin. Han sagde ogsaa at i hans Samtale med Beckfr. fornylig var dette Anliggende bleven nævnt; men han syntes derved kun at have faaet Bekræftelse paa, at Kong Oskar ikke hos vor Konge havde hentet Ideen, og at denne overhovedet ikke kunde tillægges stor Værdi. . . . F. Bille.

P. Vedels Privatpapirer.

1243. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Mandag 6. December [1875].

Kjære Kammerherre.

. . . Jeg har tænkt meget over hvad De skrev forleden²⁾ om tysk Undervisningssprog i Nordslesvig og *tydske* Slesvigere have hertil skrevet for at udtale deres Misbilligelse derover og deres Forventning om at Dmk. dog denne Gang vil protestere mod hvad alle ikke netop fanatiserede Tydske fordømme.

Skulle vi gjøre Noget, bør det jo vel skee før Forholdsreglen definitivt er skeet, og det første Skridt var vel at De talte med Bülow derom og det næste, hvis det ikke hjalp tilstrækkeligt, at De sendte ham en Note. Vi maatte vel paa-beraabe 1) Art. V der saaledes umuliggjøres, 2) alm. Huma-

---

¹⁾ Sml. Kriegers Dagbøger VI, 113, hvor det omtales, at et tysk Krigsskib havde foretaget Opmaalinger ved de dansk-vestindiske Øer.

²⁾ Nr. 1241.

nitet, 3) den Indflydelse en saadan Adfærd vil udøve paa Forholdet mellem Tydskl. og Dmk. til Skade for de ønskelige nabovenlige Forhold.

Hvad vilde Virkningen være, navnlig af en Note af dette Indhold? Jeg frygter for 1) at man da vil nødes til at udtale sig om Art. V og slaaer man den ihjel i Svaret, kan den aldrig mere vaagne op igjen, selv om under forandrede Omstændigheder Preussen kunde ønske at bruge den; 2) at man da i Berlin vil ansee det som en Undsigelse med den Virkning at Forholdet strax blev meget spændt og at man ved given Leilighed vil troe sig berettiget til at sikkre sig imod vort formodede aabne Fjendskab.

Men tie vi stille vil vor Taushed opfattes som en Renunciation og Preussen vil dog i Bevidsthed om sin Uretfærdighed betragte os som beredte paa at gribe den første Leilighed til en Revanche, ja vor Taushed vil maaskee overbevise det endnu mere derom end om vi talte.

Begge Alternativer synes mig derfor næsten lige slemme. Og selv om vi tie, vil saa ikke Rigsdagen og vore Aviser tale og vil det Sprog ikke let blive saaledes at man deraf vil drage meget bestemte Slutninger om vor fremtidige Holdning ligeoverfor Tydskland? De har desuden tidligere udtalt at man i Berlin snarere kan finde sig i en aaben og ærlig Fremtræden end at man synes om altfor christelig Ydmyghed!

Som De veed ere vi her langt fra at være paa det Rene med hvad vi skulle gjøre og jeg vilde derfor være Dem meget taknemlig dersom De vilde discutere Sagen igjennem med mig. Øieblikket er jo i mange Henseender farligt thi Foraaret tegner ikke til at blive roligt — idetmindste hvis jeg skal slutte Noget fra hvad der skrives fra Wien og hvorefter Schweinitz¹⁾ skulde have sagt at alle disse Forslag til Constantinopel er aldeles spildt Møie, da »alle Sluser dog ville aabnes til Foraaret«. Men selv om dette er hvad det er, er der dog

¹⁾ Tysk Ambassadør i Wien.

Tegn nok der vise at vi skulle søge at have alle Seil strøgne og at ligge saa fast fortøiet som muligt, naar et Uveir maaskee snart bryder løs.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1244. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør

P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 16. December 1875.

. . . Efterat have omtalt Formen for en eventuel Indsigelse, anfører De, imod at vi nu skulde tale, at vi ved at gjøre dette udsatte os for at slaae Art. V ihjel, og imod ikke at tale, at vor Taushed vilde blive opfattet som en Renunciation; og idet De bemærker at, hvad enten vi tale eller tie, vil Følgen blive et spændt Forhold, fremhæver De, som særlig Grund til ikke at tie, mulige Udtalelser af Rigsdagen og Aviserne med Følgerne deraf; hvorpaa De sluttelig henviser til den megen Anledning der er for os til at søge at ligge fast fortøiede, naar det Uveir som kan ventes bryder løs. Jeg forstaar Deres Mening at være, at naar dette Uveir kommer, hvilket ogsaa jeg forudseer, maae vi ligge urørt af præjudicerende incidents.

Hertil finder jeg, som sagt, egentlig Intet at tilføie, og dette er Grunden til at jeg endnu er i samme Tvivl som da jeg først skrev til Dem om Sagen. Ja min Tvivl er snarere forøget.

Jeg maa gaae ud fra at man, ialfald for Tiden, ikke vil udføre Art. V efter dens Mening. Jeg kan ikke tage noget andet Udgangspunkt; thi hvis man var villig til en Ordning, om end blot en saadan Ordning som man har betragtet som antagelig for os, havde man Midler nok til at lade os det vide. Det er altsaa klart at, naar vi røre ved Sagen, saa skeer det De siger, og Art. V bliver slaaet ihjel, eller faaer et Slag, hvorefter den vanskelig vil kunne reise sig. Det bedste, eller mindst slette som vilde hænde, var at man i sit Svar gav en Henstilling eller Insinuation om en Forhandling; men dette

vilde næppe være alvorlig meent, ialfald vilde Basis for Forhandlingen blive, om ikke slettere, saa dog ikke bedre end den hvorpaa vi i sin Tid ikke have kunnet bygge videre. Jeg er nemlig enig i at hvad vi gjøre, maa gjøres skriftlig, enten ved Note eller ved Depesche, i ethvert Tilfælde efter en Samtale med Vedkommende; og jeg anseer det for umuligt at give en skriftlig Henvendelse et saadant Indhold, at man undgik at bevirke Andet derved, end at vi ikke ansaaes for at have renunceret.

Spørgsmaalet gaaer altsaa, hvorledes jeg end betragter det, efter min Mening i Virkeligheden ud paa, om vi enten, idet vi tage Tyren ved Hornene, nu strax skulle søge en endelig Afgjørelse, ligemeget hvilken, eller, idet vi troe eller lade som vi troe paa, at man er villig til at komme overeens med os, men at Tiden dertil ikke er kommen, skulle foreløbig finde os i vor Skjæbne og vente indtil man her erkjender og er istand til at gjøre hvad der er Ret, eller indtil vi, under forandrede Forhold, troe os stærke nok til at prøve paa selv at tage os til Rette. Hvad enten vi vælge det ene eller det andet af disse Alternativer, vil ganske vist, saaledes som De siger, en meer eller mindre stærk Forestilling om at vi speculere paa en Revanche, være tilstede hos den paagjældende anden Part; men denne Forestilling vil ikke skrive sig fra idag; thi der findes ikke et tænkende Menneske i hele Tydskland, som, naar han forresten forstaaer hvad der er passeret, ikke baade indseer og veed, at et virkelig cordialt og mod alle Eventualiteter sikkert Forhold mellem Danmark og Tydskland er umuligt, saalænge Art. V ikke er fyldestgjørende udført.

Jeg maa endnu bemærke at hvis vi bestemmer os for en Indsigelse eller Protest, troer jeg at en Depesche vil være en mildere og derfor hensigtsmæssigere Form derfor, end en Note.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1245. Redaktør H. R. Hiort Lorenzen til Direktør P. Vedel.

Magdeborgs Citadel, 18. December 1875.

I de sidste Dage har jeg i de tyske Blade fundet Efterretninger om en af det berlinske Kabinet paatænkt definitiv Løsning af det nordslesvigske Spørgsmaal, som i høieste Grad have forurolet mig. Dette er navnlig Tilfældet med medfølgende Korrespondance til »Weser-Zeitung«. ¹⁾ Min Frygt er derfor saa meget større, som det er blevet mig mere og mere klart, at Bismarck kun har ventet paa et passende Øieblik til at forlange Ophævelsen af Art. V. i Betaling for en Tjeneste, han kan gjøre Østerrig. At dette Øieblik er til Stede, synes overmaade tænkeligt. I min Uro ved jeg intet andet end at skrive til Dem, Hr. Etatsraad; reise kan jeg nu slet ikke, da min Fæstningstid først udløber paa Søndag otte Dage, og heller ikke i den første Tid efter min Hjemkomst. ²⁾

---

¹⁾ Det vedlagte Avisudklip indeholder et Referat af en Meddelelse i »Schles. Zeit.« (omtalt i Note til Nr. 1246) om Artikel V's forestaaende Ophævelse: Et Telegram til »Morning Post« paa Grundlag af denne og en anden Artikel i »Schles. Zeit.« har vakt ikke ringe Uro i danske Regeringskredse. At det ministerielle Organ »Dagens Nyheder« forsikrer, at den danske Regering intet kender til saadanne Hensigter hos Preussen, er uden Betydning, da Preussen, om det skulde ønske at bringe det nordslesvigske Spørgsmaal ud af Verden, ikke vilde henvende sig til den danske Regering, men kun til Kabinettet i Wien, — hvis da ikke Preussen skulde foretrække »die ganze Frage wegen ihrer Unausführbarkeit eo ipso als erledigt zu betrachten«. Meddelelsen i »Schles. Zeit.« og Indførelsen af tysk Undervisningssprog i Nordslesvig tyder paa, at det nordslesvigske Spørgsmaal er traadt ind i en ny Fase. — Det omtalte Telegram til »Morning Post« gengives i »Dagens Nyheder« 14. December 1875: Fra Berlin telegraferes der i Torsdags [9. December] til »The Morning Post«, at den preussiske Regering forbereder en Note til de europæiske Hoffer, hvori den erklærer, at da det ikke er lykkedes at komme til en Overenskomst med Danmark, maa Kabinettet i Berlin nu anse Udførelsen af Paragraf 5 som umulig og vil skride til en fuldstændig Inkorporation af hele Slesvig.

²⁾ Redaktør H. R. Hiort Lorenzen var for en Artikel i »Dannevirke« bleven idømt 8 Maaneders Fæstningsarrest, som han afsonede i Magdeburg d. 22. Febr.—25. Decbr. 1875.

Vel ved jeg, at jeg ikke kan sige Dem noget nyt, ei heller drister jeg mig til at paatvinge Dem gode Raad, som jeg ikke har. Men som Sagerne for Øieblikket staae, da jeg ved, at der i mange Kredse i Kjøbenhavn hersker stor Ligegyldighed for vor Sag, og at der kun bestaaer saare liden aandelig Forbindelse mellem vore ledende Kredse og dem i Kjøbenhavn — Regeringen kan der selvfølgelig slet ikke være Tale om — turde jeg nok tiltage mig Frihed til at raabe til Dem hernede fra mit Fængsel: Vogt Danmark! Pas paa Fjendens Rænkespil! Det vilde være en frygtelig Ulykke for os, om vi mistede det Palladium, under hvis Beskyttelse vi hidtil have kunnet føre Kampen for vor Existens. Kasserens Art. V, da ville vi faae et Knæk, som aldrig vil forvindes. Stemningen er i Forveien mat, hvad der ei er saa forunderligt efter tolv Aars Forløb, under hvilke vi ingen Tilvækst have havt af unge Kræfter, da disse alle ere udvandrede til Kongeriget; men den vil blive modløs og forhaabningsløs, naar hin Plan lykkes. Det maa ikke skee! Den danske Regering kan ikke lade det skee — hellere finde sig i hvilken som helst Løsning end faae vor Sag strøget af den europæiske Dagsorden, hvorpaa den allerede nu kun staaer alt for svagt og utydelig skreven. Enhver anden Løsning aabner Mulighed for en Forandring under heldigere Kaar, men slaaes Spørgsmaalet ihjel med de andre Magters stiltiende Samtykke, da er det ikke mere til at kalde til Live — fordi Gjenstanden, den danske Nationalitet — i en halv Menneskealder til vil være ude af Verden. Der vil lyde et »Sauve qui peut!« over hele Nordslesvig, som vil forfærde Dem, og Udvandringen til Kongeriget vil tiltage efter en fortvivlende Maalestok. Jeg siger ikke for meget, naar jeg paastaaer, at vi om ti Aar ikke ville være istand til at sende en Krüger til den tydske Rigsdag. Omvende sig vil ingen gjøre, men Danskheden vil døe bort, den vil tabe sin Ytringskraft Aar for Aar. Og har det danske Slesvig gennemgaaet denne Proces, hvad er saa Nørrejylland værd? Er det da ikke kun et Tidsspørgsmaal, naar det gaar samme Vei?

Hvor er saa Danmark? Det har altid staaet klart for mig, at Danmarks hele Fremtid afhænger af Nordslesvigs. Bliver dette i Tydsklands Vold, da er ingen Magt istand til at standse Tydsklands Fremtrængen imod Nord. Gjør Tydskland derimod et, om end kun lidet, Skridt tilbage, da har det anerkjendt Danmarks Berettigelse, og da er dette frelst fra Undergang, men heller ikke før. Vi Sønderjyder kunne jo drage bort, naar vi ikke længere kunne holde det ud under Preussen — og det vil som sagt skee med mange, naar alt Haab er ude — men vi kunne ikke nu opgive vor Stilling, fordi vi vide, at Hærens Gros er tabt, naar Forposterne ei gjøre deres Skyldighed. De af os, der see lidt ud over den egne snevre Synskreds, vide, og have en levende Følelse af, at vi forraade Danmarks Sag ved at forlade vor egen.

Jeg ved, at vor Sag, for saa vidt den skal varetages fra Danmarks Side, først og fremmest hviler i Deres Haand, og at det hovedsagelig afhænger af Deres Initiativ, om der foretages energiske Skridt til Fordel for os. At saadanne ville blive foretagne, naar De holder Øieblikket for kommet, derom nærer jeg ikke blot ikke den ringeste Tvivl, men jeg har jo Deres Løfte derpaa under en bestemt Eventualitet, den tyske Keisers Død. Men er det nærværende Øieblik ikke en ligesaa bydende Leilighed? Tillad mig, Hr. Etatsraad, at fuske Dem i Faget! Mishager mit Brev Dem, da har De Kaminen ved Haanden. Der har ofte været tale om at anraabe samtlige Magters Mægling ved en dansk Kollektivnote. Hvis der nu er *periculum in mora*, og jeg frygter saare derfor, skulde Øieblikket til et saadant Skridt da ikke være kommet? Og maatte det ikke foretages med den størstmulige Ostentation? saaledes at det gjaldt Knald eller Fald! Hvad kan der tabes derved, naar det mislykkes, mere end der mistes, naar intet skeer? Danmarks Anseelse lider intet ved et diplomatisk Nederlag i Sammenligning med hvad Folket mister ved en Amputation for evig. Endnu hænge vi om end kun ved en tynd Traad sammen med vort Folk og vort Land, men søn-

derrives den sidste Sene, da døde vi, og Danmark kan ei leve uden os. — Selv om der ved et slikt Skridt intet positivt Resultat opnaaedes strax i Retning af en Grændseregulering, saa lod det dog nok tænke sig, at Bismarck veg tilbage fra sit Forsæt. Saa megen Tilslutning kan Danmark dog endnu nok vente at finde i England og Rusland, om disse ere aldrig saa stærkt beskjæftigede i Orienten, at de kunde bevæges til at gjøre alvorlige Forestillinger i Berlin imod en Ugyldigheds-erklæring af en Traktat, som efter folkeretlige Regler slet ikke kan sønderrives, da Trediemand — om man vil Nord-slesvigerne eller Danmark — derved have erhvervet Rettigheder.¹⁾ Men skal der skee noget, da staaer det klart for mig, at der intet Øieblik er at spille, thi Bismarck er ikke den Mand, der betænker sig længe. Troer han, Æblet er modent, da plukker han det, naar Gartneren ikke passer paa. Jeg ved jo vel, at det meste er Løgn af, hvad der staaer i »Weserzeitung« om Danmarks Halsstarrighed osv., at der ingen diplomatiske Underhandlinger har været ført om vor Sag i næsten otte Aar; men Aegidi²⁾ og Konsorter have saa længe havt Magten til at bagvaske Danmark, at vi ere stærkt i Færd med at miste de Sympathier, hvorved vi tidligere have kunnet glæde os. De kunne efter min ringe Mening kun gjenvindes ved en rask og energisk Handling fra den danske Regerings Side. Lader man nu Bismarck i Ro og Mag arbeide, saa lykkes hans Plan, derom kan der ingen Tvivl være. Er det hans Forsæt at søge Dispensation for Artikel V i Wien, da er Andrassy ikke i Stand til at sige nei, saa afhængig er Østerrig i dette Øieblik af Tydskland. Og sidder man i Kjøbenhavn imedens med Hænderne i Skødet, da vil hverken Gortchakow eller Derby see Anledning til at røre sig for vor Skyld.

---

¹⁾ Sml. P. Vedels Udtalelser om denne Ret 16. Juli 1867, trykt som Nr. 325, Akter I, S. 534.

²⁾ Dr. L. K. Aegidi var Legationsraad i det tyske Udenrigsministerium og havde særlig at gøre med Pressen.

Tilgiv mig nu, Hr. Etatsraad, dette Udbrud af min Fædrelandskjærlighed, som jeg ikke har kunnet holde tilbage her fra min ensomme Celle hvor jeg i Maaneder har grublet over mit Lands ulykkelige Skæbne og været tvungen til en passiv Rolle, der saa lidet harmonerer med mit varme Blod. De *kan* kalde dette Brev paatrængende, men De *vil* ei gjøre det, fordi De maa vide, at jeg sætter Hensynet til Fædrelandet over alle andre Hensyn. Modtag da disse Linier med den samme Velvillie, hvormed De altid har mødt mig, naar jeg, tynget af Bekymringer, er kommen til Dem for at søge Trøst og Husvælelse. Om fire Maaneder kommer jeg til Kjøbenhavn til min ældste Søns Konfirmation, og naar jeg da som sædvanlig berøver Dem en af Deres kostbare Timer, haaber jeg af Deres Mund at høre, at De ikke har været altfor misfornøjet med denne min Henvendelse til Dem.

Næste Lørdag Nat aabnes mit Fængsels Døre for mig, og saa tager jeg atter fat paa mit vante Arbeide, forhaabentlig med bedre Held end i Aar, thi Aaret 1875 har været saare trangt for mig, hvad Friheden angaaer.

Jeg beder Dem leilighedsvis formelde Hans Excellence Baron Rosenørn-Lehn min ærbødige Hilsen.

P. Vedels Papirer.

H. R. Hiort Lorenzen.

1246. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Onsdag [29. December 1875].

. . . For det Første har De hørt Noget der bestyrker det Rygte i Aviserne for nogen Tid siden, om at Preussen vilde erklære Art. V for annulleret?¹⁾ Jeg vil ikke her nævne hvad

¹⁾ »Dagbladet« 14. Decbr. 1875 meddeler, at »Augsburger Allgem. Zeit.« i de Forholdsregler, den tyske Regering i den sidste Tid har truffet til Nordslesvigs Germanisering, ser et Bevis paa, at man i Berlin ikke længere betragter Pragerfredens Artikel V som eksisterende.

der bringer mig til ikke at troe derpaa, men kun gjøre den modsatte Bemærkning at det er uforklarligt hvorledes denne Notits kunde samtidig fremkomme paa flere Steder uden at det var efter Ordre. Endvidere kunde man jo tænke sig at Preussen gjerne vilde have reent Bord for det Tilfælde der jo dog engang indtræder at der finder et Thronskifte Sted.

Men i alt Fald er det vigtigt at betænke at man maaskee længes efter en Leilighed til officielt at erklære sig løst fra Art. V, og er det Tilfældet er det jo en Grund mere til at afgjøre det Spørgsmaal som vi nylig have corresponderet om, i Retning af Taushed, thi talte vi, gav vi jo netop den forønskede Leilighed.

Mit andet Spørgsmaal er: hvorledes forstaaer De Bism.s usædvanlige Blidhed mod Kamret? Nogle sige at han manøvrerer for at løsne en Deel af det nation.liber. Parti fra Lasker for af den og af conservative Fractioner at danne en ny Majoritet. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A. — Brevets Dato maa efter Svaret, trykt som Nr. 1247, at dømme være d. 29. December 1875.

1247. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 31. December 1875.

Tak for Deres Brev af iforgaars. . . .

Hvad de tvende Spørgsmaal angaaer som De omtaler, saa er det ganske vist ikke let at svare derpaa; der skulde maaske Tid dertil, og navnlig Søgen om Oplysning og Vei-

---

»Augsb. Allg. Zeit.« henviser i samme Forbindelse til en Korrespondance fra Berlin til »Schlesische Zeit.«, hvori det hævdes, at Preussen i en Række Aar har søgt at ordne det nordslesvigske Anliggende, men er blevet hindret heri af den danske Regerings Halstarrighed. Heller ikke den nordslesvigske Befolkning har paaskønnet de preussiske Autoriteters Bestræbelser, og Preussen er saaledes omsider blevet tvunget til at betragte Artikel V som udførlig. — Sml. Nr. 1245.

ledning ved Raadførsel med andre; men jeg ved i Forveien, at dette ikke vilde føre til noget. Enhver har saa meget med sig selv og med sit eget at gjøre i den nu i alle Forhold herskende Usikkerhedstilstand, at man, til hvem man saa henvender sig, aldrig faaer andet Svar end tvivlende og almindelige Talemaader. Jeg vil derfor strax meddele Dem mine Tanker, forbeholdende mig senere at komme tilbage derpaa.

Jeg har ikke hørt Noget som skulde bestyrke Avisernes Rygte om at man her vilde erklære Art. V for annulleret. Jeg anseer Rygtet for opstaaet som Følge af de slesvigske Autoriteters Hensigt, at indføre tydsk Underviisningssprog i de slesvigske Skoler. Imidlertid er denne Hensigt jo et meget ildevarslende Tegn, da det ikke er rimeligt at den er undfanget eller bliver realiseret uden Centralregjeringens Deeltagelse; og at *jeg ikke har hørt Noget* om en hermed i Forbindelse staaende større Plan, beviser naturligvis Intet. Jeg vedlægger en Aviscoupon som har Hensyn til Sagen. Den forekommer mig at kunne udlægges baade i den ene og i den anden Retning, dog maaskee snarest i en gunstig Retning. Udraabstegnet ved »Slesvig« er jo brugt fordi der er Tale om hele Slesvig, og naar der tilføies at det afhænger af Danmark, i hvilket Forhold det vil staa til Tydskland, saa kan jo fornuftigviis ikke Meningen være, at Danmark selv skulde lægge sine Krav paa en Præsenteerbakke og overlade Tydskland dem som Vederlag for dets Venskab. Men naar man her anerkjender slige Krav, saa tillægger man dem ganske vist dog kun et meget ringe Omfang. Slutningen af Artiklen er efter min Mening rettet paa vore Aviser, hvoraf nogle, især Dagbladet, ofte lade Naturen gaae over Optugtelsen, navnlig naar Talen er om Bismarck. Vi ere, hjemme hos os, ofte en heel Deel for primitive eller ærlige; og det er ikke nok at den danske Regjering behersker sig selv, Nationen og dens Organer maa ogsaa gjøre det.

Jeg kommer nu til Deres andet Spørgsmaal. Det har stedse været min Mening, at det gode Forhold mellem Vedkom-

mende og det paagjældende Parti udelukkende har hvilet paa Hensynet til gjensidig Nytte. Der maatte altsaa komme en Tid, da man fra den ene som fra den anden Side vilde see om man ikke kunde emancipere sig og staae paa egne Been, eller kunde faae den fornødne Støtte andenstedsfra. Saaledes forklarer jeg hvad der nu er skeet. Emancipationen er bleven forsøgt men har ikke kunnet iværksættes; navnlig er den nye Støtte ikke bleven fundet, og det gamle Forhold vedbliver altsaa foreløbig. Hertil har udentvivil, saaledes som De antager, Hensynet til de ydre Forhold bidraget. Ligeoverfor disse Forhold er der ingen Magt i Tydskland som er stærkere, eller villigere til at gaae med, end hiint Parti, og ligesom dette altsaa under visse Eventualiteter kan yde stor, ja maaskee uundværlig Bistand, saaledes er det ogsaa meer end sandsynligt at det under ydre Forvirring og Uro vil være meget medgjørligt og bringe den tydske »gloire« de største Offre.

Over hvem nu hiin Forvirring nærmest skal gaae ud, er vistnok vanskeligt at sige. Frankrig troer jeg, som De, kan være roligt. Man har seet, at Europa ikke vil samtykke i at Frankrig tilintetgjøres. Gud veed ogsaa, hvorledes det gaaer med dette Land: hvorledes det handler med sig selv; stærkt udadtil bliver det ialfald ikke snart. Derimod er Østerrigs Stilling udentvivil ikke god. Jeg troer ikke at Dualismen holder sig i Længden. Dertil vilde udfordres, indadtil, en Resignation og Fornuft, som ikke findes mellem almindelige Befolkninger, og saa maatte desuden Bygningen være tilstrækkelig grundmuret udadtil. Dog troer jeg ikke, at man her endnu eftertragter det tydske Østerrig. Baiern er vel hellerikke i en god Stilling. Men dette Land er jo nu engang og har altid været Deel af Tydskland og skjøndt det er selvstændigere end de andre tydske Enkeltstater saa er det jo dog, som disse, væsentlig mediatiseret. Om dette finder Sted i en lidt høiere eller lidt ringere Grad, har ikke saameget at sige.

Idet jeg nu atter gjennemlæser mit Brev seer jeg, jeg har en dobbelt Grund til at bede Dem om Undskyldning. Deels er min Skrift meget slet og maaskee utydelig, og deels er det jeg har skrevet ikke saaledes, at De faaer noget videre Udbytte af at læse det. Men mit Hoved har været usselt i de sidste Dage, saa at jeg har ondt ved at holde Pennen, og hvad min Dom angaaende den politiske Situation angaaer saa savner jeg paa dette Terrain enhver sikker Veiledning. Man lever overordentlig stille i Berlin og selv Collegerne ere, forsaavidt de vide noget, i høieste Grad forsigtige i deres Meninger. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer. — Det vedlagte Udclip af Norddeutsche Allg. Zeitung, 24. December 1875, lyder:

Eine vom preussischen Kultusminister in den letzten Monaten getroffene, im Uebrigen ganz selbstverständliche Anordnung hatte in der deutschen und englischen Presse zu vielen Expektionen über die Beziehungen Deutschlands zu Dänemark Anlass gegeben. Ein Kopenhagener Korrespondent des »Nord« beschäftigt sich gleichfalls mit dieser Angelegenheit und meint, dass jede neue Betonung des unerschütterlichen Entschlusses Deutschlands, Schleswig(!) zu behalten, in der deutschen Presse immer drohender als die vorhergehende ausfalle. Der Korrespondent steht natürlich auf dem Standpunkt der dänischen Ansprüche. Desto leichter müsste es ihm sein, einzusehen, dass Dänemark zu Deutschland stets in den Beziehungen stehen wird, welche es selbst haben will.

1248. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Torsdag 6. Januar 1876.

Kjære Kammerherre.

I et Brev, som vor gamle Ven M[oltzen] har tilstillet Conseilspr. fortæller han blandt Andet at den første Underretning om den Tanke, hvormom vi sidst samtalede, var givet i Morning Post¹⁾ i Henhold til et Telegram der var afgaaet fra Berlin »Dagen efter Hr. v. Heydebr.s Ankomst der«. Har H.

¹⁾ Sml. Note 1 til Nr. 1245.

virkelig været i Berlin paa sin Reise til Baden? Han sagde til mig da han reiste herfra at han først paa Tilbagereisen fra Baden vilde besøge Berlin.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1249. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 8. Januar 1876.

Jeg er saa at sige vis paa at Vedkommende ikke har været her. I det Hôtél hvor han hidtil altid er taget ind, har man vel ikke bestemt kunnet sige mig, naar han har været der. En siger, han har ikke været der siden Begyndelsen af Februar f. A., en anden siger mig, at det forekommer ham, at han har været der en Dags Tid, men ikke længer, i Sept., eller muligen i Tiden mellem Sept. og Dec. f. A., men at han bestemt veed, at han ikke har været der i Løbet af selve Dec. Maaned. Denne sidste Hjemmelsmand har i mit Paasyn søgt en halv Time i en Journal og i Aviser for de sidste Maaneder, men ikke fundet ham som Gjæst i Hôtellet. Min Kone, som jevnlig og med Nøiagtighed læser Avisernes Fortegnelser over ankommende Reise[nde], har hellerikke seet Vedkommendes Navn paa disse Fortegnelser for de sidste Maaneder.

Jeg har igaar været i U. M. og har ingen særlig Anledning for Øieblikket til at gaae derhen. Jeg vil derfor ikke gjerne nu søge denne Kilde alene for det omhandlede Spørgsmaals Skyld, men jeg kommer vel dog derhen en af Dagene, og jeg skal da søge yderligere Vished.

Hvad siger De om vedlagte¹⁾ Artikel af »Nat Zeit.«? Her

¹⁾ Findes ikke vedlagt, men er rimeligvis lig med en i »Dagbladet« 12. Januar 1876 gengivet Artikel. Artiklen er derefter et Svar paa den nedenfor nævnte Nytaarsoversigt i »Dannevirke«, hvis venskabelige Tone det tyske Blad hilser med Glæde. Bladet beklager, at det nord-slesvigske Spørgsmaal ikke i Tide er blevet ordnet ad fredelig Vej; nu kan det ikke længere anses for aabent. Tør det antages, spørger Bladet, at man i Danmark vil anerkende dette, og at Tysklands og Nordens

seer man Opfordringen reent og klart fremsat om at komme med Præsenteerbakken; men det synes mig forresten ikke at rime med Telegrammet i Morning Post. — Den omtalte Artikel i Dannevirke¹⁾ vil jo rimeligviis nok blive gjengiven i andre Blade, hvor jeg kan læse den; men De vilde dog gjøre mig en Tjeneste ved, om muligt, at sende mig det paagjældende Numer af Dannevirke.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer. — Paaskrift med P. Vedels Haand: Til Oplysning om Upaalideligheden af Moltzens Brev.

1250. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 9. Januar 1876.

Kjære Kammerherre Quade!

. . . Det har glædet mig meget af samme Deres Brev [af 2. Jan.] at see at De ligesom jeg fastholder Haabet om at der engang vil komme en Opreisningens Dag for vort Fædreland — ja give Gud at den maa komme og give Gud at vi maatte opleve at faae den at see oprindel! Uagtet iøvrigt jo den sles-

Interesser ikke længere vil blive opofret i Kampen om et lille Stykke Land? Ingen Alliance vil være saa velkommen i Tyskland, saa naturlig og saa fordelagtig for begge Parter som den mellem de nordiske Lande og Tyskland, ikke mindst paa Grund af Fællesskabet i Religion.

¹⁾ »Tilbageblik paa 1875« (»Dannevirke« 1876 Nr. 1, 3. Januar). Det beklages, at Kong Oscars Forsøg paa at hidføre en Løsning af det nordslesvigske Spørgsmaal ikke er lykkedes. Rygterne om Art. V's Ophevelse er der ingen Grund til at skænke Tiltro; forøvrigt er de danske Sønderjyders Haab om en Genforening med Danmark ikke afhængigt af Art. V's Bestaaen. — Det store Flertal af det danske Folk er ikke længere fjendtligt sindet mod Tyskland. Danmark er i Øjeblikket mere afhængigt af denne Stat end af nogen anden, og den danske Regering maa derfor nødvendigt arbejde for et nabovenligt Forhold mellem de to Stater; desuden maa danske Protestanter med Sympati se paa den tyske Regerings Kamp mod Ultramontanismen. Det sønderjyske Spørgsmaal bør løses ad fredelig Vej. Muligheden for et Ophør af den tusindaarige dansk-tyske Grænsestrid har aldrig været nærmere end nu, da det er overladt til Folket selv at fastsætte Grænsen.

vigske Sag synes ganske at henstaae in statu quo, skal jeg dog ikke nægte at de for ikke længe siden opdukkede Rygter om en paatænkt Declaration angaaende den bekjendte Art. V har foruroliget os Noget her, ligesom ogsaa de Forholdsregler, der fra tysk Side have været trufne med Hensyn paa Underviisningsvæsenet i det nordlige Slesvig. Jeg kjender Deres private Correspondancer i Anledning af disse Punkter, og beroliger mig i al Fald ved at vide at De i særlig Grad har Deres Opmærksomhed henvendt paa dem. . . .

Quaades Papirer. U. A.

O. D. Rosenørn-Lehn.

1251. Udenrigsministerens Foredrag i Ministermødet d. 11. Januar 1876.

I den seneste Tid har den fremmede Presse bragt to Efterretninger af den største Betydning for det slesvigske Spørgsmaals Fremtid, den ene gaaer ud paa, at den preussiske Regering paatænker ved en diplomatisk Deklaration at erklære Pragerfredens Art. V for bortfalden, den anden melder Indførelsen af tysk Undervisningsprog i Nordslesvig som nær forestaaende.

Medens den sidste af disse Efterretninger er autentisk og støtter sig paa den pr. Regerings officielle Udtalelser, er den første derimod kun et Rygte, der hidtil ikke har fundet nogen Bekræftelse. At dømme efter Aviserne og efter Grev Kalnocks Yttringer, veed man i Wien Intet om, at den pr. Regering skulde have den omtalte Hensigt. Gesandterne i Berlin*) og Paris have Intet kunnet indberette derom. I Stockholm og i Rom**) hverken veed man Noget derom eller synes at troe derpaa. Paa samme Maade har ogsaa Grev Derby ud-

---

*) Quaades Brev af 31. Dec. [trykt som Nr. 1247].

***) Billes og Kjærs Breve af 16. og 25. Dec. [Kjærs Brev til Vedel findes i dennes Privatpapirer. Billes har ikke kunnet fremskaffes.]

talt sig til General Bülow*), idet han dog væsentlig støtter sig paa den Betragtning, at det vilde være uforstaaeligt, hvorfor den pr. Regering skulde foretage et saadant Skridt, da den jo allerede er i Besiddelse af al den Handlefrihed i Slesvig, som en udtrykkelig Deklaration skulde gaae ud paa at sikkre den, idet den allerede længe træder op i Slesvig, som om Art. V aldrig havde existeret.

Disse forskjellige Data bevise imidlertid kun, — hvad man vidste iforveien — at Deklarationen endnu ikke er afgivet, og — hvad der ikke kan forbause — at den pr. Regering ikke har confereret med de andre Regeringer om en saadan Hensigt. Ligesaa lidet kan Lord Derbys Raisonnement berolige os. Hvis Preussen virkelig har den bestemte Hensigt, aldeles ikke at opfylde Art. V, vilde det være ganske forklarligt, om det vilde benytte et Øieblik, da Europa er stærkt beskjæftiget af andre større politiske Spørgsmaal, til at bringe denne Artikel ud af Verden, der, om den end for Tiden ikke generer, dog muligen senere kunde volde Vanskeligheder. Og selv bortset fra den Rolle, som den kunde komme til at spille i Tilfælde af en almindelig international Conflikt, ligger det nær at tænke sig, at den tyske Kronprinds, der veed at vi knytte Forhaabninger til hans Thronbestigelse, kan ønske Spørgsmaalet officielt slaet ihjel af den nuværende Keiser, saa at han i sin Tid kan afvise alle Forestillinger ved Hjælp af et fait accompli.

Der er saaledes kun altfor mange Grunde tilstede til, at vi ikke slaae os til Ro med det Haab, at det kun er et tomt Rygte**), og det er vanskeligt at væрге sig imod den Formod-

---

*) Bülow's Rapport af [*Dato mangler. Der menes Depeche Nr. 63, 16. December 1875, utrykt.*]

***) Det kan bemærkes, at Hr. Frost har forsikkert Forskjellige, deriblandt Topsø, at han har faaet Brev fra Hovedredaktøren af Pall Mall Gazette, hvorefter dennes Correspondent i Berlin melder som aldeles tilforladeligt, at en saadan Deklaration paatænkes.

ning, at da det samtidigt er fremkommet i forskjellige tyske og engelske Aviser, som have Forbindelser i Berlin, stammer det ogsaa fra en officios Kilde og nærmest har havt til Formaal at prøve, hvorledes et saadant Skridt vilde blive optaget af den offentlige Mening i Europa. — Destoværre maa det erkjendes, at hvis det har været Hensigten, har den pr. Regering neppe kunnet afskrækkes fra sin Plan ved den europæiske Presses Udtalelser ved denne Leilighed.

Hvad vilde nu Virkningen være af, at den ene eller begge af disse to Efterretninger bleve til Virkelighed?

Vi have længe været paa det Rene med, at den pr. Regering ikke er tilsinds for Tiden at udføre Art. V, thi var den det, havde den forlængst gjenoptaget de tidligere Forhandlinger med os, eller underhaanden ladet os vide, at den vilde modtage et Initiativ dertil fra vor Side eller ialt Fald gjort os et Tilbud à prendre ou à laisser. Men hvad vi hidtil have antaget, var, at om end Bismarck for Tiden hverken kunde eller vilde gjøre Noget ved Spørgsmaalet, havde han dog til Hensigt at holde det aabent indtil et Tidspunkt kom, hvor de indre Vanskeligheder for dets Løsning vare mindre eller hvor de ydre Fordele derved viste sig større. Vi have troet, at Art. V var et Kort, som Kantsleren ønskede at holde paa sin Haand, maaskee ikke med den bestemte Hensigt engang at bruge det, men i Følelsen af at der meget muligt kunde byde sig en Leilighed, i hvilken han kunde have god Brug derfor i en politisk Combination.

Det vilde føre for langt, her at angive de forskjellige Data, paa hvilke vi støttede denne Anskuelse. Kun skulle vi bemærke, at alle Oplysninger stadigt have lydt paa, at Bismarck personlig er vel stemt for en Ordning af Sagen men møder en stærk Modstand hos den nuværende Keiser, at man i Berlin føler en ikke ringe Uro over den russiske Thronfølgers formeentlige antitydske Sindelag og at den Tanke ofte er kommen frem, ved en billig Løsning af det slesvigske Spørgsmaal at forsone ham, at man fuldkommen vurderer Fordelene for

Tydskland af at have Venner i de nordiske Riger og tillige meget vel veed, at man ved Ikke-Opfyldelsen af Art. V ikke blot fjerner Danmark men ogsaa Sverige-Norge fra sig, og endelig at man godt føler, at medens Opgivelsen af den Deel af Slesvig, der nu af hele Verden vides at være dansk, ikke i nogen Maade vilde være et virkeligt Offer for Tyskland, vilde den derimod medføre en betydelig moralsk Fordeel for den tydske Politik i dens Forhold til Europa. At disse Betragtninger virkelig have beskjæftiget Bismarck, fremgaar ogsaa af de confidentielle Meddelelser, som Moltke i Foraaet modtog af Décazes og hvorefter Nordslesvigs Tilbagegivelse skulde være et Led i en stor Combination, ved Hjælp af hvilken han dengang skal have tænkt paa at forsone Frankrig og retablere en Slags Ligevægt i Europa.¹⁾

Den Maade, paa hvilken den pr. Regering i de sidste Par Aar er gaaet frem i Slesvig, kunde vistnok rokke Tilliden til Bismarcks Hensigter men i det Hele var dog endnu derved Intet præjudiceret og hvad der skeete i Retning af Udvisninger og Chicaner, maatte vel snarest t[ilskri]ves Lokal-Øvrighederne. Men anderledes stiller Sagen [sig], naar tydske Undervisningssprog indføres i Nordslesvig, thi det er ikke alene en langt voldsommere Forholdsregel end nogen, der hidtil har været truffet dér, men det er tillige et Skridt, der synes at bevise, at man nu har til Hensigt i Berlin for bestandigt at fastholde Landet til Kongeaaen. Og dog vilde denne Forholdsregel paa langt nær ikke være saa afgjørende som Udstædelsen af den omtalte Deklaration. Thi paa den ene Side vilde Fortrængelsen af den danske Nationalitet gennem Skolen dog kun foregaae langsomt og den vilde først ret vise sig i den næste Generation, og det maa vel tilstaaes, at skeer ikke Tilbagegivelsen af Nord-Slesvig forinden, skeer den aldrig. Paa den anden Side vil Preussen ikke ved denne Foranstaltning definitivt have afskaaret sig Muligheden til

¹⁾ Sml. Nr. 1196.

senere, dersom det paa Grund af ydre Forhold maatte finde det fordeelagtigt, desuagtet at skride til en Udførelse af Art. V, og det lod sig derfor endog tænke, at Bismarck endnu virkelig havde den eventuelle Hensigt, som vi ovenfor have tillagt ham, men dog ikke havde anset det for nødvendigt at modsætte sig, at Cultusministeren gennemførte den omhandlede Forholdsregel, og saaledes allerede nu at reise Spørgsmaalet om en eventuel Tilbagegivelse [sic!].

I begge de nævnte Henseender er en formelig Deklaration langt farligere. Thi der er megen Grund til at frygte for, at den vilde virke i den Grad nedslaaende i Nordslesvig, at alle de Dansksindede, som kun paa nogen Maade kunde, vilde udvandre, og at den danske Nationalitet saaledes hurtigt vilde faae sit Banesaar*). En saadan Deklaration vilde dernæst ikke alene være et uomtvisteligt Bevis paa, at Bismarck for Tiden er betænkt paa for bestandigt at tilbageholde Nordslesvig, men selv om Omstændighederne senere stillede sig saaledes, at han forandrede Mening og fandt det stemmende med Preussens Fordeel at foretage en mere eller mindre fuldstændig Opfyldelse af Art. V, vilde det ved en saadan Deklaration baade indadtil og udadtil være bleven ham saa godt som umuligt at komme tilbage derfra, for ikke at tale om, at vi neppe heller vilde kunne modtage Tilbagegivelsen af en Landsdeel, der ved Udvandring af en betydelig Deel af den danske og ved Indvandring af tydsk Befolkning havde mistet sit nationale Præg. Dog Faren indskrænker sig ikke alene til, at enhver Opfyldelse af Art. V definitivt vilde afskjæres ved en saadan Deklaration. Det kan jo vel være, at selv om denne Artikel ikke ophæves paa denne Maade, ville dog de Forhaabninger, der oprindeligt knyttedes til den, aldrig blive realiserede, men af de Midler, der i saa Henseende staaer til Preussens Disposition, vilde vistnok dette være det farligste og skjæbnesvangreste for os. Allerede nu er vort

---

*) Hjort Lorezens Brev af 18. Dec. [trykt som Nr. 1245].

Forhold til Preussen trods al Regeringens Forsigtighed langt fra at være godt, enhver Erindring om Pragerfreden og ethvert uafhængigt Ord i Pressen eller Rigsdagen noteres omhyggelig i de preussiske officiøse Tidender og man er i Preussen tilbøielig til at troe at Danmark vil gribe den første Leilighed, som maatte vise sig gunstig, til at gjøre fælles Sag med Tydscklands Fjender. Hvad vilde det da blive til, dersom en formelig Deklaration pludselig gjorde Ende paa alle vore Forhaabninger, og man i Regeringen, Rigsdagen eller Pressen her maaske lod sig henrive af sin naturlige Følelse til Udtalelser, som omhyggelig vilde blive noterede i Berlin? (Det er uundgaaeligt at den danske Regering ved sin Holdning maatte vise, hvor stærkt den berørtes ved en saadan Akt, og der er al Grund til at frygte for at Rigsdagen og vor Presse vilde føre et saadant Sprog, at man i Tydsckland vilde ansee det for en naturlig Sikkerhedsforanstaltning, saasnart en Krigsfare truede Landet, at gjøre Danmark uskedelig ved idetmindste at besætte Jylland.

I det Hele kan man vistnok sige, at enhver Overensk[omst] med Preussen paa Basis af Art. V, hvorlidet end det [Stykke] Land var som gaves os tilbage, vilde være langt fordeelagtigere for vort fremtidige Forhold til Tyskland — ja selv en stiltiende Ikke-Opfyldelse af denne Artikel vilde langt fra ikke være saa farlig som en saadan voldsom Ophævelse).¹⁾

Gaae vi nu over til det næste Spørgsmaal, hvad den danske Regering kan gjøre for at hindre, at disse truende Muligheder indtræde, blive Svaret at vi destoværre saa godt som slet intet Middel have til at influere paa Sagens Gang.

Ethvert Skridt, som vi foretage i Berlin, vil ikke kunne gavne men tvertimod meget let fremkalde, hvad vi netop søge at undgaae. Hvis den pr. Regering finder det hensigtsmæssigt at gjøre sin Besiddelse af Nord-Slesvig definitiv, vil den ikke forandre denne Beslutning paa Grund af nogen

¹⁾ Stykket: (Det er uundgaaeligt . . . voldsom Ophævelse). er sat i en blaa Blyantsparentes og tillige overstreget.

Forestilling, kommende fra os, thi vi kunne hverken imponere Preussen, eller overtale det eller gjøre det noget Tilbud, som kunde bevæge det. Men ikke nok dermed! *Enten* nærer Bismarck den eventuelle Hensigt, som vi hidtil have tillagt ham og som vi ovenfor antydede, at man maaskee endnu kunde forene med Indførelsen af tydsk Skolesprog i Nordslesvig: i saa Tilfælde vilde en Henvendelse af os sætte ham i den Nødvendighed at erklære sig om Betydningen af Art. V og han vilde da sandsynligvis see sig tvungen til at erklære den for uvirksom. *Eller* han virkelig har den Hensigt at ophæve den ved en diplomatisk Deklaration. I saa Tilfælde er det meget rimeligt, at han finder Vanskeligheder ved at kunne motivere et saadant Skridt, thi Paaberaabelsen af de i 1867 forsøgte Forhandlinger vilde dog vistnok ikke findes tilstrækkelig. Men en Henvendelse fra os vilde da netop komme ham vel tilpas, thi han kunde opnaae sin Hensigt, simpelthen ved at svare os, at man forlængst havde betragtet sig som løst fra denne Forpligtelse, og da indskrænke sig til at meddele denne Correspondance til Efterretning ved andre Hoffer.

Andre Regeringer, navnlig England, Østerrige og Rusland, kunde maaskee udøve nogen Indflydelse paa Preussens Beslutninger men navnlig under nærværende Omstændigheder *ville* de neppe opbruge den paa vor Sag. Men selv om vi kunde forskaffe os deres Bistand, maatte deres Optræden skee med den største Varsomhed for ikke at skade os istedetfor at gavne. Enhver maatte egentlig afpasse sine Forestillinger efter sit særegne Forhold til Preussen, og England alt-saa f. Ex. fremhæve Hensigtsmæssigheden af, at Tydsklands Forhold til Danmark var godt, dersom den europæiske Fred engang kunde blive truet, Rusland maatte paaberaabe Familieforbindelse og Østerrige den ubehagelige Stilling, hvori det vilde komme fordi det var Medcontrahent i Pragerfreden. Men selvfølgelig vilde vi ikke kunne diktere Magterne Formen for deres Optræden, men maatte indskrænke os til at

anmode dem om ganske ialmindelighed at udtale deres Haab om at Preussen ikke vil brusquere det slesvigske Spørgsmaal, og i samme Forhold en saadan Udtalelse holder sig til generelle Udtryk, taber den i Virkning. Men dertil kommer endnu, at enhver Henvendelse af andre Magter i Berlin, om end i ringere Grad, kan medføre de samme Misligheder som vi ovenfor fremhævede som rimelige Følger af en Henvendelse af os, nemlig respektive at sætte Bismarck i den Nødvendighed at skulle udtale sig om Art. V eller at give ham Leilighed til at erklære den for ugyldig. Bestemmer man sig altsaa til Forsøget, maa man sørge for at det skeer med den største Forsigtighed.

Det er muligt at Sverige baade var meest tilbøielig og bedst istand til at kunne yde os Tjenester ved denne Leilighed. Paa den ene Side vilde det være en Fordeel at det er ganske desinteresseret i den alm. Politik, paa den anden Side giver Kong Oscars Samtaler i Sommer med Bismarck naturlige Tilknætningspunkter, som andre Regeringer savne. Det kan vel endelig antages at Kong Oscar oprigtigt vilde opfylde et saadant Hverv og dertil benytte sine personlige Forbindelser med Keiserprindsen. Der vilde imidlertid ganske vist være andre Vanskeligheder at overvinde, hvis denne Vei skulde vælges, og det er vel derfor tvivlsomt, om der overhovedet kan blive Spørgsmaal om at anvende den.

Koncept med P. Vedels Haand, dateret 31. December 1875, men Dateringen er overstreget. — En noget ændret Koncept findes blandt P. Vedels Privatpapirer i en Konvolut med P. Vedels Paategning: Om Preussens Forhold til Art. V. 1875.

1252. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre, [Kjøbenhavn,] 13. Januar 1876.

Som De vil see af Dagbladet for igaar have vi her curiøst nok ikke modtaget det paagjældende Nummer af Danevirke.

Idag indeholder Dagbl. et Slags Svar til Nat. Zeit., der ikke i alle Henseender tilfredsstiller mig men som jeg dog synes er holdt i en rolig Tone.¹⁾ Saavidt jeg veed det, vil Artiklen gaa over i den lithograferede tyske Correspondance²⁾ der her udgives, saa at den vel bliver gjengivet i tyske Aviser.

Det Spørgsmaal som vi have corresponderet om, har været Gjenstand for Forhandling i Ministerraadet og Beslutningen blev negativ. Motiverne ere udviklede i et Aktstykke der ligger til Akterne. Fra ingen Side have vi faaet nogen Bekræftelse paa Rygtet i Aviserne, men adskillige herværende Gesandter troe personligt paa at det vel kunde være en ballon d'essai.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A. — Paa Brevets tredje Side findes Udkast til Svar med Quaades Skrift.

1253. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Gesandterne i Stockholm, Wien og St. Petersborg.

Kjøbenhavn, 14. Januar 1876.

Som Deres Højvelbaarenhed vil erindre, udbredte i Begyndelsen af afvigte Maaned Rygtet sig pludselig om at den preussiske Regjering skulde have til Hensigt ved en diplomatisk Deklaration at erklære Pragerfredens Art. V for at være bortfalden. Dette Rygte fremkom først i en engelsk Avis, der antages for at have officiøse Forbindelser i Berlin, og det gjentoges derpaa af forskjellige tyske Tidender i det Væsentlige i ganske overensstemmende Form. Senere er Rygtet vel faldet hen, men uden dog fra nogen Side at være blevet modsagt, idet Artikler, som tydeligt bære Præg af at være inspirerede, i det Høieste have antydet, at Øieblikket til at fremkomme med en saadan Erklæring endnu ikke var kommet. Uagtet det ganske vist er muligt, at det omhandlede Rygte kun er en Formodning, som nærmest er fremkaldt ved den Beslutning, den

¹⁾ En Artikel: »Danmark og Tyskland« i »Dagbladet« 13. Januar 1876.

²⁾ Sml. Nr. 1052.

preussiske Regjering har taget, om at indføre tydsk Undervisningssprog i Nordslesvig, er der saaledes dog kun altfor megen Grund til at antage, at den preussiske Regjering virkelig tænker paa ved en bequem Leilighed, der muligvis snart kan vise sig, ogsaa i Formen at annullere den paa-gjældende Traktat-Artikel, og til at betragte Avisernes Meddelelse som en Prøve, man i Berlin har ønsket forinden at anstille om, hvorledes den off. Mening i Europa vilde optage et saadant Skridt.

Jeg behøver ikke nærmere at paapege, hvorfor Indtrædelser af en saadan Eventualitet vilde være en stor Ulykke for Danmark. Foruden at berøve os ethvert Haab om, at den preussiske Regjering godvillig vilde skride til en endog kun indskrænket Opfyldelse af Art. V, vilde en saadan pludselig og udtrykkelig Ophævelse ogsaa sætte den kongelige Regjering i den vanskeligste Stilling. Thi ligesom den selv vilde see sig nødt til at udtrykke sin Opfatning af et saadant Skridt, saaledes er det ogsaa at forudsé, at baade Rigsdagen og den danske Presse vilde udtale sig paa en saa skarp og uforbeholden Maade om Tydsklands Færd ligeoverfor os, at vort Forhold til den preussiske Regjering vilde blive meget stærkt berørt deraf og vor Stilling ikke alene i Tilfælde af en europæisk Krig men ogsaa uden Hensyn til denne Mulighed vilde blive yderst mislig, idet vi maatte forudsé, at den preussiske Regjering forlangte Indskrænkninger i vor Presselov osv.

Selvfølgelig staaer det ikke i vor Magt ved nogen direkte Henvendelse i Berlin at bringe den preussiske Regjering til at opgive denne Hensigt, dersom den virkelig nærer en saadan, og det vilde endog være forbundet med stor Fare paa denne Maade at søge at erfare, hvorvidt en saadan Hensigt existerer. Det Eneste, der kan gøres af os, er med Forsigtighed at udforske, hvorvidt andre Regjeringer have bragt Noget i Erfaring om Sagen eller kunne forskaaffe sig Kundskab derom i Berlin, og i saa Henseende maatte det nærmest være Spørgsmaal om den russiske Regjering, til hvis Anskuelser man i

Preussen rimeligvis fortrinsvis vilde have Grund til tage noget Hensyn, og om den østerrigske Regjering, med hvilken man dog sandsynligvis af formelle Grunde maatte sætte sig i Forbindelse, før man ophævede en Artikel, der nærmest træder frem som en traktatmæssig Forpligtelse mod Østerrig.

¹⁾Uagtet jeg af den herværende russ. og østerr. Gesandt veed at de ikke have modtaget nogen Meddelelse fra deres Regjeringer, som antyder at disse have beskjæftiget sig videre med denne Sag, har jeg dog anseet det for rigtigt at instruere de kgl. Gesandtskaber i Petersborg og Wien til mundtligt at bringe den paa Bane hos Udenrigsministeren, foreløbig dog kun for at erfare, hvorvidt han veed Noget om en saadan formodet Hensigt hos den pr. Regjering eller om han er villig til paa passende Maade at skaffe sig nærmere Underretning derom, idet jeg forbeholder mig, hvis det maatte vise sig at Rygtet virkelig har været begrundet, da at gjøre Sagen til Gjenstand for en udførlig og formel Henvendelse til de forskjellige Regjeringer for ved deres Hjælp at søge at virke paa den pr. Regjering.

Paa Sagens nuværende Stadium gjælder det saaledes væsentlig kun om at bringe det til størst mulig Vished hvorvidt Preussen nærer den ovenomtalte Hensigt, saaledes at den kun venter paa en Leilighed til at udføre den. Da den kgl. Regjering tilfulde kjender den varme Interesse som Kong Oscar og hans Regjering altid have følt og ofte have viist for at et godt Forhold kan udvikle sig mellem os og Tydskland, vil det ikke forundre General Björnstjerna, naar jeg ved D. H.s Mellekomst henvender mig til ham med Anmodning om at han vil søge ad de Veie, som staae til den sv.-norske Regjerings Disposition, men uden at paaberaabe nogen Anmodning herfra, at forskaffe mig den Oplysning som jeg ved denne Leilighed sætter saa stor Priis paa at erholde. Det er mig bekjendt, at De allerede har talt i Forbigaaende med Generalen om dette Rygte og at han dengang ikke vidste

¹⁾ I Randen: alene til Bille.

Noget der kunde tjene til at bestyrke eller til at svække det, — jeg tør antage at De i denne tidligere Samtale vil have en passende Tilknytning til en yderligere og at General Björnstjerna ikke vil finde Betænkelighed ved at imødekomme vort Ønske.

¹⁾Uagtet jeg af Grev Kalnoky véd, at han ikke har erfaret Noget fra Wien, der tyder paa, at hans Regjering har beskæftiget sig med Sagen, og jeg har Grund til at formode, at han efter den Anledning, som jeg har givet ham, har skrevet til Udenrigsministeriet for at henlede dets Opmærksomhed paa det omtalte Rygte, har jeg dog ikke villet undlade ogsaa igjennem Dem at søge at udforske dette Punkt.²⁾ Jeg ønsker derfor, at De, uden at paaberaabe Dem udtrykkelig Ordre derom, skal spørge Grev Andrassy, om han kjender Noget til en saadan Hensigt hos den preussiske Regjering, og i benægtende Fald, om han ikke underhaanden kunde høre Grev Karolyis Mening derom. De kan tilføje at De véd, at man herhjemme har været urolig over de Antydninger, som vare fremkomne i Aviserne, og hvis Virkeliggjørelse vilde frembringe en meget vanskelig Stilling for Danmark og, hvad vi tør antage, ligeledes vilde være Østerrig ubehagelig.

Som Deres Højvelbaarenhed sér, ønsker jeg for Tiden væsentlig kun at danne mig en saa paalidelig Mening som muligt om det Spørgsmaal, hvorvidt den preussiske Regjering virkelig nærer den Hensigt at benytte den første Lejlighed, der maatte synes den gunstig, til udtrykkelig at annullere Art. V. Skulde dette vise sig, vil jeg være betænkt paa at gjøre Sagen til Gjenstand for en udførligere og mere formel Henvendelse til de forskjellige Regjeringer for ved deres Hjælp at søge at virke paa den preussiske Regjering.

³⁾Uagtet jeg confid. har erfaret af Baron Mohr. at han ud-

---

¹⁾ I Randen: alene til Falbe.

²⁾ Sml. utrykte Rapporter fra Grev Kálnoky til Grev Andrassy af 5. og 6. Januar 1876 (Staatsarchiv, Wien).

³⁾ I Randen: alene til Vind.

førlig har skrevet til sin Regering¹⁾ for at henlede dens Opmærksomhed paa de særdeles mislige Følger, som et saadant Skridt vilde have, har jeg dog troet ogsaa igjennem Dem at burde forsikkre mig om, hvorvidt den russ. Regering besidder mere eller mindre positive Oplysninger om, hvorvidt den pr. Regering virkelig nærer den Hensigt ved den første Leilighed der forekommer den gunstig, at erklære Art. V for at være bortfalden. Jeg beder Dem derfor mundtligt at bringe dette Spørgsmaal paa Bane til Statskantsleren og forsaa vidt han ikke veed Noget, da confidentielt at udtrykke for ham, hvor stor Priis den kgl. Regering vilde sætte paa, at han underhaanden gjennem den russ. Gesandt i Berlin vilde søge at erfare Noget desangaaende. Hvad jeg for Tiden væsentlig ønsker er saaledes nærmest kun at danne mig en bestemt Mening om, hvorvidt den pr. Regering har den omtalte Hensigt, thi først naar dette maatte vise sig, vil jeg være betænkt paa at gjøre Sagen til Gjenstand for en udførligere og mere formel Henvendelse til de forskjellige Regeringer for ved deres Hjælp at søge at virke paa den pr. Regering.

Rosenørn-Lehn.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 1. — Udfærdigelsen til Kammerherre Falbe findes i U. A. Ges.ark. Østrig I—II. Politiske Sager 1871—1880.

1254. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Fortrolig.

Wien, 14. Januar 1876.

Deres Excellence!

Under en privat Samtale med Baron Hofmann igaar Aftes, henledede han samme paa de Beretninger, man senest har modtaget fra Grev Kálnoky, og som omhandle den stigende Bevægelse, der skal være bleven fremkaldt i Regjerings-

---

¹⁾ Sml. udateret og utrykt Rapport Nr. 15 fra Mohrenheim, December 1875 (Mohrenheims Papirer).

kredsene i Danmark dels ved Indførelsen af tydsk Sprog i Skolerne i Nordslesvig, dels ved Rygterne om en forestaaende Action fra det preussiske Cabinets Side, for at skaffe Art. V ud af Verden. Baron Hofmann tilbød at gjøre mig bekjendt med ovennævnte Rapporter, og jeg indfandt mig derfor idag i dette Øiemed paa Ministeriet. Grev Kálnoky's Rapport, omhandlende den nordslesvigske Skolesag, var vandret til Grev Andrassy i Pest, hvorimod Baron Hofmann gav mig en senere til Gjennemlæsning i *Fortrolighed*.¹⁾ Grev Kálnoky gjør heri Rede for Samtaler med Deres Excellence og med Herr Geheimelegationsraad Vedel, som have havt det nordslesvigske Spørgsmaals Stilling til Gjensstand, navnlig i Anledning af de senest fremtraadte Artikler i tydske Blade.

Jeg havde alt for flere Uger siden havt Leilighed, til at interpellere Baron Hofmann i saa Henseende, men uden noget Resultat. Han tog atter idag Anledning til at forsikkre mig, at man ikke havde mindste Antydning om, at den preussiske Regjering tilsigtede noget Skridt i den antydede Retning. Hverken havde Grev Károlyi i sine Rapporter berørt dette Spørgsmaal, ei heller havde General Schweinitz der netop havde forladt ham, ladet nogetsomhelst Ord falde derom, hverken nu eller tidligere. Lignende Artikler pleie jo jevnlige et Par Gange om Aaret at fremkomme og gjennemvandre den tydske Presse, saaat de næsten maa siges at vidne om den slesvigske Sags Livskraft. Saaledes gaaer ogsaa vedlagte Notits om Valgene i Nordslesvig igjennem Wienerbladene i disse Dage.

Da Grev Kálnoky hentyder til, at Deres Excellence agtede at tilsende mig nærmere Instruktioner om Spørgsmaalet, udtalte jeg mig kun i kort Almindelighed til Baron Hofmann om Ønskeligheden af en mindelig Udjævning med Preussen.

Depeche Nr. 2.

C. Falbe.

---

¹⁾ Sml. S. 460, Note 2.

Avisudklip, vedlagt Falbes Depeche Nr. 2 af 14. Januar 1876:

In den *nordschleswigschen Distrikten* sind wiederum die Candidaten der Dänen, die Abg. Kryger und Lassen (dieser an Stelle des nach Jütland verzogenen Herrn Ahlmann), in das Abgeordnetenhaus gewählt worden. Seit Annexion der Elbherzogthümer von Preussen haben sich die nordschleswigschen Deputirten in jeder Legislaturperiode geweigert, dem König und der Verfassung den Eid zu leisten. Jedesmal trat die Geschäftsordnungs-Commission des Hauses zusammen und stellte beim Plenum den Antrag, die Abgeordneten vor die Schranken des Hauses zu citiren, mit der Aufforderung zur Eidesleistung. Da die Nordschleswiger diesen Citaten nicht nachkamen, so wurden sie ihres Mandats so lange für verlustig erklärt, bis sie den Eid in vorschriftsmässiger Form abgeleistet haben würden. In der vorigen Session traten die Herren gar nicht in das Abgeordnetenhaus ein, sondern legten unmittelbar nach ihrer Wahl das Mandat nieder. Die Herren Kryger und Lassen gedenken in dieser Session ihren Platz im Abgeordnetenhause einzunehmen, in längeren Auseinandersetzungen sich über die Verhältnisse Nordschleswigs zu ergehen und betreffs des Art. V des Prager Friedens einen entsprechenden Antrag einzubringen. Nach einem Präjudiz wird ihnen indessen bei fortgesetzter Weigerung der Eidesleistung das Wort nicht verstattet werden. Das Haus ist nämlich per Acclamation der von dem damaligen Präsidenten v. Forckenbeck ausgesprochenen Ansicht beigetreten, dass die Herren nicht eher zum Wort zugelassen werden können, als bis sie ihren Eid geleistet haben. Der jetzige Präsident v. Bennigsen ist der Ansicht seines Amtsvorgängers beigetreten.

1255. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 15. Januar 1876.

Jeg har nu havt Leilighed til at spørge baade Bülow og Philipsborn om H[eydebrand] har været her paa Udreisen til Baden, og begge have svaret mig, at de ikke havde seet ham eller vidste Noget om at han skulde have været her, saa at han altsaa kun kunde have været her incognito. Ifølge heraf i Forbindelse med hvad jeg har kunnet erfare i vedkommende Hôtel, forekommer det mig aldeles afgjort at han ikke har været her.¹⁾

---

¹⁾ Sml. Nr. 1248—49.

Jeg finder det mærkeligt, at de kjøbenhavnske Blade ikke holde Dannevirke. Det vilde være interessant at see, om der ikke dog er en Hage ved den Hjort-Lorenzenske Artikel, som »Nat. Zeitung« muligen kunde have overseet. Dette har jeg fra Begyndelsen af troet, og jeg finder det bestyrket ved at »Nat. Zeit.« ikke har bragt en Oversættelse af Artiklen. De andre herværende Blade, som jeg læser, have ogsaa forbigaaet Sagen med fuldstændig Taushed. Jeg synes Dagbladets Artikel den 13de er i det Hele god, især, som De siger, Tønen. Det er just den Tone, hvori man skal tale til Tydskerne, og det var godt om alle vore Blade stedse vilde lægge sig efter at anslaae den. Jeg bemærker ved denne Leilighed, at Dagbladet ikke altid gjør det; maaskee nok, naar det taler i eget Navn; men f. Ex. paa ingen Maade i Correspondancen fra det tydske Rige, hvor Tønen ofte er meget irriterende, navnlig mod Personer.

Det er mig kjært at høre, at det af os tidligere omtalte Spørgsmaal har været Gjenstand for en formelig Raadslagning. Jeg troer Resultatet er det rette; ialfald vilde en Action fra vor Side ikke føre til Noget.

Her er for Øieblikket intet Nyt. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1256. Grev Moltke Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Monsieur le Baron.

Paris, 16 janvier 1876.

J'ai déjà eu l'honneur de mander à votre Excellence qu'ayant demandé au duc Decazes s'il pouvait me donner quelques renseignements au sujet du bruit attribuant au cabinet de Berlin l'intention de se déclarer délié des engagements stipulés par l'article V du traité de Prague, ce ministre m'avait répondu qu'il n'avait rien appris qui confirmât la nouvelle donnée par un journal. Je m'empresse aujourd'hui

d'informer votre Excellence qu'ayant posé hier la même question à Lord Lyons,¹⁾ j'en ai reçu absolument la même réponse. Il semble donc, ainsi que le pensent le duc Decazes et Lord Lyons, très improbable que la rumeur dont il s'agit ait quelque fondement. En tout cas il paraît certain qu'aucun des agents diplomatiques anglais n'en a fait mention. Lord Lyons reçoit en effet copie de tous les rapports ayant quelque intérêt qui sont adressés au Foreign Office par les missions de la Reine à l'étranger.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Depeche Nr. 3, modtaget 19. Januar 1876.

1257. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Stockholm, 19. Januar 1876.

Idet jeg har den Ære at anerkjende Modtagelsen af Deres Excellences Skrivelse Nr. 1 af 14de dns., undlader jeg ikke at indberette, at jeg har meddelt General Bjørnstjerna Deres Excellences deri omtalte Ønske: at blive bekjendt med hvad de svenske Gesandter i Udlandet maatte kunne bringe i Erfaring vedrørende det i Skrivelsen omhandlede Anliggende.

Udenrigsministeren lovede med stor Forekommenhed at ville tilskrive Gesandterne i denne Anledning og instruere dem til med al mulig Forsigtighed at undersøge Oprindelsen til de af mig paapegede Artikler i den udenlandske Presse.²⁾ General Bjørnstjerna gjentog forøvrigt for mig ved denne Leilighed, at ikke en eneste Depeche fra Udlandet hidtil med et Ord havde omtalt det reiste Spørgsmaal; og han syntes for sit Vedkommende temmelig overtydet om, at der ikke burde

¹⁾ Richard Bickerton Pemell Lyons, 1st Earl Lyons (1817—87), engelsk Ambassadør i Paris 1867—87.

²⁾ Sml. Nr. 1262.

tillægges hiin Correspondance til en engelsk Tidende,¹⁾ den Betydning, som jeg havde antydet at den kunde besidde.

Depeche Nr. 1, modtaget 21. Januar 1876.

F. Bille.

1258. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 20. Januar 1876.

Da Deres Højvelbaarenheds Depeche Nr. 2 af 14. dennes²⁾ fuldstændigt besvarede det Spørgsmaal, som indeholdtes i min Instruction Nr. 1³⁾, vilde det være uforfødt yderligere at udføre denne, og jeg har derfor telegraferet dette til Dem under Dags Dato. Jeg beder Dem derimod ved Leilighed at takke Grev Andrassy for de beroligende Oplysninger, som Baron Hoffmann har taget Initiativet til at give Dem, samt anmode ham om ikke at tabe vor Interesse i denne Sag af Sigte, men ogsaa fremdeles at underrette Dem om, hvad han fremtidig maatte erfare om den preussiske Regjerings Hensigter med Hensyn til Pragerfredens Art. V.

Rosenørn-Lehn.

U. A. Ges.ark. Østrig I—II. Politiske Sager 1871—1880. — Depeche Nr. III.

1258 a. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 20. Januar 1876.

Ayant reçu votre no 2 je vous prie de ne pas donner suite à mon no 1.

Rosenørn-Lehn.

Telegram, indleveret i København 20. Januar, modtaget i Wien s. D. — U. A. Ges.ark. Østrig I—II. Politiske Sager 1871—1880.

¹⁾ Sml. Nr. 1245.

²⁾ Nr. 1254.

³⁾ Nr. 1253.

1259. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

[Kjøbenhavn,] Fredag 21. Januar 1876.

Kjære Kammerherre.

Dannevirke holdes her meget almindeligt men trods det gode tyske Postvæsen skal det ikke alene være dennegang at et Nr. udebliver. Medaillen har jeg gjort hvad jeg kunde for at hindre og forskjellige Ministerier have forstaaet at undgaae at den besluttedes.¹⁾ Men Kongen vilde det og paa vore Bemærkninger fra URM. svaredes at den tyske Kronprinds her skal have sagt at en saadan Medaille vilde ansees som ganske naturlig i Tydskl. — ret som om det var en Garanti for at slesvigske Lokaløvrigheder ikke ville udjage Personer der bære den osv. — Det vil man ikke begribe i Kr. M., hvor man ligeledes vil tage os det meget ilde op at vi ikke ville lade Dem indbyde de Paagjældende i tyske Aviser.

Allevegne fra modtage vi nu Forsikkring om at det bevidste Rygte ikke har nogen Grund, idetmindste slet ikke har været bragt under Omtale. Hvad der forekommer mig mest beroligende er hvad min forrige Nabo Husaren²⁾ har meddelt i den Retning efter en fortrolig Samtale med sin Ven Landraaden.³⁾

Jeg har advaret Topsø mod »Correspondenten fra det tyske Rige« — De veed jo vel nok hvem det er? Bræstrups gamle Protégé.⁴⁾

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

¹⁾ Det synes at dreje sig om Uddeling af danske Krigsmedaljer i Slesvig. Sagen havde gennem flere Aar været Genstand for Overvejelser i Statsraadet. Jfr. Kriegers Dagbøger V, S. 119, 168, 247, 345 og VI, S. 197 f., 203 (Febr. 1877). Se ogsaa Nr. 1293 og 1295.

²⁾ Husaren: Maaske F. F. Kiær (1825—93), der efter at have været Rytterofficer, 1872 blev Diplomat og havde boet Rosenvængets Parallevej 3, tæt ved P. Vedel.

³⁾ Landraaden: Maaske O. D. H. Kiær (1823—99), Amtmand (Landraad) i Haderslev.

⁴⁾ Sml. S. 464. Det vides ikke, til hvem der sigtes. Bræstrup er sandsynligvis C. J. C. B. (1789—1870), Politidirektør 1833—63.

1260. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

St. Petersborg, 27./15. Januar 1876.

Jeg har ikke undladt i Henhold til Deres Excellences Depesche Nr. 1 af 14. d. M.¹⁾ at bringe den deri omhandlede Sag paa Bane, og har idag af Herr v. Giers confidentielt modtaget den Oplysning, at den keiserlige Regjerings Opmærksomhed ved en Rapport fra Baron Mohrenheim²⁾ var bleven henledet paa det i den tydske Presse udbredte Rygte, at den preussiske Regjering skulde have til Hensigt officielt at erklære, ei længere at føle sig bunden ved Pragerfredens Art. V. Af de betræffende Meddelelser, som den keiserlige Regjering derpaa havde modtaget fra Berlin, var der imidlertid ei fremgaaet noget Factum til Støtte for den den tydske Regjering tillagte Hensigt.

Herr v. Giers har sagt mig, at han selv ei troede, at Tydskland havde denne Hensigt, og at Kantsleren delte denne Mening. Han var forøvrigt ei istand til at forklare sig Oprindelsen til de omhandlede Artikler, der vel kunde være ballons d'essai eller have en eller anden tendentiøs Karakter; ligesaa tidligere yttret til mig — hvorfor egentlig den tydske Regjering holder dette Spørgsmaal aabent. Haabet om Opnaelsen af andre Fordele hos Tydskland ved at bringe denne Sag i Orden, forekom ham ei begrundet, da Tydsklands Forpligtelse jo var ligefrem fastsat ved Art. V, ligesom Danmarks Ret alene havde sin Grund deri. Ruslands Forhold til Tydskland (og vel navnlig de nuværende politiske Forhold) gjorde, at den russiske Regjering ei vilde kunne ansee det for rigtigt at berøre denne Sag i Berlin. Man er desuden endnu bestandigt her af den Mening, at saalænge det nuværende Regimente bestaaer i Berlin, vil der Intet være at opnaae i denne

¹⁾ Nr. 1253.

²⁾ Formentlig den i Nr. 1253 omtalte.

Sag, der synes at være en idé fixe hos den regjerende Keiser. Men dermed er jo rigtignok ikke sagt, at et Thronskifte i Berlin vil forandre de derværende Dispositioner, eller at det vil falde en ny Keiser lettere at overvinde de Betæneligheder, som den nuværende finder for Udførelsen af Art. V.

Jeg tillader mig at anføre disse sidste Bemærkninger af Herr v. Giers for at constatere, at det keiserlige Cabinet ei har forandret Anskuelse i denne Sag.

Med Hensyn til det nærmest foreliggende Spørgsmaal, da har, som sagt, det keiserlige Cabinet Intet bragt i Erfaring, der tyder paa, at den tydske Regjering har den omtalte Hensigt.

E. Vind.

Depeche Nr. 4, modtaget 2. Februar 1876.

1261. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence,

Paris, 16. Februar 1876.

Jeg undlader ikke at indberette, at jeg efter at have bemærket det hoslagt medfølgende Telegram, som har været publiceret i de franske Blade af 14de ds., og som heller ikke vil have undgaaet det kongelige Udenrigsministeriums Opmærksomhed, har søgt Hertug Decazes for at erfare, hvorvidt den franske Regjering havde modtaget nogen Meddelelse, der kunde bekræfte de Regjeringspræsident Bitter tillagte Ytringer ved den i Telegrammet omhandlede Leilighed, men at Hertugen har svaret mig, at der Intet var kommet til hans Kundskab i saa Henseende.

Lord Lyons, til hvem jeg ligeledes har henvendt mig i samme Anledning, har forsikkert, at der hellerikke i de ham tilstillede Rapporter havde været nogen Hentydning dertil, og at han ikke vilde undlade at underrette mig derom, hvis det skulde blive Tilfældet.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Depeche Nr. 8, modtaget 21. Februar 1876.

Det vedføjede Udklip lyder:

Berlin, le 11 février.

M. Bitter, qui a exercé jusqu'à présent les fonctions de gouverneur provincial du Schleswig, dans un dîner d'adieu que lui ont offert les résidents allemands, a publiquement annoncé que le gouvernement impérial considère la question du Nord-Schleswig comme pratiquement réglée, en tant que la perspective d'un arrangement avec le Danemark est perdue. Les choses resteront donc telles qu'elles sont.

1262. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Herr Baron!

Wien, 22. Februar 1876.

Jeg havde igaar en Samtale med Hans Excellence Grev Andrassy i Udenrigsministeriet og benyttede Leiligheden til at berøre den slesvigske Sag med Hensyn til Grev Kálnokys Indberetninger, hvorom min ærbødige Rapport Nr. 2 af 14de f. M. handler, idet jeg udtalte Deres Excellences Tak for de spontane Oplysninger, som jeg havde modtaget.¹⁾ Grev Andrassy bemærkede, at Grev Kálnoky havde saa stærkt fremhævet sin Rapports *confidentielle* Charakter, at han ikke havde anset sig for berettiget, til at interpellere Berliner Cabinettet angaaende dets Hensigter i dette Spørgsmaal. Hans Excellence bekræftede yderligere, at ingensomhelst Antydning var bleven gjort fra preussisk Side, ligesom han udtalte den Formening, at man neppe i Berlin fortiden turde have tænkt paa, at gjøre et Skridt, som det, at erklære sig løst fra enhver Forpligtelse til Pragerfredens Art. V.s Oplydelse.

Jeg undlader ikke endnu at tilføie, at jeg umiddelbart efter Modtagelsen af Deres Excellences Instrux Nr. III af 20de f. M.²⁾ udtalte mig til Baron Hofmann overensstemmende med samme, og bad ham holde mig au courant med, hvad

¹⁾ Nr. 1254.

²⁾ Nr. 1258.

der muligt maatte tilsigtes fra preussisk Side, hvilket han ogsaa lovede.

Min svensk-norske Collega har senest modtaget fra sin Regering Forlangende om Oplysninger om, hvad der maatte være foregaaet i den slesvigske Sag, idet man hentydede til en vis Uro, som formeentlig endnu herskede i Kiøbenhavn i saa Henseende.¹⁾ Jeg tog ikke i Betænkning, paa Grev Pipers Forespørgsel at meddele ham Hovedmomenterne af hvad, der i saa Henseende var foregaaet.²⁾

C. Falbe.

Depeche Nr. 8, modtaget 25. Februar 1876. — I Randen staar med P. Vedels Haand: Ad acta.

1263. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Stockholm, 23. Februar 1876.

I Fortsættelse af min ærbødige Beretning Nr. 1 af 19. Januar d. A.³⁾, har jeg den Ære at meddele, at General Björnstjerna igaar sagde mig, at han fra Gesandterne i Wien og Petersborg havde modtaget Svar paa den Skrivelse, han i Anledning af vor Samtale om den i Deres Excellences Depeche Nr. 1 af 14. Januar⁴⁾ omhandlede Sag havde ladet dem tilstille; men ingen af disse Missioner havde kunnet give nogen Oplysning af Værdi eller fundet noget Motiv til at tilskrive de paapegede Correspondance-Artikler særdeles Betydning; de havde hverken funden Bekræftelse af et formodet faktisk Grundlag eller for en bestemt Tendens som

---

¹⁾ Ordre fra Björnstjerna Nr. 5 af 11. Februar 1876. Grev Piper svarede i Depeche Nr. 11 af 17. Februar, at Rygtet om Art. V's Ophevelse savnede ethvert Grundlag.

²⁾ Sml. Nr. 1257.

³⁾ Nr. 1257.

⁴⁾ Nr. 1253.

»Føler« fra competente Steder, og General Björnstjerna maatte derfor tro, at den foregivne Efterretning sagtens kun havde været en sædvanlig Tidnings »And«. F. Bille.

Depeche Nr. 10, modtaget 25. Februar 1876.

1264. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm.

Kjøbenhavn, 2. Marts 1876.

Hvad Deres Højvelbaarenhed i Indberetning Nr. 10 af 23de f. M. har seet Dem istand til at meddele mig som Resultat af de Efterforskninger, General Björnstjerna har havt den Godhed at lade anstille i Petersborg og i Wien angaaende den i min Depeche af 14. Jan. omhandlede Sag, stemmer ganske med de Efterretninger, som jeg har modtaget fra de forskjellige andre kgl. Gesandtskaber. Uagtet den samme Uvished altsaa fremdeles hviler over Oprindelsen af dette samtidig fra forskjellige Sider opdukkede Rygte, tør jeg dog antage at man i alt Fald for Tiden ikke tænker paa i Berlin at foretage noget Skridt af den omtalte Natur. Jeg beder Dem udtale for General Bj. i hvor høi Grad den kgl. Regering paaskjønner den varme Interesse for det slesvigske Spørgsmaal, hvorpaa det svensk-norske Udenrigsministerium ved denne Leilighed har givet et fornyet Bevis, og hvormeget vi haabe ogsaa i Fremtiden at kunne stole paa dets Bistand i denne for os saa vigtige Sag.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 2.

1265. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.
Fortrolig.

Deres Excellence!

Berlin, 14. Marts 1876.

Efter i længere Tid ikke at have havt Anledning til at gjøre det nordslesvigske Spørgsmaal til Gjenstand for offi-

ciel Omtale, skal jeg idag tillade mig at meddele en Meningsudtalelse om dette Spørgsmaal, der, som kommende fra en høiere Officeer der nyder en ikke ringe Anseelse i den preussiske Armee, maaskee fortjener nogen Opmærksomhed. Jeg maa imidlertid, forsaavidt Deres Excellence, ligesom jeg, maatte finde denne Udtalelse efter Omstændighederne gunstig, forudskikke den Bemærkning, at jeg, ligesaa lidt ved nærværende som ved tidligere lignende Meddelelser, har til Hensigt enten at vække nye eller at styrke allerede tilstedeværende Forhaabninger, men ikkun Intet at lade uanført af hvad der i herværende Kredse af og til yttres for mig om ovennævnte Anliggende. Ifølge hvad der fra officiel Side stadig foretages i og med Hensyn til Slesvig, og paa Grund af hvad der ikke sjeldent udtales af Autoriteterne om de der for Tiden bestaaende politiske Tilstande, er der vistnok al Opfordring til ikke at fæste for megen Tillid til en godvillig og gratuit eller ikke ved nye politiske Conjunctioner fremkaldt Forandring af disse Tilstande.

Den ovenomhandlede Officeer har stedse viist stor og levende Interesse for Danmark og for det bedst mulige Forhold mellem dette Land og Tydskland, og det blev derfor ikke vanskeligt for mig, da jeg for nogen Tid siden traf sammen med ham, at lede Samtalen hen paa den væsentlige eller rettere sagt eneste Forudsætning under hvilken hiint Forhold kunde bringes tilstede.

Han yttrede da, at han ingen Tvivl nærede om at Danmark og Tydskland med Tiden vilde kunne komme til en for begges Vedkommende antagelig Forstaaelse om Løsningen af det nordslesvigske Spørgsmaal. Der udfordredes ganske vist Concessioner fra den ene som fra den anden Side; men disse Concessioner vilde være ligesaa lette for hver enkelt af de ydende som værdifulde for hver enkelt af de modtagende Parter. For Danmarks Vedkommende vilde der væsentlig være Tale om Concessioner i militair Retning; men medens disse ikkun vilde svare til en fornuftig Politik

og ikke gaae ud over hvad en saadan Politik allerede i og for sig fordrede, vilde de i Tydsklands Øine staae i meget høi Priis. Tiden til en Forstaaelse var imidlertid endnu ikke kommen, men han troede at kjende Kronprindsen af Tydsklands Stemning og at kunne udtale, at denne sikkert vilde være for en for Danmark gunstig Afgjørelse. Han tilføiede, at han ved denne Leilighed vilde gjøre mig opmærksom paa to Mænd som nøde stor Anseelse hos Kronprindsen og som han ansaae for vel stemte mod Danmark, saa at de vilde være baade istand til og villige til at virke i god Retning for dette Land. Disse Mænd vare Chefen for det tyske Admiralitet, General von Stosch,¹⁾ og Chefen for Kronprindsens og Kronprindsessens Secretariat, Herr von Normann.²⁾

Ligesom jeg ikkun har anført disse tvende Navne i største Fortrolighed, og for at de, navnlig i en kommende Tid, ikke skulle være ukjendte, saaledes skal jeg med samme Forbehold saavel som for at lette en Control af min nærværende Meddelelse tilføie, at den Officeer, hvis Yttringer jeg ovenfor har gjengivet, er Chefen for det preussiske 1ste Armeecorps's Stab i Königsberg, Oberst von Verdy Duvernois. Denne var, indtil han for nogle Aar siden kom i sin nuværende Stilling, ansat i den preussiske store Generalstab og befandt sig saaledes dengang i stadig personlig Forbindelse med General-Feldmarschal Greve Moltke.

Med Hensyn til hvad jeg ovenfor har refereret om eventuelle Concessioner fra dansk Side i militair Retning skal jeg endnu sluttelig tillade mig at bemærke, at det af de Samtaler jeg har havt med herværende Militaire om det nu i Danmark paa Dagsordenen staaende Spørgsmaal om overordentlige Foranstaltninger til Landets Forsvar, tydeligt fremgaaer for mig at man her fra officiel Side er af den Mening, at den danske Regjering intet Middel bør forsømme

---

¹⁾ Albrecht v. Stosch (1818—96), 1871—83 Chef for det tyske Admiralitet.

²⁾ Carl v. Normann.

for at gjøre hiint Forsvar saa stærkt som muligt. Man gaaer ud fra at Danmark ikke vil indlade sig i en Krig uden enten ifølge Forbund med en Stormagt, eller med Sikkerhed for at ville erholde Bistand af en saadan Magt, og forudsætter tillige at Tydskland vil være Danmarks naturligste Allierede. Man opstiller da, til et betryggende Forsvar for Danmark, to Hovedfordringer, nemlig deels at Kjøbenhavn er saaledes beskyttet ved fortificatoriske Værker baade tillands og tilvands, at Byen ikke er udsat for at falde for et pludseligt Overfald, og deels, at den danske Krigsmagt til enhver Tid raader over et saa stærkt og fast Brohoved hiinsides Lille Belt, at den er istand baade til at vedligeholde Forbindelsen med Jylland og til at hindre en Fjende fra at beherske bemeldte Sund. Til Begrundelse af disse Fordringer anføres, at i en Krig i hvilken Danmark har en Stormagt til Allieret, vil denne Stormagt, selv om det er Tydskland, eftersom Modstanderen da selvfølgelig ogsaa er en Stormagt, ikke kunne forsvare Danmark, naar dette Land ikke er istand til at yde et længere, eller ialfald et første selvstændigt Bidrag hertil. Ved Siden heraf lægger man naturligviis den største Vægt paa den stærkest mulige Udvikling af Danmarks Søværn, og efter min Opfattelse er det navnlig herpaa at man retter Øiet, naar der tales om Concessioner fra dansk Side i Forbindelse med Spørgsmaalet om Nordslesvig.¹⁾ *Quaade.*

Depeche Nr. 6. — Paategning med Quaades Haand: Sendt ved en sikker Reisende.

1266. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel!

Berlin, 30. Marts 1876.

. . . Der findes i Dagbladet for igaar en lille Artikel, ifølge hvilken den herværende Regjering for Tiden skulde beskjæf-

¹⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 946.

tige sig med det nordslesvigske Spørgsmaal i Anledning af os tillagte eventuelle Hensigter. Herom, og saavidt dette gaaer, kan jeg selvfølgelig Intet sige. Men naar Artiklen derefter omtaler en Efterretning fra Berlin om at Art. V var paa Tale ved Bismarcks Diner i Tirsdags i forrige Uge /: dette skal være Onsdag den 22de, Kaiserens Fødselsdag :/, da troer jeg at kunne sige, at det er reen Gisning. Bismarck sad ved Bordet mellem Karolyi og Odo Russell,¹⁾ og havde Art. V været omtalt med disse To, og de, eller en af dem, havde fortalt det til Nogen, maatte jeg sikkert have erfaret det; og efter Bordet, ved Cigaren, sad jeg umiddelbart ved Siden af Bismarck, og ved denne Leilighed var der kun Tale om indre preussiske Forhold. . . . Jeg troer ikke at man her beskjæftiger sig med Art. V. Det vil sige i den egentlige Centralregjering. Hvad de gjøre i det pr. Indenrigsministerium og i Cultusministeriet, er en anden Sag, og det kan ganske vist være slemt nok.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1267. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre. *[Kjøbenhavn,] 4. April [1876].*

. . . Mange Tak for Deres Notits om at Bismarck ikke havde talt om den Sag, som Dagbladet troede,²⁾ og jeg seer jo nu ogsaa af Aviserne at den anden Historie der stod i Dagbladet for nogle Dage siden reducerer sig til slet Intet.³⁾ Der-

¹⁾ Odo William Russell (1829—84), engelsk Ambassadør i Berlin 1871—1884.

²⁾ Der hentydes til den i Nr. 1266 nævnte Notits i Dagbladet for 29. Marts.

³⁾ Det hentyder vistnok til et Forlydende, der gengives i »Dagbladet« 1. April 1876, om at Kejser Alexander af Rusland i længere Tid vilde tage Ophold i Udlandet og Storfyrsttronfølgeren i Spidsen for et Regentskab overtage Regeringen. 3. April refererer »Dagbladet« en Artikel i et Wienerblad, iflg. hvilken Meddelelsen syntes at savne Grundlag. — Sml. Nr. 1269.

imod var Deres confid. Depeche¹⁾ interessant og forsaavidt lovende men jeg er dog bange for hvad jeg²⁾ skjuler sig i de vage Udtryk om hvad vi skulde gjøre, og saa er jo endelig det Hele kun en Privatmands Indtryk. Grundanskuelsen at det skulde være muligere under en Efterfølger kan jeg ikke begribe, jeg vilde snarere sige, at skal der skee Noget maa det være forinden. Men saa meget er da i alt Fald vist at Sagen ikke er død men tvertimod, som Artiklerne i Nat. Zeit. og Cöln. Zeit. vise, snarere befinder sig i Udvikling. Dagbl. her er efter min indstændige Opfordring til Topsøe bleven moderatere, som jeg haaber at De har bemærket.

Muligvis reiser Kongen i Juli en lille Tour til Petersborg. Reisen gjøres til Søes frem og tilbage. Derimod tillader Dronningen af Sverigs Sundhedstilstand ikke noget Besøg i Stockholm for det Første. Det vilde jo have været behageligt hvis Kongen tillige havde kunnet lægge Veien fra Petersborg over Berlin men det kan jo ikke gjøres uden at han da maatte berøre Art. V for ikke at forstaaes som renoncerende paa den Udsigt, og det vilde jo paa den anden Side være yderst voveligt at tage et saadant Initiativ. — For nogen Tid siden gik her det Rygte at Keiseren af Tydskland tænkte paa at gjengjælde Kong Oscars Besøg, men nu i den sidste Tid er det Rygte faldet hen igjen.

Kan De sige mig om Heydebr. har havt nogen Skuffelser i Berlin? thi han er aabenbart siden sin Hjemkomst i daarligt Humør, uden at jeg kan opdage nogen Grund dertil her. Hvad skal saa Dronning Victorias hastige Besøg i Baden til og Møde med Keiser Vilhelm? Der ymtes Noget om at hun søger en Gemal til sin Datter men det hastede vel ikke saa forskrækkeligt. Og hvad skal saa endelig det betyde at Keiser Alexander dennegang ikke kan reise til Ems uden at have baade Gortchakow og Jomini med?

---

1) Nr. 1265.

2) Fejlskrivning for: der.

Stakkels General Oxholm¹⁾ falder svært af og føler det godt selv. Han har givet mig nogle Papirer vedrørende sine diplomatiske Sendelser, som han vilde nedlægge i Hænder der føle Interesse for Fortiden. Han vil formodentlig engang spørge Dem om han maa udstrække dette ogsaa til et Par Breve som De har skrevet ham til i Embedssager. De vil jo kunne see om de indeholde Noget der har historisk Betydning eller som er af en altfor privat Natur. Men han vil skrive Dem til derom ved Leilighed.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1268. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 8. April 1876.

. . . De har ganske Ret i hvad De siger om den i min confid. Depesche²⁾ omhandlede Sag. Hvis der behøves særlig Popularitet til at ende denne Sag saa synes den Nærværende bedre istand dertil end den Tilkommende; og i ethvert Tilfælde er Tiden os imod, jo længer det trækker hen med Afgjørelsen. Det Eneste som kan bøde herpaa, er at man muligen paa den ene Side efterhaanden og med Tiden i Tydskland faaer bedre Indsigt i hvad der er Ret, medens paa den anden Side Dispositionerne til at gjøre hvad der er Ret fremmes ved en tiltagende god Stemning mellem Nationerne. Imidlertid er det af største Vigtighed at vi see til at blive et ordentligt politisk Individ.

Men afseet fra alt Andet, er der Eet som vi af al Magt maae stræbe efter; og det er at faae en stærk og paalidelig Støtte udenfor os selv. Derfor har det glædet mig overordentligt at høre, at der er Tale om, at Kongen endelig af-

---

1) Overhofmarskal, Generalmajor W. T. Oxholm døde 3. August 1876, 70 Aar gammel. I R. A. findes nogle af hans efterladte Papirer.

2) Nr. 1265.

lægger et Besøg i Petersborg hos Kaiseren selv. Saalænge Art. V er uopfyldt er en sund og cordial Forbindelse mellem os og Tydskland ikke mulig, og vi have da ingen Anden at støtte os til end Rusland. Men en Støtte maae vi have, thi vi ere meget for svage til »die Politik der freien Hand«.

Det er ligefrem, at Kongen ikke kan lægge Veien til Petersborg over Berlin; men det er da ogsaa godt, at han kun gaaer til Petersborg og ikke til Stockholm. Her har ikke været talt om at Kaiseren af Tydskland vilde gaae til Stockholm. . . .

Jeg veed ingen anden Grund til daarligt Humeur for Heydebr., end at han muligen er bleven skuffet ved det sidste Revirement i det tydske Diplomatie. Om han havde ønsket en Forflyttelse f. Ex. til Brüssel, vilde man dog billigviis ikke kunne fortænke ham deri.

At Kaiser Alexander ledsages af Gortchakow og Jomini til Ems, har dog maaske intet Særligt at betyde; ialfald er det maaske tilstrækkelig motiveret ved det tyrkiske Uføre, som, hvis det ikke snart ordnes, udentvivi kan blive meget farligt. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1269. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 12. April 1876.

Kjære Kammerherre.

. . . Det glæder mig meget at høre, at De tillægger Reisen til Petersborg nogen Betydning, thi det har kostet nogen Anstrængelse at faae den bestemt. Den vil skee i Juli eller August hvis ikke Keiserens Sundhedstilstand eller politiske Begivenheder komme iveien. . . .

Rygtet om Keiser Alex.s Retraite¹⁾ synes at beskjæftige Folk

¹⁾ Se Nr. 1267.

meget i Tydskland og jeg erfarer fra en Kilde der sikkert er subjectiv paalidelig men derfor ikke behøver at være tilstrækkelig vel underrettet, at der i den sidste Tid er større Opmærksomhed end før paa Hensigtsmæssigheden af i Tide at gjøre Noget ved det slesvigske Spørgsmaal. Cölner-Zeit. og Nat. Zeit. skulle navnlig i Correspondancer hertil Norden beskjæftige sig dermed. Der er jo imidl. Intet for os at gjøre uden at vente indtil det behager den af hvem det afhænger, at røre derved.

Indadtil troer jeg at Sagerne staae bedre end de Fleste troer. Valgene ville nu vistnok ikke blive bedre, tvertimod troer jeg at Højre vil tabe et Par Stemmer, men det kan jo være ligegyldigt om det er med saakaldte højre Folk eller med venstre at man kommer tilrette naar kun Befæstnings-sagen bringes til et Resultat og i den Henseende troer jeg at et Omslag forbereder sig. Hidtil har Spørgsmaalet om Indkomstskatten gjort Stillingen uklar. Det er nu forbi, da Venstre selv siger at Loven af 1870 vil det ikke have og Alle vide at en ny paa andre Principer baseret Formue- og Indkomstskat ikke kan komme istand før efter aarelange Discussioner og formodentlig ikke engang da. Spørgsmaalet er altsaa tydeligt dette: vil man have et Forsvar eller vil man det ikke. Hidtil have Mange stemt med Venstre fordi det dog tilsyneladende var villigt til at gjøre Noget i positiv Retning. Men nu er en Fraktion (Frederiksen osv.) komne frem med den sande Mening: Intet at gjøre,¹⁾ og dette Parti vil formodentlig vende fuldtalligere tilbage fra Valgene. Dette vil da formodentlig bevirke at den Deel af Venstre som vil et Forsvar (det gamle nationale Venstre, Grundtvigianerne) udskille sig og nærme sig Regeringen og hvis saa denne kan modificere sit Forslag lidt, vil maaskee en Afgjørelse kunne naaes i alt Fald ved Hjælp af en ny Opløsning. — Det er

---

¹⁾ Professor N. C. Frederiksen og Gaardejer Peder Pedersen havde i Folketinget udtalt sig baade imod Venstres og imod Regeringens Forsvarsforslag. (Se Folketingstidende 1875—76, Sp. 1210 ff, 1239 ff, 1343.)

idetmindste saaledes at Udsigterne stille sig for mig, men maaskee er jeg altfor sangvinsk.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1270. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Fortrolig.

Wien, 14. April 1876.

Deres Excellence!

Antydninger, om at den slesvigske Sag paany skulde være bleven bragt paa Bane i Berlin, ere atter gaaede igjennem Bladene, og have givet mig Anledning til, at søge Underretning om, hvad der maatte være den keiserlige Regjering bekjendt i saa Henseende. Det synes herefter, at Grev Schouwaloff under sit Ophold i Berlin har gjort saagodtsom den hele europæiske Situation til Gjenstand for sine Samtaler med Fyrst Bismarck og deriblandt ogsaa Løsningen af den slesvigske Sag. Grev Schouwaloff havde imidlertid kun faaet undvigende Svar: at Øieblikket endnu ikke var beleiligt, at man maatte afvente at see, hvorledes Frankrig stillede sig, forinden man kunde tage nogen Beslutning i saa Henseende. Dernæst hentydede man til, at det muligt laae i Fyrst Bismarcks Plan, at stille som Betingelse for en Ordning af det slesvigske Spørgsmaal, at de tre skandinaviske Riger sluttede i Fællesskab et nøie Forbund¹⁾ med Tydskland som en Sikkerhed for, at de ikke under en eventuel Krig²⁾ mellem dette Rige og Frankrig skulde slutte sig til dette imod Tydskland.

[Bemærkninger af Falbe til hans Hjemmelsmand ang. Sverige-Norges Interesse i Udførelsen af Art. V, de nordiske

¹⁾ I Randen med P. Vedels Haand: Forbund.

²⁾ I Randen med P. Vedels Haand: Neutral.

Rigers Tilbøjelighed til at tiltræde Trekejsersforbundet og dets Fredspolitik og Kejser Alexanders mulige Initiativ i denne Sag.]

C. Falbe.

Depeche Nr. 17. — Paategning med P. Vedels Haand: 2 Afskr. af det Indstregne [o: det her aftrykte] til Berlin og Petersb.

1271. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 24. April 1876.

Deres Højvelbaarenheds Depeche Nr. 17 af 14de April¹⁾ meddeler mig, at Grev Schuwaloff under sit sidste Ophold i Berlin blandt andre svævende politiske Spørgsmaal ogsaa skal have gjort det slesvigske til Gjenstand for sine Samtaler med Fyrst Bismarck, uden at det dog er lykkedes ham at vinde nogen større Klarhed om den tydske Regjerings Hensigter i denne Sag. Da jeg ikke fra andre Sider har modtaget nogen Underretning om en saadan Samtale, vil jeg være Dem erkjendtlig for hvad De senere maatte erfare til Bestyrkelse af ovenstaaende Meddelelse.

Forsaavidt Deres Højvelbaarenhed som Deres egen *private* Mening har udtalt, at den kongelige Regjering kunde findes villig til at tiltræde Trekeiser-Forbundet og dets Fredspolitik, naar der derved kunde opnaaes en Ordning af den slesvigske Sag, kan jeg i den Form ikke have noget Væsentligt at erindre derimod. Dog maa jeg til Deres egen Underretning gjøre opmærksom paa, at de nærmere Bestemmelser i den mellem de tre Keiserregjeringer bestaaende Overenskomst ikke ere den kongelige Regjering saa tilstrækkelig bekjendte, at det vil være muligt at sige, hvorvidt man event. formelig vilde kunne tiltræde den, og dersom denne Overenskomst udelukkende gaar ud paa i Almindelighed at be-

¹⁾ Trykt som Nr. 1270.

vare Freden, vil det neppe være hensigtsmæssigt at give Anledning til at troe, at den kgl. Regjering ikke ogsaa uden udtrykkelig at have tiltraadt det saakaldte Trekeiser-Forbund altid vil være betænkt paa at bevare Fred og Neutralitet i Tilfælde af en Krig i Europa. *O. D. Rosenørn-Lehn.*

U. A. Ges.ark. Østrig I—II. Politiske Sager 1871—1880. — Depeche Nr. 2.

1272. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre. *[Kjøbenhavn,] 27. April 1876.*

Idet jeg forbeholder mig med det Første at skrive Dem til om hvorledes Stillingen her hjemme er efter Valgene der maae forekomme paa Afstand endog værre end de i Virkeligheden ere det — og det vil sige meget — sender jeg Dem idag Afskrift af en Indberetning fra Falbe,¹⁾ der vil interessere Dem. Falbe giver iøvrigt Schuwaloffs Virksomhed i Berlin et Omfang der vist er aldeles ubegrundet. Som en stor Hemmelighed erfares her at Gortch. skal have indbudt Andrassy til at møde sig i Berlin.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A. — Falbes Rapport synes først at være sendt til Quaade med et Brev 6. Maj; sml. Nr. 1276.

1273. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Frijsenborg, 29. April 1876.

Kjære Vedel! Det er ikke for at underholde mig med Dem om de sørgelige Valg²⁾ og den endnu mere virkelige end til-

---

¹⁾ Trykt som Nr. 1270.

²⁾ Ved Valget 25. April 1876 erobrede Oppositionen 15 Kredse fra Højre og opnaaede 74 Mandater mod Højres 27. Af Højres Folketingsmænd faldt bl. a. forhenværende Justitsminister Klein og forhenværende Konseilspræsident Grev Holstein-Holsteinborg.

syneladende Demoralisation i den jydsk Befolkning, men for at gjøre opmærksom paa om det under dette Røre ikke kunde være af Vigtighed at vore Agenter baade i Stockholm, Petersborg, Berlin og London udtalte sig paa samme Maade; De veed at jeg desværre af Erfaring veed, hvor liden Vægt man lægger paa vor Stilling men da det er min paa Iagttagelse grundede Formodning at vore Venner i Øst og nærmeste Frænder fremstille Sagen som om der var Intet iveien kun at Høre var umedgjørligt (Alt for at fiske i rørt Vande, som en Naturtilbøielighed hos ham), som om det danske Høre var noget adæquat med Begreber andetsteds, saa troer jeg at det baade kunde interessere at vide Besked andetsteds, saa at Opfattelsen kunde blive eens i Petersborg og Berlin, og at ikke hvis engang, jeg haaber det maa ikke blive i min Levetid, Venstre skal paa Tabouretten disse ikke skulle fremkomme under Kong Oscars særlige Ægide.

Naar jeg tilskriver Dem herom da er det ikke fordi jeg tvivler om at De har tænkt paa omtrent det Samme men fordi jeg saa godt kan tænke mig ind i at De ved bestandig at tærsk Langhalm og see saa liden fremtrædende Frugt af Deres vedholdende Arbeide, kunde tabe et Øieblik Fortrøstningen til at naar det seer allersortest ud kan man kanskee staae lige ved blaa Himmel, om end enkelte Skyer endnu kunne fare omkring.

. . . De skulde ikke have Lyst til at drikke Brønd i Rosenborghave om Morgenen, thi i saa Fald vilde jeg dog glæde mig til Noget i Rigsdagstiden nemlig at samles hver Morgen med Dem og faae mig en underholdende Samtale.

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

1274. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Gesandterne i St. Petersborg, Wien, Berlin, Paris, London, Rom og Stockholm.¹⁾

Kjøbenhavn, 6. Maj 1876.

Vore indrepolitiske Tilstande have i den senere Tid tildraget sig Udlandets Opmærksomhed, og det er ikke at undres over, at man der, i sit Ukjendskab med det eienommelige i vore Forhold, bedømmer dem urigtigt. Endog de herværende fremmede Diplomater, der dog omhyggeligt følge Begivenhederne, opfatte dem ikke altid fuldstændigt, og jeg har navnlig havt Leilighed til at bemærke, at de sidste uheldige Folkethingsvalg give Anledning til forskjellige Misforstaaelser af Stillingen, som jeg paa bedste Maade søger at opklare. Jeg har troet, at det vilde være af nogen Interesse for Deres Høivelbaarenhed at se en kort Sammenstilling af de Betragtninger, som jeg i mine Samtaler gjør gjældende, uagtet de neppe indeholde Noget, som De ikke iforveien kjender eller forudseer.

For det første er det da maaske ikke ganske overflødigt at fremhæve, at hvor stærk den politiske Bevægelse end er hos os, indeholder den dog Intet der i nogen Maade truer Samfundsordenen. I det Distrikt i Kjøbenhavn, der indbefatter den største Arbejderbefolkning, har dennes Candidat trods de yderste Anstrengelser, dog kun formaaet at samle om sig $\frac{1}{7}$ af det hele Vælgerantal. Paa Landet har Husmands- og Arbejderklassen ikke engang forsøgt paa at optræde selvstændigt. Overalt er det Gaardmændene, som dominere Valgene, og den danske Gaardmandsklasse er som bekjendt meget formuende og altsaa en naturlig Fjende af alle socialistiske Tendentser.

Ligesaa lidet er den bestaaende Forfatning Gjenstand for Angreb. Man kan nære forskjellig Anskuelse om Hensigtsmæssigheden af adskillige Dele af Grundloven, som man efter

¹⁾ Om denne Depeche se Kriegers Dagbøger VI, S. 192.

sit forskjellige politiske Standpunkt kan betragte enten som altfor yderlig gaaende eller vel endog som ikke tilstrækkelig demokratisk, men Alle anerkjender den bestaaende Forfatning, og fra ingen Side tænker man paa at fremkalde Forandring i den.

Saaledes berører Bevægelsen hverken Samfundsordenen eller Statsforfatningen, og vi ere i denne Henseende vistnok betydelig bedre stillede end adskillige andre Lande i Europa. Hvad der er Gjenstand for Strid er i første Linie Forsvarsspørgsmaalet, i anden Linie den politiske Magtstilling.

Hvad det første Spørgsmaal angaaer, er det af Vigtighed og med Hensyn til den endelige Løsning maaske ikke til Skade, at en allerede længe i det Skjulte virkende Anskuelse ved de sidste Valg er traadt aabent frem, nemlig at det overhovedet ikke fører til Noget at gjøre Anstrængelser for at forbedre Landets Forsvarsvæsen. Det er ganske vist beklageligt, at 14—15 af de nye valgte Folkethingsmænd have kunnet vedkjende sig denne Anskuelse, men efter Erfaringerne i 1864 er det dog heller ikke uforstaaeligt, at Nogle kunne tabe Modet og lige saa lidet troe paa, at det er muligt for os at organisere noget Forsvar der betyder Noget, som knytte noget Haab til Hjælp fra andre Magter, der i 1864 svigtede os. Men afseet fra denne lille Gruppe maa man antage, at idetmindste en stor Deel af Venstre, deriblandt Partiets gamle Førere, er i Principet villig til at votere en Forsvarslov, og Spørgsmaalet ligeoverfor disse angaaer saaledes kun Omfanget og Midlerne, idet de opstille som Betingelse, at Midlerne idetmindste tildels skulde tilveiebringes ved en extraordinær Skat, og desuden fordre Regjeringsforslaget væsentlig modificeret i Realiteten.

Man har i Udlandet forundret sig over, at Regjeringen har vægret sig ved at modtage den ovennævnte Betingelse, thi man er mere vant til at se en Regjering forgjæves begjære, end en Repræsentation forgjæves tilbyde en Skat. Men denne Forundring maatte i alt Fald være bortfalden efter de sidste

Forhandlinger i det opløste Thing, som beviste at denne Skat, der iøvrigt aldeles ikke behøves, for lang Tid ikke vilde blive praktisk. Da nemlig Minoriteten erklærede sig rede til eventuelt at gaa ind derpaa, forudsat at denne strax voteredes paa det ved Indkomstskatteloven for 1870—72 givne Grundlag, vægrede Majoriteten sig derved, idet den forlangte en ganske ny Lov, baseret paa saa yderlig gaaende Principer, at det var at forudsee, at Enighed i lange Tider ikke vilde kunne opnaaes derom. Hvad Venstre tilbød var altsaa ikke en Skat, men foreløbig kun Forhandlinger derom, og ved at antage den stillede Betingelse, vilde Regjeringen havde samtykket i at udsætte Forsvarsspørgsmaalets Løsning til en ubestemmelig Fremtid.

Ligesaalidt kan Regjeringen gaae ind paa de Principer for Forsvaret, som Majoriteten i Folkethinget har opstillet, men det vilde dog være meget ubilligt, om man i Udlandet vilde see et Beviis paa Mangel paa Vitalitet hos det danske Folk i den Omstændighed, at vi endnu ikke have kunnet opnaae Enighed om et Forsvarssystem. Hvad der er let i en stor Stat som Frankrig, er en næsten uløselig Opgave for et lille Land som Danmark. Vor svage Befolkning, Landets geographiske Beskaffenhed, den sandsynlige Fjendes uhyre Overvægt og Krigskunstens hurtige Udvikling tillands og tilvands — Alt sammen gjør det umuligt for os, selv med Anstrængelse af alle vore Kræfter, at opstille et virkeligt Forsvar, og naar Maalet altsaa maa indskrænkes til at være et i høi Grad relativt Forsvar, kunde Meningerne let være deelte om hvor store Byrder man bør paalægge Landet derfor, og hvorledes disse bedst skulle anvendes. I alle de ovennævnte Henseender er Sverig ulige bedre stillet end vi, og dog er man heller ikke der naaet videre. Ogsaa der har Oppositionen gjort sit Samtykke afhængig af Indrømmelser paa andre og uvedkommende Gebeter /: Grundskatten :/ og vil ikke gaa ind paa Regjeringens Forslag, uagtet baade Hæren og Flaaden befinde sig i en Tilstand, som er endnu mindre tilfredsstillende

end disse Dele af Forsvaret ere det hos os. Er det da at undres paa, at der allerede er hengaaet Tid og at det rimeligvis endnu vil vare noget, før man hos os naaer et definitivt Resultat?

Jeg sagde ovenfor, at bag Forsvarsspørgsmaalet staaer det almindelige Spørgsmaal om den politiske Magtstilling, og jeg kommer her til et Punkt, der fremfor alle andre er Gjensstand for Misforstaaelse i Udlandet. Man kan ikke forstaae at flere Ministerier efter hverandre have befundet sig i Minoritet i Folkethinget, uden at det af Kongen overdrages det Parti som vedblivende har Majoritet at danne en Regjering. Denne Misforstaaelse beror væsentlig paa en ufuldstændig Kjendskab til vor Forfatnings eiendommelige Repræsentationssystem. Med Undtagelse af det nuværende Frankrig har neppe nogen anden Stat i samme Omfang som Danmark to fuldkommen adskilte og i enhver Henseende ligestillede Kamre og forskelligt fra de fleste andre første Kamre er Landstinget ikke Repræsentationen af en enkelt privilegeret Classe, men af det hele Folk, kun udgaaet deraf efter en anden Valgmodus end Folkethinget, og Regjeringen kan ikke danne en konstig Majoritet ved Udnævnelsen af nye Medlemmer. Men heraf følger med Nødvendighed, at naar Majoriteten i hver af de to Thing befinde sig indbyrdes i Uoverensstemmelse, har den ene ikke større Krav end den anden paa at danne Regjering, og ligesom det nuværende Ministerium støttet af en meget fast og overvejende Majoritet i Landstinget, møder Opposition i Folkethinget, saaledes vilde et Venstreministerium, selv om den nuværende Majoritet i Folkethinget imod al grundet Forventning, da fra et rent negativt og ueensartet Modstandsparti vilde gaae over til at blive et positivt og sammenhængende ministerielt Parti, dog i alle Tilfælde finde sig i Opposition mod Landstinget, og Resultatet vilde altsaa dog blive det samme. Men Udlandet befinder sig endvidere i en Misforstaaelse, naar det opfatter Venstre som et Parti i dette Ords politiske Be-

tydning, thi Majoriteten i Folkethinget kan neppe siges at repræsentere en Kreds af politiske Ideer, hvilende paa en ejendommelig Betragtning af Staten og sammenknyttende Medlemmer af forskjellige Samfundsklasser, men den er nærmest at ansee som Repræsentationen af en ganske enkelt Klasse og Udtrykket for de særlige og exclusive Interesser, som denne Klasse har. Et virkeligt politisk Parti kan have en Adkomst til at forsøge at gennemføre sine Principer, men en særlig Standsrepræsentation kan ikke uden Fare stilles i Spidsen for Regjeringen, saalænge dens Program ikke væsentlig gaaer ud over dens personlige, tildels endog reent materielle Interesser. Jeg behøver neppe at udvikle dette Punkt yderligere, men kan indskrænke mig til ovenstaaende almindelige Betragtninger, uden at gaae nærmere ind paa Detailler og særlige Omstændigheder.

Deres Høivelbaarenhed vil heraf see Regjeringens Opfatning af Stillingen, og De vil derefter neppe være i Tvivl om den Holdning, som Ministeriet med Hans Majestæt Kongens Billigelse agter at indtage. Ligesom man paa den ene Side ikke agter at foreslaae Kongen at skride til nogen ny Oplosning af Folkethinget, med mindre Venstre skulde optræde paa en særlig provocerende Maade, der kunde ventes at blive et Vaaben mod Partiet selv — Noget som der dog ikke er Grund til at antage — saaledes vil man paa den anden Side fremdeles arbejde paa en Forbedring af Forsvarsvæsenet. Man opgiver ikke Haabet om i forestaaende extraordinære Session at naae den fornødne Bevilling af nogle af Forslagets Punkter, og det vil da maaske senere og efterhaanden lykkes ligeledes at gennemføre de øvrige med Rigsdagens forfatningsmæssige Samtykke.

O. D. Rosenørn-Lehn.

Koncept med P. Vedels Haand findes (U. A. Politiske Koncepter III.) Her trykt efter Udfærdigelsen til Wien Depeche Nr. 3 (U. A. Ges.ark. Østrig I—II. Politiske Sager 1871—1880).

1275. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Boller, 7. Mai 1876.

Kjære Vedel! Det beroliger mig overordentlig at den omtalte Sag er blevet sat igang, thi hvor liden Vægt de store Matadorer som skulle enes i Dagene fra den 11te Mai¹⁾ kunne lægge paa vort Befindende, saa vil fuldstændig Opløsning og Anarchi paa det Punkt kunne genere ligesaagodt som i Tyrkiet, og omend bemeldte Herrer ikke kunne gaae ind fuldkommen paa vor Opfattelse, vilde det dog være særlig uheldigt om hver af vore Gesandter havde sunget med forskjelligt Næb til de forskjellige Matadorer, idet jeg tænker mig Vind, som hyler meest, udstødende hule klagende Lyd, hvoraf man kan udlede Forskjelligt, Falbe i fuld Bevægelse i Haab om at Frugten snart maatte modnes for ham og Quaade som sædvanlig altid correct, fordi han er den Eneste der er Noget inde i den indre Udvikling og Partistilling. Jeg ikke alene haaber men er næsten overbeviist om at Conseils-præsidenten ikke har været saa mistænksom, men at han som virkende kun indadtil ikke har Øiet rigtig aabent for, at der dog er en Mulighed for at Trekeiserforbundet under den almindelige Opløsning i alle Samfund kan til et givet Moment, f. E. for Nutiden finde det at være i sin egen velforstaede Interesse, at holde idetmindste tilsyneladende Ro hos sig selv og mellem sig, samt virkende ligeoverfor deres nærmeste Naboer i samme Retning og under saa precaire gjærende Forhold som de nuværende europæiske er Tid vundet altid Gevinst, idet De veed at der er een Ting hvori vi 2 altid have været grundene — ikke at søge nogen Forandring, naar chance ikke er betydelig i faveur af at Forandring vil blive en Bedring — jeg veed nok at man derfor beskyldes for Tunghed og Mangel paa Foretagelsesaand, men denne Beskyldning er langt at foretrække for at have lagt den

---

¹⁾ 10.—13. Maj afholdt Østmagternes ledende Ministre et Møde i Berlin for at drøfte det orientalske Spørgsmaal.

mindste Steen til Vægten af at det ruller hurtigere ned af Bakke. . . .

Da jeg er aldeles uvidende om det forenede Venstres til-sigtede taktiske Bevægelser men veed at gamle Balthazar er den fingerede Chef formoder jeg at man for at tilfredsstille hans Smag for det Pompeuse vil fremkomme med en Adresse hvorpaa de 73 stolte Navne¹⁾ kunne paradere i al deres Majestæt. . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1276. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 13. Mai 1876.

Jeg har idag en Leilighed til at udtale mig lidt tydeligere om den Rapport fra Falbe, som De sendte mig med Deres Brev af 6te d. M.²⁾

Jeg troer ikke at Schuwaloff har været anderledes heri Berlin end paa Gjennemreise, og da han under disse Omstændigheder ikke kan have været bemyndiget til officielle Samtaler, antager ogsaa jeg, at man ikke kan tillægge hans Virksomhed her stort Omfang. Men Bismarck taler gjerne med alle, som ikke ere dem med hvem han egentlig skulde tale, eller som ialfald have Ret til at tale med ham, og naturligviis modtager han og taler han da ligesaa gjerne saa meget med en høitstaaende Russer. Det er jo ligefrem at Schouwaloff har besøgt Bismarck, han har maaske endog haft flere Samtaler med ham, og jeg kan da godt tænke mig at, naar Sch. ved sine Betragtninger over den almindelige Situation, ogsaa har omtalt det nordslesvigske Spørgsmaal, saa har

¹⁾ Efter Valget 26. April talte »Det forenede Venstre«, hvis Formand Balthasar Christensen var, 66 Medlemmer. (Dansk Folketidende 19. Maj 1876). Sml. Nr. 1273.

²⁾ Sml. Nr. 1272.

Svaret været som Falbe angiver. Dette Svar stemmer jo ganske med hvad der oftere er yttret her fra officiel Side, kun med den Forskjel at man ikke saa bestemt har hentydet til Frankrig. Et andet Spørgsmaal er det, hvor megen Vægt man kan tillægge Svaret; thi der lyves jo meget i denne Verden.

Ved Siden heraf er den Plan der omtales som mulig liggende i Bismarcks Tanke, nemlig om et scandinavisk Forbund med Tydskland, mig ikke videre overraskende. Som jeg nylig bemærkede, kan den staae i et vist Forhold til hvad jeg for nogen Tid siden har indberettet om et Vederlag, man her vilde forlange for gunstige Betingelser for os ved Løsningen af det slesvigske Spørgsmaal. Jeg finder at denne Sag fortjener den nøieste Overveielse, naturligviis udelukkende med os selv, og fremfor Alt uden at afholde os fra paa alle Maader og uden Tøven at søge sikkert Tilhold til Rusland. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1277. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 19. Juni 1876.

Kjære Vedel,

[*»Nationalzeitung» har havt travlt med Helgoland, og Disræli har erklæret, at der ikke var Tale om Afstrædelse af denne Ø til det tyske Rige. Quaade mener dog, at der alligevel nok er Tale derom.*]

Jeg finder at naar England vilde skille sig ved denne Ø, saa maatte det heller aftræde den til den, fra hvem det i sin Tid har taget den, nemlig til Kongen af Danmark, som da vilde have noget Reelt i Haanden til Løsningen af det nordslesvigske Spørgsmaal; og en saadan Combination vilde forekomme mig saameget rimeligere, som England, ved den

Stivelse dets tidligere Statsmænd i sin Tid have sat i os, ikke har saa lidt Skyld i at vi have mistet saavel hele Slesvig som Holsteen og Lauenborg.¹⁾

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1278. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre,

Kjøbenhavn, 21. Juni 1876.

. . . Rigsdagsforhandlingen gaaer som De seer af Avisen slet — det er vel muligt at lidt større Smidighed hos Conseils-præsidenten kunde have givet Sagen en bedre Stilling — men hvad jeg særlig vil fortælle Dem er at Heydebr. paa en ubehagelig Maade coquetterer med Venstre, paa samme Tid som jeg erfarer at han til sine Colleger udtaler sin store Tilfredshed med vor Regerings vanskelige Stilling i de indre Anliggender. Jeg ser heri mindre Virkningen af Ordre hjemmefra, men destomere Udtrykket af Heyd.s personlige Uvillie imod os — naar han der er en fornuftig Mand og i og for sig ret- og veltænkende blot fordi han er Tydsker tænker saaledes, hvorledes maae da ikke de Andre i Tyskl. være sindede imod os? . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1279. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 29. Juni 1876.

. . . Er De vis paa at H. »koketterer« med Venstre? Jeg kunde tænke mig at han meente, i den nærværende Situation, at burde gjøre sig nærmere bekjendt med hvad der virkelig

¹⁾ Sml. Hähnsen II, Nr. 859.

rører sig i Venstre, med dette Parties sande Styrke og Villie. En fremmed Agent har jo til Pligt at se at komme fuldstændig tilbunds i alle Forhold i det Land, hvor han opholder sig, og naar Landet hører til de Smaae, hvor de fremmede Agenter ere store Folk, gaar jo Meget an, som vedkommende Regjering maa finde sig i.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1280. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 5. Juli 1876.

De vil maaske i sin Tid i de danske Blade have seet omtalt en tydsk Geographie af en vis Dr. Daniel, hvori Danmark, Holland, Belgien og Schweiz beskrives som egentlig liggende indenfor den naturlige tydske Grændse, og af denne Grund, saavel som ogsaa fordi de i en meer eller mindre fjern Fortid i kortere eller længere Tid have været Lehn af det Tydske Rige, kaldes »Deutsche Aussenländer«.

Alt dette har bragt en af mine herværende Colleger, den hollandske Gesandt, Rochussen, saameget meer i Harnisk, som Bogen, der er udkommet i sit 112te Oplag, skal være en, endog befalet, Skolebog; og han har, *efter hvad han i Fortrolighed har sagt mig*, for sin Regjering andraget paa at blive bemyndiget til nærmere at søge oplyst om den omhandlede Bog virkelig er befalet for de offentlige Skoler, samt til, hvis det forholder sig saaledes, at arbejde hen til, at de herværende Gesandter fra de tre andre ovennævnte tydske »Aussenländer«, i Forening med ham nedlægger Protest derimod for den tydske Regjering. Uden i denne Henseende at yttre Andet, end at ogsaa jeg fandt at der var Anledning til at de europæiske ikke-tydske Magter, og da navnlig de smaa til at begynde med, saae sig for med Hensyn til hvad der kunde være i Gjære mod dem fra tydsk

Side, har jeg, ifølge Rochussens Ønske, lovet ham, om muligt fra Kbhvn. at skaffe Bidrag til Oplysning om hvorvidt Dr. Daniels Geographie er indført i de tyske, eller vel egentlig de preussiske offentlige Skoler ifølge Regjerings- eller ministeriel Anordning.

Vilde De gjøre mig den Tjeneste, hvis De kan sige mig noget herom, da ved Leilighed at meddele mig hvad De veed eller muligen kunde erfare?

Bogens Titel er: Professor Dr. H. A. Daniel, Leitfaden für die Unterricht in der Geographie, herausgegeben von Dr. Kirchhof, Halle 1875, 112te Auflage.

Hvad den eventuelle Protest angaar, saa troer jeg nu rigtignok ikke, at den, ialfald i den paatænkte Skikkelse eller i det paatænkte Omfang, vilde kunne komme istand; thi medens jeg anseer det for temmelig tvivlsomt at Schweiz skulde ville indlade sig derpaa, er jeg næsten vis paa at Belgien ikke vil gjøre det. Derfor har jeg foreløbig anset det for tilstrækkeligt at skrive privat om Sagen.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1281. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 7. Juli [1876].

Jeg kjender Intet til Daniels Bog uden hvad jeg i sin Tid har læst om den, jeg troer i Fædrelandet og jeg har ingen Kilde ad hvilken jeg kunde skaffe mig Underretning navnlig om det Punkt hvorpaa det jo væsentlig kommer an, nemlig om Bogen er autoriseret ved nogen Regerings Anordning. Ad Omveie kunde jeg maaske nok erfare, hvorvidt den bruges i Slesvig, men neppe hvorvidt en saadan Autorisation er givet, og et Spørgsmaal derom, især hvis saa senere en Protest fra paagjeldende Regeringer fandt Sted, vilde i en saa væsentlig Grad compromittere den Slesviger der havde

spurgt, at jeg ikke vel kan udsætte Nogen derfor. Man skulde troe at Rochussen i Berlin meget lettere kan skaffe sig den Oplysning, da saa mange der maae være i Besiddelse af Kjendskab til den Sag.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1282. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn.

23. Juli 1876.

Det er uundgaaeligt at Kongens Besøg i Berlin vil fremkalde Forventninger her og i Slesvig, som ville blive skuffede. Thi hvad vil Kongen kunne gjøre? Enten kan Han lade Besøget være reent personligt og ceremonielt eller Han kan bringe det slesv. Spørgsmaal paa Bane. I første Tilfælde vil Hans Taushed betragtes som en Renunciation paa Art. V, og det saameget sandsynligere som hidtil ethvert Besøg af Regenter der interessere sig for Dmk. (Rusland, Sverig) har tjent til at bringe Sagen paa Bane. I sidste Tilfælde aabne sig derimod 3 Muligheder. Den ene er at Keiseren giver Kongen et kort Afslag, hvad der er meget rimeligt naar man tager Hensyn til Keiserens naive Betragtning af hvad der skeete i 1864. Hvad har Kongen da fremkaldt? For det Første er da den Erklæring høitidelig givet, som vi hidtil med stor Omhu have undgaaet at give Preussen Leilighed til at fremkomme med: Art. V er erklæret for bortfalden. For det Andet sættes Kongen i den største Forlegenhed, thi hvad skal Han gjøre efter at have modtaget et saadant Svar? Blive roligt i Berlin og udvexle Venskabsyttringer med Keiseren som om Intet var foregaaet, er ligesaa utænkeligt som at Han forkorter sit Besøg og skilles fra Keiseren med Tegn paa Misfornøielse.

Den anden Mulighed er den at Keiseren viser en Tilbøielighed til at opfylde Art. V: denne Mulighed er snarere theoretisk og imaginær end virkelig, thi Indførelsen af tysk

Skolesprog i Nordslesvig, den Adfærd der stadig vises mod Danske i Nordslesvig, Uddrivningerne, Forfølgelserne af Udvandrere, Danmarks Plads i den authoriserede geografiske Lærebog som »tydsk Aussenland«, Archivalsagen, kortsagt Alt uden Undtagelse viser tilstrækkeligt at Intet ligger fjernere fra den preuss. Regerings Tanker for Tiden end at tilbagegive os Nordslesvig. Men selv om man tænker sig den Mulighed, er der da den fjerneste Tvivl om at Preussen jo vilde stille Betingelser af den farligste Natur for en saadan saakaldt »Concession«? Og hvorledes vil Kongens Stilling da blive, hvad vil Han svare, hvis Keiseren begiærer en offensiv-defensiv Alliance, eller endog kun umulige Garantier for Tydskerne i Nordslesvig? Kongen kan ikke give Sit Samtykke dertil, og et Afslag vil føre Sagen tilbage til den først-omhandlede Mulighed: Art. V vil være slaaet ihjel, og Kongens Stilling som Gæst vil være compromitteret.

Den tredie Mulighed vilde være at man indskræn[ke]de sig til at give et undvigende Svar. Det vilde være det heldigste thi saa var dog Intet tabt, men rigtigtnok heller Intet vundet, og som sagt der er kun meget ringe Sandsynlighed for denne Mulighed, thi den preussiske Delicatesse er ikke af den Beskaffenhed at den skulde genere sig for at benytte Kongens Ophold og den Leilighed, Han selv gav, til at tilkjendegive paa den utvetydigste Maade at man i Berlin ikke er tilsinds at tilbagegive Noget.

Under disse Omstændigheder er det vistnok det sikkest ikke at gjøre noget Besøg i Berlin. Der er ingensomhelst Anledning dertil efter den Maade paa hvilken Preussen behandler os — Erkjendtlighed kan ikke anbefale Kongen at paalægge sig det pinlige Offer at være den Fyrstes Gæst, som mod al Retfærdighed har berøvet Dmk. de to Femtedele af Landet, som med Overmod og Haardhed træder op imod os ved enhver Leilighed og som forholder os den ringe Erstatning som Art. V lovede os. Ligesaa lidet kan Kongen haabe at et saadant Offer skulde forsonne Preussen og frem-

kalde en Forandring. Tvertimod vil man efter al Sandsynlighed see i Besøget en Anerkjendelse af Tydsklands Overordnelse og man vil gjøre sig til deraf som om det var en Hyldning, en Vassal bringer sin Overherre. Paa samme Maade vil Udlandet opfatte en saadan Reise og det vil ikke vel kunne forstaae, at Kongen der saa ofte har besøgt Tydskland uden at komme til Berlin nu gjør det, skjøndt Intet er forandret i Forholdet, — det vil ikke, siger jeg, vel kunne forstaae det anderledes end at Kongen tilsidst har opgivet Spørgsmaalet om Nordslesvig og bøier sig for Keiserens Overmagt. Og hvorledes man endelig her hjemme vilde føle sig berørt ved denne nye Situation, kan neppe være tvivlsomt for Nogen. —

P. V.

Oreby.

1283. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Direktør
P. Vedel.

Kjøbenhavn, 25. Juli 1876.

Kjære Directeur!

Jeg takker Dem meget for de tilsendte Bemærkninger ang. Kongens Reise, som jeg fandt fortræffelige. Kongen havde imidlertid ladet Sagen falde efter Samtalen med mig, og som Følge deraf kom den slet ikke for i Statsraadet. Estrup var iøvrigt enig med mig i det Ønskelige i at dette var skeet, men fremtvinge det vilde vi dog ikke. Efter Statsraadet sagde Kongen mig selv at han aldeles havde opgivet Tanken om at gaae hjem over Land, og bad mig ikke være uleiligt med at sende ham mine Tanker skriftligt, hvad jeg havde tænkt mig at ville gjøre, da jeg ikke havde faaet Leilighed til at udtale dem i Statsraadet. Dog føiede han til, da jeg gik ud af Døren, »men hvad skal jeg gjøre, dersom Keiseren af Rusland meget indtrængende opfordrer mig til at gaa hjem over B[erlin] — ja saa telegraferer jeg strax.« Jeg svarede at jeg ikke troede at denne Eventualitet vilde indtræde — turde

dog ikke tilføie: »naar den ikke fremkaldtes«. Hermed et Brev fra Quaade og et do. fra Mohrenheim (der da kommer paa »Jylland«¹⁾) med Tak for Laan.

P. Vedels Privatpapirer.

O. D. Rosenørn-Lehn.

1284. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Frijsborg, 9. August 1876.

. . . Jeg giver Dem fuldstændig Ret i at Bismarck har beriget Verden med en ny Maade at lyve paa, men det tilsyneladende Naive i Maaden er ikke tiltalende for mig, og Efterlignelsen taber, fordi vedkommende Efterlignere sjelden opnaa Maalet, at gjøre Modstanderne tvivlsomme om Planen. Mon Europa virkelig endnu skulde finde sig i at Mohammed erklærer det den hellige Krig, uden at de røre sig; kanske kan slig Overgang være nødvendig for dog atter at frembringe som Modvægt imod den Haan og Foragt dette vil og maa fremkalde hos alle Tænkende en Autoritetstro istedetfor den golde og det forekommer mig latterlige Menneskeforguldelse. Jeg glæder mig ret til at faae en længere Samtale med Dem, hvilket ikke alene er blevet mig en kjær Vane, som jeg haaber maa kunne fortsættes, men som jeg trænger til naar der er gaaet længere Tid hvor jeg har maattet savne den.

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

1285. Kammerherre Vind, Gesandt i St. Petersborg, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

St. Petersborg, 22. August 1876.

D. E. vil af H. M. Kongen selv erfare Indholdet af de Samtaler med Keiseren og Rigskantsleren, hvori H. M. har haft

¹⁾ D. 26. Juli 1876 sejlede det danske og det græske Kongepar til Rusland paa Orlogsfregatten »Jylland«. Sidst i August skete Tilbage- rejsen over Bornholm.

Leilighed til at berøre politiske Spørgsmaal, specielt det nordslesvigske. Noget positivt Resultat i saa Henseende var neppe til at vente; men de Forsikringer H. M. har modtaget af Keiseren og hans Kantsler, lade dog haabe, at den kgl. Regjering i paakommende Tilfælde vil kunne gjøre Regning paa Understøttelse fra den keiserl. Regjerings Side.

E. Vind.

Uddrag mrkt. 6001 af Depeche Nr. 23, modtaget 28. August 1876. Den originale Depeche er ikke funden. — Sml. Hähnsen II, Nr. 960.

1286. Lensgreve C. E. Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 12. November 1876.

Kjære Vedel! Efter at have tænkt over Deres Meddelelse om Artiklen i *Unsere Zeit* nærer jeg ingen Tvivl om Forfatteren¹⁾, og er det indlysende at den der imod bedre Vidende kan debitere slige Usandheder tillige hvis han skulde komme til Magten ikke vilde betænke sig paa at benytte alle mulige Midler for at hæve sig paa Andres Bekostning der ikke kunde eller vilde forsvare sig af Hensyn til det alm. Vel, som for ham ikke har den Betydning som hans egen lille Person. . . . Tak for igaar! . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

1287. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre. *Kjøbenhavn, 16. November 1876.*

. . . Hvorledes det gaaer i Rigsdagen seer De af Aviserne, men tro ikke at Regeringen er ifærd med at vige. Destoværre

¹⁾ Der sigtes til en anonym Artikel: Zur inneren Geschichte Dänemarks in den letzten zwölf Jahren, »Unsere Zeit« 1876 II, S. 481 ff. Det ser ud til, at Grev Frijs har ment, at W. R. Raasløff, der i Artiklen stærkt roses, medens Frijs og P. Vedel kritiseres, har været »Forfatter«.

forestaaer der vistnok meget slemme Situationer, navnlig saadanne hvor Tungen, som man siger, maa holdes lige i Munden, for at man ikke gaaer over Stregen, men jeg troer at endnu for en ubestemmelig lang Tid kan og vil Ministeriet blive staaende. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1288. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Direktør
P. Vedel.

Paris, 4. December 1876.

Kjære Directeur.

Jeg takker Dem for Deres mig ved Schøller tilsendte Brev saavel som for Falbes Rapport der begge interesserede mig meget.¹⁾ Af det som Falbe skriver fremgaaer det jo at Bismarck spiller en tvetydig Rolle, men dette har man alt længe været overbeviist om og i min Rapport af 28de Juni sidstl. har jeg ogsaa omtalt facta, som bevise det.²⁾ At B. fortsætter det samme Spil nu og Intet gjør forat lette en mindelig Afgjørelse af et Spørgsmaal som i sig selv er saa vanskeligt at løse, er sandsynligt og endskjøndt jeg antager at Mohrenheims Udtalelser, som Følge af hans Stilling som Gesandt ved et mindre Hof, langt snarere beroe paa en rigtig personlig Opfattelse af Stillingen end paa et nøiere Kjendskab til hele Situationen end den de Fleste ere i Besiddelse af, ere

¹⁾ Falbe meddeler i sin Rapport Nr. 58 af 14. November 1876, at Bismarck, samtidig med at han officielt støtter Rusland, hemmeligt søger at bevæge Østrig til at modvirke Ruslands Interesser i det orientalske Spørgsmaal.

²⁾ Moltke-Hvitfeldt omtaler i den nævnte Depeche, at Bismarck gennem den russiske Ambassdør i Berlin har opfordret den russiske Regering til at stille visse Krav til Tyrkiet, samtidig med at han over for den engelske Ambassadør har paastaet at have raadet Rusland til Eftergivenhed paa dette Punkt.

de dog af Interesse. Jeg deler nemlig den her temmelig almindelige Anskuelse som M. har udtalt for Dem og ifølge hvilken Rusland ikke bør være fuldkommen beroliget ved Bismarcks Erklæringer. Hermed mener jeg dog ikke at B. skulde nære fjendtlige Hensigter mod Rusland; jeg troer meget snarere at han endnu ikke har nogen bestemt Plan og kun ønsker Krigens Udbrud fordi derved Rusland svækkes og for, som Franskmanden siger, *pêcher dans l'eau trouble*, naar Øieblikket kommer.

Som jeg skrev for kort siden, har jeg hidtil ikke hørt udtale den Mening at vi skulle være truede, men det er jo en Selvfølge at der [er] ligesaa god Anledning for os som for de andre til at være bekymrede for Fremtiden. Her er man det ogsaa noget mere for Frankrigs Vedkommende siden 14 Dage uden at man dog kan angive nogen særlig Grund dertil. Hvad os angaaer, forekommer det mig at vi i Tilfælde af Krig mellem Rusland og England, saameget som muligt maae optræde paa samme Maade som i 1854 og 55. Paa Grund af de russisk-tydske Tendentser i Sverrig vil jo rigtignok Situationen ikke være den samme som dengang, men det maa jo ansees som afgjort at den russiske Flaade ikke vil vove sig ud i vore Farvande. Deeltager Tydskland i Krigen vil jo selvfølgelig Landet være udsat for de største Farer. Nous serons à leur merci og det eneste som vi kunne gjøre er jo saagodt som muligt at hævde vor Neutralitet. Men alt dette vil De, kjære Directeur, naturligviis ofte have overtænkt og bedre end jeg. Vi maae erkjende at Landet staaer aabent, at der ingen Mulighed er for at forsvare det med Held imod saa overlegen en Magt som Tydskland og at vort bedste Haab maa bestaae deri at det paa Grund af vor geographiske Beliggenhed vil være af stor Interesse baade for England og for Rusland at vi ikke tilintetgjøres. I saa Henseende ville vistnok ogsaa Kongehusets Familieforbindelser være os til Nytte.

Jeg har ikke noget Særligt at meddele udover det som jeg

har skrevet i mine Rapporter og jeg antager at der ikke vil indtræffe noget af Vigtighed førend Conferencen¹⁾ kommer sammen.

L. Moltke-Hvitfeldt.

P. Vedels Privatpapirer.

1289. Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence.

Stockholm, 5. December 1876.

Naar jeg under de nærværende kritiske Forhold i Europa har afholdt mig fra at berøre disse i nogen politisk Beretning har Grunden været, at jeg ikke saae mig istand til at give noget Bidrag til deres Bedømmelse fra en Post, hvor Jagttagelsen kun støtter sig til Efterretninger paa anden Haand. Af mine Colleger have desuden den russiske Gesandt Hr. Okunew siden medio Oktober, den franske Gesandt Grev Gobineau endog siden August Maaned været fraværende en congé, og de andre Stormagters Gesandter have ikke besiddet anden Kundskab om Situationen end den, der fandtes i den europæiske Presse. Hvis jeg for ikke at forholde mig aldeles tavs, dog vilde anføre Noget, som kunde fortjene Deres Excellences Opmærksomhed, kunde jeg idag søge det i en Samtale, jeg tilfældigt havde med Kong Oskar, da jeg for nogle Dage siden mødte Hs. Majestæt og han gjorde mig den Ære at fortsætte sin Promenade med mig en halv Times Tid; men jeg kan resumere Hs. Mjst.s Ytringer af politisk Indhold i faa Ord: Hs. Mjst. fandt Udsigten til at bevare den europæiske Fred meget mørk; han tvivlede i høj Grad om Muligheden; han kunde for sin Person og »som Kristen« ikke lade være at sympathisere med den russiske Politik's Formaal og dens Program, ihvorvel han som Konge intet andet Ønske havde, end at bevare sine Landes Neutralitet; og han

¹⁾ Efter den engelske Regerings Forslag afholdtes 23. December 1876—20. Januar 1877 en Konference i Konstantinopel af Stormagternes Gesandter.

haabede sikkert, ifald det blev nødvendigt, at kunne forene sine Bestræbelser i saa Henseende med min Souveræns.

Jeg har ogsaa idag funden Leilighed til en Samtale med Baron Hochschildt der, som Deres Excellence bekjendt, for nyligt har opgivet sin Post i London og som »Envoyé en disponibilité« foreløbigt synes at ville trække sig tilbage til Privatlivet. Han havde forladt London den 28de Novbr. og betegnede Situationen dengang som saa slet som mulig med Hensyn til Fredens Bevarelse. [*Referat af Baron Hochschildts Opfattelse af Stemningen i England og Omtale af Rygterne om, at han skal afløse Björnstjerna som Udenrigsminister.*]

. . . Jeg benytter denne Leilighed til at omtale den Begivenhed, som i disse Dage har lagt Beslag paa Offentlighedens Opmærksomhed i Stockholm, nemlig Høitideligholdelsen af Aarsdagen for Slaget ved Lund; jeg gjør det navnlig for dertil at knytte Indsendelsen af Kong Oskars veltalende Yttring i Ridderhuset, i hvilke[!] den Tanke ikke savnes, som ogsaa i Pressen almindeligt er bleven fremhævet, at man ved Festen feirer Forsoningen efter Striden med ikke mindre Varme end Heltedaaden paa Valpladsen. Samme Tanke har jo endog fostret Beslutningen om ved en Nationalsubskription i Sverig og Danmark at reise en Mindestøtte for den 4de Debr. 1676; hvis jeg i Korthed skulde gjengive Indtrykket, jeg troer at denne Demonstration almindeligt har fremkaldt i Sverig, kan jeg ikke sige andet end at man vistnok har funden det »mycke beskedligt«. I Indbydelsens svenske Text, som her er bleven offentliggjort, staaer der Slutningsordene: »rest af *förenta* brödrafolk« istedenfor den danske Text: tilveiebragt af *forsonede* Broderfolk; dette er formodentlig altsaa en Trykfejl, som det nu maaske er mere til Skade end til Gavn at ville rette; men da jeg har tænkt mig, at Udtrykket kunde blive releveret, har jeg ved samme Leilighed villet gjøre opmærksom paa Sammenhængen.

F. Bille.

Depeche Nr. 23, modtaget 7. December 1876.

1290. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre F. Bille, Gesandt i Stockholm.

Kjøbenhavn, 12. December 1876.

[*De fredelige Stemninger er vistnok overvejende baade i England og Rusland.*] Der turde saaledes fra begge Sider være en stærk Tendents til at undgaae et krigersk Sammenstød og jeg nærer derfor noget Haab om at det skal lykkes Conferencen i Constantinopel at besværges denne Fare og i alt Fald om at en Krig vil kunne lokaliseres mellem Rusl. og Tyrkiet. Under disse Omstændigheder antager jeg det ikke for hensigtsmæssigt allerede nu nærmere at tage under Overveielse, paa hvad Maade Danm.s Neutralitet i fornødent Fald bør søges sikkret. Skulde mod Forventning noget saadant blive nødvendigt, vil det ligge nær at overveie om det ikke maatte være bedst stemmende med begge Landes Interesser at Danm. og Sverrig-Norge enedes om en fælles eller eensartet Neutralitets-Erklæring og det har derfor kun kunnet være mig en Tilfredsstillelse at erfare at Kong Oscar har udtalt sig til D. H. i samme Aand.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 7.

1291. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 12. Januar 1877.

. . . Hvad vore indre Forhold angaaer herhjemme seer det ligesaa broget ud og det kan jo ikke nægtes at Buen er høit spændt. Det er jo let at paavise hvor Ulykken har sin Rod, men det fører jo til Intet at lægge dette nok saa tydeligt for Dagen, naar ingen Midler haves til at afhjælpe den, og om man endogsaa med fuld Føie kan bebreide de Mænd, der for henved 30 Aar siden lavede hele Historien i deres Kort-

synethed, maa det dog siges, at Ingen dengang ahnede at en saa colossal Mangel paa Fædrelandssind, som den der nu lægges for Dagen, nogensinde skulde være kommet frem. De kjender af Bladene, Alt hvad her passerer, saa jeg skal ikke trætte Dem med nogen Beretning derom; kun vil jeg sige at det i Almindelighed antages at Modet hos »det Forenede« ikke er saa freidigt som det lader, ligesom det ogsaa er aldeles uimodsigeligt at der er Spirer tilstede til et Omslag hos den brave Bondestand, der maaskee nok kunde blive til Noget, naar der tages paa dem med Varsomhed.

Under Alt dette lader det til at Vinteren skal blive ret livlig, og efterhaanden som Familierne nu begynde at komme ind aabnes ogsaa Salonerne. Vi have faaet en ny fransk Gesandt, en Grev Duchâtel,¹⁾ hertil, der selv ung har en ung Kone og skal være umaadelig riig, saa der er de bedste Udsigter til at der igjennem dem skal komme Liv i Corps Diplomatique's temmelig stille Kreds. . . .

Quaades Papirer. U. A.

O. D. Rosenørn-Lehn.

1292. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 7. Februar 1877.

Vedlagte Artikel²⁾ af »Nordd. Allg. Zeit.« vil naturligviis ikke være undgaaet Deres Opmærksomhed; og det kan vel

---

¹⁾ Grev Duchâtel var Frankrigs Gesandt i København 8. Januar 1877 — 22. April 1878. — Sml. Håhnsen II, Nr. 962.

²⁾ »Nordd. Allg. Zeit.« for 6. Februar 1877 indeholder et »von hochgeschätzter Seite« indsendt Svar paa en Omtale af Daniels Bog i »Revue des deux Mondes«. Indsenderen søger Grundlaget for Bogens Udtryk: »Anhængsel Deutschlands« bl. a. i den Stilling, som Danmark og Holland, da de tidligere Oplag af Bogen udkom, indtog til det dengang bestaaende tyske Forbund som »Led« af dette, Danmark for Slesvigs og Holstens, Holland for Luxemburgs Vedkommende.

hellerikke feile at man i Paris vil være bleven opmærksom derpaa. Men der er een Side ved Sagen som man maaskee hverken i Paris eller i Kbhvn. seer saa tydeligt som jeg her, og jeg finder det derfor ikke overflødigt at knytte nogle Bemærkninger dertil.

Da det aabenbart aldrig har været Hr. Daniels Mening at begrunde Qualificationen »Anhängsel Deutschlands« saaledes som her er skeet, er det jo et meget daarligt Tilbage-tog Artiklen gjør, og det vilde da være rimeligt, at man i Paris, og maaskee ogsaa i Kbhvn., nærmest saae Sagen fra denne Side.¹⁾ Det kunde derfor let skee, at man, da den Feil Artiklen begaaer ved at sætte Slesvig i Klasse med Holsten for Danmarks, og med Luxemborg for Hollands Vedkommende, har mindre at betyde fra det Standpunkt betragtet, hvorpaa Forfatteren stiller sig, ikke tog særdeles Hensyn til denne Feil, og at man saaledes, idet man berigtigede den, indskrænkede sig til en simpel Paastand om at Slesvig aldrig havde hørt til Tydskland. Men skjøndt dette vilde være fuldkommen nok for alle ikke-Tydske, forholder det sig anderledes naar man taler til Tydske. Her vil en simpel Paastand, eller en simpel Afviisning af hvad der er fremført fra tysk Side, ikke være tilstrækkelig. Paastanden maa være begrundet ved positive Data, som Vedkommende kunde tage og føle paa, saasom f. Ex. Preussens Erklæring i Forbundsfor-samlingen i Forbindelse med Forbundsbeslutningen af 27de Nov. 1823.²⁾

Efter min Erfaring er nemlig den store Masse af Befolkningen i Tydskland opvoxet og oplært i den faste Tro at Slesvig altid har været et tydsk Land, og det erkjendes derfor ikke af den tydske Befolkning i Almindelighed, at der er gjort os nogen virkelig Uret ved at Slesvig er bleven skilt

¹⁾ Se Nr. 1280.

²⁾ Se bl. a. Danmarks Riges Historie VI, I, 123 f. Preussens Erklæring af 10. Juli 1823 gik ud paa, at Spørgsmaal om Slesvig laa uden for det tyske Forbunds Competence.

fra Danmark. Heraf følger atter, at medens Mange i Tydskland sætte Priis paa et godt Forhold til Danmark og ikke ere uvillige til at give Noget herfor, kunne de dog ikke indsee det Billige og Retfærdige ved en Transaction i denne Retning, naar en saadan Transaction maatte medføre Afstaaelse af tydske Personer til Danmark. Thi de ere bona fide uvidende om at disse Personer ikke vilde blive afstaaede, men kun gjenafstaaede.

Jeg veed vel at det jeg her har bemærket ikke ligefrem har videre at bestille med den omhandlede Artikel eller med de eventuelle Gjensvar derpaa, men De vil let forstaae den Tanke som har været ledende hos mig.

Nu er da Confusionen i den orientalske Politik bleven værre end nogensinde.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1293. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre. *Kjøbenhavn, 14. Februar [1877].*

Mange Tak for Deres Brev om Artiklen i Norddeuts. angaaende Daniel og De har ganske Ret i at deslige Paastande bestyrke Folk i at troe at der slet ikke er skeet noget Uretfærdigt i 1863 men jeg for min Part mistvivler rigtignok om at Sandheden nogensinde kan trænge igjennem. Hvad nytter det til at en dansk Avis for tusinde Gang fortæller at Slesvig aldrig har hørt til Tydskland? Kan De huske at Walewsky¹⁾ i 1858 paastod ligeoverfor Dirckinck²⁾ at denne maatte huske feil, naar han sagde at Slesvig ikke var en Deel af Forbundet

¹⁾ Alexandre Colonna Walewsky (1810—68), fransk Udenrigsminister 1855—60.

²⁾ Baron Ulysses Dirckinck-Holmfeld var dansk Gesandt i Paris 1856—1860.

— naa, naar ikke engang en Udenrigsminister dengang lod sig overbevise, hvad kan man da vente sig nu af et tydsk Avispublikum? For imidlertid dog Intet at forsømme har jeg gjort en Correspondent opmærksom paa Sagen og jeg antager at han vil finde en Vei til at skaffe Rectificationen en passende Plads i et eller andet læst fremmed Blad.

Det er en kedsommelig Historie med Hjort Lorenzen i Dannevirke, som man nu paa eengang i Haderslev finder paa at nægte Qualitet af tydsk Undersaat, naturligvis for saa at faae ham uddrevet. Det synes ganske vist curiøst i saa mange Aar at have behandlet ham som Tydsker, ladet ham staae paa Valgisterne, fungere som Redaktør og endog dømt ham som saadan, hvorved altsaa Overretten har ved Dom anerkjendt hans tydske Undersaatsqualitet og saa paa eengang benægte det fordi han d. 16. Nov. 1864 ikke var domicilieret i Slesvig, af den naturlige Grund at han var tvunget til at forlade Hertugdømmet under Krigen. Heldigvis har han imidlertid da han vendte tilbage til Haderslev forinden skrevet baade til Finants- og til Indenrigsministeriet at han nu tog fast Ophold i Slesvig, og han kan altsaa godtgjøre at have opfyldt Art. 19. Men er dette nok hvis man — hvad der vel er rimeligt — for enhver Priis vil af med ham?¹⁾

Medaillerne for 1864 til Slesvigerne²⁾ sætte os i nogen Forlegenhed, da vi risikere at de blive confiscerede og Vedkommende komme i Forlegenhed naar de bære dem i det røde og hvide Baand. Vi have ikke villet genere Dem med denne noget delicate Sag, og have derfor confidentielt sat os i Forbindelse med Heydebrand derom. Personlig er han som altid villig til at bringe Sagen i Orden, men er man det ogsaa i Berlin? . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

¹⁾ Sml. Mackeprang, S. 102.

²⁾ Se Nr. 1259.

1294. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 5. Marts 1877.

. . . Jeg seer »l'Europe dipl.« har taget sig af »Nordd. Allg. Zeit.« Artikel om Daniels Bog.¹⁾ Men De har Ret, der er vel næppe Noget som hjælper. Jeg er vis paa der er mange Tydskere som fuldt og fast troer, at det er Danmark som har angrebet Tydskland baade i 1848 og 1864. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1295. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Kjøbenhavn, 17. Marts [1877.]

. . . Vi længes meget efter et Svar fra Berlin paa en Forespørgsel som Heyd. efter vort Ønske har gjort angaaende Medaillerne til tydske Slesv. og til danske Slesv.²⁾ For at sikre disse mod Ubehageligheder have vi nemlig allerede for nogen Tid siden benyttet os af at H. officielt havde begjært Medaillen for endeel Lauenborgere der havde tjent i den danske Armee og havde begjært Regeringens Hjælp for her at faae Medaillen. I det vi knyttede til denne Note sagde vi ham at vi ønskede ligeledes at sende Medaillerne til Slesv. og Holstenere, der havde forlangt dem, gennem den preuss. Regering. Personlig var han meget tilbøielig til saaledes at ordne Sagen og anbefalede det strax. Hidtil har han imidlertid intet Svar faaet, men forleden sagde han mig at han havde mindet derom. Det var jo muligt at De hørte derom og da kunde bidrage til at vi snart fik Svar. . . .

Quaades Papirer. U. A.

P. Vedel.

¹⁾ Sml. Nr. 1292.

²⁾ Sml. Nr. 1293.

1296. Redaktør C. St. A. Bille til Udenrigsminister Baron
Rosenørn-Lehn.

Kjøbenhavn, 24. Marts 1877.

Der er nu forløbet omtrent fem Aar, siden jeg henvendte mig til en mindre Kreds af patriotiske Rigmænd og anmodede dem om at sammenskyde et Beløb, som skulde anvendes til en Virksomhed i den fremmede Presse i Danmarks Interesse og særlig til Fremme af Pragerfredens Opfyldelse. De i 1872 tilveiebragte Midler have strakt endel længere, end jeg dengang forudsatte, men Grunden hertil har nærmest været den, at det i de sidste 2 à 3 Aar har været saa særdeles vanskeligt at faae Noget udrettet paa dette Omraade, og at jeg derfor væsenlig har maattet indskrænke mig til at søge vedligeholdt en vis Forbindelse med Udlandets Presse, som kan benyttes, naar en gunstig Chance maatte indtræde.

Foruden Dr. Bauers Skrift om Art. V med en Efterskrift af mig¹⁾ har jeg ved de til min Raadighed staaende Midler hjulpet til Udgivelsen af flere tyske Smaaskrifter og i Aarene 1872 og 1873 understøttet flere Korrespondenter herfra til fremmede Blade. Selv har jeg i flere Aar skrevet til Times, indtil et Redaktionsskifte (ved Mr. Mowbray Morris's Død)²⁾ førte til en foreløbig Afbrydelse af denne Forbindelse, som jeg dog tænker paa ved given Leilighed at søge gjenoptagen. Der forberedes et tysk Flyveskrift, som ventelig vil udkomme i Løbet af April Maaned. Men i de senere Aar har min Virksomhed dog væsenlig indskrænket sig til Udgivelsen af »Corr. Scandinave« og »Correspondenz vom Sundee.«³⁾ Disse lithograferede Ugeblade ere saagodtsom den eneste Kilde, gjen- nem hvilken nogen Kundskab om danske Forhold finder Vei til den store europæiske Presse, og skjøndt de ikke benyttes i det Omfang, jeg kunde ønske, tilflyder der dog ved deres

¹⁾ Sml. Nr. 1055.

²⁾ Mowbray Morris (1819—74), Redaktør af The Times 1848—73.

³⁾ Sml. Nr. 1052.

Hjælp endel tyske, franske, belgiske, italienske og russiske Blade korte Referater om Danmarks indre og ydre Forhold, hvis Indflydelse paa den offentlige Mening om vort Fædreland dog ikke helt bør ringeagtes. Og endnu vigtigere turde det være, at man igjennem disse lithograferede Korrespondencer har et kjendt og bekvemt Middel til i paakommende Tilfælde at kunne forøge og forstærke denne Paa-virkning.

Ved sparsom Anvendelse af de mig betroede Midler har jeg indtil Dato kunnet holde de to Korrespondancer gaaende og været istand til nu og da at gjøre en Extraudgift, naar en saadan kunde ansees for nyttig. Jeg har endnu, hvad der udkræves til Korrespondancernes Udgivelse indtil 1. Juli eller maaskee lidt længere. Hvis Dhrr. Bidragydere ville tilskyde de fornødne Midler til deres fortsatte Udgivelse, er jeg fremdeles villig til at besørge denne. Den aarlige Omkostning er ca. 4000 Kr. for begge Korrespondancer. Der var oprindeligt sex Bidragydere, af hvilke to ydede dobbelt; af disse er Etatsraad O. B. Suhr afgaaet ved Døden. Hvis enhver af de fem Herrer maatte ville betroe mig til Anvendelse som hidtil 1000 Kr. og tilstille mig dette Beløb (eller dog Underretning om dets senere Indbetaling) inden den 31. Marts d. A., vilde jeg forhaabentlig derved kunne holde begge Korrespondancerne gaaende indtil Udgangen af 1878.

Bille.

Oreby.

1297. Redaktør C. St. A. Bille til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Kjøbenhavn, 3. April 1877.

Paa min sidste Henvendelse har jeg fra to af de fem Herrer faaet den Erklæring, at de ikke ønskede at fortsætte deres Bidrag, fra to har jeg til Dato intet Svar modtaget, og kun fra D. E. foreligger der et Tilsagn om et nyt Bidrag. Under

disse Omstændigheder har jeg anseet det for rettest at standse Udgivelsen af de lithograferede Korrespondancer med Udløbet af det nu begyndte April Kvartal og stille den hele Virksomhed i Bero. Idet jeg takker D. E. for den Tillid, som De har viist mig ved at ville yde endnu et Tilskud, tillader jeg mig derfor herved at meddele, at jeg ikke vil kunne gjøre Brug af Deres Tilsagn.

Bille.

Oreby.

1298. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence,

Berlin, 8. April 1877.

Jeg var igaar i et mindre Middagsselskab hos Statssecretairen, og efter Bordet, da jeg befandt mig ene med Hs. Excellence i et Sideværelse, førte han Samtalen hen paa den Interpellation, det slesvigske Medlem af den tyske Rigsdag, Herr Krüger-Bevtoft, vil stille, naar fornævnte Forsamlings Møder nu gjenoptages efter Ferien.¹⁾

Denne Interpellation, sagde Herr von Bülow, var den herværende Regjering meget lidet velkommen. Man vilde overordentlig nødigt give Anledning til at den Animositet som havde hersket i Danmark mod Tydskland, beholdt fornyet Næring, eller overhovedet til Nogetsomhelst som kunde virke mindre heldigt paa det gode Forhold mellem de tvende Nabolande; men paa Grund af Tidspunktet paa hvilket Interpellationen fremkom, frygtede han for at det ikke vilde blive muligt at besvare den anderledes end paa en Maade som ikke vilde findes tilfredsstillende for de danske Interesser. Og det var ikke alene Øieblikket for Interpellationens

---

¹⁾ Sml. om denne Sag »Bismarck und die nordschleswigsche Frage«, Nr. 314—17, og Hähnsen II, Nr. 967—69, sml. Nr. 961. Mackeprang, 110—11.

Indbringelse som var uheldigt, men hvad der ogsaa vanskeliggjorde Rigsregjeringens Stilling ligeoverfor de Hensyn den, ved Besvarelsen, ønskede at tage til den danske Regjering, var at Interpellationen kun var bleven mulig ved notorisk rigsfjendtlige Rigsdagsmænds Understøttelse.

Deres Excellence vil let forstaae, at der ikke for mig var Meget at svare herpaa, naar det først var givet, at den herværende Regjering var uvillig stemt mod Interpellationen. Jeg kunde altsaa kun udtale, at jeg vilde finde det høist beklageligt, om Besvarelsen skulde blive ugunstig for den danske Opfattelse af Forholdene, og derfor haabede jeg, at denne Besvarelse vilde blive afgivet af Statssecretairen selv, da Ingen bedre end han vilde være baade istand og villig til at undgaae en uheldig Realitets-Discussion. Dette Sidste ansaae Herr v. Bülow imidlertid ikke for muligt, ligesom det hellerikke endnu var afgjort, om han eller en Commissair vilde komme til at besvare Interpellationen; og idet han derpaa gik over til i Almindelighed at omtale ovennævnte tractatlige Bestemmelse,¹⁾ sagde han, at han i sin Tid, umiddelbart efter dens Vedtagelse, havde tænkt sig at den strax vilde blive bragt til Udførelse, hvilket havde kunnet skee uden Vanskelighed og med et i alle Henseender gunstigt Resultat for Danmark; men da han meddeelte denne sin Tanke til den daværende preussiske Ministerpræsident, havde han erholdt til Svar at det ikke var muligt.²⁾ For Øieblikket vare Vanskelighederne ikke mindre; og hvad særligt den omhandlede Interpellation angik, saa var den rettet mod det tydske Riges Integritet. Her bemærkede jeg at, ihvorvel Tydskland besad hele Slesvig, saa var dette dog ikke begrundet i Tractaten. Før denne havde Preussen og Østerrig vel været Besiddere af Hertugdømmet, men dog kun Medbesiddere, og ved Tractaten var Østerrigs Andeel kun betingelsesviis ble-

---

¹⁾ c: Artikel V.

²⁾ Der vides intet nærmere om dette Skridt fra Bülows Side. Han var i 1866 Statsminister i Mecklenburg-Strelitz.

ven overdraget til Preussen. Fyrst Bismarck havde ogsaa, da den preussiske Landdag, ved at antage Lovforslaget om Hertugdømmernes Incorporation, undlod at tage Hensyn til det af Regjeringen i Forslaget indsatte Forbehold angaaende Dele af Slesvig, udtrykkelig erklæret, at dette ikke kunde blive af Virkning for Regjeringens internationale Forhold. Denne Bemærkning imødegik Statssecretairen ikke; men han anførte, med Hensyn til Ordningen af det nordslesvigske Spørgsmaal, den Indvending som saa ofte er fremkommen fra forskjellige Sider, at en Deel af Befolkningerne i de nordslesvigske Stæder er tydsk; og da jeg herpaa havde svaret, at det vel forholdt sig saaledes, men at det maatte erindres, at disse nuværende tydske Undersaatter af det tydske Rige ere forhenværende danske Undersaatter, og at de saaledes eventl. ikke ligefrem vilde blive afstaaede til et fremmed Land, endte Samtalen med at Statssecretairen yttrede, at det havde været meget ønskeligt, om Afgjørelsen allerede havde fundet Sted i 1864 ved Conferencen i London.

Jeg tilføier at saavel Statssecretairens Yttringer i og for sig, som den Maade hvorpaa han udtalte sig, paa mig have efterladt det Indtryk, at det var hans eneste og oprigtige Hensigt, at forebygge, at der hos den danske Regjering skulde blive vakt Mistillid til den herværende Regjerings Hensigter ved det Svar som fra dennes Side vil blive afgivet paa den Krügerske Interpellation; men afseet herfra, har jeg dog ikke kunnet undertrykke en Frygt for at der i Anledning af denne Interpellation, om ikke fra den tydske Regjering, saa dog fra enkelte Medlemmer af den tydske Rigsdag, muligen vil fremkomme Udtalelser, som kunne blive af foregribende Betydning for en fremtidig Ordning af det omhandlede Anliggende.

Quaade.

Depeche Nr. 6, modtaget 10. April 1877.

1299. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 9. April 1877.

Skulde det ikke være muligt at faae Krüger til, hvis der endnu er Tid dertil, at tage sin Interpellation tilbage? Det Mindste som kan hænde af Ondt, er dog, at han, ligesom i 1867, foranlediger Yttringer fra den herv. Regjerings Side, som blive liggende, og saaledes, ligesom B[ismarck]s Erklæring af Marts 67 om Garantier og Enclaver, kunne blive meget generende, og meer end det, senere.¹⁾

Mig vilde Kr. næppe høre paa, men fik jeg fra Kbhvn. et telegraphisk

»Oui«,

skulde jeg gjøre mit Bedste. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1300. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til
H. A. Krüger.

Kjære Herr Krüger,

Berlin, 11. April 1877.

Jeg vil være Dem meget erkjendtlig for en Underretning om, naar jeg kunde træffe Dem hjemme, for at tale med Dem om en Sag af Vigtighed. Jeg bemærker, at jeg ikke raa-der over Dagen imorgen længer end til Kl. 5 E. M., men at hele Fredagen saavel som Lørdag indtil 9 Aften tilhører mig. Det haster forresten.

Quaade.

H. A. Krügers Privatpapirer. R. A.

¹⁾ Der maa sigtes til Bismarcks Udtalelse i det nordtyske Forbunds grundlovgivende Rigsdag 18. Marts 1867. Se Aage Friis: Den danske Regering og Nordslesvigs Genforening med Danmark I, 252 f.

1301. Redaktør C. Ploug til Redaktør H. R. Hiort Lorenzen.

Kjære Lorenzen!

Kjøbenhavn, 11. April 1877.

Her er opstaaet en paa Efterretninger fra Berlin grundet Frygt for, at Kryger skal gjøre mere Fortrød end Gavn ved sin anmeldte Interpellation, og fremkalde et Svar, som kan foraarsage fremtidige Vanskeligheder. Hvis jeg ikke er fejl underrettet, har Quaade derfor idag været hos ham, for at formaa ham til at tage den tilbage eller udsætte den. Jeg tvivler nu vistnok meget om, at han tager en saadan Anmodning tilfølge, hvorfra den saa end kommer, da han rimeligvis er højt stemt ved den Understøttelse, han endelig har fundet, og maaske ogsaa er saaledes forpligtet over for sine Understøtttere, at han ikke kan Andet. Selv vil jeg i hvert Fald ikke forsøge paa at paavirke ham, da vort personlige Forhold, siden hans Besøg her i afvigte Foraar, ikke er videre fortroligt. Mere Vægt vilde han vistnok lægge paa en Anmodning eller et Raad fra Slesvig, hvis De vilde skrive ham til; thi for Tiden har De sagtens Intet i Berlin at udrette personlig. Vil De gjøre det, saa tror jeg ganske vist, at det er rigtigt at gjøre det; thi det er jo givet, at, saalænge »der greise Kaiser« lever, have vi aldeles intet Haab, men derimod have vi ikke saa lidt til hans Efterfølger. Denne vil imidlertid ogsaa møde en maaske mægtig Modstand, og derfor er det af Vigtighed, at saa lidt som muligt er præjudiceret ved officielle Udtalelser. Bülow er utvivlsomt, skjønt Tydsker fra Top til Taa, en mod Danmark velvillig Mand, og det er ikke rart maaske at hidse ham op imod os ved et ubelejligt Skridt, som man naturligvis i Berlin tror er inspireret herfra.

Dette er nu imidlertid Altsammen kun til Deres private Efterretning. Vil De tjene Deres Venner her — Regeringen indbefattet — i at gjøre et Forsøg paa ved venskabelige Forestillinger at formaa Kryger til at tage sin Interpellation foreløbig tilbage eller udsætte den til næste Samling, saa bør De vistnok slet ikke omtale, at De har faaet nogen Opfordring

herfra, men alene støtte Dem paa egne Betragtninger over Situationen og navnlig paa Bismarcks Orlov, der jo giver al Grund til at formode, at K. enten vil faa et kort, afvisende og undvigende Svar, eller et, der udgaar fra Kejseren personlig, som vi vide er saa lidet velvillig som mulig, og som kan benytte Lejligheden paa en saadan Maade, at Slesvigernes og vort fælles Haab nedslaas og ikke det Mindste vindes, men fremtidige Vanskeligheder beredes.

Vær nu saa venlig at tænke herover og derpaa, hvis De vil at handle, da at handle hurtig; thi en af de første Dage vil Forespørgslen vistnok komme paa Dagsordenen.

Tak for Deres sidste Besøg og hils gode Venner fra

H. R. Hiort Lorenzens Papirer. Kgl. Bibliotek.

C. Ploug.

1302. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 12. April 1877.

Jeg skjønner meget paa den venskabelige Hensigt som har bragt Hr. vor Bülow til at udtale sig til D.H. saaledes som fremgaaer af Deres Depesche Nr. 6 af 8. d. M. og jeg billiger fuldstændigt hvad De ved den Leilighed har gjort gjeldende. Jeg havde hidtil haabet at man i Rigsdagen vilde have kunnet finde Midler til at hindre at Hr. Krügers Interpellation kom til Behandling men da jeg nu seer, at dette Haab næppe vil gaae i Opfyldelse, vilde jeg meget ønske at Hr. Krüger selv kunde bevæges til at lade Sagen hvile. Ligesom Interpellationen i og for sig under de nærværende Omstændigheder ikke vilde kunne gavne det slesvigske Spørgsmaals Stilling, saaledes vil den, som De med Rette gjør opmærksom paa, meget let kunne fremkalde Erklæringer fra den preuss. Regering som ikke blot i Fremtiden kunde binde

dens Hænder, men muligviis endog kunde være af en saadan Beskaffenhed at det blev den kgl. Regering i høieste Grad vanskeligt at bevare en Taushed ligeoverfor dem, som let kunde udtydes i og udenfor Danmark som en Opgivelse af Art. 5.

Under disse Omstændigheder har jeg, skjøndt Regeringen, som det vil være D. H. bekjendt, ikke staaer i nogensomhelst Forbindelse med eller er istand til at øve den fjerneste direkte Indflydelse paa Hr. Krügers Optræden, dog søgt at virke, hvad jeg formaaer, gjennem Andre som dog muligvis kunde bringe ham til at indsee hvor fordærveligt dette Skridt fra hans Side kan blive for den Sag, som han repræsenterer, og endog for Danm.s diplomatiske Forhold til Tydskland. Om det vil lykkes mig er vistnok meget tvivlsomt, og det samme gjelder vel ogsaa de Forsøg, som De selv har foreslaaet at ville gjøre direkte hos Hr. Krüger og hvortil jeg allerede ad telegraphisk Vei har bemyndiget Dem.¹⁾ Men ved Siden heraf maa jeg henstille til Dem, hvorvidt De ikke tillige maatte kunne søge Leilighed til at omtale denne Sag paany til Statsminister v. Bülow og navnlig at rette Deres yderligere Bestræbelser paa hvad De allerede i Deres foregaaende Samtale med ham havde fremhævet, at hans eventuelle Svar saavidt muligt bør undgaae en egentl. Realitetsforhandling og navnlig ikke sætte den kgl. Regering i den vanskelige Stilling som jeg ovenfor har antydnet. —

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 1.

1303. Redaktør H. R. Hiort Lorenzen til H. A. Krüger.

Kjære Krüger!

Haderslev, 12. April 1877.

I dette Øieblik modtog jeg fra en af Ministrene i Kjøben-

---

¹⁾ Spor af et saadant Telegram har ikke kunnet findes.

havn¹⁾) en Efterretning, som jeg iler med at bringe til Deres Kundskab. Han skriver:

»Efter alt, hvad jeg har kunnet erfare, agter den preussiske Regering at give et meget nedslaaende Svar paa Krügers Interpellation, og Øieblikket er saadant, at ikke en Hund vil giø ad det iblandt Europas Magter. Det er i det hele en Tid, hvor det er klogest at tie.«

Den paagjældende Ministers (det er ikke Rosenørn) Fædrelandskjærlighed og Indsigt er hævet over enhver Tvivl. Han vilde ikke skrive saaledes, hvis han ikke havde fuldkommen paalidelig Underretning om et oprækkende Uveir. Da jeg nu formoder, at Deres Forslag ikke vil blive sat paa Dagsordenen, forinden De selv udtrykkelig forlanger det, saa beder jeg Dem indestændig lade det hvile, saa længe til De hører nærmere fra mig. Jeg skriver nu tilbage til ham for at faa nøiere Underretning om, hvorledes Sagen hænger sammen, thi det maa vi kunne forlange. Om faa Dage vil De atter faa Brev fra mig, og have vi kunnet vente saa længe, saa kunne et Par Dage intet Udslag gjøre.

H. R. Hiort Lorenzen.

H. A. Krügers Privatpapirer. R. A.

1304. Redaktør H. R. Hiort Lorenzen til H. A. Krüger.

Kjære Krüger!

Haderslev, 13. April 1877.

Allerede for nogle Dage siden vil De have lagt Mærke til at jeg forudsaa den Mulighed, at det kunde blive Bernhard Bülow, som i Bismarcks Fraværelse kom til at optræde paa

¹⁾ Justitsminister Nellesmann. I Brevet, som er dateret 11. April, anmoder Nellesmann H. L. om at søge at hindre Krügers Interpellation; dets Hovedindhold citerer H. L. næsten ordret. Brevet findes blandt H. L.s Papirer paa Kgl. Bibliotek.

Regeringens Vegne imod Dem, naar Deres Forslag kom for. Jeg udtalte mig da saa forsigtig som mulig, men kan ikke nægte, at jeg allerede den Gang var ængstelig ved denne Personforandring. Bismarck kjende vi nu saa godt og længe, at ingen af os af ham vilde vente et Svar, som kunde faa en uheldig Indflydelse paa vor Sags fremtidige Gang. Helt anderledes stiller Sagen sig med Bernhard Bülow. Ganske vist nærer han endnu fra gammel Tid af velvillige Følelser mod Danmark, men han er Tydsker fra Top til Taa, og det er ikke til at beregne, om han ikke kunde spekulere i Folkegunst ved Hjælp af en skarp Udtalelse om Artikel V, muligvis endog insinuere sig hos den gamle Keiser for at faa ham til at udstede en Slags keiserlig Kundgjørelse til os. I dette Øieblik, da ganske anderledes storslaaede Interesser staa paa Spil end vor Sag, vilde ikke en Hund gjø ad Keiser Vilhelm, om han slog en officiel Streg over Artikel V. Og hvad der hele Tiden har gjort mig allermest betænkelig, det er den Varme, hvormed Centrum tager sig af os. Disse Jesuitter gjøre det ikke af Medfølelse med os, men alene, fordi de tro, det kan tjene *deres* Sag at bruge *vor* til at plage Bismarck med. Jeg tror, at med jo stærkere Følge de optræder i Rigsdagen, desto større Sandsynlighed er der for, at Regeringen træder skarpt op. Ganske vist kan De sige, at det forværrer ikke vor nuværende Stilling og til en vis Grad har De Ret. Men der er dog en Eventualitet, som aldrig bør tabes af Sigte og aldrig præjudiceres ved Skridt, der ikke medføre nogen direkte Fordel. Vi vide jo alle, at den gamle Keiser — vel nærmest paa Grund af den uvenlige Modtagelse, han fandt her i 1868¹⁾ — er gram i Hu mod os, han kan ikke lide de uhøflige Danske, som ikke vilde gjøre tilstrækkelig Stads ad ham, og af ham kunne vi aldrig vente noget. Anderledes stiller Sagen sig med Kronprindsen. Han er ikke alene ikke kompromitteret til vor Skade, men lige tværtimod engageret

1) Sml. II, Nr. 544—45 og Mackeprang, S. 48 f.

ved sine Ord til Christian IX,¹⁾ i al Fald til en vis Grad. Der er altid en Mulighed for, at han vil vise sig mere velvillig imod os, naar han kommer til Regimentet. Med ham staar Bernhard Bülow paa en meget intim Fod. For denne sidste kan Deres Forslag kun være ubehageligt, fordi det sætter ham i Forlegenhed, og hvad værre er, han tror naturligvis trods alle vore Forsikringer om det modsatte, at De er inspireret fra Kjøbenhavn. Bliver han mod sin Villie tvungen til at udtale sig, kan han let komme til at binde sig paa en Maade, som kunde være til ubodelig Skade under den nævnte Eventualitet, som jo stadig rykker nærmere. Saa rolig jeg derfor har været ved Deres Forslag, saa længe Bismarck var ved Roret, saa ængstelig er jeg nu. Jeg vilde oprigtig ønske, at det slet ikke kom til Forhandling. Selve Forslagets Fremkomst har været tilstrækkelig til at henlede Verdens Opmærksomhed paa os; mere naas dog ikke derved. Om De fik Leilighed til at sige Tydskerne en hel Posefuld Sandheder, vilde det ikke overbevise dem, men snarere irritere dem yderligere imod os. Situationen er jo ogsaa saa væsentlig forandret siden Marts Maaned, at det formelt meget vel lod sig forsvare at tage Forslaget tilbage; thi Bismarck er jo den eneste kompetente Fortolker af Artikel V. Overvei nu rolig, hvad jeg her har udtalt, men lov mig i al Fald foreløbig intet at foretage Dem til Forslagets Fremskyndelse. Lad os først faa Sagen grundig drøftet med hinanden. Efter West's²⁾ Anmodning afsender jeg idag 300 M. pr. Postanvisning. Hils West fra mig og tak ham for hans sidste Brev.

H. R. Hiort Lorenzen.

H. A. Krügers Privatpapirer. R. A.

---

¹⁾ Der sigtes til uhjemlede Rygter om imødekommende Udtalelser m. H. t. Nordslesvig af Kronprins Friedrich Wilhelm.

²⁾ Skolemanden Adolf Poul West (1841—1921), der opholdt sig i Berlin for at bistaa Krüger under hans Rigsdagsarbejde.

1305. Professor J. N. Madvig til H. A. Krüger.

Kjøbenhavn, 13. April 1877.

Høistærede kjære Hr. Kryger!

De vil udentvivel blive forundret over at faae et Brev fra mig til Berlin, og De vil maaske blive det endnu mere over dette Brevs Indhold. Men jeg stoler paa, at De har saamegen Godhed for mig, og er saa overbevist om min Iver for vort fælleds Hjerteanliggende, den nordslesvigske Sag, at De villigt vil optage mine Ord og skjænke dem den Overveielse, som de kunne fortjene. Medens vi Alle herhjemme beundre den Udholdenhed og Kraft, hvormed De uophørligt kjæmper, og tillige den Kløgt, hvormed De har faaet de polske og elsask-lothringske Rigsdagsmedlemmer til denne Gang at gjøre fælleds Sag med Dem, vare vi dog ikke ganske uden Bekymring for, at navnlig Elsassernes Tilslutning ogsaa kunde have noget Betænkeligt ved sig, og overføre paa den slesvigske Sag en Stemning, som ellers ikke vilde vendes imod den i og for sig. Ved Elsas ere Tydskerne stolte af en Erobring fra en stor og mægtig Nabo, de tro at have med Rette tilbagetaget, hvad der unegteligt, for omtrent to hundrede Aar siden eller noget mere virkelig hørte til Tydskland, og de paaberaabe sig for Elsasses (ikke for Lothringens) Vedkommende ikke aldeles uden Grund, at Almuen paa Landet endnu for en stor Deel taler Tydsk, alt Noget, der ikke gjælder ved Slesvig eller rettere ved Slesvig gjælder *mod* Tydskland. Men vi miskjende ikke, at alligevel mange Grunde talte for at søge Elsassernes Hjælp, naar den slesvigske Sag ellers ikke kunde komme frem. Men hvad der er skeet i disse Dage vækker hos mig og vore Meningsfæller saare stor Bekymring fra en anden Side. Bismarck, vor værste Fjende, om ikke af virkeligt Had, saa dog fordi han engang havde optaget Afviisningen af alle vore Ønsker i sit System og Program, er jo foreløbig og maaske, ja sandsynligviis for bestandigt traadt tilbage, og traadt tilbage i et Øie-

blik, i hvilket maaske ogsaa andre Forhold, navnlig til Rusland, kunde bevirke nogen Forandring i Stemningen paa høieste Steder i Berlin. Keiseren og den Udenrigsminister, der nu træder i Forgrunden, Bülow, ere ikke bundne ved Bismarcks Politik med Hensyn til Slesvig; det er dem muligt at vise Høimodighed, naar Omstændighederne raade dertil; men de ville ikke lade sig forcere, især ikke naar Polakkerne og Elsasserne ere med; ligeoverfor dem er Keiseren vistnok aldeles ubøielig, og ved Elsasserne særlig irriteret, i Stoltheden over sin Seier og sit Keiserdømme. Reises Debatten om Slesvig og Artikel V i dette Øieblik kan man frygte for at Udenrigsministeren med Keiseren bagved løber sig langt stærkere fast i Modsigelse og Afviisning, end begge maaske af sig selv ere tilbøielige til. Det synes i det Ringeste at være i høi Grad ønskeligt under den, ved Bismarcks Fjernelse, i saa høi Grad forandrede Situation at see Tiden lidt an, og prøve, om der ikke nu kan virkes ad lempeligere Veie og sættes andre Paavirkninger i Bevægelse. Jeg kan derfor ikke skjule, at der baade hos mig og hos dem, der her i Kjøbenhavn have meest Hjerte og som jeg troer, ogsaa Blik for den slesvigske Sag næres det Ønske, at denne ikke i den nærmeste Tid maa komme alvorligt frem i den tyske Rigsdag; vi frygte, at en Afgjørelse nu kunde forstyrre rimelige Udsigter som maaske kunne aabne sig. Vi — (thi jeg taler i Fleres Navn) — bede Dem ret hjerteligt at overveie dette og hvis De finder nogen Grund i vor Betragtning, da at lade Sagen for det Første glide noget hen og hvile hvortil jo vistnok Rigsdagens Præsident ikke ugjerne rækker Haanden. Hvis Bille ikke allerede var reist herfra til Rom til sin Familie, er jeg temmelig vis paa, at han havde skrevet Dem til herom; nu har jeg tilladt mig at gjøre det og beder Dem endnu engang tilgive mig en Paatrængenhed som alene har sin Grund i min Overbeviisning og dybe Interesse. Gud give at hvad De gjør, maa blive til Held og Lykke for Slesvig og

os Alle! Gid Deres Helbred maa staa Dem bi under Deres vanskelige og besværlige Stilling.

J. N. Madvig.

H. A. Krügers Privatpapirer. R. A.

1306. Folketingsmand Lars Dinesen til H. A. Krüger.

Kjære Hr. Krüger!

Kjøbenhavn, 13. April 1877.

Saa vidt jeg ved, er det første Gang i mit Liv, at jeg skriver til Dem, men der er opstaaet en Trang hos mig til nu at gjøre det, som har sin Rod i 2 Omstændigheder. Den ene har alt været til Stede i nogen Tid, den har tildels sit Udspring fra den ny Virksomhed, jeg har begyndt med at lede et lille Blad, som er beregnet paa Almuen, saa vel i By som paa Land¹⁾. Her vilde jeg gjerne gjøre mit til at holde Sympatien for Danmarks største Sag i Live og bringe den den bedste Næring ved at sørge for at Folk vide, hvad det er der fattes os, derved at Slesvig er i Fjendevold. At man derved kommer til at tænke paa den Mand, de Undertrykte sætte forrest i Kampen er en selvfølgelig Sag.

Den anden Omstændighed er af et lidt yngre Datum og det er maaske mulig, at naar jeg lader den være bestemmende for mig til at skrive allerede i Dag, da er det en lille Overilelse af mig; men jeg er kommet til at tænke saa meget over den, at jeg ikke syntes, jeg kunde lade være at skrive. Da Brevet omhandler denne Omstændighed, som jeg nu strax skal nævne, har jeg telegraferet til Dem, for at det ikke skulde blive liggende, Sagen har jo nogen Vigtighed under enhver Omstændighed.

Blandt os her er der i disse Dage saa megen Tale om den sig nærmende Krig og om alle alvorlige Forhold; Sindene ere oppe. Det er da en naturlig Ting, at Tanken føres hen

¹⁾ Lars Dinesen redigerede 1877—78 »Folkets Avis«.

paa vor fælles store Sag og paa dens Talsmand i Berlin. Vi have erfaret, at Deres Andragende skal snart for, nogle have endogsaa i Dag ment, at det skete paa Onsdag¹⁾. Nu er det kommet til at staa saadan for os, som om vi for Tiden ikke er ret gunstig stillede, med andre Ord, at vi ere særlig ugunstig stillede, derved at Rusland, som vel er den Eneste, der vilde have en lille Interesse for os, vil blive rigelig engageret med sine Kræfter, saa at der fra den Side ikke nu kan ventes nogen Støtte. Derimod vil vel Preussen tro sig stillet saa frit, at det, dersom det har Lyst, ikke havde noget at resikere ved at erklære § 5 for bortfalden. Vi have derfor ment at Øieblikket for den Sag for hvilken De er Forkæmper, ikke havde nogen god Udsigt til at nyde Fremme[!] og vi have tænkt os, om der ikke kunde være Fare for at Preussen brugte Øieblikket til Skade for vor Sag. Det er med disse Tanker, fremkaldt ved Samtale med gode Venner, at jeg efter at være kommen hjem har sat mig til at skrive. Ikke i den Hensigt at give Dem Raad, dertil neier jeg ikke [∴: *dertil føler jeg ingen Trang*], De følger langt anderledes Begivenhederne ude end jeg og er derfor langt bedre i Stand til at skjønne det Rette, end jeg; men min Hensigt er at meddele Dem de Indtryk jeg selv har faaet ved at veie og tænke over Sagen, jeg troede disse ikke kunde være uvigtige for Dem.

Det var med stor Glæde, at vi her saa den Lykke De havde at faa Elsasserne og Lothringerne med Dem²⁾, men vi har ogsaa nok set, at der er megen Forbittrelse i Berlin over at dette er lykkedes Dem og det er vel at vente, at man gjør disse Franskmænd — for at tale i Korthed — alle de Ulykker man kan for at gjøre dem kjede af at have sluttet sig til Dem. Jeg vil ønske at Deres Venner der maa have den samme Karakterstyrke, som De til at holde ud trods alle

---

1) Forhandlingen fandt Sted Torsdag 19. April 1877.

2) Sml. Nr. 1298.

Fortrædeligheder. Men de er vel heller ikke rolige i Øieblikket, da Preussen vel nu føler sig saa sikkert.

Det jeg altsaa her meddeler Dem er, at jeg har faaet det Indtryk af Opfattelserne her, at man mener, at der for Tiden ingen gunstig Chance er for at Deres Andragende nu kan bære nogen Frugt; og at man er noget bange for, at en Tilslutning, som vi i Øvrigt ere sikre paa, at De fremdeles faar fra de andre undertvungnes Repræsentanters Side, skal føre til at Forfølgelserne mod disse skal blive større saa at den Støtte, De med Deres Klogskab har vundet, derved svækkes for en lykkeligere Tids Skyld.[!]

Tag mig endelig ikke disse Linier ilde op, kjære Krüger, de er maaske noget naive, men ere, derom er De forvisset, dicteret af det for vore Sønderjyder og for Dem mest kjærlige og hengivne Sind. De skal ikke tage meer Hensyn dertil end Deres sikre Sands byder Dem. Gjør mig den Tjeneste ikke at lade nogen vide, at jeg har skrevet til Dem. De skal i Særdeleshed ikke omtale det til V. Boye¹⁾ — fra hvem jeg kan hilse —, jeg ønsker ikke det skal vides, at jeg har skrevet til Dem. . . .

Lars Dinesen.

H. A. Krügers Privatpapirer. R. A.

1307. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, Fredag [13. April 1877].

Kjære Kammerherre.

Som De vil se af indlagte to Breve²⁾ have vi godt Haab om at det skal lykkes at faae Kr. standset i hans ubesindige Skridt. Hvis De taler med ham vil det være Dem af Vigtighed at kjende hvorledes Sagen er præpareret her. Bille kan Intet

---

¹⁾ Journalisten og Arkæologen Vilhelm Christian Boye (1837—1896).

²⁾ Sml. Nr. 1314.

gjøre da han for Tiden er i Rom.¹⁾ Muligvis bliver det altsaa nødvendigt for Dem at tale med Bülow men gjør De det, vilde det vel ikke være af Veien at De ligefrem siger ham at Kr. aldeles staaer udenfor enhver Indflydelse herfra og at det derfor vilde være dobbelt ubilligt om Regeringen her skulde bringes i Forlegenhed ved en Forhandling. Vi befinde os her i en saa kritisk indre Stilling at det er let at see hvad Venstre vilde kunne gjøre ud af Regeringens event. Holdning under saadanne Omstændigheder. . . .

Quaades Papirer. U. A.

P. Vedel.

1307 a. Justitsminister J. M. V. Nellemann til Redaktør
H. R. Hiort Lorenzen.

Kjære Hr. Redacteur.

Kjøbenhavn, 14. April 1877.

Ifølge Deres Brev satte jeg mig strax i Bevægelse for at opspore Bille, men han er i Neapel. Han reiste Onsdag d. 4. Apr. fra Kjøbenhavn og er nu der nede. Det er altsaa umuligt at benytte ham som Mellemand, thi Brev til Neapel og derfra igjen til Berlin kan ei sendes inden Onsdag. Jeg har imidlertid sat andre i Bevægelse. Navnlig har jeg bedt Lars Dinesen, som vistnok har et godt Navn hos Krüger, om at skrive²⁾ og jeg skal nu i dette Øjeblik tale med Grosserer Adler³⁾, som nok ogsaa skal have en Deel Indflydelse hos Krüger.

Jeg er enig med Dem i, at han maa tage Forslaget formelt tilbage eller i al Fald bede om Udsættelse indtil videre med Sagens Foretagelse. Kunde han ikke paaskylde Sygdom og reise hjem eller saadant noget. Nu da Krigen mellem Rusland og Tyrkiet staaer i Begreb med at udbryde, er Preussens Venskab meer end nogensinde et Livsspørgsmaal for Rus-

---

¹⁾ C. St. A. Bille.

²⁾ Nr. 1306.

³⁾ I Krügers og D. B. Adlers Papirer i R. A. findes ikke Breve vekslet mellem de to Paagældende herom.

land, den eneste Magt, af Hensyn til hvilken Preussen skulde lade sig afholde fra uden videre at erklære Pragerfredens Art. V for bortfaldet.

J. Nellemann.

H. R. Hiort Lorenzens Papirer. Kgl. Bibliotek.

1308. Folketingsmand C. Juel til H. A. Krüger.

Kjære Kryger.

Kjøbenhavn, 14. April 1877.

Der er hos mig og hos forskjellige Venner af vor fælles Sag opstaaet Tvivl om hvorvidt det under de nuværende Forhold er heldigt at Deres Interpellation fremkommer paa Rigsdagen. Jeg antager at De med Deres klare politiske Blik indseer at det kan være farligt at røre ved Sagen nu da en stor Krig staaer for Døren der i Øieblikket giver Preussen aldeles frie Hænder. Jeg tillader mig derfor at henstille til Dem, om De ikke under et eller andet Paaskud vil foranledige Sagen udsat til et beleiligere Tidspunkt. Jeg haaber at De ikke misforstaaer at jeg saaledes tillader mig at give Dem et lille Vink der i alt Fald er vel ment.

C. Juel.

H. A. Krügers Privatpapirer. R. A.

1309. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 15. April 1877.

. . . Jeg har havt to Samtaler med Kr., hver paa henvend to Timer. Han er stædig i høieste Grad og har en flux de bouche med tilhørende Stentorstemme, saa at man har den største Møie med at faae et Ord ind, eller overhovedet at finde Ørelyd. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1310. Læge P. A. Madvig til H. A. Krüger.

Haderslev, 15. April 1877.

Kjære Kryger!

Den Fare, som jeg gjentagne Gange og senest paa Deres Fødselsdag har henledet Deres Opmærksomhed paa, nemlig: at Deres Andragende var en Spillen »*va banque*«, da det let kunde give Anledning til at den preussiske Regjering erklærede Pragerfredens § 5 for ophævet, denne Fare synes nu at være tilstede. Naar en Danmark saa velvillig Mand som Bernhard v. Bülow erklærer, at Situationen for Øieblikket er en saadan, at han er nødt til at give et for Danmark beklageligt Svar paa Deres Andragende, saa er det Tid paa ny at tage Sagen under alvorlig Overveielse og Intet risikere. Jeg beder Dem, ja jeg besværges Dem: Tag Deres Andragende tilbage indtil videre, eller rettere sørg for, at det ikke kommer paa Dagsordenen! Det er et uhyre Offer De derved bringer, maaskee et af de største De nogensinde har bragt Deres Fædreland, men — De maa gjøre det. Deres Vælgere ville let overbevises om, at De yderligere ved en saadan Handlemaade har gjort Dem fortjent til deres Tillid. Det modsatte vil, kjære Kryger, paabyrde Dem et Ansvar, der er saa stort, at ingen Mand let vil kunne bære det.

H. A. Krügers Privatpapirer. R. A.

P. A. Madvig.

1311. H. A. Krüger til Professor J. N. Madvig.

Berlin, 15. April 1877.

Høistærede Hr. Conferensraad,

Jeg har naturligviis gennemlæst Deres ærede Skrivelse med Omhyggelighed og Eftertanke, og takker Dem for Deres Kjærlighed og Iver for os Nordslesvigere som sikkert i Dem have een af deres bedste Venner. Jeg beklager med den bedste Villie ikke at kunne komme til at dele Deres An-

skuelse. Grunden hertil maa søges i vort grundforskjellige Syn paa det tydske Folks og dets Statsmænds Forhold til Danmark. De gaaer ud fra, at vores Sag nærmest skal løses ved en Høimodighedsakt fra Tydsklands Side, jeg derimod søger Løsningen kun mulig ved en Nødvendigheds-Akt. Fra Deres Standpunkt ud[!] maa der altsaa gjøres Alt for at fremkalde eller vedligeholde en velvillig Stemning hos Tydskerne. Fra mit Standpunkt ud maa der stedse efter Evne arbeides hen paa at fremme Tydsklands Svækkelse. Jeg er overbeviist om, at Tydskland naar ei Modgang forandrer dets Anskuelser, aldrig vil vise Danmark anden Høimodighed end den at gjøre Danmark til en afhængig Vasal, der faar Lov til at tradske ved Siden af den tydske Seiersvogn; det tydske Folk vilde i det høieste have tilladt en Bismarck at afstaa til Danmark en Stump Nordslesvig, men tillader sandelig ikke en Bülow eller andre af underordnet Rang at gjøre dette. Jeg er fuldstændig overbeviist om at min Tankegang gaaer ud fra en rigtig Forudsætning. Selv i denne Session, ven [ø: da] dog saa mange Ting vise, at det tydske Kæmpelegeme er angreben af en betænkelig Sygelighed, og at det tydske Folks Fremtid kan blive sørgelig, selv da har jeg aldrig fundet Tilbøielighed til at vise os Retfærdighed: Frygt spores, men Høimodighed kjendes ikke.

Naar Elsasserne ønskede at underskrive mit Andragende saa vil dette ikke have fremkaldt Forundring hos Tydskerne, ei heller Harme, tvertimod har jeg lagt Mærke til, at man i Grunden finder dette naturligt, da Elsasserne selv, om de mangle hvad vi eie med vor Nationalitet og § V, saa søge de jo ligesom jeg at hævde Folkenes Selvbestemmelsesret og denne Ret er stor og betydningsfuld nok til at kunne skjule nogle Mangler. Jeg seer ogsaa alt andet end en Ulykke deri at det nordslesvigske Spørgsmaal knyttes til Frankrig. For mig er det klart at Nordens hele Magtstilling og Selvstændighed tildeels beror paa Frankrigs Medhjælp og dets Interesse i at Norden er kraftigt og frit. Ved at tage mit Andragende

tilbage, som Hr. Quaade indtrængende har opfordret mig til, skjøndt han maatte tilstaa at han fandt mit Standpunkt at være korrekt og mine Bevæggrunde vægtige, saa vilde et saadant Skridt her bedømmes som fremkaldt af Frygt og derfor blive belønnet med Latter isteden for Tak og for mine Vælgere vilde det være en ufattelig Gaade, især da de instinktagtig have faaet det samme Syn paa Forholdene som deles af mig. Hvor vilde den simple Mand kunne fatte at der maatte forudsættes Velvillie hos et Folk og dets ledende Mænd, som i den Grad træder al Ret under Fødderne, som Tydskerne gjør det i Nordslesvig! Besiddelsen af vor soleklare Ret fordrer ogsaa at man holder sig til selve Retten, og ei sælger den for en Klump Naade, thi Erfaringen viser jo at Tydskernes Naadefølelse er bevægelig som Havet, og let gaar over i Foragt. Jeg troer derfor at svække min Stilling og mine Vælgeres Tillid naar jeg ligesom forandrede Signalerne, og gav mig til at ville foreslaa Tydskerne at vise mig Velvillie imod at jeg kom frem med Indrømmelser. For mig staar det klart at det tydske Rige paa Grund af de saare forskjellige Interesser som de forskjellige tydske Stammer have i Længden ikke kan bevare Sammenholdet, allermindst paa Grundlag af at Preussen i sig optager de andre Dele. Tydskland vil gaa i Stykker ligesaa vidst som Preussens nægtigste Mands Virksomhed alt nu er gaaet i staa og i det høieste kunde fornyes ved at den nu hendøde Seiersruus igjen blev vakt. Have vi Nordslesvigere kunnet opretholde Modet da Tydskland saaes i Seirens Morgenrøde da vil det end lettere kunne gjøres naar nu allerede Aftenrøden viser sig. Alle virkelig varme Patrioter i Nordslesvig dele min Anskuelse om ei at købe et Stykke Nordslesvigs Frihed ved Restens Trældom og Opgivelse. Ved mit Andragendes Discussion kan forøvrigt selv hvis Regjeringen nødes til at svare § V's Existens ikke trues lige saa lidt som Tydskland der ved fik Berettigelse til at tilskrive Danmark fjendtlige Planer og Bestræbelser. Og naar Hr. Quaade f. E. taler om at An-

dragendets Drøftelse i Rigsdagen vilde kunne fremkalde et *nedslaaende* Svar, rigtignok *ikke* til mig eller Nordslesvig som han indrømmede, men til Danmark, saa kan [der] jo kun være Mening [her]i, naar Danmark attraar¹⁾ at faa Lov til at være Tydscklands Allierede i den store Krig, som den nærmeste Fremtid vel bærer i sit Skjød. Jeg kan af hele mit Hjerte ønske at det lille svage Danmark maatte staa uden for de stores Kamp men at see det fægte ved Siden af Tydsckland vilde i mine Øine være en sørgelig Ulykke og Følgerne selv af en lykkelig Kamp maatte blive det, jeg tidligere har nævnt. Det gjør mig i Grunden ondt at see hvorledes Hr. Quaade har formaaet [at] fremkalde saa ængstelig en Stemning selv hos de Mænd jeg agter høiest, da Hr. Quaade over for mig to Gange forgjæves har forsøgt at forsvare sin Mening og jeg i Grunden er overbeviist om at Hr. Bülow ved en billig Trudsel har fremkaldt den hele Panik[?] og paa den Maade igjen har ført et nyt Beviis paa i hvilken Grad Danmark overvurderer Preussens Magt og undervurderer de Factorer ved hvilke vor Sag maatte føres til en tilfredsstillende Løsning. Jeg beder Hr. Conferensraaden ogsaa til Deres Meningsfæller at meddele dette mit Svar da jeg maa ønske at klare min Stilling over for Mænd som jeg ved med Alvor deltager i vore Bestræbelser [for] atter [at] forene Nordslesvig med Danmark.

H. Krüger.

J. N. Madvigs Privatpapirer. R. A. Gengivelsen er ordret, men Tegnsætning og Stavemaade lidt lempet.

1312. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence,

Berlin, 17. April 1877.

Det er ikke lykkedes mig at formaae det nordslesvigske Medlem af den tydske Rigsdag, Herr Krüger, til at tage det

¹⁾ Læsningen af Ordene: saa kan . . . attraar er tvivlsom.

Andragende /: ikke en Interpellation :/ om Pragfredens Artikel V tilbage, som han har foreslaaet indbragt i bemeldte Forsamling. To langvarige Samtaler jeg har havt med ham, den 12te og den 14de d. M., og i hvilke jeg har søgt, saa indtrængende som det var mig muligt, at overbevise ham om det Farlige, saavel for det slesvigske Spørgsmaal i og for sig som overhovedet for den gode Forstaaelse mellem Danmark og Tydskland, ved at føre hiint Andragende videre, ere begge endte med at han har erklæret sig ude af Stand til at lade Andragendet hvile. Han vilde herved svigte sine Vælgeres Tillid og derhos opgive et Resultat som det først nu efter mange Aars fortsatte Anstrengelser er lykkedes ham at opnaae. Han er paa ingen Maade blind for de mindre heldige Følger en parlamentarisk Discussion og muligen ogsaa den herværende Regjerings Yttringer under en saadan Discussion kunne have for den omhandlede tractatlige Bestemmes Skjæbne. Men Tilstandene i Nordslesvig have længe fordret at der kastes noget Lys over Situationen; dette kan han muligen bevirke ved sit Andragende, og for dette Hensyn maae de Betænkeligheder, han kunde nære i andre Retninger, og navnlig hvad Tractaten til Prag angaaer, saameget mere træde tilbage, som han fremfor Alt staaer, ikke paa det tractatlige Standpunkt, men paa Nationalitets-Standpunktet, hvilket han haaber skal tilsidst nyde Fyldestgjørelse. —

Under disse Omstændigheder har jeg ikke villet tøve med, overensstemmende med Deres Excellences Opfordring i meget æret Depesche af 12te d. M. Nr. 1¹), at gjøre Statssecretairen bekjendt med Sagens Stilling. Jeg fandt Hr. v. Bülow ved denne Leilighed ligesaa vel stemt som tidligere for efter bedste Evne at bidrage til at neutralisere Følgerne af en eventuel Discussion om det omhandlede Andragende; og jeg kan, med ikke ringe Tilfredsstillelse, tilføie, at Alt hvad han ved samme Leilighed yttrede i Almindelighed om det Spørgs-

---

¹) Nr. 1302.

maal som er Gjenstand for Andragendet, umiskjendeligt tydede paa, at det ikke alene er hans, men ogsaa Rigskanslerens oprigtige Ønske at bevare dette Spørgsmaal urørt og frit for al fremmed foregribende Indflydelse. Men han frygter meget de Vanskeligheder som ville være forbundne hermed ved den forestaaende Leilighed. Han erkjender vel at Andragendets Gjenstand er af international Natur, og at saaledes den herværende Regjerings eventuelle Udtalelser *skulde* kunne holdes paa et reent formelt Standpunkt. Hertil vilde han ogsaa bidrage Sit; men han er ikke sikker paa at det vil lykkes; thi han forudseer at flere af de forskjellige Partier i Rigsdagen, — af hvilke nogle, f. Ex. Slesvigholstenerne, ere absolut fjendtlig stemte mod Danmark, og andre, f. Ex. de hvis Medlemmer have støttet Andragendet, og foruden disse sidste Partier, ogsaa det talrige Centrumsparti saavel som Fremskridtspartiet staae Rigsregjeringen bestemt imod, — gjerne ville gribe Leiligheden, de første til om muligt at bringe et for dem truende og pinligt Spørgsmaal ud af Verden, og de andre til at fyldestgjøre deres egne oppositionelle Tendentser og Planer, samt navnlig ogsaa til personligt at fortrædige Fyrst Bismarck. Saaledes kan der, frygter han, fra Rigsdagens Midte fremkomme Udtalelser og Forslag som ville gjøre det umuligt at afværge, at Realitetsomraadet betrædes, og som, selv om Regjeringen vilde kunne afholde sig fra at berøre Realiteten, dog altid, naar de først ere fremkomne, blive liggende.

Idet jeg beder Deres Excellence at betragte hvad jeg her har anført om Statssecretarens Ytringer angaaende de parlamentariske Forhold, som meddeelt i Fortrolighed, tilføier jeg, at jeg, som Beviis for at der ingen Forbindelse bestaaer mellem den kongelige Regjering og Herr Krüger, har givet Herr v. Bülow selve Depeschen af 12te til Gjennemlæsning, hvorfor han takkede mig meget.

Quaade.

Depeche Nr. 7 (i Privatbrev 18. April beder Quaade P. Vedel om at ændre Nr. til 8). — Modtaget 18. April 1877.

1313. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, Tirsdag 17. April [1877].

Kjære Kammerherre.

. . . Madvig har skrevet til Kr.¹⁾ De erindrer nok at Bülow i sin Tid²⁾ tilbød at den pr. Regering vilde understøtte vor Regering i dens indre Vanskeligheder — dette Tilbud er nu for meget, men det vilde ganske vist være at understøtte Venstre hvis Bülow event. besvarede Kr.s Interpellation paa en saadan Maade at Regeringen udsattes for Angreb paa et saa emphindlicht Punkt.

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1314. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør P. Vedel.

Berlin, 17. April 1877.

Kjære Vedel,

Hermed sender jeg Dem nu de tvende Breve tilbage som fulgte med Deres sidste Brev.³⁾

Efter min sidste Samtale med Bülow havde jeg noget Haab om, at det Krügerske Andragende ikke skulde komme for. I denne Henseende sagde Bülow vel Intet, hvorpaa jeg kunde støtte mig; men jeg tænkte, at muligen, ved Regjeringens Indflydelse, Præsidenten for Rigsdagen kunde foranlediges til at trække Sagen saaledes ud at den tilsidst slet ikke kom for. Men nu hører jeg af de Herrer Dr. Madvig⁴⁾ fra Haderslev og Hjort-Lorenzen, som ere komne hertil, at Andragendet sandsynligviis kommer paa Dagsordenen imorgen, og at

¹⁾ H. A. Krüger. Sml. Nr. 1305.

²⁾ Sml. Nr. 1087 og 1115.

³⁾ Sml. Nr. 1307.

⁴⁾ Poul Anton Madvig (1816—1899), Broder til Professor J. N. Madvig, Fysikus i Haderslev 1854—64, derefter prakt. Læge sammesteds. Sml. Nr. 1310.

de begge hidtil forgjæves have søgt at faae Kr. til at tage det tilbage. Ganske have de vel ikke opgivet Haabet om, at dette dog endnu vil blive dem muligt; men de have mere Tvivl end Haab, og de kunne næsten ikke støtte det Haab de have, paa Andet end at Kr. har sagt dem, at han vil føie sig efter dem i Tilfælde af at Centrumspartiet i Rigsdagen *ikke* beslutter sig til i sin Heelhed at understøtte Andragendet naar dette kommer for. Herom skal bemeldte Parti raadslaae i en Fractionssamling i Eftermiddag, og bliver da her Resultatet, at Partiet i sin Helhed vil støtte Andragendet, i hvilket Tilfælde Kr. vilde faae c. 130 Stemmer derfor, saa bliver den Overtalelse M. og H. L. endnu kunne anvende, det Eeneste som staaer tilbage til at afværge den befrygtede Eventualitet. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1315. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 19. April 1877.

. . . Krügers Andragende ikke foretaget igaar, men rime-
ligviis idag. Dr. M. og H. L. have Intet kunnet udrette; hvad
der er gjort fra Kbhn. hellerikke; og jeg har nu lovet H. L.
at see at træffe Bülow idag Formiddag; men dette dog kun
for senere at have Samvittigheden fri.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1316. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 19. April 1877.

. . . Jeg har altsaa truffet B[ülow]. Han vil gjøre hvad han
kan, blandt Andet i særlig Betragtning af det Hensyn De

fremhæver, og saameget heller som han nu har Beviis paa at den danske Regjering Intet har at skaffe med det paagjældende Andragende. Vi maae jo sige os selv, at var Forholdet omvendt og en fra Preussen erobret Preusser sad i den danske Rigsdag, saa blev denne Preusser ledet af den pr. Regjering. Maaske Ingen her, uden B., forstaaer at de hertil svarende Forhold ikke finder Sted med Hensyn til Kr.

Men iøvrigt kunde B. ikke sige mig Meer end hvad han alt har sagt, og hvad De vil have seet af min Rapport Nr. 8.¹⁾ . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1317. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 20. April 1877.

Kjære Vedel,

Jeg sender Dem herved Nat. Zeit.s Referat²⁾) af Forhandlingen igaar om Kr.s Andragende. Det kunde jo være gaet meget værre, og da jeg mener at det umulig kunde være faldet bedre ud, finder jeg, at vi efter Omstændighederne kunne slaae os tiltaals. Men De vil vist være enig med mig i, at det som nu er at gjøre fra vor Side, vil være, at tale saa lidt som muligt derom og at drage Omsorg for at vore Blade i Danmark og Slesvig udøve den, jeg erkjender det, store Selvfornægtelse, ikke at bruge det pikante Stof som herved er givet til sensationelle Artikler. H. L., som har behaget mig meget og hvis Bekjendtskab er mig meer end Vederlag for den Pinagtighed den gode Kr. har voldet mig, er reist igaar Aftes; ellers skulde jeg selv have meddeelt ham min ovenbetegnede Tanke. Men jeg tvivler ikke paa at han, hvis han ikke allerede har den, vil være tilgjængelig derfor, ad hvil-

¹⁾ Nr. 1312.

²⁾ Findes ikke vedlagt.

ken Vei den end kommer til ham. Og jeg beder Dem derfor at sørge for at dette skeer. Jeg forudsætter nemlig, som sagt, at De er enig med mig. Det Nd. Sl. Spørgsmaal er paa et vist Sted her »la corde sensible«, og derfor, jo mindre der paa dette Sted høres derom, desto bedre. Lad os altsaa ikke give Modstanderne Vaaben i Hænder til at irritere Ørene paa dette Sted og saaledes gjøre dem mere modtagelige end de maaskee allerede ere for Hinschiusske, Wachsske og især Hänelske Øretuderier.¹⁾

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1318. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, Mandag 23. April 1877.

Kjære Kammerherre.

Vi vare jo meget lykkeligere end vi kunde vente det — Bülow har efter mit Begreb svaret saa tilfredsstillende som muligt, han slaar al Snak om Proscription og om Artiklens Bortfalden paa Grund af den danske Regerings Umedgiørlighed i 1867—68 eengang for alle til Jorden og han hævder hvad Bism. sagde i 1867 til Parlamentet, at der forelaae en international Akt, som ikke kunde afhænge af Parlamentet. Han har saaledes ikke blot i sit Svar holdt sig til Formaliteten, som vi jo bad om, men han har i Virkeligheden berørt Realiteten paa en for os gunstig Maade. Det er vel det bedste at vi i en Depeche til Dem udtaler vor Erkjendtlighed derfor — dog naturl. uden at udlede alle disse Herligheder af hans Svar — men jeg har villet vente dermed indtil der forelaae en Indberetning fra Dem. Vil De hellere have at vi skulle skrive uden at afvente en saadan beder jeg Dem sige mig det.

¹⁾ Se Nr. 1320. Sml. Kriegers Dagbøger VI, S. 228, og »Fædrelandet« 21. April 1877.

Jeg har sat mig i Forbindelse med Ploug, Topsøe og Manicus¹⁾ i den af Dem angivne Retning og jeg haaber paa deres Forstandighed. . . .

H. Lorenzen er en brav Fyr, men han er meget løs. Han fortalte Dem naturl. om sin forestaaende Udvisning — thi dertil vil det vel komme — og alt det kunde han have undgaaet med lidt Omsigt. . . .

P. Vedel.

Quaades Papirer. U. A.

1319. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 23. April 1877.

Kjære Hr. Kammerherre!

Med megen Tak har jeg i sin Tid modtaget det sidste kjærkomne Brev, der interesserede mig i lige saa høi Grad som det glædede mig. De alvorlige Tider, hvori vi have levet og færdedes siden dengang, har hidtil hindret mig i at besvare det, og naar jeg har troet at kunne finde Otium og Ro dertil herovre i en lille Feriereise, har jeg gjort Regning uden Vært, thi det er denne Gang gaaet mig, som ofte før, at jeg naar jeg efter lang Tids Fraværelse kommer herover overvældes jeg af Forretninger og Besøg, at jeg ikke kan faae udført den Gjerning, der maaskee ligger mig nærmest. Jeg vil nu dog ikke længere opsætte at skrive Dem til, om det saa kun bliver et Par Ord. Jeg kan godt sætte mig ind i, hvor overordentligt vanskeligt det er at opfatte en Situation, som den nærværende, og at det er dobbelt vanskeligt i Berlin. Alt er jo nutildags mere end nogensinde afhængigt af Tilfældigheder, hvis Indtrædelse er umuelig at beregne fra den ene Dag til den anden. Saameget kunde jeg dog see af Deres Brev, at De, uagtet det jo allerede er skrevet paa et langt

¹⁾ Dr. phil. Th. E. Manicus, fra 1873 Redaktør af »Berlingske Tidende«.

tidligere Standpunkt end det vi nu staae paa, alt dengang forudsaa at det ikke vilde lykkes Diplomaternes Bestræbelser at hindre Krigens Udbrud mellem Tyrkiet og Rusland, og uagtet Bomben jo endnu ikke er eclateret, er der jo al Udsigt til at det vil skee med det allerførste og at Deres Frygt vil gaae i Opfyldelse. Give saa Gud at det maa lykkes os at holde vort Fædreland uden for den store Conflagration, dersom en saadan skulde blive Conseqventsen af Sammenstødet.

Jeg takker Dem meget for Deres Virksomhed og Correspondancer i Anledning af den krygerske Interpellation. Efter Omstændighederne var det jo det heldigste Resultat, der kunde naaes. I og for sig kan det jo ikke skade at der blev rørt ved Sagen, tværtimod kan det jo maaskee endog være godt, og dobbelt heldigt er det jo, naar Svaret lyder saaledes, at det deraf fremgaaer, at Spørgsmaalet lever, og at man dog ikke er dristig ved at slaae det ihjæl. Kunne vi holde det paa dette Standpunkt indtil ydre Forhold tilraade os at røre directe derved, maae vi vel være tilfredse. . . .

Det havde længe været forudset at det herhjemme vilde komme til den Crise, hvortil det nu er kommet, om der end var Mange, der til det sidste Øieblik antog at Venstre til syvende og sidst vilde give efter.¹⁾ Jeg troer at det var en Nødvendighed at Forholdene udviklede sig saaledes, men ogsaa at det var en Nødvendighed at det Skridt gjordes som nu er gjort, thi det er alvorlige Interesser, der staae paa Spil og efter mine Begreber gjælder det Intet mindre end en Kamp imellem Kongemagten og Republikken. Heldigviis synes Stemningen overalt at være gunstig for Høire og, jeg troer nok at der er betydelige Tendentser tilstede i Befolkningen til et [Omslag?]; uagtet det maa indrømmes at man maa vogte sig for at bygge for store Forhaabninger paa Adresser. . . .

Quaades Papirer. U. A.

O. D. Rosenørn-Lehn.

---

¹⁾ Finanslovkonflikten mellem Folketing og Landsting havde 12. April ført til Udstedelsen af en provisorisk Finanslov.

1319 a. Justitsminister J. M. V. Nellemann til Redaktør
H. R. Hiort Lorenzen.

Kjære Hr. Redacteur. *Kjøbenhavn, 24. April 1877.*

. . . Quade har tilskreven os¹⁾ og bedt om at anvende al den Indflydelse, vi raade over, for at forhindre, at der skrives ophidsende eller hæftigt i Anledning af Krügers Andragende. Jeg haaber derfor, at vore Blade ville indskrænke sig til at referere det Passerede. Jeg indser vel, at De ikke kan tage det saa tørt i Dannevirke, men det vil dog vistnok i Sagens Interesse være klogt at udtale sig meget forsigtigt og maadeholdent og navnlig at undgaae alt, hvad der kunde tillægges en agitatorisk eller ophidsende Charakter, forat Slesvigholstenerne i Berlin ikke skulle paa høiere Steder trænge igjennem med Fordringer om, at der maa gjøres noget Positivt for at nedslaae Agitationen o. s. v. Quade har i sit Brev til Udenrigsministeriet udtrykkeligt udtalt sin Glæde over at have havt Leilighed til at gjøre Deres Bekjendtskab. Han vilde have sagt Dem det Ovenanførte, men fik ikke Leilighed til det inden Deres Afreise. Stemningen her gaaer ogsaa i den Retning, at der ingen Skade er skeet, og at man maa paa-skjønne den Maade, hvorpaa Bülow tog Sagen.

J. Nellemann.

H. R. Hiort Lorenzens Papirer. Kgl. Bibliotek.

1320. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel, *Berlin, 25. April 1877.*

Jeg har ikke været rigtig paa det Rene med om jeg skulde indberette om Udfaldet af det Krügerske Andragende, da jeg jo vidste at man i Kbhvn. vilde sige sig selv alt hvad jeg

¹⁾ Nr. 1317.

kunde sige derom. En anden Sag havde det været om Forholdene her i Berlin vare saaledes, at man oftere havde Leilighed til at see Statssecretairen; saa kunde jeg, til hvad jeg havde at sige om Forhandlingen, have tilføiet Yttringer af ham til mig, som kunde været af Interesse. Men saaledes ere Forholdene ikke. Her er ingen stadig Conferencedag, og B. sees sjældent i Selskab, saa at man i Reglen kun seer ham, naar man har specielt Ærinde til ham.

Efterat jeg nu har modtaget Deres Brev af 23de, er imidlertid min Tvivl løst, og jeg indsender derfor nu en Beretning om Sagen. Det er jo ogsaa i sin Orden at denne faaer en Afslutning fra Gesandtskabets Side; ligesom det fremdeles er godt at jeg, med autentisk Hjemmel, kan sige Bülow, at man i Kbhvn. er tilfreds med hans Erklæring.

Af denne Grund vil jeg gjerne modtage den Depesche De stiller mig i Udsigt. Men hvad dennes Indhold angaaer saa troer jeg, De skal ikke gjøre alformeget deraf. Man vil naturligviis her, som overalt, gjerne have Anerkjendelse, men ved Siden heraf er man meget matter of fact, og efter min Mening vilde det være nok at jeg fik Paalæg om, til den Tak jeg allerede har faaet at udtale for den Maade hvorpaa han fra Begyndelsen har taget Sagen, nu ogsaa *leilighedsviis* at tilføie Regjeringens Tak for den Slutning han har givet den. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

1321. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Deres Excellence,

Berlin, 25. April 1877.

Da jeg havde erfaret at det, tiltrods for alle derpaa rettede Bestræbelser, ikke havde kunnet lykkes, at formaae Herr Krüger-Beftoft til at tage sit Andragende til den tyske

Rigsdag om Pragfredens Art. V tilbage, og at dette Andragende var sat paa Dagsordenen for den 19de d. M., gjorde jeg endnu denne Dags Morgen et Forsøg paa, om det ikke skulde være muligt, ved Statssecretairens Hjælp, at bevirke, at bemeldte Andragende ikke paa denne Dag kom til Forhandling. Dette forekom mig, da Dagsordenen var meget omfattende, ikke ugjærligt; og opnaaedes det, vilde der, saaledes som jeg bemærkede for Statssecretairen, da denne indvendte, at den umiddelbare Følge heraf dog kun blev en Udsettelse, ialfald være vundet Tid til yderligere at virke paa Herr Krüger.

Jeg opnaaede nu vel ikke hvad jeg tilsigtede; thi Andragendet kom, som Deres Excellence vil have set af de offentlige Blade, til Forhandling efter Dagsordenen; men maaskee har dog det af mig saaledes foretagne Skridt, som blev godt optaget af Herr v. Bülow, givet denne et yderligere Beviis paa at den kongelige Regjering har været fuldkommen fremmed for det omhandlede Andragende; og jeg troer desuden, at man fra dansk Side, efter Omstændighederne, kun kan være tilfreds med den Erklæring, Statssecretairen afgav med Hensyn til ovennævnte Artikel, efterat Herr Krüger anden Gang havde havt Ordet i Svar paa de Herrer Dr. Wachs's, Dr. Hinschius's og Dr. Hänel's Udtalelser. Disse tre, først i senere Tider til Hertugdømmerne indkomne slesvig-holsteenske Medlemmer af Rigsdagen vare de eneste, som deltog i Forhandlingen, foruden Andrageren og Statssecretairen, samt de Herrer Windhorst-Meppen og Schröder-Lippstadt. Jeg tillader mig her at vedlægge Statssecretairens Erklæring, saaledes som den efter den stenografiske Beretning er gjengivet af den officielle »Reichs- u. Staatsanzeiger«. Deres Excellence vil see, at Statssecretairen har holdt denne sin Udtalelse strengt indenfor det formelle Omraade. Udtalelsen er vel omgivet af visse Forbehold; men disse ere de samme som dem hvormed Fyrst Bismarck i sin Tid har ledsaget en ganske tilsvarende Udtalelse af ham i den nord-

tydske Rigsdag,¹⁾ og deri kunde Herr v. Bülow for Tiden Intet forandre til det Bedre, medens han muligen havde kunnet det til det Værre. Resultatet af den stedfundne Forhandling er altsaa, at Spørgsmaalet om Udførelsen af Art. V i Freden til Prag ikke stiller [sig] anderledes efter, end før Forhandlingen, og at der nu endvidere foreligger en officiel Erklæring for, at dette Spørgsmaal fremdeles er et aabent folkeretligt Spørgsmaal.

G. Quaade.

Depeche Nr. 9, modtaget 28. April 1877.

Følgende Udclip af »Reichs- u. Staatsanzeiger« Nr. 93 for 20. April 1877 er vedlagt:

... Hierauf kam der Antrag der Abgg. Krüger (Hadersleben) u. Gen. zur Berathung:

Der Reichstag wolle beschliessen: den Reichskanzler aufzufordern und zu beauftragen, sofort Vorkehrungen dahin zu treffen, dass das durch den § 5 des Prager Friedens den nördlichen Distrikten Schlesiens gewährte Recht der freien Abstimmung über die staatsrechtliche Angehörigkeit derselben baldigst verwirklicht werde.

Nachdem der Antragsteller seinen Antrag motivirt hatte, sprachen drei Vertreter der Provinz Schleswig-Holstein, die Abgg. Dr. Wachs, Dr. Hinschius und Dr. Hänel, gegen denselben; ebenso der Abg. Windthorst.

Der Bevollmächtigte zum Bundesrath, Staats-Sekretär von Bülow gab folgende Erklärung ab:

Meine Herren! Ich habe aus naheliegenden Gründen nicht gewünscht, in die Erörterung einzutreten, muss es aber nach den eben vernommenen Worten doch thun, selbst, wie man zu sagen pflegt, auf die Gefahr hin, die Diskussion wieder zu eröffnen. Auf die Frage selbst einzugehen, muss ich im Wesentlichen ablehnen. Eine Erklärung darüber abzugeben, würde ich schon aus politischen Rücksichten in diesem Augenblicke ausser Stande sein, und ich möchte glauben, dass das hohe Haus würdigen wird, weshalb ich gerade jetzt Besprechung von Verhandlungen zu vermeiden wünsche, die allerdings die Reichsregierung seit vielen Jahren nicht beschäftigt haben. Ich möchte mir aber doch nicht nachher den Vorwurf machen, dass ich mich zu einigen der Bemerkungen, die der Herr Antragsteller eben in seiner Schlussrede gemacht hat, schweigend verhalten und unterlassen hätte, die Sache zweifelhafter oder unklarer Auffassung gegenüber so weit klar zu stellen, dass hier jedenfalls konstatiert ist, die Auffassung der Reichsregierung in dieser Frage sei gerade diejenige, die vor jetzt über

¹⁾ 18. Marts 1867. Sml. Nr. 1299.

10 Jahren von dem Herrn Reichskanzler, den ich zu vertreten die Ehre habe, aufgestellt wurde, als derselbe Herr Antragsteller den Antrag einbrachte, die Grenzen Preussens und des damaligen Norddeutschen Bundes nicht festzustellen, weil Art. V. des Prager Friedens unerledigt sei. Der damalige Präsident der Bundeskommissarien sagte einfach, es liege ein Vertrag vor, aus dem aber irgend ein Schleswiger — und das muss ich dem Herrn Antragsteller vor allen Dingen bemerklich machen, der hier von einem bestimmten Recht gesprochen hat — Rechte herzuleiten nicht berechtigt sei. Es liege ein Vertrag zwischen Sr. Majestät dem Könige von Preussen und dem Kaiser von Oesterreich vor, ein Vertrag, über dessen Ausführung, über dessen Anwendung, über dessen Verhältniss zu den Interessen, zu den politischen und militärischen Rücksichten, zur Opportunität nur Se. Majestät der König von Preussen zu entscheiden und sich mit dem anderen hohen Kontrahenten auseinanderzusetzen habe. So ist das Verhältniss einfach geblieben, und die Erfahrung dieser 10 Jahre, also eines ganzen Dezenniums, hat die Reichsregierung in keiner Weise bewegen können, von dieser Auffassung und ihrer Ansicht, wie diese Frage zu behandeln sei, zurückzutreten. Indem ich somit konstatiere, dass ich das Recht der Schleswiger als solches Seitens der Reichsregierung nicht anerkennen kann, muss ich noch hinzufügen, wenn ich auch gerne der Bewegung, in der der Herr Vorredner sichtlich soeben gesprochen, meinerseits eine gewisse Rücksicht zolle, dass wenn die Warnungen, die er hier ausgesprochen hat gegenüber der Reichsregierung oder nach andern Seiten den Charakter von Drohungen annahmen, während er sich zugleich als Apostel des Friedens und der guten Verständigung vorstellen will, die Wirkung und der Effekt, die er zu erwarten scheint, die ganz entgegengesetzten sein werden.

Der Antrag Krüger wurde hierauf abgelehnt. . . .

1322. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn,] 30. April 1877.

D. H.s Indberetning af [25.] d. Nr. [9] har bestyrket mig i det Indtryk som jeg allerede iforvejen havde faaet af Forhandlingerne i det tydske Parlament om det af den slesvigske Deputerede Krüger stillede Andragende angaaende Udførelsen af Pragerfredens Art. V, nemlig at Statsminister

Bülow med megen Takt og paa en Maade som i det Hele under de nærværende Omstændigheder maa ansees for tilfredsstillende, har bestemt den preuss. Regerings Stilling til denne Sag. Jeg beder derfor D. H. til den Tak, som jeg allerede har udtalt for den Maade, hvorpaa han fra Begyndelsen har taget Sagen, ogsaa leilighedsvis at tilføie min Paaskjønnelse af den Slutning, han har givet den.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 2.

1323. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn.

Berlin, 4. Maj 1877.

Ifølge Deres Excellences meget ærede Depesche af 30te f. M. Nr. 2 har jeg benyttet en Leilighed som nylig frembød sig, for i Forbindelse med den Tak, jeg tidligere har bevidnet Statssecretairen for det Forhold, han havde indtaget til det af den slesvigske Deputerede Krüger i den tyske Rigsdag indbragte Andragende om Pragfredens Art. V, nu ogsaa at udtale Deres Excellences Paaskjønnelse af den Slutning, Herr v. Bülow har givet Forhandlingen om bemeldte Andragende.

Statssecretairen viste sig meget erkjendtlig for hvad jeg saaledes havde at udtale for ham. Idet han derfor bemærkede, at det i sin Tid havde været ham kjært, baade af hvad Directeuren i det kongelige Ministerium havde erklæret for Herr v. Heydebrand, og af hvad jeg havde kunnet meddele ham selv, at erfare, hvilken Stilling den kgl. Regjering indtog til ovennævnte Andragende, tilføiede han, at det først havde været hans Hensigt, ikke at tage Ordet i Forhandlingen derom. Men Herr Krüger havde, efterat de andre slesvigske Deputerede havde yttret sig, atter talt, og dette Foredrag, som ikke var bleven fuldstændig gjengivet i Offentlig-

gjørelserne af Forhandlingerne, havde indeholdt nogle Ytringer som han, tiltrods for den Sympathie, han i flere Retninger maatte nære for Taleren, ikke kunde lade ubesvarede. Det havde imidlertid været hans Bestræbelse, at bringe Forhandlingen til Afslutning uden mislige Følger i nogen væsentlig Henseende, og det glædede ham nu, at dette var lykkedes.

Nogen indgaaende Samtale med mig om den egentlige Gjenstand for Herr Krügers Andragende kunde jeg see, at Statssecretairen ikke var tilbøielig til. — . . . G. Quaade.

Depeche Nr. 11, modtaget 7. Maj 1877.

1323 a. Overlærer A. P. West til Redaktør Carl Ploug.

7. Maj 1877.

[*Fædrelandet*« Nr. 97 indeholder en Dadel af Krügers Skrivelse til »Morgenbladet« som Tak for de ham tilsendte Telegrammer. West oplyser, at han har forfattet Skrivelsen, og at den er foranlediget ved, at Krüger har troet, at hans Navn misbrugtes i Partikampen¹).] Selv Hr. v. Quaade vilde nu ikke samtykke med Dem i Bedømmelsen af Krügers Virksomhed, thi den 25. April har han i en Samtale til mig yttret sin Glæde over, at Kr. havde fulgt sin egen Overbevisning og faaet Andragendet diskuteret, da det opnaaede Resultat maatte kaldes et lille Fremskridt.

Koncept. — A. P. West's Arkiv. R. A.

¹) »Morgenbladet« 26. April 1874 bringer en Tak fra Krüger for Hilsner fra nogle Venstremøder. »Fædrelandet« 28. April fremhæver i den Anledning, at Krüger ikke gennem »Morgenbladet« faar alle Danske i Tale, og at Venstres politiske Modstandere har givet ham og hans nærmeste Landsmænd kraftigere Beviser paa Deltagelse end telegrafiske Hilsner.

1324. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel.

Berlin, 6. December 1877.

. . . Jeg fik nylig Leilighed til for en herværende meget god Ven af Heydebrand at opkaste det Spørgsmaal, om ikke H., efter at han nu havde været saalænge i Danmark, og navnlig med Hensyn til Fru H.s Helbredstilstand, muligen kunde ønske og bestræbe sig for at erholde en anden Post. Hertil svarede Vedkommende, at han vel kunde tænke sig at H. kunde ønske, for Hustruens Skyld, at komme paa et andet Opholdssted, men at han troede at H. havde maattet slaae sig tiltaals i denne Henseende; og der var saaledes efter hans Mening ikke Tale om nogen Forandring.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

1325. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Kjøbenhavn, 15. December 1877.

. . . Mange Tak for hvad De skriver om Heydebrand, det er en stor Fordel for os at beholde ham. . . .

Quaades Papirer. U. A.

P. Vedel.

TRYKFEJL OG RETTELSER

Side 19, Sideoverskriften: 17. Marts, læs: 19. Marts.

- › 136, Linie 11 f. o.: ›kunne‹ er spatieret, skal være kursiveret.
- › 321, › 5 f. o.: ›det‹ er spatieret, skal være kursiveret.
- › 416, Note 3 til S. 415: trykt nedenfor i Tillæg S. 506, læs: trykkes i Tillæg til sidste Bind.
- › 425, Linie 2 f. n.: trykt nedenfor i Tillæg S. 506, læs: trykkes i Tillæg til sidste Bind.
- › 426, Note 1: trykt som Tillæg S. 506—07, læs: trykkes som Tillæg til sidste Bind.

